ALPHONSI TOSTATI HISPANI,

EPISCOPI ABVLENSIS,

PHILOSOPHI, THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæsareique consultissimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritissimi,

PARADOXA QVINQVE:

Mendis nunc sanè quàm plurimis diligenter expurgata.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictissimum Hispaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIIS, MDXCVI.

Apud Io. Baptistam, & Io. Bernardum Sessam, fratres.

ALPHONSI TOSTATI
Episcopi Abulensis

PARADOXA.

AD MARIAM REGINAM CASTELLÆ, &c.

PRÆFATIO.

ILLVSTRISSIMA, ac Excellentissima Domina; Humillimus vassallus, atque seruorum vestrorum minimus Alphonsus de Madrigal in artibus magister, se ipsum, & sua cum omni promptitudine post vestrarum manuum osculum vestræ altitudini cõmendat. Quæ mihi licèt indocto, inexpertoque studenti inter magistros ætate, & sapientia minimo, deficienti altissimarum speculationum in separatissimis theorijs, in eloquentia rudi, carenti floridis, rhetoricisque exornationibus, pridem iniunxeras, vt super aliquas secretas metaphoras earum eliciendo medullas interpretis officio fungerer, omni exclusa repugnantia cum omni deuotione, atque promptitudine seruiendi secundùm paruam ingenioli mei tributam à spiritu dispertitorem ensuram, omni operis difficultate postposita inchoa-

A ui. Sed, vt euidentius, quod volumus, in patulum proponamus, dictas metaphoras exordio operis duxi inserendas, quarum prima sub hac verborum serie notabatur.

Fuit quoddam vas clausum, & non clausum: paruum, & non paruum: luminosum, & non luminosum: vacuum, & non vacuum. Præterea vas mundum,

B & non mundum.

Secunda autem talis erat, fuit vnus leo, qui videbatur, & non videbatur: qui audiebatur, & non audiebatur: qui tenebatur, & non tenebatur: qui cognoscebatur, & erat incognitus.

Tertiæ autem earum tenor hic erat: fuit quidam agnus tonsus, & non tonsus: agnus verberatus, & non verbera-

C tus: agnus, qui clamabat, & non clamabat: agnus, qui patiebatur, & non patiebatur: agnus, qui mortuus est, & non mortuus est.

F Quarta autem metaphora in his verbis expressa erat: fuit positus serpens, qui iacuit, & non iacuit: qui mouebatur, & non mouebatur: qui audiebat, & non audiebat: qui vidit, & nunquam vidit.

Quintam verò in hac serie verba expresserant: fuit aquila, quæ volauit, & non volauit: venit ad locum, à quo nunquam recessit: quæ quieuit, & non quieuit: quæ renouabatur, & nunquam renouabatur: quæ gaudebat, & non gau- G debat: quæ honorabatur, & non honorabatur.

De triplici Scriptura Sacra.
Cap. I.

IN PRINCIPIO autem harum metaphorarum continebatur, has à Deo verbotenus fuisse prolatas: iuxta quod solerti studio attendendum est, Sacrarum Scripturarum continentiam peruagantes antiquos doctores eas triphariam discussisse. H Primam autem differentium partitionum canonicam vocauere, quàm quælibet orthodoxorum turba, tanquam solidissimas continentem veritates omni scrupulo mentis excluso recipere obligatur sub pœna in hæresim incidendi. Secundam verò partitionem hagiographam appellarunt, quod nomen ex origine Græca in Latinum idioma translatum Sanctas designat Scripturas: Agios enim sanctum est, graphia autem scripturam cognominat, in quibus cœleberrima moralia documenta veritatesque historicæ continentur, auctores tamen ipsarum à nobis communiter ignorantur: qua in re non parem canonicam auctoritatem sortitæ sunt. In tertia autem partitione scripta apocrypha collo- I carunt, quorum sensum an solida veritate subsistat, vel opposita falsitate deliret, apud orthodoxorum Ecclesiam ignoratur. Quapropter inter eos auctoritate omnimoda prorsus carent, & eadem facilitate contemnuntur, qua recipiuntur. De hac scripturarum tripharia partitione disputat Hieronymus in multis locis prologorum Bibliæ, præcipuè in prologo, quem vulgato nomine, tanquam caput, siue Galeam omnium scripturarum Galeatum vocauit, qui quatuor libris Regum apponitur, & incipit: Viginti duas literas: vbi totius Bibliæ triphariam efficit partitionem, exemplariter describendo quot sub qualibet harum partium volumina includantur. Præassumpta verò proposito applicando, necessariò K dicendum erit propositas metaphoras, siue locutiones transumptas sub aliqua harum trium differentium partitionum locari non posse: sub his quippè tribus partibus diuidentibus solos Sacræ Scripturæ Libros, qui in volumine Bibliæ continentur supputari manifestum est, quorum singulis solertissima indagine per minutas particulas inquisitis, metaphoras præassumptas in nullius eorum continentia sub hac verborum serie contineri cuilibet discurrenti patet.

De cuiusdam generis scripturarum sectione.
Cap. II.

ALIVD autem scripturarum genus est inter noui ac veteris testamenti volumina non contentum, quod triphariam in canonicis distributionibus diuisum est: primas autem authenticas vocauere, quarum sententiæ ab omnibus legentibus, tanquam solidissimæ approbantur, in quibus omnia catholicorum doctorum scripta locari necesse est. Quæ Gelasius Papa auctoritate sedis Apostolicæ robur obtinere confirmat in quadam Epistola Decretali, & habetur in Decretis distinctione quintadecima, capitulo, Sancta Romana Ecclesia. Secunda huius generis partitio damnatorum scriptorum titulum sortita est, sub qua omnes prohibitæ artes dæmonibus auctoribus inuentæ, & vsui hominum traditæ includuntur, quarum finis interitus, & illaqueatio miserabilium animarum, alligando, atque assentire inducendo quibusdam erroribus superstitionibus nullam virtutis naturalis efficatiam continentibus, per quasdam immundas abhominabilesque cœremonias; hæ autem nœcromanticæ sunt aliæque coniunctę his; neque traditiones. In hac etiam proculdubio parte omnia ab hæreticis auctoribus scripta confecta reponuntur, quæ cùm auctoribus suis ab orthodoxorum Ecclesia condemnantur, sicut habetur extra in Decretalium volumine titulo de Hæreticis. capitulo, fraternitatis. Hos autem omnes Hæreticos, & eorum damnatos errores describit Isidorus Etymologiarum libro octauo, capitulo quinto: quę habentur quoque in Decretis vigesimoquarto, quęstione tertia, in capitulo, quidam autem: hos autem Hereticos vetus Ecclesia vsque ad Isidori sęculum habuit: quosdam autem successores posterior contulit ætas, quorum nomina, & errores a multis conscripta sunt: alia quoque plurimorum auctorum Conciliorumque scriptura auctoritate Ecclesiastica condemnata sunt, quia Catholicæ assertioni non modicum obuiant, de quibus identidem in Decretis distinctione quintadecima, capitulo, Sancta Romana. Huius autem generis tertia partitio scriptorum apochryphorum nomen assumpsit: hæ autem, vt supra dictum extitit, auctoritatis dubiæ sunt, cùm de earum sententia, an verum falsumuè contineat, apud nos nullatenus constet.

Quo tempore Heręticorum sectę Christianā pietatem occuparunt.
Apochrypha scriptura.

Sub qua parte præsentes metaphoræ contineantur.
Cap. III.

INTENTIONI autem nostræ prædicta applicantes circa metaphoras præassumptas dubitatio suboritur, sub qua huius triphariæ partitionis parte nomen accipere mereantur. Circa quod duplex dubitatio subapparet: prima de earum sententia, an authentica sit, an apocrypha, vel damnata. Secunda inquisitio de auctore est, & non immeritò, ab auctore quippè scripta constantiam obtinent, si quam habent, & si auctor de hæresi damnatus esset, scripta quoque de hæresi notarentur, aut saltem eorum dubia, atque de heresi esset suspecta auctoritas, nec quidquam firmitudinis obtineret ex auctoris merito infirmanda, sic habetur in volumine Decretalium in titulo de Hæreticis, in capitulo, fraternitatis. Primæ autem dubitationi, quæ de harum scripturarum sententiæ qualitate orta est respondere conuenit, præfatas metaphoras locutiones inter secundę partis huius partitionis triphariæ scripta non debere vllatenus contineri, quàm damnata nominauimus, quod euidenti argumentatione concluditur. Illa namque iuris Canonici

Quæ sint scripta damnata.

nici firma ſententia ſcripta damnata dicuntur, quæ auctores Hæreticos habuere, aut aſſertiones qualibet, vel cœremoniales continent obſeruationes directè, aut indirectè poſitioni, aut cœremonijs catholicis obuiantes: hoc autem de præpoſitis metaphoricis locutionibus affirmari non valet, non autem conſtat earum auctorem de hæreſi ab Eccleſia condemnatum. Item earum ſententiam non cõſtat alicui Sacræ Scripturæ teſtimonio repugnare. Item ſcripturarum nulla auctentica, aut dãmnata dici poteſt, niſi cùm quatenus ſententiam firmiſſimè, aut veram, aut omnimodè falſam eſſe conſtat catholicæ poſitioni, aut conformem, aut aliquatenus diſcordantem, quod in præfatis tranſumptis locutionibus applicari non poteſt: nam cùm aliquam literam ſecundùm metaphoram exponi oportet, ſenſus eius eſt parabolicus, & in hoc eſt generalis regula inter omnes Sacræ Scripturæ doctores, quòd talia verba nunquam, aut ſignant, aut exponi debent ſecundùm id, quod in cortice præfigurant. Quàm ob rem in verbis illis veritas, aut falſitas inueniri non valet: nam earum ſenſus non eſt ſecundùm id, quod videtur: ſed earum veritas, aut falſitas reperitur in expoſitione ipſorum, quòd hęc verba à veſtra regia celſitudine mihi humillimo ſeruulorum veſtrorum directa ſenſum parabolicum faciant, ex eorum tenore euidentiſſimè liquet: non enim in ſenſu hiſtorico, vel literali vllatenus intelligi valent. Sic namque intellecta eorum ſignatum impoſſibile erat, abſurditas quoque magna, & imperitia eſſet talia proferendo. Liquet ergo propoſita verba in ſuo formali tenore vllam, aut falſitatem, aut veritatem continere non poſſe, donec exponantur. Et ſi eorum expoſitio à veritate catholica in vllo penitus non delirat omni abiecta ambiguitate liquebit propoſita fore vera firmiſſima conſtante ſententia, ſin autem ab orthodoxorum tramite vllatenus delirauerint, ea pari modo falſitatem continere manifeſta ratione conſtabit. Et quia iſtæ figuratæ locutiones poſſunt recipere ſolum ſenſum conformem omni catholicæ poſitioni, & poſſunt recipere contrarium obuiantem catholicis aſſertionibus. Et quia ſecundùm regulam iuris res potius debent interpretari, quòd valeant, quàm quòd pereant, exponendæ ſunt tales parabolicæ locutiones in ſenſu ſano conformi orthodoxorum catholicæ poſitioni, hoc modo figuratæ locutiones hæ firma veritate conſtabunt, nec poterũt inter ſecundæ partitionis ſcripta, quæ damnata appellãtur collocari. Speculandum autem reſtat ſub qua aliarum duarum partium ſcripturarum collocentur, ſcilicet, an inter apochryphorum, an authenticorum genus. Cui inquiſitioni reſponderi non inconuenienter poteſt, prædictas metaphoricas locutiones inter authenticas ſcripturas collocari debere. Illæ namque ſolùm ſcripturæ apocryphæ nominantur, de quarum veritate apud nos cõſtantia nulla habetur. Et quoniam hæ figuratæ locutiones expoſitæ in ſenſu, in quo exponi debent, ſicut infra in proſecutione liquidius apparebit, omni ortodoxorum catholicæ poſitioni concordant, neceſſaria concluditur illatione inter autenthicarum partem locari debere.

Quæ ſcriptura digna ſit ſide, & quæ calumnia.

Metaphore in Sacra Scriptura non ſunt intelligenda, vt verba ſonant.

Quo ambigui ſenſus in Sacra Scriptura exponi debeát.

Scriptura accipit firmitatem ab auctore.
Cap. IIII.

SECVNDA autem in hoc ordine ſpeculatio eſt de harum figurarum auctore: ſcriptura namque cuiuſcunque conditionis ſit, firmitudinem, aut infirmitatem ex auctoris conſequetur conditione hac forma, quòd quotiens conſtiterit aliquod ſcripturæ genus ab aliquo hæretico, aut hæreſiarcha confectum, A quantumcumque verba ipſa catholicæ poſitioni conſentire videantur, ſemper de hæreſi ſuſpecta nominantur, hoc auctore quatenus inducente.

Scriptura à Deo procedens eſt veriſſima. Cap. V.

HAE enim tropicæ locutiones prout in cędula à regia altitudine mihi deſtinata contineri notum erat verbo oris Domini prolatæ ferebantur, cuius ſi apud nos fidelia teſtimonia haberentur, tantam ſortirentur auctoritatem quantam quælibet ſcriptura totius Sacri Canonis noui, ac veteris teſtamenti, cùm omnes vtriuſque Canonis Scripturæ Spiritu Sancto agente dictatæ ſint, qui eſt veritas indeficiens, & omni B tempore æqualis ſine aliqua extranea peregrinarum impreſſionum mutatione: omnia autem, quæ à Deo auctore procedunt, quantum ad auctorem ſuum æquiualentiam ſortiuntur, vt tamen eas ore Domini prolatas dicamus, quamuis in libro, à quo ipſæ extractæ fuerint, ſic fore aſſeratur, non eſt aliquod ſolidum fulcimentum. Qua in re ſicut culpa caret eas ore domini prolatas fore ſuſpicari: ita ab omni criminis labe prorſus alienum eſt, eas ore domini non fuiſſe reuelatas, aut proditas aſſeuerare. Ex omnibus ergo ſuperius diſputatis in modum aphoriſmatis, ſiue corollarij inducitur, has figurales locutiones quantum ad ſententiam ſuam locari inter authenticas ſcripturas, eas verò diuino ſermone fuiſſe prolatas, prorſus apo-C cryphum eſt.

Hæ propoſitiones conueniens Paradoxæ dicuntur.
Cap. VI.

EX præcedentibus narrationibus quantum ad iſtũ punctum, tanquam prooemialiter concludentes illi ſpeculationi accedamus, in qua de occultis harum tropicarum locutionũ veritatibus inquiretur, in quo tanquam in alijs diſciplinis ſolent petitiones, atque ſuppoſitiones apponi: ex quibus cœtera fulciuntur, teſte Ariſtotele in principio primi Poſteriorum, ita hic tanquam pro euidentiſſima hypotheſi ſupponamus vnam harum figuratarum locutionum commu-D nem proprietatem, ſcilicet, has eſſe admirabiles propoſitiones dignę nomine, aut titulo Paradoxorum. Eas autem admirabiles eſſe ſic manifeſtatur: illę namque propoſitiones admirabiles ſunt, quarum veritates ſunt duræ, & inquiſitione difficillimæ, ac difficulter à falſitate ſeparabiles propter magnam ad falſitatem habere affinitatem, nihilque, aut parum à falſitate diſtare videri: huius autem ſunt hæ tropicæ tranſumptiones, quia illę propoſitiones, quæ inter ſe aliquam oppoſitionis legem habent, ſic ſecundùm regulam dialecticam ſe reſpiciunt, quòd ſi vna eſt falſa, reliqua eſt vera, vel quaſi, & quia verò inter omnes has figuratas propoſitiones oppoſitio eſt, & non quædam ſeu parua, ſed maxima earum contradictio, ſci-E licet, de qua Ariſtoteles in primo Poſteriorum Analecticorum, & in libro Perihermenias primo, de interpretatione nominato dicit, quòd contradictio eſt oppoſitio, in qua ſecundùm ſe nihil eſt medium: ſi ergo vna contradictoriarum propoſitionum eſt vera, reliqua eſt falſa, & eſt regula conuertibilis, ſcilicet, ſi vna eſt falſa, alteram veram eſſe ſit neceſſarium. Eſt & vlterius contradictoriarum lex, quòd altera eſt affirmatiua, altera verò negatiua, quod euidenter in his figuratis apparet locutionibus, ſicut in prima metaphora continetur, ſcilicet: Vas clauſum, & non clauſum: luminoſum, & non luminoſum: paruum, & non paruum. Conformiter de cœteris figuratis propoſitionibus. Cùm autem has propoſitiones dialecticas le-

ges prosequendo liqueat esse contradictoriè opposi- tas, alteram quoque necessariò falsam existere, reliquam autem veram, per speculatiuum discursum reperire omnes illas veras, atque catholicas videtur esse admirabile.

Concluditur de superius dictis assignans quibus competant hæ figuratæ locutiones. Cap. VII.

SECVNDA pars proprietatis harum propositionum est, eas debere rationabiliter Paradoxas nominari: sicut enim Tullianæ propositiones in libro quodam Paradoxorum nominantur, quia admirabiles propositiones sunt: quæ, qa inquisitione altissimę sunt, in fide vulgarium hominum minimè capiūtur, sicut illud primum Paradoxō. Honestum est, hoc solum bonum esse. Et sicut tertium Paradoxon. s. Parua, inquit, culpa, vt magna est. Et sic de cęteris Paradoxi, namque illorum difficilem continet intellectum s̃m vulgarium opinionem, oẽs tñ hęc scientificis probationibus credibilia cuilibet, & persuasibilia efficiebantur. Sic enim Tullius declarat in prologo Paradoxorum. Habent se aũt conformiter hæ figuratæ locutiones: quia cũ contradictoriæ sunt saltem in cortice literali, cuilibet eas inspicienti prima facie impossibiles videbuntur, præcipuè vulgaribus viris, quorum ingenia in altam speculationem rarissimè extollũtur. Postea verò competenter expositæ omnibus, & singulis verissimæ, atque solidissimę videbunt̃ in conformitate sensus ad omnem catholicam positionem. Ita autem, vt qui his quinque figuratis propositionibus congruentem titulum aut nomen imponere laborauerit, in libelli formam eas quinque figuratas Paradoxas propositiones appellabit. Sciendum autem eas qq; numero esse, s̃m ꝙ formantur quinque tropicæ, aut attributales locutiones: vna autem, quæ inter cęteras prior est, Beatæ virgini competit. Quattuor aũt sequentes Redemptori nostro Christo Iesu competere dignoscuntur, sicut in prosecutiua expositione earundem euidentius apparebit.

Expositio primæ metaphorę de Virgine Domina nostra. Cap. VIII.

ANTE cęteras verò prima est. Fuit vnum vas clausum, & non clausum: paruum, & nõ paruum: luminosum, & non luminosum: vacuum, & non vacuum: insuper mundum, & non mundum. Hanc autem cęteris priorem de virgine Domina nostra exponi debere ex eis patet, quæ sequuntur. Debent namque omnes metapho. locutiones de personis illis aut rebus exponi, quibus propriè totius metaphoræ partes singulæ applicãtur: & quia in hac prima metapho. sic est, ꝙ eius aliquę partes alicui seu aliquibus rebus, vel personis applicari possent, omnes autem nequaquam: virgini tamen Dominæ nostræ omnes conueniunt, sicut in prædictæ figuræ expositione continebitur, necessaria concluditur illatione de ipsa, & non de aliqua alia persona exponi debere. (Transumptio quid.) In huius metapho. propositionis exordio continetur. Fuit vnum vas clausum, & nõ clausũ: in quo Dña nr̃a Maria vasis recipit cognomentũ, hoc aũt non in sensu literali, sed in metaphorica locutione, quod apud oratores transumptio, aut metaphora appellatur. Et hoc est quotiescunque de aliqua re sermonem facere cupientes, non eam suo nomine, aut suis proprietatibus adnotamus, extraneæ rei nomen cum proprietatibus adiungentes: hoc autem non indifferenter, & vt cuilibet indistinctè libuerit, faciendum est, vt cuiuscunque rei nomen alteri rei, cui voluerimus apponaF mus: sed solùm alicui rei nomen alterius apponimus, quæ aliquam conditionem conformem ei rei, de qua loquimur sortita est: aliàs autem facientes non metapho. aut tropos siue figuratas, vel attributales locutiones conficimus: sed publicissimè deuiantes, errores nimios, & sententiarum obscuram intricationẽ causauerimus. Sic enim Arist. noster in libris Physicorũ vulgariter dictis libri de naturali inquisitione inquit; omnes transferentes, secundùm aliquam similitudinem transferunt: quasi si hominem leonem, aut porcum appellemus, necesse est aliquã conuenientiam in proprietatibus assignare inter hominem, aut leonem, aut porcum. Sic autem ad id, quod attinet, attendentes, cùm Dominam nostram vasis nomine ap- (Quo virgo Maria vasi assimilari possit.) G pellemus, oportet ei conformem vasi conditionem assignare, vas autem est ens artificiatum, non natura subsistens, nec productionis suæ habens primordia naturalia, ad aliquid continendũ fabricatum, hic aũt est finis, ad quem illud artifex fabricauit, opus quoq; suum est continere: ideo quando aliqua transumptio huius nominis vas facienda est, ad alteram rem attributalem, necessarium est secundùm continentiæ fieri proprietatem, scilicet vt res illa ad quàm transumimus illud nomen vas, de ipsa sermonem facientes aliquid in se contineat. Sic enim declarat Grego. in sermone, quem fecit ad Episcopos: & vocatur in titulo ad fontes Lateranenses; & est homilia siue explanatio super Euangelium illud Lucę, quod incipit: Desi- H gnauit domin⁹ & alios septuaginta discipulos: in quo cùm metapho. rerum tabernaculi sub sensu allegorico, aut potius Tropologico, quorum vterque metapho. dicitur ellucidaret, dicit in tabernaculo fuisse vasa, in vasis autem sculptos boues, & cherubini super, quæ vasa sacerdotes esse asserit: nam sicut vasorum opus est continere ad continendumq; illa artificis plasmauit intentio, sic sacerdotes Domini in se debent aliquid continere. Quid autem sacerdotes in se continere debeant, subiungitur, per id quod boues, & sculpta in vasis Cherubini in sensu allegorico præfigurãt, sicut prosequitur beatus Greg. in præfato sermone.

Ob multiplicem continentiam Virgo Maria virginitatis vas vocitatur. Cap. IX.

I PRAESENTI autem inquisitioni particularius accedentes, quia Domina nostra virgo in pręnominatis metapho. locutionibus vasis nomine appellatur, oportet in ipsa conditionem continentiæ assignare, qua in re sicut in se ipsa pleraque continebat: ita multipharie vasis nomine nuncupatur. Continuit (Virginitas quid sit.) autem præcipuè Domina nostra virginitatis integritates, ex qua rectè vas virginitatis appellatur: virginitas autem est integritas carnis, & mentis. cùm omni priuatione experientię actus venerei. sic declarat sanctus Thomas super quartum sententiarum distinctione 33. fuit autem hęc virginalis integritas perfectius K in Domina nostra, quàm in omnibus mulieribus, quippe quę virgo & mater extitit, vtrunque autem completissimè. Virgo quidem antequam pareret, & dum peperit virgo, post partum virgo, virginitatis laurem immarcessibilem non amisit, semperque incognita viro. Quidam tamen iniquitatis filius, qui inter Christicolas natus Antichristus factus Eluidius nomen accipiens, asseruit Beatam virginem postquam concepit, & peperit nostrum Redemptorem, a Ioseph viro suo carnaliter cognitã alios posteriores Christo filios peperisse. (Eluidij rationes Beatam Virginem à Ioseph cognitam fuisse.) Sic refert Augusti. super Matth. in capitu. 2. accepit autem occasionem errandi in fide lis ille Eluidius in quadam auctoritate beati Matthæi, quæ habetur Matth. 1. cap. in fine. s. & accepit Ioseph

Mariam coniugem suã, & non cognoscebat eam, donec peperit ei primogenitum filium suum, & vocauit nomen eius Iesum. Ex quibus verbis dupliciter conatur Eluidius arguere Beatam Virginem postquam Christum peperit à Ioseph cognitam alios filios peperisse. Primò autem, quia in præassumptæ auctoritatis serie continetur, & accepit Ioseph Mariam coniugem suam, & non cognoscebat eam donec peperit. Secundariò idem probare conatur ex eiusdem testimonij verbis, cùm dicitur: Donec peperit ei filium suum primogenitum, ex quo necessariò inferri videtur alios secundò, & tertiò genitos peperisse. Primogenitus namque nomen relatiuum, & non absolutum est, sicut istud nomen pater. Sicut igitur pater sine filio, aut filijs nullus prædicatur, ita primogenitus sine alijs secundò, aut tertiò genitis nullatenus dr̄. Idem autem inferri videtur ex alio testimonio Matthæi primo capitulo, cùm dicitur: Antequam conuenissent, inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto, quod manifestè innuere videtur eos postea ꝯuenisse, quod est Virginem Dominam carnaliter à viro cognitam: aliter autem non rectè diceretur, antequam conuenissent, inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto, sed diceretur nunquam cõuenerunt Maria & Ioseph tamen inuentum est eam concepisse in vtero de Spiritu Sancto aut solũ alijs tacitis expressisset, inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto.

Rationum Eluidij iniqui solutio. Cap. X.

DEBILISSIME' firmata argumenta Eluidij nullatenus inferunt, quod intendit. Cùm autem primò arguit: Ioseph autem non cognoscebat Mariam, donec peperit: non ex hoc necessariò infertur eam fuisse posterius cognitam: nam licèt secundùm vulgarium acceptionem cùm aliàs dicit, non cenauimus vsque ad vnam horam noctis, vel donec pulsaretur prima hora noctis, innuitur eos post vnam noctis horam cenauisse, non tamen hoc infertur secundùm vim consequentiæ dialecticæ, sicut si quis silogizet, tu non venisti vsque ad vnam noctis horam: ergo post vnam, siue primam venisti, non valet ꝯsequentia ista: stat enim contradictorium consequentis cum antecedente, scilicet, quòd non tu venisses vsque ad primam noctis horam, postea quoque, quòd non veneris. Sic etiam responderi debes Eluidio suam ineptam consequentiã non valere, scilicet, Ioseph non cognouit Mariam donec peperit: ergo postquam peperit cognouit eam: stat namque sine vlla inconuenientia Mariam, antequam Christum peperisset à Ioseph incognitam, & quòd nec post partum eandem cognouerit, sed secundùm vulgatam regulam logicorum, quando contradictorium consequentis stat cum antecedente, consequentia est nulla.

Quæ absurda sequantur ad Eluidium. Cap. XI.

HABVIT autem præterea Eluidius occasionẽ errãdi ignorãs modos loquẽdi Sacræ Scripturæ, in qua eum satis euidenti liquet argumẽto fuisse ineptissimum studentem, ac satis rudis ingenij madidæ memoriæ. Satis autem colligitur ex plerisque locis Sacræ Scripturæ istud aduerbium, Donec, vel Vsq;, in con textu positum aliquem alium actum consequutum fuisse, non inducere. Sic habetur Gen. cap. 8. vbi de coruo, quem Noe misit ad videndum, vtrum terra desiccata esset sermo agitur, scilicet, emisit coruum, q egrediebatur, & non reuertebatur, donec siccarentur aquæ. Sed, sicut conuincitur ex textu Geneseos præcipuè secundùm textum literæ Hebraicæ, coruus nun-

A quam reuersus est in arcam. Amplius autem rationabiliter inducitur coruum nunquam ad arcam redijsse, postquã aquæ diluuij desiccatæ sunt: cùm enim coruus animal esui carnium valde inhians sit, & multa hominum brutorumq; cadauera reperiret, quæ vniuersalis diluuij alluuionibus deleta fuerant, non recederet ab eis, nisi esset aliquod impedimentum abigens illum inde, cogensque in arcam repedare, quod contigisse non conceditur, nec contingere potuisset, cùm nulla auis, aut quadrupes animal esset quod illum inde abigere valuisset, quia omnia memorato vniuersali diluuio absorpta, deletaque referuntur. Restat ergo solam aquam diluuij exundantẽ potuisse ei impedimento fore: sed hoc non fuit: nam in præ-

B nominato Geneseos textu continetur. Et non reuertebatur, donec siccarentur aquæ: sequitur ergo nihil fuisse quod coruum à comestione carnium abigere valuisset in arcam compellens remeare. Infertur ergo eum non fuisse reuersum: si enim coruus redire debuisset, redijsset tempore innundantium aquarum, cùm terra adhuc madida, opertaque aquis congruum non faceret incolatum, & non tempore desiccatæ terræ: quod ex simili conuincitur argumento, cũ idem de columba factum videamus, cùm misit Noe columbam, vt sic videret an terra desiccata foret, vt habetur Geneseos 8. cap. cùm dicitur: Emisit quoque columbam, post eum, vt videret, si cessassent aquæ super faciem terræ, quæ cùm non inuenisset vbi requiesceret

C pes eius, reuersa est ad eum in arcam. Aquæ enim erant super vniuersam terram: extenditque manum, & apprehensam misit in arcam. Ante hoc autem Noe coruum miserat, vt euidenter ex Geneseos textu concluditur, & non reuersus est, licèt inuenisset exundantes aquas diluuij: quomodo ergo rationabiliter dici posset eum postea reuersum, cùm cessassent aquæ diluuij? Nullatenus videtur. Sequitur autem in textu, expectatis vltra septem diebus alijs, rursum dimisit columbam ex arca: at illa venit ad vesperam ad eum portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore suo: intellexit ergo Noe, quòd cessassent aquæ super terram: sequitur autem in eadem litera. Expectauitque nihilominus septem alios dies, & misit columbã, quæ non

D est reuersa vltra ad eum. Huius autem in eadem litera causa anectitur, quia desiccatæ essent aquæ super terram. Si ergo columba, quæ nunciorũ conueniens baiulus est, bis regressa est in arcam, cùm reperisset terram opertam aquis, & postea cum eam desiccatam reperit non reuersa fuit in arcam, quomodo verisimile erat coruum in arcam redijsse, cùm desiccata esset terra, qui cùm terra fluctibus innundãtis diluuij cooperta esset, nunquam reuersus est? Litera tamen Gen. dicit, quòd coruus egrediebatur, & non reuertebatur, donec cessarent aquæ diluuij, & postea tamen nõ reuersus est. Sequitur quòd hoc aduerbium, Donec, non semper inducat aliquem actum postea sequi.

E *Error Eluidij superior ostenditur. Cap. XII.*

AMPLIVS autem, & hoc apparet ex quodam alio testimonio, quod habetur Gen. 28. cap. vbi Deus benedicit Iacob promittens ei bonorum multiplicationem, & multa alia prospera, & in fine eorum subiungit: Ego ero custos tuus quocunque perrexeris, & reducam te in terram hanc, nec dimittam, nisi compleuero vniuersa, quæ dixi. Et secundùm aliam literam dicitur: Donec cõpleuero vniuersa, quæ dixi. Ex quibus verbis secundùm modum arguendi Eluidij concluditur, quòd Deus dimitteret Iacob non habens eum in sua speciali protectione postquam vniuersa, quæ pollicitus fuerat complesset: contrarium ta-

men patet ex toto Penthateuco Moysi, in quo sæpe asseritur Deum pepigisse pactum sempiternum cum Iacob, & semine eius. Hoc idem perspicuè apparet ex omnibus libris historicis totius veteris testamenti. Solida ergo veritate concluditur, quòd istud aduerbium Donec non inducat semper post se aliquem actum consequentem.

Error Eluidij clarius patefit. Cap. XIII.

AD hoc autem & est aliud testimonium Psalmographi Psalmo centesimooctauo, qui incipit: Dixit Dominus domino meo, & sequitur: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellũ pedum tuorum. qui Psalmus de Messia Christo necessariò exponitur, secundum quòd apparet Matth. 22. cap. vbi cũ agatur de Christo arguente contra Pharisæos, Messiam futurum verum Deum, & verũ hominem, & non solùm eum filium Dauid futurum: sed ẽt filium Dei sequitur ipsum dixisse: quõ Dauid vocat eum dominum loquens in spiritu, si filius eius est, dicens: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Et sic in hoc Psalmo Deus pr̃ loquens ad filium Deum, & redemptorem nostrum Iesum verum Messiam dixit, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ex quo secundùm supra habitum modum arguendi Eluidij inferebatur necessariò, quòd postquam Deus pater posuisset hostes redemptoris nostri Iesu sub pedibus eius, non deberet redemptor noster sedere ad dexteram Dei patris: quod penitus impossibile atque absurdum est: nam cùm redemptor noster Christus Iesus patri cõsubstantialis sit, eiusdemque naturę, inseparabilis ab ipso est: & necesse est eum semp sedere ad dexteram patris eo mõ accipiendi quo in sacra scriptura dr̃ sedere ad dextram patris. Euidenter sufficienterq; conclusum superioribus liquet argumentis Eluidium hereticum non intellexisse modum loquendi sacrarum scripturarum, nec vim consequentię logicalis, & inde errandi originem assumpsisse.

Quõ Dauid vocat Deum Dominum loquens in spiritu si ẽ eius filius.

Responsio ad secundam Eluidij rationem. Cap. XIIII.

ACCEDENTIBVS nobis ad ininquisitionem secundi argumenti Eluidiani, in quo concludere nitebatur dominam nostram Virginem post Christum conceptum, & in luce proditũ, rursus alios filios concepisse, quia in testimonio verbi Matthæi sic continebatur: Ioseph non cognoscebat eam donec peperit ei filium primogenitum. Respondendũ est istam rudem argumentationem Eluidianam multiplicem pati defectum, tum propter non cognouisse modum locutionis sacrarum scripturarum, tum propter non propendisse modos expositionum dialecticarum, tum propter non attendisse mores poetarũ, tum propter nesciuisse continentiam regularum canonicarum, tum propter superficialiter aspexisse dicta legum humanarum. Quod apparet, quia fundamentum argumentationis Eluidianæ est, quia istud nomen primogenitus est relatiuum, & prædicatur in relatione ad alios secundò, aut tertiò genitos. Sic enim vt ille solùm primogenitus prędicetur, qui habet alios fratres, aut fratrem posterius generatos: & ante ipsum nemo de fratribus suis natus est. Si ergo Christus primogenitus erat virginis Dominæ nostrę, inferebatur eam alios, aut alium post Christum filios concepisse, & peperisse. Recipit aũt hoc fundamentum magnam instantiam: nam licèt istud nomen primogenitus aliquando significet relationem, interdum tamẽ solum significat absolutum, scilicet quòd simpliciter significat filium non importando aliquẽ alium respectum prioritatis, aut posterioritatis, qđ exemplariter apparet ex hoc nomine filius: quia secundùm suum primarium significatum significat relationem, & cùm in aliquo contextu ponatur, est de natura sui significati, quòd ponatur cum suo relatiuo, ad quod refertur tanquam ad terminum: sacra tamen scriptura plerumque eo vtitur non signando relationem, & tunc significat absolutè hominem, quod apparet in libro quodam Salomonis, qui dicitur Cantica canticorum in cap. 2. in principio, vbi spõsus loquens ad sponsam dicit: Ego flos campi, & liliũ conuallium, sicut lilium inter spinas sic amica mea inter filias, & non accepit hic propriè filias pro filiabus, sed pro mulieribus absolutè: nam si pro filiabus propriè sumendo acceperat, non dixerat filias tacito eo, aut illis, quorum filiæ erant: quia filia nomen relatiuum siue ad aliquid est. Sunt autem relatiua huius naturæ, quòd vnum sine altero expresso non intelligatur, quia relatiua simul sunt naturali intelligentia, sicut ait Aristot. in Prædicamentis in p̄dicamento, Ad aliquid: ideo necessarium est in vtrisque diffinitionibus vtriusque vti. In præallegato capitulo sequit̃ consimilis locutionis mod⁹, vbi sponsa ad spõsum loquẽs ait: sicut malus inter ligna siluarum sic dilectus meus inter filios, & accipiuntur filij .i. homines absolutè: non enim possunt filij accipi relatiuè: tunc enim poneretur, cuius filij sunt, sicut supra annotatum est.

Primogenitus non sẽp respectu indicari: sed quãdoque etiã absolute significat.

Primogenitus quis sit secundum expositionem sacræ scripturæ. Cap. XV.

PRAETEREA verò, & istud nomen primogenitus secundùm sacrarum scripturarum morem ille dicitur, qui primò de materna erumpit vulua, siue alius post eum sequatur, siue nullus: quod liquet ex eo, quòd scribitur in secundo libro Moysi. q Exodus dicitur cap. vndecimo, vbi sic habetur: Hoc dicit Dominus, media nocte ingrediar in terram Aegyptiorum, & morietur omne primogenitum in terra Aegyptiorum à primogenito Pharaonis, qui sedet in solio eius, vsque ad primogenitum ancillæ, quæ sedet ad molam, & omne primogenitum iumentorũ. Deinde verò in prædicti libri cap. duodecimo, dicitur quòd media nocte Deus ingressus fuit in terram Aegypti, & occidit omnia primogenita Aegyptiorum, & sequitur in eadem litera, quòd non erat domus in tota Aegypto, in qua non esset mortuus, & omnes isti erant primogeniti, quia vltima plaga quàm Dominus inflixit, fuit mors primogenitorum. Si ergo non erat aliqua domus in tota Aegypto, in qua non esset aliquis mortuus, vt in præassignata litera Exodi continetur, & omnes ij primogeniti erant, necessarium erat quemlibet virum patrem familias, qui haberet domum siue œconomiam in Aegypto, plures filios habere, vt aliquis eorum primogenitus diceretur, quod credibile nulli videtur: sequitur ergo illum hic primogenitum dici, q primò erupit de vtero materno, scilicet antequam quisquam alius nasceretur, siue post eum alij sequerentur, siue nulli. Præterea, & adhuc liquidiori patet argumento eum primogenitum vocari, ante quem vllus natus non sit, siue post eum alij nascerentur, siue non, quoniam in præfato secundo libro Moysi in capit. decimo tertio, & in trigesimo quarto, & in plerisque aliis locis hęc continẽtur, scilicet. Sanctifica mihi omne primogenitum, qđ aperit vuluam in filiis Israel tam in hominibus quàm in iumentis: in quo manifestissimè eum primogenitum vocat, qui primò de vulua matris erumpit: hic autem

tem necessariò illos primogenitos appellat, qui primò nascuntur ab vtero, siue alij posteriores fuerint, siue non. Si enim primogeniti soli illi vocantur, sicut in Eluidiana argumentatione accipiuntur, illi qui ante alios de materno vtero in lucem erumpunt, & post eos alius, vel alij nascuntur, multiplices sequerentur errores. Primus, quòd si quispiam filium genuisset, & solum illum generaret, non teneretur separare illum in partem Domini, aut sanctificare illũ, vel redimere dando quinque siclos, sicut mandauerat Dominus de primogenitis: & habetur Numeri tertio capitulo: quod certissimè est falsum, sicut inferius abundantius declarabitur. Item sequebatur alius error, scilicet, quòd si aliqua ouis, aut capra, vel bos vnicum filium genuisset, non deberet domino offerri in holocaustum: quod magnum inconueniẽs est, sicut infra magis declarabitur. Item alius error sequebatur, scilicet, quòd cùm aliqua fœmina primũ filium peperisset, quòd ille non debebat offerri, aut sisti coram domino, nec redimi pretio quinque siclorum, donec sciretur an mater sua alium eius sequentem pareret, vt ille sic primogenitus vocaretur: qua forma obseruata, necessarium erat saltem post primi filij natiuitatem nouem mensibus, aut quasi per annũ expectari, donec mater sua rursus grauidaretur, & pareret. Hoc tamen falsum est, quia cùm aliqua fœmina filium primum masculini sexus peperisset, die quadragesimo debebat coram domino in templo sacerdotibus præsentari, & soluebatur in redemptionem eius pretium quinque siclorum, secundùm legis dispositionem oblatis cum quibusdam alijs sacrificijs, nullum tempus vlterius expectando, sicut de Christo Redemptore nostro euidenter apparet. De quo Lucas scribit capitulo secundo: Et postquam completi sunt dies purificationis eius, scilicet Mariæ, secundùm legem Moysi: tulerunt illum in Ierusalem, vt sisterent illum coram domino: hoc autem totum tempus in quo infans primo natus in templo offerendus erat, trigintanouem, aut quadraginta dierum spacio dumtaxat coarctatum esse manifestè conuincitur ex hoc, ꝙ festum purificationis Beatæ Mariæ Virginis vulgariter nominatum festum cãdelarum, trigintanouem, aut quadraginta diebus à festo Natalis Domini est separatum. Et in hoc purificationis die Christus fuit in templo præsentatus, & redemptus fuit à parentibus suis quinque siclorum pretio, sicut cœteri redimi cõsueuerant. Eadem termini præfixo apparet ex his, quæ habentur Leui. 12. c. vbi dicitur: Mulier si suscepto semine masculum peperit, immunda erit septem diebus iuxta immunditiã mulieris mẽstruatę, octauo autem die circuncidetur puer, postea autem triginta diebus purificatur à sanguine suo, quibus expletis ibat ad templum ferens secum agnum anniculum in holocaustum: ꝙ si non poterat eũ inuenire manus eius. s. si pauper erat, quæ peperisset, ferebat par turturum, aut duos pullos columbarum. Concluditur ergo ex his, ꝙ non expectabatur postquam fẹmina primò pepererat, an iterum pareret, vt sciretur vtrum ille, ante quem nullus natus fuerat, primogenitus esset. Data namque hac forma nunquam facta fuisset purificatio, aut oblatio, & primogenitorum redemptio tempore à lege præfixo. Item & aliud inconueniens sequebatur. s. si capra, ouis, aut bos peperisset, non debebat natus sexus masculini domino immolandus offerri, ẽt si primus esset, siue eum nullus præcessisset quantum attinebat ad legem primogenitorum, donec videretur si alium sequentem mater illa genuisset: quod liquidè falsitatis redarguitur: nam postquam aliquod primogenitum in pecoribus immolãdis nasceretur. s. in bobus, ouibus, & capris, septem diebus expectabatur, quibus custodiebatur cum matre sua, septimo autem die domino offerebatur: sicut habetur Exo. 22. c. Primogenitum filiorum tuorum dabis mihi, de bobꝰ quoque, & ouibus similiter facies, septem diebus sit cum matre sua, octauo autem die reddes illum mihi. Ex quibus omnibus in vnam formam collatis, aut ex quolibet eorũ solidissimè, & satis euidenter infertur s̃m sacrarum scripturarũ morem illos primogenitos vocari, qui primò de materno vtero eruperũt, siue de eodem vtero sequentes fratres habeant, siue non.

Ritus antiquissimꝰ quomodo Primogeniti Deo offerebantur, & redimebãtur.

Dies celebrationis festi purificationis Marię Virginis.

Error argumentationis Eluidij in dialectica.
Cap. XVI.

APPARET autem secũdariò argumentationẽ Eluidianam prorsus viribus esse carentem, quia circa terminos expositiones dialecticas ignorauit. Est enim apud dialecticos quidam tractatus de modo exponendi terminorum, in quo datur regula de modo exponendi istorum superlatiuorum. s. primus, & vltimus, & quãdoq; aliorum superlatiuorũ, & dicitur de omnibus superlatiuis, ꝙ superlatiuꝰ dupliciter exponi potest. s. absolutè, & comparatè. Si autem iste superlatiuus primus absolutè exponat̃, sic exponendus est. s. primus est, quo nullus est prior, siue, ante quem nullus est, siue post eum aliquis sequatur, siue non. Et istud superlatiuum vltimus cum absolutè exponitur, sic exponẽdum est, vltimus est, quo nullus est vlterior, siue posterior, aut post quem nullus venit, vel est, siue ante eum aliquis præcesserit, siue non. Si autem hos duos superlatiuos comparatè exponere voluerimus, habebunt duas expositiones, & tunc primus dicitur, ante quem nullus est, siue quo prior nullus est, & post quẽ alij sunt: vltimus est, quo nullus est vlterior, aut posterior, sed ante eum aliqui sunt. Et quia istud nomen primogenitus habet sensus huius nominis primus & filius, accipiet expositionem duplicem, sicut istud nomen primus. s. absolutè, aut comparatè; absolutè autem primogenitus vocatur quo non est alius prior genitus, siue ante quem nullus ex eadem vulua erupit, siue postea aliqui eruperint, siue non. Si autem exponatur comparatè, primogenitus vocatur, quo nullus prior est genitus, & alij post eum geniti extitere. Primus autem istorum modorum in Sacra Scriptura vsitatior est, sicut ex superioribus probatum est, & hoc modo Redemptor noster Christus Iesus est primogenitus Dominæ nostræ Virginis, quia ante eum nullus alius, siue alij de illa nati sunt, licèt post eum nullus natus fuerit ex eadem. Secundum autem horum duorum modorum assumpsit Eluidius, ex quo errandi habuit occasionem.

Argumentum Eluidij fuit etiam ex imperitia poetarum.
Cap. XVII.

PARVIS Præterea solidata est fulcimentis Eluidiana argumentatio: quia non attendit circa hoc mores loquendi poetarum: nam ista nomina filius, & nurus, quæ ex sua significatione primaria significant relationem, aliquando more poetico in absolutis prẹcisè significationibus assumuntur, sicut ex Virgilianis Ouidianisque, atque Statianis euidenter apparet narrationibus aliorumque poetarum: ponũt quippè nomen istud filius pro solo viro, & nomen istud nurus pro sola fœmina, quod sic manifesta aliquot argumẽtatione. Si enim nomen istud nurus in sua propria significatione assumatur quotienscunque fuerit in contextu adiungetur suum correlatiuum, scilicet, cuius nurus est, sed plerumque absolutè in eisdem collocatur: sic apparet in Ouidiana narratione Metamorphoseos

phoseos libro vndecimo, qui vulgariter de transmutationibus nuncupatur, finita infœlici phætonticæ morte, expleta quoque narratione de insolita mutatione sororum suarum in populeas arbores, quæ vlmi vulgariter nuncupantur super flumen Eridanū vulgariter nuncupatū Pò in Lombardia, & cōfinibus Italiæ.

Inde fluunt lachrymæ, stillataq; sole rigescunt.
De ramis electra nouis, quæ lucida amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda Latinis.

Scilicet, cùm Phætontiacæ sorores in planctu diuturno permanentes vltimo in populeas arbores mutarentur, lachrymæ, quæ in eis assiduæ in vita fuerant post defunctum vita corpus in arboribus permansere, quæ in resinam congelantur, & cadit in fluuium Eridanū, vbi arbores illæ vehementer abundant, ferturq; per aquam in terram Italorum, in qua materne resinam illam, quę electrum dicitur, accipiunt, & in vsus multiplicis ornatus muliebris conuertunt. Dicitur ēt in fine versuum illorum Ouidianorum, quòd electra prosunt nuribus latinis, vbi nurus non pro nuru propriè, sed pro fœmina absolutè accipitur. Idem ponit Ouidius in prædicto Metamorphoseos libro vndecimo in exordio libri, cùm dicitur.

Ecce nurus Ciconum tectè lymphata ferinis.

In quo versu cùm vellet continuata suspensius narratione historiam morientis Orhpei texere, incipit, quomodo eum thraces mulieres occiderint, quas vocat nurus Ciconum, idest, nurus Thracas, scilicet, mulieres de Thracia. Consimiles loquendi modos ponit idem Ouidius in libro de Arte Amandi, & in plerisque alijs libris. Sic ergo istud nomen nurus, & nomen istud filius in significato absoluto inueniuntur apud poetas, cùm illorum prima significatio sit non absolutè significare. Inuenitur & istud nomen primogenitus interdum in significatione absoluta, licèt eius significatum sit primariè relatiuum.

Error Eluidij in iure canonico. Cap. XVIII.

FVIT autem alia deficiendi occasio Eluidianæ argumentationis propter regulas canonicas ignorare. Secundùm modum regularum iuris canonici, istud nomen primogenitus non semper significat primogenitum in hac expositione, scilicet, quòd primogenitus est, ante quem nullus primus natus est, & post quem alius, seu alij nati sunt: sic apparet extra in volumine Decretalium in titulo de verbo. signifi. in cap. Ioseph autem, &c. vbi dicitur Ioseph autem non cognouit Mariam donec peperit ei filium suum primogenitum. Ex hoc loco multi peruersè suspicati sunt Mariam alios filios habuisse, cùm mos sit sanctarum scripturarum illum primogenitum appellare, quem nemo præcessit, & non solū eū, post quē alij nati sunt.

Error Eluidij in continentia modorum humanarum legum. Cap. XIX.

HABVIT autem præter hoc Eluidiana argumentatio deficiendi occasionem: quia continentiam modorum legum humanarum non attēdit. Sunt enim multi termini vsitati secundū leges, quorum licèt sit primaria significatio relatiua, plerumque tamen absolutè significare reperiuntur, vt nomen istud proximus, & supremus. Si enim istud nomen proximus exponeretur accipiendo in significato relatiuo, diceretur proximus, quo nullus est propinquior, & post eum sunt alij minus propinqui. Si autem exponatur absolutè, dicitur proximus, quo nullus pro-

F pinquior est, siue post eum sint alij propinqui, siue nō. Hunc secundum modum leges sequuntur humanæ. Sic habetur in digesto nouo in titulo de verbo. signi. in lege proximus, vbi dicitur, proximus est, quem nemo antecedit: (Proxim⁹.) exposuit enim proximum in absoluta significatione exponendo per negationem, scilicet, proximus est, quem nemo antecedit, nec exponitur comparate: quia tunc poneretur necessariū esse alios minus propinquos, & posteriores. Idem apparet in eodem titulo, & eodem libro in lege proximi, vbi dicitur, proximi appellatione etiam ille continetur, qui solus est. Ex quo manifestè innuitur ibi non accipi secundùm significationē relatiuam: nam in vno solo relatiuum nunquam est, cùm relatiuum semper G sit ad alterum, tanquam ad terminum, quod est suum correlatiuum, & sic saltem duo sunt. Item iste terminus supremus, licèt secundùm se significationem habeat relatiuam, plerumque in absoluto significato reperitur, sicut in prædicto lib. digesti noui in prænominato tit. in lege proximus. Cōsimiliter igitur istud (Primogenitus quomodo debet accipi.) nomen primogenitus interdum accipietur in significatione absoluta, licèt sit sua significatio cū relatione, & accipietur primogenitus duntaxat pro eo, qui prior de vulua materna erupit. Ita siue ante eum nemo natus est, siue post eum aliqui nati fuerint, siue non.

Responsio ad tertiam Eluidij rationem. Cap. XX.

H SPECVLATIONI autem, in qua Eluidianæ argumentationi tertiæ respondendum est accedentes, quę pro fulcimento innititur auctoritati Beati Matth. infra cap. s. antequam conuenirent inuenta est in vtero habens de Spiritu Sancto, in quo Eluidius solum accipit, tanquam solidum fundamentum modū locutionis vulgaris: quod re vera infirmum valde est. Cùm enim vulgaris quispiam dicat, antequam ille comederet, cucurit, innuit eum postea comedisse: sic ergo Eluidius vult, ꝙ cùm dicatur, antequam conuenissent inuenta est habens de Spiritu Sācto, ꝙ postquam conuenerint. s. carnaliter comiscendo ipsa Domina nostra, & Ioseph. Ista Eluidiana argumentatio non habet vllas vires cō-
I cludendi, licèt secundùm aliquem modum loquendi vulgariter hoc habere videatur: non tamen tenet hic consequentia logicalis, quia contradictorium consequentis stat cū antecedēte, ex quo necessariò sequitur consequentiam non valere: quod sic apparet: quia satis solida veritate, & sine vlla repugnantia subsistit, antequam Ioseph, & Maria carnaliter conuenissent Mariam de Spiritu Sancto grauidatam, & postquam concepisset à Ioseph carnaliter mansisse incognitam: nam in hoc nulla contradictio est. Hoc idem apparet ex regula iuris, quæ habetur in volumine decretalium: extra de verbo. signifi. in cap. quod dicitur, antequam conuenissent, non sequitur, ꝙ postea cōuenerint, sed scriptura, ꝙ non sit factum ostendit. Conclusum er-
K go apparet euidentissimis rationibus Eluidianas sillogizationes prorsus deficere fundamēto, & sine aliquo hæsitandi incentiuo intactam manere Dominam nostram Virginem Beatissimam, virginem ante conceptum, & partum extitisse, in conceptu quoque, & partu, & postquam concepisset, & peperisset etiam eam solius Redemptoris nostri Iesu Christi extitisse genitricem, & prorsus à viro fuisse incognitam, propter qđ congruētissimè vas appellatur, scilicet, vas virginitatis, quippè, quæ in ea excellentius, quàm in cęteris mulieribus fuit. In quo nimis eam sacra laudat scriptura, dicens: Sola sine exemplo placuisti fœmina Christo, scilicet, quia Domina nr̄a in alijs mulieribus virginitatis exemplum non reperit, quod ideo laudabilius fuit.

In statu nanque veteris testamẽti, tam apud Hebræos quam gentiles populos, licèt puellæ vsque ad nuptias in virginitate manere studerent, non tamen vlla virginitatis perpetuæ votum vllatenus emittebat, quin potius infelix habebatur mulier, quę in virginitate permanens, ab hac luce recesserat: quia per hoc non genuisse innuebatur. sicut patet Iudicum 11.cap. de filia Iephte galaaditis, prĩcipis ac Iudicis Israel, qui cùm victoria habita de hostili turba vouisset, primũ quod ei de domo, aut possessione sua a cęde reuertenti occurreret, Domino immolare: Accidit, vt vnica filia eius prę gaudio obuiam patri in oscula exiisset, cuius cum pater, quæ licèt indiscretè vouerat, significasset, & illa paternis votis obuiare nollet, ait: dimitte me, vt plãgam duobus mensibus virginitatem meã super montes Israel cum sodalibus meis. Cùm nulla ergo in antiquis sęculis vouisset fęmina virginitatem, Domina autem nostra prima hoc votum emisisset, certè sola sine exemplo placuit hæc fęmina Christo.

De Virgine Maria omnis munditiæ vase. Cap. XXI.

AMPLIVS autem fuit Domina nostra omnis puritatis, & munditiæ vas, nullius fęculentę contagionis accessibus maculata. Sic enim de ipsa dicitur in libro Salomonis, qui dicitur Cantica canticorum. cap.4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Quippe quam dominus in eam superueniens, & ex eius vtero nasciturus totaliter purificauerat, aut potius puram creauerat secũdum angelicam promissionem: sicut scribitur Luc.1.c. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideo non fuit in ipsa vlla macula peccati actualis mortalis, aut venialis, quod proculdubio magnum priuilegiũ fuit. Sic enim ait Augus. in lib. de Natura & gratia: Cũ de peccatis agitur, de virgine propter eius filium, nullam omnino volo fieri mentionem. Fuit etiam a peccati originalis macula prorsus immunis. Circa quod conuentus fratrum Minorum, & Pręedicatorum antiqua habent litigia, & penè cum ipsis suis ordinibus antiquata, quod fiet proculdubio immortale, nisi interueniat decretum, aut sententia superioris, qui habens plenissimam potestatem super hoc, suam interponat auctoritatem. Hoc autem non est in Pręedicatorum collegijs: quia ipsi sint veritatis solliciti, atque ardentissimi inquisitores, & eius tenacissimi, & acerrimi defensores amore veritatis cuilibet repugnãdo, s'm Aristotelicam regulam in primo Ethic.1. c. de Platonica idea, existentibus amico, & veritate, solum est præhonorare veritatem, & propter veritatem oportet familiaria destruere. i. si aliquando contingat amicum nostrum, & veritatem inuicẽ aduersis frontibus dissidere, magis veritati propter se, quàm amico propter beneuolentiam deferamus: quia propter veritatẽ custodiẽdam, oportet interdum omnem amicitiam suam familiaritatem destruere. Identidem Minorum fratrum collegia, quæ sunt pro altera parte virginalis mũditię defensores, non ideo huic student occupationi, quia sint diligentiores, quam cęteri hominum virginis matris nostræ zelatores: sed quia satanas suam inexcogitabili astutia transferens se in angelum lucis, cùm sit verè filius tenebrarum, summo studio inuigilat illaqueare miserabilia corda nostra, non solùm in his, quæ ex genere mala sunt, sed etiã in his quæ licèt ex se bona sint, interdum tamẽ mala fieri possunt. Sic autem huius materiæ diligens inuestigatio ac frequẽs disputatio, quæ de se licita videbatur, aut ad veritatis inquisitionem, aut ad puritatis Dominę nostrę solidã defensionem, conuersa est in venenum omnibus nõ

A occultum, quod secundùm morem naturæ, ex posterioribus liquet effectibus multiplicato odio inter collegia vtriusque ordinis, infixoque tenacissime in visceribus eorum, ex hoc solũ disputationis incentiuo, tanquam si in alterutrum fouerent inimicitias capitales iustissimè vtrinque inductas, & iustius ab vtraque parte defensas: ita vt cuiuscunq; ordinis fratres præeligerent alios super hac re sufficienter apparenterque cõcludere eis perpetuum silentium imponendo, quam sectam Mahometicam funditus extirpare. Argumenta tamen vtriusque partis, in quibus miserabiles ipsi, sed non miserandi, cum vera spiritus afflictione nocte, dieque laborant infęlicem spiritum consumentes, si ab aliquo habente granum intellectus inspiciantur, nihil prorsus necessitatis inducunt. B Item non est magna grauitas, aut difficultas alterutram earum partem fouere, licèt vulgariter intelligentes existiment magnam Dominę nostræ iniuriam irrogari, si eam in peccato originali conceptam asseramus: cuius causa est: quia ipsi quid sit culpa originalis, aut qualiter contrahatur penitus sunt expertes, & huius veritatis ignari, pręcipuè cùm illi. qui dicũt Dominam nostram in peccato originali fuisse conceptam, non asserunt eam in hac diutius labe mansisse, sed eam immediatè fuisse purgatam, aut, vt alij dicunt, fuisse redemptam, nec in hoc aliquaten' laus vel gloria Virginis dominæ nostræ minuitur, aut mutatur: ita vt manifestè maioris culpæ, atque discriminis sit dissensio, in vtrunque inueterata collegium, C & odium antiquatum, & penè a iuuenibus connutritum, & quasi in vtriusq; ordinis naturam trãsiens, quam alterutram huius quęstionis partem asserere, aut non pertinaciter defensare.

Consulerem autẽ cuilibet catholico bonæ affectionis de disputatiua huius quæstionis inuestigatione se nullatenus intromittere. Et quia in rebus dubijs quod tutius & fauorabilius est eligendum: & cùm tutius sit atque fauorabilius, & sine pręiudicio alicuius veritatis cognitæ, aut apparentis Dominam nostram prorsus ab omni originali labe fuisse immunem, quam eam originali contagione asserere fuisse pollutam: rectè eligere debemus asserere eam sine originali peccato fuisse conceptam. Si autem quispiam filius seditionis D spiritu dissensionis stimulatus in nos insurgere voluerint, non ei in eodem contentionis spiritu resistamus: quia Ecclesia talem morem non habet, nec nos sum' cõtendere assueti. Sic ait apostolus primæ ad Corint. 11.cap. Hoc autem sine pręiudicio melioris sentẽtiæ, aut consilij, vel salua auctoritate maiorum, quibus in similibus pertinet iudicare. Conclusum ergo ex superioribus patet Dominam nostram totius munditiæ vas extitisse.

Virgo Maria vas extitit omnium virtutum contentiuum. Cap. XXII.

E FVIT autem, & præterea Virgo domina nostra vas omnis virtutis contentiuum, quippe in qua tã theologicę, quam morales virtutes liberius, atq; perfectius fuere, quàm in cęteris creaturis. Sic enim de ea inquit Hierony. Cæteris per partes, in Maria autem tota plenitudo gratię se diffudit: nec immeritò: quia excellentius ornari thalamum aduenientis redemptoris decebat, quàm cuiuslibet creaturæ, quæ adornatio cõsistit in plenitudine gratiarũ, & omnimoda repletione virtutum: ita vt de ea aptissime pręedicetur id, quod habetur Ecclesiastici. 50.c. Tu es vas argenti solidum ornatum omni lapide pretioso. Lapides autem pretiosos virtutes nominari, non est apud sacram scripturam nouiter inductum.

Virgo benedicta propriè vas nuncupatur, quia Deum redemptorem continuerit. Cap. XXIII.

QVANVIS autem his prælibatis modis alijsq; quàm pluribus Domina nostra virgo Maria vas aptissimè appellari debeat, proprius aptiusq; dicitur vas propter in se continuisse nostrum redemptorem Christum Iesum: & cùm in hac præassumpta metapho. in cuius expositione laboramus, ipsa vas appellatur, non secundùm aliquem præpositorum modorũ vas appellari potest, licèt omnes & singuli aptissimi sint, vt ipsa vas nuncupetur. Solum enim hunc in præsenti accipimus, scilicet, quia in se nostrum continuit redemptorem, quod lucidè manifestatur in applicatione sensus particularum sequentium, quia in hoc sensu omnes particulę consonant, in alijs autem nequaquam. s. cum in eadẽ dicitur: Fuit vas clausum, & non clausum: luminosum, & non luminosum: paruum, & non paruum. Et sic de particulis subsequentibus. Vacuum, & non vacuum: Quæ si ad virginitatẽ cõparentur coaptari non possunt: non enim clausum, & nõ clausum respectu virginitatis dici poterat: nam licèt secundum virginitatem diceretur vas clausum, cùm virginitas sit perfecta clausura, non tamen ad eã referendo poterat dici vas non clausum. Item ad propositum, nihil attinebat Dominam nostram vas paruum, & non paruum ad virginitatem referendo dici. Item licèt Domina nostra ad virginitatem referendo dici posset vas vacuum, quia nihil omnino in se virginitas alienum admittit, cùm sit omnino sterilis, virginitas tamen non potest dici nõ clausum. Item omnia hic non possunt coaptari referendo ad munditiã Dominæ nostræ, vel plenitudinem suarum virtutum, ex quibus etiam vas dicebatur: omnes tamen hæ particulæ coaptantur eam vas nominando, quia in se continebat Christum nostrum redemptorem, sicut inferius in prosecutione declarabitur. In quo Domina nostra non solùm vas, sed etiam vas maximum, & perfectissimum nuncupatur: quia in se continebat rerum omnium perfectissimum. s. cęli, & terrę conditorem, scilicet, redemptorem nostrum Christum Iesum.

Dupliciter virgo continet Christum. Cap. XXIIII.

QVA in re virgo Domina nostra, dupliciter vas appellatur: quia dupliciter continebat nostrum redemptorẽ. s. in suo sacratissimo aluo realiter, & in mente conceptualiter, aut ſm fidem assentiẽdo. Cõtinuit autem saluatorem nostrum virgo Maria in suo vtero realiter: quia mox vt ipsa verbis Gabrielis archangeli assensum prębuit, Secundò, pręterea in benedicta immensaque Trinitate, quę est filius Dei patris, qui tunc in vtero virginis erat, & ab æterno cum patre, & Spiritu sancto in omni loco erat & est, nouiter carnem assumpsit de sanguinibus purissimis, atq; sanctissimis virginis Dominæ nostrę, non commixtis alicui sanguini facto ex virili spermate: sicut in alijs conceptionibus fieri consueuit, & naturaliter fieri necessarium est: & organizauit carnem illam in conuenienti armonia, & proportione corporis viuentis, vsquequo perfectè esset corpus animæ receptiuum. Et hæc oĩa in instanti completa fuerunt, scilicet, sine aliqua temporis mensuratiua duratione: non enim fuit factum in tempore, nec in parte temporis, nec in aliquo modo commẽsurationis temporis: quia in rebus, aut actionib⁹, quæ a Deo sunt, quia ab infinita potentia procedunt, non est necessaria temporis successio, aut aliqua actionis, & temporis commensuratio: sicut in naturalibus actionibus, procedẽtibus a causis operatiuis continentibus in se virtutem actiuam multum finitam, atque limitatam. Et in hoc eodem organizationis instanti fuit quędam anima nouiter creata: quę nunquam ante esse, aliquod præhabuerat, atq; in eodem instanti illi sacratissimo corpori, atque secundæ personę Trinitatis fuit hipostaticè siue ad vnitatem suppositi coniuncta, dando esse, & vegetationem, & omnem naturalem motum, atq; actionem, quem omnes alię animæ corporibus, quibus vniũtur naturaliter pręstare solent.

F

Quantitas corporis Christi in vtero matris. Cap. XXV.

FVIT autem istud dominicum corpus, sub valde parua quantitate formatum, cùm fuit perfectè organizatum, ita quòd nullum vnquam corpus humanum fuit in aliqua regione, quod tam paruę quantitatis existeret, cùm perfectè organizatum esset, quod fuit in instanti incarnationis. In exitu tamen in lucem de benedicto virginis vtero. s. post expletos nouem menses, fuit tantæ quantitatis, quantæ erant omnia alia corpora hominum, qui tunc in cõmensurata quãtitate nascebantur. Quod sic in patulum deducitur, qa hoc sacratissimum corpus nostri redemptoris nõ fuit perfectè organizatum eo tempore, quo omnia alia corpora humana, naturaliter organizata perfectã habent organizationem. Non enim organizatur corpus humanum in vtero matris illico, vt virile semẽ in matrice recipitur, atque muliebri menstruo commiscet: sed prius fiunt quędam naturales trãsmutationes. Est enim virile semen mox vt in aluo recipitur, per aliquot dies permixtum menstruo muliebri, quod fęmina in generatione administrat, sicut vir semen propinat: in quibus diebus sub colore, & figura seminis manet, donec factis paulisper in vtroque multis transmutationibus per virtutem formatiuam, & digestiuam decisam in semine virili adiutam a cęlestibus influentijs transmutatur: & sic condensatur, & magis solidatur, donec decursis aliquot diebus per decoctionem, & digestionem, magnam virtutis formatiuæ in sanguinis substantiam vertitur, & colorem. Manentibus autem prædictis virili & muliebri seminibus per aliquot dies sub hac substantia & colore continuatis naturalibus alterationibus, in carnis tenerrimæ substantiam vertitur, postea verò solidatur, donec in neruos, & musculos conuertatur, in quibus caro solidior est. Tunc quoque chartilagines generantur, quæ secundum duritiem sunt mediæ naturæ inter carnem & ossa. Vltimò autem magis materia solidata de durioribus partibus, ossa corporis procreantur: & sic per multorum dierum curricula, sibi succedentibus naturalibus transmutationibus corpus perfectè organizatur humanum. In toto autem hoc tempore semen illud, quod est substantia harum transmutationum continuè augmentaẽ per intus susceptionem, ſm modum oĩum aliarum augmẽtationũ, sicut ponit Arist. in secundo de generatione, & corruptione. & in 2. li. de Anima. Hoc autem corpus per continuã augmentationem maiorem suscipit quantitatem, donec tãtæ quantitatis existat, sub quanta de vtero materno procedit. Hęc aũt augmentatio, atq; dilatatio in vtero fęmineo celebrata fit eodẽ modo, quo naturaliter corpora infantium per alimentum continuatum augentur, donec ad ætatem virilem perfectam deuenerint, & attigerint integram corpulentiam. Istã autem augmentationem, in materno vtero ante fętus organizationem, & post illud organizatum celebrari experientia euidentissima, atque continuatissima manifestat. Mulier namque mox vt conceperit, non habet aluum in tumorem eleuatum amplius solito: quia semen virile in matrice susceptum, non est alicuius notabilis

G

Mod⁹ quo partus in vtero augetur.

H

I

K

notabilis quantitatis: ita vt aliquid tumoris appareat. Postea verò succedentibus sibi inordine diebus aluus paulisper erigitur in tumorem, donec in magnam quantitatem surrexerit, cuicunque notabilem: nec possit aliquatenus occultari. Prædicta autem nullatenus euenirent, si semen tam masculinum quàm muliebre, dum his naturalibus mutationibus subiectum est, & organizatur, ac perfectè organizatum est, non susciperet continuum augmentū: alioquin vnum ex duobus dandum erat inconueniētibus, scilicet ꝙ semen virile nunquam in vtero cresceret, dum istę transmutationes continuè celebrantur: sed maneret in eadem quantitate, in qua ab vtero decisum est, quod euidenti falsitate notatur: quia tunc non magis fęmineus aluus tumeret die qua fæmina parit, quàm tunc cum concepit, quod omni obuiat experientiæ, & solidæ veritati. Aut daremus alterum inconueniens, ꝙ ad tantam quantitatem fęmineus surgeret vterus die, qua fęmina semine suscepto concepit, ad quantam die qua paritura est exsurrexerit: hoc identidem falsum est, vt euidentissimè liquet. Concluditur ergo necessariò semen, de quo est substātia fętus. s. semen masculinum, & fæmininū esse minoris quantitatis die, qua fęmina carnaliter cognita est, quā tunc cū fętus perfectè organizatus est in vtero matris. Die namque qua mulier carnaliter cognita est, id, quod est substātia fætus, est duntaxat modica quantitas seminis à viro decisi permixti paruæ quantitati sanguinis menstrualis, quod fęmina ꝓpinauit, quod totum commixtum est satis paruæ quātitatis: posterius autem, dum super hoc commixtum fiunt multæ naturales transmutationes, vsque ad perfectè organizatum esse continuè augmentatur. Hoc pacto valde maior est quantitas corporis humani die, qua desinit perfectè organizari, quàm die, qua semen virile menstruali sanguini permiscetur. Si tamen mox, vt semen virile matrici mulieris infunditur, corpus humanum organizatum esset, non esset maioris quantitatis fętus organizatus quàm semen virile permixtum menstruo muliebri eo die, quo alterum alteri permiscetur: quin potius minoris quantitatis esset, cùm semen, quod fluidum, & valde humidum est, ad solidationem membrorum condensetur: cùm debeat fieri perfecta organizatio corporis humani.

Quomodo organizatum fuerit corpus.
Cap. XXVI.

IN sacratissimo corpore nostri redemptoris organizando, è contrario factum est: nam in eo instāti quo fuit consensus perfectus virginis in verba Archangeli Gabrielis, fuit de purissimis sanguinibus eiꝰ menstrualibus portio quędam abscisa, de qua formatum fuit in instanti corpus nostri redēptoris, qui sanguis in tanta quantitate fuisse credendus est, in quāta communiter in aliis fęminis solet causari conceptio, cum sanguis menstruus in illis virili semini permiscetur. Et cùm de illo sanguine mox formaretur corpus redemptoris nostri, non poterat esse tunc tantæ quantitatis, quantæ est corpus humanum, cùm attigit organizationem perfectam, secundùm modum communem, quo organizatio solet naturaliter celebrari. Nam si corpus saluatoris in instanti conceptionis suæ perfectè organizatum tantæ quantitatis tunc fuisset, quantæ sunt quantitatis corpora humana naturaliter perfectè organizata, necessariū erat in tanta quantitate sanguinem de corpore benedictæ virginis assumptum fuisse, quantæ fuisset quantitatis istud corpus Christi perfectè organizatū, & adhuc multo maioris quantitatis sanguinem assumi quàm esset cor-
A pus organizatum, quia sanguis multum substātiæ raræ est, paucum obtinens densitatis, & cùm ex sanguine aliquid dēsum corpus formari debet, necessarium est, vt de multo sanguine paruum corpꝰ organizetur. Si ergo tantæ quantitatis corpus de solis sanguinibus virginis beatæ formari debuisset, non suffecisset totus sanguis menstrualis: quinimo nec sanguis eius quantuscunque in venis esset: quod factum non fuit, quia hoc concesso necessarium erat corpus beatæ Virginis sanguine penitus carens, ac per hoc omni vegetatione, ac animali motu, & operatione destitutū in mortem corruere. Erat enim impossibile vitam sine sanguine remanere, cùm anima omnis carnis in sanguine sit, vt habetur Leuitici 17. cap. & Deuterono. 12.
B Item quia adhuc omnia hęc inutilia erant, cùm totus sanguis in vnum locum conueniens ad prædictum tantæ quantitatis corpus formandum nullatenus suffecisset.

Obiectio de informatione corporis nostri redemptoris.
Cap. XXVII.

FORTASSIS autem si quispiam respondere conaretur, quòd licèt sanguis menstrualis virginis benedictæ de se non sufficeret ad formandum tantæ quantitatis corpus sub quanta erat magnitudine corpus nostri redemptoris, Deus tamen miraculosè operans multiplicauit illum humorem menstrualem ad
C tantam quantitatem, in qua sufficeret ad formandū corpus sacratissimum Saluatoris. Sic enim Deus in rerum primaria origine cū fęminam de viri dormientis latere formasset, vt Gene. 3. cap. continetur, accepit vnam de costis eius cum parua quantitate carnis, & cutis illi costæ adhęrentis, & inde tantum corpus formauit quantum fuit corpus Heuæ, quia carnē, & os illud multiplicauit. Item quando redemptor noster Christus Iesus, de quinque panibus, & duobus piscibus, quinque millia hominum saturauit absque mulieribus, & infantibus, superfuernnt duodecim cofini pleni fragmentis, quæ saluator noster colligi imperauit ne perirent: vt patet Matth. 14. capit. quod per multiplicationem factum fuisse satis euidenter appa-
D ret. Cui ineptæ responsioni in argumentationis formam propositæ respondetur, subsistere non valere. Deus enim nunquam aliquid miraculosè operatus est, si illud idem, & æque bene sine miraculo sola naturali operatione confici potuisset, facere namque aliquid miraculosè, quod sine operatione miraculosa æque conuenienter perfici potuisset, est potestatem frustratoriam ostentare, quod Deo nullatenus conuenit: sicut ait Arist. in primo Politicorum: Deus, & natura nihil faciunt frustra. Si ergo corpus sacratissimum nostri redemptoris poterat conuenienter formari de pauco illo sanguine menstruali Beatæ Virginis existente in matrice, in qua solet celebrari conceptio sine aliqua multiplicatione menstrualis humo-
E ris, superfluum est talem multiplicationem astruere, & est satis magnus error, sicut testatur Aristo. in 8. Topicorum in princ. s. Peccatum est per plura facere, qđ fieri potest per pauciora. Concluditur ergo, necessariò dicendum esse corpus redemptoris nostri fuisse in instanti formatum ex aliqua parte sanguinis menstrualis existentis in loco, vbi solet conceptio celebrari, & sicut sanguis ille menstrualis, ex quo formatum est corpus nostri saluatoris, fuit paruæ quantitatis, ita corpus illud cùm inde in instanti perfectè organizatū est, fuit paruæ quantitatis minus quolibet alio corpore humano, cùm perfectam organizationem attigerit: & hoc quia alia humana corpora naturali modo organizata non immediate, vt virile semen in matricem

cem fęminæ decisum est organizatur: sed multis fa- F
ctis transmutationibus per dierum circuit⁹ super materiam seminalem.

Eadem veritas de formatione corporis Christi comprobatur.
Cap. XXVIII.

APPARENT præterea supradicta, quia si corpus beatificum nostri saluatoris fuerat ex prima die, qua conceptum est, in tanta quantitate organizatum quanta corpora alia humana naturaliter organizata formantur, ex prima die, qua Dña nostra de spiritu sancto concepisset, aluus eius surrexisset in altũ, quã tum aliarum fęminarum vteri insurgunt cum ab earum conceptu multi dies decurrerint, aut cũ propinquę partui sunt. G Sequeretur autem & alterum inconueniens. s. ꝙ vterus Beatæ Virginis postquam Saluatorem nostrum concepisset, non continuè turgidis elationibus in altum exsurgeret, sicut continuè aliarũ fęminarum vteri eleuantur cum grauidatæ fuerint. In quibus duabus rebus conceptus iste ab aliis vsitatis cõceptibus differentissimus videretur, ad quem cõtemporanei attendentes stuperent, atque suspicarent̃ malum inde grauissimum aliquod affuturũ: sicut enim ait Isidorus 11. Etymo. in cap. de monstris, cùm monstra, quę sunt præter naturalem ꝯsuetudinẽ, eueniunt, solent hoĩes inde aliqua mala pręstolari de proximo euentura, sicut exemplificat de quodam mõstro, qđ accidit tempore Darij Arsamidæ, quod deletionem H regni Persarum significauit, quæ consumanda erat tẽpore eiusdem Darij regis per manuum Alexãdri Magni regis Macedonię. Simile ponit Aug. de Ciuitate Dei lib. 3. c. vlt. in quo monstra multa enarrantur, quę fuerunt signa multarum pestium, & bellorum vehementium, & combustionum multarum domorũ atque locorum, & ruinarum ingentium ædificiorum, fulminumque de cęlo cadentium, sicut sequentia illico tempora experientialiter ostenderunt. Idem narrat Paulus Horosius in libris de Ormesta mundi. His autem sic se habentibus cum Pharisæi, qui inter omnes Iudęos singulis actibus Christi magis æmulantes erant, hoc in conceptione Christi vidissent: deinde in actibus sui aliqua respexissent quibus Christum redarguere molirentur, & maius ad redarguendum habe- I rent incentiuum dicẽtes, iste diabolicus homo, aut potius hominis monstrum, quemadmodum contra naturam aliorũ hominum conceptus, & in vtero gestatus est: sic contra eandem hoĩum consuetudinẽ omnia operatur, & oĩbus hostis est. Item in eum hostiliter atq; mordaciter arguendo poterant saltem apparenter in eum talia probra conicere, non est admirãdum, quòd iste maledictus vir contra oĩum hominum consuetudinem faciat, sitque totius generis humani hostis, cùm contra consuetum cõceptionis modum omnium sit conceptus, & gestatus in vtero. Et quia Deus volebat auferre oĩa maledicẽdi Christum ac improperandi ei incitamenta, ne peccantibus in eũ K qualiscunque esset malefaciendi occasio colorata esset precipuè Pharisæis, & aliis ęmulis inter Iudęos, liquidius apparet eũ, hoc abstulisse improperandi atq; maledicendi Christum qualecunque incitamentum. cõclusum ergo ex superioribus liquet, ꝙ Christus in sua conceptione, & perfecta organizatione, quæ duo in eodem instanti fuere, non potuit esse tantę quantitatis corpulentę, quantę fuit post multos dies in eodem aluo Virginis benedictę, & sub quanta est magnitudine quodlibet corpus naturaliter organizatum in omnibus aliis humanis corporibus.

Corpus Christi in natiuitate æquale fuit cęteris infantibus.
Cap. XXIX.

HVIVS autem pręposit ę conclusionis pars secũda erat, quòd tantę quantitatis erat corpus Dñi Iesu redemptoris nostri, cùm de materno vtero in lucem exiuit, quantę erant magnitudinis aliorum infantium corpora communiter nascẽtium mediocris staturę ſm commensurationem humanę staturę in tp̃e illo, quo Christus natus est. Nam cum à tempore natiuitatis redemptoris nostri anni mille quadringenti trigintaseptem discursi sint, & ꝯtinuè varietur quantitas staturę corporum humanorum à maioritate in minus, ſm causarum naturalium confluxum, de quibus abundantius distinximus super 5. cap. Gen. necessariũ erat tunc tp̃is corporis humani staturam proceritatis extitisse maioris, quàm nunc humana corpora communiter eleuentur. Corpus autem benedictum nostri redemptoris fuit ſm staturę quantitatem commensuratissimum: nam non fuit magnum ad proceritatem magnitudinis gigantis, nec rursus ad paruitatem tantillorum hominum depressus est: sed habuit proceritatem staturę conformem commensurationi optimæ, & mediocri corporum homanorum illius tẽporis, quo conceptus, & natus est. Et quia quantitas infantilium corporum in nascendo proportionaliter correspondet staturæ virilis perfectæque magnitudinis, & corpora commẽsurata virorum debitæ magnitudinis tunc maioris proceritatis, quàm nunc existerent, necessarium erat corpora infantilia nascentia tunc temporis proportionaliter maiora fore corporibus communibus nunc nascentium paruulorum. Et quia Christus, vt prælibatum est, non assumpsit deformitatem siue differentiam in quantitate corpulentiæ ab aliis commensuratis corporibus, tunc temporis existentibus, necessaria illatione concluditur, corpus saluatoris nostri Iesu paulo maius fuisse corporibus nũc nascentium paruulorum. Euidenter ex supra narratis infertur, Dominam nostram vas aptissimè appellari, quia in suo Sacratissimo vtero nouem mẽsibus nostrum continuit redemptorem à die, qua de sanguinibus eius corpus illud formatum extitit, vsque in diem, qua de eodem in lucem hanc communem erupit.

Continuè humana corpora minuũtur: & duratio

Secundus modus, quo virgo Christum continuit.
Cap. XXX.

SECVNDVS modus, quo benedicta Domina nostra in se Christum continuit redemptorẽ, est continere in mente conceptualiter, siue per fidem, & consensum, s. ꝙ cùm Archangelus Gabriel à diuina maiestate legatus altissimæ legationis verba ꝓposuit, firmiter tenuit hoc Deo operante sina vlla difficultate perfici posse: licèt conceptum virgineum omnis naturalis virtutis terminos operationemque excedere omnibus exclusis ambagibus liquidissimè cognosceбат, consensit autem tanquam verè obediens fieri matrem Dei. In quo multæ laudis digna extitit: nã cùm intellectum nostrum disponimus ad credenda illa, quæ nobis dicente Domino proponũtur, aut eius interpres quispiam enarrauerit, licèt omne naturale excedant iudicium, captiuando omnem intellectum nostrum in obsequium Christi, sicut ait Apostolus 2. ad Corin. c. 10. multum coram Deo promeremur: sic declarat Apostolus in Epistola ad Hebręos cap. 11. vbi merita fidei describit, & quotiens, & qui homines per fidem Deo placuerint.

Beatissima

Beatissima Maria virgo fuit vas in se perfectè continens attinentia ad fidem nostri saluatoris.
Cap. XXXI.

FVIT quoque Beatissima Domina nostra, vas in se perfectè continens, & explicitè quicquid pertinebat ad fidem nostri saluatoris.s.omnia, quę de Christo credenda erant: ipsa nanque perfectius atq; explicatius sciuit, quicquid ex Christo credere obligamur omnibus hominibus, & firmius ei, quàm cæteri homines assensit. Ideo cùm instante tempore passionis dominicæ, & passo domino Iesu, vsquequo sua resurrectio cunctis innotuit, cùm fides de resurrectione redemptoris nostri, & de cæteris quæ in posterum facturus erat, in oīum apostolorū cordib⁹ abolita foret, vel penitus, vel in parte, in Domina nostra firmiter sine vlla scrupulosa hæsitatione permansit. Ideo quantum ad istam fidem Domina nostra singularibus laudibus celebratur, solaque præconijs miris attollitur. In quo valde eam laudat beatus Augustinus, & beatus Bernardus: nam licèt beatissima Domina nostra multa receperit priuilegia, & dotes gratia maternitatis nostri Saluatoris: qa excellentiæ valde magnæ esse decebat eam, quæ nostri redemptoris mater erat: tamen gratior fuit acceptiorque, atque magis placens ei recipiendo, & tenendo firmiter fidem eius: de quo beatus Bernardus in secundo libro, qui dicitur Speculum virginum, positionem recitans beati August. ait: Nam vt ait beatus Augustinus, beatior Maria accipiēdo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Ex prælibatis omnibus liquidò constat argumēto Dominam nostram Mariam fuisse vas, & quotupliciter vasis nomine appellari possit, & quid modis singulis continebat, & quo eorum modo proprius ei nomen vasis coaptetur.

Vnde Virgo benedicta sumpserit nomen: Vas clausum.
Cap. XXXII.

IN harum prima metaphora, in cuius expositione continuè laboramus, continebatur de pręposito vase, quod erat clausum, & non clausum, quod Dominæ nostræ virgini coaptatur, referendo ad conceptionem nostri redemptoris Iesu. Pręponitur autem in his verbis, de hoc vase, quod erat clausum: clausum.n. communi voce prædicatur, quod nullam patitur, aut continet aperturam: hęc autem apertura suscipitur ꝑ apertione vteri virginalis, & est hęc vna de singularib⁹ laudibus nostræ Dominę gloriosæ. s. quod licet ipsa concepisset, atque peperit, nullam tamen apertionem passa est, vt cęteræ mulieres perpeti consueuerunt. Quantum verò ad præsentem attinet speculationem, duæ sunt vteri apertiones. Prima autem est apertio, siue ruptio virgineorum claustrorum, quæ in prima viri ad feminam carnali copulatione perficitur, quæ tollit prorsus virginalem integritatem. Secunda apertio est cùm in effusione infantis, in partu claustra vteri totaliter aperiuntur. Hanc autem secundam frequentius commemorat sacra scriptura. Sic habetur Exodi.13.& 34.ca. & in plerisque alijs scripturæ locis: Omne primogenitum masculinum adaperiēs vuluā sanctum domino vocabitur. Nullam autem harum apertionum Virgo beatissima passa est: quia fuit ab omnibus præseruata, quam ob rem non inconuenienter vas conclusum dicta est.

A *De quadam Metaphora virginis, quæ habetur Ezech. cap. quadragesimoquarto, & eiusdem declaratio.*
Cap. XXXIII.

MANIFESTAT autem propheta Ezechiel prælibata libri sui cap.44. vbi dicitur: Et conuertit me ad viam portæ sanctuarij exterioris, quę respiciebat ad orientem, & erat clausa, & dixit dominus ad me: porta hęc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam dominus Deus noster Israel transiuit per eam. In quibus verbis Ezechiel totus altissimis speculationibus propheticis deditus, sicut ex suspensiua sententia continuata ab exordio. ca.40. eius manifestè apparet, sub metaphoris quorundam
B ædificiorum magni templi multa secreta rerum futurarum reuelata suscepit: in hoc autem scripturæ Ezechielis loco sub metaphora cuiusdam portæ magnæ illius templi, quæ erat ad orientem accepit a domino secretum incorruptionis virginis benedictæ. Et cùm dicitur, conuertit me ad portam sanctuarij exterioris, loquitur Ezechiel propheta de Angelo, vnus nanque angelus omnia ista Ezechieli reuelabat, & erat visio ista imaginaria, quia videbatur Ezechieli, quòd vnus angelus eum assumeret, & ducebat eum in diuersa loca, sicut apparet ex cap.40. a principio, vbi reuelatio facta per istam mystici templi ædificationem inchoat, & vsque ad finem libri eiusdem continuatur. Et cùm angelus ei ista ostendit, videbatur sibi quòd eum in a-
C liam partem transferebat. s. ad viam portę sanctuarij exterioris: nam eum de loco sacrificiorum transferebat, sicut ex litera superiori continuatur. s. in fine.43.c. & tunc transtulit eum ad viam portæ sanctuarij exterioris. De hac porta dicit, quòd erat ad oriētem: cùm autem sibi ad istam portam accedere videretur in visione imaginaria, reuelauit ei dominus secretum de incorruptione virginis benedictæ, quod per mysteriū portę huius noīabatur, & sequebatur, & dixit domin⁹ ad me. Vocat autem hic Ezechiel dominū, siue Deū angelum, qui eum per omnia ista transducere videbatur, & eum in his omnibus in visione imaginaria erudiebat. Sic enim quidam alius angelus multa Zachariæ prophetę sub visione imaginaria ostendebat, quo-
D rum mysticas ei significationes exponebat, sicut habetur Zachariæ 1.c. Hunc verò angelum Deum, aut dominum nominauit, quoniam sic est mos sacrarū scripturarum, vt liquet ex pluribus libris veteris testamenti. Sic habetur Exodi.3.ca. vbi Moyses dicit, se vidisse rubum, qui ardebat, & non comburebatur, & locutus est ad eum dominus de rubo. Non appropies, inquit, huc: locus enim in quo es, terra sancta est, solue calciamentum de pedibus tuis. In lib. tamen Actuum apostolorum.c.7. dicitur quod ille, qui in rubo loquebatur angelus domini erat, & non Deus. Item in lib. Exodi.cap.20 & Deute.c.5. dicitur, quod dominus dederit legem in monte Sinai: apostolus tamen ad Galatas.3.c. dicit legem factam esse per angelos, & datam
E in manu mediatoris. s. Moysi, de quibus diffusè tractauimus Exodi.19.c. rationem fundamētalem reddentes, quare in veteri testamento angeli interdum Dei nomine nuncupentur, in nouo autem testamento nequaquam, & quare aliquando Deus nominentur, aliquando autem non. Angelus autē, qui ista Ezechieli reuelabat, dixit: porta hęc clausa erit, & nō aperietur: in quo Beatissimæ Virginis nominat incorruptionē, sicut ait August. exponens hunc locum Ezechielis: nō enim potest hoc vllatenus de aliqua materiali porta exponi: cùm enim Deus in essentia sua infinitus sit, nec per aliquam portam ingreditur, nec aliquando exit. Est ergo necessariò de Beatissima Virgine exponendum, quæ porta dicitur, quia sicut porta ad introeundum,

Maria porta dicitur.

eundum, & exeundum est: ita Domina nostra fuit, in qua Deus intrauit & exijt, cùm de ea redemptor noster carnem veram assumpsit humanam, & exiuit per ipsam, quando post nouem menses exiuit de ipsa factus verus homo. Hanc portam dicit clausam esse in æternum: quia Domina nostra licèt conceperit, atque peperit, virginitatis integritatem non amisit, sicut aliæ fœminæ perdere compelluntur. Dicit, vir non intrabit per eam: quia Domina nostra, nunquam fuit ab vllo viro carnaliter cognita: ita vt claustra virginea rumperentur, quorum Ezechiel causam subiungit, scilicet, quòd ideo vir nō ingredietur per eam, quia dominus ingressus est per eam. s. quòd dominus introiuit in ea, cùm introiuit ad carnem assumendum, & exiuit per eam, cùm exijt factus verus homo, & erat valde rationabile, quòd templum tantæ venerationis, in quo tanto tempore dominus habitauerat, aliquo virili contactu non pollueretur.

F

Confirmatio superiorum ex dictis Salomonis. Cap. XXXIIII.

Virgo Maria horti nomē sumpsit.

CONFIRMANTVR autem supradicta ex his, quæ habentur in libro Salomonis, qui dicitur Cantica canticorum. s. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Vocatur hortus propter delectationes hortorum, & dominus noster in ea quieuit, & delectatus fuit, cùm ibi nouē mensibus mansit carnem assumēs: sic enim habetur Ecclesiastici 25. c. Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. s. Deus, qui me creauit. requieuit in tabernaculo ventris mei: cùm ibi veram carnem assumpsit. In hoc horto dominus requieuit, & nullus alius vnquam introiuit. Vocatur Domina nostra fons, quia sicut a fonte sunt emanationes aquarū, & ipse est primordialis scaturigo: ita a Virgine Domina nostra Saluator noster effluxit, q totius boni nobis fuit primordiale principium. Fons autem iste signatus dicitur: quia ad eum solum noster Saluator accessit.

De prima vteri apertura. Cap. XXXV.

PRIMA vteri apertura est, quæ fit per primū accessum virilem, quæ aliàs dicitur violatio, aut defloratio: in hac autem infligitur violētia, & corruptio integritatis virginalis non manentibus cōtinuatis partibus corporis, sicut ab origine fuerunt, & hic vocatur ruptio virgineorum claustrorum, in qua violatione, aut virili accessu vtrunque sustinere dolores satis multa naturalia indicia sunt. In quo euidentissimè acerrimè arguuntur vehementes carnalium amatores illecebrarum, cùm ibi acrius affligantur, in quo suam fœlicitatem perfectissimam consistere arbitrantur, de q̄bus per singula disputādo illucidare, licèt in eo sint altissimę, atque naturalissimæ speculationes, non conuenit inuestigare, qa hæc nimis particularia sunt, præcipuèq; quia ad regiam celsitudinem diriguntur, coram qua a quibusdam etiam honestis locutionib9 est sani consilij abstinere, de quo aliter disputauimus etiā de quibusdam satis particularibus super 29. c. Gen. & super 38. Quantum ad hanc apertionem fuit Domina nostra virgo, vas clausum: quia nullus eam vnquā carnaliter cognouit, sicut in prælibatis fuit abundantius declaratum, & quantum ad hoc est miraculosa, supernaturalisque conceptio, sine spermate virili aliquam conceptionem posse patrari.

Miraculum conceptionis Saluatoris, in quo consistat ex sententia quorundam. Cap. XXXVI.

QVANTVM verò ad istam attinet speculationem, plerique vulgarium vsque hodie ignorāt, rudique sententia diffiniunt, in quo sit miraculum virgineæ cōceptionis: aliqui enim miraculum hoc existere putauerunt, quia conceptionem fœtus in vtero materno de solo semine virili fieri æstimabant, hic autem cum nullius virilis seminis ad mēstrualem virginis humorem commixtio facta fuisset, satis miraculosa conceptio videbatur. Horum autem fundamentum nulla veritate subsistit, quia si solùm de virili semine fœtus formatio compleretur, nulla admixta
G particula de menstruo muliebri, nunquam fœtus maternas imagines exprimerent: sicut aliquādo patrum effigies repræsentant. Similitudo autem in fœtu inducitur intra vterum fœmineum: quia fœtus gignitur secundùm virtutem generantis, ideoque cum venerit, virtutem vnius generantis virtute alterius, quæ in semine est, fortiorem esse, fœtus inde genitus eius sortitur effigiem, cuius virtus in semine ad gignēdum fortior est. Ex hoc infert Isidorus in 11. Ethymologiarū. cap. 1. quòd filij procreati, nec patrum, nec matrum accipiunt effigie, sed auitas, aut proauitas imagines præferunt: quia virtus seminis auiti, aut proauiti, in patre, aut matre fortior est, quàm virtus patris, aut matris in semine suo. Et quia aliquando sic cōtingit, vt filij ma-
H ternas præferant similitudines, sicut solent interdum præferre paternas, necessarium est, vt filij quoque de materno semine oriantur, sicut de paterno non est dubium eos gigni: de quibus Aristot. in 8. Ethicorum. Item si filij de semine materno ad substantiam suam nihil acciperēt, sicut de semine paterno accipiunt, nō dicerentur illæ fœminæ matres illorum, quos pepererunt, quia nihil eis de sua substantia impertirentur, sicut patres in semine aliquid de sua substantia communicant, sed solùm obtinerent matres loca conseruatiuorum vasorum seminis masculini, quod non sufficit, vt possint matres verissimè prædicari. Quia tūc si semen virile in aliquo vitreo, aut metallino vase poneretur, & ibi aliquo artificio corpus formaretur hu-
I manum, vocaretur vas illud mater illius hominis ibi concepti: quod euidentissimè falsitatis arguitur. Fecit autem simile in quodam vase Arnaldus de villa Noua medicus opinatissimus, & peritissimus in experientiis naturalibus: qui suscepto semine masculino in vase artificialiter fabricato, cōseruauit illud diebus aliquot adiunctis quibusdam transmutatiuis speciebus adiuuantibus virtutem formatiuam decisam in semine, denique factis pluribus transmutationibus, per aliquot dies corpus humanum inde formatū est: nec tamen perfectè organizatum: non enim sustinuit Arnaldus vlterius præstolari frangens vas illud cum semine iam formato, ne Deum tentare videretur, cōsiderans vtrum Deus corpori illi sic concepto animā
K rationalem infunderet. Item hanc viam insequentes necessariò diceremus dæmones incubos, & succubos matres esse: quod nullus fatetur, qui rectè intelligat. De his dæmonibus incubis, & succubis tractat Augus. de Ciuitate Dei. lib. 15. vbi ait, quòd tam euidēs est dæmones incubos, & succubos esse, vt satis impudentiæ videretur eos esse negare. Isti autem dæmones incubi, & succubi nominantur. Incubi autem ab incubando, scilicet, supra fœminas, quod ad fœminam operantur: succubi autem a succubendo. i. subtus iacendo, quod ad viros efficiunt. Nec est imaginandum alterum incubum, alterum succubum esse, sed idem incubus, & succubus est. Et si fortè multi sunt, quod confiteri necesse est, oportet quemlibet eorum incubum & succubum

Arnaldus de Villa noua.

cubum profiteri. Quilibet autem istorum, primò succubus dicitur: quia viro succũbit ad semen masculinum recipiendum in forma fęminea: postea autem incubus dicitur, quia fęminæ incumbit, ad idem semen in vase fęmineo sub virili forma decidendum. De modo autem, quo dęmones isti, qui incubi, & succubi nominantur semen recipiunt, & de modo, quo semen susceptum emittunt, & quomodo illud aliquo tempore custodiunt, vt naturalem calorem non amittat, in quo formatiua, & organizatiua fundatur virtus, & quæ vasa, & qualiter formant ad prædicta perficienda, & a quibus viris, & fęminis ista recipiant: & in quibus decidant, & quomodo hinc gigantes generantur corpore robusti, & ingenio valde pollentes, quamuis in se sint naturalissimæ inquisitiones, non expedit tamen de eis per singula inuestigare ex fundamento rationis superius assignatæ, de qua materia disputauimus super textũ quinti capituli Gen. Sic Merlinus per dæmones incubos & succubos genitus est: & fuit verè filius viri & fœminæ: tamen nec pater in generatione illa fęminam vllam cognouit: nec mater identidem a viro aliquo cognita est: dęmones ergo isti incubi & succubi matres vocari non possunt, licèt in se semen contineant, ex quo postea corpus formatur humanum. Si tamen fęmina solùm semen virile suscipiens de suo nihil impertiretur, nõ possent magis rationabiliter mulieres matres, quam dæmones succubi appellari: ad hęc autem additur, quòd si fęmina de suo semine, aut substantia, ad formandum corpus filij impenderet, non esset conueniens ad perfectas soboles corpore & ingenio procreandum fœminas specialium conditionum inuestigare, & ætatum, cùm solùm tanquam contentiua vasa se haberent respectu seminis masculini: est tamen magna vtilitas prædicta solicitè inuestigare: ergo fęminæ aliquid de suo semine ad formandas proles impartiunt. Maior autem huius syllogisticę inductionis, ex se apparet, minor apparet per Aristotilem in 7. Politicorũ. vbi magnam esse differentiam dicit, in corpore, & intellectu sobolis procreatæ, matres tantæ, aut tantæ ætatis esse, aut talis conditionis existere, quod experiẽtia liquidissimè manifestat: damna autem, aut horum vtilitates satis declarat Aristot. in septimo Politicorum. Item si fęmina de semine suo in generatione nihil impertiretur, nec differret ad prolis generationem fęminam phlegmaticam, aut colericam, aut alterius complexionis esse: sed hoc manifestè falsum est, sequitur ergo eas aliquid ad proles procreãdas impertiri. Patet hoc identidem, quia mulieres phlegmaticæ cæteris paribus filios maioris corpulentiæ mulieribus colericis, aut sanguineis, vel melancholicis gignunt: mulieres autem sanguineę cæteris paribus maiores filios, mulieribus colericis, atque melancholicis. Cuius causa est, quia mulieres phlegmaticæ propter humiditatem indigestam abundant nimis in materia menstruali deficiente calore digerente, & desiccante: quapropter mulierum phlegmaticarum filij carnes teneras, mollitie muliebri habent laxas, atque indigestas, & faciliter corruptibiles, atque ægrotatiuas. Mulieres autem cholericæ, ex abundantia caloris cholerici humoris consumunt materiam menstrualem, de qua generatio prolis patratur, & manet in quantitate pauca, ipsa tamen conuenienter digesta, & conueniens: Ideoque filij mulierum cholericarum, cęteris paribus existentibus, corpulentia cæteris hominibus sunt minores, sunt tamen corpore agiliores, quia carnes sunt digestæ, nulla humiditate phlegmatica deprimente, habent quoque carnes duriores, densiores, & musculosas, atque neruosas: quia materia illa exclusa est omnis phlegmatica humi-

Quæ Mulieres fęt⁹ maioris gignant fortiores & sapiẽtiores.

A ditas indigesta, mollitiem fœmineam causans in membris. Sunt etiam saniores filijs mulierum phlegmaticarum, & minus ægrotatiui: quia in eis bene digesta est superflua humiditas, quæ est materia corruptionis, & omnem ęgritudinem causat. Sunt etiam isti cæteris hominibus ingenio acutiores: quia intellectus habet operationes magis, aut minus perfectas, secundùm quòd organa phantastica sunt magis, aut minus disposita. Cum enim organa phantastica totaliter perturbata sunt, intellectus humanus nihil prorsus valet intelligere, sicut liquidè in hominibus ebrijs totaliter comprobatur: qui penitus nihil intelligunt, quia fumi a stomacho surgentes totam cellam phantasticam indisponunt, omnes species phan-B tasticas, per quas causatur intelligere, perturbantes: & quia homines filii cholericarum mulierum habent carnes bene digestas, in conuenienti armonia est cerebrum nimis bene temperatum, & cella phantastica disposita. Ex quo perspicuè infertur eos cæteris hominibus ingenio viuaciores existere. Infertur ergo ex supra memoratis, mulieres partem menstrualis humoris loco seminis ad prolis formationem impertiri, qua in re miraculum supernaturalis conceptionis Virginis gloriosæ non est in eo, quod ista opinio asserebat, scilicet, quòd miraculum fuit, quia ibi non fuit aliquod sperma virile, de quo solum corpus humanum formandum erat.

Filij mulierum cholericarũ sunt ingenio acutiores cæteris hominibus.

C

De opinione quorundam circa conceptionem Beatæ Virginis. Cap. XXXVII.

ALII autem vlterius delirantes arbitrati sunt miraculum conceptionis in hoc existere: quia cum ex semine masculino mixto menstruali humori fętus procreetur in vtero, quòd semen solùm fęmineum ad hoc nullatenus esset sufficiens, & quia in hac conceptione nulla virilis seminis particula menstruali humori permixta fuit, solus humor menstrualis sufficiens non videbatur ad hanc generationem perficiendam: quia ipse solus in parua quantitate subsisteret. Ista positio solida veritate subsistere non va-D let, sicut nec ea, quam supra improbauimus: semen namque modicum, aut multum esse non facit ad posse gignere, vel non gignere: sed ad magnam, aut paruam prolem procreare. Sic ergo rebus se habentibus, si alia non obstarent fęminę solę de semine suo possent prolem gignere etiam incognitæ viro: esset tamen ista differentia inter filios generatos, quia filii a solis fęminis procreati essent paruæ corpulentiæ: geniti autem a fęminis & viris simul maioris proceritatis existerent: quia maior esset quantitas seminis, cùm semen masculinum fęmineo menstruo iunctum esset, quàm cum menstrualis humor solitarius in vtero permaneret. Item filii a fęminis & viris geniti viribus robustiores, & corde audaciores essent: filij autem a solis fœminis procreati, essent viribus debiliores, & animo timidiores. Item prædicta positio exi-E stere non potest, quia si ob hoc solum fęmina sola concipere non posset, quia semen fęmininum per se paruæ quantitatis est: semen autem virile fęmineo sanguini menstruali coniunctum maioris est quantitatis, posset aliqua fęmina reperiri, quæ sola de semine suo posset concipere. Potest nanque aliqua fęmina esse, & plerunque erit, quæ tantæ quantitatis habeat sanguinem menstrualem, quantæ magnitudinis est sanguis menstrualis alicuius mulieris cum semine virili commixtum: sicut si fuerit aliqua fęmina phlegmaticæ complexionis, quæ nimis abundat in materia menstruali, tanta erit quantitas sanguinis

Mulieres quę ĩ spermate plurium abũdant.

nis menstrualis huius mulieris, quantæ fuerit magnitudinis semen, viri cholerici commixtum semini muliebri, quia omnes cholerici, tam masculi, quàm fęminæ deficiunt in quantitate materiæ seminalis: nunquam tamen aliqua fęmina reperta naturaliter est, aut poterit reperiri, quæ sola incognita viro concipere posset, quantumcunque abundet in materia seminali. Inducitur ergo ex his, non ideo fęminam solam de semine suo viro incognitam concipere non posse, quia in ea modici est quantitas materiæ seminalis.

De tertia opinione quorundam. *Cap. XXXVIII.*

DELIRANTIBVS autem & plerisque alijs, quidam præterea æstimauere huius conceptionis virginalis miraculum esse, propter non fuisse virginalia claustra violata. Arbitrantur quippe filium genitum in lucem non posse prodire a materno vtero, nec aliquam fieri conceptionē, nisi virginalium claustrorum ruptio antecedat, & quia Domina nostra nullam omnino virgineorum claustrorum apertionem passa est, miraculum indubitatissimum videbatur eam potuisse concipere. Ista positio stare non debet, sicut nec pręcedentes: quia isto habito, & concesso non ponebatur miraculum in conceptione: sed in emissione ab vtero, scilicet, in partu, ex qua infertur positione eos arbitrari, non esse inconueniens fęminam sine vllo virili contactu concipere, parere autem viro incognitam impossibile æstimabāt. Aperturam autem claustrorum vteri virginalis per se ad conceptionem non posse proficere, euidentissimo liquet argumento. Sicut enim in accessu virili claustra virginalia corrumpūtur: ita quouis alio modo aperturam perpeti possent: sola enim fęmina se ipsa potest suæ virginitatis claustra infringere, non tamen vlla conceptio sequeretur. Poterat identidem manu, aut ferro, aut alia quauis virginitas integritatis suæ pati iacturam. Liquet igitur claustrorum apertionum per contactum virilem ad conceptum minimè posse proficere, & si in accessu virili, in quo claustra virginalia violantur, interdum sequitur fętus, conceptio nō propter claustrorum apertionem fit, sed ad aliam longè distantem pertinere causam dignoscitur. Horum autem fundamentum, scilicet, ad conceptionem perficiendam, claustrorum virginalium apertionem esse necessariam, falsum esse liquet. Interdum nanque sine ruptione claustrorum conceptio sequi potest, & aliquando sequuta est, cuius modum nobis per singula exponere non conuenit: est enim modus satis grossus, & cuilibet speculanti satis imaginatione comprehensibilis: Aliquando nanque hoc visum est, & plerunque euenire cernitur, & non solùm hoc, sed & aliquid alterum, quòd satis videtur mirabile, contingit, scilicet, quòd aliqua mulier totaliter virgo carne, & mente nullam omnino corruptionem perpessa, prolem concipit naturaliter: sed in virginitate permanens concipere non potest, quia saltem corporis integritatem destrui necesse est manente mentis incorruptione, quòd identidem particularius declarare intentionis nostræ non est, causa horum supra prælibata est. Ponit tamen aliqualiter Sanctus Thomas hunc modum in quadam quæstione cuiusdam quolibeti. Potest autem & vir, sua virginitatis integritate manente totaliter in mente & corpore, gignere, licèt integritas corporis non ita omnimoda sicut in fęmina sit: huius autem exemplum conforme patet, sicut in cæteris, quæ de fęmina dicebantur. Omnia autem hęc quantumcunque integritas mentis & corporis salua maneat, sine semine masculino, & muliebri menstruo non paterentur:

F item ista ruptio claustrorum virgineorum in accessu virili, non est necessaria ad emissionem infantis ab vtero pariendo. Nam dato, quòd talis ruptura per virilis genitalis violentiam non patietur, patietur fęmina posterius eandem claustrorum apertionem in partu sine virili contactu, quàm in conceptu per virilem actionem perpessura erat. naturaliter nanque in effusione infantis ab vtero, claustrorum maxima apertura causatur, & maioris doloris, quàm fuerit prima delibatio virgineorum claustrorum in accessu virili: & hoc violentius fiet in ea, quæ nunquam virilem contactum experta est, quàm in illa, quæ virili actione claustrorum suorum passa est corruptionem. Item apertio facta in accessu virili, non sufficit ad par- G tum, quia post eam necessarium est, maiorem in partu fieri apertionem, sine qua etiam si alia ruptio claustrorum pręcesserit, impossibile est ab vtero infantē emitti: euidenti ergo illatione concluditur claustrorum virgineorum apertionem, quę in primo accessu virili perpetratur, ad partum, qui postea sequitur, posse nullatenus adiuuare.

De opinione aliorum circa idem. *Cap. XXXIX.*

SICVT nec cęteris prelibatis deliramentorum generibus assensimus, ita nec huic, quòd dicitur assentiendum est, scilicet, quòd aliquorum opinio fuit, solùm hic miraculum in conceptione virginis H existere: quia non fuit ibi aliqua particula seminis masculini, ex qua secundum partem fętus in materno vtero plasmaretur. Nam vt medicorum plurimi opinantur, licèt vir, & fęmina spermatizent: tamen corpus formatum in vtero, pro nulla sui parte de semine masculino formatur, ita quòd totum corpus filii geniti de muliebri formetur humore, nullo penitus de virili semine intermixto.

Medicorū quorundā opinio. de formatiōe fętus in vtero.

Dicunt nanque semen virile ad hoc solum proficere, quòd semen fęmininum digerit, & informat atque organizat, & contemperat: deinde verò per suam magnam caliditatem dissoluitur in exhalationes fumosas, nullo penitus de substantia eius manente ad particulam corporis procreandam in fętu. Conforme autem exemplum est de oleo ardente, aut de I lucerna, quia in oleo cùm sit humidum vnctuosum, vnde passibile a calido cùm igne consumptum fuerit, nihil de eo manet: tota eius substantia in vapores aereos teneros resoluta, lychnum verò, quod talis cōplexionis non est, licèt comburatur, tamen aliquid manet, quòd ignis non vastat vltimatè conuersum in cineres. Ita semen masculinum cùm habeat in se inclusum calorem, & ipsum sit humidum vnctuosum, vnde passum a calido totum in fumos exhalat, nullo de eius substantia manente residuo. Humor autem menstrualis, quia grossior est, nec ita a calore passibilis, potissimè a non magno valde calore, cùm aliqualiter digestus fuerit, remanet aliquid, ex quo fiat plas- K matio corporis infantis. Ista medicorum opinio licèt aliquam naturalem apparentiam continere videatur, non tamen habet solidum fulcimentum: multas namque instantias patitur, de quibus nunc gratia breuitatis speculandum non est: ideo non est Aristo. positio, aut aliorum naturalium philosophorum, de solo menstruali humore fęmineo corpus humanum compingi virili semine non commixto, sed vtrunq; semen compactum totalem infantis corporis fore materiam.

Ad quid virile semen proficiat.

Opinio

Opinio Doct. de miraculo virgineæ conceptionis.
Cap. XL.

QVIA secundum Aristotelicam assertionem in 1. Ethicorum, omnes scrutari opiniones fortassis inutile est, sufficiens autem ad quę aliqualiter rationem habere videntur: alijs ergo deliramentorum generibus derelictis, secundùm solidam, atq; catholicæ positioni conformem veritatem concludētes, dicendum erit, miraculum virgineæ conceptionis in hoc existere, non in hoc, ꝙ claustra virginea illæsa mansere, nec in aliquo simili: omnia namque ista sine miraculo satis erat possibile fieri, sed quia non fuit menstruali humori virgineo aliquod masculinum semen commixtum. s. ꝙ benedictum corpus redemptoris nostri de solis purissimis sanguinibus virginis extiterit nullo virili semine accidente, & magis attendendo dicendum est, non fuisse præcipuè miraculum: qa non fuerit ibi aliquod masculinum semen menstruali humori commixtum, ex quo partialiter corpus benedictum Saluatoris plasmaretur, sed quia nō erat ibi virile semen commixtum ad contemperandum, & digerendum, formandum, atq; organizandum sanguinem virginis menstrualem: quia sicut lignū sine igne ardere impossibile est, ita impossibile est semen fęmineum sine masculino semine posse digeri, atque formari. hoc autem non fuit in sanguine menstruali virginis benedictæ. non enim fuit ibi aliquod virile semen immixtum, quod temperaret, digereret, formaret, atque organizaret sanguinem menstrualem Dominæ nostræ, ad formationem corporis nostri redemptoris. Totum autē hoc, quòd in humore menstruali virginis beatę semine virili operante conficiendum erat, diuina spiritus paracliti operatione patratum est: ideo in simbolo fidei continetur, qui conceptus est de Spiritu sancto. i. quod Spiritus sanctus supernaturaliter ad conceptionem illam operatus est, semen virgineum disponendo.

Qualiter Spiritus sanctus operatus est ad conceptionem Christi. Cap. XLI.

QVO circa operęprecium est speculari, cū multi circa hoc errauerint, aut saltē delirare potuerint, qualiter Spiritus sanctus ad conceptionem virgineam operatus est. Non enim est intelligendum Spiritum sanctum operatum fuisse conceptionem virginis admirabilem, aliquod semen in virgineum vterum per se nullo alio agente decidendo, qđ mēstrualem virginis humorem temperaret, digereret, atq; formaret, & organizaret, sicut semen masculinum operatiuum erat naturaliter operando, si illi menstruali humori fuisset admixtum: quia Spiritus sanctus Deus est: Deꝰ autem est spiritus, spiritus autem corpus nō habet, & sic Deum incorporeum confitemur, ex quo manifestum est eum semen nō habere, qđ ad gignendum decidere posset aut debuisset. Semē namq;, quod sic deciditur, solis animalibus pertinet: nec rursus fingendū est Spiritum sanctum semen aliquod viri alicuius assumpsisse, & conseruasse, sicut dęmones incubi, & succubi faciūt, & postea in virgineo vtero poneret, qđ naturaliter semen fęmineum digereret, atq; formaret. Hoc quippe diuinæ repugnat dignitati: vt dęmonis illusoris formam assumeret. Item quia hoc concesso sequeretur violatio virgineorum claustrorum, sicut fieri consueuit, cùm dęmones incubi semen a uiris susceptum in vas genitale fœmineum effundunt: tunc enim verè claustra rumpuntur virginea, sicut si a viro quantumcunque potente fęmina carnaliter tangeretur: quod de Domina nostra virgine nullatenus profi-

A temur. Item quia hoc directè repugnat catholicę assertioni. s. Christum de nullo semine virili fuisse conceptum: præterea si Christum, sic conceptum de aliquo virili semine fateremur, sicut dicimus eum filiū virginis esse, quia de eius semine conceptus atque formatus est: ita eum filium alicuius viri concedere necessariū erat, cū de semine virili factus extiterit, qđ valde repugnat catholicę positioni. Itē nec arbitrari quisquam debet, Spiritum sanctum aliquod semen nouiter creasse de nihilo, nec alicuius viri semen esset, si talem in se virtutem contineret, qualē continet semen quodlibet masculinum, & eadem super menstrualem virginis humorem efficeret, quia ex hoc quoddā maximum inconueniens causabatur, quod magis obuiū

B erat intentioni Christi carnem assumētis, quàm eidē incarnationi, aut diuinæ dignitati repugnasset, Christum ex maris & fęminæ vsitata coniunctione fuisse progenitum. Quod sic euidenter apparet: Deus enim ex sua infinita potentia, & bonitate potuisset totius humani generis culpā remittere, atq; prorsus peccatū prothopatrum istorum omniumq; posterum peccata, atq; delicta delere eo modo, quo nunc cunctorum pctorum remissio fit; vel quouis alio modo voluntati suę beneplacito: exegit tñ diuina iustitia, vt culpę pęna correspondęret, sicut virtuoso actui pręmium correspondet, & sic aliqua pęna illi primę transgressioni daret, ne totaliter impunita remaneret, & qa si hoīes huius trāsgressionis pęnam totaliter sustinere debuissent, ad eam tollerandam non sufficerent: quia pctm̄ erat infinitæ iniuriæ, quia erat contra Deum, q̄ est infinitæ excellentiæ: vt redemptio atq; satisfactio æquiualens pateretur, oportebat eū, qui infinitus foret pœnā huius criminis tolerare, & qa post Deum nullus īfinitus est, voluit Deus. s. tota Trinitas benedicta filiū Dei p̄ris istam facere redemptionē. Et quia iustitię regula hoc exposcit, vt p̄uaricationis aīaduersione immerita crucientur iuxta illud: Peccata suos debēt tenere actores, vt in iurib' habēt sępe pro palea: & hoīes fuerant ī hac parte transgressionis actores, oportebat eum hominem fore, qui huiꝰ reatus dignā pęnam assumeret: qua in re filius Dei patris carnem humanam assumere dignatus est. Quod si fortassis semen illud, ꝙ Spiri-

Ratio diuinæ incarnationis.

C (margin letter beside "sent, ad eam tollerandam")

D tus sanctus poneret ī aluo virgineo, esset nouiter creatum, nec esset alicuius viri de genere Adā, Christus ex illo spermate præcipuè genitus, nō fuisset de genere Adę: non ideo cōgruè redemisset genus humanum deriuatum ab Adam, p̄cipuè cum illa culpa, pro qua Christus patiebatur, erat culpa ipsius Adæ. Eligibilius ergo meliusq; fuisset Christum genitum fore de semine virili, atq; fęmineo modo naturaliter consueto, existentibꝰ masculo & fęmina de genere Adæ, quā ꝙ de aliquo semine fuisset genitus, quod non esset alicuius viri descendētis de genere Adę, qđ sic liquidius manifestatur. Cùm enim menstrualis humor fęminarum per se ad conceptionē inutilis sit, nisi semine masculino superfuso, atq; permixto temperetur, digerat,

Filiorum genitura plus patri quam matri debet.

E atq; formetur: necessariò nos profiteri debemus filiū genitum magis ad actionem, & naturam patris, quā matris ptinere, cùm magis a patre, quàm a matre generetur. Et sic dato, quod corpus redemptoris nostri Iesu formatum fuisset de menstruali sanguine virginis benedictæ, quæ erat de genere Adę, si ibi intercidisset aliquod creatum nouiter semen, quod non fuerat alicuius viri de progenie prothoplasti, & illud temperasset, digesisset, atq; formasset sanguinem virginis menstrualem, magis Christus progeniē, ortum, atq; naturam ab illo semine traxisset, q̄ ab Adam ex parte seminis virginalis: sicut si quisquam foret, qui patrē, & matrem habens, patrem non de semine Adæ habuisset, mater verò de Adæ semine esset progenita,

non de Adæ progenie diceretur præcipua denominatione facta a semine masculino: & sic Christo illud semen nouiter creatum loco patris successerat, & erat sic maius inconueniens magisq; intentioni eius, secūdum quam carnem humanam assumere dignatus repugnans, quàm si de virili, & fœmineo semine pariter gigneretur. Concluditur ergo nullatenus esse dicendum Spiritum sanctum, aliquod semen nouiter creasse, quòd in virgineo vtero posuisset. Cum ergo dicimus, quòd Christus redemptor noster de Spiritu sancto conceptus est: est sensus quòd Spiritus sanctus supernaturali operatione, nullo alio naturali agente mediante, aut tanquam principali agente, aut tanquā instrumento, semen menstruale beatę virginis temperauit, digessit, & organizauit, donec corpus pfectè formatum esset, sicut virile semē facturum erat, si ibi cōmixtum fuisset. Ita enim de igne dicimus ignis, quòd naturaliter comburit, & incinerat quodlibet combustibile ei appropinquans, & lignum quodlibet actione ignis, in illud naturaliter comburi potest: quòd si fortassis Deus, per seipsum nullo alio agente naturali mediāte lignum combureret illa ligni combustio supernaturalis diceretur, & Deus hic operabatur supernaturaliter, quidquid ignis naturaliter facere debuisset. Sic autem in pręsenti erat, quia semen virile, quodcunque illud foret, si menstruali humori Bea. Virginis fuisset commixtum, temperauerat, digesserat, atq; formauerat menstrualem humorem virginis benedictæ, vsque ad perfectam corporis organizationem: & quia Spiritus sanctus per se hæc omnia operatus est, nulla alia operante creatura, dicitur Christus conceptus de Spiritu sancto, sicut aliter diceretur cōceptus de semine virili, si ibi fuisset admixtus.

Virile semen duplicem sortitur habitudinem causalitatis. Cap. XLII.

IVXTA quam speculationem attendendum est, quòd virile semen duplicem sortitur habitudinem causalitatis, respectu seminis fœminini, & respectu corporis formati in vtero. Prima est habitudo causalitatis materialis: nam sicut corpus in vtero formatur de semine muliebri: ita partim de semine virili formatur: nec est aliqua pars corporis formati, in qua non sit aliquid de semine masculino, & fœminino, cùm alterū alteri perfectè mixtum sit, sicut cùm aqua vino perfectè fuerit adiuncta: est ergo vtrunq; semen causa materialis partialis corporis formati, & vnū semen respectu alterius nō hēt respectū causalitatis materialis, sed respectū cōcausalitatis: quia vtrunq; causa est, in quo & æqualia sunt. Secunda habitudo causalitatis quàm habet semen virile ad corpus formatum in vtero est respectus causæ efficiētis: nā licèt humor menstrualis fœmineus sit causa materialis corporis organizati: tñ non habet aliquam efficaciam in formādo membra, aut distinguendo. Semen autem virile est causa materialis corporis organizati secundum partem, & insup habet in se virtutem formatiuam, ſm quam semen fœmininum temperatur, & digeritur: & corpus formatū atque perfectè organizatur. Habet autem semen virile habitudinem efficientis causalitatis, sicut ignis ad lignum, aut aliud combustibile: quia semen fœmininum, quamuis sit pars materialis corporis organizandi, in se tñ nullam virtutem continet alteratiuam, ſm quam in alteram qualitatem, aut dispositionem mutetur aut organizetur. Si ergo ei nullum virile semen misceretur, remaneret ei pristina dispositio, aut qualitas status, & sic impossibile erat vllam fieri generationem. Semen autem virile superueniens mēstruo muliebri mutat illud a dispositione, in qua erat: & digerit illud: est enim ipsum humidum, & rarum atq; frigidum, ita ꝙ non cōuenit generationi futuræ permanendo in illa dispositione. Digerit ergo illud, & facit esse maioris caloris, & cōdensat, minus de humiditate relinquendo, atque solidando, vt inde partes corporis duræ, atq; solidæ formari valeant: sicut sunt carnes, & ossa, postea verò organizat illud, figurando diuersas corporis partes, singulis sua tribuendo lineamenta: prout speciei corporis humani conuenire dignoscit: sic enim tota humani corporis machina perficitur, qua nullo modo fieri possent, manente semine fœmineo in sua primaria dispositione. Sic ergo cōcludendum est maius fuisse miraculum, Christū sine virili semine fuisse conceptum inquantum semen virile continet in se virtutem digestiuam, & organizatiuam menstrui muliebris, quàm secundum, ꝙ semē masculinum est causa materialis fętus formandi: nam si in semine virginis benedictæ fuisset virtus formatiua, & organizatiua, licèt non fuisset ibi semen virile commixtum, non fuisset tantum miraculum fuisse Christum conceptum, sicut de semine virginis benedictæ, in quo non erat virtus, digestiua, formatiua, atque organizatiua, potuisse per se solū corpus aliquod generari: sicut in ligno, aut aliqua re combustibili nō est virtus combustiua, ꝙ ipsum se ipsum comburere possit, aut ꝙ sine applicatione alicuius cōbustiui comburatur est admirabile. Quod ergo virginale semen, in quo non erat aliqua vis digestiua, aut formatiua sine admixtione seminis virilis, in quo est potestas organizatiua, organizetur, atque perfectè disponatur, est magnum miraculum.

Actio seminis humani in principio generationis.

An ex semine solùm virili fieri possit generatio. Cap. XLIIII.

EX hic prędictis autem fortasse aliquis arguendi occasionē acciperet, ex solo virili semine corpꝰ aliquod humanum posse compingi: quod apparet, quia semen virile est causa materialis corporis organizandi: etiam ipsum continet in se virtutem organizatiuā, digestiuam, atque alteratiuam, nihil ergo deesse videtur ad hoc, ꝙ ex solo virili semine corpus perfectè humanum compleri posset nullo sanguine mēstruali cōmixto, sic igitur poterit per se ipsum cōcipere, fœmina nihil agente, videmus tñ sine fœmina nullam omnino fieri cōceptionem, relinqui ergo videt, in virili semine digestiuam, atq; organizatiuam virtutē minimè consistere. Cui argumentationi fortassis aliquis respondebit, ꝙ quanuis in virili semine sit virtus organizatiua, formatiua, atq; digestiua, tamen virile semē per se ad formandum corpus non valet, quia virile semen modicæ quantitatis est, nec per se valet ad formandum corpus aliquod humanum. Hęc autem positio subsistere non potest, quia semen esse multū, aut paucum non facit ad posse gignere, aut non posse: sed ad gignere paruam, aut magnam sobolem, & sic licèt geniti a solo viro minoris essent staturę, quàm geniti a mare & fœmina, tamē aliqui essent a solo masculo generati, tamen istorum nulli sunt: ergo sequitur, ꝙ non est ista causa, quare masculus solus non potest generare. Item positio ista stare non potest, quia licèt vnus masculus, & vna fœmina cōiter maioris quantitatis sint in semine, quàm vnus vir, solus tamen aliquis vir esse poterit tantę abundantię in materia seminali, quantę est vna fœmina, & vnus vir: sicut ergo vnus vir & vna fœmina generare possunt, ita ille vir solus generare posset: sed hoc nunquam reperitur. Infertur ergo virum non ideo non posse solum gignere, quia est in eo paucitas materiæ seminalis.

Alia

Alia responsio subiectis improbanda.
Cap. XLV.

FORTASSIS aliqui alij, adhuc delirantes, dicēt masculum non ideo solùm non posse generare, quia in eo paucitas materiæ seminalis est: sed quia in masculo non est aliquod vas, siue locus receptiuus ad conceptionem faciendā, vt organizetur corpus, atque organizatum corpus debitam recipiat quantitatem. Certum quippe apparet, semen masculinum & fœminum paruę esse quātitatis, de qua corpus formatur humanum, donec formatum sit. Cùm verò fętus de vtero materno exiuit in lucem magnæ quātitatis est: quia in vtero suscepit magnum incremētum. Ad hęc autem oīa faciēda locus est in vtero fęminino in quodam vase piloso, in quo multæ cellę sunt ad simul fętus multos formandum, qđ vas apud nos pellis secundina, siue fęcundina vocatur, aut matrix. Hęc autē vas huius conditionis est, ꝙ cùm aliquis fętus interius format, & organizatur, extenditur: cùm autē nullum semen virile intra receptum cōmixtum fęminino mēstruo est ad formandum fętum, est collectum in formam panni non occupans aliquam notabilē quantitatem: cùm aūt intus formatur aliqs fœtus, paulisper quotidianis incrementis extēditur, ſm modum augmenti fętus intra formati. Huius autem exemplū est ī vtre, qui cùm nō sit plenus aliquo liquore, aut saltem aere, habet latera complicita, & subsistit sub modica quantitate, atq; modicum occupat locum: cùm verò incipit repleri, continuè maioris quantitatis efficitur: atq; maiorem occupat locum. In viro aūt intra corp⁹ eius non est aliquis locus, in quo semen organizari valeat, & recipere debitam quantitatē. Semen quippe virile partim est de superfluo alimenti quotidiani, qđ alimentū in substantiā corporis alimentati cōuertit, partim de superfluo non conuerso: istud aūt superfluum alimenti non transiliens in substantiā rei alimētatę, in tertia digestione recipit in vasis seminarijs, q̄ sunt ītra corpus virile lumbis affixa, postea verò in tpe accessus virilis ad fęminā defluit de vasis illis in matricem vteri fęminini. Sunt igit̄ vasa illa paruæ quantitatis. Nam solum est ibi locus materię seminalis. Ab his aūt vasis seminarijs semen nō difflueret, nisi vasa illa tāgerent, & semen cogeretur diffluere euerso vase: fit autē iste ꝯtactus mediantib⁹ testiculis: nā cùm ista vasa lumbis adhęreant, sunt q̄dam cordę a virga virili, per loca illa vasorum seminariorū trāseuntia, per quas ascendunt testiculi tpe coitus, & faciunt euerti semen cōtentum in vasis, qđ aliàs defluxurum non erat, nisi ex magna cōmotione totius corporis ex potestate phantasię super totā materiam corporalem. Sicut cōtingit in somnis, vt viri circa hoc somniantes nocturnā pollutionē patiant̄, vel ex nimia repletione seminalis humoris: quia tunc superfluere necessarium est: aut ex impotētia virtutis retentiuę, qđ ꝯtingit in ieiunantib⁹, qui potentiā retentiuam debilitatā habent. Ideo viri ieiunātes, nisi sint valde debilitati, potius nocturnā patiunt̄ pollutionem diebus quibus ieiunant, q̄ diebus quib⁹ comedunt abundanter: & potissimè, cùm ante acubitum aquam solam biberint: qa aqua nimis laxat potētiam retentiuā, licèt nullo modo multiplicet materiā seminalem. Ex quo ēt sequit̄, ꝙ facilius hoīes pollutionem patiunt̄ nocturnā, si ante accubitū aquam biberint, q̄ si vinum: nā licèt vinum calorem suo feruorē causet libidinis, & semen faciat despumare, qđ aqua nullatenus frigiditate sua efficere valet. tñ aqua potentiam retentiuam relaxat, qđ vinum non facit. Ieiunantibus ergo, qui potentissimi ad ieiunandum sunt, aut qui in materia seminali vehementer abundant, eligibilius, atq; vtilius est p noctem ante accubitum vinū,

[Margin: Natura & dispositio loci ī quo fętus formitur in vtero.]

[Margin: Quarè emittitur semen in somno.]

[Margin: Ieiunātes facilè polluūtur, & quare.]

A q̄ aquam bibere: si pollutionem nocturnā desiderant euitare. Semen ergo de vasis seminarijs, nullo modo valet defluere, nisi ꝯcussis vasis seminarijs postquam ī casibus prælibatis, seminariorum autem vasorum cōcussio fit ascendentib⁹ testiculis ad locum vasorū. Ex quo sequit̄ id, qđ cōiter videmus. s. ꝙ viri castrati, licèt in materia seminali ante testiculorum abscisionem abūdauerint, & postea eodē modo abundent, & patiātur virgę inflationem, quæ est quædam dispositio ad actum venereū, nullo tñ modo valent decidere materiam seminalem, ēt si multoties interioribus stimulis ad venerem impellantur: quod accidit, quia vasa seminaria non cōcutiuntur, cùm testiculi ad illa ascendere non valeant. Ad incepta redeuntibus dicen-
B dum erit, in viro conceptionem fieri non posse: quia non habet locum, in quo semen digeratur, formetur, & organizetur. In vtero aūt fęminino omnia ista loca aptissimè collocata sunt: sicut supra annotauimus. Ex quo infertur in fęmina & non in viro generationem posse celebrari.

De quadam causa superiorum.
Cap. XLVI.

AMPLIVS autem & superiorū alia causa reddi pōt attentius speculantibus, quia vt est de intentione Arist. & sui commentatoris Auerrois super ſm Physic. opus naturæ est opus intelligentiæ. i. ꝙ oēs
C motus. i. naturales actiones diriguntur ab aliqua substantia intelligente, siue illa Deus sit, siue angelicus intellectus, qui omnia ista respiciens oīa dirigat. Si. n. non daretur ista alicuius superioris intellectus regulātis directio, res naturales carentes intellectu non haberent motus tam certos, & in operationib⁹ suis vniformitatem non sequerent̄, sed variè in diuersis tpibus mouerentur, qđ in naturalibus nunquam videtur: sed conceptiones fiunt naturaliter, ergo necessarium est eas ab aliqua intelligentia regi, in rebus autem operātibus ſm intellectum ista est conditio, ꝙ nūquam aliquid operentur, nisi fine præsupposito: sequitur ergo, conceptiones necessariò ad aliquod finem fieri, finis autem immediatus conceptionis non potest alius asi-
D gnari nisi nasci, & viuere, quia concipi rebus animatis nihil prodesset, nisi nascerentur & viuerent: vbi ergo nasci, aut viuere sequi non potest, non fiet naturaliter generatio humana. Sed in viro sic est, ꝙ dato ꝙ in eo conceptio fieret, & fętus totalis organizatio, non posset fętus conceptus nasci, & viuere, cū vir non habeat loca, per quæ fętus exire possit, sicut liquet cuilibet intuenti. In fęmina autem ista loca dispositissima sunt: ideo in fęmina, & non in viro conceptio fieri potest. Causas autem quare in fęmina talia loca sint disposita, & non in viro, per singula styli officio disputare ad pręsens non est meum: licèt hic sint satis naturales inquisitiones, quia à quibusdā verbis me abstinere oportet, cùm hæc ad vestram regiam celsitudinem dirigā-
E tur. Etiam quia singula inquirendo oportebat valde dilatare sermonem, quod nimis abhorreo.

[Margin: Conditio in reb⁹ operātibus solum intellectum.]

Insufficientia prædictæ responsionis.
Cap. XLVII.

VENTILATA superius positio, licèt aliquā veritatem contineat, plenariè tamen materiam non elucidat, nec directè quæsito respondet: nam verum est intra virile corpus nulla loca ad fœtus formationem esse, & nullo modo interius fieri poterat, etiam data conceptione non erat locus per quem fœtus genitus nasceretur: sed hoc sufficiens non est, quia hoc solùm negat intra virum conceptionem

Quod ex virili tantum semine conceptio fieri nō possit.

posse celebrari: sed de eius semine solo posse fieri conceptionem nullo modo tollit. Item isti concedere videntur aliquid, qđ est valde falsum. s. ꝙ si intra virilia viscera locus ad celebrandā cōceptionem esset, ꝙ de solo virili semine fœtus formari posset: cuius falsitas magis inferius apparebit. Item si semen virile per se solum ad formandū fętum sufficeret, & propter hoc solum tolleretur virum solitarium gignere nō posse, quia intra eius viscera congrua vasa non erant, quotiescunque vir ad aliquam mulierem, cuiuscunq; conditionis esset, accederet, quæ vasa haberet, in quibus posset conceptio celebrari, celebraretur cōceptio: sed hoc est falsum multipliciter. Primò, quia hoc concesso nō esset aliqua fęmina sterilis, qđ falsum est. Ratio autem in patulo est, quia ꝙ ex quolibet accessu ad fęminam, siue ex multis accessibus cōceptio non sequatur, licèt aliquando sit ex defectu virorum, qui ad gignendum impotentes sunt, aut quia aliqui viri sunt, q in vna fęmina gignere possunt. in alia autem nullatenus valent, sequitur ergo tunc defectum fęminarum, & non virorum esse: si tamen semen virile solum ad perficiendam generationem sufficeret, nihil ibidem fęmina operante: sed solum præstante vasa, in quibus semen recipi possit in qualibet fęmina fieri posset conceptio, & non esset aliqua fęmina sterilis, vel non esset vna alia sterilior. Item si aliquis vir potens generare alicui puellæ paruæ ætatis carnaliter misceretur, sequeretur ibidem generatio, quantumcunque fęmina paruæ esset ætatis, cum ibi vasa ad generationē conuenientia sint, & tamen non fit generatio: quin potius è conuersò cum aliqua puella valde paruæ ætatis carnaliter cognoscitur, postea concipere non valet, licèt multotiens ad eam carnaliter accedatur, quod in quotidiana cernitur experientia. Item, si aliquis ad mulierem quantumq; inueteratam accederet, ibi generare posset, cùm ibidem sint vasa ad hoc requisita: tamen hoc fieri non potest, sicut semper accidere speculamur. Causa autem, quare mulieres valde paruæ ætatis, & valde prouectæ ætatis ad conceptionem ineptæ sunt, & penitus impotentes est, quia in eis non est sanguis menstrualis. In puella namq; nondum cępit: in ueterata aūt iam desijt materia menstruorum.

Quare puella & anus non cócipiūt.

Sunt autem mēstrua in fęmina materia generationis, scilicet, id ex quo fętus formatur in vtero, & sicut cū puella sit ita paruæ ætatis, ꝙ nondum ei fiat sanguis menstrualis, qui per singula mēsium tempora mulieribus iam in ætate constitutis euenire solet, est impotens ad gignendū: ideo quamuis ad hanc puellam carnaliter accederent oēs viri, quotquot potētes sunt generare, nō erat possibile vllo modo puellā concipere. Cum aūt menstrua puellę fieri incipiunt, est pure potens ad concipiendū, & istud est propriè tp̄s, vel anni pubertatis in mulierib⁹: licèt iura de hoc alios instituerint modos. De hoc in volumine Decretalium in tit. de desponsatione impu. in c. puberes. idē ponit Isidorus Etymol. li. 11. c. 2. Inueteratæ autē mulieres concipere non possunt, quantumcunq; a viris generare potētibus cognoscant, si iam eis nō fiant tp̄a mēstrualia. Aliquam aūt mulierem, cui non veniat sanguis menstrualis, concipere miraculum magnum est, & operatio supernaturalis, hoc autē apparet Gene. 18. c. vbi cū scriptura referret magnum Dei miraculum Sarā vxorem Abrahę iam centenariā concepisse Isaac, & cum causam quare Sara de annunciatione conceptus miraret, & risisset, poneret, ait: & erāt ambo senes, & pro uectæ ętatis, & desierant Sarę fieri muliebria. Vocant autem muliebria ea, quæ solis mulieribus accidunt. s. sanguis menstrualis, qui nunq̃ viris euenit, in quo significat miraculum esse concepisse Saram, cùm iam desijssent fieri muliebria. Ex præmissis ergo cōcludit liquidissimo argumento, ex solo semine masculino generationem fieri non posse, licèt in visceribus virilibus ad hoc conuenientia vasa subsisterent.

Vera responsio Doctoris. *Cap. XLVIII.*

DELIRANTIBVS autem opinionibus relictis, Dicendum est virile semen solum ad cōceptionem aliquam non sufficere, siue semen illud paruæ, siue magnę quantitatis sit: & intra virilia viscera conceptionem fieri non posse, non quia dicitur, ꝙ in viro vasa ad conceptionem apta non sunt, sed quia ad quamlibet conceptionem necessarium est masculini & fęminini seminis fieri mixtionē, quia sicut sanguis menstrualis, qui est semen fœmininum non sufficit ad causandam conceptionem ex causis supra assignatis: ita virile semen solum non sufficit, licèt in semine virili sit virtus digestiua, formatiua, organizatiua: quę non est in semine fęminino. Causa aūt prædictorum est, quia in omni naturali actione sunt duo principia necessaria. s. actiuum, & passiuum. Actiuum namque solum non sufficit, quia actiuum nō agit in se ipsum, sed in alterum: passiuum autem solum agere non potest in se, aut in alterum: quia nō habet in se principiū actionis. Cum ergo semen virile sit actiuum, quia habet in se virtutem alteratiuam, digestiuam, formatiuam, & organizatiuam, nō poterat agere in se ipsum, sed in alterum. Ita semen fęmininum, qđ est purè passiuum, non poterat agere, aut pati solitarie. Sequitur ergo solum semen virile ad ꝯceptionem nō ꝑficere, nec solum semē fęmininum: sed in vtroq; permixto debet celebrari cōceptio masculino sanguine operāte in sanguinē mēstrualem, sicut ex prælibatis liquet.

Obiectiones prædictorum. *Cap. XLIX.*

SVPER quo aliquis fortassis argueret, dicens semen masculinum solum ad cōceptionē sufficere: nam inter res naturales dr̄ia est, quia quædam habēt ī se principium sui motus, & mouent se ipsas, nec ab aliquo extrinseco mouētur vllatenus. Sunt aūt aliæ, quæ se ipsas mouere non valent, sed ab alijs totaliter mouentur: sic aūt in agendo differentia est, quia quædam res actiuę sunt per se ipsas, alię aūt nō, mouere autem actio quedā est. Item manifestum est, ꝙ semen virile recipit alterationē ad hoc, ꝙ ex ipso fiat partim corp⁹ qđ formandum est: sicut fit de semine fęminino, quia non manet in dispōne illa, in qua est cum a uasis seminarijs viri discindit: quia sub eadem qualitate non esset ꝯueniens ad formandū ossa, & neruos, & alias partes corporis duras, q̄ sunt de solida substantia: necessarium ergo est dari, ꝙ semen uirile transmutet & organizetur. Et tunc, aut ipsum se ipsum organizat, & mutat, aut a semine fęmineo transmutat: quia non est ibi aliquid alterum, qđ organizare, aut organizari possit. Non est aūt dicendum, ꝙ semen fęmininum organizet semen masculinum, cùm ipse humor menstrualis a semine virili digerat, temperetur, formetur, & organizet, ēt quia in se nō habet aliquam virtutem actiuā formatiuam, aut organizatiuā: necessariò ergo dicendum est masculinum semen se ipsum organizare. Sicut ergo semen virile cōmixtum menstruo muliebri se ipsum digerit, format, atq; organizat. ita cum solitariū extiterit, se ipsum poterit digerere, atq; formare: fiet ergo isto modo ꝯceptio ī solo semine masculino.

Responsiones ad obiectiones superius adductas. *Cap. L.*

PRIMAE autem argumentationi respondentes dicendum erit, multa esse naturalia entia se ipsa mouen-

mouentia,& quòd actio motus sit,& quòd semẽ masculinum se ipsum organizare posset per virtutem organizatiuam in eo existentem sine aliquo alio, sicut aliquod animal se ipsum sanare potest,sine aliquo adiutorio medicinæ,per solam virtutem suæ naturæ,nõ tamen ex hoc infertur,quòd ex solo semine masculino possit generatio celebrari. Nam ad generationem causandam sunt multæ aliæ dispositiones,quæ in solo virili semine minime reperiri possunt. Ad secundum respondetur,cum dicitur,quòd semen virile transmutatur ad conceptionem faciendam,aut ergo transmutatur a se, vel ab altero. Dico, quòd semen masculinum digeritur,& organizatur,& ipsum organizat, & format se ipsum,& tamen nõ poterat ipsum se ipsum organizare, nisi quædam aliæ dispositiones præcederent,quæ facerent semen virile esse conueniens ad cõceptionem, & corpus organizandum, & hę dispositiones inducũtur in semine masculino per actionem seminis fęminei. Necessarium est ergo semen fęmininum ad conceptionem celebrandam. Quocirca respiciendum est,quòd semen fęmininum est tantæ frigiditatis,& humiditatis, ꝙ sub eisdem qualitatibus manens,non est aptum ad hoc, ꝙ ex eo corpus humanũ generetur. Semen etiam masculinum tãtæ caliditatis est,quòd sub eadem dispositione non est conueniens ad cõceptionem causandam. Si enim virile semen solum existeret,calore suo totum desiccaretur,& in exalationes solueretur,nec quidquam inde gigni posset: oportuit ergo dari, ꝙ vnum semen alterum temperaret,&sic ex vtroque conceptio compleretur. Nam semen fęmininum,quòd est excellenter frigidum,temperatur per excellentem calorem seminis masculini, & humiditas magna eisdem seminis fęminini temperatur per siccitatem,&calorem magnum seminis masculini. Semen virile est calidum in excessiuo gradu caloris,& non conuenit cõceptioni, sed reducitur ad conuenientem armoniam per magnã humiditatem, & frigiditatem menstrui fęminini. Hoc ergo modo licèt semen fęmininũ organizetur per semen masculinum,tamen si solum fuerit semen virile,ex ipso cõceptio fieri non poterit:quia est excessiuè calidum,& ageret in se ipsum, agẽdoque deficeret, nec maneret aliquid de quo conceptio compleretur, & fœtus formaret:cùm autem commisceretur propter frigiditatem menstrui muliebris, & humiditatem non potest semen virile, etiam si calidum sit, exhalare.

Semen fęmininum est ferè frigiditatis in summo: virile autẽ est, quasi caliditatis in summo.

Obiectiones penes eandem materiam.
Cap. LI.

QVOD si fortasse quisquam argueret,quòd poterat esse aliquod semen masculinum talis complexionis,qualis est semen masculinum, & fęmininum:cum vtrunque mixtum est, & hoc sufficeret ad cõceptionem causandam, & organizaret se ipsum,atque formaret. Respondetur,quòd tale semen dari est impossibile: quia aut dicemus, quòd daretur vnum semen,quod esset talis complexionis,qualis est semen masculinum & fęmininum, cùm sint mixta digesta,& formata, vel quòd sit vnum semen talis conditionis,quale est semen masculinum,& fęmininum quando vnum in alterum agens est. Si autem dicamus, quòd sit vnum semen talis conditionis, qualis est semen masculinum & fœmininum cùm in se agunt, hoc impossibile est, quia tunc eadem res esset calida & frigida, humida & sicca: & non solùm in qualibuscunque gradibus,sed in gradibus excessiuis: gradus nanque pauci non denominant formam: quia sunt in parua latitudine formali, gradus autem multi denominant formas. Daretur ergo vna res calida & frigida, humida & sicca in gradibus, in quibus posset fieri denominatio formæ, sicut semen fęmininum denominatur humidum & frigidum, licèt habeat aliquos gradus caliditatis, & siccitatis, licèt remissos:& semen masculinum est calidum,& siccum, licèt habeat aliquos gradus frigiditatis,& humiditatis remissos. Denominaretur ergo tale semen calidum & frigidum, humidum & siccum in gradibus excessiuis: sed hoc est impossibile, quia tunc esset aliquod semen duarum complexionum contrariarum, quod identidem erat impossibile. eodem modo, ille in quo tale semen esset, nec esset vir nec fęmina, quia quilibet horum est determinatæ complexionis. Si fortassis diceremus, quòd illud semen esset talis complexionis,qualis est semen muliebre, & masculinum, quando digesta sunt, & formata, hoc non potest existere propter multa. Primò, quia semen sic permixtum non est in aliqua extremitate contrarietatis notabilis, sicut est magna caliditas,aut magna frigiditas, & sic de cæteris,sed est in medio contrarietatis, quòd non potest subsistere, quia tunc, qui tale semen haberet esset mediæ complexionis, quòd non reperitur. Secunda ratio est,quia si tale semen daretur,ille cuius tale semen esset, nec esset masculus,nec fęmina, quia si esset vir, esset semen illud tale, quale semen virile: quòd si forte esset fœmina, quæ tale semen haberet, esset illud semen tale, quale fœmininum, & sic non posset esse mediæ complexionis.

Tertia ratio est, quia tale semen nunquam posset organizari, quòd erat maius inconueniens: quòd probatur, quia omnis actio,& naturalis motus fit de contrario in contrarium, sicut probat Aristot. in quinto Physicorum,qui vulgariter libri de Natura nominantur:contraria autem sic se habent, quòd cum vnum eorum est in paucis gradibus, non habet aliquam actionem:sicut caliditas, quæ est in paucis gradibus,& conformiter de frigiditate, & cæteris: quod apparet in tepido : quia quòd tepidum est, habet gradus caliditatis,& frigiditatis, tamen remissos. ideo nullam habet actionem : quod verò valde calidũ est, agere potest, scilicet, calefaciendo,& frigidum potest facere frigefaciendo: & sic, quando sunt duæ qualitates contrariæ in esse caliditatem, & frigiditatem in gradibus excellentibus faciunt in se, cùm verò ad tepidum redeunt, nihil ulterius operãtur, quia manent in medio contrarietatis: & sic semen istud propriè esse in medio contrarietatis non poterat vllam actionem habere, ideo nec erat possibile organizari, cùm actio fiat per contrarietatem, & organizatio debeat fieri, atque dispositio per contrariorum actionem in alterutrum. Ex prælibatis ergo infertur, impossibile esse vllum semen mediæ complexionis dari, quòd esset tanquam semen masculinum, & fœmininum cùm perfectè mixta sunt, & quòd impossibile est, aliquod virum, aut fęminam reperiri, qui talis complexionis sortitus fuerit materiam seminalem. Ex quibus omnibus pariter, & prælibatis necessaria, concatenataque illatione cõcluditur, ex solo virili semine, qualitercunq; ponatur, conceptionẽ fieri esse impossibile, licèt hẽat virtutem formatiuam, atq; organizatiuam: sicut nec ex solo menstruali humore confici vllatenus posse, minimè dubitatur. Est tamen differentia hęc inter masculinum semen,& menstruum fęmininũ ex qualitate seminariorum vasorum, quia si semen virile humori menstruali in vasis genitalibus fœmininis, in quibus conceptio celebrari solet, fuerit permixtum, licèt nullus accessus virilis ad fęminam fuerit, nec corruptio virgineorum claustrorũ, cõceptio pfecta causabitur. Si tñ humor virilis fęminini fęminino commixtus fuerit intra vasa seminaria virilia à lũbis virorũ depen-

dependentia, scilicet ꝙ aliquatenus menstrualis sanguis fœmininus intra vasa seminaria virilia poneretur atque misceretur eidem, erit impossibile fieri conceptionem, aut fętus formationem, vel organizationē vllius humani corporis. Dissimilitudinis aūt ratio patet, quia inter virilia viscera, siue in vasis seminariis, siue alibi ad conceptionem faciendam, fętumque formandum locus nullus patet: intra fęmineum autem aluum loca ad hoc dispositissima sunt. Ampliori ergo illatione, longiorique syllogismo, ex superioribus inductum apparet, Dominam nostram vas clausum congrue dici posse, quantum ad primam apertionē virgineorum claustrorum: hac enim caruit, quæ primo fit in accessu virili ad conceptionem.

De secunda apertura quam mulieres in partu patiuntur. Cap. LII.

VTERVS autem fœmineus secundam patitur aperturam, quæ est totalis muliebrium apertio claustrorum: fit autem hęc in effusione infantis ab vtero, quam satis liquet esse dolorosam, quia perfecta, omnimodaque claustrorum apertio fit. Prima autē, quæ in apertione solius virginalis claustri erat, huic in quantitate doloris similis non est, cùm æquę perfecta non sit. Si ergo eueniat paruæ ętatis, & paruæ corpulentiæ fœminas parere, præcipuè si fętus magnos corpore esse contingat, ex paruitate fęmineorum vasorū genitalium, per quæ fętus ab vtero effundi solet, eas plerumque in partu periclitari, atque mori contingit, paruitate teneritudineque ætatis impensum non sustinentes dolorem: sic testatur Aristo. in 7. Politicorum dicens, paruæ ætatis fęminas matrimonialiter sumi ad coitum non debere coniungi, vbi damna, quæ ex talibus coitibus cōsequuntur diligenter enumerat. Primum aūt talis commixtionis immaturæ dānum est, quòd taliter coeuntes puellæ in effusione infantum ab vtero periclitari plerumque solent. Secundū verò est, quia cùm tenerrimæ ętatis sint, impressiones fortes fiunt in eisdem, & citius, intensiusq; calefiunt membra earum, suntque valde incontinentes coitusque auidissimę, quæ vix multiplicatis virilibus accessibus facientur. Tertium verò in hac immatura commixtione est, quòd valde in coniugatis euitanda est, cùm præcipuè intentioni matrimoniali repugnat. Nam cū tenerrimæ ætatis fęminas carnaliter cognosci contingit, corrumpitur in eis conueniens armonia ad concipiendum: ita quòd ad gignendum ineptæ efficiuntur. Vnde plerasque sic cognitarum contingit postea steriles fieri: nec vnquam quibuscunque, aut quotcunq; multiplicatis coitibus grauidari. Quartum autem damnum est, quia huius ætatis fęminæ propter paucitatem sanguinis menstrualis fętus paruæ corpulentiæ gignunt: sicut de mulieribus colericis dictum est: quæ propter magnitudinem colerici caloris humorem menstrualem digerendo dissicandoq; diminuūt, sicq; ꝓles paruas cęterarū mulierum sobolibus minores conficiunt, sicut in prælibatis perstrinximus. Quintum, & maius inconueniens est, ꝙ ex talibus cōceptibus proles corpore, & intellectu imperfectę nascuntur: est enim regula generalis omniū esse nouorum animalium proles imperfectas: quod cuenit, quia semen primum in animalibus non est bene digestum, ex qua indigestione fęt⁹ malam proportionem armonicam sortiuntur in phantasticis organis, quæ intellectui ad omnem suam operationem deseruiunt.

Dāna immaturi coitus ex parte mulieris.

F

De hac secunda apertura, quòd necessaria est. Cap. LIII.

HAEC autem secunda apertio muliebrium omnimoda clausurarū in omnibus parientibus necessariò inducitur: licèt ad conceptionem per accessum virilem illibatæ sint: aut nullam vnquam deflorationem in accessu virili passæ fuerunt, sine qua fieri posse conceptionē in superioribus manifesto sermone compræhendimus. Et sicut in accessu virili, atque defloratione virginitatis integritatem manere, est impossibile, conformiter in emissione infantis ab vtero virginitatem omnino tolli necessarium est: quia virginitas est integritas carnis & mentis cum omnimoda inexperientia actus venerei. Integritas autem carnis consistit cùm claustra virginea illibata sunt: & ꝙ in partu virgineorum claustrorum, atque omnimoda muliebrium emissione, maior quàm in conceptu, aut primario accessu virili apertio fit, est quandoque necessarium tūc omnimodā virginitatis corruptionem esse sicut in conceptu, quem præcedit claustrorum libatio, & masculini, atque fęminini seminis perfecta commixtio. Aliud quoq; est, s. ꝙ magis necessarium est virginitatem in partu quàm in conceptu libari. Quapropter in superioribus præalloquendo, conclusimus satis naturaliter posse aliquas fęminas viro incognitas fætus quosque concipere, & virginitate omnimoda permanente, parere tamen naturali virginitatis manente clausura est omnino impossibile.

G

H

Nullam aperturam B. virgo passa fuit. Cap. LIIII.

AD hoc autem maius, & vlterius signum est in his, quæ Dominę nostræ præconijs orthodoxa cantat Ecclesia. s. eam ante partum illibatam seruasse virgineam integritatem: in partu quoq; virginitatē mā sisse, post partū verò perpetuā carnis integritatem tenuisse. Istam triphariè distinctam in Dña nr̄a virginitatē aliqui ad inexperientiam actus venerei in accessu virili perpetrandam totaliter transtulere. s. ꝙ antequā dn̄m Iesum peperisset, viro incognita fuit. in partu quoq;, post partum nullam identidē carnis cōmixtionem habuisse. Hoc tamen ad carnalem cōmixtionem penitus applicare absonum, atque ineptum est: quia licèt prima huius atq; tertia particula de hoc cōuenienter exponi possint: secundam tn̄ de hoc exponi omni discōgruit rōni. Prima aūt huius dicti pars est Dñam nostram ante partum benedicti Iesu perfectè virginem extitisse, ꝙ euidenter signat Dñam nostrā à nullo viro carnaliter cognitam fuisse ad hoc, vt ex illius viri semine Christ⁹ in virgineo vtero formaretur. Et sicut viro incognita extitit, ita nec quouis alio mō virgineorum claustrorum suorum ante conceptionē Dñi Iesu ruptio facta est. Identidē Christo nato clausuræ virgineæ illibatæ manserunt, neç vnquam quouis modo postea libatæ sunt, sicut ante cōceptionem inuiolatæ constiterant. Hoc autem ponitur ad excludendam stultam ineptamq; Eluidij positionem, q̄ Dñam nostrā ante Christi natiuitatē extitisse virginē ꝯfirmat, sed eo nato eā carnaliter cognitā alios filios asseuerat peperisse, q̄ positio liquidissimè sup. elisa est.

I

K

Maria Domina nostra in partu fuit virgo. Cap. LV.

SECVNDA huius dicti particula. s. Dominam nostram in partu virginem extitisse, de virili accessu, carnalique commixtione intelligi non valet, quia licèt fœmina ante partū, & postquam peperit possit cognosci carnaliter, aliquam tamen fęminam carnaliter

liter cognôsci dum parit non cōtingit, quin potius impossibile est, partu vrgente fęminam aliquam virilem pati cognitionem: Non igitur vocari potest fęmina virgo in partu, quia tunc à viro carnaliter cognosci nō valet. Isto namque mō oēs, quotquot corruptę fęminæ sunt, in partu virgines vocari possent, quia nulla earum à viro dū parit carnaliter cognoscitur, aut cognosci valet: sed falsum est, quia nulla fęminarum in partu virgo dicitur post Dominam nostram, quę hoc singulari priuilegio titulatur. Item fęmina illa, quæ in partu virgo prædicatur, aut ante partū. s. in conceptione virgo extitit, aut nullatenus. Si fortassis fęmina tunc vsque ad partum virgo permansit, in partu eam virginem esse necesse est: cùm nullis carnalibus accessibus eius virginalia claustra reserentur. Si autem B fęmina, quæ in partu virgo prædicari debet, ante partum virgo non extiterit, impossibile est eam tunc virginem verè dici; quia fęmina, quæ semel suam perdit virginitatem, impossibile est eam quouis modo in statum pristinum remeare. Necessaria ergo illatione concluditur non posse intelligi aliquam in partu virginem esse, quàm ad commixtionem carnalem per virilem accessum: sed ista virginitas in partu de virgineorum claustrorū illibatione necessariò exponenda.

Virginitas quid sit. Virginitas namque est integritas mentis, & carnis cum inexperientia actus venerei: integritas autē carnis solùm accipitur quantum ad virginalia claustra. Et sic est sensus, ꝙ virginei pudoris clausurę in Domina nostra nunquam reseratæ fuerunt, aut accessu vi- C rili, aut quouis alio modo ante partum ad Christum concipiendum, aut in partu ad Christum pariendum, quæ reseratio in partu omnibus aliis mulieribus fit. Et hoc est eam in partu virginem fore, nec post natū Dominnm Iesum fuere claustra Dominæ nostræ ad alios filios concipiendos, aut in lucem emittendos aperta: sicut insanè positio Eluidiana asseuerat.

Maria virgo non est passa secundam aperturam.
Cap. LVI.

QVANTVM ad istam secundariam claustrorum apertionem fuit Domina nostra virgo. in omnibus autem parietibus hanc claustrorū D apertionē fieri necesse est: sola Domina nostra speciali priuilegio ab hac apertione fuit immunis. Hanc aūt fieri in partu claustrorum reserationem experientia oīum parientium manifestat. In hac autem virginitas rectè ammittitur: quia discontinuantur, & rumpūtur virginea claustra fortius, quā in accessu, & cognitione carnali. Item euidenter manifestatur, quia in partu infans de materno vtero emittitur, qui ibidem formatus satis magnæ quantitatis extiterat. Est igitur necessarium ad ei⁹ exitum magnam fieri aperturam, cùm partes solidas corporis egredi nullatenus possit, cùm vnum corpus per alterum transire non possit: qa sequeretur corporum penetratio necessariò, quā Aristo. excludit in quinto Physico. Et quia vasis fęminei genitalis apertio præexistens ad tantæ quantitatis in- E fantem recipiendum sufficere non valet, necessarium est aliam maiorem claustrorum fieri aperturam. Hęc aūt est ruptio totaliter virginalis clausuræ: & ſm ꝙ ista claustrorū apertio maior, aut minor est, ita in effusione infantis ex vtero maior, vel minor causatur dolor. Et hæc est causa quare quædam mulieres maiores in partu, quàm aliæ experiunt dolores: quia quanto prę corporis mulieris parientis magnitudine virginalis claustri ruptio minor fuerit, tanto parientis dolor minorabitur: & hoc cęteris paribus existentibus, scilicet ꝙ non sit filius genitus magnæ quantitatis. Nam si fuerit magna quantitas fętus, quantumcunq;

Cā maioris & minoris doloris in partu.

A magni corporis pariens extiterit, prę magnitudine aperturæ magnum ibi dolorem causari necesse est. Hanc causam assignat Arist. in 7. Politic. Quare cùm mulieres paruæ ætatis, atque corpulentiæ viris carnaliter commiscentur, solent in partu periclitari. In partu autem fęminæ nullę vigines sunt, dato quòd vsque ad partum virginitatem seruauerint: quia in partu integritas carnis tollitur, in qua consistit partim virginitas, & hic totaliter claustra aperiuntur atque discontinuantur. Domina autem nostra in partu nullam apertionem passa est, quare sequitur eam in partu virginem extitisse.

Dubietates pęnes prædicta. *Cap. LVII.*

SPECVLANTIBVS autem vlteri⁹ circa hoc duplex occurrit dubitatio. Prima est quare Domina nostra virgo in partu, non passa est aperturam claustrorū virginei pudoris, sicut mulieres cętere patiuntur. Secunda autē, quomodo sine hac claustrorum apertione potuit infans emitti ex eius virgineo vtero. Ad primam dubitationem aliqui respondentes dixerūt, quòd pęna propter peccatum in homines inducta est, quia ergo in virgine culpa nulla fuit, nec pęna ei inesse debuit. Contra hos autem aliquis arguere conabitur inquiens, quòd paruuli, qui sine baptismate decesserunt, peccatum nullum omnino gessserunt, sed æternaliter inferno carceri mancipantur diuina visione priuati. Potuit ergo conformiter in Domina nostra fieri: quia licèt culpam nullam habuerit, pęnæ tamen omnino expers non esset. His autem potest faciliter obuiari: & ꝙ licèt paruuli sine baptismate decedentes nullam mortalem, aut venialē culpam in actu habuerunt, tamen originalem maculā contraxerunt, quæ sufficit ad eos æternaliter condemnandum. Deus tamen, qui omnimode iustus atq; iustitia est, pęnas culpis totaliter adęquat: & quia culpa ista morientium paruulorum fuit in sola priuatione originalis iustitiæ, siue innocentiæ, nec fuit ibi aliquis actus positiuus, pęna eis in sola priuatione constituta est. s. ꝙ in æternum diuina visione priuentur, nulla tñ ignis, aut frigoris alteriusue generis cruciatus patiuntur. Et hæc pęna apud Theologos doctores pęna dāni, & non sensus appellatur. Et vocatur pęna damni, quia damnum dr̄ diminutio rerum: & quia paruuli sic diem claudentes extremum priuātur diuina visione, quā aliter habituri essent, pęna damni rectè nuncupatur: non tñ dicitur pęna sensus, quia nullam oīo sensationem doloris, aut alicuius afflictiui experiūtur. Alij autem, qui mortalibus actionum nexibus implicati de hoc sæculo decessere, vtrunque pęnarum genus tolerare coguntur: priuātur enim æternaliter diuina visione, & beatificorum perceptione gaudiorum, insuper doloribus, atque erumnis frigoris, atque ignis infernis sedibus mancipantur. De pęna autem morientium paruulorum sine baptismatis vnda, paruulorumque sine circuncisione ante Christi passionem inter Hebræos diem extremum claudentium qualiter iusta foret, & qualiter isti paruuli peccauissent, diffusius scripsissimus super Gene. in capitulo decimoseptimo, & in plerisque alijs locis. Sic ergo dicemus, quòd isti paruuli sic morientes pœnam aliquam patiuntur: quia licèt nunquam peccauerunt mortalem, aut venialem actionem gerentes, culpā tñ originalē contraxere, cuius immerito hęc ęternaliter tolerabunt. De Dña nostra virgine sic dicere nō valemus, qm̄ ſm positionum firmiorē securiorēq; Dña nr̄a sine originali macula concepta est, & ab omni culpa actuali, mortali, atq; veniali omnino immunis fuit, sicut de ipsa orthodoxorum cantat Ecclesia.

Quæ pęna iniūcta sit si quis sine baptismo infantes moriūtur.

Quid pęna damni ac sensus.

Non erat igitur aliqua causa talis qualis in paruulis sine baptismate decedētibus reperitur, propter quam deberet aliquid tolerare. Et licèt aliam positionem sequi vellemus, qui eam originalem maculam cōtraxisse asseuerat: non erat eius aliqua ad paruulos sine baptismate morientes consonantia, quia licèt dicant eam culpam originalem contraxisse, eam tamē in ea diutius mansisse diffitentur, sed mox ab ea deletam dicunt, postea igitur in ea nulla culpa manente nihil rationis est, cur eam alicui pœnæ subiicere debeamus, nullam ergo in partu pęnam tolerare debebat.

Omnis pœna pro aliquo crimine semper datur.
Cap. LVIII.

QVAMVIS prædicti sic opinantes huic debiliter firmato argumento faciliter valeant respondere nihilhominus sua manet infirma positio. s. pęnam homini pro aliquo crimine semper dari. Quod sic manifestatur, quia Christus originalem culpam nullam contraxit: actualem autem, aut mortalem, aut venialem nullam habuit, sicut tota catholicorum Ecclesia confitetur: & sic ait Petrus in sua prima Can. Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in lingua eius. Christus tamen multiplices dolores, atque omnigenerum crutiatus tolerauit: sicut in eius passione ab omnibus Euangelistis manifestatur: frigus quoque, calorem, atque debilitationem membrorum, esuriem, & sitim, atque omnia alia incommoda passus est, sicut declarat Isaias cap. 53. & beatus Ioā. cap. 4. Euidenter ergo concluditur aliquos à culpa ꝓrsus immunes pęnis aliquo modo non carere. Ad hoc fortassis respondebitur, ꝙ sicut Christus omni prorsus crimine caruit: ita omni culpa carere debebat, nec vlli pœnæ obligatus erat. Si autem pęnalitates aliquas assumpsit, non ideo tolerauit eas tanquam iustum, & necessarium esset eum pędicta subire debere, sed quia ipse ad humanam generis salutē omnia hæc voluit tolerare. Sic enim communis sermo phopheticus est: Oblatus est, quia ipse voluit. Et sic argumentū istud non concludit contra Dominam nostram, quia Domina nostra non sic pęnalitates aliquas sicut Christus subiuit. Quia Christus pœnalitates omnes, quas subiit non necessitate, sed voluntate subiuit: Domina autem nostra virgo, si aliquam pœnam habuit, nō voluntariè eam subiuit, sed necessariò tollerauit, quia ipsa naturæ Domina non erat, sicut Christus, qui omnibus dominabatur: Christus ergo quæcunque passus est, voluntariè pertulit, Domina aūt nostra si quas pęnalitates habuit, illas naturæ necessitate tolerauit. Adhuc contra prædictam argueretur, quia Domina nostra virgo culpam mortalem, aut venialem nullam habuit, maculam aūt originalem nullatenus contraxit. Et si dicamus eam originalem contraxisse labem: ab ea tamen fuit protinus emundata: ita ꝙ nihil restabat, propter quòd pęnas aliquas subire deberet: de ipsa tamen reperitur, multos accerbosque tollerasse dolores, sicut fuit ille dolor Dominicæ passionis aliique plerique dolores. Dolorem autem eius in Dominica passione prænunciauit senex ille Simeon spiritu diuino afflatus, sicut beatus Lucas scribit cap. 20. Et tuā ipsius animam doloris gladius pertransibit. Sustinuit autem & alios cruciatus, sicut cū benedictum filium suum perdidit in Ierusalem, vt scribit beatus Luc. ca. 20. dū dicit: Fili, quid fecisti nobis sic, ga ego, & pater tuus dolentes quærebamus te? Habuit igitur Domina nostra sine culpa dolores, & sic in partu dici posse videretur.

F

Nonnullis pœnas infligi absque culpa.
Cap. LIX.

APPARET autem adhuc in paruulis baptizatis, quia licèt originalem culpam contraxerūt, in baptismo tamen eis prorsus deleta est, post baptismum autem in eis nulla culpa actuali, mortali, veniali, aut originali manente, multi dolores eis insunt atq; aliæ pęnalitates, & incommoda, propter quæ plerumque plorare coguntur. Inest eis insuper mortalitas, & interdū in illo moriuntur statu, mors tamē omnium terribilium vltimum est; sicut ait Arist. in 3. Ethico. Euidenti ergo cōcluditur argumento pęnas plerumque aliquibus infligi, qui omnibus criminibus prorsus immunes sunt. Et sicut hęc apud Sacram Scripturam fiunt, ita in canonicis iuribus atq; humanis reperitur,

G

de iure autem Can. sunt exempla in patenti, vt si quis in ordine Clericali sacro constitutus filium genuerit, ille ad sacros ordines est inhabilis, nec aliquatenus ꝓmouebitur. Et dato ꝙ ex dispensatione ad sacros ordines promoueatur: in eadem tamen Ecclesia, in qua pater immediatè proxime ministrauit, ministrare nō potest, sicut appa et extra in volu. Decre. in tit. de fil. presby. quasi per totum. Item secundum antiqua decretorum cōstituta Præsbyterorum filij Ecclesiarum serui efficiebantur. Idem patet de bigamis, quia multi sine culpa aliqua bigamiam incurrunt, qui tamen ad sacros ordines promoueri non valent: nec obtinere vllatenus Ecclesiastica beneficia. sicut patet in titulo de bigamis quasi per totum. Idem fit in corpore lęsis: si percussio, aut membri mutilatio grauis, aut deformis fit, quia ad sacros ordines promoueri non valent: nec beneficia Ecclesiastica obtinere, vt patet extra in volu. Decre. in tit. de corpore vitia. per tot. tit. & si forte isti promoti ad sacros ordines fuerint, administratione priuantur. Item siquis plagam lepræ incurrerit, aut aliquem alium grauē morbum non promouebitur, nec beneficia Ecclesiastica obtinebit: quod si post quàm ordinatus fuerit incurrat, ab officij administratione priuatur. Si verò dignitatem habuerit, pro administratione & aliis dabitur ei coadiutor, vt patet extra in volu. Decre. in tit. de cle. ęgro. & debilitato per totum. Item hoc fit s̄m leges humanas: nā si aliquis incurrat in crimine lęsę maiestatis, occiditur filiis eorum exhęredatis, bonisque omnibus confiscatis, sola eis vita ex pietate relicta, vt patet extra in volu. Decret. in tit. de Here. in cap. vergentis. Multi quoque alij casus sunt, tam secundùm humanas, quā Can. sanctiones, in quibus pęna sine omni peccato infligitur, qui sunt fere tredeci casus, de quibus amplius in ꝓsenti non oportet dilatare sermonem. Ex prælibatis infertur, non solos eos, qui peccauere, puniri. Ex quo identidem cōcluditur eorum responsionem infirmā fore, qui dicunt pro sola culpa pęnam iustè infligi: & Dominam nostram virginem, quia ab òmni labe prorsus immunis fuit, ab omni pęna debere absolui totaliter.

H

I

K

Responsiones ad quæsitum tactum. Cap. LX.

SVPERIORIS responsionis deliramento relicto, duobus modis ad prædictā responderi potest: primò modo, quòd ex hoc ex priuilegio factum est, quia nullam aliam fęminarum Deum concepisse, aut peperisse pręter hanc liquet: erat ergo rationabile dici, hanc a cęteris mulieribus debere differre: quia ergo cęteræ fęminarum cum dolore, atque virgineorū claustrorum apertione concipiebant, atque pariebāt, rationabile erat Dominam nostram ab omni dolore, atque claustrorum apertione in partu immunem fieri de-

ari debere. Item absque omni immunditia partus ille beatificus fuit: aliæ autem mulieres cum pariunt immundę sunt, quia partes quasdam menstrualis humoris concreti, atque densati, cùm fętu emittunt ex vtero complicatas, corpori autem benedicto Saluatoris nostri nihil tale in partu adhęsit, sed eandē in nascendo habuit corporis punitatem, quàm semper postea in viuendo seruauit. de quo in subsequentibus amplius declarabitur. Contra prædicta aliquis arguet dicens, hęc ex priuilegio facta nō fuisse, nec aliquod in prędictis Dominæ nostræ fuisse priuilegium attributum, quia eodem modo priuilegiata fuisset, vt postea dolores non sustineret: quòd tamen non fuit, cùm postea plurimarum genera pertulerit afflictionis, de quibus in superioribus prælibauimus. & sic ab omnibus aliis fęminis totaliter differens esset. Huic autem argumentationi aliquis faciliter in modum solutionis Dialecticæ respondebit. s. ꝙ Domina nostra in vno priuilegiū habuerit, quòd in partu nullos perferret dolores: non tamen inde infertur vllatenus in cęteris eam priuilegiatam fore debere. Sic enim in omnibus accipientibus priuilegia à magnis dominis, aut principibus euenit, quia rarissimè aliqui quantum ad omnia priuilegiati sunt. Et huic immediatè argumentationi solidius, & magis in radice possumus respondere. s. assignando causam quare Domina nostra in quibusdam, & non in aliis priuilegium sortita sit. Circa quòd dicendum est, aliqua esse circa quæ Domina nostra pęnalitates aliquas subire poterat, quæ ad ipsam solam pertinebant, alia autem esse circa quæ eadem Domina pęnis poterat subiacere, quæ ei, & Redemptori nostro communiter attinebant. Quantum ad ea, in quibus pęnis poterat subiacere, quo ad eam pertinebant à pęnis immunis nō erat, sicut quòd ipsa frigus, calorem quoque atque membrorum debilitationem, tristitias, & timores, similiaque incommoda sustinuisset humana: quia ad redemptorem nostrum nihil horū directè attinebat, ꝙ Domina nostra substineret illud, aut nullatenus toleraret. Alia autem erant, in quibus ipsam pęnalitatibus subiacere nimis Christi dignitati repugnabat, & ī his plenaria habuit priuilegia, sicut ꝙ virgo Christum pareret, atque conciperet. Magna namque Christi dignitas nascentis erat à matre nasci sine accessu virili: ne eodem modo de stirpe Adę deriuaretur, quo alij nascebantur, per quæ peccati originalis maculam incurrebant. Quod si forte Christus ex semine virili genitus fuisset, & originalem maculā non incurreret, necessarium erat, vt præseruaretur, ne sic genitus eandem originalem labem incurreret: & quia maior dignitas Christi nascentis erat nullo horū indigere, voluit à matre nasci, quæ sine aliquo accessu virili eum pareret, atque conciperet. Eodem modo magna erat dignitas corporis Redemptoris nostri potuisse nasci de matre sine aliqua genitaliū claustrorum apertione, quod in nullo aliorum humanorum corporum fieri potest, sicut fit in solis corporibus gloriosis.

Christi dignitas in ortu suo.

De dignatione corporis nostri Redemptois. Cap. LXI.

MAIOR autem adhuc dignitas corporis nostri Redemptoris erat, posse de vtero virgineo erūpere sine claustrorum aliqua apertione, quàm ipsum ex solo fęminino semine fuisse progenitum sine aliquo accessu virili: nam ex solo semine fęminino genitum fuisse tollit posse maculam originalis culpe contrahere. Identidem est dignitas magna fętus nascentis fuisse taliter genitū, qualiter nulli alii homines vnquam ex matribus generantur, maior tamē corporis

A nascentis ostenditur, potuisse sine claustrorum apertione de matre fętum erumpere. Nam matrem viro incognitam esse, & cōcipere, est dignitas corporis nascentis, magis tamen ad dignitatem mulieris sic concipientis dignoscitur attinere. Nulla autem claustrorum facta ruptura nasci potuisse, licèt dignitatem matris attestatur, quia doloris expers est, quem in claustrorum ruptura sustinere cogeretur: maiorem tamē corporis nascentis indicat dignitatem, quia speciale aliquid miraculi est, vnum corpus per alterū corpus solidum posse transire, sicut et parietem, aut tabulam si sine aliquo foramine transeat. sic enim magnus erat honor corporis Redemptoris nostri per cutem, & viscera benedicti vteri virginalis nulla facta aut ruptura, aut apertura potuisse transire, sicut si per illum nihil pęnitus transiisset. In quo innuitur corpus Domini nostri Iesu maioris dignitatis esse, quā radij solares sint, qui tabulam, aut cutem aliquam penetrare non valent, nisi prius aliqua fuerit ibidem facta ruptura. B Item peccati originalis labes, quæ per non cognitam esse fęminam concipientem à viro, quòd non sit causatur poterat alio modo, quòd non esset causari: sicut fuit in virgine benedicta, siue dicatur eam originali labe polutam, siue sine aliqua labe originali natam pęnitus extitisse. Dignitas autem, atque subtilitas corporis saluatoris nostri, quæ apparuit in hoc, quòd de virgineo vtero saluis claustris virginalibus natum est, nullo alio modo manifestari poterat, quàm manifestata est. C Sequitur igitur maiorem in Christo dignitatem esse saluo genitalis fæminei virgineo claustro natum esse, quàm de solo semine fęmineo sine virilis seminis mixtione fuisse progenitum.

Obiectiones penes præcedentia. Cap. LXII.

FORTASSIS aliquis ea, quæ determinata sūt, impugnabit, scilicet quòd aliqua erant, in quibus Domina nostra pęnalitatibus subiici poterat, & pertinebant ad eam pariter, & Redemptorem nostrum, in his tamen à pęnalitatibus priuilegium non accepit. Sicut in temporibus Dominicæ enutritionis in infantili ætate, quia satis laboriose victum quotidianū inquirebat: etiam in tēpore, quo eum perdidit grauissimè D affligebat, sicut scribit beatus Lucas capit. 20. Item & in passione Dominica, in qua mater acerbissimo dolore cordis intrinsecus tacta est. Non solùm ergo in eis, quæ ad Dominam nostram pertinebant, sed in eis quoque, quæ ad Dominum nostrum, & parte virginis attinebant ipsa affligebatur. Quibus responderi valet, ꝙ aliqua erant ex parte Dominæ nostræ, quæ Christum attinebant, & hæc dupliciter se habebant. Aliqua erant, in quibus Christus nihil patiebatur, sed potius suam dignitatem ostendebant: alia autē erant ambobus communia, & in parte illa, qua Christo attinebant aliquem dolorem, aut passionem suscipiebat. Quantum ad illa, quæ Christo, & virgini communia E erant, in quibus Christus nihil passionis, aut doloris habebat: dicendum est virginem quoque nihil pati, aut defectum aliquem sustinere. Sic erat in hoc, ꝙ Christus absque virili semine conciperetur, in quo passio Christi nulla erat, sed eius magna dignitas mōstrabatur: ideo quātum ad istam partem Domina nostra, nihil doloris in conceptione passa est, sicut cęterę mulieres pati consueuerunt sine claustrorum virgineorū violatione ad causandam conceptionem, quæ primo virili accessu perpetratur. Eodem modo corpus Domini Iesu, de vtero virginis matris sine aliqua genitalis violatione, aut partium discontinuatione in lucem prodiisse fuit magna Christi dignitas: nec fuit aliqua imperfectio, aut læsio corporis eius: ideò Domina nostra

Quō modo ter Dei in passione Christi passa sit.

Corpus Christi sine genitalis violatione in lucē prodiit.

nostra, in partu Domini Iesu, non debuit aliquem sustinere dolorem, qui causatur apertione vteri virginalis. Infertur ergo eam sine benedicti vteri sui apertione debuisse dominicum corpus emittere: prædicta autem dicta sunt quantum ad hoc, quod dicebatur Dominã nostram ex priuilegio sine dolore, & apertura virgineorum claustrorum contra aliarum mulierum consuetudinem peperisse.

Doct. solutio, ac de modo descendendi ab Adam primo parente. Cap. LXIII.

ALITER autem proposite illi argumentationi responderi potest, quòd pęnę omnes, quę hominibus infligũtur, in eos ex immerito primæ præuaricationis prothoplasti deriuatæ sunt: nam ipso non peccante, in nos nulla pęna dominata fuisset. Et si ꝓthoplasti non peccassent, atque in illa benedicta paradisi terrestris fęlicitate mansissent, de qua ad cęlestis paradisi fęlicitatẽ transferendi per generationes erãt, sicut ait Beatus August. & cęteri doctores, & sicut in illis rebus afflictiones aliquas passuri non erant, aut vllas cordis molestias: ita in conceptione, & partu futurum erat, quia omnes fęminæ, sine vlla grauitate, aut afflictione concepissent, aut peperissent. Omnes sequentes dolores illius primæ præuaricationis merito euenerunt. Omnes autem ab Adam progeniti afflictiones ab Adam hereditaria successione sortiuntur. Et quia dupliciter homines ab Adam originem trahunt, ita dupliciter in eos primæ pręuaricationis pęna peruenit. Primus modus descendendi ab Adam est, ab ipso esse aut substantiam trahere. s. quòd tota substãtia corporis nostri ab ipso peruenerit, & in ipso fuerit. Secundus modus descendendi ab Adam est descendere ab ipso trahẽdo esse per modum illum, quo ipse suum esse propagabat: Adam autem esse suum per modum à Deo sibi, & omnibus speciebus animalium perfectorum traditum propagatione in coniunctione masculi, & fęminæ deuiabat. Coniungebatur autem Adam fęminæ suæ speciei. s. Heue: iste modus in omnes homines peruenit, quia omnes esse multiplicauerunt: & ipsi, quia quoque multiplicati sunt per commixtionem seminis masculini, & fęminini. Primus modus istorum descendendi ab Adam in omnibus hominibus generaliter fuit: omnes namque de semine Adę descenderunt, & in lumbis suis pręextiterunt: & sic est verum de Christo, ꝙ est de semine Adę, quia totum esse suum fuit in Adam, quantum ad substantiam corpulentam. Sic enumerat euangelista Lucas in cap. 3. vbi ponit generationem Domini Iesu ordine transmutato, conuertendo a Ioseph viro Mariæ vsque in Adam, quæ enumeratio ab Euangelista nullatenus fieret, nisi Christus de Adam descenderet, secundùm substantiam corpulentam. Secundus modus descendendi ab Adam non est cõis oĩbus hominibus: nam licèt cõiter homines ex commixtione masculi & fęminę propagentur deriuatione seminali: Christus tamen non descendit de Adam per deriuationem: nam nõ ex carnali commixtione fuit procreatus. Et sicut omnes homines, vt communiter his duobus modis à prothoplasto Adam originẽ trahunt: ita merito primę pręuaricationis illius pęnalitates dupliciter subeunt. Primus aũt modus est, ꝙ veniunt ab Adam quantum ad corpulentam substãtiam, & hoc oĩbus generale est: ita omnes in sua substantia pęnalitates suscipiunt. s. singuli in corporibus. Et quia Christus descendit ab Adam, quãtum ad istũ modum. i. quantum ad substantiam corpulentam: ita in substantia sua, siue corpore suo, pęnas multiplices tolerauit, quia suscepit in se oẽs amaritudines nostras,

Quõ Christus sit ex seminæ Adæ.

Quõ Christus habuit pęnalitates.

F cũ testante Isaia, liuore eius sanati sumus. Et sicut est secundus modus descendendi ab Adam trahere ab ipso originem per deriuationem seminalem commixtione masculini seminis & fęminini: ita est secundus modus suscipiendi aliquas pęnalitates ab Adam, in ipsa commixtione, quapropter in ipsa carnali commixtione necessarium est, vtrinque veros sentiri dolores. Item ex hac parte in conceptione dolor sequitur: quia conceptio est, per quam esse nostrum deriuatur, in hac cõceptione. s. in toto tempore, quo mulier à conceptione vsque ad effusionem infantis ab vtero pręgnans est, dolores atque fastidia, & tędia, afflictionesque multiplices generantur. Et quia per partũ ab Adam quoque esse trahimus: quia non essemus nisi G à materno vtero prodiremus in lucem, in partu quoque pęnalitates patuere multiplices: fit namque ibi claustrorum virgineorum, aut totaliter muliebrium perfecta apertio, aut potius ruptura, quo maximos fieri dolores status parientium indicat euidenter. Sępissime enim prę doloris magnitudine fęminæ in partu periclitari solent, sicut patet de Rachel in partu Beniamin Gen. 35. cap. vbi dicit, quòd præ doloris magnitudine in partu periclitari cępit: & cùm esset in mortis angustia, vocauit nomen filij sui Benoni, i. filius doloris mei, licèt pater eius Iacob constanti, virilique animo meliori ductus consilio verteret nomen eius dicens Beniamin, i. filius dextræ. Et quia Christus non descendit de Adam quantum ad istum 2m modum, H scilicet quantum ad diriuationem seminalem, nõ debuit recipere aliquam pęnalitatem in isto modo con trahendi esse, s. in nascendo. s. ꝙ benedicta mater sua nullos omnino in conceptione experiretur dolores, & in accessu virili ad conceptionem, qui nullus fuit, nullas pateretur angustias: & in toto tempore à conceptione vsque ad effusionem infantis ex vtero nullas molestias, aut fastidia sustineret, in partu autem ab omni quoque dolorosa contorsione debuit esse prorsus immunis. Hæc autem omnia Domina nostra virgo sortita est, non quasi ex aliquo priuilegio aliarum: quasi enim aliarum legi in hac parte foret obnoxia: quia non erat iustum eam in conceptione, aut partu similes aliis mulieribus tolerare dolores, cùm nullam I rationem prorsus habuisset quare eos tolerare deberet, quia in isto secundo modo ab Adam esse non assumpsit.

In partu virgo Maria omni dolore fuit pęnitus immunis.

Quomodo ex vtero virginis redemptor noster saluo virgineo claustro in lucem prodire potuerit.

Cap. LXIIII.

ERAT autem circa prædicta secundaria dubitatio, quomodo ex vtero virginis Redemptor noster Iesus saluo virgineo claustro erumpere potuerit in lucem. Ad quod fortassis aliquis responderet, ꝙ licèt tempore natiuitatis corpus Domini Iesu satis magnæ quantitatis extitisset: tamen per valde paruã aperturam genitalis vasis Dominę nostrę absque vlla rup K turæ offensione erumpere potuit, quia non transiuit in modum rei quantę, & extensæ: sed in modum rei quantitate prorsus carentis, & vt clarius dicam, transiuit per modum rei indiuisibilis.

Ad hoc autem cõforme exemplum est, quia sicut cũ Christus est in hostia consecrata, quia licèt ibi omnes partes suas substãtiales habeat, sicut sunt pedes, & manus, & caput & cętera mẽbra, & etiam oẽs capilli sui, ita vt nullus deficiat, & tota qualitas sua, ita vt nulla ei pars desit: partes tamen suę substantiales nõ sunt per modũ quantitatis, sed indiuisibiliter. Et ita Christus est in omnibus partibus hostię diuisæ actualiter,

Quõ Christi corpus sit ĩ hostia consecrata

& in

& in qualibet earum quantumcunq; paruæ quantitatis sit. Si ergo corpus Domini Iesu in hostia indiuisibiliter esse potest, melius potuit per genitale vas virginis sine vlla ruptionis offensione trãsire: quia id qđ in indiuisibili contineri potest, melius in re diuisibili continebitur. Et quantumcunq; vas genitale virginis benedictæ cõclusum esset, nullatenus apertis claustris virginei pudoris, manebat tñ aliqua diuisibilis apertio, sicut in cęteris mulieribus perfectè virginibus esse solet: nam manente fęmina in perfecta virginitate carnis, manet aliqua vasis genitalis apertio, per q̃ fieri valeat emissio vrinarum. Hæc autem apertura naturaliter constituta est, nullatenus virgineis claustris præiudicans.

Improbatio ac vera responsio doct. pœnes prædicta. Cap. LXV.

QVIBVS responderi valet, quòd licèt prædicta positio aliquam veritatem continere possit, propter esse in ea aliquem possibilitatis modum, & habere conforme huic exemplum: nõ tamen est ista positio conformis modo loquendi sanctorum doctorum, & miraculosę Christi operationi sępius vsitatæ. Erit ergo dicendum, Christum de virgineo vtero erupisse non mõ indiuisibili, sed per modum satis magnæ, atque diuisibilis quantitatis: erupit tamen per partes corporis solidas. s. per carnem, cutem, & viscera vteri benedicti. s. q̃ vbi erant partes solidæ ventris virginei, ibi erant partes corporis Christi de illo vtero exeuntis. Tales autem sunt modi aliarum operationum mirabilium nostri Saluatoris, sicut cũ de sepulchro clauso resurrexit, atque totaliter signato: nam non est dicendum, q̃ lapidem, qui aduolutus erat ad hostium monumenti, & quo monumentum conclusum, atque signatum erat, Christus aduoluisset illum auferens inde, atque postea exiret: nam sicut ex euangelistarum verbis colligitur angeli illũ abstulerunt. Erupit ergo Dominus Iesus tantus quantus erat, scilicet ita long⁹, & latus sicut fuerat tempore passionis, erupit autem per ipsum lapidem, non tamen q̃ partes lapidis cederent corpori transeunti, aut condensarẽtur, siue discontinuarentur: sed ita manebant sicut manere solebant, cùm nihil per illas transibat. s. quòd si Christus in longitudine decem palmorum esset, in latitudine autem trium, tantum de lapide monumẽto aduoluto occupauit, & vbi erant decem palmi lõgitudinis lapidis, & tres palmi latitudinis. erant decem palmi longitudinis, & tres palmi latitudinis redemptoris nostri, & quãtitas illius lapidis non excludebat quantitatem corporis Christi: & partes Christi erant ibi existentes, vbi tunc erant partes lapidis: nec se adinuicem, aut impediebant, aut aliquatenus excludebãt. Sic ergo vnum erat in loco alterius, & alterum in loco alterius. s. Christus in loco lapidis, & è contrario. Hoc autem vocat Arist. esse simul, vel esse vnum in loco primo, & proprio alterius, vt patet in quinto Physicorum, licèt hoc naturaliter fieri non possit, sed solùm supernaturaliter: & est hæc vna de dotibus corporis gloriosi, quam Christus semper habuit post resurrectionem suam, ante resurrectionem autem habuit cùm ei colibitum fuit. Simile autem miraculũ fuit, quod fecit Dominus Iesus cũ intrauit per portas clausas domus illius, in qua Apostoli post Dominicam resurrectionem congregati, atque conclusi erant propter metum Iudæorum. Intrauit ergo ad eos per ianuas clausas: & non intrauit tunc modo indiuisibili, sed per modum magnitudinis extensæ secundùm totam suam quantitatem, scilicet secundùm totam longitudinem, & latitudinem: ita vt tantum quanta

A erat longitudo, atque latitudo Dominici corporis redemptoris nostri, de magnitudine clausarum ianuarum corpus Christi occuparet: & vbi erat quantitas ianuarum, erat quantitas corporis Christi: & nõ erat Christus in tota ianuarum quantitate: sed in tanta quantitate, quanta erat Christus, sicut si tota magnitudo portarum aerea magnitudo ipse transiuisset per tantam illius aeris magnitudinem, quanta erat quantitas corporis sui.

Vnde sit, quòd Deus ex matris vtero non eruperit modo indiuisibili. Cap. LXVI.

B AD hoc autem fortassis aliàs arguere conabitur dicens, cur potius dicemus Christũ, hoc modo quam prædicto, scilicet indiuisibiliter de virginis vtero erupisse. Respondendum est, quòd sicut peccatum est, ponere miraculum in eo, quod absque miraculo compleri potest: ita inconueniens est aliquid per plura fieri, quod fieri posset per pauciora, sicut ait Aristote. octauo Topicorum. Et maius est aliquod corpus indiuisibile esse, quam vnum corpus alterum penetrare. Quod apparet manifestè, quia vnum corpus posse alterum corpus solidum penetrare, cuilibet glorioso corpori datum est, quia quodlibet gloriosum corpus post generalem corporum resurrectionem poterit per vnum lapidem, aut parietem, aut massam ferri pertransire. Esse autem aliquod corpus similis in multis locis, aut in indiuisibili soli Dominico corpori Christi collatum est, qui in hostia est in multis hostiæ partibus, & in qualibet earum totus. Item si viginti mille hostię simul consecrentur, in omnibus earum simul est. Item est in hostia pariter, & in cęlo empyreo. Sed hic poterat dici eruptio Saluatoris de virginis vtero quolibet istorum duorum modorum celebratã esse. Dicendum ergo est minori illorum duorum modorum factum extitisse, scilicet in eo, qui minus de miraculo habet, qui est transire diuisibiliter per aliquod corpus, sicut transeunt corpora gloriosa.

(C stands in the margin beside "pus similis in multis locis".)

Obiectio penes prædicta. Cap. LXVII.

D CONTRA hoc autem quispiam arguere conabitur, quòd prædicta solida veritate minime fulciantur: quia hæc existente Christus non existeret in hostia indiuisibiliter, sed diuisibiliter per modũ quantitatis, sicut transeunt corpora gloriosa per alia corpora solida qualiacunque. Quibus respondendum est regulam illam solida veritate consistere. Cùm autem arguitur de benedictio corpore Christi in hostia consecrata respondendum, quòd Christi in hostia consecrata nullo alio modo existere potest, quàm eo, quo existit, scilicet indiuisibiliter: quia cùm aliqua corpora in aliis esse debent, sicut sunt corpora glorificata cum transeunt per aliqua alia corpora: necessarium est illa corpora solida, per quæ transeunt corpora gloriosa tantæ quantitatis esse, quantæ sunt corpora gloriosa transeuntia, aut stantia in illis, quia cũ corpora ista in quantitate diuisibili sint: quælibet pars gloriosi corporis tantam quantitatem requirit quanta est ipsa pars corporis gloriosi. Et si deberet esse Christus in hostia modo corporum gloriosorũ, non poterat esse maior pars corporis Christi in hostia, quã erat quantitas hostiæ consecratę, scilicet quædam modica pars manus, aut pedis, aut capitis intra hostiam maneret: reliquę autem Christi partes extra subsisterent: quod absurdum est, quia cùm communicamus quantacunque sit particula paruę quantitatis totum ibi Christum sumimus. Et si Christus

Christi corpus in indiuisibiliter est in hostia, nec alio modo tunc posset.

E (margin letter beside "rium est illa corpora solida")

esse

esse deberet in hostia, eo modo quo vnũ gloriosum corpus per alterum transire potest, necessarium erat tantæ quantitatis hostiam cõficere. s. in longitudine, latitudine, & profunditate, quantę longitudinis latitudinis, & profunditatis Christus erat, qui in ea subsistere debebat: quo concesso, nunquam communicantes sumere poteram⁹ totum corpus Saluatoris nostri, cùm non possemus tantę magnitudinis hostiam cõficere, quæ coqui non posset. Quod si fortassis quisq̃ tãtæ molis hostiam faceret, & aliquo artificio coqueret, nullus poterat in ea communicare, quia intra viscera sua, nullus tantam valeret suscipere magnitudinem. Et si fortasse non totam illam confectam hostiam sumeremus, sed eius quandam particulam, non sumeremus totum nostrum redemptorem, sed eius quandam particulam: vt si quis de digito Christi particulam sumeret, alius verò de digitis, aut de capillis, quod non erat communicare. & hoc est magnum inconueniens. Sequebatur autem & aliud inconueniens deformius, scilicet quòd quotidie Christus in multas laceraretur mẽbratim particulas, ad quã diuisionem dolorem sequi necessarium erat. Nam ad discontinuationem partium tantum causatur dolor in re, quanta sentiẽte, quod de Christo sentire nefas est. Item sequeretur necessariò quotidie Christum multoties mortem subire, & corpus suum quotidie exanimari, quia cùm aliquod corpus viuens est, quod in partes minutatim diuiditur, necessariũ est, vita defungi, cùm in sic diuisis anima nequeat facere mansionẽ, & vnitas rei, quæ viuens erat deleta est, quod hęreticũ valde est, sicut testatur Petrus in canonica sua prima. Et Apostolus Paulus ad Hebræos cap. 8. Christus semel mortuus est, & iam nõ moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Item sequeretur, Christum quotidie hominem esse, & quotidie desinere esse hominem: nam Christus in triduo mortis suæ, computando per sinecdochem, non fuit homo, sicut omnes sancti doctores Theologi diffiniunt, licèt in hoc obstiterit magister Petrus Lombardus in tertio libro suarum sententiarum, qui in hac parte communiter nõ tenetur. ad quod sunt satis solidæ probationes: de quibus gratia breuitatis ad pręsens non insisto. Cùm ergo Christ⁹ quotidie moreretur, necessariũ erat ipsum quotidie desinere esse hoĩem. Sequeretur aũt & aliud inconueniens, s. ꝙ Christus quotidie a morte resurgeret: nam cùm Christus quotidie moreretur, vt ex prælibatis concluditur: & tamen quotidie homo est, necessarium erat quotidie ipsum resurgere, cùm sit resurrectio reunio diuisorum: sicut mors erat separatio vnitorum, scilicet animæ, & corporis. Multiplicia quoque alia innumerabilia inconuenientia sequerentur, quæ quilibet per se inducere poterit prędicta respiciens.

Quomodo Christus sit in hostia, & quomodo Christus ex vtero virginis exierit.

Cap. LXVIII.

EX prælibatis ergo deducitur, Christum nullo alio modo in hostia esse posse quàm indiuisibiliter. & non eo modo, quo corpora gloriosa per alia solida corpora transeunt. Sic quoque inducitur Christum natum ex vtero virginis non indiuisibiliter prodiisse: sed modo diuisibilis quantitatis: sicut transeunt corpora gloriosa per alia corpora solida omnino obstantia. Ex quo identidem necessaria illatione concluditur, Christum de virginis vtero in lucem nullatenus exiisse per eum locum, quo cętera humana corpora de fęminino vtero expelluntur. Omnes au-

F tem per genitale vas fęmininũ emittuntur in lucem: ex quo necessarium est tantã fieri genitalis vasis apertionem, quanta est fętus magnitudo nascentis. Et qa in vtero virginali nulla fuit virgineorũ claustrorum apertio: & corpus Redemptoris nostri exiuit de virginis vtero sub tanta magnitudine, quantæ erat quantitatis, cùm in vtero erat: necessarium erat non nasci per genitale vas Dominæ nostræ. Si fortassis corpus Redemptoris nostri indiuisibiliter prodiisset de vtero quemadmodum in hostia est, poterat per vas genitale virginis emitti: licèt apertio claustrorum nulla sequeretur: sicut in aliis corporibus sequi solebat fęmineis: sed non natus fuit indiuisibiliter, vt in prępositis probatum est: sequitur ergo Dominum Iesum per genitale virginis vas nõ fuisse in lucem emissum. Erit

G ergo dicendum, Christum Deum, secundùm totam suam quantitatem de vtero prodiisse, scilicet, quòd quantus erat Redemptor noster in vtero, tãtus natus est, nulla facta diminutione in corpore suo, aut ad indiuisibile reducendo. Et quia corpus Dominicum in vtero virgineo satis magnam occupabat quantitatem, sicut supra declaratum est, necessarium est, quòd in exitu tantam quantitatem occuparet in partibus vteri virginalis: ita quòd si corpus illud trium palmorũ in longitudine foret, tres palmos longitudinis in vtero virgineo in exitu occuparet: si autem latitudo vnius palmi esset, tantum de latitudine in partibus vteri occuparet. Qua ex re necessariũ erat ipsum per vmbilicum, & per totum ventrem, atque ilia natum fore, hęc omnia occupando: nihil tamen de illo, aut di-

H uidendo, aut rumpenndo. Et sic dicendum est, non magis Dominum Iesum per vas genitale virginis natum quàm per vmbilicum, quàm per alias vteri partes: sed per omnes illas natus est. Apparet ex supradictis in vnã formam redactis, Dñam nr̃am in partu nullam claustrorum virgineorum sustinuisse fracturam. Patet etiam longiori deductione ex prælibatis Dominam nostram aptissime vas clausum dici, continens omnem virgineam clausionem, scilicet claustri saluationem in cõcipiendo, & eadem inuiolata claustra in pariendo. Hæc autem quantum ad particulam illam primę metaphorę, in qua dicitur, vas clausum, dicta sufficiant.

Dña nostra aptissime, quidã vas clausũ vocitatur.

I

De vase non clauso. *Cap. LXIX.*

CONTINVATO ordine in pręposita metaphorica locutione sequebatur, vas nõ clausum: quod est contradictorium particulæ iam expositę, scilicet vas clausum. Quæ si totaliter contradictorię essent, oportebat alteram earum falsam fore: sed sunt non totaliter contradictorię. s. quãtum ad veritatem, licèt in voce aliqualiter contradicere videantur. Qua in re consideratione dignum est inuestigare, cur Domina nostra vas non clausum vocetur. Cui respondẽdum est, ꝙ illis modis, quibus Dña nr̃a vas clausum dicebatur, vas non clausum dici potest. In præpositę

Cur Dña nostra vas non clausum vocetur.

K particulæ declaratione, prælibauimus Dominam nostram Saluatorem Iesum dupliciter continuisse, scilicet in animo conceptualiter, & in suo benedicto vtero realiter. Quantum ad primum modum, quo Domina virgo continuit Saluatorem necessarium est, ipsam esse vas non clausum, siue vas apertum. Continuit enim Domina nostra in se redemptorem conceptualiter, cũ verbis diuinæ orationis ei per Gabrielem Archangelum relatæ consensit. Recepit enim in se Dominum Saluatorem per fidem, & electionem, quia non continuerat Domina nostra semꝑ ante hoc Redemptorem nostrum fide, & electione, cùm eum nunc nouiter propositis diuinis verbis Archãgeli voce

ce consensit, est dicendum cor illius, quod ante clausum erat nullam talem fidem, aut electionem continendo, vel recipiendo, cum nouiter ista accepit ad assentiendum, atque credendum apertum fore. De hac mentis apertione Isaias cap. 45. loquebatur cum desiderium aduentus Messię depromeret, dicens: Rorate cęli desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorē, exprimens in præassumptis verbis Isaias desiderium aduentus Messiæ expressit illa, sine quibus aduentus ille fieri non potuisset: sunt autem hæc duo. Primum est voluntas diuina mittens Saluatorem, qui est secunda in benedicta trinitate persona, ad nos saluandum, atque redimendū. Secundum erat voluntas virginalis, consentiens fieri nostri Saluatoris genitricem. Inuita namque nunq̃ fuisset genitrix Saluatoris: ideo quousque auditis, & intellectis verbis orationis diuinæ respondit. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, vt scribit Beatus Lucas primo cap. nunquam Dei genitrix facta est. Primum autem horum duorum necessariorū expressit Isaias in verborum suorum exordio dicens: rorate cęli desuper, & nubes pluant iustum. In quo metaphoricè fingendo personam rei, quæ personam non habet, cęlis, & nubibus loquitur, quia De⁹ quem pro missione Saluatoris propheta assiduè exorabat, in cęlis erat, & hoc dicens: rorate cęli desuper, & nubes pluant iustum: quia ros, & pluuia de cęlo, idest de aere, & de nubibus fluunt: ita Redemptor noster de cœlis ad terram vsque peruenit. Secundum in hac re necessarium exprimit Isaias cum dicit: Aperiatur terra, & germinet Saluatorem. Terra autem hic nihil aliud quā Dominæ nostræ vterus intelligitur, quia sicut terra omnes de se fructus generat, ita Domina nostra de se protulit Saluatorē, de quo Dauid in Psalmis loquitur dicens: & terra nostra dabit fructum suum, idest vter⁹ virginis benedictæ nobis Saluatorem germinabit, hanc autem rationalem intelligentemque terram Isaias Propheta exorat valde aperiri, scilicet per consensum ad recipiendum in se redemptorem nostrum. Quia vt prælibatum est, si ipsa per consensum ad eum recipiendum nunquam aperta fuerat, non fuerat aliquatenus genitrix Saluatoris.

Quomodo virgo Maria Christum realiter continuerit. Cap. LXX.

AMPLIVS autem continuit in se Domina nostra realiter Christum Redemptorem, cùm eum in suo vtero tenuit: & quia eum non ex æterno tenuit, identidem, & postquam eum suscepit non sē per clausum tenuit: sed aliquando de se protulit, necessarium est, in ea duas assignari aperturas, s. vnam ad recipiendum eum cum in ipsa non erat, alteram autē ad eum in lucem emittendum cum intra ipsam erat. Vtraque autem harum metapho. apertura est, neutra namque earum realiter extitit sicut in propositis prælibauimus. Sunt tamen realiter istæ duæ apertiones in cęteris fęminis cum concipere, aut parere debeāt. Prima autem duarum apertionum est claustrorum virgineorum reseratio, quæ est ad recipiendum semē masculinum, de quo partim fętus formatur in vtero, quæ in Domina nostra non assignata fuit, quia non ex virili semine, sed ex mystico spiramine extitit grauidata. Damus tamen ad hoc aliquam apertionem, quia Saluator noster Iesus carnem ab ęterno de virgine non assumpsit, sed aliquo in tēpore hoc fecit, tunc ergo Domina nostra saltem in metaphora aperiri dicebatur, quia in se nostrum recipiebat redemptorem, secundam scilicet trinitatis benedictę personam. Hæc tamen non est vera apertio, atque diuisio aliqua-

A rum corporis partium: sicut virginei pudoris clausuræ verissimè in fęmina qualibet reserantur, cùm semen suscipit in coitu masculino ad causandam conceptionem. Deus autem purus spiritus est, nullam habens corporeitatem loci occupatiuam: & ideo non erat ei locus necessarius, aut aliquam fieri aperturam, vt vterum virginalem subiret. Si enim corpora gloriosa apertura aliqua, aut loco ad transeundum nō indigerent, sed omnia corpora quantumcunque solida eis peruia sunt: quanto amplius Deus, qui purissimè spiritus est? Et si animæ nostrę ad transeundum parietem aliquem, aut quamlibet massam ferri apertura aliqua non indigent, quantomagis Deus, qui simplicissimę substantię est? Item quia quando secunda
B in beata trinitate persona carnem de vtero virginis assumpsit, non erat ei opus ventrem subire virgineum, quia intra illud semper erat. Dicimus enim de Deo, q̃ est benedicta trinitas, quòd in omni loco sit, & extra omnem locum, & in omnibus rebus: necessarium ergo erat Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, in vtero virgineo existere eo tempore, siue instanti, quo beatifica illa incarnatio celebrata est: quod est carnē in vtero virgineo sumere: alioquin non diceremus Deum vbiq; semper esse, quod valde absurdum est, & catholicę obuians positioni. Sic ait Ieremias propheta cap. 22. Cęlum, & terram ego impleo, dicit Dominus. Item quia si diceremus, Deum non vbique
C esse, non conseruaret omnia, & illa in quibus non esset, nec conseruaret, necessariò deperirent carentia rectore, atque gubernatore in eas continuè influente. Item diceremus, Deum non esse infinitum in essentia, & perfectione: quod identidem nepharium est:

Obiectio penes prædicta, ac de Sancta Trinitate quædam. Cap. LXXI.

QVOD si fortassis quisquam asseuerat Patrem, & Spiritum sanctum, cùm incarnatio fieri debuit in vtero præfuisse virgineo: sed non filium, qui carnem assumpsit. Sic necessariò diceretur ipsum ad incarnationem virgineū vterū subijsse. Respondetur hāc positionē esse pęnitus impossibilē,
D quia tunc sequeretur Patrem, atque Spiritum sanctū vbiq; subsistere filium, autem nequaquam: quod est contra catholicam assertionem, quia tunc sequeretur filium in diuinis minoris esse perfectionis quàm pater, & Spiritus sanctus: quod est contra symbolum Athanasij, in quo continetur fides circa principalia puncta, & dicitur: Qualis pater, talis filius, talis spūs sanctus. Item in eodem symbolo cum Athanasius de filio incarnato sermonem ageret, dixit ęqualis patri secundùm diuinitatem, minor patre secundùm humanitatem. Item quia sequeretur filium non esse in diuinis infinitum, ex quo consequenter inferebatur eū creaturam esse, vt Arius hęresiarcha magnus asseuerat a tota vniuersali Ecclesia condemnatus. Necessaria patefit inductione, Patrem, & Filium, & Spiritum
E sanctum, scilicet sanctam, atque benedictam personarum trinitatem in virginis vtero extitisse, cùm debuit incarnatio cęlebrari. Item & hoc amplius patefit, ꝙ si Pater, & Spiritus sanctus erāt in virginis vtero, necessario ibidem filius existeret, quia Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt vnius indiuiduę substantię: vbi ergo vnus est, necessariò alius erit. Et sicut dictum est, tunc cum incarnatio celebrata est, sanctissimam Trinitatem in virginis vtero extitisse. Ita nunc profiteri debemus ibidem beatam consistere Trinitatem: & ibidem in ęternum futuram, alioquin aliquis locus, aut res daretur, in qua Deus non existeret, quod impossibile est: vt supra probatum est. Et sicut nunc bene-

Inductione probat̄ sanctā Trinitatem in virginis vtero extitisse.

Benedicta Trinitas vbiq; est in quocunq; & in quolibet cuiusque parte

benedicta Trinitas est, in vtero virginis: ita est in capite nostro, & in manibus, pedibus, atque capillis, & in lapidibus, parietibus, & in oībus alijs rebus, & in infernis, & dęmonibus: alioquin illa esset desinerent. Sequitur ergo, ꝙ cùm Deus filius secũda in Trinitate pſona assumens de virgine carnē in vtero virgineo existeret tempore incarnationis: quod non erat necesse eum aluum eius subire.

Dubius an ante incarnationem Christus in vtero virginis extiterit. Cap. LXXII.

ET si quispiam contra hoc arguere moliatur, ꝙ Christus in vtero virginis non esset tempore, quo carnem assumere deberet, quia dicitur in symbolo fi- G dei per Apostolos facto: Descendit de cęlis, & incarnatus est. sequitur ergo eum paulo ante hoc in virginis vtero non fuisse. Quibus respondetur, ꝙ Christus in vtero virginis erat, quando carnem assumpturus erat, & quòd non descendit de cęlis ad assumendum carnē in virginis aluo: intelligendo, ꝙ Christus ante carnis assumptionem in cęlis existeret, & non in terra, & in virginis aluo, & tēpore incarnationis esset in virginis vtero, & non in cęlis: quia hoc totum infinitati Dei repugnat, pariter & perfectioni. Cùm autem scriptura dicit, ꝙ filius Dei descendit in virginis vterum de cęlis vt inde carnem assumeret: respondendum est, ꝙ ista, locutio non est in sensu historico aut literali intelligēda, sed in methaphorico, secundùm ꝙ multæ alię in sacra scriptura methaphoræ sunt. Hoc autem facit sacra scriptura Spiritu sancto docente, quia omnis sacra scriptura ad erudiendum nos est in via vitæ æternę, tam credendo q̃ operando. Et quia si à nobis intelligi non valeret, nihil omnino proficeret, oportuit eam in tali forma traditam esse, in qua à nobis intelligi posset, & quia intellectus noster ꝯsequitur modum corporeū, qa est organū corporeū, necessariū fuit, vt ea, q̃ ad fidē pertinebant sub proprietatibus corporū nobis intelligēda proponerent. Quia si ea, quæ de Deo nobis dicũtur ſm proprietatem suam nòbis proponi deberent ineffabilia essent, quia ad ea exprimenda nobis penitus verba deficerent, & si aliqua expressiua verba forent difficulter intelligerentur, prætertim ab intellectibus hominum rusticorum. Fuit ergo necessarius methaphorarum vsus: & sic facit sacra scriprura potissimè in veteri testamento: quia in ipso hominibus rudibus loquebatur, & noui incipientque intellectus. Conformiter autem hic methaphorica locutio est, in qua sacra scriptura finxerat nobis Deum tanquam quendā regē magnum atque excellentem, cuius sedes in cęlo est, quia vt Dauid propheta testatur, dicens: Dominus in cęlo sedes eius: cùm autem quippiam in his inferioribus fieri debet dicitur Deus huc ad illud efficiendū descendere. Et sic habetur Gen. ca. 18. Descendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, & sic necessarium erat, quòd si Deus in cęlo sicut rex magnus esset, quòd cùm in terris aliquid facere debet, ad eas de cęlis descenderet. Scriptura autem hunc modum sequuta dixit, quòd Christus siue filius Dei, quod idem est, de cęlis in virginis aluū carnem assumpturus descendit: quia assumptio carnis in cœlo fieri non poterat, cùm virgo in terris existeret.

Quare scriptura procedit methaphoricè.

De Deo secũdum sui pprietatē nullus est qui loqui possit.

Quare scriptura dixit descendit de cęlo & incarnatus est.

Sancta trinitas in vtero virginis extitit antequam filius Dei inde carnem aſsumeret. Cap. LXXIII.

IN Quo solidius speculantibus dicendum est, quòd tota sancta Trinitas in virginis vtero existeret F antequam filius Dei inde carnem assumeret, non tamen eundem essendi modum in ea habuit, quem postea habuit. Considerandum autem est, quòd eo modo, quo pater, & Spiritu sanctus in vtero virginis steterunt, ita postea semper fuerunt: filius autem Dei non eodem modo semper stetit in virgine. Quod apparet, quia dicimus sanctam Trinitatem, qui Deus est, ex sua immensa perfectione vbique, & in qualibet re esse, & quia aluus virginis aliquis locus, aut res erat, necessarium erat eam ibidem existere, ex quo ipsa mulier esse cępit, pariter autem nunc necessarium est supradicta ratione consistere. Iste autem modus, quem sancta Trinitas in virgine ante cōceptum Saluatorem & post partum habuit, est modus, quo in omnibus rebus simul est, quia nullum specialiorem essendi modū in ipsa quàm in cęteris rebus habebat. Ab instanti aūt conceptionis Dominæ benedictę vsque ad partum fuit in ea sancta trinitas, sed filius Dei, quæ est secunda in Trinitate persona, non habuit ibi eundem essendi modum, quem ante habuerat. Ante hoc. n. solùm in ipsa erat sicut generaliter in cęteris rebus eam custodiendo, postea autem in ipsa fuit assumendo carnem ex sanguinibus eius, & faciendo carnem illam esse partem illius humanę naturę assumptæ ab ipso. Erat ergo dei filius in virgine post cōceptionem sicut in matre, donec ipsum peperit, sicut nunquam ante steterat eodem modo nunquam in aliquo viro, aut fœmina sic fuit, quia de nullo homine viro, aut fęmina car- H nem vnquam assumpsit: sed ex sola virgine benedictam. Postquam verò filius Dei de virginis vtero natus est, non mansit in ipsa sicut in matre, vt ante manebat: sed mansit in ipsa tota Trinitas sicut a principio manserat, & iste erat generalis modus, secundū quem in omnibus rebus est. Ex quo euidenter inducitur, quòd si aliquis modus essendi specialis filio Dei in virginis vtero fuit, hoc erat dum Domina nostra dominū Iesum tenebat in vtero grauidata, quia modus essendi prior, & posterior omnibus rebus generalis fuit. Item dicēdum est, quòd Pater, & Spiritus Sanctus nunquam specialius in virgine steterunt, quā in cęteris creaturis, quia si aliquem modum essendi specialē in ipsa habuerunt, hoc fuit: quia dn̄s noster ex ipsa carnē assumpsit, et non ex aliquo viro aut alia fęmi- I na, & fuit in ipsa sicut in matre, sed pater, & spiritꝰ carnem non assumpsit, sed soli filio hoc datum: solus ergo filius specialē modum essendi in virgine magis q̃ in cęteris habuit creaturis, sed nec Pater, nec Spiritus habuit aliquē specialem modū essendi in virgine benedicta. Ex pręlibatis infertur in Domina nostra nullam verè in carne fuisse aperturam ad concipiendum, pariendumque nostrum redemptorē, sed quęcunque illa dicatur metaphorica est.

Specialis modus essendi verbi in virgine.

De secunda apertione, quæ fuit in exitu Saluatoris. C. LXXIIII.

SECVNDA de metaphoricis in virgine aperturis K fuit apertio in exitu Saluatoris, quia redemptor nr̄ carnem assumpsit in virginis aluo, et non stetit semp in ipso, necessarium ergo erat inde aliquando exisse, ad hunc autem exitum in omnibus parientibus sequitur apertura, et non qualiscunque apertio, sed maxia, et dolorosa omnium claustrorum muliebrium apertura. Si hoc sic in Domina nostra fuisset, rectè dici posset vas non clausum, sed nihil omnino tale in ea fuit: nam fuisset magna imperfectio, sed potius virginei pudoris clausura totaliter illibata permansit: quia nunquam in conceptu, aut partu genitale virginis vllam passum est lęsionem: sed in eadem perfectione, in qua Domina nostra in Natiuitatis suæ die prima fuit, in ea vsque ad mortem permansit. Quomodo autem

In Maria virgine fuit apertio metaphorica.

Domina

Dña nostra parere potuit claustris illibatis virgineis, superius explanatum est. Quia tñ dominus intra virginis vterum fuit, & exiuit, licet in exitu nulla fuerit apertio causata, aut fractura claustrorum, sicut in cęteris parientibus euenire solet, dicitur in ea fuisse apertio in methaphora: quia in cęteris mulieribus, à quibus aliquid emittitur apertionem patiuntur. Quantum ad hos duos figuratos modos Domina nostra vas non clausum dici potest: nã si per omnem modum vas cõclusum fuisset, nunquam in se aliquid recepisset, aut de se aliquid protulisset: sic enim patet expositio secũdæ particulę vni⁹ primariæ figuratæ Paradoxę, scilicet vas non clausum.

De tertia particula huius primæ methaphoræ paruum, scilicet vas. Cap. LXXV.

B

IN præposita methapho. cuius insistimus expositioni: tertia particula erat paruum, scilicet ꝙ vas istud paruulum erat. In quo aduertendum est, quòd sicut Domina nostra vas clausum, & non clausum dicitur referendo ad nostrum redemptorem: ita vas paruum & non paruum ad eundem referẽdo prædicatur, quẽ tanquam vas ipsa continuit. Circa quod considerandum est, quòd paruum est nomen relatiuum, & non dicitur nisi referendo ad suum correlatiuum: est aũt correlatiuum parui magnum, & per vnum eorum alterum cognosci debet, sicut ait Aristot. in lib. prædicamentorum in prædicamento ad aliquid, si quis cognouit vnum correlatiuorum diffinitè cognoscit & reliquum, idest ꝙ si quis cognoscit significationem, vel diffinitionem vnius relatiui, cognoscit diffinitionem, & significationem alterius. Cognito ergo quid sit magnum, quid sit paruum cognosceremus. Magnum dupliciter dicitur. Primò modo magnum habet significatum absolutum, & ponitur in prædicamento quãtitatis. Secundò modo significat relationem, & hoc modo quantum ad fundamentum ponitur in prædicamento quantitatis, & quantum ad formale significatum ponitur in prædicamento ad aliquid siue relationis. Primo modo omnis continua quantitas magna dicitur, siue modicum de longitudine aut latitudine habeat, siue multum, & isto modo magnus non recipit comparationem: nec dicimus vnam quantitatem altera maiorem, cum omnis quantitas, qualitercũque se habeat magna sit, & in prædicamento quãtitatis non reperitur magis & minus, sed in prædicamento qualitatis. Quantitas namque prima diuisione in cõtinuum, & discretum diuiditur, omnibus aũt existentibus sub quantitate cõtinua pertinet ista generalis proprietas. s. esse magnum: omnibus, autem sub quantitate discreta existentibus pertinet passio ista, q̃ est multum, sicut sunt numeri, & sic omnis numerus multum dicitur quicũque vnitates habuerit. Isto modo accipiendo magnum, non reperitur aliquid paruũ: quia magnum sic non dicitur relatiuè. Nam quæcũque quantitas continua sit, magna dicitur, & non est aliqua, quæ parua prędicetur, nec sunt tunc opposita relatiua magnum, & paruum. Alio modo accipitur magnum relatiuè, & vocatur tunc magnum, quòd multum de longitudine aut latitudine habet, vel alterius commensurationis continuę quantitatis. Res autem quæ modicum longitudinis aut latitudinis, vel alterius commensurationis habet parua vocatur. Et quia aliqua sunt, quæ quibusdam comparata parua dicuntur, aliis autem comparata magna iudicantur, considerãdum est cui rei Domina nostra hic referatur, ad quam relata vas paruum iudicetur: nam si Domina nostra nulli cõpararetur, nec vas paruum, nec magnũ dici poterat, cùm magnum relatiuè assumatur. Quibus respõdentes dicere debemus, quòd omnes huius methaphoræ partes de nostra Domina prædicantur referendo eam ad nostrum redemptorem. Vocabitur ergo vas paruum respectu Christi: quia ipsa fuit vas continens Saluatorem, ad continendum tamen eum fuit vas paruum: quia vterus virginalis erat paruæ quãtitatis, sicut aluus alterius mulieris. Filius autem Dei, qui in eo gestandus, infinitus erat in essentia, & in virtute, & non recipitur in toto mundo, & est in omnib⁹ rebus & extra omnes res. Sic declarat Ieremias cap. 23. Cęlum & terram ego impleo, dicit dominus. Et Psalmista Psalmo 138. ait explicans magnitudinem Dei: Quò ibo a spiritu tuo? & quò a facie tua fugiam? Si ascendero in Cęlum, tu illic es. Si descendero in infernum, ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. De hoc Iob multoties, & in plerisque sacræ scripturæ locis. Quęlibet ergo res corporalis ad hanc rem infinitam continendam est parua rationabiliter ergo Domina nostra vas paruum nuncupabatur. In quo ecclesia admirata quomodo Domina nostra in se clauserit Saluatorem dicit eam laudans: Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis, in tua se clausit viscera factus homo.

Magnum dupliciter dicitur.

A

C

D

E

Quomodo Christus in virgine carnem aßumere potuit.

Cap. LXXVI.

ARGVET autem fortasse quispiam, quomodo redemptor noster in virgine carnem assumere potuit, aut intra eius viscera claudi: aut quomodo intra paruã rem magnum aliquid claudi potuerit, quia loci & locati conditio talis est, quòd commensurantur, & æqualia sunt, nec potest res locata maior loco suo, aut re, intra qua locatur esse. Aliquis forte respõdebit, legibus naturæ repugnare intra rem paruam rẽ magnam posse locari, operatione tamen miraculosa magnum intra paruum locari potest, sic ergo Deus licèt infinitus sit, actione miraculosa intra corpus virginis claudi potuit. Responsio assignata multiphariè peccat. Primò, quia dicit miraculosè rem magnæ quãtitatis intra rem paruæ quantitatis posse locari: hoc tñ est falsum: licèt enim Deus rem magnam intra rem paruam locare posset reducendo eam ad paruã quantitatem: rem tamen magnæ quantitatis in magna quãtitate manentem sub parua quantitate locari impossibile est. Deus enim totam aquam maris reducendo ad valde paruam quantitatem posset intra vnam amphoram collocare, quia nullam cõtradictionem aut inconuenientiam includit, Deum tamen totam aquã maris sub sua quantitate manente intra amphorã collocare est impossibile, & includit contradictionem. Sic ergo magnam quantitatem intra paruam collocari prorsus contradictionem includit, quia dici magnũ posse sub paruo concludi, est dicere magnum sub forma magni sub paruo posse concludi: quod nullatenus fieri naturaliter, aut miraculose põt: nec cadit sub aliqua potentia. Euidenter ergo apparet non posse hãc respõsionẽ teneri, quia si fortassis responsionẽ istã proposito applicare velimus, dicẽdo rem magnam intra paruam miraculose posse concludi, cùm res magna ad paruam reducitur quantitatem, dicemus Deum, qui infinitus erat, diminuisse magnitudinem suam, vt intra virginis vterum caperetur, quòd manifestè fidei repugnat, & omni Philosophorum positioni, & omni recto intellectui, quia Deus diminutionem oĩo non patitur, nec vicissitudinariam mutationem, testãte Malachia cap. 3. Ego Dominus, & non mutor. Sic etiam testatur Iacobus in Canonica Epistola sua cap. primo.

Qũo De⁹ res magnã ĩ parua locari possit.

primo. Item continet errorem ista positio, quia mira F culum esse asseuerat Dominum Iesum intra virginis vterum assumpturum carnem humanam fuisse conclusum: qđ si verum est, conformiter miraculum erit Deum intra nos, & intra res singulas esse, sacra tamen scriptura asserit Deum intra oĩa esse: & extra omnia, & oẽs doctores huic assentient, nullus tñ vnquam miraculum esse dixit, Deum intra ista, & eorum singula esse: non ergo fuit miraculum Deum intra virginis vterum fuisse conceptum, sicut isti stultè asseuerant. Item sicut non est miraculum animam humanam intra corpus posse consistere, ita Deum intra illud existere miraculum nullum est: sed animam humanam intra corpus posse consistere nullus asseruit esse miraculum: identidem ergo dicetur Deum intra singula capi miraculum nullum est. Hoc autem amplius declaratur, quia anima spirit⁹ est indiuisibilitatē continens, nullumque occupans locum: non est ergo vllum miraculū eam intra quodlibet corpus capi, quātumcunq; paruum illud sit: de Deo autem liquet eū spiritum fore, sicut ait Beatus Ioan. cap. 4. & est simplicior anima humana oĩbusque aliis rebus, cùm maioris perfectionis rebus omnibus sit. Minus ergo erit miraculum Deum intra singula capi posse, & intra virginis aluum consistere, quàm aĩam virginis existere in eius corpore benedicto: sed etiam suam in suo corpore contineri miraculū nullum erat: ergo nec Deū intra virginis aluum esse miraculum erit.

Aĩa species est indiuisibilis.

Responsio Doct. ad dubium actum superius.
Cap. LXXVII.

RELICTA autem hac insana responsione, ad formam argumenti respondendum est: cū dicitur, ꝙ res quantitatis maioris intra rem paruę quantitatis capi non potest, sed Deus est infinitus, vterus autem virginis paruæ quantitatis erat: ergo intra eum capi non poterat. Possumus respondere distinguendo maiorem, aut minorem. Si autem ad maiorem volumus respōdere, dicemus eam esse falsam: quia bene capitur res magnæ quantitatis intra paruæ quantitatis locum, quia licèt res magnæ quantitatis corporeæ intra rem paruæ quantitatis molis capi nō possit, res tamen magnæ quātitatis virtutis, aut spiritualis intra rem paruæ quantitatis corporeæ capi potest. Ad minorem etiam possumus respondere negando eam, q̃ continebat Deum vtero virginis esse maiorem: comparatio enim semper in vniuocis fit, vbicūque autem æquiuocatio reperitur, cōparatio nullatenus fieri potest; & quia res corporales sunt magnæ magnitudine corporali, Deus autem magnus est, atq; infinitus magnitudine spirituali, non est ergo verū Deum maiorē vtero virginis esse. Nec aliqua alia re corporea. Etiā non est aliqua res corporea Deo minor. Sed si aliqualiter improprie loqui velim⁹, congruentius dicere poterimus virginis vterum Deo maiorem existere, quā è conuerso: quia vterus virginis alicuius quantitatis est, Deus autem nullius est quantitatis: apparet ergo qualiter Dominus Iesus intra virginis se vterum clauserit: & quomodo comparata ad redemptorem Domina nostra vas paruum rectè dicatur.

Quarta particula huius metaphoræ, scilicet non paruum.
Cap. LXXVIII.

PRIMAE huius metaphoræ quarta particula sequitur, scilicet vas non paruum, & dicitur de Domina nostra, sicut ceteræ huius methaphoræ particulæ, scilicet quòd ipsa est vas non paruum, idest magnum. Et quia magnum, siue nō magnum, vt hic accipitur significat relatiuè, inspiciendum est, ad quem comparata vas non paruum, siue magnum dicatur. Et quia inter relatiua habentia oppositionem est generale, quòd vna res potest esse subiectum illorum duorum relatiuorum, & denominari ab illis, sed hoc non comparando ad idem, sed ad diuersa: sicut in his duobus nominibus correlatiuis pater, & filius: potest namque aliquis simul esse pater & filius, & quilibet horum ad alterum est: sed qui est pater non dicitur pater referendo ad eum secundùm quod filius est: quia tunc haberet eundem pro patre, & filio, quod est impossibile, includitque contradictionem. Ita aliquid potest dici magnum, & paruum respectu duorum, & relatum ad vnum vocabitur magnum, ad alterum au G tem relatum paruum vocabitur: sed ad idem comparatum magnum & paruum appellari non poterit, sicut si aliquem hominem duobus palmis maiorem asseramus, & eundem duobus palmis dicamus esse minorem: cùm autem Domina: nostra hic vas paruum & non paruum dicatur: necesse est ista duo relatiua non secundùm idem, vel ad idem de ea prædicari. Quæremus ergo ad quid relata Domina nostra vas non paruum appelletur. Cui inquisitioni respondendo, dicemus Dominam nostram virginem vas non paruum nuncupari ad Christum relata, quem tanquā vas continebat. Cui aliquis obuiabat, dicens, subsistere non posse. quia tunc aliquid magnum & paruū ad idem referendo diceretur, quod militat in regulā relatiuorum superius assignatam. Huic autem res- H pondetur, quòd licet ad Christum relata Domina nostra vas paruum & non paruum appelletur, tamen diuersis respectibus. Dicitur enim vas paruum relata ad Christum respectu continentiæ, scilicet vt ipsa illū continere deberet: quia Domina nostra non erat tantæ excellentiæ aut virtutis, in qua Deus, qui infiniti erat virtutis, & essentiæ, carnem deberet assumere, ipsaque Deum contineret. Vas autem non paruum siue magnūm Domina nostra vocatur: quia in se actualiter nostrum cōtinuit redemptorem: qui cùm valde magnus atque infinitus esset, non nisi à valde magno vase contineri potuisset, sed ab ea contentus est, ergo ipsa vas magnum erat. Sic enim eam Ecclesia tanquam magnæ continentiæ vas miris laudibus effert I dicens; Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis, in tua se clausit viscera factus homo. De ipsa identidem sacrosancta canit Ecclesia: Sancta, & immaculata virginitas, quibus te laudibus efferam nescio, quia quem cęli capere non poterant, tuo gremio contulisti.

Dubium .s. ad quid relata Domina nostra vas nō paruū appellet.

Notandum penes prædicta.

Cap. LXXIX.

AD huius autem veritatis solidiorem perscrutationem attendendum est, quòd Dominam nostram vas paruum, & vas non paruum dici dupliciter K considerari potest, scilicet aut quantum ad realitatem siue naturam, aut quantum ad dignitatem, & excellentiam. Quantum ad primum modum, scilicet quantum ad naturam, dicendum Deum verum, siue totam sanctam Trinitatem intra virginis vterum capi non erat vllum miraculum, nec ad hoc referendo Domina nostra vas paruum dici potuisset. In qualibet enim parte, aut re totius vniuersi quantuncunque illa parua sit est tota sancta Trinitas, sicut in prælibatis comprobatum est. Alioquin magnum inconueniens sequeretur, scilicet quòd res illæ, in quibus Deus non esset à Deo non conseruarentur, reciperent tamen esse, & permanentiam. Item daremus

remus ex parte Dei imperfectionem, quia diceremus, quòd Deus non erat simplicissima substantia, quia in quibusdam capiebatur, in alijs verò non. Diceremus quoque aliquas res esse, quæ à se Deum excluderent, quòd identidem inconueniens magnum est. Fortasse autem aliquis arguet ex hoc, quòd dicit Ieremias capitulo vigesimotertio: Cęlum,& terram ego impleo, dicit Dominus. Ecclesia quoque cantat: Quia quem cœli capere non poterant, tuo gremio contulisti. Quomodo ergo in virginis vtero capi potuit, quem cœlum non capiebat, præcipuè cùm tanta sit proportio excessus magnitudinis corporis cęlestis ad paruitatem vteri virginalis? Item Deus substantię simplicis est, cùm ergo in qualibet re quãtumcumque parua capiatur, quomodo in cœlo non capitur? Ad cuius euidentiam considerandum, ꝙ in singulis rebus quantumcumq; paruæ quantitatis sint, Deus est, sed omnes res vniuersi simul sumptę Deum totaliter non includunt. Huius autem fundamẽtum est ad posse fieri, & posse intelligi, quia Deus secundùm corpoream quantitatem est simplex, nec habet vllam quantitatem, quia indiuisibilis est: est tamen infinitus quantum ad essentiam, & virtutis quantitatem, atque potentiæ, quia dicimus Deum vbique secundùm potentiam, præsentiam, atq; essentiam esse.

Deus est in omnibus, sed tamen à reb° omnibus simul sumptis contineri non potest.

Quantum ad istas duas partes propositionis duarum quantitatum, quas in Deo confitemur, concedimus duo genera propositionum de Deo, quæ repugnare videntur, cùm non repugnant. Nos enim loca rebus attribuimus secundùm suæ quantitatis magnitudinem, rebus autem magnæ quantitatis locum magnum attribuimus, paruæ quantitatis corpora intra parua loca collocamus: res ergo, quæ nullius corporeæ quãtitatis est, in quolibet loco capi potest, cùm non indigeat aliqua magnitudine corporea, in qua recipiatur: & quia Deus quãtitatem nullam corpoream habet, est indiuisibilis, sicut declaratum est, quia spiritus substantia simplex est. Sequitur ergo, quòd in qualibet re quantumcumque paruæ quantitatis capietur Deus, cùm non habeat partem aliquam huius quantitatis, & non solũ Deus intra res habentes quantitatem capitur, quantumcumque parua illa sit, sed etiam intra res, quæ nullam obtinent quantitatem, & simplicis substantiæ sunt, atque indiuisibiles: sicut in animabus nostris. Dicimus enim Deum intra animarum nostrarum essentias esse, & intra essentias angelorum. Et sicut miraculum nullum est rem aliquã duorum palmorum intra rem quatuor palmorum collocari: ita miraculum nullum erit Deum intra rẽ quamlibet quantumcumque paruæ quantitatis posse consistere.

De eadem re hic agitur. *Cap. LXXX.*

SECVNDA huius fundamenti pars est, Deum infinitæ essentiæ, virtutis, atque potentiæ esse: & sic non solum hic, sed etiam ibi, & alibi, atq; vbiq; est: nam si locum aliquem, aut rem aliquam daremus, in qua Deus non existeret, non esset ibi potentia, & essentia, atque virtus sua: & sic Deus terminatus esset in essentia, & potentia, & virtute, quod fides catholica diffitetur. Sequitur ergo, Deum in quolibet loco esse, & in omnibus locis simul sumptis, & in qualibet creatura, & in omnibus creaturis simul sumptis. Et non solum Deus in omnibus rebus est, sed etiam extra omnes res: quia si Deus solùm intra omnes creaturas existeret, quia locus, & res locata æquantur, aut saltem locus materialiter maior est re locata, sequeretur omnes res simul sumptas Deo fore æquales, vel maiores: quia essentia sua, & potentia non extenduntur ad esse vlterius, quàm in omnibus rebus, aut omnes res simul sumptæ Deo maiores sunt, quod falsum est. Sequitur ergo Deum non solùm in omnibus, aut in toto mundo esse: sed etiam extra omnes res, & extra totum mundum. Non tamen ex hac occasione intelligendum est, aliquem locum vacuum esse extra mundum in quo Deus sit, & nulla alia res sit, sicut quidam homines rudissimi arbitrati sunt, quia hoc contradictionem includit. Scire autem per certitudinem quid sit esse Deum extra totum mundum, aut extra omnes res, maioris est speculationis, quàm præsens tractatus requirat, ideo hoc nunc subticebimus, sed de hoc diffusè super tertium capitulum Exodi disputauimus. Ad hoc autem apertius elucidandum, est quoddam exemplum conueniens de anima rationali: nam dicimus totam animam in toto corpore humano, & totam in parte qualibet corporis consistere. Si ergo anima rationalis talis conditionis est, quòd in qualibet parte corporis capitur. i. ꝙ non est aliqua pars quantumcumque parua, in qua capiatur; & tamen non est aliqua pars corporis quantumcumque magna sit, in qua anima totaliter claudatur, quia tunc intra solam illam clauderetur, & in alijs nullatenus, quod falsum est: quia tunc alijs vitam non tribueret: melius ergo hoc in Deo fieri poterit, quòd in re qualibet quantumcumque parua capiatur, & tamen non claudetur in aliqua re, sed erit in omnibus alijs. Quomodo autem intelligi valeat, & euidentibus induci argumentis, quomodo anima in toto corpore sit, & tota in qualibet corporis parte, est satis magna speculatio, de qua satis disputauimus super Exodum capitulo vigesimo.

Deus non solũ in singulis reb° est, & omnib° simul sed etiã extra omnia

Expositio quorundam verborum Ieremiæ, ac Ecclesiæ.

Cap. LXXXI.

PRAEDICTA autem in Deo sunt, & de eo dicuntur propter propositum fundamentum, scilicet, quòd Deus non habet aliquam quantitatem, quia ex causa in re qualibet capi potest, & quia essentia sua est infinita in omnibus rebus est. Cùm autem scriptura dicit capitulo vigesimotertio Ieremiæ: Cęlum, & terram ego impleo, dicit Dominus. Et cùm Ecclesia cantat: Quia quem cęli capere non poterant tuo gremio cõtulisti, non est sensus, quòd Deus, idest, Sancta Trinitas non stet tota in toto cœlo, aut in tota terra, quia in qualibet parte cęli, aut terræ est Benedicta Trinitas, sicut declaratum est, quia indiuisibilis est: Capiturque in omni loco, quantumcumque ille paruus sit. Est tamen sensus, quòd non capitur Deus in cœlis, idest, quòd licèt Deus secundùm se totus in cęlis sit, tamen non est sic in eis, quòd cœli totaliter contineant, & claudant Sanctam Trinitatem, quia tunc esset Deus in aliqua alia rerum parte, nisi in cęlo, quod falsum est, quia in omnibus rebus est. Sic autem quamuis Sacra Scriptura in modum miraculi ponat Deum in vtero virginis capi, qui intra totum cœlum non capiebatur, non est miraculum. Et quando dicitur, quòd dominus non poterat capi in cœlo, est sensus, quòd non poterat Deus intra cœlum contineri, ita quòd in cœlo esset, & in nullo alio loco extra cœlum. Hoc identidem de beata Virgine verum est, quia licèt filius Dei, aut beata Trinitas in vtero virginis tota existeret, ita quòd nulla pars, aut aliquid eius ibi deesset: tamen non sic in vtero illo erat, quòd in nullo alio loco, aut re existeret, quia cùm filius Dei carnem assumpsit, & nouem mensibus in vtero vir-

ginis fuit, stabat etiam in toto vniuerso, scilicet, in cęlo, & terra, aere, atque mari. Tunc ergo sicut verum est, quod cœlum totaliter in se concludere Deum non valebat: ita & in virginis vtero totaliter capi non poterat.

Quomodo Domina nostra Christum concipere potuit, si intra eius vterum pœnitus non stabat. Cap. LXXXII.

SI aliàs fortassis argueret: quomodo Domina nostra Christum concipere potuit, si intra eius vterum totaliter non stabat. Huic respondendum est, quòd verum est totum Dei filium, quem virgo concepit intra eius vterum extitisse, & nullam eius partem, aut de eius essentia extra vterum remansisse. G Sicut si aliquis homo intra saccum aliquem clausus foret, qui tamen alteram manuum extra saccum adduceret: tunc enim totus homo ille intra saccum minime existebat. De filio autem Dei, quem virgo concepit ad ipsam referendo sic dicere non valemus: quia filius Dei spiritus est, atque indiuisibilis substantia. De indiuisibilibus autem regula est, quòd vbi aliquid rei indiuisibilis est, tota ipsa res indiuisibilis est, cũ non habeat partem, aut partes. Hoc autem solùm sufficit ad hoc, quòd filius Dei de virginis vtero carnem assumeret, ipsaque Domina Dei filium conciperet, quòd enim filius Dei tempore conceptionis, siue incarnationis, non solùm in aluo virginis esset, sed etiam H in cœteris rebus, nihil obstabat ad hoc, quòd à virgine conciperetur, aut totaliter in eius vtero esset. Cùm autem Ecclesia dicit: Quem cœli capere non poterant, tuo gremio contulisti. Non est sensus, quòd vterus virginis eum totaliter contulisset, ita quod in alijs rebus, aut locis nullatenus existeret, sed quòd benedicta Virgo eum in vtero tenuit totum, scilicet, nõ manente aliqua parte eius, aut aliquo de essentia eius, siue natura, quod intra virginis vterum non esset. Hoc autem de cœlo identidem verum est, quia cœlum semper in se Deum totum tenuit, siue beatissimam Trinitatem, & semper continuit, licèt non solùm Deus in cœlo existeret: sed etiam in omnibus alijs locis. Sic enim quantum ad hoc cęlum, & Domina nostra virgo æqualia sunt: nam eo modo, quo I Domina nostra, continebat in se filium Dei, siue Sanctissimam Trinitatem, continebat illum cœlum. Et eo modo quo cœlum continere non potuit filium Dei, nec vterus virginis valuit continere, sicut supra declaratum est. Ecclesia tamen in laudem Dominæ nostræ faciendo inter eam & cœlum differentiam, ponit hanc continentiam, tanquam miraculum. Differentia autem cõtinentiæ hęc est, quia licèt filius Dei in virginis aluo subsistens in omnibus rebus viuersi esset, tamen de nulla omnium rerum carnem assumpsit præterquam de vtero Virginis benedictæ, & in hoc fuit aliquid speciale. Sic enim ait Paulus Apostolus in Epistola ad Hebræos in capitulo secundo: K Nusquam angelos apprehendit, semen autem Abrahæ apprehendit, idest, quòd filius Dei non assumpsit aliquem angelum ad vnitatem hipostaticam, siue suppositalem, siue aliquam aliam rem, cùm quælibet res assumptibilis esset à verbo, sed assumpsit ad hanc vnitatem semen Abrahæ, scilicet, Beatæ Virginis carnẽ, quæ erat de semine Abrahæ, sicut Matthæus, & Lucas in Saluatoris Genealogia conscribunt.

De indiuisibilibus regula.

Quõ intelligi debeat quem cęli capere nõ poterant maria gremio contulit.

De eadem re superiori speculatio. Cap. LXXXIII.

CIRCA hoc autem acutius speculantibus dicẽdum est, quòd ad hoc, quòd filius Dei carnem de virginis aluo assumeret, non magis conferebat dominum Iesum. s. verbum patris intra virginis vterum solũ esse, & in nulla alia re, quàm ꝙ in beata Virgine existens in omnibus alijs rebus simul esset, sicut erat quando benedicta illa conceptio facta est. Hoc autem conuenienti patet exemplo, quod ab omnibus catholicis approbatur. Scimus namque ex fidei traditione, quòd quotienscunque sacerdos ritè in sacerdotium promotus verba consecrationis super debitam materiam tritícei panis profert, in instanti quo prolatio desinit, est tota substantia panis conuersa in verum corpus nostri redemptoris, & incipit nouiter Christus in illa hostia esse, in qua antea nullatenus existebat. Et si fortassis multi sacerdotes ritè promoti hęc consecrationis verba super debitam materiam in eodem loco, aut in diuersis mundi partibus simul protulerint, sunt simul multæ hostiæ consecratæ, & in qualibet illarum Christus est verus Deus, & homo. Et non dicimus Christum perfectius existere in vna hostia, quando sola fuerit consecrata, quàm cùm simul decem milia fuerint consecratæ. Item si vna hostia sola fuerit consecrata, est Christus in ea solùm semel, quòd si in particulas decem mille fuerit diuisa, in qualibet earum verè, & integrè Christus est, & dicimus non esse perfectius Christum in tota hostia, quando indiuisa erat, quàm sit in qualibet illarum decem mille particularum. Sic ergo conformiter non stetisset Christus perfectius in virginis aluo, si in eo solo existeret, & in nulla alia rerum parte, quàm si in virginis vtero existens in omnibus simul mundi partibus esset, sicut in benedicta conceptione factum est. Ex prælibatis apparet nullum fore miraculum quantum ad naturam, siue ad realitatem, filium Dei intra virginis existere vterum: quia satis interius capi poterat, & adhuc in qualibet alia re quantumcumque minoris quantitatis: quia cùm indiuiduus sit, omni caret quantitate.

Qđ Christus nõ perfectius stetisset ĩ virginis aluo si tm̃ in ea, & nõ alijs rebus stetisset aptissimo exẽplo declaratur.

Nunquid virgo fuerit digna, vt Christus ex ea carnem assumeret. Cap. LXXXIIII.

SECVNDVM autem quod speculandum proposuimus erat dignitas continentiæ, scilicet, si Domina nostra digna erat, vt de ipsa filius Dei carnem assumeret, quòd si fortè ipsa digna reperiatur non erit in hoc vllum miraculum. Si autem digna non esset, mirabilis erat dignatio Domini ex ipsa carnem assumere. In quo aduertendum est, Dominam nostram perfectiorem fuisse, & semper esse omni quacunque creatura. Et hoc non perfectione naturæ, quia omnes angeli perfectioris naturæ sunt omnibus alijs rebus, atque hominibus quantæcunque perfectionis illi sint, sed perfectione gratiæ, & virtutũ, atque specialium priuilegiorum. Deus namque Beatæ Virgini specialem gratiam, virtutes, atque priuilegia contulit super omnes creaturas, & sic in cœlis super choros angelorum, atque omnium intelligentium creaturarum collocata est, sicut de ipsa cantat Ecclesia. Exaltata es Sancta Dei Genitrix super choros angelorum ad cœlestia regna: & tamen omnia ista, & si pleraque alia ei Dominus contulisset, non sufficiebant ad efficiendum eam dignam Dei Gentiricem. Nam concesso, quòd Deus dedisset in centies millecupla quantitate virtutes, atque priuilegia Virgini Benedictæ supra id, quod contulit, non tantum ei contulisset, quod esset digna mater eius. Concesso autem adhuc, quòd Deus vsque ad finem mundi semper gratiarum cumulos in Beata Virgine cõtinuè adaugeret, erat impossibile eam ad tantum peruenire cumulũ, vt Dei digna genitrix efficeretur.

Maria Virginis excellentia.

Insuper licèt Deus infinitè bonitatis sit: possitque infinitum bonū, aut esse tribuere, sicut Deus pater filio infinitum esse,& perfectionem cōicauit in eo gignendo: impossibile tamen est Virginem Beatam infinitā virtutem posse recipere: licèt Deus fm se eam tribuere posset. Sicut Theologi doctores arguunt, & determinant de virtute creatiua, quòd ipsa nulli creaturæ communicari possit. Quorum fundamentum est, quia ista potentia, aut virtus creatiua infinita est: quęlibet autem creatura quantumcunque magna,& perfecta sit, non est infinita: & cùm nunquam aliqua virtus in aliquo subiecto recipi possit, quæ maioris pfectionis sit quàm subiectum: non poterit recipi virtus creatiua in aliqua creatura, quia maioris perfectionis est, aut attestatur quàm sit quodlibet subiectum creatum. Sic autem in pręsenti dicendum est, quia dignitas dicit æqualitatem esse, aut dignam matrem filij Dei est esse ęqualem filio Dei. Sicut in naturalibus pater,& mater, & filius sunt vnius specificę perfectionis, siue substantialis gradus æqualis. Sic ergo concedentes virginem dignam esse Dei matrem, cōcedere cogeremur eam Deo fore æqualem. Necessariò ergo concludendum est, eam non esse dignam Dei genitricem. Nec in hoc aliquis nos virginis hostes esse iudicet: cùm sub eius sola protectione gubernemur: nullo inquā modo laudes eius diminuimus: aut honori,& glorię eius quicquam detrahimus. Sicut enim nullam iniuriam virgini inferimus eā creaturam fore appellantes: ita nullum ei opprobrium facimus, si eam Deo non esse ęqualem fateamur: aut si dicamus non dignam fuisse Dei genitricem. Virginem ergo Dominam nostram non dignam effici matrem Dei, effici matrem Dei miraculum est. Admirabilis dignationis bonitatisque sine termino fuit tantum velle humanam exaltare naturam, vt carnem de vna fęminarum assummere dignaretur, quantęcūque illa perfectionis atque virtutis foret, quia quantacunque illa bonitate polleret, ad eum videndum digna non haberetur: quantomagis ad eum concipiendum, & ex vtero emittendum. Rationabiliter ergo de Domina nostra pręducabimus, eam vas paruum fore ad recipiendum in se filium Dei: licèt secundùm naturam miraculum nullum erat filiū Dei, aut totam sanctam trinitatem intra virginis vterum posse claudi, erat tamen miraculum quantum ad dignitatem, quia quantum ad dignitatem virgo Domina nostra non erat digna mater Dei.

Virtus creatiua non potest cōmunicari.

Obiectio contra determinata, & alia ad ea attinentia.

Cap. LXXXV.

FORTASSIS aliquis contra supra determinata arguere nitetur, in quibus dictum est, Dominam nostram virginem non esse dignam Dei genitricem. Nam de ipsa cantat Ecclesia: tu sola fuisti digna portare regem cęlorum, & Dominum, id est tu fuisti digna, quòd in vtero tuo haberes filium Dei, qui est rex cœlorū: & hoc est esse matrē dignā Dei. Huic aūt respondetur, ꝙ aliquid esse dignū aliqd alterum agere, aut pati, aut continere dupliciter intelligi potest. Vnus modus dignitatis naturaliter est, quæ vocatur dignitas æqualentię. Alia est dignitas dignatiua, quę vocatur dignitas congruentię, siue cōplacentiæ. Prima autem dignitas, quæ naturalis est: & dicitur dignitas æqualentiæ est, quandocunque aliqua res in se absolute accepta non relata ad aliquid alterum attribuēs dignitatem extrinsicè, habet in se aliquam dignitatem: sicut naturaliter homo equo dignior est, propter specificam perfectionem. Panis quolibet naturaliter aliquam dignitatem habet, quia ad alimentum corporis nostri, & vitæ conseruationem summe necessarius est. Secunda autem dignitas dignatiua, quæ dignitas congruentiæ, siue complacentię appellatur est, vt si dicamus, quòd solea vnius sotularis naturaliter, aut secundū ea, quę intrinsicè continet, non habet dignitatem decem fanecarum tritici. Si tamen rex in suo territorio statuat soleam sotularis determinatam ad certam quantitatē, & figuram tres auri duplas valere. & hoc communi totius regni consensu approbatum sit, valebit solea talis sotularis decem tritici fanecas,& amplius. Et esset digna solea sotularis, vt pro ipsa decem tritici fanecę dentur. Hęc autem solę dignitas, non erat dignitas naturę, sed dignationis, & congruentię. Quia fortassis sic fieri illo tempore concedebat deficienti omnia alia moneta, sicut alias, in quibusdam regionibus factum historicarum narrationum euidentia patefacit: Aut esset dignitas solius complacentiæ. Quia sic regi placitum, & toti regno dato, quòd nulla alia causa subsisteret sic predicta faciendi. Hoc autem ad virginem applicari potest, de qua dicendum est ipsam dignam non fuisse Dei genitricem fore: accipiendo dignitatem naturalem ęqualentię, non erat tantus valor suus, aut dignitas naturalis, vt mater Dei effici mereretur: tum non consonarent in idipsum diuina atque humana natura. Item si virgo naturalem dignitatem ad hoc, vt Dei genitrix esset, habuisset, potuisset naturaliter effici mater Dei: sed hoc falsum est, atque impossibile. Quia nisi fuisset magna illa Dei bonitas atque infinita dignatio, vt ad nos redimendum carnem humanam assumere dignaretur, nunquam de virgine carnem assumere, nec ipsa foret genitrix effecta. Sic inquit Paulus Apost. Propter nimiā charitatem, qua dilexit nos Deus misit filium suum vnigenitum propitiationem pro peccatis nostris. Sic ergo ex dignatiua charitate non ex naturali dignitate, aut aptitudine factum est. Secundùm autem secūdā dignitatem, quę dignitas congruentię, aut complacentię dicitur, dicendum necessariò erit, Dominam dignam fuisse fieri Dei genitricem, quia cùm Deus filius redempturus esset genus humanum carnem assumens humanam, congruum atque valde expediens fuit, eū de illa fęmina carnem assumere, quàm in virtutum priuilegiorumque excellentia pręfecerat cęteris creaturis. Assumendo identidem dignitatem complacētię, Domina nostra digna erat fieri Dei genitricem, quia licèt secundùm naturam digna non existeret, placuit tamen Deo suam illam efficere genitricem: Et licèt ipsa in se digna non foret, Deus tamen illam tāquam dignissimam acceptabat: aut eam dignissimā dignabatur, & hoc modo Domina nostra digna fuit, vt mater Dei efficeretur. Cùm autem Ecclesia de virgine cantat: Tu sola fuisti digna portare regem cęlorum,& Dominum, non intelligit de dignitate ęquiualentię naturalis: sed de dignitate congruentię, aut complacentię. Et sic assumendo verum est eam fuisse dignam, vt supra declaratum est.

Aliq. alio dignū esse dupliciter intelligi.

Quæ sit dignitas æqualentiæ, & quæ dignitas dignatiua seu cōgruentiæ.

In quo modo Domina nostra vas paruum, & non paruum dicatur.

Cap. LXXXVI.

VLTERIVS aūt circa prędicta animaduertēdum est, cùm supra diximus non esse miraculum secundùm naturam filium Dei, aut totam sanctam Trinitatem intra viscera virginis clausum fuisse: tamen secundùm dignitatem miraculum erat, in quo modo istorum Domina nostra vas paruum, & non paruum dicatur.

Huic respōderi potest. Dominam nostrā vas paruū respectu dignitatis dici: quia non erat digna s̄m æquiualentiam, vt de eius vtero filius Dei carnem assumeret. Quantum ergo ad hoc, vas paruum aptissimè nuncupatur. Potest autem vas non paruum, siue vas magnum nuncupari referendo ad naturam: quia quantū ad naturæ realitatem filius Dei, aut tota trinitas cū spiritus sit, atq; indiuisibilis incorporeaque substantia, in virginis vtero capi poterat, atq; in qualibet alia minori quantitate: Domina ergo nostra ad tam paruę, imò nullius quantitatis rem collata, vas non paruum dici poterat. Quamuis prædicta responsio satis veritate fulciatur, conuenientius tamen respōderi pōt, hæc duo, scilicet, paruum & nō paruum, ad idem referendo. s. ad dignitatem, siue realitatem. Vtrunq; autem ad realitatem collatum intelligi nō valet: quia licèt sic referendo vas nō paruum Domina nostra dici posset, vas tamen paruum nullatenus dici poterat: sicut in superioribus declaratum est. Oportet ergo vtrunque ad dignitatem relatū veritate subsistere. s. vt Domina nostra virgo vas paruum appelletur, collata ad dignitatē æquiualentiæ naturalis. Sic enim referendo, paruum vas erat: quia non erat digna effici mater Dei, sicut in prælibatis indutum est: potest autē Domina nostra vas nō paruum, siue magnum dici ad dignitatem collata, quia cùm ipsa filium Dei continuerit, qui infinitæ excellentiæ erat, necessarium est, ꝙ ipsa magnæ foret dignitatis, & sic vas non paruum dici potest.

Aliter autem responderi potest. s. quòd virgo Domina nostra erat digna effici Dei genitrix, quantum ad dignitatem congruentiæ, aut æquiualentiæ. Sequitur ergo ipsam vas non paruum esse quantum ad ipsam dignitatem, cùm in ipsa filius Dei caperetur. Ex prædictis apparet expositio huius quartæ particulæ huius primi figurati Paradoxi.

Particula quinta primę metaphoræ, scilicet, vas luminosum. Cap. LXXXVII.

NARRATIONIS prosecutiuę ordinem prosequentes in præposita prima metaphora particula quinta sequitur, scilicet. Vas luminosum. In quo aduertendum est, ꝙ circa istam particulam in Latino, & vulgari idiomate cōtrouersia quædam est, quia in nostro idiomate Castellano sunt duo nomina, quibus in Latino duo alia correspondentia sunt. Vulgaria autem sunt lucio, & lumbroso: his autem in Latina lingua respondent lucidum, & luminosum: tamē è contrario respondent: quia vulgari lingua loquentes lucio, siue lucidum vocant, quod in superficiem claritatem aliquam habet, licèt ex se radios non emittat, sicut ensis cum pollitus est, vulgariter Lucio vocatur, sed non luminosus. Sic enim hominis facies cùm pinguis, atque plana est, lucida est, sed radios nullos emittit. Luminosum siue vulgariter Lumbroso dicit, quod radios emittit. sicut sunt corpora cęlestia, vt sol, & luna, & cætera astra: ista tamen in lingua vulgari lucida non vocantur. Apud distinguentes vocabulorū virtutes in Latino idiomate, vt sunt philosophi, & doctores omnes super secundum de Anima, & super c. de potentia visiua, & super s̄m de Sensu, & Sensato: sunt duo noīa substātiua. s. lux & lumen, a quibus duo adiectiua deriuantur. s. lucidus, & luminosus, quo s̄m philosophos prædictos, & ēt perspectiuos, hoc nomē lux significat claritatem, aut splendorē ab aliquo corpore deriuatum, & nō manet in ipso corpore luminoso, sicut solares radij ab ipso ad terrā emissi lux, & non lumen nuncupantur: & sic de cęteris corporibus a se incidentias causantib⁹ radiosas. Lumen dr̄ claritas manens in corpore, in quo originem habet: sicut radij so-

Lucidum & luminosum differunt.

Lux & lumen differunt.

F lares, dum in superficie solaris corporis sunt: vocantur ergo sic corpora lucida de se radios, siue lucem emittentia proprie assumentes, licèt aliquando impropriè his vtamur. Appellantes ergo Dominā nostram vas luminosum, si conditionē vulgaris idiomatis insequamur, est sensus, ꝙ Domina nostra de se radios emittebat. Si autem conditione latinę dictionis vti voluerimus, luminosum erit quod in se radios continet, licèt de se nullos emittat. Hęc aūt qualiter virgini beatę applicentur vertitur in ambiguo. Aliqui fortassis Dominæ nostrę hęc applicabunt ob vultus sui splendorem. Nā sicut in Iudæorum Annalibus reperitur, & recitat hoc doctor seraphicus Bonauentura, Domina nostra fuit specialiter pulchra inter omnes contemporaneas

G fęminas: a nullo tamen vnquam fuit carnaliter concupita. Cùm ergo Domina nostra corporis pulchritudine aliarum fęminarum obtineret victoriam: necessarium erat vultum suum esse prę teneritudine planū, atque lucem continentem: vocaretur autem luminosum, si Latini idiomatis proprietate vtamur.

Contra Bonamuenturam Doctorem seraphicum. Cap. LXXXVIII.

NVLL'AM autem firmitudinem prędicta adaptatio habere dignoscitur. Primò, quia fulcimētum suum satis stat in ambiguo: nam licèt rationabile fuerit Dominam nostram corpore pulchram fuisse, non tamen plenè constat sic fuisse. Item concessis

H prioribus adhuc peccat prędicta applicatio, qa hic Domina nostra vas dr̄ luminosum: ex quo liquidè infertur, ꝙ non dicebatur vas luminosum s̄m vultus fulgorem, sed s̄m id, ī quo vas erat Domina virgo, vas erat inquantum continebat in vtero Christum redemptore: necessarium ergo est eam quantum ad istam particulam vas vocari. Dicendum ergo virginem vas luminosum dici debere ad redemptorem nostrum collata: nam Latinæ dictionis cōditione vtentes illud luminosum vocamus, quod lumen in se continet, licèt radios nullos emittant. Sic erat virgo sacratissima in se continens Saluatorem, qui lumen erat: licèt hoc in patulum nō erat cuilibet intuenti. Dominam nostrā

I Christum redemptorem in vtero continentem vas luminosum dici debere ex ratione saluatoris apparet: qa saluator noster lumen dr̄, sicut ex plerisq; scripturæ locis manifestè colligitur. Sic dicitur Luc. 2. c. Lumē ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. Sunt autem hęc Simeonis sacerdotis verba: cùm Christum sibi offerri intuitus est, quem multis ante tēporum discursib⁹ expectauerat. Christus ēt lumen erat, qa ipse illuminabat omnes habitantes in tenebris: sicut Luc. c. 1. describit in cantico Zachariæ. s. Illuminare his, qui in tenebris, & umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Vbi Zacharias de illo, qui ex alto oriebatur. s. de Messia sermones cōtexens subnectit, ꝙ Christus natus est ad lumen prętan

K dum illis, qui in tenebris sunt, & in vmbra mortis: & ad dirigendum omnes actiones, & desideria in pacē, quæ ipse est. Et non solùm Christus lumen est, sed lumen super omne lumen, quia sol erat: sic ecclesia cantat cùm de laudibus beatæ Virginis agit, scilicet, Quia ex te ortus est sol iustitiæ Christus Deus noster. Iste autem redemptor noster, qui verè lumen erat, Iudęis intuentibus non patebat. Nam eum nec Deum, nec Messiam opinabantur, sed virum de communibus, & simplicibus arbitrati sunt. Ex prælibatis euidenter apparet illatum, Dominam nostram vas luminosum dici debere, quia in se continebat Saluatorem, qui lux, aut lumen erat.

Particula

Particula sexta primæ metapho. scilicet, vas non luminosum. Cap. LXXXIX.

PRIMAE huius metaphoricę locutionis particula sexta eiusdem serie continuata erat. s. vas non luminosum. Necesse est autem virginem Dominam ad illud collatã vas non luminosum dici: ad quod collata vas luminosum dicebatur, & quia ipsa ad Saluatorem relata vas luminosum dicebatur, necessariũ est, vt ad eundem relata vas non luminosum appelletur. Hoc autem dupliciter intelligi potest. s. aut respectu ipsius virginis continentis: secundo respectu Christi, qui eius gestabatur in vtero. Quantum ad primum eã vas non luminosum esse constat: quia non clarebat eam genitricem fore Saluatoris: quia natiuitas eius, & conuersatio, pręcipuè autem & conceptio occultę fuere. Sic enim redemptor noster Deus occultus dicitur: iuxta prophetæ testimonium: tu es Deus absconditus. Item Iudæi eum Deũ non arbitrati sunt, ex quo consequenter inducebatur non cognouisse eos virginem Dominam filii Dei fore genitricem. Sic enim ait Apostolus in epistola ad Corint. in prima. c. 2. Si cognouissent, regem gloriæ non crucifixissent. Iudęi autem videntes virginem Dominam nostram in ætate puellam, in matrimonium fuisse susceptã: Ioseph autem tunc grandæuum extitisse: æstimauerunt eam a Ioseph fuisse incognitam, & sic veritas se habebat: qa forte Ioseph erat aliqualiter ad actum venereum præ ætatis magnitudine impotens: cùm ergo Domina nostra Christum concepit, & peperit, arbitrati sunt eam ab aliquo viro adulterino fuisse tũc cognitam. Aliqui tamen rectius se habẽtes, quorum Deus tetigerat corda, tantũ opprobrium virgini non imponentes putauerunt eã a Ioseph viro suo, licèt grãdæuo grauidatã.

Hanc opinionem quorundam tãgit beatus Lucas. cap. 3. cum dicit. Erat autem Iesus incipiens, quasi annorum triginta, vt putabatũ filius Ioseph. i. ꝙ existimabant eum esse filium Ioseph: qui tamẽ priorem tenebant positionem, eum conceptum, & natum ex adulterino coitu prædicabant, sicut inducitur ex aliquibus locis euangelij beati Ioannis.

De eadem re, quomodo vas non luminosum fuit. Cap. XC.

IDENTIDEM autẽ vas istud non luminosum apparuit. s. Domina nostra in oculis Ioseph viri sui, quia cùm Ioseph certissimè cognosceret, ꝙ ad beatam virginem nunquam carnaliter accessisset: nihil suspicans ipsam de Spiritu sancto posse grauidari, cũ hoc a sęculis inauditum esset, arguens inductione necessaria inferebat, eã carnaliter ab aliquo viro adulterino fuisse cognitam. Hoc autem quotidie videns intumescente vtero eius quotidianis incremẽtis, intraneis viscerosisque, intra se tacitus affligebatur angustijs: nihil horum Beatæ Virgini vllo verbo declarãs: noluit tamen eam accusare: quia cum esset vir iustus, nulli aliquam offensionem inferre volebat, aut saltẽ iustam tristitiam: sed intra se decreuerat eam occultè dimittere. Sic enim dicit beatus Matthęus capit. 1. Ioseph autem cùm vir iustus esset, noluit eam traducere: sed voluit occultè dimittere: tũc angelus in somno ei apparens hortatus est eum super hac re non contristari, virginalis conceptionis supernaturaliter factę pandens mysterium. In toto autem hoc temporis discursu, non erat Domina nostra vas luminosum, sed potius tenebrosum erat in oculis Ioseph. Identidem hoc apparuit in oculis vulgarium hominum a Deo non illustratorũ ad huius mysterij cognitionem, Dominam nostram vas tenebrosum fuisse toto tempo-

A re conceptionis, & tempore emissionis ab vtero, tempore quoque enutritionis domini Iesu. Imaginabantur namque vulgares, quòd sicut magnorum regum, atq; principum matres viuunt in magna rerum affluentia: magnis subiectionibus potiuntur: magnisque excellentijs funguntur. Cùm ergo Deus maior omnibus regibus sit, sicut testatur beatus Ioannes Apocalypsis 1. cap. eam, quæ mater Dei erat, maiori omnium horum affluentia potiri condecuit quàm reges, & regum matres potiantur, aut potiri possint. Et quia hæc, aut horum nulla in Virgine beata tempore conceptionis inspexerunt, & tempore partus atque post partum: non existimauerunt eam Dei genitricem, sed cuiuslibet alterius simplicium, atque nul-

B lius excellentiæ virorum. Hoc autem euidentibus signis innotescit: quia virgo Domina nostra multos dum grauida fuit labores perpessa est, quia ipsa, & vir eius Ioseph pauperem vitam degebant. Ioseph namque sicut euangelistæ declarant, faber lignarius fuit: Domina autem nostra tela, & acu, nendoque, cęterisque fęmineis, atque honestis laboribus inuigilans victum exquirebat solicitè, fideliterque virum suum adiuuans: sicut doctor seraphicus Bonauentura in suo libello, quem de vita Christi confecit euidenter descripsit. Idem liquidis apparet argumentis: quia tempore quo saluator noster nasci dignatus est, verbum caro factum, vniuersalis professio per totum orbem terrarum facta est imperante hoc fieri Octauiano, qui

C tunc Romæ rerum summam gerebat. Ibant autem tunc singuli ad loca, ex quibus originẽ traxerant professuri: tunc autem Ioseph & Maria iuerunt in Bethlehem ciuitatem suam: qui cum pauperrimi essent, præ multitudine hominum hospitium habere nequiuerunt, sed se ad quoddam diuersorium in viarum medio inclinantes consedere, vbi in abundantia frigoris Christus pauperrimè natus est: Denique, & cùm eum Domina nostra post partum enutriret, in magna pauperie enutriuit: cùm nullæ eis diuitiæ essent, nec eas ullatenus concupiscerent: sed manualiter quotidianum victum exquirebant. His ergo inspectis non erat Domina nostra vas lucidum, sed valde tenebrosum: nam alicuius peccatoris viri genitrix

D extitisse videbatur.

De eadem superiore, scilicet, vase non luminoso, argumenta. Cap. XCI.

SECVNDARIO autem apparet Dominam nostram, vas non luminosum dici debuisse respectu nostri Saluatoris: quia si ipsa erat vas luminosum, hoc erat, quia Christus lumen erat, quia si fortassis Christus non lumen, sed tenebra ingens esse visus est, dicendum Dominam nostram, vas non luminosum recte appellari. Christum autem in oculis æmulorum Iudæorum tenebram apparuisse notabilem euidenter apparet, quia cùm omnes actus Christi Iudęo-

E rum actibus obuiarent, inuidebant ei, omnia quoque quę a Christo gerebãtur nepharia esse censebant, eiq; multa opprobria conijciebant, scilicet, quòd peccator, ebrius, atque vorax esset, & pleraque in hunc modum: sicut scribit beatus Matthęus capitulo secundo. Hic est vorax, & potator vini, & publicanorũ socius: Et alibi Iudæi apostolis de Christo dicebant: Quare cum peccatoribus, & publicanis manducat, & bibit magister vester, quasi dicat, malum valde agit.

Aliquando eum improperabant, dicentes eum dæmoniacum: vt habetur Ioannis octauo capitulo, scilicet, Nonne bene dicimus nos, ꝙ Samaritanus es, & dęmonium habes. In passione quoque eum tota Iudęorum cohors a sacerdotibus, & tribunis concitata

eum malefactorem proclamauit dicens, si non esset hic malefactor, non aduxissemus eum ad te: vt patet Matt. 27. cap. multa alia probra infida illa Iudęorũ cohors in Christum coniecit. in quo liquide apparet, eum in oculis Iudęorum non lucem, sed magnas tenebras visum esse. Similiter autẽ Dña nostra vas non luminosum dici potest ad sui corporis conditionem relata: ipsa namque vas fuit, quia in vtero suo continuit redemptorem: fuit tamen non luminosum, q̃a corpus suum fuit densum carens lumine sicut cętera corpora humana. Dici ergo posset ex hoc vas non luminosum, sed prælibatæ superius responsiones congruentiores sunt.

Particula septima primæ metaphoræ, scilicet vas vacuum. G *Cap. XCII.*

IN metaphoræ primę ordine cõsequenti verbum septimum sequitur, scilicet vas vacuum. In quo animaduertendum est: quòd cùm Domina virgo vas vacuum nuncupetur, toties, aut æque multipliciter vacuum dicitur, quoties, aut quotupliciter vas appellatur. Et quia diximus eam vas totius puritatis esse, totius impuritatis, aut coinquinationis vas vacuum appellabimus. Non enim fuit vlla labes in virgine benedicta. Etiam cùm Domina nostra vas omnium virtutum appellata sit, eam vas vacuum omni vicio tam mortali, quàm veniali, & originali dicere compellemur: de quibus in superioribus perscriptum est, vt H magis tamen ex prælibatis patet, cũ illam particulam vas clausum explanaremus. Conclusum est, ꝙ licèt Domina nostra oĩbus assignatis modis vas dici poterit: proprius tamen aptiusque vas dicta est, quia nr̃m continuit redemptorem. Et quia dupliciter virgo cõtinuit saluatorem, animaduertendum est, an vtroque modo vas clausum dici possit. Primò, an continuit Domina Saluatorem in anima sua conceptualiter, quantum ad hoc vas appellari potest, quia aliquid in se continebat: sed vacuum dici non valet, quia nihil ei deficiebat. Conclusum ergo apparet virginẽ vas vacuum appellari debere quantum ad aliam partem, quæ erat secundus modus, quo virgo in se continuit redemptorem, scilicet realiter in vtero virginali.

Maria virgo dupliciter salua torem cõtinuit.

Vacuum dupliciter sumitur. *Cap. XCIII.*

SVPERIORI autem considerationi insistentibus dicendum est, quòd istud nomen vacuum, secundùm morem Latini idiomatis duo signat. Primò modo vacuum dicitur illud, cui alterum deficit: & sic hominem insensatum vacuum sensu, aut prudentia appellamus. s. ꝙ prudentiam nullam habet. Ita enim de singulis rebus vacuas esse predicamus: cũ aliquid de eo, quod inesse debebat deesse dignoscitur: siue illud, quo carent spirituale siue corpus habens sit: quamuis magis vacuitas propter corpus, quã propter incorporalia predicetur. Secundò modo, dicitur vacuum corpus illud, quod vltimus susceptiuũ est corporalis, & nondum recipit. Circa istum vacuitatis modum ponit Aristo. opiniones in libris Physicorum. Quidam autem antiquorum opinati sunt vacuum esse spacium contentum inter latera corporis continentis, & contenti: hoc modo Aristo. in pręfatis libris, ꝓbat vacuum nihil esse. Alij autem aliorsum arbitrati sunt, quorum positiones ibidem excludit Arist. concludens vacuum nominari locum corporeum repletum de hoc, quoque præfatus Arist. probat in prędictis Physicorum libris vacuum nihil esse. Et sic est istud nomen vacuum, sicut nomẽ istud chimera, quæ voces solæ sunt nihil rei significatæ prorsus habentes:

Vacuum quid sm Aristo.

F inconuenientia ãt, quę sequuntur ad vacui positionẽ inducit Aristo. in prędictis Physicorum libris: multæ quoque experientiæ hoc euidenter ostendunt.

Opiniones vulgarium. *Cap. XCIIII.*

VVLGARIVM autem multi imò plures, qui ad tantam intelligentiæ viuacitatem minimè eleuantur existimauere totum locum sphęræ aereæ, atque igneę contentiuum, & actualiter continentem vacuum prorsus esse: arbitrantur enim ibi nihil esse. Fuit autem hæc poetica positio, quã poetarum famosissimi, aut prorsus tenuere, aut ab aliis positam retulere. Recitat autem Ouidius hanc positionem metamor. lib. 2. vbi poeticè enarrans de Calistene, quæ aliàs Perasis dicitur Iouis amasia, qualiter ab eo graui data filium, qui Archas dictus est peperit. Inquit, ꝙ cùm semel Archas annos quindecim agens venator feras insequeretur Iuno Iouis soror, & coniunx pelicis ęmula eam in vrsam conuertit: quam sub veræ vrsæ effigiæ Archas filius insequens ex arcu iaculata sagitta letaliter percussurus erat. Iuppiter miseratus, sagittam directè emissam disiecit, vtrunque. s. vrsam, & Archadem filium per aeris inania rapiens: duas cęlestes vrsas. s. duo vicina sidera esse fecit: quarũ altera vrsa maior: altera vero vrsa minor appellatur: in quarum vna, q̃ polo propinquior est, stella nautarum, quę Bootes gręcè dicĩt, collocata est: dicit ergo Ouidius.

Raptos per inania vento,
Imposuit cęlo: vicinaque sydera fecit.

Vocauit Ouidius inania, idest vacuum totum aerẽ igneæque sphęrę spacium, quorum motiuum erat, quia in toto hoc spacio corpus nullum videbant: cùm aer, atque cęlestis ignis inuisibiles sint. Idem autem excellentissimus poetarum Virgilius ponit in Bucolicis in Ecloga, quæ incipit.

Sicilides musæ paulo maiora canamus.

Vbi recitat antiquorum positionem circa formationem rerum sequẽs opinionẽ Anaximandri, atque Anaxagore ponentium cahos: qui dixerunt totã mũdi vacuitatem athomis plenam fore, illa autem ꝯiungebantur, atq; corpora cõponebant. Hæc ẽt Democrati Philosophi positio fuit: de quo Aristo. recitat 1. I Physi. in cap. sicut Physici dicunt Virgilius ãt in Ecloga nominata, inania. i. vacuitatẽ, vel loca vacua nominauit spacium aeris, & ignis cõtentiuum. Iste modus ponendi vacuum non est possibilis, quia procedit ex errore antiquorũ, atq; vulgarium modernorũ existimantium corpus ignis, & aeris corpora non esse, nec locum aliquem occupare. Alium modum accipiendi vacuum vulgares, atq; alij acutius speculantes posuere. s. ꝙ vacuum corpus illud dicatur, quod alicuius corporis capax est, & non ꝯtinet corpus vllum solidũ. Sic enim de arca dicitur, ꝙ vacua est, cùm monetæ, aut alterius rei solidæ plena non est, ipsa tamen vere vacua non est, quia aeris plena est, cùm nihil aliud soK lidius contineat. Hoc modo in Domina nostra accipitur, quòd vas vacuum appelletur.

Quomodo B. Maria vas vacuum dicta sit. *Cap. XCV.*

NVNC autem prædicta applicanda sunt ad modum illum, quo Domina nostra vas dicebatur: diximus namque in prælibatis, ipsam fuisse vas, quia in mente sua nostrum continuit conceptualiter redemptorem: quia ad istum modum vas vacuum dici non poterat: sicut in superioribus declaratum est. Restat ergo, quòd alio modo vacuum dicatur, in quo vas dicebatur, scilicet, quia in suo vtero nostrum continebat redemptorem: quàm ad hoc vas vacuum appellari

pellari non poterat: quia in se redemptorem continẽdo aliquid continebat: quod eam non esse vacuam faciebat. Vocatur autem vas vacuum, quia in se non continebat id, quod communiter continere debuerat: nã ad hoc, quòd aliqua fœmina in vtero fœtum habeat: necessarium est, vt prius semen virile in vtero recipiat, atque contineat: & quia Domina nostra nullum virile semen in se recepit, nec continuit: cum Christus nõ ex virili semine: sed mystico spiramine ex solo menstruo muliebri formatus sit: in hoc vas vacuum fuit. Item, quia Domina nostra virgo erat. virginitas autem totaliter vacua, atque sterilis est, nihilque concipiens, in hoc aptissimè vacuum vas poterat appellari. Hanc autem similitudinem omnes physici, atque Astrologi sumunt ad cœlum transferentes in circulo zodiaco, qui est circulus obliquus declinans ad vtrunq; latus super lineam æquinoctialem. Iste circulus in duodecim partes diuisus est, quæ totum per continuationem cœlum circuunt: quarum singulam signum vocauere: sub his signis sol per totum annum deambulat: & quia sunt duodecim signa, sicut duodecim menses correspondet vnum signum cuilibet mensi: & sol in quolibet mense vnum signum pertransit: signum autem illud, quòd sol in vltima Augusti medietate, & prima Septembris medietate pertransit ab astrologis, atque physicis virgo nominatum est. Omissis autem alijs naturalibus, atque astrologicis causis præcipua, quam signat est, ꝙ sicut mulier virgo totaliter sterilis est, & dum virgo est, nihil concipit aut parit: ita sol dum in medietate vltima Augusti, atque prima medietate Septembris discurrit sub circulo Zodiaci quadam parte anni, terra nihil omino virens gignit: sed tota marcida est, aptissimè ergo Domina nostra, vas vacuum dicitur in quantum virgo est.

Particula octaua primæ metapho. scilicet, vas non vacuum. Cap. XCVI.

HVIVS primi figurati Paradoxi ordinem consequentibus particula octaua occurrit, scilicet, vas non vacuum: in quo animaduertẽdum est, quod cum vacuum & non vacuum contraria sint, necesse est, vt circa idem prædicentur. Et sicut in superioribus dicebamus, Dominam nostram esse vas vacuum immunditia: ita è contrariò, dicentes eam vas non vacuum omni puritate appellabimus, cùm in ipsa culpa nulla fuerit. Et sicut dicebamus, eam esse vas vacuum omni culpa peccati: ita eam vas non vacuũ, imò plenum omni virtute tam morali, quàm theologica prędicabimus. Applicantes tamen hoc ad modum illum, quo proprius Domina nostra vas appellatur, dicendum est, quod sicut in se Domina Virgo dupliciter continuit redemptorem, ita dupliciter vas nõ vacuum dici potest. Primò, virgo Christum continuit conceptualiter, & in hoc fuit vas non vacuum, quia in ipsa fuit fidei abundantia: cùm integrè crediderit: licèt conceptus virginalis secundum naturam impossibilis foret, & nunquam in tota consequentiũ sęculorum serie contigisset, potestati tamen diuinæ atque immensæ bonitati impossibile nihil erat, aut quouis modo repugnans. Et sicut in ea fuit abundantia fidei, ita fuit plenitudo consensus. Consensit enim Domina nostra Dei fieri genitricem: vt sic ei aliquẽ impenderet famulatum. Hoc ergo virgo continens, vas vacuum dici non poterat. Si enim hoc non continuisset, deficiente fide. s. nęc fieri posse, aut eius deficiente consensu, nunquam in ea conceptio filij Dei facta fuisset. Continuit autem secundario Virgo beata realiter nostrum redemptorem in vtero, & in hoc

A vas non vacuum fuit. Nam considerantes Dominæ nostrę virginitatem, arbitraremur eam vacuam fore. s. non posse concipere, aut vllatenus parere: tamẽ vacua non erat: quia quod virile semen non fecit, quod ibi nullatenus fuit, Spiritus sanctus Virgini superueniens operatus est, sicut Gabriel archangelus Dominę prędixerat: vt patet Luc. 1. c. s. Spiritus sanct⁹ superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideo quod ex te nascetur sanctum erit. Non ergo hoc modo vas vacuum dici poterat. Item aliæ fœminę, quę filios paruæ conditionis, & status concipientes ediderũt: dum grauidę sunt, vacuæ non dicuntur: sed potius plenę atque fœcundę. Cùm ergo Domina nostra filium Dei verũ, & hominem concepisset, qui infinitæ dignitatis super

B homines erat, vas vacuum dici nullatenus debuit: sed totaliter plenum superq; plenum: ita vt vix tantæ excellentię natus, intra alicuius mulieris viscera claudi posset. Ex prędictis liquidè conclusum est, quõ Domina nostra vas vacuum, & non vacuum dicta est.

Particula nona primæ metaphoræ, scilicet, vas mundum. Cap. XCVII.

ORDINIS Metaphoræ huius primæ consequẽtiam attẽdentibus particula nona occurrit. s. vas mundum. In qua acutius speculantibus dicendum est, ꝙ cùm Domina nostra omnibus creaturis excellentior fuerit, omnes modi puritatis atq; perfectionis,

C qui in omnibus creaturis sunt, in Virgine Domina nostra excellentius reperiuntur. Nam sicut diuinas perfectiones, vt possumus inquisitum prosequimur regulam, quam ponit beatus Dionysius in li. de diuinis nominibus. ita aliquo modo virgini Dominæ nostræ applicabimus: licèt non secundùm æqualitatem: sed secundum aliquam proportionalitatem. Regula autẽ hęc est, quod quęlibet perfectio reperta in aliquo genere, aut specie creaturę attribuatur Deo perfectius q̃ in illo genere, aut specie creaturæ reperitur, & hoc q̃a Deus est infinitę perfectionis, nullum terminũ bonitatis suę, aut perfectionis habens. Item quodlibet genus creaturę perfectionẽ aliquam habet, quia est ens: esse autem etiã per se solum perfectio est. Si autem omnis

D perfectio cuiuslibet generis Deo non attribueretur, daretur aliqua perfectio, quę in Deo non esset, & hoc est magnum inconueniẽs, quia tolleret diuinę perfectionis infinitas. Infinitum nanq; est, quod omnia cõprehendit, & in se nullum finem habet: si tamen esset aliqua perfectio in creaturis, q̃ in Deo non esset, Deus ex parte illa finitus esset, necessariũ ergo est, quãlibet perfectionem in creatura repertam in Deo reperiri. Ideo si esse hominem aliqua perfectio est, necessariò ista in Deo erit: licèt non sic eodem modo, quo in homine est. Sic enim de quolibet genere, & specie creaturę. Si ergo Deo, quia super omnia est istã perfectionem attribuimus omnium creaturarum, & Dña nostra perfectior est omnibus creaturis, nõ perfectione

Oẽm perfectionem creaturarũ esse in beata Virgine.

E naturæ, sed specialium gratiarum, atq; priuilegiorum, conueniens est omnem gratię, aut bonitatis spiritualis perfectionem, quæ in creaturis reperitur beatę Virgini attribui. Euidenti ergo illatione cõcluditur omnes perfectionis, & puritatis modos, qui in creaturis sunt in virgine reperiri.

Nulla macula fuit in beata Virgine. Cap. XCVIII.

IN Superioribus dicebatur beatam Virginem ab omni macula purã esse, quæcũq; imaginari possit: hic tñ de maculis corporalib⁹ sermonẽ facimus: q̃a de his nulli extabat in ambiguo eã penitus mũdã fore. Dicitur autẽ macula corporalis, vt quod aliquod cor-

pus monstruosum sit, scilicet, plura membra, aut mẽbrorum particulas habens, quàm cõmuniter alia corpora habere cõsueuerint: sicut multos digitos, aut manus, cæterosve corporis artus, aut pauciora membra habere, paucioresve membrorum particulas, quæ in materno vtero formatæ non fuerint. Idem cùm corpora non bene in vtero formata sunt, aut insolitæ magnitudinis, vel paruitatis sint, aut sine mutua membrorum proportione corpora nata sint, vel quomodolibet aliter. Horum autem in Domina virgine nihil fuit, quod patet ex duplici fundamento.

Primum fundamentum, siue ratio est, quia sicut Aristoteles testatẽ in libro de Physonomia, in quo de figuris corporum, & earum significationibus agitur, monstruosum corpus monstruosam animam repræsentat, idest, quòd cum aliquod corpus insolitum modum aliorum quomodolibet habet, signum est, quòd anima existens in illo corpore peruersas habeat inclinationes.

Solutio quorundam ad ea, quæ dicta sunt. Cap. XCIX.

HVIC autem aliquis fortassis respondere conabitur, quòd licèt signa corporis monstruosi Dominæ nostræ malitiam inclinationis signarent in anima, Deus tamen poterat illam inclinationem auferens peruersitatem bonorum desideriorum, & operum talem animam ordinare. Huic responsioni argumentatiuæ faciliter respondetur, Deum hoc nulla difficultate interposita facere potuisse: & multoties in viris, atque mulieribus id effici: in Domina autem virgine sic fieri nullatenus condecebat: quod duplici ratione concluditur. Prima, quia quod optimè fieri potest, malè ordinari culpam magnam habet, sed Deus poterat genitricem suam efficere corpore, & anima dispositissimam, ergo si sic fieri condecebat, nõ erat vllo modo rationale, eam indispositam effecisse.

Item cùm aliquid conuenienter pauco cum labore effici potest, id magno cum labore efficere culpa nõ caret. Sic ait Aristot. in octauo Topicorum, peccatum est per plura facere: quod fieri potest per pauciora. In præsenti autem sic est, quia Deus potuisset genitricem suam efficere perfectè dispositam optima dispositione: si ergo eam monstruosam effecisset, postea verò bonæ inclinationis efficeret, erat dupliciter ad idem laborare, quod nullatenus Deo conuenit, sic ait Aristot. in primo Politicorum: Deus, & natura nihil faciunt frustra. Item hoc nullatenus congruebat: quia non efficiebatur Domina nostra ęquæ perfecta, sicut aliter fieri poterat: nam sic erat vna actio, aliter autem multę, quod valde magnum incõueniens est. Nam si Deus beatam Virginem integram effecisset sine monstruositate, erat vnica actio: virgo autem impfecta erat, si fortassis eam mõstruosam effecerat: deinde peruersas inclinationes abstulerat consequẽtes corporis monstruositatem: erant duæ actiones, & non manebat virgo ita, sicut si fuisset vnica actio: qua ipsa sine monstruositate facta fuisset. Nam hoc modo in hac secunda actione Deus auferebat virgini genitrici suę peruersam mentis inclinationẽ consequentem corporis monstruositatem: non tamen tollebat corporis monstruositatem. Non est ergo vllatenus rationabile dici, Dominam virginem corpore monstruosam factam fuisse.

Aliæ rationes ad idem. Cap. C.

INTENTIONIS autem huius secunda ratio inductiua erat: nam dato virginem corpore extitisse monstruosam, ex quo monstruositas in anima sequeretur: si Deus mõstruositatẽ animæ auferret F manentibus corporis monstruositatibus, gentes beatam Virginem inspicientes, nescientes animæ beatę virginis monstruositatem, siue peruersam inclinationem ab anima virginis diuinitus ablatam fore: arbitrarẽtur semper Dominam nostram mali desiderij, atque peruersę actionis esse, & eam tanquam nullius probitatis fęminam, & infamem existimarent. Ex quo occasionem quandam haberent conijciendi de Christo, ipsum malę affectionis pessimęque actionis virũ esse: quod dari non conueniebat, quia Deus abstulit omne incentiuum nequiter in Christũ probra conijciendi.

Conclusione inducitur euidenti in Beata Virgine G monstruositatem nullam fuisse. Aliæ autem ad idem inducendum rationes sunt, quia quomodocunq; vir aliquis, aut fęmina est mõstruosus in corporis figuratione: inter alios nimio despectui habetur: quia de eo non vt de viro mentio fit: ipseque intra medullas suas fortissimis angustiis exuritur: alijs se applicare non audens: quibus Deus, & natura corpora sine monstro aliquo tradidere. De benedicta Virgine concedendum non est, quòd a Deo taliter effecta sit, vt omnibus intuentibus despectui haberetur. Item sicut cùm in aliqua hominum progenie aliquis homo excellẽs viribus, aut intellectu pollens est, vel qualibet altera probitate beatus, omnes in illa progenie nati ex illius solius probitate exaltantur, & vbicunque sint magnis H laudibus se extollunt. Ita cùm in aliqua progenie aliquis homo nequam aut valde imperfectus est corpore, vel intellectu omnes in illa prosapia geniti de illo verecundantur, nec se alijs audent hoĩbus adęquare. Si fortasse Domina nostra imperfecta, atq; monstruosa corpore fuisset, quæ imperfectio magis erat, ex hoc magna honoris, atque gloriæ depressio omnibus illius prosapię hominibus sequebatur. Et quia nullus, ita virgini sicut Christus propinquus erat: cùm ipse filius eius esset: maxima huius facti verecundia, atque dedecus Christo erat. Hoc autem concedendum non est, scilicet, vt ipse tale opprobrium, atq; gloriæ detrimentum super se venire permitteret: quia ista pęna inutilis erat. Qñocunque autem Christus aliquam in se I pęnalitatem suscipiebat, erat quia ex ea aliqua vtilitas sequebatur: quę hic nullatenus demonstratur.

Dicendum ergo est nullam talem mõstruositatem in Domina accidisse. De hominibus autem mõstruosis, quòd inter cęteros homines deprimantur, in patulo est, quia non solùm inter homines deprimuntur, quantũ ad actus singulares, & personarum priuatarũ, sed etiam quantum ad actus, & honores publicos leges illos inhabiles effecere. Sic enim leges decreuere, vt homo monstruosus, quantũcunq; parua foret mõstruositas, iudex effici non valeret: hęc autem propter deformitatis causam fuerunt. Item quia, qui corpore monstra gerunt, in intellectu alijs viris æquiparari iura non credidere. Item secundùm canonica instituta, K qui monstruositate aliqua deprimuntur, ad ecclesiasticos honores, & officia inhabiles denotantur. Quod et go Domina nostra talis foret, quæ ab omnibus publicis honoribus expelli digna esset, dignitati saluatoris nostri non modicum dignoscitur obuiasse.

Rationes probantes Virginem Mariam à quauis fœda macula immunem & pulchritudinem corporis fuisse bonæ indolis signum. Cap. CI.

CIRCA hoc autem aliter animaduertentes, aliter arguere valemus, scilicet, quòd corporis pulchritudo magnę bonitatis indolis est eius, cuius pulchritudo est, & cùm non sit quidpiam ita oppositum

tum atque totaliter obuians pulchritudini sicut monstruositas, sequitur rationabiliter eam in Domina virgine nullatenus extitisse. Quod corporalis pulchritudo bona habentis indoles sit apparet: quia corporalis pulchritudo attestatur super bonam complexionem: bona autem complexio signum, & causa efficax boni intellectus est. Nam cùm organa phantastica disposita sunt, intellectus, quibus ista subseruiunt, rectè intelligit: si fortassis malè disposita sunt, intellectus aut parum, aut perturbatè, aut omnino nihil intelligit: sicut in prælibatis explanatum est. Bonus autem intellectus habentem aliorum dominum facit, & rectorem. iuxta illud vulgatum, verum quę prouerbium, qui bono sunt intellectu vigentes, aliorum sunt domini, & rectores. Ita ergo ex esse B pulchrum esse dominum sequitur, & rectorem. Sic enim de rege Priamo Troiano dictum est, pulchritudo Priami digna est Imperio, & quia talis perfectio ad esse dominum, & rectorem pręuium erat: valde congruebat virgini benedictæ: quia est vna de maximis perfectionibus. Dicendum ergo est in Domina virgine pulchritudinem extitisse, nec vllā monstruositatem corporis in ea fuisse. Aliæ autem maculæ corporibus humanis sunt: sicut esse cæcum, esse claudū, aut obliquum, siue luscum, vel scabiosum, aut impetiginosum, aut aliàs in corpore ex aliquo vulnere deformatum. Istarum autem nulla in virgine benedicta fuit: nam si Deus in sacrificiis suis nullū animal maculatum offerri volebat: aliqua scilicet istarum C macula deformatum, vt patet Leuitici 22. cap. & Deuteronomij cap. 12. quanto magis aliqua harum macularum labe contactam matrem non acciperet? Non enim est conueniens vllo modo. Item quia sicut mōstruositates faciūt hominem inter cęteros opprobrium. Ita huiusmodi maculæ hominem inter cæteros despectū atque paruæ extimationis efficiunt: aut non tantæ quantam aliter esset habiturus. Sequitur ergo in Domina nostra maculam nullam extitisse deformantem aut eam minoris extimationis, vel honoris efficientem. Conclusum ergo ex prælibatis apparet, Dominam nostram nullam omnino corporis maculam habuisse: quia quælibet earum minoris honoris atque extimationis efficit. Sic igitur poterat Domina D nostra vas mundum dici ab omni macula corporali.

De munditia, & puritate virginis. Cap. CII.

QVAMVIS Luce clarius sit, ab omni corporali macula eam immunem fuisse, pręsens tamen inuestigatio principaliter nō attendebat suā munditiam corporalem, nec ex hac vas mundum appellatur: sed quantum ad munditiam spiritualem. Qua in re Dn̄a nostra erat munda ab omni iniqua cogitatione: erat sincera ab omni puersa locatione, erat munda ab omni inquinata operatione. Identidem Domina nostra erat pura ab omni labe originali, ab omni macula mortali, ab omni culpa veniali: de his E autem diffusius pertractauimus, hanc huius metaphoræ particulam, quæ vas clausum dicebatur exponentes. Fuit autem puritas ab omni labe, aut inquinamento perfectius in Beata Virgine quàm in omnibus creaturis. Sic enim sacri testantur doctores: decuit, vt Beatissima mater Dei tanta puritate polleret, qua maior sub Deo non posset reperiri. Et hoc quomodocunque puritas assumatur: siue enim accipiatur puritas, vt dicit priuationem alicuius inquinationis, vel maculæ, quod est proprium eius significatum: hoc enim modo purior esse nō poterat, quàm vt ab omni originali, mortali, atq; veniali labe pura esset: à quib⁹ omnibus Domina nostra munda fuit, nec sunt alij A modi culparum aut possibile est haberi, siue accipiatur puritas pro augumento virtutum, siue secundùm numerum, siue secundùm gradualem intensionem: nulla enim in toto orbe fuit creatura, quæ ita perfectas aut gradualiter intensas virtutes haberet, sicut domina benedicta.

Nunquid Beata Virgo fuerit maior Io. Baptista in perfectione virtutum. Cap. CIII.

CONTRA Prædicta autem aliquis arguere conabitur, quòd alij in virtutibus perfectiores essent Dn̄a nr̄a benedicta: nam vt Euangelistæ testantur, à Christo fuit dictum, inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: sed Domina nostra fuit de natis mulierum, ergo maioris perfectionis virtutum fuit beatus Ioannes Virgine benedicta. Huic autem leuissimæ obiectioni multipharium responderi valebit inspecto modo loquendi Saluatoris nostri, scilicet ad quid ista protulerit, quia minus significant quàm videntur. In præsenti tamen solùm respondendū, ꝙ Saluatoris verba de solis masculis prolata sunt, de fęminis autem nequaquam, quia dictum est: inter natos mulierum, quod ad masculos solos extenditur, cum loquatur in genere masculino. Aliquis autem fortasse arguet, ꝙ genus masculinum concipiat fęmininum, ita quòd per nomen generis masculini intelligi valeat res nominis fœminini secundùm regulas grammaticorum, & etiam secundùm regulas iuris. Huic respondebitur, quòd hic nullam fieri conceptionem probabitur in generibus. Item quia si sacra scriptura hic rem generis fęminini sicut rem generis masculini intelligi voluisset, non diceret, inter natos mulierum, sed inter natos ex mulieribus: hoc patet ex habitudine dependentiæ grammaticalis. Nam si hoc nomen, natus, in tali terminorum contextu sine prępositione cum genitiuo ponatur, significat filium, & non innuitur vlla generum facta conceptio. Cùm autem ponitur cum propositione non filium, sed eū qui nascitur significat, & tunc tam masculum, quàm fęminam repręsentat, cùm nomen adiectiuum sit. Sequitur ergo præassumptam auctoritatem in prælibata nihil niti, scilicet, ꝙ Beata Virgo perfectior in virtutibus extiterit omnibus creaturis.

De virgine, quæ vas mundum appellabatur. Cap. CIIII.

OMNIBVS Prælibatis modis Domina virgo vas mundum appellari poterat, quia in omnibus illud vas rectè dicebatur, & tamen quia vt superius declaratum est, aptior modus ad eam vas vocandum est, quia in se continuit Saluatorem: ita congruentior modus ad eam vas mundum appellandum est, quòd dominum continebat. Dupliciter autem Virgo Christum continere dicta est, scilicet conceptualiter, & quantū ad hoc non poterat vas mundum, aut immundum iure vocitari. Quia Domina nostra conceptualiter tenuit fidem diuinæ potestatis supernaturaliter ad conceptum virginem operantis, tenuit etiam consensum, vt prædicta in illa fierēt: hęc autem non ex aliquo fine iniquo: sed vt Deo aliquem impenderet famulatum. Sic enim Gabrieli respondit: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Si tamen in isto metaphoricè loqui vellimus, diceremus Dominam nostram vas mundum esse: nam omnis consensus, cogitationes, atque prolationes, si secundùm genus malę non sint, aut ad iniquum finem gerantur. castę, aut mundæ vocantur. Sic enim ait Psalmista Psalmo 18. Eloquia domini eloquia casta: quia ergo

ergo virginalis cõsensus vt Dei genitrix efficeretur ad bonum finem fuit: vas mundum in hoc dici potuit. Secundus modus continendi Saluatorem fuit realiter in suo vtero, & quãuis ex supradictis nullatenus conueniret Dominam nostram, vas mundum dici, magis congruebat quantum ad istum modum realis continentiæ. Fuit nanque Virgo beata vas mundum, nullam aliquatenus suscipiens immunditiã ad concipiendum redemptorem. In omnibus autem fęminis secus fit: nam ad hoc, vt aliqua fęmina concipiat necessarium est masculinum semen in vtero eius recipi: qđ licèt secundum se immundum, aut immunditia nulla sit, quia Dei creatura est: quia tamen in originalis culpæ pęnalitatem datum est, vt seminalis decisio, atque maris & fęminæ commixtio sine concupiscentię passione nullatenus fiat: quam cõcupiscentiam sacra scriptura immunditiam vocat, quia ob immũditiam hęc in pęnam data est, aliàs autem sacra scriptura eam maculam vel peccatum appellat: sicut Psalmista psalmo quinquagesimo ait: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.

Quod licèt de originali culpa dicatur, aptius tamen de quibusdam pęnalitatibus consequentibus carnalẽ commixtionem dici poterit, & hęc reliquiæ peccati originalis nuncupantur. Ab omnibus his Virgo Domina nostra immunis fuit: quia in conceptu suo non fuit aliqua carnalis commixtio, nec decisio seminis virilis. Euidenter igitur ex prædictis apparet, quomodo Domina nostra vas mundum aptè dicta est.

Particula decima primæ metaphoræ, scilicet, vas non mundum. Cap. CV.

IN fine autem huius primi figurati Paradoxi vltima, quæ decima est in ordine particula, est: Vas nõ mundum: quo circa cùm in prælibatis verissimè Dominam nostram, vas mundum esse probauerimus, non potest vas non mundum rectè vocitari. Potest tamen dupliciter, vas non mundum nuncupari. Primus modus est, vt Domina virgo vas non mundum appelletur collata ad redemptorem nostrum, quem in vtero continebat. Hoc autem, quia licèt Domina virgo verè munda esset, comparata tamẽ ad redemptorem nostrum, qui infinitę puritatis erat, non erat ipsa sufficienter pura: quia non erat infinita sua munditia, nec erat possibile infinitam fore, secundùm quam digna Dei genitrix haberetur secundùm dignitatem æquiualentiæ, vt in superioribus declaratum est: sic ergo sua munditia, licèt magna foret, cõparata puritati redemptoris, quem tenebat in vtero, vocari nõ poterat puritas, sed potius non munditia. Iste modus loquendi vsitatus est in sacra scriptura: sicut patet in lib. Iob. vbi loquens de perfectione Dei, dicit: Coram eo cœli quoque immundi sunt, & in angelis suis reperit malitiam: cęli tamen simpliciter mundi sunt, angeli quoque, qui cum Deo sunt, malitiam nullam habent: vocatur tamen immunditia, vel puritas parua puritas cęlorum comparata ad infinitam diuinam puritatem. Angelorum autem parua bonitas dicitur malitia, ad diuinam bonitatem collata. Iste autem loquendi modus in considerationibus philosophicis reperitur: nã cum distinguitur, quoties priuatio assumatur, dicitur quòd vno modo priuatio dicitur forma minoris perfectionis respectu formæ magis perfectæ: sicut nigredo dicitur priuatio albedinis, sic maior albedo dicit, tanquam forma, & minor albedo maioris albedinis priuatio dicitur. Hunc modũ ponit Albertus Magnus Theutonicus. Sic igitur maior puritas, verè puritas dicetur, & minor puritas respectu maioris, non puritas, siue priuatio puritatis nuncupabitur. Et quia pu-
F ritas Dei fuit infinita, puritas autem virginis fuit finita, dicitur virgo vas non mundum.

Alio modo Virgo Maria vas non mundum appellata est. Cap. CVI.

SECVNDVS modus assumendi Dominã nostram non esse vas mundum potest esse, quãtum ad opinionem, siue apparentiam, & non quantum ad veritatem: quia licèt secundùm veritatem vas mundũ esset, aliquibus tamen vas non mũdum visum est. Nam Iudæi videntes eam cõtraxisse cum Ioseph, qui grandęuus erat, et qui fortè carnaliter ei copulari nõ posset, arbitrati sunt eã ab aliquo viro adulterio fuisse cognitam, ideo ipsi Christum in adulterio geni-
G tum appellabant. Et cùm Christum opprobriis saturare volebant, improperabant dicentes. Nos ex fornicatione nati non sumus, ac si apertè dicerent, tu in fornicatione natus es, sed non nos. Identidem Ioseph perperam de Virgine suspicatus est, quia cùm eã cerneret grauidatam, sciretque a se carnaliter cognitam nõ fuisse: sic supra prælibauimus, cùm particulas illas luminosum, & non luminosum differeremus. Licèt ergo verè Domina nostra vas mundum fuerit: tamen vas mundum non apparuit in Iudęorum oculis, & Ioseph. Quod si fortassis aliquis Christum filium Ioseph arbitraretur, sicut euangelista Luc. cap. 3. refert, scilicet, erat autem Iesus incipiens, scilicet, quasi anno-
H rum triginta, vt putabatur filius Ioseph. alibi autem de Christo legitur, quòd filius fabri nuncupatus sit, cùm dicitur: Hic est filius fabri, & Mater eius. atq; sorores apud nos sunt. Isti sic arbitrabantur Christum esse filium Ioseph: licèt existimarent Dominam nostram non esse vas mundum. Nam Christum ex virili semine natum, & omnes tales conceptiones immũdæ sunt, cum fiant secundùm carnalis cõcupiscentiæ ardorem, qui peccatum aut iniquitas, vel non puritas dicitur. Et quia nullus Hebræorum Christum de Spiritu sancto conceptum arbitrabatur, sed virili semine deciso, omnes eam vas non mundum arbitrabantur. Ex supradictis infertur qualiter Domina nostra vas mundum, aut non mundum appelletur, & sic explicit
I literalis explanatio huius figurati Paradoxi.

PARADOXON SECVNDVM DE LEONE.

De ordine dicendorum. Cap. I.

CONDITIONE Ordinis, quem vestra regia celsitudo mihi seruorũ vestrorum minimo vasallo in præpositis direxit metaphoricis locutionibus, secunda est.

Fuit vnus Leo, qui videbatur, &
K non videbatur: qui audiebatur, & non audiebatur: qui cognoscebatur, & non cognoscebatur: qui tangebatur, & non tangebatur: qui tenebatur, & non tenebatur.

Sicut in exordio huius explanatiui tractatus quinque figuratorum Paradoxorum fuit posita quædam ipsorum communis proprietas, scilicet, quòd omnia ista Paradoxa, aut mirabiles propositiones appellant: sic ergo in præsenti dicendum est, omnes has quinq; eodem stylo præcedere: quia in qualibet earum sunt quinque contradictoriarum propositionum connexiones. In hoc autem inspicientes dicendum est, ꝙ metaphora prima, in cuius explanatione hactenus laborauimus de Beata Virgine intelligebatur, sicut in

prosecutione declaratum est. Ita omnes istę quatuor A consequentes de redemptore nostro exponēdæ sunt, sicut inferius apparebit. Partes nanque cuiuslibet harum metaphorarum redemptori nostro solùm conueniunt, alicui autem alteri personę conuenire non possunt: licèt ei applicare velimus: omnes ergo subsequentes quatuor metaphoræ cum conuenienter exponentur, redēptori nro necessariò applicandæ sunt.

Prima pars huius secundæ metaphoræ. Cap. II.

INTER has autem quatuor connexas metaphoras, quæ de solo Christo exponendæ sunt, prima in ordine est: Fuit vnus leo, &c. In cuius principio attendendum est, sicut in tractatus exordio annotauimus, B quòd cùm transsumptio sit, quorundam rerum nomina rebus alijs imponendo, necessarium est rationem aliquam conuenientiæ inter illa assignare. Oportet ergo in pręsenti causam aliquam assignare, quare sacra scriptura Christum leonem appellauerit: nam frequēter ī sacra scriptura Christus leo appellatur: sicut dicit Genes. ca. 49. vbi ponit Iacob benedictiones filiorum suorum, cùm autem ad benedictionem filiorum Iuda in cuius tribu Christus natus est, sicut ex euangelio Lucæ, & Matthęi manifestatur, veniret, benedicendo Christum sub nomine Iuda, ait: Iuda te laudabunt fratres tui, manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorū ad prædam ascendisti fili mi, & accubuisti sicut leo, & leęna, quis suscitabit eum? Christus autem Iudas nun C cupatur, quia in Hebręo idiomate nomen istud Iudas laudem notat, hoc aptissimè Christo congruit: nam Christus magnis laudibus exaltatus est. Sic insequens litera signat, scilicet, te laudabunt fratres tui: Christi fratres christiani sunt, qa sicut ipse Christus, ita Christi christiani nuncupātur. Idem patet, per apostolum Paulum in epistola ad Hebræos. c. 2. cum dicit: nō erubescit eos vocare fratres, quod ibidem Apostolus de Christo dictū probat, per illud Psalmi 20. s. Narrabo nomen tuum fratribus meis, & in medio Ecclesię laudabo te. Hęc autem verba sunt nostri redemptoris ad Deum patrem, siue ad totam Trinitatem. Dicitur vlterius: Manus tua in ceruicibus inimicorum tuorū. Hoc autem de Christo potius, quàm de quopiā alio D intelligitur. Nam eū omnes gentes, & populi timuerunt, & inimici eius, qui suis actibus ęmulantes obuiabant, scabellum pedum eius positi sunt. Sic ait Psalmista, Psalmo centesimo octauo. s. Dixit dominus domino meo: sede a dextris meis: donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Iste psalmus de Messia intelligendus est: sicut in primi Paradoxi declaratione, circa primam particulam manifestatū est, vbi dicitur: Vas clausum. Dicitur vlterius: Ad prædam ascēdisti fili mi: quod de Christo intelligitur descendente ad inferos, & inde prædam trahente: quia omnes sanctorum patrum animas ad ipsum ex actionum, & ex fidei merito pertinētes, inde eduxit secum ad fęlicitatis patriam reducturus. Sic ait psalmista: a- E scendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, scilicet, quòd eos, qui in inferno captiui erant, & captiuitas nuncupantur, inde abstrahens tanquam captiuos duxit, quia eos magnis viribus de dæmonum eripuit potestate. Vlterius sequitur: Sicut leo, & leęna: quis suscitabit eum? quod intelligitur de quiete dominici accubitus in sepulchro: quia sicut dormientem leonē nullus suscitare audet, quia oēs eum timent. Ita nullus erat, q de sepulchro dnm Iesum suscitare valeret: nisi ipsemet, qui erat verus Deus. Vocatur etiam leo Christus in resurrectione: quia sicut leo viribus potens est: ita Christus in resurgendo potens fuit, cùm proprijs viribus resurrexerit.

Christus leo appellatus est.

Christus duplici de causa leo nuncupatur. Cap. III.

PRAEDICTA autem intentioni propositæ aptius applicantes, dicemus leonem Christum dupliciter nuncupari. Primò propter potestatē, & subiectionem: quia sicut cuncta animalia, leone viso stupent: ita omnes gentes ad Christi formidant imperiū: quia eum Deum esse cognoscunt, & sicut leoni omnia quadrupedia exhibent famulatum: ita Christo omnes gentes obediunt. Secundò Christus leo vocatē propter fortitudinem: quia sicut leo omnibus animalibus fortior, atq; impetuosior est: ita Christus est cunctis rebus fortior: de leonis robore scribitur Prouerb. 3. cap. Leo fortissimus animaliū ad nullius eorum pauebit occursum. Item Christus propter potentiā resurrectionis leo vocatur: qa in magna potentia resurrexit, scilicet, in propria potentia, nullo extrinseco adiutore: quæ potentia erat infinita. Ex hac etiam ratione Christus quatuor animalibus comparatur, scilicet, aquilæ, boui, homini, leoni. Aquilæ comparatur in ascensione: quia sicut aquila cęteris animalibus excelsiorem facit volatum: ita Christus resurgens ad altissimam polorum sedem ascendit. Comparatur boui in passione, quia sicut bos in victimā cęditur: ita Christus pro nobis sine aliqua metaphora immolatus est. Comparatur homini in natiuitate: quia tanquam homo purus natus est. Comparatur leoni in resurgendo: quia potens in robore resurrexit. Item cum quatuor Euangelistæ prædictis quatuor animalibus comparātur: quæ imaginariè vidit Ezechiel, vocatur Marcus leo: quia ipse cæteris apertius aptiusque dominicam resurrectionem enarrauit. Vocatur quoq; Christus leo in multis alijs locis sacræ scripturæ: sicut patet in Apocalypsi Ioannis. s. Vicit leo de tribu Iuda. Sicut apparet ex euangelio Lucæ, & Matthæi. Ex prædictis liquidò concluditur inductio, hoc secundum figuratum Paradoxon de Christo debere intelligi, & cur leo nuncupetur.

Christus quatuor assimilaē animalib. s. aqlæ, boui, homini, & leoni.

Vnde Mattheus euāgelista fortius sit nomē leonis.

Pars prima metaphoræ secundę, scilicet, Leo, qui videbatur. Cap. IIII.

CONSEQVENS huic in hac secunda metaphora particula est: Qui videbatur. De Christo Saluatore nostro, quem præsens figurata locutio leonem appellat, omnes subsequentes particulæ exponēdæ sunt. De hoc dicitur, quòd videbatur. Iste enim dominus Iesus de Virgine natus triginta duobus annis, & dimidio, iuxta traditionem scripturæ. s. lustris sex, qui iam peractis, inter homines communicauit, scilicet, vsque ad tempus suæ sacratissimæ passionis: Post resurrectionem quoque apparuit illis demonstrās eis in multis argumentis suam sanctam resurrectionem, sicut in 1. cap. libri Actuum apostolorum continetur. In toto autem hoc tempore visus fuit dominus Iesus ab illis, cum quibus communicabat. De hoc Baruch propheta. 4. cap. hic est dominus Deus noster, & non æstimabitur alius a nobis, qui inuenit omnem viam veritatis: & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hęc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Hæc autem prophetalis auctoritas de Christo Saluatore nostro, qui verus Deus, & homo est, liquidò patet exponenda. de hoc Saluatore Abacuc loquitur continuata narratione quarundam aliarum rerum, quæ præposuerat, & dicit: Hic est dominus Deus noster. In quo innuit hunc Saluatorem esse Deum, qui ea, de quibus suspensiuus sermo texebatur effecerat. Et dicit hunc Deum suum esse: quia non ponit, aut tollit quenquam alium Deū aut Deos: sicut fatua coluit gētilitas: quæ multifariam deorum distin-

distinctionem posuit, de quibus aliquoties latius disseruimus. De his Aug. de Ciuitate Dei lib. 2.3.& 5. atq; 7. Horum autem nullum viri Iudæi paternas traditiones sequentes colendum assumpsere, de quibus hic Habacuc, qui prædicta loquebatur erat. Et subdit, & non æstimabitur alius à nobis, quod ad Deorum mutationem in colendo clare attinet. aliquę enim de gētibus nationes Deos inutiles, atque infames assumentes, cùm sibi nihil ab illo Deo conferri viderēt, illum nullum bonum existimantes poterant ad aliorum Deorum declinare culturam: de hoc ergo Baruch in prælibata auctoritate testatur, cùm & comparticipes verarum traditionum nunquam Deum alium assumpturos. Fundamentum autem horum est, qa Deus Hebræorū erat verus Deus, & solus Deus multa, tam temporaliter, quàm secundùm æternorum re promissiones cultoribus suis bona distribuens. Non erat igitur aliquis alius ęstimatorum Deorum, qui illis magis vllatenus prodesse valeret: nulla igitur saltē apparenti ratione moueri poterant, vt hoc Deo defer to alterius se aptarent culturæ. Iudæi tamen, qui aliquando infidi, & valde nequam erant, mutauerunt Deum suum simulachra excolentes. Sic testatur Psalmista psalmo centesimo quarto. Et mutauerūt gloriam suam, in similitudinem vituli fęnum comedentis, idest mutauerunt Deum suum, qui erat gloria sua in bouem: hoc fuit cùm exeuntes de Aegypto in deserto vitulum colueruut. Sępius autem hoc fecisse referuntur, vt ex historialibus prophetalibusque sacræ scripturæ libris apparet discurrenti: super quibus [illegible] magna indignatione cōqueritur per Ieremiam [illegible] secundo. Transite ad insulas Cethim, & in Ce[illegible] quoque mittite, & videte si mutauit gens Deum [illegible]: & ipsi non sunt dij, populus āt meus mutauit gloriam suam in idolum. Sequitur in prædicta auctoritate. Iste inuenit omnem veritatem, & dedit eā Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Hoc quo ad legislationem intelligitur: nullus namque extimatorum Deorum cultoribus suis, quo mores regerent vitia extirparent, leges vllas dedit, sed potius infanda sacrificia, & ritus profanos in miserabilium illaqueationem animarum tribuere, de quibus large disputat Aug. secundo de Ciuitate Dei, loquens de frigidis sacrificijs, aut fugalibus, quæ Troiana dicuntur. Hæc.n. Berecinthię deorum matri gentilium nationes impēdebant. Verus Deus suis cultoribus modum sibi cōplacendi in actionum directione, atque vitam ęternā, in qua fęlicitas sistit humana attingendi volens tribuere, ne in alterutrum deuiatione humani iudicij actus flecti possint, legem in libris quatuor Moysi cōscriptam dedit. Et cùm dicit eum inuenisse omnem veritatem, sensus est, quòd ad omnes humanas actiones, in quibus aut errare, aut rectè agere homines possunt, sufficientes leges illi tempori dedit. Dicit autē hanc veritatem traditam fore Iacob puero suo, & Israeli dilecto suo, quod ad idem pertinet, quia Iacob, & Israel vnius viri nomina sunt: quoniam qui Iacob antea vocabatur, postea ab Angelo Israel nuncupatus est, vt patet Gen. 32. & 35. cap. Dicit autem datam legem hanc seu veritatem Israeli, quia nulli alij populo Deus legem dedit: licèt quidam imperiti Iudæorum secus sentiant. dicentes ꝙ prius istam legem Ammonitis, Moabitisque, atq; Ismaelitis dedit, sed ipsi eam ex qbusdam friuolis causis suscipere noluerunt: quā cum reiecissent, Deus illam Iudæis in monte Sinai proposuit, & illi eam libentius suscepere: quam friuolam va namque positionem diffusius improbauimus super Deuteronomij cap. 33. Quod autem dicit. post hæc in terris visus est, & cùm hominibus conuersatus est. ad aduentum Christi in carne clarè attinet, qui aduen

F tus plusquam mille, & ducentis annis post traditam in Sinai legem fuit. Tunc enim vnus fuit in terris, qa cùm ante spiritus purus foret, videri non poterat: postea vero verbum caro in substantia apparens corporea ab omnibus videri potuit. Conuersatus est autē cum hominibus prædicando, exhortādo, conuersando in potibus atque cibis. Ex prælibatis patet qualiter Christus, qui leo erat, videbatur.

De modo duplici, quo Christus videbatur. Cap. V.

CIRCA prędicta vlterius speculantibus inquirendum est, quomodo Christus videbatur, & dicendum, ꝙ dupliciter videbatur. Primò in corpore
G suo benedicto, sicut cùm inter gentes conuersabatur prędicans, & exhortans. Secundò modo in hostia videtur: nam hostiam videntes cum sciamus ibi sub panis effigie Christum latere, dicimur Christum videre. Primus modus proprius est aliqualiter: secundus autem per appropriationem quandam. In quo animaduertēdum est Christum, siue Iesum dicere vnam personam, suppositum, siue hypostasim: quæ tres substātias complectitur, quarum prima diuina est. s. secunda, ꝑsona trinitatis, quæ est filius, & hæc sibi naturam humanam in vtero virginis vniuit: Secunda substātia est anima humana: Christus namque veram humanam animam assumpsit nouiter creatam, atque in-
H fusam illi corpori benedicto, sicut in cęteris hominibus est. Tertia substantia est corporea: Christus enim verum corpus humanum de virgine sumpsit. Hę tres substantiæ vnam hypostasim, aut personam non componebāt, sicut corpus, & anima rationalis compositione vnum hominem constituunt, quia tunc secunda trinitatis persona alicuius compositi pars esset, quod falsum est. Item quando aliquid componitur perfectius est compositum qualibet suarum partium, ex quo infertur Christum perfectiorem esse secunda ꝑsona trinitatis, quod falsum est: quia cùm secunda trinitatis persona infinitę perfectionis existat, super infinitum maius daretur, quod contradictionem includit. Non ergo istæ tres substantiæ suppositum, perso-
I nam, aut hypostasim Christi componunt. sicut corpus, & anima hominem constituunt. Sed diuina persona. s. secūnda in trinitate integre, & totaliter suppositū, aut hypostasis, vel persona Christi est. Duę autem alię substantiæ. s. corpus, & anima non ꝯstituunt aliquā personam, hypostasim, vel suppositum: sicut in quolibet homine corpus, & anima tertiam faciunt entitatem, siue suppositum, aut personam: sed assumptæ sunt, vt vnitæ verbo, quod est secunda trinitatis ꝑsona, & nō addendo aliquid de hypostasi, aut nouam constituendo personam, vnam cū verbo personā, vel hypostasim faciunt. Alioquin Christus esset duę personę integrę, aut hypostases. s. vna persona diuina, q̄ est perfecte persona nullo ei prorsus addito: alia autē
K esset hypostasis, vel persona, quam corpus, & aīa vnita constituerent, & sic Christus non esset vnus, sed duo: sicut Deus, & quilibet alius homo de nobis duo & non vnus essent: quod impossibile penitus erat, sicut ꝙ vnus homo, duo homines essent. Sequitur ergo has tres substantias multas ꝑsonas, aut hypostases non constituere, sed vnam. Sic Athanasius in symbolo fidei nr̃æ attestatur de Christo loquens. s. qui licèt Deus sit, & homo: non duo tamen, sed vnus est Christus, idest licèt habeat duas naturas, qa Deus est, & homo: & habeat tres substantias, diuinam, animalem, & corpoream, non tamen est duę personę, sed vna. Item ꝙ corpus, & anima Christi suppositum, aut personam nullam constituant, aut partes hypostasis vel personę sint

Substātia triplex in Christo.

ſint probat Athanaſius in eodem ſymbolo, non conuerſione diuinitatis in carnē, ſed aſſumptione humanitatis in Deum, id eſt quòd ad hoc, ꝙ Chriſtus vnum ſuppoſitum eſſet: non oportuit, quod natura diuina, & humana miſcerentur, aut diuina in carnem mutaretur: vt ſic idem cum corpore eſſet, ſed quòd illa perſona diuina ſuppoſitum eſſet, & aſſumeretur humanitas a verbo. Ex prædictis euidenti illatione concluditur, qualiter in Chriſto tres ſubſtantiæ ſe habeant, & quæ earum ſit totaliter ſuppoſitū, aut perſona Chriſti.

Dubium, ſcilicet, nunquid Chriſtus animam habuerit. Cap. VI.

SVPERIORA Intendentibus dubium ſuboritur: quia diximus Chriſtum tres ſubſtantias complecti, ſcilicet verbum, & corpus, atque animam rationalem. Dubitabit ergo aliquis in hoc, quia multi exiſtimauerunt Chriſtum animam non habuiſſe, ſed ſicut anima eſſe corpori tribuit per vnionem: quia ipſa ſpiritus eſt: ita Deus cùm ſpiritualis ſubſtantiæ ſit, ſi corpus ſibi vniret, illud viuificare poſſet: nec erat neceſſitatem aliquam animam in illa incarnatione nouiter fuiſſe creatam ad corpus illud informādum, ſed verbum. ſ. ſecunda in trinitate perſona corpus illud ſibi vniens animaret tribuens eſſe, viuere, & moueri. Hoc autē ſubſiſtere non poteſt multipliciter. Primò, quia Chriſtus erat verus homo, & homo ſubſtantia compoſita eſt: neceſſarium ergo eſt, quòd ſi animam non habuit verbum cum corpore componeret, hoc valde diuinæ naturæ repugnat, quæ cum re nulla cōponitur. Item ſi Chriſtus non habuiſſet animam, neceſſarium erat, vt homo, qui Chriſtus erat, ex duabus partibus componeretur, cùm homo non ſit ſubſtantia ſimplex, ſed compoſita: cùm igitur animā non haberet: neceſſarium erat, vt altera iſtarum partium perſona diuina foret. Hoc autem ſubſiſtere non valet, cùm pars toto imperfectior ſit, quia totum vtriuſque partis ſimul continet perfectionem: ex quo infert perfectiorem fuiſſe hominem illum cōpoſitum, quàm ſecundam trinitatis perſonam: quod omnino impoſſibile eſt, quia ſecunda trinitatis perſona, & quælibet aliarum diuinarum eſt infinitè perfecta, ſupra infinitū autem amplius dari non poteſt. Item ſi Chriſtus animam non haberet, & ſecunda perſona trinitatis cum corpore hominem conſtitueret, & corpori eſſe tribueret, nō vocaretur iſta aſſumptio, ſed compoſitio: nam cum ſecunda trinitatis perſona eſſe vitā corpori Chriſti daret compoſitionem. Aſſumptio autem multum a compoſitione differt, quia in aſſumptione aſſumēs nō dat eſſe aſſumpto, ſed ſolùm aſſumens ad ſe aſſumptum trahit, & aſſumens & aſſumptum non faciunt duas perſonas, ſuppoſita, aut hypoſtaſes, ſed unam ſolùm: hoc tamen falſum eſt, quia orthodoxorum firma poſitio hoc nō compoſitionem, aut mixtionem, ſed aſſumptionem vnitiuam appellat: ſicut in ſymbolo fidei ex verbis Athanaſij ſupra ſumptis apparet. Item ſi Chriſtus animam non habuiſſet, & verbum diuinum loco animæ tenuiſſet, non diceremus, ꝙ verbum diuinum aſſumpſiſſet naturam humanam, ſed corpus in vtero virginis formatum, & ſic non diceremus hominem, aut naturam aſſumptam fore, ſed corpus formatum ex virgine: quod falſum eſt, quia ſancta mater Eccleſia, & doctores approbati dicunt hominem, & naturam aſſumptam, & non ſolum corpus de Virgine fuiſſe aſſumptum. Apoſtolus quoque Paulus prędicta atteſtatur in epiſtola ad Romanos cap. 1. dicens: Chriſtus prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei: nunc autem inquiretur, quid vocet apoſtolus in hoc loco Chriſtum, nullus enim dicet ſolùm corpus Chriſtū

A nominari, quia corpus Chriſti non eſt Chriſtus, ſed corpus Chriſti. Item quia pars integralis, aut ſubſtantialis, nunquam totius prædicati in recto denominationem ſuſcipiunt: corpus autem Chriſti eius ſubſtantialis pars eſt, non ergo nominabitur Chriſtus. Item, quia corpus Chriſti non vocatur filius Dei, nec ſacra ſcriptura, aut quiſquam hominum eum ſic aliquādo nuncupauit: neceſſarium ergo eſt in pręſenti vocari diuinam perſonam. ſ. ſecundam Trinitatis perſonam cum anima, & corpore ſibi vnitis: aut ſecundam perſonam ſolo corpore ſibi iuncto, aut ſecundam perſonam, ſiue verbum ſola anima ſibi vnita, aut ſecūdam perſonam ſolam, aut corpus, & animam Chriſti ſolū. Si autem auctoritatem beati Pauli in primo modo
B accipiendi Chriſtum intelligamus. ſ. vt Chriſtus dicat verbum cum carne, & anima ſibi vnitis, ſic in Chriſto animam concedemus, quod illorū quidem poſitioni repugnat, hoc tamen nos cōfitemur. Hoc tamen modo intelligi non poteſt, quia cùm verbum, ſiue ſecunda in Trinitate perſona ſuppoſitum ſit, ſi hic pro ſecūda perſona diuina acciperetur, cùm dicitur: Chriſtus prædeſtinatus eſt eſſe filius Dei: erat ſenſus ꝙ a Deo prędeſtinatum erat, vt ſecūda trinitatis perſona filius Dei eſſet, quod quidem falſum, atque impoſſibile eſt. Nam prędeſtinatio ante res prędeſtinatas eſt: quia prędeſtinatio æterna eſt, prædeſtinata autem cum temporis limitatione complentur, ſicut Boetio deferente didicimus de Conſolatione libro quinto. Tunc enim
C ſequeretur verbum diuinum æternum nō eſſe: quod falſum eſt, qa omnes tres perſonæ æternæ, & ſibi coæquales sūt, ſicut ait Athanaſius ī ſymbolo fidei: Aeternus pater, æternus filius, æternus Spiritus ſanctus: non tamen tres æterni, ſed vnus æternus. Inducitur ergo verbum Dei, quod eſt ſecūda in Trinitate perſona ab æterno genitum. Non ergo de verbo prædeſtinatum eſt, quòd eſſet filius Dei: quia ex quo Deus eſt, Deus filius Dei, ſiue verbum eſt Deus: quia Deus non eſt antiquior patre, filio, & Spiritu ſancto. Concluditur ergo in pręmiſſa Apoſtoli auctoritate, Chriſtum hoc primo modo non accipi. Item in pręfata auctoritate Chriſtus ſecundo modo accipi nō poteſt. ſ. vt dicat diuinum verbum cum corpore humano ſibi vnito, qa
D hoc ſubſiſtere non poteſt ex fundamento rationis p̄fatæ. ſ. quia verbum diuinum eſt ſuppoſitum, dum autem Chriſtum nominaremus, intelligeretur ſecunda trinitatis perſona, de qua prædicaretur, quòd erat prędeſtinatus eſſe filius Dei, quod ſubſiſtere non valet, vt in prædictis declaratum eſt. Item tertio modo Chriſtus accipi non valet. ſ. vt ſit ſuppoſitum diuinum cū ſola anima rationali, quia tunc ſequeretur inconueniens ſupra datum, ſcilicet, quòd ſecunda Trinitatis perſona, quæ ſuppoſitum eſt, diceretur hic prędeſtinata, vt eſſet filius Dei, vt in ſuperioribus probatum eſt. Item quia nullus vnquam hominum verbum diuinū cum ſola anima rationali Chriſtum nominauit, quia tale ſuppoſitum cùm inuiſibile ſit, a nobis ſentiri nō
E poterat: ſed adhuc hoc dato neceſſario infertur, quod nos dicimus, ſcilicet, Chriſtum habere animam rationalem. Item non poteſt hic accipi Chriſtus quarto modo. ſ. pro ſolo verbo diuino, quia licèt ſecunda perſona verbi ſit ſuppoſitum, quòd eſt Chriſtus, nunquā tamen eam ſolam Ieſum aut Chriſtum appellamus, quia tunc induceretur Virginem nō eſſe matrē Chriſti, quia ſecunda Trinitatis perſona patrem Deum habet, matrem autem nequaquam: nō ergo iſto modo Chriſtus nominatur. Item, quia ſequeretur inconueniens ſupra aſſignatum. ſ. quia verbū, ſiue ſecunda in Trinitate perſona diceretur prædeſtinata; vt eſſet filius Dei, quod falſum eſt, vt ſupra probatum eſt. Neceſſaria ergo concluſione inducitur Chriſtum ab apoſtolo

hic

hic appellari, prout secundo modo appellari debet. s. quòd Christus sit corpus & anima coniunctione vnita, quæ duo homo sunt, iuxta illud, quod in symbolo Athanasij est. Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, & de hoc est verum, quod est prædestinatus, vt sit filius Dei, quia licet verbum diuinū, quod vnita sibi natura humana Christus nuncupatur, sit ęternū, homo tamen ille assumptus a verbo, & ex anima & corpore compositus, omni excluso inconuenienti dici potest, quod est prædestinatus esse filius Dei. Concluditur ergo ex his, quæ pręcedunt, Christum habere animam rationalem.

Si verbum animam rationalem non habuißet, euerterentur mysteria omnia, & fides omnis. Cap. VII.

HIS quoque adijcitur, quòd si Christus rationalem animam minimè habuisset, nullatenus mori posset: nam vt isti delirantes arbitrantur, quod verbum carni vnitum ei esse dabat, sicut anima rationalis eidem vnita efficeret. Tunc igitur sicut corpus humanum nunquam vita defunctum est, donec ab eo viuificans anima totaliter discesserit. Ita nunquam corpus Christi mortuum foret, donec a verbo fuisset desertum, nunquam tamē corpus Christi a verbo desertum est, iuxta Damasceni sententiam, quod semel assumpsit nunquam dimisit. Hæc quoque catholicorū sententia est, & omnis confitetē ecclesia: Anima Christi ad inferos descendente, verbum corpori in sepulchro vnitum mansisse, sequitur ergo Christum nullatenus fuisse mortuum, quod omni euangelistarum assertio, & epistolarum exhortationum fides, & sacri doctores, atque omnia fidei symbola profitentur, scilicet, Christum pro nobis semel fuisse passum. Ex his ergo necessariò inducitur, Christum animam habuisse, & per eius ablationem mortem in eo fuisse, tamen manente verbo diuino corpori humano assumpto in totali pristina vnione: ad animam quoq; eadem vnione manente, licèt non ad vtrunque simul. Item si Christus animam humanam non habuisset, sequitur quòd a verbo corpus eius aliquando desertum esset, quod falsum est. Iuxta auctoritatem Ioannis Damasceni: Quod semel assumpsit, nunquam dimisit. Consequentia autem probatur: quia si Christus animam rationalem non habuisset, verbum carnem illam viuificasset, sicut anima eidem vnita effectura foret, tunc autem corpus vita defungi non poterat, nisi inde deitate submota. Sicut humanum corpus nunquā mortem subijt, nisi a viuificante anima deseratur: sed Christus verè iuxta totius fidei assertionem mortuus est: ergo verbum dereliquit corpus eius: sed hoc falsum est. Sequitur ergo Christum animam habuisse.

Quomodo aliquid alteri vniri poteSt, & tunc causa eße. Cap. VIII.

ITEM non poterat secūda trinitatis persona vniri compositione cum corpore humano, vt sibi esse daret: nam quod aliquid alteri vniatur, & illi esse tribuat, hoc est cùm ambo sunt partes speciei, & neutrū totam essentiam continet speciei: sicut est in anima, & corpore: quia corpus nō est homo, & si solitarium sit etiam pars hominis non est. Et anima nō continet totum esse specificum, quia per se non est homo, nec pars hominis: licèt in hac parte Plato nimis errauerit dicens hominem esse animam in corpore viuentem, sic totum esse hominis in anima posuit, quod falsum est, ad quod responsiones multę, & efficaces sunt. In præsenti breuitatis causa omnes dimittemus. de hoc diffusè tractat Sanctus Thomas in quęstionibus suis

F de anima, in quęstione prima, cuius titulus est, vtrum anima sit forma corporis, & hoc aliquid. Nulla igitur harum duarum rerum totum esse continet specificū: quapropter ambo totam speciei essentiam cōplent. s. quòd vnum hominem constituūt. Si autem duo sint, quorum vtrunque aut alterum perfectum esse contineat specificum ex ambobus, per compositionē nullum tertium ens, per se resultare potest: sicut ex hoīe & asino, aut capra nullum tertiū fieri potest, quia homo continet in se perfectum esse specificū, capra quoque, & asinus, & nullum eorum ad alterum vnibilitatis respectum habet, secundùm quem fieri possit vnū tertium. Sic enim de angelo sequitur, quòd licèt angelus simplicis spiritualisque substantiæ sit, sicut anima, & Deus ponat eum in corpore aliquo humano, non poterit ei esse, & vitam influere, scilicet, quòd si aliquis homo moriatur, & immediatè corpore recēti Deus animam ad corpus illud reducat, aut post multos dies anima illa esse corpori tribueret, sicut ante tribuere solebat, & homo viuens esset, nec corpus vllatenus putrefieret, sed illæsum sanumque, vt antea erat remaneret: sed si mox, vt a corpore anima egressa est, Deus angelum interius poneret: illi corpori esse dare non posset aut vitam: sed maneret semp corpus mortuum atq; putrefieret. Hoc autem solum angelus in corpore facere poterat, quòd moueret corpus illud, si recenter mortuum esset. s. si organa corporalia seruiētia potentiæ imperatiuæ illæsa essent factis quibusdā partium interiorum ablutionibus locutio sequi posset, tales autem cęremonias magis obseruāt ad faciendum loqui corpora nouiter mortuorum additis quibusdam vanis superstitionibus, de quibus sanioris cōsilij est in præsenti subticere. In corporibus, quę a multis diebus vita defuncta sunt, hoc effici nō potest: quia arteriæ vocales a multis diebus insanabiliter corruptę sunt: hoc ergo solum est, quòd angelus in corpore humano efficere potest. s. illud localiter mouere, & loqui per illud, non tamen sibi esse aut vitā tribuere potest, & illud a putrefactione pręseruare, hoc autem in angelo sequitur, quia in se totum esse specificum perfectè continet. Sic autem de Verbo diuino incarnato dicendum est: nam licèt in Deo propter maximā substantiæ suæ simplicitatem, species non sit: quia compositionem dicit conceptus specificus ex aliquo quatuor generum compositionis. s. ex materia, & forma; genere & differentia; actu; & potētia, esse, & essentia, tamen habet totum suum esse perfectum, nec aliunde perfectionem expectat. Non ergo verbo, quod est secunda trinitatis persona, aut alicui alteri personæ diuinæ, aut toti benedictæ trinitati, aliquod corpus vniri potest: dato autem, quod aliquod corpus ei vniret, illi esse dare nō poterat, sicut dat anima rationalis, nisi animam aliquam corpori illi crearet.

(In margin: Si angelus i cadauer subiret nō poterit ei esse causa vitæ & esse.)

(In margin: Quæ agere possit angelus in cadauere, & quę nō.)

G H I

Quid absurdi sequeretur ad dicentem Christum animam non habere. Cap. IX.

K PRAEDICTIS autem addendum est, quod si Christus animam non haberet, & verbum diuinum vicem animę in corpore gereret, sequeretur, quòd verbum causa formalis corporis esset: sed hoc impossibile est, non igitur verbum se habet ad corpus, sicut anima ad corpus. Consequentia apparet, quia anima est forma corporis humani, sicut Aristot. in secundo de Anima. in princip. diffinit dicens: anima est endelechia, siue actus corporis physici organici, potētia vitā habentis: si ergo verbū diuinum in corpore vicem animę gereret: necessarium est, vt sit tanquam forma. Quod autem impossibile sit aliquam diuinarum personarum, aut totam simul sanctā Trinitatē, alicuius

materiæ

materię formam eſſe, liquidò comprobatur, quia ſicut materia habet neceſsariam habitudinem, ſiue reſpectum ad formam, quæ dicitur potentia materiæ, vt ipſa a forma informari poſſit. Habet quoque appetitum recipiendi illam: ita forma habet appetitum ad materiam ad informandum illam: appetitus autem iſti dependentiæ ſunt: in Deo aũt depẽdentiæ nullæ ſunt, quia omnes dependentię infinitę repugnant perfectioni. Si fortaſsis aliquis dicat, quòd dare eſſe non eſt aliqua imperfectio: ſed potius perfectio, quæ formæ conuenit: non ergo dicit aliquam imperfectionem in Deo. Cui reſpondendum eſt, quòd forma non ſolùm eſſe materiæ tribuit: ſed etiam in materia eſſe recipit: nõ quòd materia aliquod cauſalitatis genus directè ſuper formam habeat, ſed quia forma eſſe habere non poteſt niſi in materia, ſicut anima brutorum eſſe nullum habet, niſi in corporibus brutorum, formæ quoque inſenſibilium rerum eſſe non habent, niſi in ipſis corporibus rerum: alię formæ alterius generis ſunt, quę licèt ſine corporibus, aut in materiis, quarum ſunt, eſſe habere poſſunt, eſſe tamen perfectum non habẽt: ſicut animæ humanę poſt corpora morte defuncta eſſe habere poſſunt, & habent: ſed non habent eſſe perfectum, nec operationes intelligendi, ita conuenientes ſpeciei extra corpus ſicut in ipſo. Item quia ſubtilius ſpeculantibus apparebit animam humanam ſine corpore vitam, aut eſſe habere non poſſe, quia licèt anima humana poſt defunctum morte corpus eſſe habeat, quia ipſum non perdit: ipſum tamen antequam habeat ſine corpore recipere non poteſt: nam anima quęlibet reſpectu corporis illius in quo eſt eſſe recipit, & indiuiduationem: quia aliàs in ſpiritibus nulla minor differentia eſſe poteſt differentia ſpecifica, ſicut in Angelis eſt. Qualiter animæ inter corpora creatæ ſunt, & qualiter ſine corporum reſpectu differentiam indiuidualem inter ſe habere non poterant, & qualiter angeli omnes nulla minori inter ſe differentia differentiant, quàm ſpecifica, altiſsima ſpeculatio eſt, quam in præſenti cenſui omittẽdam. Apparet ergo ex prædictis formas in materiis ſuis aliquas recipere perfectiones, quas ſine illis nullatenus habent, qua ex re ad ipſas quandam habent dependentiam, hoc autem Deo nullatenus conuenire poteſt, qui nullam ad rem aliquam dependentiam habet, nec perfectionem à re aliqua recipit, aut in ipſa: quia repugnat ſuæ infinitæ perfectioni aliquã perfectionem eſſe extra ipſum: ſequitur ergo, Deum non poſſe ad corpus vicem formę gerere. Item forma habet inclinationem ad materiam: cùm autem inclinatio in aliqua re eſt, nõ eſt totaliter perfecta, donec conſequatur id, ad quod inclinata eſt, ſicut de animalibus dicimus reſpectu corporum mortuorum. Nam cùm ipſæ formæ corporum ſint, inclinantur ad eſſe in in illis, & vt ad illa rurſus reuertantur, & expectant, atque deſiderant illa: quouſque in generali corporum reſurrectione fiat denuo reunitio, & nunquam deſineret expectare quouſq; hęc omnia fiant: & licèt in felicitate Paradiſi exiſtẽtes valde de ſua beatitudine delectentur, nunquam tamen plenum gaudium habebunt, quouſque ad corpora reuertantur. Si ergo Deus, aut aliqua diuinarum perſonarum, ſiue tota beata Trinitas alicuius corporis forma eſſet, totã ſuam perfectionem non haberet, quouſque corpori vniretur, quod abſurdum eſt. Ex quo duo ſequuntur abſona valde. Primum, ꝙ perfectior Deus eſſet cùm aliquod ſibi corp⁹ vnitum foret quàm, cùm nullum: quod identidem abſurdum eſt, quia tunc ſequeretur perfectiorem nunc eſſe ſecundam in Trinitate perſonam, quia corp⁹ humanum ſibi vnitum habet, quàm cùm nullum corpus habebat, ſ. tempore Adæ,

A Noè, Abrahę, Moyſis, atque Dauid. Item aliud ſequeretur abſurdum. ſ. perfectiorem eſſe ſecundam Trinitatis perſonam qualibet aliarum duarum perſonarum, quia nec prima, nec tertia corpus vnitum habet, quod falſum eſt, quia quælibet diuinarum perſonarum perfectionis infinitæ eſt. Infinito autem nihil maius reperiri poteſt. Item ſi Chriſtus animam non haberet, homo eſſe non poſſet: ſed Chriſtus eſt verus Deus, & verus homo: ſicut Euangeliorum, Epiſtolarumque, atque omnium canonicarum ſcripturarũ probat auctoritas, ſequitur ergo Chriſtum animam habuiſſe: Cõſequentia autem probatur, quia homo eſt ſubſtantia compoſita ex materia & forma, cùm non ſit ſimplicis ſubſtantię: principia autem compo-
B nentia erant corpus & anima, ſequitur ergo Chriſtũ animam rationalem habere. Item quodlibet alicuius ſpeciei indiuiduum habet omnia eſſentialia illius ſpeciei, & quia eſsentialis differentia ſpeciei humanæ eſt eſſe rationale, quod ab anima rationali ineſt, ſequitur Chriſtum, qui homo erat, animam habere. Item ſi Chriſtus ex verbo, quod eſt perſona ſecunda diuina, & corpore humano compoſitus eſſet ſicut ex materia & forma, illud corpus non eſſet corpus humanum, ſed diuinum, nec voco corpus diuinum in pręſenti corpus, quod Deus habet, ꝗ hoc modo verum eſt: quia ſecunda Trinitatis perſona illud corpus aſſumpſit, & ſibi vniuit: ſed corpus diuinum voco, quod pars Dei eſt, & ex quo Deus
C componitur, ſicut homo ex corpore & anima componitur. Corpus autem ſuum, quia informatur forma, quę anima humana eſt: neceſſarium eſt eſſe corpus humanum, ideſt corpus, quod ſit pars hominis: ſic igitur ſi ex verbo diuino, & ex aliquo corpore quidpiam componeretur, quia forma diuina erat, neceſſarium erat corpus eſſe diuinum, ideſt partem Dei: hoc tamen falſum eſt, quia ſic Deus compoſitus foret, quod identidem falſum eſt. Secundum inconueniens principale eſt, quod Chriſtus nõ eſſet homo: quia non habebat corpus humanum, ſed diuinę naturę ſolum: ergo Deus erat.

Obiectiones penes prædicta. *Cap. X.*

D

FORTASSIS autem aliquis dubitabit circa hoc, exiſtimans quòd verbum diuinum corpori vnitum illi humanum eſſe tribueret, ſicut anima eidẽ vnita tributa erat. Si enim Chriſtus animam habuiſſet, eum eſſe hominem dubium nullum erat: ita cũ verbum diuinũ corpori illi vnitum eſſet, humanum corpus illud eſſe conſtabat. Huic autem reſpondetur, ꝙ prædicta impoſſibilia ſunt: nam quęlibet forma eſſe tribuit ſ'm genus ſuę eſsentię: anima quippe brutalis nullum niſi eſſe brutale conferre poteſt: anima autem rationalis nullum eſse niſi rationale pręſtabit, forma igitur diuina nullum eſse materię impẽdet niſi diuinum. Res ergo, quę forma diuinam habue-
E rit, Deus erit. Si ergo ſecunda Trinitatis perſona eſse corpori Chriſti, vt forma tribueret, non poterat illi eſſe humanum tribuere, ſed neceſsariò faceret eſse Deum, aut diuinum corp⁹. Item probatur, Chriſtum animam habuiſse, quia ſi animam nullam habuiſset, moriens eam a ſe emittere nullatenus poſset, ſed tempore mortis animã emiſit, animam ergo habuit: maior euidentiſsima eſt: anima quippe non emittitur niſi vnde ſteterit, minor autem omnium Euangeliſtarum communis aſsertio eſt. Dicit enim Matth. cap. 27. & Luc. cap. 23. & Ioan. cap. 19. Chriſtum in fine totius ſuę acerbiſsimę paſsionis dixiſse, conſummatum eſt. & cùm hoc dixiſset, emiſit ſpiritum. Aliquis autem huic probationi fortaſse inſtare conabitur dicẽs

ſpiri-

ſpiritum non vocari hic animam hum anam, ſed deitatem, ſiue verbum diuinum, cui corpus vnitum erat, quod quia eſt ſpiritualis ſubſtãtię, ſpiritus dici poteſt, Deus quippe ſpiritus eſt, ſicut beatus Ioan. teſtatur 4. cap. Sic ergo cùm dicit: Emiſit ſpiritum, non eſt ſen ſus, quòd animam aliquam emiſerit, ſed quòd diuinam perſonam a ſe expirauit. Huic autem ineptę argumentationi reſpondendum eſt, hoc nulla veritate fulciri. Nam hoc conceſso ſequeretur verbum diuinum in morte Chriſti ab aſſumpto corpore fuiſſe ſeparatum, & ſic non manſiſſet vnio hypoſtatica, aut ſuppoſitalis, quam verbum ad aſſumptum corpus habebat: quod falſum eſt, quia teſte Damaſceno, quod verbum ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit. Eccleſia quoque vniuerſalis fidelium idem profitetur dicens verbum diuinum cum corpore Chriſti manſiſſe per triduum in ſepulchro. Non eſt igitur aliquid quod Chriſtus in morte emittere poſset, & ſpiritus vocaretur niſi anima rationalis: Chriſtus ergo habuit animã. Identidem autem hoc ex noſtræ fidei ſymbolo comprobatur: vbi Athanaſius ait. Perfectus Deus, perfectus homo, ex anima rationali & humana carne ſubſiſtens. Item dicit beatus Matthæus cap. 27. vbi de Chriſto moriente loquitur. Pater in manus tuas cõmendo ſpiritum meum.

Reſponſio aliorum ad prædicta. *Cap.* XI.

QVOD forſitan quiſpiam hic reſpondere conaretur, hic ſpiritum pro diuino verbo accipi, ꝙ ſubſtantiæ ſpiritualis eſt, vt ſupraposita reſpõſione probatum eſt, ſubſiſtere non poteſt: quia hoc, & ſupradictum ad idem refertur. Idem namque, quod in præcedenti beati Mat. auctoritate ſpiritus vocabatur, hic quoque ſpiritus vocatur: cùm ſolum in eodem orationis contextu ſit. Item horum ſententia ſtare non valet: quia ſi hic ſpiritus ſecunda Trinitatis perſona diceretur, Chriſtus non commendaſſet illam patri: pro diuina quippe perſona exorare nefas eſt, cũ ipſa creator ſit, & ipſa potius eſt ad quam præces fundi decet. Item quia nullus eſt, ad quem pro perſona diuina exorari poſſit: cùm omnes perſonæ diuinæ in perfectione æquales ſunt, ſicut Athanaſius in ſymbolo fidei noſtrę atteſtatur, ſcilicet: Omnes tres perſonæ coęternæ ſibi ſunt, & coæquales. Item quia quælibet diuinarum perſonarum æqualis eſt aliis duabus in perfectione. Peccaſſet ergo grauiter Chriſtus ſi pro diuina perſona exoraſſet, quòd concedendũ minimè eſt: non ergo pro diuina perſona orauit, ſed pro ſpiritu exorauit, ſicut ex præcedente auctoritate euidenter colligitur: ſequitur ergo eum pro animã ſua fuiſſe depræcatum, quod arguit eum animam habuiſſe. Item ſi hic ſpiritus pro verbo aut diuina perſona aſſumeretur, non dixiſſet Chriſtus, pater in manus tuas cõmendo ſpiritum meum: ſed dixiſſet pater in manꝰ tuas cõmendo me ſpiritũ: hoc tamen nulla expreſſit ſcriptura, nec debuit expreſſiſſe: ſicut ex ſuperioribus liquidè inductum patet. Quod autem ſi de verbo, aut ſecunda perſona diuina loqueretur, ſic dicere debuiſſet, manifeſtè colligitur: quia ſuppoſitum, perſona, aut hypoſtaſis eſt qui loquitur, & de ſe loquitur. Cùm ergo perſona, aut hypoſtaſis Chriſti eſſent ſecunda perſona diuina, ſiue verbum, & non homo aſſumptus, ſicut tota Eccleſia, & catholicorum doctorum tradit aſſertio, ſi hic acciperet ſpiritus pro perſona diuina, nullus, qui Chriſtus eſſet de ea loqui poterat: ſed ipſa de ſe loqui debebat: quia ipſa Chriſtus erat: & perſona, ſiue hypoſtaſis loquentis. Neceſſarium autem eſt, vt ſemper ſuppoſitum ſit, quod loquitur: ſicut ſi quiſpiam Petrus vocaretur, homo ille Petrus perſona, aut ſuppoſitum, vel hypoſtaſis eſt: ipſe quoque de ſe, & nomine ſuo loqui debebit. Sicut igitur dicere poterit: pes meus albus eſt, aut caput meum eſt ſanum: quia iſtæ partes cũ ſuæ ſint, de ipſis ſermonem facit. Idẽtidem aũt de partibus ſubſtãtialibus, qđ de integralibus faciendum eſt: ita vt dicat, corpus meũ ſanum eſt, & anima mea peccatrix, non tamen de ſe ipſo hypoſtaſi, vel perſona ſermonem facere poterit cum iſto pronomine poſſeſſiuo meum, dicens Petrus meus eſt bonus: ſed, ego, qui ſum Petrus, ſum bonus vel; ego Petrus ſum bonus.

Ad propoſitum autem prædicta applicantes cum perſona, vel hypoſtaſis aut ſuppoſitum in eo diuinum ſit, ſcilicet verbum, non debebat ipſe de ſecunda perſona diuina loqui in tertia perſona, aut cum iſto poſſeſſiuo meus dicens: pater in manus tuas commendo ſpiritum meum: ſed dixiſſet: pater in manus tuas commendo me ſpiritum, aut me, qui ſum ſpiritus: & hoc in prima perſona, & ſine hoc poſſeſſiuo meus. In tertia tamen perſona, & cum pronomine poſſeſſiuo locutus eſt. Sequitur ergo, quòd non de verbo diuino ſiue ſecunda Trinitatis perſona locutus eſt, ſed de anima ſua rationali.

Ioannes teſtatur Chriſtum animam habuiſſe.
Cap. XII.

IDENTIDEM autem aliquis probare conabitᷓ Chriſtum animã habuiſſe ea beati Io. auctoritate, quæ habetur ca. 10. ſcilicet. Ego ſum paſtor bonus, & pono animam meam pro ouibus meis: animam ergo habebat, aliàs enim ipſam ponere non valuiſſet pro ouibus ſuis. Identidem eiuſdem Io. auctorita. in cap. 10. comprobatur, ſcilicet: Poteſtatem habeo ponendi animam meam. & poteſtatem habeo iterum aſſumere eam: quorum vnum eſt per paſſionem, alterum autem per reſurrectionem: ſequitur ergo Chriſtus animam habuiſſe. Huic ſic conanti conuincere reſpondetur, ex prædictis inferri nullatenus Chriſtum animam habere: quia hic anima non accipitur pro ſpiritu vegetante corporis artus, & eſse atque motũ tribuente, quę forma eſt corporis, atque compoſiti pars. Hoc autem manifeſtatur ex verbis Chriſti, & habetur Mat. 16. ca. Qui diligit animam ſuam perdet eam, & qui perdit animam ſuam, in vitam æternam inueniet eam. Et alibi: Qui vult animam ſuam ſaluã facere, perdet eam, ideſt qui vult in æterna fælicitate vitam habere, perdet eam hic. Quæ de anima rationali non poſſe intelligi luce clarius eſt, quia qui odit animam ſuam, non inuenit eam in vita ęterna, ſcilicet in fælicitate paradiſi, ſed in æternis inferni ſuppliciis: & qui animam ſuam diligit, non perdit eam, ſed potius lucrifacit. Quæ omnia verbis Chriſti repugnant, ſi de rationali anima intelligeretur: animam nãque noſtram poſt Deum ex charitate ſuper omnia diligere obligamur: neceſſarium ergo eſt hic animam pro vita poni. Et eſt ſenſus, quòd homo, qui oderit vitam ſuam ſecundùm hoc ſęculum, non multum de eius conſeruatione curando, aut delectationibus caducis frui in præſenti non curat, inueniet vitam in fęlicitate Paradiſi: quia iſte non curat de vita ſua, ſed potius pro Chriſto exponit: qui autem diligit animam ſuam, ideſt vitam ſuam, eam exactiſſima diligentia conſeruare deſiderans, atque inexcogitatis magniſque deliciis in præſenti frui cupit: odit eam atque perdit. ſ. quia nunquam lucrifaciet æternam Paradiſi fælicitatem. Huic autem expoſitionis modo conſonant verba ſaluatoris per Matt. vbi ſupra, cùm ait: Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me: ideſt ſi quis me perfectè per viam cõſiliorum ſequi deſiderat, accipiat crucem ſuam, ideſt tormen-

tormentum suum, aut mortem in manu sua se quotidianis propter Christum accerbitatibus pęnalibus cruciando, nec carnalibus illecebris indulgendo, & tunc sequetur me.

Declaratio auctoritatum Ioannis, & quòd Christus vitam non autem animam pro nobis posuit, & quędam de anima. Cap. XIII.

SICVT præcedentia beati Matthæi verba declarauimus: ita beati Ioannis præallegatæ auctoritates intelligendæ sunt, scilicet ego sum pastor bonus, & pono animam meam pro ouibus meis, idest vitam meam: sic autem valde rationabile est, & quasi necessarium debere intelligi. Nam accutius speculantibus liquidè comprobatur Christum pro nobis animam non posuisse, sed vitam: anima nanque Christi mortua pro nobis non fuit, cùm ipsa sicut cęteræ immortalis esset. talis namque ante mortem Christi fuit qualis nunc est. Item anima Christi nullum pro nobis dolorem perpessa est, quia anima dum corpori vnita est nullum experitur dolorem, aut actum aliquem habet, sed homo est, qui operatur: anima enim non intelligit, sed intellectus est, qui intelligit: nam si anima in corpore existens intelligeret, scilicet quòd ipsa esset id, quod est intelligens: nihil magis homo in vigilia quam in somno intelligeret: sed in vigilia homo intelligit, in somno autem nequaquam. Item æque intelligeret anima cum homo ebrius est, & cũ sobri⁹: sed falsum est, quia homo ebrius nihil, aut parum, aut distortè intelligit: sicut in prælibatis declaratum est: sobrius verò intelligit. Consequentia autem patet, qa anima in seipsa omni tempore æque perfecta est, atq; temperata cum incorporea sit nullam penitus corpoream suscipiens passionem, aut disturbationem. Item anima in se ipsa dum coniuncta est nullis gaudiis affi citur, & nullis amaritudinibus perturbatur: sed homo est, qui affligitur, & turbatur. Sic ait Arist. in secundo de anima, qui dicit animam tristari, dicit eam texere, & ædificare: sed nullus dicit animam texere, nec ædificare: pariformiter ergo nec lætari, aut tristari dicere compellemur. Anima ergo benedicti Iesu, in eius morte nullam tristitiam, aut amaritudinem tolerauit: sed Christus est, qui omnia tolerauit: nulla ergo ratio est, quę inducere possit, vt dicamus Christus pro nobis animam posuisse, sed vitam. De vita sua verum est, quòd ipse eam pro nobis posuerit: quia ante passionem Christus viuebat, per passionem autẽ vita defunctus est, quia viuere desiit, & iterum vitam reasumpsit: corpus tñ & anima Iesu tam ante passionẽ, q̃ in passione, q̃ post passionem semper fuere: nec vllatenus vt vita esse desierunt. Sic autem, & in alia auctoritate cùm dicitur: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum assumere eam: assumitur anima pro vita: nam in potestate Domini Iesu erat pro nobis in passione vitam perdere, & eam in resurrectione rehabere. Conuincitur ergo ex auctoritatibus quas isti ineptè induxere Christum animam habuisse non liquere. Ex prælibatis rursum inducitur probationibus Christum rationalẽ animam habuisse vegetantem artus, & esse formaliter corpori tribuentem.

Aia dum corpori coniuncta est nullum sentit dolorem, neq; aliquẽ hẽt actũ.

De tribus substantiis in Christo existentibus. Cap. XIIII.

RVRSVS autem ad ea, quæ reliquimus reddentes, dicendum est in Christo tres substantias esse. s. verbum siue secũdam personam diuinam, & animam incorporalem, atque corpus. Hæc autem tria

A personam Christi, siue hypostasim non cõponebãt; quia persona sua, siue suppositum erat persona diuina, siue verbum, anima autem, & corpus humanum ad vnitatẽ suppositi à persona diuina assumpta sunt, nihil tamen in persona illa de natura personalitatis integrabant. Circa prædicta diligentius attendendum est, quòd ad hoc, quòd aliquis proprie, aut quasi ꝓprie Christum videret, non erat necessarium istas tres substãtias videre, quæ erãt in supposito Christi. Nam sic impossibile erat videri vnquam Christũ, quia De⁹ secundùm se inuisibilis est: sicut scribit beatus Ioan. cap. primo, Deum nemo vidit vnquam. Et Exodi cap. 33. dicitur: Nõ videbit me homo, & viuet: & hoc quia Deus secundũ se substantia solum intelligibilis,
B & non visibilis est. Item anima Christi inuisibilis erat, cùm ipsa spiritus sit, & magnitudinẽ nullam habeat, nec colorem: trium ergo substãtiarum, quæ sunt supposita Christi, aut proprius loqendo in Christo, duntaxat vna visibilis est, scilicet corpus humanum, quod assumpsit, & hanc solam substantiam videntes Christum videre profitemur. Sic enim de homine dicimus, quem ex duplici substantia, s. spirituali, atq; corporea ꝯstitutum esse patet. Altera namq; eius pars, s. aĩa, quæ spirit⁹ est, visibilis nõ est, sed corpus solũ videmus: corpus tñ solũ vidẽtes hoĩem videre ꝑdicamur. Omnes igitur, qui Christum in carne viderunt cùm prædicationi, aut exortationi insisteret, aut inter gentes iuxta traditionem prophetiæ Baruch conuersare-
C tur, propriè eum vidisse dicuntur. Potest autẽ Christus interdum impropriè cerni, cùm eum non per aliquam harum trium substantiarum aspicimus, sed cũ per aliquid alterum valde extrinsecum videm⁹: quod extrinsecum signum præsentiæ eius est. Sic.n. Christum in hostia, aut calice videmus quia sub sacramentum talium specierum, vel animæ occultatur: cùm tamen hostiam consecratam sacerdotum manibus in altum tolli videmus, scimus verè ibi corpus Christi latere: cùm autem calicem conspicimus eleuatum ibi Christũ esse manifeste cognoscimus, hæc tamen visio propria non est, quia per id Christus videtur, quod in eo nullo modo est.

Videtur Christus ĩ sacramẽto impropriè.

D *Videtur aliquid tripliciter. Cap. XV.*

IN quo vlterius speculandum est, quòd aliquid videri tripliciter accidit. Primus modus est cùm aliqua res per se videtur, nec est aliquid alterum, quod faciat eam videri: sic enim colorem, & lucem videre dicimur. Nam cum lucem cernimus, non eam per aliquid cernimus, quod nobis eã visibilem reddat, sine quo lux visibilis non esset, sed ex se visibilitatem habet. Hic autem primus modus bipartitur, quia quędam sunt, quę sunt per se, & de se visibilia, & primò visibilia: quia non sunt alia, quæ prius illis videantur, aut quibus primò visibilitas correspondeat. Hoc autem solũ est, quòd directè est obiectum visiuæ po-
E tentiæ, quod duas partitiones habet, scilicet lucem, & colorem: licèt ista non æqualiter primæ potentiæ visiuæ obiecta videantur. cùm lux tam intrinsecè, quàm extrinsecè colori visibilitatem largitrur: intrinsecè qdem, quia lux intrat compositionem cuiuscunque coloris. Extrinsecè verò, quia visio nullius coloris fieri potest nisi medio per lucem disposito: lux ergo quia obiectum est primo, & per se visibilis est: & ideo visibilis est, quia lux est: & non est lux, quæ visibilis non sit. Color etiam, quia obiectum est, visibilis est: & iõ videtur, quia est color: nec est aliquis color, qui visibilis non sit. Vocãtur ãt hæc per se visibilia, quia causant visionem, & nihil videri potest, nisi hic duo aut alterum eorum, aut id, in quo ista duo, aut alterũ eorũ est.

Item vocantur hic primò viſibilia, quia licèt alia ſint, quæ actualiter videantur, aut viſibilia ſint: non tamē ſ͂m ſe videntur, ſed quia colorata, aut lucida ſunt. Sunt ergo color, & lux id, quo cætera viſibilia faciunt. Lux ergo & color ſunt, quæ primo viſibilia ſunt, cū talem cauſalitatē viſibilitatis ſuper cętera habent: ſic ergo duæ proprietates his conueniunt, ſcilicet, quòd ſint per ſe viſibilia, & quòd ſint primò viſibilia. Alia ſunt, quæ ſunt per ſe viſibilia, tamen non primò viſibilia: & hęc ſunt omnia ſenſibilia cōia, quæ ab oībus ſenſitiuis potentiis percipiunt: videntur quippe, guſtantur, & tanguntur: audiuntur, & odorantur. Hęc autem iuxta communem ſupputationē quinq; ſunt, ſcilicet motus, figura, numerus, magnitudo, quies. Viſu nanque motum percipimus, moueri quoque res audimus, atque guſtu ſaporoſas, aut inſipidas res moueri iudicamus. Tactu etiam res in motu eſſe coniicimus, & identidem odoratu ſentimus. Figura autem eſt de ſenſibilibus communibus eſt: viſu.n. figuras rerum comprehendimus, auditu figuram rei ſonoram iudicamus: guſtu quoq; guſtabile cuius ſit figuræ conſpicimus: tactu verò hoc optime diiudicamus, in odoratu verò identidem fit. Numerus quoque tertium in cōmunibus ſenſibilibus eſt, viſu enim an vna pluresue, & quot ſunt res ipſę cernimus, auditu verò an vna, vel quot voces ſint liquidè comprobamus, odoratu etiam odorum numerum iudicamus: guſtu quoque quot ſapida, aut inſipida ſint ſentiūtur: tactus autem numeros quoque deprehendit. Magnitudo autem quartum in communib⁹ ſenſibilibus eſt, viſu enim quanta res ſit liquidiſſime cernitur, auditu autem quanta ſit, & an ſonatiuum paruum magnūue ſit, iudicamus: odoratu magnitudinem breuitatēque odoris percipimus: guſtu autem extēſiuam ſentimus magnitudinem: tactus autē poſt viſum de magnitudine luculentiſſimam ſententiam profert. In ſenſibilibus cōmunibus quintum, atq; vltimū quies eſt, de quo identidem omnes ſenſus iudicant, vt de motu declarauimus, oppoſitorum nempe eadem eſt diſciplina: cuius ergo poſſibile de motu iudicare eſt, eiuſdem de quiete neceſſariò ſententia erit. Hæc autem ſunt ſenſibilia communia per communiter loquentes enumerata, q̄ vt enarrata ſunt Ariſt. deſcribit in ij. de anima in cap. de potentia viſiua. Aliacen. autem in ſua perſpectiua ponit. 19. communia ſenſibilia, his q̄dam alia adiiciens. ſ. differentiam, conuenientiam, ꝓpinquitatem, diſtantiam locorum, poſitionem, & ſimilia. Ponit eadem Piſanus in ſua perſpectiua, quæ vocatur Perſpectiua communis lib. 1. hæc tamen omnia ad quinque ſupradicta communia ſenſibilia reducuntur. Hæc omnia ſenſibilia ſunt viſibilia per ſe: quia viſus ſuper ea fertur, & viſio iſta non ſecundū accidens fit: non tamen primò ſunt viſibilia, quia tūc cùm aliqua res cerneretur videretur, quia magna, aut figurata, quieſcens, aut mota, vna pluresue erant: hoc tamen falſum eſt, quia nulla res, quia magna eſt, aut figurata videtur: ſed quia lucida, vel colorata: huius autem ſignum eſt, quia aliquam magnitudinem figuram, motum, quietem, aut numerum oculis contemplamur, non videremus ea niſi lucida, aut colorata forent. Quod ſi fortaſſis aliqua magnitudo motus, aut figura, nec lucida, nec colorata fuerit, eam videri impoſſibile erit: ſed audiri, aut tangi, aut odoratu guſtuue ſentiri. Hæc ergo non ſunt primò viſibilia, ſed proprium obiectum potentiæ viſiuæ, ſcilicet color, & lux eſt primò viſibile: obiecta autem communia viſibilia ſunt per ſe ſed non primò. De his tractat Ariſto. ſecundo de Anima in cap. de potentia viſiua.

Viſibilia cōmunia, quæ ſint, & quot.

F

Quomodo Chriſtus videri poſſit.
Cap. XVI.

HOC primò modo Chriſtus propriè videri non poterat: quia non eſt Chriſtus aliquid, quod ſit per ſe primò viſibile, aut aliquid viſibile per ſe non primò: quia Chriſtus non eſt color, aut lux, nec eſt aliquod de communibus, ſcilicet motus, magnitudo, figura, numerus, & quies. Hoc identidem modo nulla ſubſtantia corporea, aut incorporea viſibilis eſt, quia nulla talis eſt obiectum proprium viſus, ſicut color, & lux, aut aliquod de communibus ſenſibilibus ſupra tactis. Secundò modo res viſibilis eſt, cùm in ea aliqđ ſenſibile proprium eſt, ſ. color, aut lux, & cùm aliquod
G de cōmunibus ſenſibilibus. ſ. motus, figura, numerus, magnitudo, quies. Hoc quippe modo omnis corporea ſubſtantia viſibilis aliquo modo eſt, quia nulla eſt ſubſtātia corporea, in qua non ſit color, vel lux: color autem eſt in omnibus elementis: quoniā omne elementatum corpus eſt neceſſariò coloratum. Quod ad elementa transduci non debet, quia in his licèt ex parte generaliter, tamen regula non tenet, ſed de corporibus formatis ex elementis intelligendum eſt. corpora autem non elementaria lucem habent, ſicut corpora cęleſtia, & omnia aſtra, & quędam de corporib⁹ elementaribus. Item in omnibus ſubſtantiis corporeis reperiuntur cōia ſenſibilia, quia omnia talia corpora habent magnitudinē, figuram, numerum, mo-
H tum, aut quietem. Hoc modo Chriſtus viſibilis erat, & viſus eſt, cùm conuerſatus eſt inter homines vſq; quo ad cęlos aſcendit: quia in ipſo erant omnes conditiones ꝑdictæ, quæ in omnibus corporibus elementatis ſunt. Tertius modus videndi eſt, cùm aliquid videtur, quod per ſe primò viſibile non eſt: aut quod per ſe viſibile non eſt, nec eſt in ipſa re viſa, aut denominata viſa aliqđ ſ͂m ꝙ viſibilis eſt, & ſ͂m illud actualiter videatur, & tamen aliquod ſignum, ꝙ rem illam pręſentem eſſe demonſtrat: ſicut ſi quempiam hominum armis adopertum videamus, nulla eius parte apparente, dicimur Petrum, aut Paulum videre: quia eū ſub armis moueri conſpicimus, aut cognoſcimus: aut quia arma illa videmus, ſub quibus eum cognoſci-
I mus latitare. Hoc modo Chriſtum in hoſtia, & calice oculis contemplamur. Primo namque modo videri non poteſt, cùm nec color, aut lux, nec figura, motus, quies, numerus, aut magnitudo ſit. Itidem ſecundo modo prædicto non videtur, quia non videmus eum per magnitudinem, figuram, colorem, aut lucē, quæ in ipſo ſit: videmus tamen aliqua ſigna, quę neceſſariò nobis Chriſtum præſentem eſſe demonſtrāt, & ſub quibus Chriſtus tegitur. ſ. ꝙ cū eleuatam hoſtiam ſacerdotis manibus cernimus, ſcimus Chriſtum neceſſariò in hoſtia illa eſſe. Cùm verò calicē identidem tolli in altum conſpicimus, interius eum ſub vini ſpecie cognoſcimus occultari. Ex prælibatis neceſſariò inducitur, quis erat modus, quo Chriſtus viſus
K eſt, & videtur, & quis ſit modus proprius videndi, & quis non.

Qualiter Chriſtus in hoſtia ſit, & quid de Chriſto ſit in hoſtia.
Cap. XVII.

IVXTA prælibatorum materiā adhuc vlterius ſpeculandum eſt, ſcilicet qualiter Chriſtus in hoſtia ſit, & qualiter ibidem videatur. In quo primò inquirēdum eſt, quid de Chriſto in hoſtia eſt, & quid de eodem in calice lateat: nam ſacerdotes ſuper hoſtiā cōſecrationis verba proferunt, ſuper calicem āt itidem faciunt. Circa hoc autem aliqui attendentes arbitrati ſunt in hoſtia ſub ſacramentalibus ſpeciebus ſolum

Chri-

Christi corpus latere, qđ ex substantialibus verbis consecrationis coniiciunt, in quibus de solo dñico corpore sermo agitur, nihil aliud exprimendo: in calice aũt sub vini specie solùm Dominicũ sanguinem occultari dicebãt, ꝙ ex verbis consecrationis identidẽ arguũt. Ex quo inferebãt, ꝙ cũ quispiam hostiam ꝯsecratam assumeret, solũ Dñicum corpus assumebat: & cũ in calice cõicaret, dumtaxat Christi sanguinem delibabat. Rñdendum ãt huic inquisitioni est, in hostia cõsecrata Christum integre esse, & in sanguine cõsecrato itidẽ totum Christum integraliter occultari. s. ꝙ in hostia consecrata sit corpus Dominicum, & sanguis ei⁹, & anima rõnalis, aut deitas. s. verbum patris: aut secunda persona diuina: hęc autem sola in Christo sunt: in calice autem eodem modo sanguis Christi est, & corpus eius, & aĩa cum verbo diuino. Hęc. n. sic apparent, quia Christus viuens est iuxta Apostoli traditionem, Christus resurgens à mortuis, iam non moritᷣ, & mors illi vltra nõ dominabitur. Nunc ergo nunq̃ moritur, & sic corpus Christi semper viuens est: & quia corpus nullum humanum viuẽs sine sanguine est, necessariò inducetur in corpore Christi semper sanguinẽ esse, & cùm in hostia est sanguinem habebit. Itẽ corpus nullum humanũ semota aĩa rõnali viuens esse potest, cùm aĩa rõnalis corpori humano esse tribuat, & moueri, atq; oẽm vegetationem: necessariũ est ergo eam in corpore esse qñ viuens est, & sic in corpore Christi in hostia aĩa rõnalis erit. Item necessarium est in hostia deitatem esse. s. verbum patris, quia vt Ioannes Damascenus testatur, qđ verbum incarnatum semel assumpsit nunq̃ dimisit: sed in vtero virginali p̃cipuè duas illas partes naturæ. s. corpus, & aĩam assumpsit: nunq̃ ergo ab his discessit. vbi igitur corpus, aut aĩa Christi fuerit, necessarium erit verbum. s. secũdam in trinitate personam existere. Negantes aũt prędicta duas positiones hæreticas fateri compellentur. Prima est, ꝙ quotiescunq; consecratio hostię fiat, necessariũ est Christum mori, cùm aĩa à corpore, & sanguine separata esse nunquam possit, nisi corpus premortuum fuerit: Christum aũt in consecratione mori, aut mortuum esse omni positioni catholicę, & auctoritati Apostli repugnat. Inquit. n. Apostolus: Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Secunda heretica positio, quã confiteri coguntur est, ꝙ iam Christus non sit Deus, & homo: quia verbum diuinum assumpsit, & vniuit sibi ad hypostaticam, siue suppositalem vnitatem corpus humanum formatum in vtero virginis, & animã rationalem nouiter creatam, & illi corpori infusam, vt ex illis duabus homo perfectus constitueretur, & fuit ista assumptio, vel vnio, vt hęc duę substantiæ alteram personam, suppositũ, aut hypostasim non constituerent: sed essent idem cum persona verbi, aut essent eadẽ persona, qui est persona verbi, propter hanc vnitatem causatam ex assumptione naturæ humanæ ad personam verbi diuini erat Christus vna persona, vel hypostasis, quia erat Deus, & homo, quòd si fortassis persona verbi ab his duabus substantiis, aut ab altera earum seiungeretur persona verbi, licèt Deus esset, non esset homo: quia non erant ibi essentialia hominis: tota tamen orthodoxorum assertio solidissimè pronunciat Christum Deum verum, & hominem esse: sequeretur tamen eum Deum, & non hominẽ esse verbo recedente ab vnitate, q̃ hẽbat ad corpus Christi, aut ad animam. Infertur ergo notissima illatione, in hostia consecrata non solùm Dominicum corpus, sed etiam sanguinem, & animam, & personam verbi latere.

A *Falsa responsio quorundam ponens corpus Christi in anima sine sanguine. Cap. XVIII.*

CONABITVR forsitan quispiam hanc infringere consequentiam dicens, satis veritate constare Christum esse Deum & hominem: in hostia tñ consecrata duntaxat corpus eius latere sine sanguine aĩa atq; persona verbi: facta tamen cõsecratione, & sumpta hostia, & sanguine per sacerdotem, aut quem libet alium, rursus in pristinam vnitatem corpus, & anima, & sanguis cum verbi persona reuertantur, & tunc erit Deus, & homo Christus. Huic autem ineptissimę positioni respondendum est, magnam hęc esse absurditatem, & multiplicia inde sequi deliramenta. B Primum deliramentum est, ꝙ Christus non solũ semel carnem assumpsit, sed pluries, quã ducenties millies, & ꝙ incarnatio quasi infinities facta est: sicut hostię consecratio penè infinities celebrata est: & post infinities à sacerdotibus, aliisue personis consecrata communicanda sacramentaliter assumpta sunt qualibet harum consecrationum, & sumptionum noua fieret incarnatio, sicut semel in vtero virginis harum duarum partium humanæ naturę ad personam verbi vnio facta est. Non enim minor vnio istarum partiũ ad verbum in qualibet consecratione, & consecratorum sumptione causaretur, quàm in vtero virginis semel causata est: hoc tamen manifestè falsum est, qa fides catholica solam vnicam incarnationẽ affirmat: C plures autem pertinaciter affirmare hæreticum est. Item peccatũ, & error magnus est plures incarnationes assumptiones vniones humanę naturę ad personam verbi asserere, si vnica sufficiẽs erat: sed vnica sufficiebat ſm modũ catholicę positionis ad hoc, quòd Christus in æternum Deus & homo esset: sequitur ergo errorẽ esse grauissimum plures asserere assumptiones. Maior vulgatissima per illam regulam Arist. in 8. Topico. s. Peccatum est per plura facere, ꝙ fieri potest per pautiora. Minor aũt sic liquidatur: nam cũ persona verbi ad se humanam naturã assumeret, erat eadem persona, aut suppositum Deus & homo. Si autẽ ista vnio maneret in æternum, necessarium erat eandem personam per hanc solam vnionem esse verum Deum & hoiem. D Non igitur oportebat alias incarnationes, aut assumptiones humanę naturæ ad suppositum verbi fieri. Huic fortassis aliquis poterit respondere, minorem esse falsam. s. vnicã dũtaxat incarnationem, aut assumptionẽ suffecisse, vt eadẽ esset in æternum persona Dei & hoĩs, nam multas vniones incarnationesq; fieri necesse est. Nam si Christus in hostia non existeret, sicut existit, post quã consecrata est, suffecisset verbum semel fuisse incarnatũ, aut partes humanę naturę sibi vniuisse, quia tamen consecratio fit, dicunt necessarias esse plures incarnationes, & assumptiones, quot sunt consecrationes, quia in consecratione partes humanę naturę disiunctę sunt. s. in hostia solũ corpus: in calice autem sanguinem duntaxat existere. E Huic rñdetur, horum responsionẽ non ꝓcedere, qa falso innitiᷣ fundamẽto. s. ꝙ in ꝯsecratione separatio corporis & aĩę abinuicem fiat, & deitatis ab eisdem, cũ in diuersis sacramentalibus vasis, & speciebus hęc sint. Hoc ãt falsum est, quia nulla est necessaria rõ, ꝙ corpus, & aĩa Christi in consecratione abinuicẽ seiuncta sint, sed sola voluntas eorũ est: pro ꝯtraria ãt positione rõnes multę, atq; solidę sunt: sicut superius prelibauimus, & inferius adhuc exponendũ est. s. in consecrata hostia non solũ Dñicum corpus, sed sanguinem, & aĩam atq; personam verbi existere: sicut rationale, atq; necessarium est poni: quo dato non sequenᷣ plures incarnationes, aut humanę naturę vniones esse ad suppositum verbi, sed vnam duntaxat.

Deliramenta ponentium in hostia Christi corpus exangue.
Cap. XIX.

DELIRAMENTVM autem aliud est, quia ponentes in hostia consecrata solum Dominicum corpus exangue, & exanimatum, atque sine diuini verbi consortio existere, necessariò fatebuntur Christum aliquando Deum & hominem esse, interdum verò solum Deum: nam cū consecratio fieret solo Dominico corpore in hostia manente, & sanguine duntaxat in calice: non erat aliqua vnio partium, s'm quā Christus homo esset, sed erat solū Deus: sumpta autem à cōicantibus hostia consecrata, & sanguine, q̄ est in calice sacramentaliter partes humanæ naturæ rursus sibi inuicem, & diuino verbo vniuntur: & sic fit Christus Deus & homo: ꝙ si rursus cōsecratio fieret, esset iterum Christus non hō, sumptis autem sacramentaliter his, q̄ consecrata sunt, reddit Christus ad pristinam humanitatem: fierent autem hoc modo cōtinuæ in Christo mutationes, qđ fides catholica valde abhorret indifferenter sine aliqua temporis vicissitudinaria discretione: sequitur ergo hanc positionem valde erroneā esse. Item si lucidius speculemur, concludemus ex hac inferi positione, Christum numquā esse hominem, sed solū Deum: quia cū partes humanæ naturæ personæ verbi vnitæ non fuerint, nunquā erit Christus Deus, & homo, sed semper homo solum. Concessa tamen horum positione semper partes humanæ naturæ abinuicem, & à persona verbi seiunctę forent: ergo Christus nunquam esset Deus & homo: sed semper solū Deus. Quod ad hanc positionem sequantur humanę naturę partes semper à se inuicem, & à verbo seiunctas fore apparet, quia isti asserunt in hostia solum Dominicum corpus exanimatum, & exangue, atque à verbi persona seiunctū fore: in Calice autem Dominicum sanguinem duntaxat: Et cùm semper Hostię consecratę sint, quia in qualibet Ecclesia corpus Christi semper pro infirmis reseruatur iuxta canonicas sanctiones, sequitur ex eo tempore, quo mandatum executioni mādari inchoatum est, nunquam fuisse Christum Deum & hominem: sed semper fuisse solùm Deum: qđ in fidē catolicam noscitur militare.

Nepharia, quæ sequuntur ex superiori positione.
Cap. XX.

AMPLIVS aūt si in Hostia ꝯsecrata corpus Dn̄icum præcise existere, in Calice autem solū sanguinem esse diceremus, cùm seiūctio corporis ab anima mortem inferat necessariò, sequeretur in qualibet consecratione Christum mori: quia tunc seiungūtur partes naturæ humanæ Christi. & quotiescunq; cessaret esse corpus Christi, & sanguis sub sacramētalibus speciebus, reunirentur partes naturę humanę Christi, & rursus esset Deus & homo, quo concesso, quotidie Christus moreretur atque resurgeret, quod catholicę positioni repugnat, quę solidè astruit vnicam duntaxat Christi mortem, & vnicam resurrectionem extitisse. Item sequeretur Christum quotidianas subire accerbitates pęnales, nam cùm Christus pro nobis semel moreretur, magna, & vera accerbitatum genera tolerauit: sicut ipse confessus est, & rogauit à se tolli, vt patet Matt. 26. cap. pater si fieri potest transeat a me calix iste. Sustinebat itidem in hoc veras cordis amaritudines, atque intolerandas angustias, expectans dolores verissimos sibi affuturos, sicut ipse confessus est, & scribit Matth. cap. 26. Cępit tędere, & męstus esse, & dixit, tristis est anima mea vsque ad mortem. Itē acerbos in passione sustinuit cruciatus; cuius signum

F est, quia sola eorum meditatione contorsus sanguinis sudauit humorem: sicut scribit beatus Matthęus cap. 26. factus est sudor eius, tanquam guttæ sanguinis decurrentis in terram. Item in sola passionis expectatione tantū afflictus est, vt homo ille verus Iesus Angelo suo consolatore eguisset, vt scribitur Matth. 26. capit. Et venit angelus confortans eum. Cùm ergo nunc Christus verus homo sit post resurrectionem suam, sicut fuit ante passionē, si in sua primaria morte acerbos sustinuit cruciatus, necessarium est, vt in cęteris sequentibus mortibus, si quę fuere, veros sustinuerit dolores. Ex quo inferebatur Christum perfectè beatum non esse, quia fęlicitas omnem bonorum plenitudinem dicit, cùm priuatione omni afflictionum. Si ergo Christus aliquod cruciatus genus quo

G tidie sustineret, eum aliqualiter esse fęlicem impossibile erat. Item hoc impossibile erat, quia Christus habet corpus gloriosum: sunt autem gloriosa corpora impassibilia: cùm vna de dotibus corporum beatorum post resurrectionem sit impassibilitas: sequitur ergo Christum nullos nunc cruciatus sustinere: & cōsequenter non posset Christus in consecratione mori aut vllam perpeti afflictionem. Non igitur aliqua veritate fulcitur positio illa, quę facit Christum in cōsecratione esse diuisum, s. quòd in Hostia solùm corpus Dominicum sit: in calice autē sanguis duntaxat. Dicendum igitur patet ex pręlibatis, in Hostia consecrata corpus Dominicum, & animam, & sanguinem,

H & personam verbi existere.

De sanguinis Christi in Calice existentia.
Cap. XXI.

IN Calice autem itidem dicendum est, non solùm sanguinem existere sicut aliqui putauerunt, sed sanguinem cum corpore, anima, atque verbo diuino: solum namque in Calice sanguinem ponentes, supra dicta inconuenientia fateri compellentur. Ideo cum sęculares communicant, non est necessarium sanguinem in calice consecrari ad eis tribuendum, quia in Hostia, quæ eis tribuitur, totus Christus est. s. corpus, anima, sanguis, & verbum, quoniam si in Hostia Do-

I minicum corpus solū existeret, necessarium erat sanguinem sub vini specie consecrari, vt eis traderetur. Iuxta prædicta aliquis vlterius inquiret, ꝙ cū in hostia consecrata sit totus Christus. s. corpus, sanguis, anima, & verbum, quare consecratur sanguis sub specie vini, sufficeret quippe sanguinem in Christi corpore esse, sub specie panis. Vt autem huic conuenienter respōdere possimus, quoddam præmittendum censui fundamentum, scilicet quòd cùm aliquis sacerdos secundùm morem Ecclesię consecrat, necessarium est, cū bis totum Christum consecrare, quòd apparet, quia cùm Hostia consecrat, totum Christum consecrat, qa facit totum Christum in Hostia esse corpus, sanguinē, & animam, & verbum sicut pręlibatum est. Item

K cùm calicem consecrat, facit totum Christum esse, scilicet sanguinem, corpus, animam, & verbum. Ita ergo necessariū est in qualibet consecratione Eucharistię totum Christum bis esse, scilicet sub duabus speciebus, & sub qualibet totus semel.

Plena solutio superioris quæsiti.
Cap. XXII.

NVNC autem quęstioni respondendum est. s. ꝙ sacerdotes totum Christum bis cōsecrent. s. sub duabus speciebus duplici aut terna rōne. Quarum prima est, quia vniuersalis Ecclesia, quę oī bonorū plenitudinē in Christi suscipit passione quotidianā illius memo-

memoriam colere censuit,& quia sub his duabus speciebus Eucharistiam conficientes perfecte Dominicam recolimus passionem, voluit Ecclesia sic consecrare. Quod autem per hanc consecrationem Ecclesia Dominicæ passionis memoriam frequentare decreuerit,liquide dignoscitur,quia nullum est aliorum Sacramētorum, aut Ecclesiasticorū mysteriorum,qđ sic liquide Dominicam indicet passionem,sicut Sacramentum Eucharistiæ. Quod autem sub duabus speciebus cōsecrantes plenè Dominicæ passionis memoriam celebremus, manifestat Apost.1.ad Corinth.11. cap.vbi innuit formam,qua sub his duabus speciebus consecrandum erat dicens, quotiescunque feceritis, mortem Dñi annunciabitis donec veniat,idest vsque ad diem iudicij. Secunda autem ratio, quare sub his duabus speciebus Ecclesia consecrat est,vt Christum in suis actionibus pro modulo suo imitemur. Cū Gregorius dicat,oīs Christi actio nostra est instructio, scilicet per omnia,vt ipse fecit,vt possumus faciēdo, sed ipse sub duabus speciebus consecrauit.s.consecrando panem,& conuertendo ipsum in substantiam sui corporis benedicti,deinde sumpto calice, in quo vinum erat,benedixit proferens consecrationis verba: sicut scribit beatus Io.13.c.& Paulus Apost.prima ad Corinthios 11.capit. Cùm ergo Christus hoc modo consecrasset, Ecclesia hoc cognoscens,si sic non consecrasset,arbitrarēt se peccare: & sic erat,quia non debebat à Christi actibus quantum erat possibile declinare. Tertia autem,& harum potissima est Christi sup hoc speciale decretum: Christus enim decreuit sub panis, & vini speciebus Eucharistiam consecrandam: sicut ipse cōsecerat: obligantur ergo sic consecrare. Quod autem Christus sic confici precepisset,apparet per id, qđ scribit bea.Io.13. nam post quàm Saluator corpus suum,atque sanguinem sub panis,& vini specie confecisset, ait: sic facite in meam commemorationem, idest in commemorationem, quòd ego sic confecerim,aut in meam commemorationem,idest in commemorationem meę passionis,quæ in hoc Sacramēto figuratur. Hanc autem expositionem sequitur Apostolus in Epistola prima ad Corinthios 11.capitu. Quotiescunque feceritis,mortem Domini annunciabitis, donec veniat.

Vnde sit quod secularibus communicantibus Christi corpus, sub specie tantum panis tribuitur. Cap. XXIII.

SVBORITVR ex superioribus ratio inquirendi, cùm prædictum sit Ecclesiam conficere Eucharistiam sub duabus,scilicet vini,& panis speciebus ex prædictis rationibus, & quotiescunque conficitur sacerdotes conficientes sub vtraque Christum sumūt specie: cur secularibus communicantibus, sub altera duntaxat specie tribuitur,scilicet sub specie panis non tradita specie vini. Huic respondendum est, Ecclesia hoc decreuisse sano ductam consilio, vt magna pericula,& inconuenientia euitaret. Nam cùm sacerdos conficit,& sumit, pedibus sistit,& calicem epotādum manu sua accipit: ideo non est vllum periculum effusionis in sanguine consecrato. Si autem secularibus sub vini specie Eucharistia traderetur, cùm genibus fixi sint,& calicem manu sua non capiant, posset facillime sanguis effundi, quod graue dispendium esset: vt ergo hęc tollerētur, decreuit Ecclesia,vt secularib⁹ sub soli panis specie Eucharistia traderetur:tamen datur eis aqua vino mixta sumpta Eucharistia, ꝙ duplici ratione fit. Prima est,quia ad imitationem perfectæ communicationis,quā faciunt sacerdotes conficientes, atque sumentes, quia sicut in duabus speciebus

A consecrant, ita sub duplici sumunt specie: vt ergo secularium communicatio in Eucharistia similitudinē cōicationis sacerdotalis gerat,vinum aquæ permixtū eis traditur: in his autem licèt sequatur effusio, periculum nullum est, quia consecrata non sunt, sicut si sanguis effunderet Dominicus. Secunda autem, & potior huius causa est, vt non maneat sumentibus Eucharistiam aliqua particula in dentibus,aut palato. Fundamentum autem huius est, quia quandiu fuerit in aliquo loco hostia,aut vinum consecratum: tandiu ibidem existet corpus,& sanguis Christi,licèt mille annis hæc maneant: dum ibidem panis, aut vini species manserit. Cùm autem hostia dura sit,& sicca, qñ dentibus territ, poterat aliqua eius particula dentibus,
B aut palato in cōcauitatibus adhærere, & post in sputo foras emitti. & post vbicunq; caderet,existeretque illa particula, & quantumcunque locus immundus esset,aut prophanus, semper ibi corpus,& sanguis Christi essent,donec species panis,& vini esse desinerēt, in quo aliquæ inhonestates sequerentur. Vt ergo prædicta tollerentur decreuit Ecclesia, post Eucharistiæ sumptionem semper os sumentis ablui,& illam ablutionem deglutiri, vt omnes hostiæ particulæ in guttur descendant,& nulla in palato,aut dentibus maneat,quæ spuendo emittatur. Hoc autem adhuc euidētius manifestatur,quia omnes sacerdotes,qñ facta cōsecratione in fine Missæ Eucharistiam sumūt, abluūt os aqua vino permixta,quòd generaliter obseruatur
C nisi cùm aliquis sacerdos ex aliqua causa duas Missas celebraturus est:in prima non abluit os post communionem,vt non frangat ieiunium degustādo aquam, & vinum, vt secundam possit Missam celebrare: in secunda tamen missa os abluit. Ex prelibatis causa manifestatur ex qua seculares non communicant sumentes Eucharistiam sub vtraque specie, sicut faciūt sacerdotes.

Quæstio cur Christus sub duplici specie consecretur. Cap. XXIIII.

EX præpositis dubium suboritur, in superioribus enim dictum est, quòd Sacerdotes Eucharistiam
D sub duplici specie conficiunt,licèt sub vtraque ita perfectè Deus,siue totus Christus sit,sicut in ambabus simul. Et quòd istum modum sub speciebus duabus consecrandi Ecclesia obseruauit, quia Christus sic à principio confecisse monstratur. Quæret ergo tunc aliquis,quare Christus sub duplici specie consecrauit, cùm sub qualibet earum totus Christus sit,& cū vtraque earum ita perfectè totius virtutis,aut vtilitatis huius Sacramenti efficax sit, sicut ambæ simul species consecratę,alioqui perfectior esset communio,quam sacerdotes faciunt,quàm ea,quā seculares. Huic autē respōdetur,quàm licèt tanta sit efficacia, & virtus Eucharistiæ quando sub vna specie est, sicut cū sub duabus,voluit tñ Christus sub duabus speciebus confice-
E re:sic.n.decuit duplici ratione. Prima enim est,quia Eucharistia est sacrum, & est principalissimum oīum sacramentorū: sacramentum autem ſm significationem suam est sacræ rei signum: necessariū igitur est Eucharistiam alicuius rei sanctę signum esse. Est aūt signum mortis,& passionis Christi,sicut scribit beat⁹ Io.13.cap. sic facite in meam commemorationem, idest facite hoc ad memoriam meæ passionis. Paulus quoque in Epistola prima ad Corinth.cap.11. ait: quotiescunque feceritis,mortem Domini annunciabitis, donec veniat: & quia in Dominica passione duo pręcipua fuerunt, necessarium aut valde conueniens est, duo in hoc Sacrameuto pręcipua esse, siue hoc Sacramentum sub duabus confici speciebus.

Fuerunt autem hęc duo in passione, s. ꝙ Dominicum corpus manibus persequentium traditum est, & fuit mirabiliter cruciatum. Secundus est, ꝙ sanguis nostri redemptoris fuit pro peccatorib⁹ effusus. Ad perfectam istorum duorum, quæ in passione fuerunt, expressionem, necessarium erat, vt Sacramentum passionis significatiuum, quod erat Sacramentū Eucharistiæ, in duabus speciebus conficeretur, quæ prædicta duo designarent. s. vt in pane conficeretur, qui multū corpori conuenit in soliditate substantiæ, & cōcordia alimenti: & quod in vino cōficeretur, quòd sanguinis repręsentatiuum erat, quia ambo fluida sunt, & vnū alteri conformat̄ quantum ad naturam alimenti: decuit ergo Eucharistiam in his duabus confici specieb⁹ ad perfectè significandum ea, quę in passione erant, G alioquin sacramentum hoc non fuisset perfectum repręsentatiuum Dominicæ passionis. Hācautem fuisse intentionem Christi huius Sacramenti institutoris sub duabus speciebus ex verbis formalibus consecrationis coniicitur. Nam cùm corpus sub panis specie consecraret, dixit: Hoc est enim corpus meum, quod pro vobis tradetur. s. in manus hostiles persequētium. Cùm verò sanguinem sub vini speciei confecisset ait: Hic est calix sanguinis mei noui testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc ponit beatus Io. cap. 13. & Apostolus in Epistola prima ad Corinth. c. 11. Secunda ratio est, quia Christus auctor testamenti noui, & nostrarum animarum saluator voluit nobis aliquod instituere sacramentum, ꝑ H quod anima nostra confortaretur, & confortata conseruaretur, & quia nihil sanctius, atque melius pleniusq; gratiarū ipso Christo benedicto, qui verus Deus est & homo in infinita, excogitabiliq; vnitate dignat⁹ est, se ipsum nobis tribuere: & quia communicatio nulla maior esse poterat, quā ipse Christus nobis se ipsum tribueret incorporando nos ipsi, & ipsum nobis: fecit ergo hoc, vt nos eum degustaremus intra nostra guttura glutientes, vt sic perfectè eum tam secundū animam quàm ſm corpus haberemus. Et quia intellectus nostri, qui infirmi sunt per solas res corporeas cognoscentes, per materialia informari debebant, & quia de rebus spiritualibus hic cognitionem habere debebant, necessarium erat, vt sacramentum istud in rebus corporalibus constitueretur ad similitudinem rerum corporalium, quas nos sensibus experimur. In corporalibus autem sic est, ꝙ corpus nostrum alimēto corroboratur, & conseruatur: alimentum aūt in rebus duabus consistit. s. cibo, & potu. Decuit ergo vt sacramentum hoc in pane conficeretur, qui cibus erat, & in re potabili qualis erat vinum: sic ergo in duabus speciebus sacramentū istud esse decebat. Quod autem ista esset intentio Christi huius sacramenti institutoris euidenter apparet ex his, quę scribit B. Ioan. 6. cap. s. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, viuet in æternum. Ex prædictis ergo manifestè concluditur quare Christus Sacramentum istud benedictæ Eucharistiæ sub duplici specie constituerit, scilicet sub specie panis, & vini.

Intentio Christi de Sacramento Eucharistiæ.

Cur Christus sub duplici specie Eucaristiæ Sacramentum instituerit. Cap. XXV.

IVXTA tactam in superioribus materiā acutius speculantes aliam rationem poterimus inuenire, quare Christus sub duplici specie, hoc sacrm̄ instituerit. In quo aduertendum est, ꝙ Christus specialius istud sacramentum ad memoriā suam instituit, q̄ cętera sacramenta, quod ex verbis institutionis apparet. Cùm Christus matrimonium aliquo modo, aut instiF tuit, aut approbauit: cùm illud ratum fecit, ꝙ ante per libellum repudij soluebatur, vt amplius nullū diuortium pateretur, sicut scribit B. Matt. 5. cap. & 19. nunꝗ tn̄ expressit, ꝙ ipse per hoc sacramentum aliquo modo memoriæ traderetur. Item cū Christus baptismū B. Io. approbauit illud corporaliter assumendo, vt apparet Luc. 3. c. & cū ipse nouiter baptismum instituit, sicut scribit B. Matt. 28. cap. non expressit vllatenus ꝑ hoc Sacramentum eius memoriam frequentandam. Cùm tn̄ hoc Eucharistiæ instituit sacramentum, expressit per hoc apud fideles eius memoriam recolendam: sicut scribit B. Io. 13. ca. hoc facite in meā commemorationem: Apostolus quoq; Paulus idem expressit in prima ad Corint. 11. cap. inquiens: Quotiescunque feceritis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Est autem in hoc sciendum, ꝙ in Christo multa erant. s. verbum, siue secunda Trinitatis persona, quæ vnica, atque simplex, & indiuidualis est: erat quoq; rationalis anima, quæ identidem simplex erat, præter hoc & corpus verum humanum erat in partibus multiplicitatem habens, & in humoribus varietatem aliarumq; rerum similium atque dissimiliū abūdantiam. Vt autem istud Sacramentum repręsentatiuum nostri Redemptoris, perfectè expressiuum esset illius, necessarium fuerat, vt tot res sint in illo, ꝑ quot perfectè repræsentari possent omnia, quæ in Christo erant, quæ significari poterant: sed tale perfectè repręsentatiuum Sacramentum stabiliri non potuit, q͞a id quod præcipuum in Christo existebat erat verbum, siue secunda in deitate persona. Sed ad hanc deitatem repræsentandam in hoc sacramento nihil esse potuit, quia cū sacramenta signa sint, oportet vt his, quæ signata sunt proportionētur, & quia verbum diuinum spirituale, atque inuisibile erat, necessarium erat, vt id per quod significari deberet, inuisibile, atque spirituale esset. Sed hoc subsistere non potuit, quia signa ꝯuenire debent his, quibus aliquid significare debent, scilicet vt signum tale sit, ꝙ per illud aliquid perpendi possit, aliàs inutile signū esset: nos aūt sumus, quibus Eucharistię sacrm̄ alicuius significatiuū est, & q͞a nos corporei sum⁹, & ꝑ corpora intelligentes, atq; ꝑ corpora apparētia, rerumq; ꝯditionibus corpora affectis: res āt spiritualis inuisibilis est, & incorporea, nec simiI litudinem vllam corporum gerit: non poteramus aliquid inuenire, quòd in hoc Eucharistiæ Sacramento deitatis significatiuum esset: non ergo fuit in hoc sacramēto aliquid, quod personæ verbi repręsentatiuū esset. Identidem in Christo rationalis anima erat, quę conformiter repræsentatiuum aliquod habere non potuit: nam sicut secunda in trinitate persona, quia spiritualis, atque indiuisibilis erat, nullum eirepræsentatiuum hoc tribuit sacramentum: ita & anima rationalis, spiritualis, atque indiuisibilis est: nullū ergo potuit significatiuum habere. Erat aūt in Christo pręter hoc corpus humanum, quod palpabile, atq; visibile erat: potuit ergo aliquod corporeum, & visibile repręsentatiuum habere: hoc autem significatiK uum fuit panis, quia panis corpori multum congruit, vt in superioribus prēlibauimus. In corpore autem Christi sanguis erat, cùm corpus viuens esset: ad hoc autem significandum aliquid repręsentatiuum corporeum, quia corpus erat, dari potuit, & hoc vinum erat, sub cuius specie sanguis quoq; Christi, & corpus cōficitur. Restat ergo esse has duas species, scilicet panis, & vini, sub quibus Eucharistia consecretur, scilicet corpus, & sanguis Christi.

Obiectio ad ea, quæ prædicta sunt. Cap. XXVI.

PRAEDICTIS autem aliquis forsitam obuiabit dicens inconuenienter sub his duabus speciebus confici, cùm sufficiat sub altera earum, scilicet sub panis specie confici. Quia aut in vnica, scilicet in panis specie conficienda erat Eucharistia, aut in pluribus, quam duobus, scilicet in tribus, aut quatuor: nam si in hoc sacramento aliquod corporis Christi repræsentatiuum esse debebat, sufficiebat panis, qui corpus dominicum cum omnibus suis partibus, atque humoribus designaret, & non oportebat alterum pro sanguine poni significatiuum, ꝙ si fortassis præter corporis significatiuum alterum pro sanguine repræsentatiuum poneretur, pro capite quoque Christi, pedibus, atque manibus cæterisque corporis partibus singula significatiua disponenda erant, quod non congruit. His respondendum est in hoc sacramento duas significatiuas species poni oportere, s. alteram corporis, alteram autem sanguinis significatiuam: nec oportebat plura aliarum partium significatiua poni, scilicet pro pedibus, aut manibus cæterisque partibus eiusdem corporis, quibus partes, quæ eidem attinent designantur, quia omnes in toto partes continuantur, nec quouis mō alijs ab alteris seiunguntur nisi violenter ab aliquo seiungantur. Totum igitur corpus vnum sortitur nomen, quia tota illa carnea moles corpus nominatur: quia quod indiuisum est, vnum est: vnicum ergo totius corporis decuit esse significatiuum. Sanguinis autem aliud oportuit esse differens significatiuum, quia sanguis nō est pars corporis toti corpori continuatus, sicut pedes aut manus alijque artus eiusdem: sed est quidam corporis humor, qui à corpore faciliter effunditur, cùm libis exitus patet, vtpote per aliquam in corpore factam incisuram, sicut in dominica passione factum noscitur: quia totus eius sanguis per flagellorum puncturas, per clauorum fixuras, atque per spinarum aperturas effusus est. Cùm igitur sanguis non esset corporis pars, sed aliquid à corpore differens, decuit, vt in hoc sacramento aliquod differens pro sanguine repræsentatiuū poneretur, pro corpore quoque distinctum.

An satis fuisset corpus Christi sub specie panis cōsecrari.

Obiectio ad prædicta. Cap. XXVII.

AD huc autem aliquis solutioni proximæ non cōsentiens insistet dicens, ꝙ cùm in sacramento Eucharistiæ pro sanguine vinum, vt repræsentatiuum ponatur, quia sanguis non pars continuata cœteris corporis partib⁹, sed fluidus humor est, neccessarium quoque erit in hoc Eucharistiæ sacramenro alterum pro colera, alterum pro flegmate, alterum melancoliæ signum repræsentatiuum esse, quia isti humores corporis Christi sunt sicut sanguis, & quilibet eorum distinctus à cœteris. Hos autem tres humores, scilicet coleram, flegma, & melancoliam in corpore Christi esse nullus negare valebit. Nam de flegmate perspicuum est, cùm id tota orthodoxorum Ecclesia fatetur, & habetur extra. de cele. mis. in. cap. in nostra, & sicut de hoc confitemur, parim ratione de duobus reliquis dicere compellemur: alioquin multa constitueremus absurda. Christum autem ante passionem suam qutauor humoribus gubernatū corpus habuisse his liquet argumentis. Primo quia corpus quodlibet genitum illius est complexionis, cuius est semen formatiuum: sicut vberius disseruimus cùm particulam illam primæ metaphoræ describeremus, scilicet. Fuit vas clausum. Sanguinem autem mēstrualem virginis, ex quo benedictum corpus Iesum formatum est, quatuor complexionatum humoribus fuisse

Quod Christus habuit quatuor humores.

A constat. Quia omne semen, tam masculinum, quàm femininum, licèt secundum magis, & minus, horum tamen quatuor humorum necessario sortietur complexionem. Corpus ergo Iesu, quòd de virginis benedicto sanguine formatum est, his quatuor humorib⁹ temperatur. Item corpus Iesu erat verum corpus humanum: necessarium ergo erat, vt omnia illa haberet, quæ in cœteris humanis corporibus continebantur: in aliis autem hominibus hoc est, quòd nullus est, q quatuor non habeat humores: necessarium ergo erat in corpore benedicto Christi hos quatuor esse humores. Item omnes formæ sunt huius conditionis, quòd in materia dispositiones debitas præexigunt, cum quibus manent, & sine quibus subsistere
B non valent, & si aliquoties insint, diu tamen existere non valent. Anima enim humana aut equina lapidē informare non valebit, quia in lapide dispositio nulla est, quam anima asinina aut humana præexigit, & quia anima humana est cœteris formis excellentior, plures cœteris dispositiones exigit. quarum præcipua est corpus quatuor humoribus quatuor complexionum temperatum esse in debita armonia: vt igitur anima benedicti Iesu in corpore naturaliter permanere posset, vt aliorum hominum animæ manent: necessarium erat quatuor in eo humores existere: sicut Christum ante passionem suā quatuor humores habuisse confitemur: ita post resurrectionem suam, & nunc, & in æternum eum habiturum confiteri debe
C mus, quia corpora glorificata post resurectionem, licèt defectibus, & ęgritudinibus caritura sunt, quibus nunc abundant, & superfluitates nullas habebant, qa euenit ex conditione materiæ aut errore particulariū agentium causantur: omnes tamen naturales proprietates, & conditiones habebunt, & quia quatuor humores habere est naturalis corporis humani proprietas: necessarium est, vt post resurrectionem hos quatuor humores corpora ipsa habeant. Restat ergo nos cogi in corpore Christi fateri quatuor nunc humores post benedictam resurrectionem existere, & in ęternum futuros. Hoc autem posito fundamēto, cùm dicamus in corpore Christi quatuor humores nunc existere, dicetur, quòd cùm in Eucharistiæ
D sacramento sanguinis ponatur species repræsentatiua, scilicet vinum, quod pro colera alterum pro flegmate alterum pro melancolia, identidem necessario erit repræsentatiuum dari, cùm quodlibet eorum dominici corporis humor sit, sed pro nullo eorum prçter quā pro sanguine vllum ponitur significatiuum, sequitur ergo hoc sacramentum incongruè constitutum fore, scilicet vt sub duabus speciebus Eucharistia conficeretur.

Responsio ad prædictam institutionem. Cap. XXVIII.

E ARGVMENTATIONI huic fortassis aliquis respondebit, ꝙ omnibus, quę in Christo erant, quibus conueniēter significatiua attribui poterant in hoc sacrameuto repræsentatiua attributa sunt. Et sicut panis species tanquam corporis, & omni quę in corpore adinuicem continuantur, scilicet omni partium corporis repræsentiuum positus est: ita vinum sanguinis dominici aliorūque fluidorum, humorum signum datum, est, sanguinem tamen tanquam inter humores præcipuum in hac nominatione expressefunt. Hæc enim responsio aliquatenus toleranda foret: quia veritati aliqualiter nititur adhærere. Conuenientius his potest dari responsum. s. ꝙ in corpore humano licèt quatuor humores sint, qui tamen maioris inter hos est quantitatis, atque omnibus cognitus

sanguis est: sanguis ergo tanquam pręcipui humoris, in hoc sacramento solum dari debuit significatiuum. Item in humano corpore nullus maioris quantitatis humor est: maioris namquam quantitatis est iste solus quàm cęteri. Conuenit ergo huncnominari, & huius poni figuratiuum, & non cuiusquam cęterorum. Est autem alia ratio magis in fundamento, q᷑ hoc Eucharistię Sacramentum Dominicę passionis significatiuum est, vt in superioribus prælibauimus. In Dominica autem passione præcipuum, & propter q᷑ magis gratiarum cumulos reddere debem⁹, est ꝙ pro nobis vitam posuerit: nam hoc optimum eorum, quę ipse nobis fecit est. sicut ipse voluit expressisse Io. 10. cap. Ego sum pastor bonus, & pono aīam meam pro ouibus meis. Conueniens ergo erat in hoc sacro memoriam de vita Christi celebrari: aut illi⁹, in quo vita pręcipuè est. Vita autem iuxta sacrę scripturæ traditionem, quæ habetur Leuitici 17. & Deuterono. 12. anima omnis carnis in sanguine est: ipsius ergo sanguinis tanquam originis vitę mentio facienda erat, & eius solius repræsentatiuum in Sacramento Eucharistię poni debebat. Quamuis prępositæ rationes satis conuenienter assignatæ sunt, præcipua tamen & fundamentalis quare solius sanguinis reprę̃sentatiuum positum fuerit, aliorum autem humorum nequaquā est, quia Christus institutor huius Sacramenti rememoratiui suæ sacratissimæ passionis, voluit reprę̃sentatiua instituere eorum, quę in sua passione pręcipuo patuere. Hæc autem duo fuerint, scilicet corpus Iesu, ꝙ in passione sua cunctis patuit vulneratum, spinis plexum, clauis fixum, flagellis vndiq; cruciatum, atque omnibus opprobriorum pęnalitatumque modis saturatum. Secūdus fuit suus sanguis benedictus, qui per latas Dominici corporis aperturas largè fluxit, atque in terram, vestes, & crucem aspersus est. Aliud quicpiam in Domini passione non patuit: nam aliorum humorum nullus fluxit, sed flegma, colera, atq; melancolia, in benedicto corpore Iesu in cruce pendēte manserunt, quoniam paruę quantitatis sunt, nec eis patet fluxus, sicut sanguineo humori, qui in magna quantitate est. Quod si fortassis quicpiam de aliis humoribus de Dominico corpore fluxerit, illud sanguini mixtū fuit, nec potuit vllatenus apparere: sed conuenientius est solo sanguine de corpore confluente cęteros humores in corpore permansisse. Ob hoc igitur conuenientius fuit duo poni in hoc Sacramento significatiua. s. alterum corporis, sanguinis quoque alterum. Adhuc autem aliquis vlterius insistet, quòd cùm flegma, colera, atque melancolia corporis Dominici humores sint, & sanguinis ꝑ se detur aliquod in hoc Sacramento significatiuum, oportere quouis modo trium aliorum vlla dari significatiua. Huic respondendum est, quòd horum trium humorum in hoc sacramento repræsentatiuum datum est: nam & si cuiuslibet eorum differens, aut simul significatiuum positum nullatenus fuerit, eorum tamen aliq᷑ reprę̃sentatiuum datum est. s. ꝙ sicut in hoc sacramento vnum corporis Dominici significatiuum. s. panis positum est, non distinctus singularum partium singulis significatiuis, sed vno pro corpore omnibusq; eius artubus dato. s. panis species, ita & ꝓ corpore omnibusque existentibus in corpore idem repræsentatiuum assignabitur. Et quia flegma, colera, & melancolia in corpore Christi manserunt, sicut corporis artus, qui sibi inuicem continuatione catenati sunt, sicut omnium partium sibi in corpore coniunctarum idem reprę̃sentatiuum. s. panis est: ita pro his quatuor humoribus idem dabitur, scilicet quod in Sacramento Eucharistiæ species panis corporis, atque omniū eius partium cum his quatuor humoribus significa-

F tiuum ponatur, species autem vini sanguinem Christi duntaxat reprę̃sentat.

Obiectio contra prædicta. Cap. XXIX.

SVPRA determinatis aliquis obuiabit. s. ꝙ sicut sanguis Christi reprę̃sentatiuum positum est: ita quoque flegmatis ponatur, quia sicut sanguineus humor de Christi corpore in passione large manauit: ita flegma eodem in cruce pendente profluxit. Multi namque dixerunt, cùm Euangelista de latere Christi in cruce dormiētis aquam effluxisse testatus sit: illam non aquam, sed flegmaticum humorem fuisse: ratio autem mutationis esset ob similitudinem eorum in-

G fluere, & colore: hoc idem recitat Innocētius 3. extra de celebra. Missa. in cap. in nostra. Huic autem addiijciunt: quia à nullo corpore fluere potest, ꝙ in eo nullatenus fuit, sed in corpore Christi, aut in nullo alio corpore aqua est, quia destrueret totam corporis machinam, cùm contraria sit corporis armonię, quia est in quodam extremo contrarietatis. in quolibet tamen corporum humanorum humores quatuor sunt, e quibus vnus flegma est: conuenienter igitur flegma de Christi latere effluxisse potuit, aqua aūt nullatenus. His respondendū est, ꝙ hoc argumentum peccat, quia falsum ꝑsupponit. s. ꝙ de latere Christi flegmaticus humor effluxerit: nam flegma nullū, sed id quòd sanguini mixtum effluxit, vera elemētalis

H aqua fuit, hoc autem liquide Euangelista testatus est: nam cùm sanguinem de latere Christi profluxisse cō testaretur, non flegma simul, sed aquam exiisse descripsit. Itē hoc amplius liquidatur determinatione vniuersalis Ecclesiæ. Nam papa Innocentius 3. extra de celeb. Missa. in cap. in nostra. cùm positionem horum, qui flegmaticum humorem de latere Christi prodiisse dixerunt, describeret, dixit: eam aquam veram fuisse: cui determinationi necessariò inhęrendum est, si volumus hęresim euitare.

Solutio confirmationis obiectionis tactæ præcedenti capitulo.

Cap. XXX.

I CVM verò prefati delirātes argumentum suum fulcire moliuntur, dicentes de corpore Christi profluxisse impossibile foret, nisi quòd ibi fuisset, concedendum est. Quando autem vlterius arguunt in minori dicentes, ꝙ in corpore Christi aqua non fuit: respondendum est distinguentes, scilicet corpus Christi dupliciter cōsiderari. s. vt corpus Christi mortuum, aut corpus Christi viuens: si autem corpus Christi viuens assumatur: verum est in corpore Christi aquam nullam fuisse, nec inde quouis modo eo viuente exire potuisset: licèt minutatim eū quisquam concideret: quòd si forsan corpus Christi mortuum assumatur, dicendum est in corpore Christi aquam veram fuisse,

K quę inde posset effluere factis aliquibus partium incisu. Qua in re animaduertendum est, quòd quandiu Christus vixit, nullus in corpore suo aquaticus humor fuit, nec ibi quouis modo causari valebat. Item mox vt Christus mortuus est, in corpore eius aqua nulla erat: ideo si protinus, vt Christus vita defunctus est, corpus eius in varia diuisum fuisset, nullus inde exiisset aquaticus humor, nisi illum Deus supernaturaliter causauisset. Sic igitur de Christo dicendum paret nullam in corpore eius viuente aquam fuisse: nam cùm flagellis cęsus, spinis punctus, clauis perforatus, multum ex omnibus corporis benedicti partibus humorem sanguineum exudasset, nullā prorsus aquam effudit.

Item

Nihil aq̃ i Xp̃i corpore viuente fuit.

Item mox, vt Christus emisit in Cruce spiritū, nullus aquaticus humor per eius vulnera fluxit, sed in vespere hora completorij cum benedictum corpus Iesum tradendum esset sepulturæ, vnus de militibus lācea latus eius aperuit, atque fluxit sanguis, & aqua, sicut habetur Matthæi 27. & Ioan. 19. cap. Modus autem quo aquaticus iste humor effluxerit est, quòd dū corpus animatum viuēs est, quatuor humoribus temperatur nullum peregrinum intra se receptat humorem: quoniam sic animati corporis deperiret armonia. Cùm verò corpus mortuum est, quia non habet forma, quæ ei esse tribuat, & illud à corruptione præseruet, corrumpi, aut putrescere inchoat, & soluitur in illa, ex quibus constitutum erat: quia autem omnia corpora elementata quatuor in se elementorum materiam habent: soluuntur in horum elementorum substantiam, & qualitatem secundùm magis, & minus secundùm ꝙ corpora nostra magis, aut minus horum elementorum substantiam sortiuntur: & quia aqua vnum ex his est, necesse est quodlibet corporum cùm corrumpitur partim in aquam solui. Et quia omnes actiones, atque transmutationes naturales successionibus mensurantur, non poterat mox, vt Christus mortuus est ex corpore eius aquaticus humor causari, nec aliqua pars de corpore eius solui, sed hæc omnia temporis successionibus consumanda erant. Cùm autem tres horæ transierunt, quæ ab hora nonæ vsque ad horam completorij, in qua sepeliendus erat, & postea sepultus est, corpora cęlestia super illud corpus, sicut super cętera naturalia influendo immutauere illius corporis qualitatem, quæ in viuente pręextiterat resoluendo aliquas eius particulas tenerrimę substantiæ in veram aquam elementalem. Cùm autem tempore, quo sepeliendus erat vnus de militibus lateri eius lanceam applicans illud aperuit aqua, quæ ex tenerrimis partibus resoluta ad locum aperturæ confluxerat mixta sanguini erupit è corpore. Non poterat autem iste aquaticus humor de latere Christi profluxisse protinus, vt mortuus est, dato quòd miles latus eius lancea aperiret: nam licèt sanguis efflueret, aqua tamen nulla affluxisset, quia nondum resolutio teneræ substantiæ in aquaticum humorem celebrata erat. Quod si fortassis duabus, aut tribus horis post completorium cum latus Christi apertum est, miles illud lancea perfodisset, abundātius humor aquaticus profluxisset: nam in maiori tempore maior resolutio cęlebratur. Hunc autem modum causationis aquæ de latere Christi fluentis Ecclesia vniuersalis approbat, & ponit eam summus Pontifex Innocentius extra de cęlebra. Missa. in cap. in nostra, cùm illorum improbat positionem, qui de latere Christi flegmaticū humorem asserunt effluxisse.

Oēs actiones naturales successionibus mensurantur.

Responsio ad tacitam quæstionem, & de Christi corpore quædam. Cap. XXXI.

HIC autem loquendi modus obseruantibus processum naturæ per omnia valde conformis est: nam secundùm ordinem naturalem anima à corpore separata omnes istæ, & plures resolutiones in corpore fiunt. Ista autem asserentes fateri cōpellemur, quòd sicut in corpore Domini Iesu in tribus horis, quæ à tempore mortis Iesu vsque ad horam completorij, qua tradendum erat sepulturæ, & militis lancea contossum est, tanta fuit facta trāsmutatio alteratiua, quod in eo resolutæ erant partes substantiæ teneræ ad satis magnam aquatici humoris quantitatem. Ita necessariū erat in reliquo tēpore secuturo, quòd quadraginta horarum fuit vsq; ad Iesu benedicti resurrectionem, continuas factas fuisse mutationes soluendo il-

A lud corpus dominicum. Hoc autem pacto si corpus Saluatoris, per duos, aut tres menses in sepulchro, sicut aliorum defunctorum corpora iacuisset, totū corruptum, putrefactum, atque incineratum fuisset obseruata mutationis proportione, quæ in tribus horis facta fuit. Modus iste respōdendi catholicus est, quia eum vniuersalis approbat Ecclesia: Papa quoq; eum confirmat in prædicto c. in nostra. in tit. de cęle. Missa. Benignius tamen, & fauorabilius corpori nostri Redemptoris respondere valemus dicentes, quòd sicut Domina nostra Virgo gratia Redemptoris nostri Iesu priuilegium sortita est, vt nullam claustrorum virginalium apertionem, aut illam consequentes dolores in conceptione experiretur, nullam quoque vasorum integram fractionem, quæ cęteris in partu fuerit B doloresque durissimos pateretur: ita in corpore Redemptoris nostri, quod, vt duram patris subiret obedientiam, & nostram integrè operaretur salutem, durissimos subierat cruciatus, ita rationabiliter fieri debebat, vt à corruptione prorsus immune haberetur. Sic enim Psalmista testatur Ps. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem, idest, non permittes domine corpus Mesiæ quod sanctum est, vllam in morte perpeti corruptionem. Hunc autem tenentes modum, dicemus quod licet corpus Redemptoris nostri ex conditione naturalium agentium, sicut cętera defunctorum corpora corruptionē subire debebat speciali tamen priuilegio, quia sic rationabile erat Deus C illud tenerum, & recens immaculatum sine vlla tabidi odoris impuritate seruauit illęsum, ita vt tale tēpore resurrectionis esset, quale fuit cùm anima à corpore seiuncta est. Hæc autem incorruptibilitatis proprietas corpori Dominico tributa erat, quòd cęlestia corpora, & alia agentia naturalia nullam in eo transmutationem efficere possent, quòd si fortè per duodecim annos, aut plures illa qualitas illi corpori manserat in sepulchro manenti, nihil magis in fine temporis putrefactum, aut in odore, vel aliàs fuisset vllatenus læsum, quàm cùm anima è corpore missa est. Iste autem modus magis catholicus, atque rationabilior benigniorque corpori Saluatoris nostri est.

Alia respōsio, q̃ Docto. est.

D *Obiectio contra prædicta ex quadam de aqua miraculosè causata in latere Saluatoris nostri. Cap. XXXII.*

ALIQVIS tamen contra nitetur prædictis dicens, quòd cùm Psalmista dixit; Non dabis sanctum tuum videre corruptionem; non innuit corpus Saluatoris in illa debere integritate manere, atque incorruptione cùm resurrexit, in qua erat cùm vita defunctum est, sed quòd non incinerādum in sepulchro erat, sicut corpora nostra, quę in sepulchris requiescūt vsque ad vltimam in die Iudicij resurrectionem, sed die tertio à mortuis surrecturus erat, in quo spacio nullum corpus in cineres, aut vermes solui poterat. Huic respondendum est, quòd non solùm corpus no- E stri Redemptoris in sepulchro, sicut nostra corpora incinerandum non erat, sed etiam nullam corruptionem subire debebat, alioquin paruum erat priuilegiū corporis nostri Redemptoris, quòd concessu indignum est. Item cùm Psalmista dicat: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: si corpus Domini Iesu taliter immutatum foret, quòd resolutæ partes substantiæ eius tenerrimæ in aquaticum soluerentur humorem, & aliæ in eo mutationes fierent in sepulchro, corpus Christi aliquam pateretur corruptionē, quòd inconueniens est, cùm propheta dixerit non visurum illud corruptionem. Istum autem modum ponentes non compellimur confiteri: imò nec possumus aquam, quæ de Redemptoris nostri latere fluxit de

xit de

xit de partibus teneris, & humidis eiusdem corporis solutam fore: quia ista naturalis transmutatio erat dispositiua ad corruptionē, sed dicendum est illam aquā à Deo miraculosè factam fuisse in latere Redemptoris, quæ postea per aditum lanceæ prosiliuit. Quare autem aqua ista supernaturaliter ibi causata fuerit, inferius dicetur. Prædicta autem manifestantur, quia si aqua ista naturaliter fuisset soluta de corpore Redemptoris nostri, quæ per latus effluxerat: ita in alijs mortuorum corporibus videremus, quæ vulneribus cadunt: quia aliquantulum post exanimatum corpus aqua per vulnera quantacunque efflueret, qđ non videtur. Item si aquaticus ille humor de latere Redēptor nostri ex aliquibus corporis particulis solutus foret: ita in cęteris eiusdem corporis partibus fieret. s. in brachijs, capite, atque cruribus, quo pacto aqua, quę in brachijs soluta foret per fixuras clauorum, quæ in manibus erant profluxisset: aqua autem, quæ in cruribus resoluta esset, per clauorum aperturas in pedibus flueret: sed nulla harum defluxionum facta est, quia Euāgelista solùm, quòd de latere Christi lancea fixo aqua cum sanguine effluxisset expressit. Causa autem, quare Deus miraculosè aquam causauerit in latere nostri Redemptoris, quę inde facto aditu prosiliret, fuit ad virtutem præstandam Sacramentis nostræ regenerationis, per quæ in suo nouo testamento vita nostra agenda erat; in morte namque Redemptoris vetus testamentum conclusum est, & incepto nouo, in quo Sacramenta dari debuerunt, per quæ omnium peccātium maculę delerentur. Horum autem pręcipuum baptismus est, in quo totius veteris hominis peccata delentur, & vita noua inchoatur, virtus quoque ad bene viuere tribuitur. Iste autem in aqua conficitur, & quia tanta salutis nostræ efficatia quanta erat omnia nostra peccamina dilui in aqua elementali perfici nō posse aliquis existimaret, cùm elementum valde commune, atque pauci momenti videatur, dignatus est benedictus Iesus de latere suo aquam effluxisse, vt sic auctoritatem maximam efficaciæ suæ baptismus reciperet. Non enim maiori poterat excellentia pendi aquaticus humor, quā vt de Redemptoris latere flueret: valde igitur conueniens fuit, vt de Christi latere pendentis in Cruce aquaticus humor prodiret in patulum.

Ad quid profuturus erat sanguis, quì mortuo Christo erupit. Cap. XXXIII.

ALIQVIS ex supradictis inquirēdi causam assumet. s. cū aqua de Dominico latere auctoritati Sacramentorum potissimè baptismi confirmationisque faciendæ prodijsset, qui post Christi resurrectionem Redemptoris mox inchoandus erat, sanguis, q́ eodem erupit latere ad quid profuturus erat? Huic fortassis aliquis respōdebit, quod sanguis, qui mortuo Christo erupit nullius mysterij signum fuit, sed naturali pondere fluxit: nam sanguis ille in latere Christi vndique currens nullo facto aditu residebat, qui cùm per lanceæ fossionem congruum aditum inuenisset, naturali grauitate decurrit, nec potuisset vllatenus detineri, nisi Deus miraculosè tenuisset. Conuenienter adhuc modus assignari potest. s. ꝙ sicut aqua illa de Redemptoris latere fluens mysterij signatiua fuit: ita sanguis, qui eidem confluxit non sine mysterio prodijsset. Modus autē est, quia in Christi Passione oīum peccantium reatus aboliti sunt, post mortem autem Saluatoris sacramenta dari debebant per quæ redemptionis à Christo cęlebrate participes efficeremur, ad quod aqua in latere Christi existens supernaturaliter causata fuerat, sanguis autem ad nullius Sacramenti

F confirmationem effluxit: quia nullum Sacramētum pro materia sanguine habet, sicut quorundam materia aqua est, sicut in baptismo: fuit tamen ad significationem. Christus enim ante mortem suam, & post mortem sanguinem fudit: sanguis autem, qui ante mortem fluxit redemptionis nostræ causatiuus erat, qui verò post mortem fusus est, nec redemptionem operabatur, nec eidem cooperans erat, quia Christus tūc nihil patiebatur, nos tamen doloribus Saluatoris redimendi eramus: sed sanguis iste significationi cooperabatur: significās nos sanguine, qui ante mortem de corpore Christi effusus fuerat, fore redēptos. Aqua autem eidem confluens baptismum designabat: in quo ab omni veteris vitæ reatu ablui debebamur: decuit ergo post Redemptoris mortem vtrum-

G que de latere eius, scilicet, aquam, & sanguinem manare debuisse.

Quare aqua in Eucharistia non fuerit posita significatiuum, sicut vinum. Cap. XXXIIII.

EX prælibatis aliquis arguendi occasionem accipiet. s. ꝙ cū de latere Christi sanguis, & aqua profluxerit, & in Sacramento Eucharistiæ vinum sanguinis repręsentatiuum positum fuerit, quare aquæ non fuerit positum significatiuum. Nec quisquam arbitretur hic posse responderi, sicut supra respōdebatur, scilicet, quòd coleræ, flegmati, melancoliæ signandis

H illud, ꝙ corporis significatiuum erat sufficeret. s. quòd sicut species panis corpori cum partibus eius sufficiebat, ita his tribus humoribus, quorum nullus, nec alicuius pars effluxerat, qua ex re cum corpore computandi erant: panis quoque species significatiua poneretur. In hoc autem sic non erat, quia aquaticus humor decisus de latere Christi exiuit à sanguine, nec mansit in corpore, sicut tres dicti humores, decuit ergo pro ipsa, sicut pro sanguine differēs poni repręsentatiuum. Aliquis autem fortè respondebit, ꝙ sicut sanguini repręsentatiuum speciale datum est, ita quoque aquæ datum fuerit. s. ꝙ cū conficitur Eucharistia vino aqua commiscetur, vt sicut repręsentando sanguini vini species adhibebatur: ita aquæ de latere Xpi

I fluenti aqua significatiua poneretur. Hæc tamen responsio stare non potest, quia non commiscetur aqua vino in Calice, quia aqua sanguini mixta de latere Xpi prodierit: quia cùm Papa Innocentius III. in capit. cùm Marthæ. extra de cęlebra. Missa. causam assignat quare aqua vino in Calice misceatur, dicit hoc ob significationem fieri: quia Christus vinum, & vitis est, sicut ipse de se dixit Ioan. 15. cap. Ego sum vitis vera, & vos palmites: aqua autem populos designat, sic ait Bea. Ioan. Apocal. 17. cap. Aquæ multæ populi multi sunt: quam auctoritatem idem Innocentius Papa in supradicto cap. allegat. Et quia Eucharistiæ Sacramētum significatiuum vnionis Christi ad nos, sicut in eodem capitulo, cùm Marthæ. declaratur: quia trium,

K quæ in hoc Sacramento subtiliter distinguuntur. Tertium, ꝙ est res Sacramenti, & non Sacramentum est vnio charitatis: vnio autem charitatis non solū in hoc Sacramento signatur, sed adhuc verius efficitur. Quoniam qui dignè manducat corpus Domini, vnitur in charitate Christo. Cùm ergo in hoc Sacramento vnio significetur, & fiat, & vinum Christum designet, aqua autē omnes populos, conueniens valde fuit in hoc Sacramento aquam vino commisceri. Hāc rationem quasi in forma ponit Papa Innocentius III. in cap. prænominato, & est determinatio vniuersalis Ecclesiæ. Item est alia ratio, quia in hoc Sacramento Ecclesia vult Christum imitari, sicut supra diximus Ecclesiam, ideo sub duplici specie Eucharistiam con-

fecit,

fecisse, quia sic Christus confecerit: sed Christus in hoc conficiendo Sacramento aquam vino miscuit: debuit ergo sic Ecclesia commiscere etiam nulla alia causa existente, ꝙ autem Christus cũ confecit aquam vino miscuerit, doctores theologi sic inducunt: Christus confecit Sacramentum Eucharistiæ ad mensam sedens nullo alio facto apparatu. s. in pane, quem in cibum sumebat, corpus suum confecit, nullo alio specialiori quæsito: sic quoque cum sanguinem cõfecturus esset, in vino, de quo cũ Apostolis ipse bibebat cõfecit, nullo alio specialiori adhibito. Cùm ergo vinũ, quòd Christus bibebat aqua mixtum foret, sequitur eum in vino aqua mixto confecisse. Hoc autem inducũt vlterius doctores: quia Christus erat virorum temperatissimus totiusque temperantiæ exemplar: sed temperati viri non est vinum in sua puritate delibare, sequitur Christum vinum mixtum potauisse, & sic quoque confecisse.

An aqua in vino existens in calice simul consecraretur cum vino. Cap. XXXV.

ADHVC autem vlterius patefit elementũ aquę ad sanguinis consecrationem in calice nihil attinere: nam cùm Papa Innocentius recitaret positiones, quæ aliquid loquebantur de aqua, quæ erat in baptismo, dicit aliquos asseruisse aquam in Calice positam in corpus, & sanguinem Christi nõ mutari, sicut vinum transmutatur, sed manet prioribus vini accidentibus circunfusa: corpus tñ, & sanguinem Christi non afficiens: post autem cum sanguis consecratus assumitur, cum eo quoque aqua vini accidentibus circunfusa degustatur. Innocentius Papa tamen hãc positionem infirmat, dicit enim aquam vino non misceri, quoniam dicunt naturali artificio possibile esse, aquam à vino separari; concedit tamen Papa, ꝙ si abinuicem vinum & aqua in Calice seiuncta forent, consecraretur vinum, aqua sine consecratione relicta: Papa tamen Innocentius ibidem ponit non manere aquam seiunctam sic, vt consecrari non possit, sed potius cõmiscentur, atque aqua in substantiam vini transit, ita vt totum mixtum vinum sit, licèt non ita fortè, sicut ante erat, quo pacto in consecratione in Calice solum vinum est, qđ consecratur, aqua in vinum prorsus mutata. Item aqua non ponitur in Sacramento Eucharistiæ, sicut vna de Sacramenti speciebus, sub quibus consecratio fit, vt repręsentet aquam, quæ de Christi latere fluxisse: quia tunc sicut aqua, & sanguis simul profluxerunt, ita simul vinum, & aqua in calice ponenda erant, & si aqua non poneretur, consecratio fieri non posset. Hoc tamen falsum est: nam dato ꝙ cùm consecratio fit vinum aquæ non misceatur, consecratio tamen cęlebrabitur, licèt peccatum sit sic cõsecrare, cùm sit contra morem, & præceptum Ecclesiæ vniuersalis, si negligenter fiat. Sequitur ergo aquã non esse vnam de speciebus, sub quibus consecratio cęlebratur, sicut est panis, & vinum. Item si aqua esset aliqua de speciebus cõsecrationis, in aqua sola pösset confici Sacramentum. Sicut enim in pane solo consecratio Eucharistiæ fieri potest non consecrato vino, sicut quotidie fit: quia prius panis consecratus est, quàm vinum consecretur, sicut euidenter apparet ex ordine prolationis verborum consecrationis panis, & vini. Si autem consecrata hostia posset sacerdos vinum non consecrare, & maneret consecrata: identidem in vino consecratio fieri potest pane non consecrato, quia vnum non pendet ex altero: ita vinum consecrari potest aqua nõ consecrata, aut commixta: si ergo aqua esset vna de speciebus, sub quibus Eucharistiæ Sacramentum conficitur, posset sub sola aqua

A ꝯfici Sacramentũ pane, aut vino non posito. Hoc tñ notissimè falsum est, quia quantumcumque aliquis sacerdos proferat super aquam solam verba cõsecrationis, nunquam quidpiam consecratum erit. Sequitur igitur ex prædictis aquam, quæ in calice ponitur, ad signandum aquam, quæ de latere Christi effluxit, minimè poni.

Quæ absurda sequantur ad primam positionem dicentem aquam posse consecrari. Cap. XXXVI.

NON paruum quoque inconueniens sequebatur ex illa positione, quia species, in quibus fit B consecratio, non solũ tanquam repręsentatiuæ corporis, & sanguinis Dominici ponũt, sed etiam eum verè sub se continent, quia ibi vera Christi caro, & sanguis Dominicus est. Si igitur ibi aqua ad signandum aquã de latere Christi olim fluentem poneretur, necessarium esset, vt non solùm ibi aqua illa signaretur, sed etiam, vt verè aqua illa in corpore Christi, & sanguine existeret: hoc tamen falsum est, quia corpus Dominicum nunc viuens est, in corpore autẽ viuente aquaticus humor nullus esse potest, sicut in prælibatis declaratum est. Inducitur ergo aquam in calice non poni, tanquam vnam de speciebus, sub quibus consecratio fiat, & sit signatiua aquæ, quæ de latere Christi fluxerit. Cùm autem arguebatur, ꝙ sicut institutum est, C vt vini species repręsentatiua esset sanguinis: ita fieri debebat, vt aliqua poneretur species signatiua aquæ, quæ de latere Christi fluentis cum vtraque simul profluxerint. Respondendum est, pro sanguine qui de latere Christi fluxit, vinum in calice nullo modo adhiberi, sed vt repręsentatiuum sit sanguinis totius, qui de Christi viuentis pendentisque in Cruce corpore fluxerit: aqua autem non prodijt de latere Christi viuentis, nihil ergo in Sacramento Eucharistiæ, tanquam signatiuum aquæ illius poni debuit. Causa fundamentalis huius est, quia Sacramentum istud est rememoratiuum Dominicę passionis, sicut ipse in institutione eius dixit: hoc facite in meam commemorationem, vt patet Ioan. 13. cap. & Apostolus in prima D Epistola ad Corinth. cap. 11. Quotiescunque feceritis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Non ergo ab ipso aliquid recoli debebat, qđ non attineret ad memoriã suæ Sacratissimæ Passionis. Sed de sanguine, & aqua de latere eius confluentibus sic est, quod eo mortuo profluxere, vt Euangelistæ testãtur: in quo tempore ipse pro nobis nihil patiebatur, cùm tunc non viueret, nec homo esset, vt tunc pro nobis pati posset. Sequitur ergo sanguinem, & humorem aquaticum post Christum mortuum de latere eius confluentes ad Sacramentum Eucharistiæ nihil attinere: hoc autem clarè signant verba consecrationis super Calicem. s. hic est calix sanguinis mei noui, & æterni testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Sanguis tamen Saluatoris, qui eo E mortuo de latere fluxit ad redemptionem nostram nihil profuit, quoniam tunc pro nobis nihil patiebatur: sed nos solis eius pęnis redimendi eramus, vt ponit Isaias cap. 53. Alioquin si Christus præ ęgritudine, aut senio defecisset, sicut alij homines deficere cõsueuerunt, postea aũt corpore lacerato, aut aperto multi in eo cruciatus fierent, aut posterius artuum laceratio illi cruciatus post eius mortem nos à peccatis absoluerent: quod nullus habens parum intellectus confitebitur. Sequitur ergo sanguinem, qui fluxit de latere Redemptoris nostri iam mortui ad redemptionem nostram, nihil profecisse: identidem de aqua dicendum. Item aqua nec sanguis de Christi latere profluentes

Aqua ad Eucharistię Sacramentum, nihil attinet.

fluẽtes ad paſſionem, nihil attinuere ſuper quam Eu- F
chariſtiæ Sacramentum ſolidatum eſt. Ex ſuperioribus ergo conſtat, quare non ponatur in Sacramento Euchariſtiæ aliquod ſignatiuum aquæ, quæ de latere Chriſti effluxit.

Quomodo in Hoſtia, & in Calice ſit Corpus, & Anima, & Sanguis, & Verbum.
Cap. XXXVII.

EXCLVSIS dubijs, quæ ex ſuperioribus emergebant, ad prælibata redeuntes dicẽdum eſt. ſ. ꝙ in Hoſtia verum Chriſti Corpus, & Anima, & Sanguis, & Verbum ſit. In Calice autem Sanguis, Corpus, Anima, & Verbum: non tamen eodem ordine, quia G
in calice ſanguis Chriſti primo, & directè eſt, omnia autem alia. ſ. corpus, anima, & verbum per quandam adhærentiam quam ad ſanguinem habent, inſunt. In hoſtia verò corpus directè eſt, cœtera autem. ſ. ſanguis, anima, & verbum per adhæſionẽ ad corpus ſunt. Fundamentum autem horum eſt in verbis conſecrationis: nam conſecratio ſecũdùm vim verborum eſt, ſicut per illa Chriſtus inſtitutor ſignificari voluit, & quia in verbis conſecrationis Hoſtiæ de ſolo corpore ſermo eſt, cùm dicitur, hoc eſt corpus meum, ſicut ponit Bea. Ioan. 13. ca. & Paulus in prima Epiſtola ad Corinth. cap. 11. In verbis igitur conſecrationis panis ſecundùm eorum vires ſolùm corpus Chriſti exangue, & ſine anima, atque deitate eſt: iſta tamen omnia ibi- H
dem per quandam adhæſionem ſunt. In verbis autẽ conſecrationis vini ſolùm de ſanguine exprimitur, qa Chriſtus dixit: Hic eſt calix ſanguinis mei noui, & æterni teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum, ſicut Bea. Ioan. & Paulus deſcribunt vbi ſupra: iuxta iſtorum verborum vires in conſecratione vini ſolus ſanguis eſt, corpus autem, & anima, atque verbum per quandam adhæſionem ſunt. Hæc autem conſecrationis verba ſecundùm totum tenorem, quem nunc habent, in Euangelijs, aut Epiſtolis minimè reperiuntur: quoniam aliqua verba addita fuiſſe videntur: quis autem formam iſtam mutauit, & quando mutata ſit, & cur quodlibet verbum additum, aut mutatum: reſpondet Innocentius III. I
Papa in cap. cùm Marthæ. extra de celebratione Miſſarum, & ibi inquiratur.

Quare corpore, & ſanguine ſub ambabus ſpeciebus conſecrationis exiſtentibus reliqua adſint per adhærentiam. Cap. XXXVIII.

RATIO autem cur corpore, & ſanguine ſub ambabus ſpeciebus conſecrationis directè exiſtentibus, cœtera ſub qualibet ſpecierum per adhærentiam quandam ſint, eſt: quia nunc nos corpus, & ſanguinẽ Chriſti, ſicut ſunt conſecramus, & quia corpus Chriſti viuentis corpus eſt, neceſſario vt viuum conficitur: ſanguis etiam, quia hominis viuentis eſt, ſicut homi- K
nis viuentis confici neceſſarium eſt. In homine autem viuente poſt corpus alia ſunt, neceſſarium eſt igitur cùm corpus viuentis Chriſti cõficitur, ibi alia poſt corpus exiſtere. Ad hoc enim, vt corpus aliquod viuens ſit, neceſſarium eſt, vt animam habeat, quæ eſſe, & moueri, atque vitam corpori tribuat: & quia anima ad hoc, ꝙ in corpore ſit, multas præexigit diſpoſitiones, quarum potior ſanguis eſt, quia anima omnis carnis in ſanguine eſt, vt apparet Leui. 17. & Deutero. 12. cap. oportet ergo, vt omne viuens corpus ſanguinem habeat, & ꝙ in corpore Chriſti cũ conficitur ſanguis ſit: licèt verba conſecrationis nihil exprimãt, nec vis aliqua in verbis iſtis ſit, vt cùm corpus conficitur ſanguis per adhærentiam ſit. Item in Hoſtia conſecrata anima Chriſti per adheſionẽ, & non directè eſt: quia in verbis conſecrationis Hoſtiæ de anima mẽtio nulla fit: quia tamen corpus Chriſti viuens eſt, & ſine anima viuere non poteſt, neceſſarium eſt, vt in eo anima ſit: alioquin ſequeretur Chriſtum hominem nõ eſſe cùm conſecratio fit: quia anima à corpore ſeiuncta foret: alia quoque pleraque inconuenientia, quæ ĩn ſuperioribus aſſignata ſunt. Item in Hoſtia conſecrata verbum Diuinum. ſ. ſecunda Trinitatis perſona eſt: licèt in verbis conſecrationis de verbo Diuino nihil exprimatur: neceſſarium tamẽ eſt ibi verbum exiſtere: quia Chriſtus Deus & homo eſt, quod nullatenus fieri poſſet, niſi corpus & anima verbo ſemp vnita forent, ſequitur igitur in Hoſtia cõſecrata eſſe verbũ. Ioannes quoque Damaſcenus doctor famoſus de verbo dicit, quod ſemel aſſumpſit, nunquam dimiſit. ſ. ꝙ partes humanæ naturæ quas aſſumpſit, nunquam dimiſerit: neceſſarium ergo erat, vt ſemper corpus & anima verbo vnita forent: ita ergo cùm Hoſtia cõſecretur, oportet, vt verbum ibi ſemper ſit. Ex ſupratactis elicitur, quid in Hoſtia conſecrata directè ex verbis conſecrationis eſt, & quid per adhæſionem corporis inſit.

De vini conſecratione. Cap. XXXIX.

SICVT de Hoſtia cõſecrata locuti ſumus, ita de vini cõſecratione fateri cogemur: cùm enim vinum conficitur, ſolus ſanguis ex verborum viribus ineſt, ſicut in ſuperioribus diſſeruimus, adhęſione tamen ſanguinis corpus, & anima, atq; verbum inſunt. Cauſa autem huius ſicut in præcedentibus declaratũ fuit, eſt, quia ſanguis Dominicus in Calice non eſt tanquam ſanguis corporis mortui, ſed viuentis, quia nunc Chriſtus viuit: ſanguis autem rei viuentis extra vaſa ſua eſſe nequit. ſ. extra vaſa venarum: venæ autẽ extra corpus non ſunt: neceſſe eſt ergo ſanguinẽ conſecratũ in corpore eſſe, ita ergo in calice corpus Chriſti erit, ſicut in hoſtia eſt, licèt hoc verba conſecrationis non efficiant. In calice autem in ſanguine conſecrato, anima quoque Chriſti eſt, quia ſupra probatum eſt corpus Chriſti viuum ibi eſſe, & quia ſine anima corpus nullum viuens eſt, neceſſarium eſt ibidem animam conſiſtere. Item oportet in vino cõſecrato cũ ſanguine verbum eſſe: nam cùm ibi corpus Chriſti & anima ſint, vt prędictum eſt, & verbum his duobus vnitum eſt, quod nunquam dimiſit, neceſſarium eſt, vt verbum in calice, atque anima, & corpus cum ſanguine ſint. Sunt ergo in calice ſanguis, corpus, & anima, & verbum. Ex quibus elicitur, quòd tantum in Hoſtia quantum in calice eſt, ſed non eodem ordine: item quòd totus Chriſtus in calice, & in hoſtia ſit.

Notanda de Hoſtia conſecrata.
Cap. XL.

HAEC autem ſupradicta, licèt cõſecrata hoſtia, atque calice, conſiſtere ſecundùm conſecrationem, quam nunc facit Eccleſia oportere non ambigitur: nam Chriſtus nunc viuens eſt, & omnia ſupradicta in eo ſemper ſimul ſunt: ſi tamen in triduo, quo Chriſtus mortuus fuit confeciſſet quiſquam Euchariſtiã, non fuiſſent iſta in hoſtia, & calice: nam ſi quiſpiam in illo triduo hoſtiam conſecraſſet, fuiſſet ibidẽ corpus Chriſti mortuum, ſicut erat ĩ Cruce, aut ſepulchro: non tamen fuiſſet ibi ſanguis, quia per crucem, & terram, atq; Chriſti veſtes effuſus erat: anima quoque ibidem nõ fuerat, quia corpus mortuũ iſtud erat.

Item

Item si quispiam in illo triduo mortis Iesu in vino confecisset, proferens consecrationis verba, stetisset ibi sanguis: sed non corpus, quia sanguis per se à corpore fusus erat. Quia autem modus consecrationis eo tempore non consequebatur in hostia, aut calice id quod nunc consequitur animaduertendum in quo differant, & quæ sit ratio diuersitatis. Primò autem attendendum est, ꝙ si quispiam in hostia confecisset in triduo mortis Christi prolatis verbis consecrationis super panem, oportebat, vt ex vi consecrationis corpus Christi sub specie panis existeret. Secundum autem, ꝙ nunc in consecratione est sanguis esse dicit, qui tunc nullatenus foret, quia totus sanguis à benedicto Christi corpore fusus erat, nec erat aliqua adhęsio, ex qua tunc in corpore sanguis esset. Tertium autem, ꝙ nunc in consecrata hostia esse dicimus anima est: tunc autem ibidem esse non poterat, quia corpus mortuum erat, in corpore autem mortuo anima nulla est. Quartū, ꝙ nunc ponimus in hostia consecrata est verbum. s. persona secunda Trinitatis, & hoc cum corpore in hostia consecrata tunc existeret: quia vt tota catholicorum Ecclesia confitetur, Christus, quod semel assumpsit, nunquam dimisit, & quia in assumptione verbum sibi corpus humanum vniuerat, oportebat, vt illud sibi semper vnitum haberet. Sic ergo in consecrata hostia, quæ in illo triduo consecraretur, corpus, & verbum existerent, ꝙ sufficiebat ad excludēdum plures assumptiones, incarnationes, atq; vniones corporis humani, & animæ ad verbi personam. Cōcluditur ergo ex prædictis, ꝙ si quispiam in triduo mortis Christi hostiam consecrasset, solùm corpus, & verbum ibidem existerent. Si fortassis aliquis eo triduo Dominicæ mortis in vino confecisset prolatis consecrationis verbis, ex viribus eorum oportebat ibi sanguinem Christi esse, deitas autem, anima, & corpꝰ quolibet alio tempore in sanguine consecrato per cōcomitantiam necessario forent, sed nunc nullum existeret. Corpus autem Christi tunc in calice esse non poterat: quia eo triduo nulla sanguinis & corporis concomitantia fuit, cùm totus effusus foret: vbi igitur corpus erat, sanguis nullus erat, & è contra. Item in sanguine anima non existeret: quia sanguis per se animatus non est, sicut corpus: dato tamen, ꝙ sanguis vegetationem aliquam ab anima acciperet: hoc solùm in corpore est: cùm verò à corpore seiunctus est, nullam animæ concomitationem habet. Tertium autē, quod in consecrato sanguine nunc est, verbum dicit: sed hoc illo triduo in sanguine consecrato non esset, quia sanguis verbo vnitus non est. Nā in assumptione humanæ naturæ ad verbum vniuit sibi verbum principales partes naturæ. s. corpus, & animam: non vniuit tamē sibi directè partes humanæ naturæ minus principales, sicut humores, & pilos. Cùm ergo principales humanę naturę partes essent corpus, & anima, erat verbū vnitū corpori Christi mortuo, & animæ suæ separatæ, & non vniebat sibi tunc sanguinem, aut alias minus principales partes. Si ergo tunc vinum consecratum fuerat, non extiterat ibi secunda trinitatis persona. Ex p̄dictis ellicitur, ꝙ si in triduo mortis Christi aliquis sanguinem Christi sub vini specie confecisset, solus ibi sanguis fuisset corpus autem, & anima, atque verbum nullatenus.

Qualiter verbum in Christi corpore & anima existat. Cap. XLI.

IN superioribus de modo, quo Deus in rebus erat tangens, quomodo in virginis vtero fuerit declarauimus, & quia multoties de humanæ naturæ ad verbum vnione, aut incarnatione mētio est, locus exigit,

A vt perfunctoriè saltem dicamus, qualiter verbum in corpore Christi, & anima existat: & quomodo aliæ duæ personç. s. Pater, & Spiritus Sanctus insint eisdem partibus Christi. Dicendum aūt est, ꝙ licèt oēs trinitatis personæ incarnationem operatæ sunt, quia opera trinitatis indiuisa sunt, & quod vna persona operatur, & reliquæ operantur: vnica tamen trinitatis persona, scilicet, secunda carnem assumpsit. Dicendum igitur est de persona Patris, & Spiritus Sancti, ꝙ non steterūt specialius in anima, & corpore Christi, quàm in vtero virginis, & cęteris rebus: nā illa natura humana nullo modo à patre assumpta est, aut à Spiritu Sancto. Non ergo habent specialiorem essendi modum in illa natura assumpta, quàm in quolibet alio homine, aut lapide,

B quam nullo modo sibi assumpserunt, nisi quòd omnes tres personæ Diuinæ in anima Christi erant dando ei specialem gratiam, atque priuilegia, quàm alijs hominibus data fuissent: nam in ipso gratiæ plenitudo fuit, sicut testatur Bea. Ioa. cap. 1. cùm ait: Datus est ei spiritus, & non ad mensuram, de cuius plenitudine omnes accepimus. Item, quia verbum habet specialem modum essendi in corpore, & anima Christi, & aliæ personæ sunt cōsubstantiales verbo, videtur maiorem fuisse adhesionem corporis & animę Christi ad omnes diuinas personas, quàm sit omnium aliarum rerum. Hunc modum essendi, quem prima, & tertia trinitatis persona in anima, & corpore Christi, atque in omnibus eius partibus habuerunt, semꝑ fuit,

C siue cùm viuebat, siue cū in Cruce pendebat, aut erat traditus sepulturæ, siue cū post resurrexit. Secunda autem trinitatis persona, quæ aliter verbum dicitur, sicut eam nominat Bea. Ioan. 1. cap. & in principio primæ canonicæ, habuit specialem modū essendi in corpore, & anima Christi: nam non stetit, aut est in illis, tanquam in loco solùm, aut in conseruato, sed vniuit sibi istas duas partes naturæ: ita ꝙ homo inde compositus erat Christus, & verbum, ita ꝙ iste homo nō erat aliquis homo, qui esset homo differens à verbo, siue secunda trinitatis persona, sed erat quidam homo, qui erat verbum, siue secunda trinitatis persona. Fundamentum autem huius in assumptione est. Nam verbum assumens partes naturæ vnius hominis, ex qui-

D bus iste homo componebatur, fecit quòd iste homo nullam haberet personalitatem, sed eadem esset verbi persona, & istius hominis assumpti. In nobis autem hoc non fit, quia alia est istius hominis, qui est Petrus, aut Ioannes persona, quàm verbum, aut quælibet trinitatis persona: ideo non est verum, ꝙ iste homo, qui est Petrus est filius Dei, aut secunda trinitatis persona, est tamen verum, ꝙ iste homo assumptus est filius Dei, aut secunda trinitatis persona, quia non habet aliam personalitatem, quàm secūda trinitatis persona. Sic inquit Apostolus in Epistola ad Romanos cap. 1. Christus prædestinatus est esse filius Dei. Quod de homine Christo intelligitur, sicut in superioribus declaratum est. Hunc autem specialem essendi mo-

E dum habuit secunda trinitatis persona in partibus naturæ humanę Christi eas sibi vniendo, cùm ante passionem vixit, & nūc cùm denuo post resurrectionem viuit: nec de hoc poterit quisquam ambigere. Aliquis tamen in dubium reuocabit, si talis modus vnionis verbi fuit ad partes humanę naturę Christi, dum Christus in triduo mortuus erat. Cui respondendum est, quòd sicut illę partes, verbo vnitę extabant, dum Christus viuebat, & cùm denuo reuixit: ita vnitę extiterunt, dū Christus mortuus fuit: nam vt tota catholica fides confitetur, mox vt Christus homo mortuus est, verbum cum anima eius ad sedes descendit inferorum, manente illa indissoluta vnione, quę in virgineo vtero causata extiterat. Identidem illa secunda trini-

trinitatis persona, siue verbum, quia infinitate sua vbique est, cum benedicto Christi corpore in Cruce pēdente remansit, & cum eodem postea extitit in sepulchro, permanente illa prima vnitate assumptionis in vtero virginis celebrata. Et sicut ante Christum mortuum verbum cum corpore Christi, & anima vna persona, hypostasis, atque suppositum erat, & non plures: ita post Christi mortem verbum cum anima, & corpore Christi seiuncta, vna persona, atq; hypostasis erat nō acquisita per mortem Christi aliqua speciali vnione ad partes humanæ naturæ, aut deperdita. Præcisè igitur in Christi morte vnio corporis sui ad animam deperdita est, & in resurrectione denuo acquisita est: non facta aliqua mutatione, aut alteritate in vnione, quam habebat verbum ad partes humanę naturæ. G

Quomodo Christus vniuerit sibi diuersas, & summas partes. Cap. XLII.

IN prædictis autem speculandum est, quòd licèt dicatur verbum diuinum, aut secundam trinitatis personam illum hominem Christum compositum ex corpore & anima assumpsisse, aut quòd naturam humanam assumpserit, aut duas humanæ naturæ partes. s. corpus, & animam, & cōsequenter naturam humanam, & hominem Christum assumpserit. Hoc aūt apparet, quia verbum Diuinum, siue secunda Trinitatis persona assumpsit ad vnitatem personæ corpus humanum in vtero virginis, qđ formauit ex sanguine H menstruali. Assumpsit quoque ad personæ vnitatem animam, quam nouiter creauit: quia istæ erant partes humanæ naturæ, & istas sibi vniuit verbum, & adinuicem quoque vniuit: assumpsit sibi humanam naturam, quæ consistit in duabus his partibus copulatis. Item assumendo has duas partes, & eas inuicem copulando vniuit sibi hominem, qui ex his duabus partib⁹ componebatur: proprius tamen dicitur vniuisse partes istas duas humanæ naturæ, quàm naturam humanam, aut hominem compositum, qđ manifestatur, qa vt ait Damascenus, & tota fides cōfitetur, verbum Diuinum, quod semel assumpsit nunquam dimisit: Si ergo directè, & principaliter verbum Diuinū assumpsisset sibi hominem illum, nunquam dimisisset, sed falsum est, quia verbum Diuinum in morte hominē I illum reliquit: nam in illo triduo, quo mortuus fuit, homo non erat, nisi tenere vellemus opinionem Magistri Sententiarum in suo tertio, vbi Christum in triduo mortis hominem fuisse confirmat: sed hoc improbatur ab omnibus. Item non assumpsit directè verbum Diuinum humanam naturam. Nam natura humana à verbo derelicta est: humana namque natura in his duabus partibus simul sumptis existit. In triduo autem mortis hęc seiuncta fuere: humana ergo natura non fuit, & sic à verbo derelicta est. Partes tamen humanæ naturę. s. corpus, & aīa à verbo nunq̄ derelictę sunt, quia semper eas sibi in morte vnitas tenuit, sicut viuens tenuerat. Inducitur ergo ex prędictis verbum Diuinum principaliter, vel directè corp⁹, K & animam assumpsisse: & ista est vnio, aut incarnatio: naturam autem humanam, & hominem assumpsit consequenter.

Quędam de verbo Diuino, ac anima Christi ex sancta Trinitate. Cap. XLIII.

AMPLIVS autem accipiendum est, ꝙ Christ⁹, aut verbum diuinum assumpsit partes humanę naturę. s. corpus & animam: partes autem minus principales, vt humores, & pili, cęteraque similia directè à verbo non assumpta sunt, sed quia in corpore Christi F erant. Cùm ergo Christus vixit ante passionem, & nunc cùm denuo post passionem viuit, vnitas habet sibi omnes partes corporis, etiam minus principales, & ea, quæ in corpore sunt iuxta modum vnionis, quē habet ad corpus, & animam: post mortē aūt Christi aliqua horum à corpore seiuncta sunt, sicut sanguineus humor, qui ꝑ vulnerum fixuras profluxit: ideo Dominicus sanguis in triduo illo verbo hypostaticè vnitus non erat, sicut corpus, & anima Saluatoris. Cū autem Christus resurrexit sanguis denuo verbo vnitus est, sicut corpus, & anima vnita erant: ideo in superioribus conclusimus, ꝙ si in tēpore mortis Christi triduanę aliquis sanguinem eius sub vini specie confecisset, solus sanguis Dominicus ibi existeret, anima autem, & corpus, & verbum nequaquam. In hoc aūt tempore dicendum est, ꝙ tota sancta Trinitas in sanguine illo erat, sicut in cœteris rebus est: nec habebat aliquem specialiorem modum existendi secunda trinitatis persona, quā alię duę personę. In hostia autē è cōtrario erat: nam verbum Diuinum ibi specialiori modo existit, cùm ibi sit verè corpus Christi, alię autē personę Diuinę in hostia specialiorem essendi modū non habēt, quàm in quolibet alio homine, vel lapide. Ratio autem diuersitatis existendi verbi Diuini in hostia tempore triduanę mortis Christi, & nō in sanguine est, quia in hostia erat corpus quod per se assumptū est: in calice autē sanguis, qui per accidens, & ex coniunctione ad corpus assumptus est. Ex prelibatis liquide inducitur qualiter verbum Diuinum in corpore, & anima Christi, & cœteris partibus fuerit, & qualiter tota beata trinitas.

Sācta Trinitas quo se habebat in sanguine, & hostia in triduo mortis Christi.

Quando proprius Christum videamus, aut quando hostiam videmus, aut calicem. Cap. XLIIII.

CONCLVSIO ex superioribus qualiter Christus totus in hostia sit, & in calice, & sub qua cōditione in hostia sit, & calice, quia dicimus, quòd cùm hostiam consecratam, aut calicem manibus sacerdotis in altum tolli videm⁹, dicimur Christum, aut Deū videre, inquirendum est quomodo proprius videre dicamur. s. cū hostiam videmus, an cùm calicem. In quo diligenter animaduertendum est, ꝙ sicut in superioribus extitit declaratum, illud propriè videtur, quod per se videtur: siue videatur per se primò, siue per se non primo: quę in superioribus declarata sunt. Hęc autem sunt color, & lux, & communia sensibilia. s. magnitudo, figura, motus, quies, & numerus. Et quia Christus nullum horum est. s. non est color, lux, &c. ideo propriè videri nequit; quia tamen corpus Christi videri potest per colorem, lucem, magnitudinem, figuram, numerum, quietem, aut motum, qui in eo est, potest aliqualiter propriè videri. Nullo autem horum duorum modorum Christus in calice, aut in hostia videri potest. Primò autem modo in hostia videri non potest, quia non est obiectum proprium visus, nec sensibile commune. Secundò etiam modo Christus videri non potest. s. per aliquid, quod in eo est: quia iste modus tēpori illi congruebat, quo Christus cum hominibus versatus est: nam tunc per colorem suum, magnitudinem, figuram, motū, aut quietem videbatur. Nunc autem per colorem, aut magnitudinem, aut aliquid horū videri non potest: quia nihil horum nunc apparet latitans sub speciebus sacramentalibus. Item, quia in hostia, aut calice indiuisibiliter est, sicut in superioribus disseruimus: Christus tamē in hostia, & calice videtur, sicut homo armatus totaliter latēs sub armis, ita vt nulla eius pars videatur: dicimur tamen talem, aut talem hominem videre, quia scimus eum moueri sub armis, quę nos videm⁹,

ita

ita Christum videre dicimur cùm hostiã consecratã, aut calicem videmus. Scimus quippè, quòd cùm sacerdos hostiam, aut calicem in altum extollit, ibi est totus Christus Deus & homo.

Responsio dubietatis allatæ præceden. cap. & de quibusdam modis visionis. Cap. XLV.

NVNC autem ad propositum accedẽtes inquiramus quomodo proprius Christum videmus cùm calicem, an cùm hostiam videmus; cui respondendum est Christum proprius videri cùm hostiam consecratam videmus, quàm cùm calicem. Huius fundamẽtum est, quia visio magis, aut minus propria est, secundùm quòd magis, aut minus accedit ad primum modum visionis, qui proprijssimus est. Primus namq; visionis modus est cùm res per se visibilis est, siue sit per se primò visibilis, aut per se, & non primò, sed modus videndi Christum in hostia magis appropiat modo primo videndi: proprius ergo Christus videtur in hostia, quàm in calice. Quod autem videre Christum in hostia magis appropinquet primo modo videndi, quàm videre Christum in calice, manifestatur: quia primus videndi modus est, cùm aliquid per se videtur, siue per se primò, siue nõ per se primò, & hoc modo non videtur Christus in hostia, aut in calice. Secundus modus videndi est, cùm aliquid videtur, non quia sit secũdùm se visibile, sed quia est in eo aliquid quod est secundùm se visibile: hoc modo etiã Christus non videtur in calice, aut in hostia: quia non videtur per aliquid, quod in eo sit. s. per colorem, aut magnitudinem, quia colorem Christi, figuram, motum, aut quietem in hostia, aut calice nullatenus contemplamur: Christum autem in hostia, & calice cernere est per tegmenta contemplari: tunc autem modus, qui magis de tegmento habet minus ad primum modum accedit, & magis improprius est è contrario. Sic autem est, quòd cùm Christum in hostia contemplamur magis eum sine tegmento respicimus. Cùm autem eum ĩ calice prospectamus, maioribus tegitur velamentis: nam cùm Christus in hostia cernitur, solum tegitur sacramentalibus speciebus, nè nobis visibilis esse possit: species namque panis supposita Dominicam nobis aufert visionem. Præterea Christus in hostia indiuisibiliter est, vt prælibatum est. Indiuisibile autem videri nequit. In calice autem plura Dominicam visionem nobis auferunt velamenta. Primum est sacramentalis species: nam qualitercunque sub eis Christus lateat non videbitur. Secundum autem velamentum, quia sub speciebus vini Christus indiuisibiliter est, sicut sub speciebus panis. Tertium velamentum est, quia species vini in calice iacent calicis grossitiæ adopertæ. Sequitur ergo magis propriè Christum videri cùm eum in hostia videmus, quàm cùm in calice cernimus, sed neutro modo propriè videmus.

Quomodo dicamur Christum sub sacramentalibus speciebus videre. Cap. XLVI.

AMPLIVS autem circa prædicta aliquis dubitabit, quomodo dicamur Christum sub sacramentalibus speciebus videre, aliqui namque arbitrantur solum nos Christum intueri cùm hostia, aut calix super altare sacerdotis manibus extollunt, & nõ aliàs. Huic respondendum est, quòd cùm hostia postquam consecrata est in se verè Christum continet, & vinum cõsecratum in se totum tenet Christum, quotiescũq; viderit hostiam consecratam, Christũ videbit, & quotiescunque calicem sanguinis Christi aspexerit, Christum cernere prædicabitur. Et non solùm cùm hostia, aut calix sacerdotis manibus in altum tollatur: sed etiam cùm tam hostia, quàm calix in altari sedẽt, aut cùm secundo hostia paululum super altare tollitur, aut cùm ante sumptionem frangitur, aut eam sacerdos sumit. Omnia hæc identidem de calice accipienda sint: etiam cùm hostia ad infirmos ducitur, aut cùm quispiam eam in sua repositaria arca videt, omnibus his modis aliquis Christum videre prædicatur. Nec his solis modis Christum sacramentaliter cernimus, sed quotiescunque hostiam consecratam, vtcumque videamus, aut calicem sub vini specie sanguinem Dominicum continentem. Proprior tamen modus horum Christum sacramentaliter vidẽdi est, cùm hostiam in altari cernimus eleuari prima eleuatione, cùm post eam calix quoque sanguinis sacerdotis manibus tollitur, quia hoc solùm fit, vt videatur. Ex supradictis liquide comprobatur quõ Christum, qui leo in hac metaphora dicitur, videamus.

Pars secunda metaphoræ secundæ, scilicet leo, qui non videbatur, quod dupliciter intelligitur. Cap. XLVII.

IN hoc secundo figurato Paradoxo secunda erat particula: Qui non videbatur. s. ꝙ iste leo, de quo supra dicebatur nõ videbatur. In superioribus de hoc leone dicebatur, quòd visus est, & modum eius exposuimus. Nunc autem dicitur, quòd non videbatur. Hoc tamen dupliciter intelligi debet. Primo modo, vt hæ duæ particulæ. s. videbatur, & non videbatur ad diuersa tempora referantur: ita quòd in vno tempore iste leo Christus videretur, & in alio non videretur. Alio modo intelligi potest, vt ad idem tempus referatur. s. ꝙ in eodem tempore Christus leo videretur, & in eodem non videretur. Primo autem modo assumendo verum erat, ꝙ iste leo videbatur, & non videbatur. Nam ex quo natus est, visus fuit inter gentes communicando, prædicando, exhortando, aliosq; humanos actus faciendo, sicut testatur Baruch: Post hęc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Post mortem autem suam ad modicum tempus visus est, quia homo non erat. Denique post resurrectionem visus est: quia discipulis suis apparuit, & Beatæ Virgini, alijsque personis, sicut habetur Matthæi 28. cap. & Marci 16. & Lucę 24. & Ioan. 20. & 21. capitulis. Idem habetur Actu. ca. 1. vbi dicitur de Christo, quòd versans cum eis apparuit illis in multis argumentis per quadraginta dies vsque ad diem, quo assumptus est. Hi autem quibus Christus à mortuis resurgens apparuit, fuere quingenti, aut paulo plures: sic ait Apostolus in prima Epistola ad Corin. 15. cap. s. & post resurrectionẽ suam apparuit Iacobo, & Cœphę, & plusquam quingentis fratribus: nouissimè autem, tanquã abortiuo visus est mihi. Postquam verò in cœlum conscendit, non videtur. Et sic manet vsque ad eius aduentum ad iudicandum: leo igitur iste aliquando videbatur, & aliquando non videbatur. Conuenienter igitur de Christo dici potest, aut leone hoc, quòd videbatur, & non videbatur.

Affirmatio expositionis allatæ præcedenti capite. Cap. XLVIII.

EXPOSITIONIS huius modum aliquis discretum, atque impertinentem iudicabit, sed falsum est, quia hoc loquendi modo Sacra Scriptura per usa est, cùm de hoc leone loqueretur, de quo in hoc figurato Paradoxo sermo agitur: ita vt verè dici possit hanc huius Paradoxi particulam per Sacram Scripturam

ram ab antiquo expositam esse. Quod habetur Ioan. F
cap.16. vbi cùm Christus ante mortem suam discipu-
lis loqueretur, ait: Modicum, & non videbitis me, &
iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad patrē.
Hic autem de morte sua faciens Christus sermonem,
modicum se videndum dicit: quia ab hoc tempore,
quo Christus istud eis proponebat verbum vsque ad
mortem suam ab eis videndus erat. Christus namq;
hoc eis proposuit verbum prædicans in quinta feria
cœnæ per noctem postquam cœnasset, sicut apparet
ex processu Euangelij Beati Ioannis à cap.13. in prin.
vsq; ad 14. Erat autem magnum noctis elapsum spa-
cium: cùm ista Christus dixit, durauit autem vsque
ad alteram diē, qua mortuus est, scilicet, in sexta feria
parasceues ad horam nonæ. Erat autem aliquid mo- G
dicum, quo ab eis vidēdus non erat, quod intelligitur
de spacio triduanæ mortis suæ: quod verius supputā-
do quadraginta horarum spacium fuit, maius tamen
hoc spacium discipulis tractum est: quia non imme-
diatè post resurrectionem suam ab eis visus est. Ite-
rum autem ab eis videndus erat.s. post resurrectionē,
& de hoc Christus loquebatur dicens: Iterum autem
videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium ve-
strum nemo tollet à vobis. Sicut autem ista propo-
sitio.s.ꝙ quidam leo videbatur, & non videbatur est
Paradoxon figuratum, atque continet difficilem in-
tellectum. Ita verba illa Saluatoris.s.modicum, & vi-
debitis: iterum modicum, & non videbitis me: quia
vado ad patrem: Paradoxon est: quod liquidè patet, H
quia sensus eorum difficilis est: nam Apostoli auditis
verbis his inter se dubitantes inquirebant.s. quid est,
quod dicit modicum: Christus autem respondit eis,
dicens: De hoc quæritis inter vos, quia dixi modicū,
& videbitis me, & iterum modicum, & non videbitis
me, quia vado ad patrem: nec intelligebant vllatenus
quid hoc esset, donec eis Christus declarauit, vt ex ca-
pitulo decimoseptimo Ioannis apparet.

Expositio primæ partis secundi Paradoxi.
Cap. XLIX.

SECVNDVS autem in his verbis expositionis
modus est referēdo ea ad idem tempus.s. quòd in
eodem Christus videbatur, & non videbatur. Et quia I
in Christo duæ naturæ erant.s. natura humana, & di-
uina, potest quantum ad quamlibet harum partium
intelligi. Verum namque est de Christo inquantum
homo est, quòd videbatur, & non videbatur, scilicet,
in hostia: quia nos eū certissimè latere cognoscimus:
ibi enim verum corpus eius est, quod de virgine sum-
psit. Et sicut hominem armis tectum videre dicimur,
nulla eius particula apparente, idem de Christo dici-
mus: quia verissimè in hostia est. Iste idem leo non
videbatur in eodem tempore, in quantum homo est:
quia homo per colorem suum, magnitudinem, figu-
ram, motum, quietemq; conspicitur: ex quibus nul-
lum in Christo patet. In hostia namque nullum de K
accidētibus Christi patere potest, quia ibidem indiui-
sibiliter est. Item, quia sub sacramentalium specierū
nube latet, & color eius in publicum patere nequit:
verum ergo est de Christo, quòd in hostia nō videtur,
visionem eius verè accipientes: iste leo ad idem tem-
pus relatus videri potest, si impropriè visionem assu-
mamus, sicut videtur homo cum sub armis est. Est
autem in isto leone Christo alia natura, scilicet, Diui-
na, & quantum ad hoc referri potest conuenienter,
scilicet, quòd Christus in quantum Deus videbatur,
& non videbatur: quod intelligitur referendo ad tē-
pus, in quo cùm hominibus conuersatus est, quia tūc
verè visus est cùm verus homo esset, & sicut cœteri
homines videbatur, & quia verbum, siue secunda dei-
tatis persona non videbatur, quia secunda persona est
spiritualis: spiritus autem videri non potest, cùm indi-
uisibilis sit, sed corpus: in verbo autem diuino, quod
incorporeum, & indiuisibile est videri non potest,
quia color, secundùm quem visio fit in quantitate ex-
tensiua semper est. Sic testatur Beatus Ioannes cap.1.
Deum nemo vidit vnquam. Exodi.33.cap. Non vide-
bit me homo, & viuet. Licèt igitur superiores modi
exponendi conuenientes sint, iste tamen conuenien-
tior cœteris est.s.ꝙ Christus erat leo, qui videbatur,
quia videbant Iudæi suam veram cunctis manifestam
humanitatem, & nō videbatur, quia Deus verus erat,
nec poterant gentes suam intueri deitatem. Ex præ-
libatis liquide inducitur, qualiter particula ista intel-
ligi debeat, scilicet, qui non videbatur.

Dubium contra prædicta. Cap. L.

EX prædictis aliquis dubitandi fomitem sumet,
quoniam dictum est, quòd Christus secundùm,
quòd erat Deus, non videbatur: dicet autem aliquis,
quòd Christus, secundum quòd Deus videbatur.
Nam si videri assumeretur pro illo, quod per se primū
videtur, sicut color, vel lux, aut pro communibus sen-
sibilibus, quæ per se non primò videntur, verum esset,
Deum non posse videri: quia Deus nec color est, nec
commune sensibile. Aut si videri secundo modo
accipiatur, sc.licet, ꝙ res per se visibilis non sit, aliquid
tamen in se habeat, secundùm quod videri possit,
sicut substantiæ visibiles secundùm se videri non pos-
sunt: videntur tamen per suam magnitudinem, aut
colorem, figuram, motum, quietem, diceremus, Deū
nequaquam videri posse, cùm lucem, colorem, figu-
ram, aut cœtera in hunc modum nullatenus habeat,
cùm incorporeus, atque indiuisibilis sit. Est tamen
alius videndi modus, vt cùm hominem armatum vi-
demus cuius nullam particulam reuelatam intuemur,
sed eum videri dicimur, quia eum tectum latere co-
gnoscimus: sic enim Christum in calice, & hostia vi-
demus: quia licèt eum nullo duorum modorum
prædictorum videremus: alio tamen modo videmus.
Cùm ergo Deus sit vbique, & in quocunque loco si-
gnato scimus Deum esse, dicemur Deum videre.
Huic respondetur, Deum in se ipso, nec propriè, nec
impropriè videri, de homine autem armato dicimus,
quòd eum videmus: quia licèt non videamus eū, nec
aliquam rem in eo existentem, quæ intrinseca sit, vi-
demus tamen arma, sub quibus latet, & quæ ipse mo-
uet. Sic igitur licèt hominem armatum non videa-
mus per aliquid, quod in eo est, videmus tamen eum
per aliquid, quod non est in eo, sed ad ipsum adheren-
tiam quandam habet, sicut sunt arma, quæ mouet ho-
mo armatus. De hostia autem itidem dicimus. Nam
quamquam Christus in hostia non habeat aliquid,
secundùm quod videatur, quia non cernitur secundū
suam magnitudinem, aut colorem, aut quodlibet al-
terum accidens eius, noscitur tamen ibi esse colore,
& magnitudine, atque figura hostiæ consecratæ, &
calicis: quia ista ad Christum adherentiam quandam
habēt, cum sub his Christus solus lateat nihilq; aliud.
De Deo autem nihil tale valemus astruere: nam li-
cèt vbique, & in omni re Deus sit, nulla tamen res,
aut locus est, qui Diuinæ essentiæ vllatenus speciali-
ter adhæreat, qua Deum certissimè dignoscamus:
licèt eum esse vbique certissimè cognouerimus. Vt
si in aliqua ciuitate aliquem virum signatum: vt ver-
bi causa Demostenem esse nouerimus, illam ciuita-
tem à remotis spectantes illum videre virum nequa-
quam asseremus: nam licèt eius locus cognitus sit,
nihil

nihil tamen in illo homine est intrinsecè, aut extrinsecè quod ad ipsum specialiter adhæserit, ideo dicimus illum hominem videri nullatenus. Conformiter quoque dicemus Deum secundùm se videri nullatenus.

An Deus secundum se videri possit. *Cap. LI.*

ALIQVIS autem fortassis arguet Deum secundùm se videri posse: nam Deus corpoream similitudinem assumere potest, in qua videatur, loquatur, atque alia efficiat. Sic enim sæpissimè Iudæis apparuit, atque locutus est. Sic habetur Exodi 3. capit. vbi Moyses vidit rubum ardere, quæ non comburebatur, & locutus fuit Dominus ei de medio rubi. Apparet ergo Deum visum fuisse ex adhærentia, quam specialiter gerebat ad ignem in rubo, in cuius medio Deus erat. Item Exo. 19. & 20. cap. habetur, quòd cùm Deus daret legem in vertice Sinai, clamabat voce magna in sonitu clangoris buccinæ, dicens: Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti. Cùm igitur specialiter Deus ad illam vocē adhærentiam haberet, qui locum videbāt, in quo vox illa diuina formabatur, dici possent Deum videre. Itē Deus caliginem, nubem, montemque fumigantem in quo ipse erat in vertice Sinai ostendit: hoc autem populo notum erat, vt habetur Exodi vigesimo capitulo, & 24. cap. s. Accessit autem Moyses ad caliginē, in qua erat Deus: videri ergo Deus poterat ex aliquo speciali signo, quod demonstraret. Similes auctoritates in Sacra Scriptura sępissimè reperiuntur. Supradictis respondetur Deum videri non posse, nec aliquā assumere similitudinem, qua videatur, aut loquatur, vel quidquam operetur. Cùm autem in aliquibus locis scripturæ similia reperiātur, dicemus illa à Deo non facta, sed per angelos, sicut inferius probabitur. Hoc enim liquidè comprobatur his duabus præpositis auctoritatibus, & quadam alia, quæ habetur Exo. vigesimoquarto capit. s. Viderunt Dominum Deum Israel, & sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, & quasi cœlum cùm serenum est, comederunt, atque biberunt. In omnibus tamen prædictis locis innotescit hos angelos fuisse, qui Dei nomen assumpserant. De primò autem manifestatur, cùm dicitur, quòd Deus loquebatur in rubo, quia licèt Exodi tertio cap. Deus vocetur, in libro tamen Actuum Apostolorum, vbi Stephanus Prothomartyr Iudæis loquebatur, eum qui in rubo loquebatur, angelum fuisse testatus est. Alius autem, qui in vertice Sinai legem dedit. s. Exo. 19. & vigesimo, licèt Deus nuncupetur, tamen ex Sacra Scriptura angelus esse conuincitur, vt declarat Apostolus ad Galathas tertio capitulo, scilicet: Lex data p angelos in manu mediatoris: hunc, qui legem in Sinai dedit Iudæi in monte eodem videre, de quo Exodi vigesimoquarto capitulo, & Deus vocitatur: Angelus tamen est. In plerisque tamen alijs scripturæ locis angeli Deus vocantur, sicut diffusius declarauimus super Exo. 19. capit. Ex prædictis necessariò inducitur Deum videri nullatenus.

Deum videri posse.

Deus non videri, nec loqui.

An Deus formam aliquam assumere possit. *Cap. LII.*

HIS autem quispiam contra niteretur, scilicet, Deum formam aliquam assumere posse, in qua videatur, atque loquatur, & aliud operetur. Sic manifestatur Lucæ tertio cap. vbi de baptizato Christo à Ioanne inquiens ait: descendit Spiritus Sanctus in eum in columbæ specie, & vox patris audita est: hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.

A In quo Euangelista Lucas tres distinguit in deitate personas cuilibet actum suum tribuens. Filium quidem dicit baptizatum, patrem verò de cœlo locutum, Spiritum Sanctum in columbæ specie descendentem descripsit: sequitur igitur Deum apparuisse, atque formam aliquam assumpsisse. Identidem Matthæus describit decimoseptimo capitulo, cùm transfigurationem descripsit: Et vox de cœlo audita est: hic est filius meus, in quo mihi bene complacui: ipsum audite. Ad quod oportebat aliquam assumi formam corpoream, in qua vox formaretur. Persona autem patris illam corpoream figuram assumeret, quoniam eum loquentem scripturæ prodit oratio. Sic igitur in assumpta figura videri poterant. His B enim respondendum est, personā Patris, & Spiritus Sancti, nec propriè, nec impropriè vnquam visas, nec vnquam formam corpoream assumpsere, in qua videri, loqui, aut cœtera facere possent. Nam si Deus aliquam corpoream ex aere figuram assumeret, in qua voces audirentur, & figura illa moueretur, oportebat aliquam substantiam spiritualem intelligentem eam intrinsecè mouere, & alia operari. Nulla quippè substantialis forma irrationalis ea, quæ in tali figura videntur, efficere poterat. Præterea, quia data ibi aliqua speciali forma mouente, & prædicta operante, necessarium erat esse hanc figuram de genere aliàs cùm moueatur motu progressiuo, quod falsum est. Necessariò igitur intra prædictā figuram aliqua C substantia spiritualis est hoc efficiens, quæ aut Deus erit, aut angelus bonus, vel malus: anima namque humana esse non potest, quia hic hominem constitueret, si fortè angelum bonum, aut malum in figura illa latere concedamus, dicemus Deum ibi nihil agere, loqui aut mouere, & sic Deus videri non poterit, cùm nullam habeat adhærentiam ad illam figuram corpoream. Si autem dixerimus Deum illam figuram corpoream assumere, & loqui, est impossibile: nam cùm omnis motus in successione sit, vt Aristoteles testatur in plerisque Physicorum Libris: & motus in instanti fieri nequeat: qa ideo motus est, quia partibiliter acquiritur, scilicet, post partem reliqua pars, in quo successio necessaria est: & contradi-D ctionem includit motum quemquam instantaneum fore: Deus tamen in instanti operari quidquam nequit. Nam secundùm genus operatiuarum potentiarum sunt genera actionum, quia verò omnes potentiæ naturales finitæ, atque limitatæ sunt, correspondet eis operatio successiua, quia quod fit agenti resistit, nec totum simul effici potest. Potentia autem Dei infinita est: ideo ei resistere nihil valet, dum infinita sit distantia eius ad quamlibet repugnantiam. Sequitur ergo, vt in instanti fiat.

Esse nostrum viuere est. *Cap. LIII.*

E PRAEDICTIS autem confirmandis adijcitur, quòd esse nostrum viuere est, sicut ait Aristoteles in tertio de Anima, scilicet, viuere viuentibus est esse. Aristoteles quoque in nono Ethicorum libro ait: Viuere est in esse, & in operari: oportet igitur, quòd qualem modum res essendi, & viuendi consequuntur, talem in operando sortiantur. Sunt autem aliquæ res, quæ totum esse suum, & viuere simul non habent: hęc aūt sunt, q̄ ꝯpositionē ex actu, & potētialitate suscipiunt, & hęc oīa sunt, q̄cunq; entia sunt p̄ter Deū, qđ de substantijs intelligendū est. Nam horum qđlibet aliqđ est, & p̄ter id magis esse pōt, aut super id, qđ habet esse aliud suscipere pōt. Hęc aūt potētia, aut potentialitas dr̄: sicut homo actus est cū est hō: qa cū fuerit hō nullatenus in potentia est, vt amplius ho sit.

Esse in potentia esse in actu.

Est tamen in potentia, vt albus, niger, sapiens, fœlix, F infęlixve sit: quod de rebus cęteris pariformiter dicẽdum est. Nam secũdum aliquid actus sunt, aut in actu existunt, quoad aliquid verò ex potentia existunt, quia ad aliquid in potentia sunt. Horum autem nullum habet totum suum esse simul, sed in quãtum actu sunt, aliquid sunt: in quantum autem in potentia sunt, non sunt, sed esse possunt. Cum ergo esse sit viuere, & operari, & hoc totum esse simul non habeant, oportet vt totum operari simul habere nequeant: sed vt prius eis aliqua actu ex sui particula insit: deinceps verò reliqua, quod in successione operari dicitur. In Deo autem accidit econtrario: quia non est ex actu, & potentia compositus, sed purus actus est: nam Deus aliqd est, & vltra id, quod est, nihil magis esse põt, aut quicpiam suscipere: sicut nos qui aliquid sumus, & pręter hoc alterum esse possumus aut suscipere. Hæc autem puritas actus, ideo necessariò ponitur: alioquin infinitè perfectus non esset: cùm perfectius est, quod totaliter actus sit, nihil recipere potens: quàm qđ quodammodo possibilitate consistit. Cũ ergo totus actus sit omni possibilitate carens, sequitur eum totum esse suum simul habere: aliàs necessariò confiteremur, quòd præter esse quod nunc habet, aliquod suscipere possit: quod est ex actu, & positio constare. Identidẽ cùm esse operari sit, & esse Dei totum simul est, cùm pars particulam non præcedat, est impossibile Deum successiue aut per motum operari, sicut liquet, impossibile esse eum ex actu, & positio consistere: aut H totum suum esse simul non existere. De hac autẽ compositione ex actu & potentia aliisque tribus compositionibus, scilicet ex genere, differentia, esse, & essentia, materia, & forma, diffusius disputauimus super capit. 28. Deuteronomij.

Res tunc sunt cum actu sunt.

Deus oĩ caret potẽtialitate.

Omnia, quæ à Deo fiunt, in instanti producuntur. Cap. LIIII.

ADHVC ipsis superintendentes dicemus, quòd sicut se habet viuere, sic se habet & operari: sed tota dei vita simul est: ergo tota operatio eius simul est, scilicet vt pars particulam non præcedat: maior ex prædictis liquidatur: quoniam esse, viuere, & operari conuertuntur, vt ait Arist. 9. Ethi. Minor autem, scilicet, quòd tota dei vita simul sit, probatur: nam Deus siue omnia, quæ ęterna sunt, totam vitam suam simul habent. Sic ait Boet. de Consolat. li. 5. prosa vlt. Aeternitas est interminabilis vitæ simul tota, et perfecta possessio. Sicut ergo operatio Dei cõstabit, vt tota simul sit, nec particulam pars præcedat: hoc autem est operationem instantaneam, aut sine successione, vel motu esse. Quod autem operationes diuinæ successionem nullam habeant, apparet, quia omnes actus, qui propriè diuini sunt nulla constant successione: quod in creatione apparet, quæ solius Dei est, & in instanti celebrata est, & cùm animæ quotidie creãtur in instãti esse habẽt. Resurrectio quoq; instantanea est, qa in instanti deus quempiam suscitat à mortuis. Sic Paulus inquit in epistola prima ad Thessal. c. 2. omnes qui K mortui sunt, in ictu oculi resurgẽt. Hoc identidem ex omnibus miraculosis operationibus cõprobatur, quę Deo soli attribuuntur, omnes nanque hęc in instanti celebrantur. Ex his quoq; inducitur quęcũque a Deo fiant in instanti fieri, nec eum successiuè posse operari: de hoc autem diffusius disputauimus Exo. 23. & 25. c. Ex quo sequitur ꝙ deus nõ possit aliquem lapidem hinc mouere ad viginti leucas, aut saltem ad dimidiã, quia tũc operatio Dei esset in successione aut motu, quod impossibile est. Sed si Deus mouere voluerit, efficiet, vt lapis qui nũc hic est, in instanti sit ad mille leucas: hoc autem motus aut successio non est, quia nõ sit secundùm tẽporis diuisionẽ, quam motus exigit. Hunc enim lapidem, quem Deus sic transposuerit de loco in locum, non oportet mediũ spacium pertransire hoc autem apud philosophantes nõ vocat motus, sed magis mutatum esse: licèt totaliter mutatum esse dici non possit: quia mutatum esse terminus motus est, & præexigit motum præcessisse.

Aeternitas quid.

Deus quæ agit ĩ momẽto agit.

Mutatũ eẽ quid sit.

Deus loqui non potest. Cap. LV.

PRAETER hoc autem sciendum est, Deum loqui non posse: nam si locutio quouis modo in stãtanea esse possit, Deus loqui posset. Impossibile tamẽ est, esse magisterium in instanti verba proferendi, voces namque à nobis prolatę, literis, atque syllabis conG stant: orationum autẽ complexionem dictionum cõnexiones efficiũt, in hoc autem essentię orationis est, vt dictio vna aliam pręcedat. Dictionũ quoque esse in oratione est, scilicet vt syllaba syllabam, litera quoque literam antecedat. Sicut in hac voce Petrus syllabam hæc, Pe. Syllabam hanc. s. Trus præcedere, necessariũ est. De literis autem identidem faciendum dignoscitur. Hoc autem supposito, inquiremus si Deus loquatur, an omnes dictiones, & orationes, literas, & syllabas simul profert, aut nequaquam. Si fortasse respõdeatur non simul omnes proferri, sed cuilibet suum ordinem, distinctionem, & locum obseruari, prolatio successiue consistet, sicut nos quoque proferre assueti sumus, & non operabitur in instanti: quod falsum est. Si forsitan omnia simultanea prolatione extulerit, ita vt instantanea prolatio iure dicatur, nullus ordo, situs, atque distantiæ in orationibus, dictionibus, syllabis, literisq; seruabiť: ex quo infertur ibi orationes, dictiones, literas, aut syllabas eẽ nullatenus posse, cum essentia earum consistat in oratione, quæ in tali prolatione nullatenus obseruatur, quo appareret eũ non loqui aut quicquã proferre. Ex præcedentibus notissima illatione deducitur, Deum aliquam figurã corpoream assumere non posse, in qua moueatur, aut proferat concepta, aut simile quid operetur. Sequitur ergo veritate subsistere alteram diuisionis partem, ꝙ in pręlibatis ponebatur. s. quòd cùm sacra sciptura aliI quando dixerit Deum aliquam sumpsisse figuram, locutum, aut motum, aut similia operatum, hæc non à Deo, sed angelis apparentibus consumata fore.

Nũquid si Deus loqẽ oẽs dictiones, & oẽs simul proferr.

Exponitur tex. Bea. Lucæ Euang. Cap. LVI.

NVNC verò rñdere conandũ est argumẽtationi ex tex. Bea. Luc. 3. c. s. Spiritus sanctus descendit in columbę specie ĩ ipsum, & vox patris audita est: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui. Cui rñdendũ est, Patrem, & Spiritum sanctũ nullas hic assumpsisse effigies, aut quicq̃ locutos: sed hæc omnia Angelis operantibus fuisse confecta, s. vt cùm Christũ Iordanẽ intrauerit baptizãdus à Ioan. aliquis angelorũ iussu Dei corpus quoddã formauit aereũ, ad colũbę albissimæ figurã redigens, mouitque illud descendens à superiori parte aeris, ita vt à cęlo descendere videreť, donec sederit sup Chrm. Alius aũt angelus Deo iubente corpus formauerit aereum constans cõuenientibus organis, vt ibidẽ voces formari possent, formauitq; in eo, quę sequunť, & alto boatu protulit: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, ipsum audite. Identidẽ in transfiguratione factũ est: nec quicquam hic diuinæ personæ operatæ sunt. Aliquis autem fortassis respondebit, quod licet prædicta de Spiritu sancto existere non potuerint, scilicet vt aliquis angelorum corpus aereum formauerit, in quo columbæ specie super Christum descenderit: non tamen

tamen subsistere potest quantum ad ea, quæ de persona patris dicuntur, scilicet quòd aliquis angelus iussu Dei aereum corpus formans: in eo voces has protulerit, scilicet hic est filius dilectus, &c. Nam ex hoc sequeretur angelum bonum mentiri, & fallere audientes, quod concedendum nullatenus est. Nã ista vox prolata erat: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Christus autem, qui his demonstrabatur verbis, non erat alicuius angeli filius, sed Dei pa-tris. Si ergo angelorum quisquam hæc verba protulisset, mentiretur, se patrem Christi appellans. Inducitur ergo non fuisse aliquem angelum hęc verba locutum, sed Deum patrem. Huic respondendum est angelum fuisse, qui verba hæc protulerit, non tamen nomine suo sed dei protulit, scilicet personę patris tanquam ab eo ad hæc dicenda destinatum, nõ igitur mentitus est. Similes loquendi modi in Sacra Scriptura reperiuntur, sicut euidens est de angelo illo, qui locutus est Moysi in rubro: hic namque Deum se Israel nuncupauit, dicens liberaturum populum suum de Aegypto de manu Pharaonis, vt habetur Exodi 3. capit. hunc tamen Beatus Stephanus Angelum fuisse prodidit, vt patet actuum septimo capitu. & in prælibatis magis declarauimus, iste tamen Angelus nihil mentitus est. Item Angelus, qui legem tribuit populo Hebræorum in vertice Sinai, dixit: Ego sum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti: non habebis deos alienos coram me. Iste tamẽ, qui se Deũ Israelis appellauit, Angelus erat, sicut probat Apostolus ad Galathas 3. capi. & in prioribus explanatum est. Non ergo fefellit Angelus iste se Deum nominans, & Patrem Christi, cùm patris personam gereret. Sic ergo ex præcedentibus colligitur, omnia hęc angelorum ministerio patrata fuisse: nihilque in his personas diuinas operatas: impossibile nanque erat hoc verè de personis diuinis intelligi.

Rationes asserentes Deum non loqui. *Cap. LVII.*

ALIIS adhuc rationibus prædicta roborantur, quarum prima est: Deus nihil cum motu, aut successione efficere potest, & loqui nequit, vt in prælibatis comprobatum est, sed cùm aliqua similia facta dicuntur, operatione Angelica celebrata esse necessariũ est, cùm autem Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sit verus Deus, necessarium est nullam harum personarũ hoc fecisse. Item litera Beati Lucæ præposita, vt ponitur totaliter intelligi nequit: dato nanque diuinas personas aliquid efficere potuisse, aut effecisse, non poterat, vt beatus Lucas describit effectum fore: Opera nanq; sanctissimæ Trinitatis ad extra indiuisa sunt, quia quod vna persona facit, identidem & altera operatur, omnes nanque tres creare dicuntur, atq; mortuos suscitare, & omnia mirabilia opera efficere: vna tamen creatio a tribus istis personis est, & vnica resuscitatio, aut miraculosa operatio. Huius fundamentum est, quia omnes tres personæ sunt vnus Deus verus, & vnica essentia substantia, aut natura Diuina non quidem specifica, vt homo: sed indiuidua vt Sortes. Actus autem notionales, qui intra diuinas personas sunt, vt gignere, & gigni, spirare, & spirari, procedere, atque similes, non tribus personis conueniunt: nam vna persona gignit, & non gignitur, alia spirat, & non spiratur, & sic de cęteris notionibus. Iste actus, qui est loqui, aut mouere, aut effigiem aliquam assumere, est actus de exterioribus Trinitati, cùm notionalis non sit. Sequitur ergo eum omnibus tribus conuenire simul personis tanquam vni indiuiduo naturali agenti, cùm vnicum indiuiduum substantiæ, vel essentiæ sit. Pater ergo, & Filius, &

Actus notionale in psonis diuinis non simul tribus psonis conueniunt.

A Spiritus Sanctus super Christum in columbæ specie descendere debebant, Pater quoque, Filius, & Spiritus sanctus vocem illam formaturi erant, scilicet, Hic est filius meus dilectus &c. Sed hoc identidem non conueniebat. Sequitur ergo beatum Lucam prædicta sub metaphora posuisse, scilicet non hęc per diuinas personas, sed angelis operantibus facta extitisse, qui ministri diuinæ voluntatis sunt. Item omnes tres personæ sunt vna natura, & substantia indiuidualis: oportebat igitur, vt actio vnius esset actio alterius, & non responderet cuilibet personæ sua actio, sed beatus Lucas cuilibet personæ hic suam tribuit actionem. Sequitur ergo eum non intellexisse de diuinis personis, sed de angelis ministrantibus.

B

Dubitatio contra prædicta. *Cap. LVIII.*

FORSITAN quispiam ea, quæ negauimus nõ negans, non ducet inconueniens quẽlibet diuinarum personarum effigiem corpoream assumpsisse, vt quòd Spiritus sancti persona speciem colũbæ assumpserit, persona quoque patris aliam corpoream effigiem assumpserit, in qua voces formaret, & non esse necessarium omnes tres personas eandem simul figuram assumere, quam vna assumpsisset. Nam verbum siue secũda Trinitatis persona assumpsit corpus & animam Christi vniens sibi hypostaticè, nec vnitæ sunt istæ duæ partes alicui personę Trinitatis duarum C reliquarum. Nam filius duntaxat carnem assumpsit, & nõ Pater nec Spiritus sanctus. Sic ergo Spiritus sanctus speciem colũbę assumere potuisset, & non Pater nec Filius, & quòd pater corpoream figuram locuturus assumeret, & non Filius nec Spiritus sanctus. Huic autem respondendum est, quod non est simile verbum siue secundam Trinitatis personam assumpsisse partes humanæ naturę, & quòd Spiritus sanctus speciem columbę assumpserit, atque pater aeream formauerit speciem in qua loqueretur: nam secunda Trinitatis persona humanam naturam assumpsit sibi vniendo faciensque eam eandem in persona, hyposta si, aut supposito cum verbo diuino siue secunda Trinitatis persona. Quod autem Spiritus sanctus speciem D columbę assumpserit, aut pater corpoream ex aere effigiem, in qua loqueretur, non erat aliquam facere assumptiouem, ita quòd prædicta corporea sibi vnirent ad suppositi, aut hypostasis vnitatem: sed erat quòd Spiritus sanctus illam ex aere effigiem columbę factæ moueret, & patris persona aeream effigiem assumeret locuturus solùm per eam. Ad quolibet autem harum simul tres personæ exigebantur: quia moueri aut loqui actus est, ideo indiuiduo substantiali correspondet. Et quia omnes tres personæ sunt vna natura, aut substãtia, vel essentia diuina indiuidua, nequit vna diuinarum personarum loqui, quin alię quoque loquantur, nec quidquam efficere, quin id quoq; cœterę agant, si id verè actus est, quod est ad notionalia excludenda, & similia, quæ actus non sunt, dicitur. E Oẽs ergo tres personæ diuinæ speciem colũbę assumpturę erant, & super Christum descensuræ: oẽs quoq; tres personę diuinę speciẽ corporeã assumpturę erat, vt in ea loquerẽtur, & non aliqua earũ. De assumptione autem naturæ humanę sic dici non põt: nã humanã Christi naturã a verbo assumi non est aliqua actio, aut passio, sed est relatio. Nec.n. est relatio aliquid formale, aut nouiter aduenięs psonæ diuinæ dicẽs, sed dicit terminum respectus, ideo satis vni personæ cõgruere poterat cum alteri nõ conueniret. Nam itidẽ pater incarnari potuisset nõ incarnato filio, & Spiritus Sanctus sibi humanam naturam potuisset vnire, nec Patrę, nec Filio vnientibus.

Vna diuinarũ psonarũ absq; aliis loqui non põt.

Alia dubitatio pœnes ea, quæ dicta sunt. Cap. LIX.

ADHVC circa prædicta aliquis magis instabit, dicens, omnes tres personas potuisse figuram columbæ assumere, atque super Christum descendere, omnes quoque possent corpoream ex aere figuram assumere, & in eadem loqui, aut quæcunque illarum hoc efficeret. Sic enim verbum Diuinum efficit, quod est secunda trinitatis persona assumens humanam Christi naturam, aut hominem Christũ. Nam vt ait Aristoteles sępissimè actiones sunt suppositorum, quod est persona, vel hypostasis. Cùm autem persona Christi non erat persona humana, sed Diuina: nam verbum erat persona, & vniuit sibi humanam naturam, omnes Christi actiones attribui debent secundæ trinitatis personæ: Christus tamen loquebatur, & mouebatur, comedebat, atque cœtera faciebat, qui motus, aut non sine motu erat. Sequitur ergo dici debere hos actus fieri per verbum Diuinũ, siue secundam trinitatis personam: poterant ergo omnes tres personæ, aut earum aliqua speciem columbæ assumere, atque descendere super Christi caput in Iordanem, aut quòd omnes siue earum vna speciem aeream sumerent, atque in ea hæc loquerentur, scilicet: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, quæ fuerunt super Christi caput in Iordane prolata. His respondendum est, prædicta existere non posse: non est enim simile his, quæ applicantur: nam si omnes tres personæ Diuinę, aut aliqua earum columbæ speciem assumpsissent, & descendissent cum ea super Christi verticem, aut figuram corpoream assumpserant, vt per eam loquerentur, atque actualiter locutæ fuissent, sequeretur diuinas personas per motum agere, atque successionem. Hæc autem duę partes sic probantur: nam his positis in Deo motum sequi apparet, quia figura illa columbæ non habet aliquam substantialem formam, quæ sit radicale principium motus sui, & omnium actionum suarum, sicut supra probatum est. Sequi ergo, quòd ab aliquo angelo bono, aut malo moueretur, aut à Deo, & quia motus iste in successione fit, sequetur si Deus moueret illam figuram, quòd actio Dei in successione foret. Idem sequitur si diuinæ personæ corporeã figuram ad loquendum assumpsissent, & actualiter locutæ fuissent. Nam quæcunque verbalis prolatio cum successione fit, sicut in prioribus declaratum est, quòd autem quandocunque actum diuinum inconueniẽs sit fieri cum successione, supra declaratum est, quoniam totum esse Dei simul est: quia non est in compositione ex actu, & potentia. Ita quoque omnis operatio sua necessariò sine successione erit. Inducitur ergo, omnes tres personas, aut earum quamlibet speciem columbæ assumere nequiuisse. Identidem quoque, nec aeream figuram ad loquendum assumpsisse. Quòd autem verbum diuinum, siue secunda trinitatis persona assumpserit naturam humanam Christi, non erat simile: quia Christus erat verus homo ex anima, & corpore constans, & sicut quilibet hominum loqui, aut ambulare, agere aut pati poterat quodcunque, non agente, aut patiente Deo, aut aliquam in se recipiente mutationem, aut in actione sua successionem: ita poterat homo Christus loqui, ambulare, aut reliqua agere, vel pati nulla mutatione suscepta in verbo diuino, siue secunda trinitatis persona, nec vlla in actibus suis facta successione. Nam licèt supposita, vel hypostases sunt, quę ab actionibus, aut passionibus denominantur dicendo, quòd ipsi faciant, aut patiantur: non tamen dumtaxat supposita, aut hypostases agunt, aut patiuntur; sed indi-

Christus erat verus hõ, & sic illi humanę actiones ascribũtur.

F uidua quoque substãtialia in se perfectam speciei naturã continentia. Indiuidua namque naturalia, quæ sunt partes specierum, nunquam habent actionem, aut passionem, sicut sunt corpus, & anima. Nam corpus nihil operatur, anima quoque identidem facit, solus autem homo est, qui operatur: nam homo est indiuiduum naturale, in se completè continens esse speciei. Sic autem erat de homine Christo: nam licèt ipse homo suppositum, aut persona, vel hypostasis non esset, continebat tamen in se totum esse specificum humanum. Poterat igitur homo Christus loqui, & loquebatur; poterat moueri, & mouebatur; poterat alia facere, & faciebat, igitur cùm verbo Diuino Christus homo vnitus assumptione foret, pote-
G rat ista facere, & faciebat, nec quidquam horum diuinum verbum efficiebat secundùm se. Sic igitur nulla in verbo diuino actio sequebatur in motu, vel passio, vel qualiscunque successio, quæ non fuisset in verbo, si hominem Christum non assumeret verbum diuinum. Quia tamen verbum est persona suppositum, vel hypostasis, & non homo, Christus poterit omnibus his actibus, passionibus, aut mutationibus denominari, licèt non faciat patiaturque hæc, aut recipiat, est tamen persona agentis patientis, atq; recipientis. Dicemus igitur, quòd verbum, siue secunda trinitatis persona cibum sumebat, ambulabat, atque bibebat, loquebaturque, licèt omnia ista verè proprieque diuinæ personæ non conueniant, ta-
H lis tamen prædicationis modus apud doctores theologicos communicatio idiomatum nuncupatur.

Secunda diuinitatis persona solùm Christi corpus si assumpsisset, nequiuisset corpus illud moueri, nisi auxilio angeli. Cap. LX.

EX prælibatis igitur necessariò inducitur, quòd si verbum, aut secunda diuinitatis persona solùm corpus Iesu assumpsisset, nequiuisset illud corpus moueri, cibum sumere, aut potum, & nequaquam Christus loqui potuisset, aut alia facere, nisi aliquis angelus corpus id mouisset, qui prædicta in eo operaretur. Hoc autem probatur: quia corpus illud si exanima-
I tum foret, non haberet aliquam formam substantialem, cui cõueniret esse principium radicale omnium harum actionum: nam data forma substãtiali in corpore assumpto à verbo, necessariò illa anima rationalis foret, ꝙ contra hypothesim est. s. ꝙ verbum diuinũ aĩam cũ corpore assumpsisset: necessariũ igitur erat, vt verbum, aut aliquis angelorum corpꝰ illud moueret. Verbum diuinum illud corpus mouere non poterat: nam ex hoc verbum diuinum diceretur agere, aut pati, & in successione operari, quod de verbo diuino dici impossibile est, vt in prælibatis conclusum est. Fuerat igitur corpus illud inutile motu carens, locutione vacans, alijs quoque actionibus imperfectum, nisi aliquis angelus prædicta efficeret. Item fuisset corpus
K istud vita carens, quoniam nulla erat ei forma substantialis vitam præstans, anima quippè rationalis illud viuens constituebat, nec dici poterat, quòd verbum diuinum huic corpori vnitum ei vitam præstaret, non enim verbum vitam vllam sic præstat, sicut ex prælibatis constat. Item in sepulchro corpus Dominicum erat exanimatum, verbum tamen corpori illi vnitum erat, nullam tamen eidem vitam præstabat, nec igitur aliam vitam illi præstare vllatenus poterat. Inde ergo erat valde, aut ferè necessarium, quòd cùm verbum carnem assumpturum erat, non corpus exangue, exanimatumque susciperet, sed corpus anima rationali vegetatum.

Pars tertia metaphoræ secundæ:s. Qui audiebatur.
Cap. LXI.

HVIVS secundi figurati Paradoxi ordine continuato tertia particula sequitur, scilicet, qui audiebatur, idest, quòd leo iste, de quo in superioribus audiebatur. Iuxta quod aduertendum est, quòd aliquid audiri dupliciter accidit, scilicet, propriè, aut attributaliter: propriè autem auditur, quòd per se auditur. Hoc autem dupliciter dicitur: quia aut per se primò, aut per se non primò. Per se primò audibile est obiectum potentiæ auditiuæ, scilicet, sonus. Nam hic est, qui per se auditur, & non est sonus, qui audibilis non sit, & non est quidquam, quòd præter sonum audiatur, sic ait Aristo. in secundo de Anima in capitulo de voce. Alia sunt per se audibilia, non tamen per se primò, vt sunt sensibilia communia, scilicet, magnitudo, figura, numerus, motus, & quies: hæc namq; ab omnibus sensitiuis potentijs apprehenduntur, vt in superioribus diseruimus: alia autem sunt, quæ audiuntur, sed non propriè audiuntur. Hæc autem sunt, quæ in se habent id, per quod audiri possunt, & quod per se propriè auditur, sicut campana sonitum reddit, quæ auditur per se: homo quoque auditur, quia vocem, aut sonum emittit. Iste leo, qui Christus erat audiebatur, sed non primo modo, quia ipse vox, aut sonitus nullus erat: sed audiebatur secundo modo: quia in ipso aliquid erat, quod propriè audiebatur. Hoc autem dupliciter, vt supra dicebatur euenit, qa duo sunt obiecta auditus, scilicet, quoddam obiectum particulare potentiæ auditiuæ quod est vox: aliud autem est obiectum vniuersale, quod est sonus. Quodlibet autem horum in Christo erat, & per hoc audiri poterat, quia ipse corporeus erat: in quolibet autem corpore ab alio percusso corpore sonus causatur: sic enim in suo corpore causabitur. Item Christus vocem habebat, secundùm quàm audiri poterat: quia vox in omnibus animalibus perfectis est, sic ait Aristoteles in secundo de Anima in capitulo de voce: Sola animalia vocant.

De voce leonis.i.Christi frequentissimè audita.
Cap. LXII.

HVIVS autem metaphorici leonis vox frequentissimè audita est primo in sua natiuitate. Nam à planctu viuere inchoauit, idemque vitę, atque planctus tempus initiale fuit. Tempus namque, quo Dominus Iesus natus est, hyems magna importunitate rigebat: Domina autem virgo pannis Dominici corporis opertorijs præ paupertate carebat: locus etiam, in quo saluator ortus est, omni prorsus carebat solatio, carebat & importunitatum defensionibus: nam cùm præ paupertate ad manendum in Bethlehem hospitium tunc temporis non haberent, declinauerũt ad quoddam in via positum diuersorium, vt scribit beatus Lucas secundo capitulo. Hæc autem frigoris nimietas præ temporis importunitate cogebat ad plãctum adhuc infantulum nostrum Redemptorem, adiuuante præterea ad hoc carnis illius benedictę teneritudine. De hoc autem Redemptoris nostri ploratu cantat Ecclesia in quodam quadragesimali hymno, scilicet: Vagit infans inter arcta positus præsepia. Audita quoque fuit vox eius in circuncisione: nam cùm infans dierum octo circũcideretur Saluator noster, vt patet Luc. 2. cap. carne illa benedicta maximè teneritudinis existente, tum corporis paruitate, atque ætatis: tum quia complexionis tenerę erat, tum ex cruciatu, qui in diuidẽda sequebatur carne, dolor amarissimus sequebatur, qui eum ad planctum impellebat.

A De hoc autem doctor Seraphicus, qui dicitur Bonauentura in libro suo, qui est Vita Christi. Fuit quoque vox eius exaudita cũ inter legis sapientes, atque doctores in templo de legis quæstionibus disputaret, vt scribit beatus Lucas cap. 2. Fuit quoque audita vox eius redarguendo, exhortando, prædicando, arguendo, vt ex processu quatuor Euangeliorum demostratur. Audita quoque fuit vox eius coram Pilato, cùm teneretur licèt modicum teneretur. Idẽtidem autem coram Caipha, & Anna, de quibus Matthæi 26. & 27. ca. & Ioannis 18. & 19. Audiebatur quoque vox eius in passione cùm aliqua diceret, vtpotè cùm dixit sitio, & cùm pro suis tortoribus exorabat, & cùm patri animam commendauit. Fortior tamen, atq; terribilior

B vox eius in exitu spiritus fuit, cùm dixit, Eli Eli Lamazabacthani: hoc est Deus Deus meus, vt quid me dereliquisti? Hęc autem vox terrifico boatu longius audita est: nam eam audierunt Iudæi, dicentes, Eliam vocati iste, confestimque benedictus ille saluator expirauit. Et quia nullus virorum fortiter clamans spirat, cùm tunc omnes vires vocũ formatiuæ deficiunt, potissimum in his, qui vulneribus illatis exangues cõciderũt, sicut erat in benedicto corpore Iesu: magnũ ergo inauditumque miraculum erat, cùm sic vita defecisset. Ideo centurio, qui astirit morti Saluatoris, videns, quòd vociferans defecisset, tanto pauefactus miraculo exclamauit, & dixit eum filium Dei fuisse: sic scribit beatus Matthæus vigesimoseptimo capitulo,

C scilicet: Videns autem centurio, quòd defecisset clamans, dixit: Verè filius Dei erat iste. Fuit quoque eius vox post beatissimam Resurrectionem audita omnibus. Namque quibus eum apparuisse scriptura commemorat, legimus eum fuisse locutum præterquam Petro, quòd ex omnium Euangelistarum testimonijs confirmatur in vltimis ipsorum capitulis. Audita quoque fuit vox eius cùm ad cœlum ascendens formam baptizandi tribuit, & omni creaturæ Euangelium prædicari iussit, & credentes Euangelio baptizari, exposuitque baptizatorum priuilegia, de quibus Matthęi vigesimooctauo, & Marci decimosexto. Hic autem metaphoricus leo non solùm auditus est, sed adhuc vox eius auditu desiderabilis expe-

D tibilisque valde erat omnibus nationibus: sic enim scribit beatus Mattheus decimotertio capitulo: Beati oculi, qui vident, quę vos videtis; & aures, quę audiũt, quę vos audiuistis: Amen dico vobis, quòd multi reges, & prophetę desiderauerunt videre, quę vos videtis, & non viderunt: desiderauerunt audire, quę vos auditis, & non audierunt. Ex prelibatis satis diffusis complectitur inductionibus, qualiter leo iste metaphoricus audiebatur.

Pars quarta secundæ metaphoræ.s. Qui non audiebatur.

Cap. LXIII.

E IN hoc autem secundo figurato Paradoxo particula quarta est: Qui non audiebatur: quę dupliciter intelligi potest: vt enim Deus erat audiri non poterat, quia aliquid audiri dupliciter euenit. Primò autem aliquid audiri contingit, cùm per se primò auditur, aut per se non primò: hoc autem solum est obiectum proprium potentię auditiuę, aut communia sensibilia, de quibus in superioribus prelibauimus: hoc aũt modo Deus audiri non põt, quia non est vox: aut sonus magnitudo, numerus, quies, figura, motus. Secundus modus audiendi est, cùm aliqua res per se audibilis non est, tamen in ea aliquid est secundùm quod audiatur, sicut corpora, & animalia audiuntur.

Hoc quoque modo deus audiri non potest: quia non habet aliquod corpus, in quo ex illusione alterius sonitus efficiatur. Identidem quoque vocem non habet, quia non est animal: animalia nanque perfecta sunt, quæ vocem habent, sic ait Arist.2.de Anima, ca. de voce. sola animalia vocant, licèt quædã instrumenta vocare videantur sicut lyra. Item ad hoc vt vox formetur, multa organa exiguntur, de quibus Arist.2.de anima.c. de voce. hęc autem nisi in corporea substantia esse non possunt: Deus autem corpus non est, igitur voces secundum quas audiatur, formare nequit.

Expositio quartæ partis huius secundæ metaphoræ.

Cap. LXIIII.

AMPLIVS autem, & quidam alius modus hoc intelligendi conueniens est, scilicet, vt metaphoricus iste leo inquantum Deus erat non audiretur, scilicet vt hoc non intransitiuè, sed per transitionem, aut quasi transitionem intelligatur, scilicet non quòd ipse non audiretur, sed quòd de ipso non audiretur, quòd esset Deus. Nam gentes de Christo, ꝙ Deus foret non audierant, prophetę enim de Messia, ꝙ futurus esset Deus, sub magnis ęnigmatibus præsagia protulere. Concesso autem quòd aliqui in sacris scripturis eruditissimi prophetica traditione Messiam futurum Deum intelligerent, Christum tamen Iesũ Messiam fore prorsus nesciebant: ideo de eo inauditũ eis erat Deum fore, nisi cùm Christus de se aliquoties protulerit testimonium se Deum esse atque filiũ Dei in plerisque euangeliorum locis. Ad hoc autem non attendebant omnes gentes verbis eius intendentes, & licèt aliqui eius verbis crederent, eum Deum esse nesciebant, sed eum magnum prophetam vocitabant, vt plerisque euangeliorum locis comprobatur. Cum enim Christus aliqua magna mirabilia effecisset, eũ in Israel magnum Prophetam surrexisse asserebant. Hoc autem vlterius patefit ex plerisque opinionibus, quas de Christo discorda corda cõfecerant cùm verbis eius intenderent, atque facta diligenter aduerterẽt quas Beatus Matthęus describit.ca. 16. vbi Christus a suis discipulis inquirebat, quem eum homines existimarent, scilicet quem dicunt homines esse filium hominis? Respondit Petrus, alij Eliam, alij Ieremiam, alij Ioannem Baptistam, alij vnum ex prophetis. Respondit Christus: vos autem quem me esse dicitis? respondit Petrus; Tu es Christus filius Dei viui. Gentes ergo Christi vocem audientes, & quæ non audierant, non eadem de Christo, sed varia sentiebant: aliqui verò Iudęorum audierant Christum de se testimonium perhibere, quòd esset filius Dei, qui non crediderunt sed potius ex hoc eum exosum habuere: nam vt habetur Ioannis 5.cap. Iudęi Christum arguebant, quòd curaret in sabbatho, et dicitur. ꝙ derant autem eum, quia non solum sabbathum soluebat, sed etiam filiũ Dei se faciebat: non igitur crediderunt Iudæi Christũ esse Deum, & sic non audierunt, idest audientes non crediderunt.

De eadem quarta parte secundæ metaphorę agitur.

Cap. LXV.

ERAT enim hic metaphoricus leo verus homo, & secundum hoc quoque intelligi potest quòd non auditus sit: nam ipse non clamabat in contentiosis clamoribus, aut iniustis litigiis sicut multi hominum facere assueti sunt: quia in verbis suis temperatissimus erat, præcipue cùm ipse traditiones confir-F masset pro otiosis verbis puniendos loquentes fore iuxta illud Matthæi 12. ca. De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines super terram, reddent rationem in die iudicij. Iste ergo Saluator noster non contendebat, aut verba sua pro nihilo proferenda ducebat, aut in litigiis hominũ aliorũ. Sic enim Isa. testatur.c. quinquagesimosecũdo. Ecce puer meus, & non clamabit, nec audietur vox eius in plateis: calamum quassatum non conteret, & titionem fumigantẽ non extinguet, licèt ergo leo iste in prædicationibus exhortationibus horrifico intonaret boatu, in litigiis tamen, atque contentionibus nequaquam auditus est. Item leo iste in doloribus passionis suę cum acerbissima esset conquerens nequaquam auditus est, tantum G enim ei cruciatus inflicta sunt, vt quilibet virorum de eis nimium quæreretur, Christus tamen nihil clamauit. Quòd admirans Isaias ait.capi.53. tanquam agnus ad occisionem ductus est, & Tanquam ouis coram tondente se obmutuit, & non apperuit os suum. Fuit autem insigne miraculum eum in tantis cruciatibus nequaquam fuisse conquestum, potissimum, cùm hæc iniusta lance penderentur. Solent enim homines acrius ingemiscere, cùm iniustos tolerant cruciatus, quàm si iustis torsionibus plecterentur. Sic enim ait versificator.

Insigne Christi miraculum quòd in tantis angoribus nunquam fuerit conquestus.

Pœnas qui patitur, quas non tolerare meretur,
Tristior efficitur, quam si merito pateretur.

H Licèt eruditissimi aliter arbitrantur, melius quippe est hominem innocentem puniri, quàm male meritum verberari. Sic enim inquit magnus ille Socrates lumen & origo moralis prophetiæ iuxta traditionem August. 4. de Ciuitate Dei, quem cum ab Atheniensibus iudicibus morti adiudicatum vxor eius defleret, inquiens: domine mi innocens moreris. Cui ille, tace, inquit, melius enim mihi est innocentem, quàm nocentem mori. Omnia autem superiora solidissimis constant sententiis, breuiter tamen has præpositas particulas possumus explanare, s. quòd leo, qui Christus erat audiebatur: quia veram carnem humanam assumpserat, non audiebatur autem: quia verè Deus erat: deitas autem secundùm se I videri nequit. Ex prælibatis satis longis deducitur argumentis qualiter leo iste Christus videatur, & qualiter visus non fuerit.

Pars quinta secundæ metaphoræ, scilicet leo, qui tangebatur.

Cap. LXVI.

ORDINEM huius secundi figurati Paradoxi insequentibus particula quinta occurrit, scilicet. Qui tangebatur. Quæ sicut de cœteris prælibauimus, de isto metaphorico leone exponenda est, scilicet, quòd iste leo tangeretur. Iuxta quod sicut in K superioribus diseruimus, aliquid tangi dupliciter accipi potest. Primò modo tangitur res, quæ per se tangitur, siue per se primo tangatur, siue non per se primò. Per se primò tangibile est, quod est proprium obiectum & particulare potentiæ tactiuę, scilicet frigiditas, caliditas, humiditas, siccitas, duricies, mollicies, & similes tangibiles qualitates, de quibus Aristo. in secundo de Anima, & in libris de Sensu, & sensato: nam horum quolibet potentiæ tactiuæ sensibile est, neç quidquam præter hęc a potentia tactiua sentiri potest. Aliqua autem sunt sensibilia per se, sed non per se primò, hæc autem sunt communia sensibilia, de quibus in superioribus huius figurati Paradoxi particulis prælibauimus.

Secundo modo aliquid tangibile est, quod per se tangi non potest: continet tamen in se aliquid, quod secūdùm se tangibile est: hæc autē sunt omnia corpora naturalia habentia in se aliqua de istis sensibilibus qualitatibus quodlibet: namque elementum, aut ex elementis compositum corpus aliquas istarum continet qualitates: sic enim de quolibet homine dicere possumus, ꝙ ipse tangatur: quia licèt frigiditas, caliditas, humiditas, aut siccitas ipse non sit, cōtinet tñ istarum aliquas qualitates. Hi autem duo tangendi distantes modi potentiæ tactiuæ conueniunt, quæ positio aliàs sensitiua est: nullus enim tactus est, nisi ei sensus insit: nullumque tangibile est, nisi aliqua harum sit qualitatum, vel in se harum aliquam continere dignoscatur.
B Est autem præter prædictos alius tangēdi modus, quo aliqua corpora nullam harum qualitatum cōtinentia, nec ipsę tangibiles qualitates verè tangi dicuntur. Corpora namque cœlestia tangere se inuicem dicuntur, & à quibusdam elementalibus tangi, non tamen siccitas, aut humiditas, caliditas, aut frigiditas, mollicies, aut duricies, nec quidquam horum in se continentia. Hæ namq; omnes qualitates peregrinæ impressiones appellantur, quas à supracęlestibus corporibus eliminat Aristot. de quibus in secundo de Cœlo, & Mundo, sic ait: Corpora supracœlestia non suscipiunt peregrinas impressiones. Sunt autem impressiones peregrinæ accidentia corruptiua. Sphæra namq; ignis orbem lunarem contingit, & Mercurialem orbem orbis lunæ contingit. Sic autem de cœteris corporibus
C supracœlestibus: in omnibus enim contactus est. Sicut enim elementa per contactum se locant, ita corpora supracœlestia se inuicem locant, atque contingunt, nullam tamen prædictarum hęc corpora cœlestia continent qualitatem. Hic autem contactus est, cùm aliqua quantitas extensa vnius rei alteri quātitati extensæ applicatur; est autem hic contactus in loco, & locato: nam locus propriè, & primò assumptus secundùm ꝙ Aristote. eum in Physicorum libris inuestigat, cùm sit vltima superficies corporis ambientis, tangit extremam superficiem corporis locati. De hoc autem quantitatiuo contactu loquitur Arist. in 3. & 5. Physic. Fit aūt hic contactus s̄m solam extensam quātitatem, sicut alij, de quibus diximus contactus secun-
D dum quasdam qualitates causabantur.

Quomodo Christus leo tactus fuit. *Cap. LXVII.*

HVNC metaphoricum leonem Christum prędictis modis tactum fuisse liquet. Primò tamen modo nequaquam: nam ipse potentiæ tactiuæ obiectum proprium non erat, scilicet, quia nec caliditas, nec frigiditas, siccitas, humiditasque, duricies, atque mollicies erat, cùm corporea substantia esset, nullum autem corpus hoc modo tangitur, atque sentitur: tangebatur tamen leo isto secundo prædictorum modorum, quia in se aliquas prædictarum qualitatum con-
E tinebat. Itidem & alio, qui dictus est, modo ad positionum tactiuam nequaquam pertinere, tangebatur, cùm Christus extensam quantitatem haberet, & cùm qualibet extensa quantitate contactum habere poterat, ita ꝙ tangeret, aut tangeretur, licèt vtrumq; simul sit, quia in naturalibus actio sine reactione non est. Tāgebatur autem leo iste Christus, quia multi ad eius manuum oscula procedebant, siue vestimentorum eius fimbrias contingebant aliqui. Namque mente deuota verborum Christi creduli, cùm vt eius genib⁹ aduoluti præcum suarum habere mererentur auditionem, interdum prementibus turbis non patebat liber accessus, quidam quasi furtiuo contactu in eius sola fimbriarum applicatione omnium suarum ęgri-
A tudinū remedia sperantes inter alios accedebant eius fimbrias osculantes. Sicut Lucæ nono capitulo, continetur de muliere illa, quę fluxum sanguinis patiebatur à duodecim annis, & omnia sua in medicos impēderat, fide plenaria de salute recuperādа sola accessione ad fimbrias Saluatoris, ait, si tetigero fimbrias vestimenti eius, salua ero. Confestim autem inter turbas comprimentes mulier illa fidei feruore succensa transitum faciens ad Christum accessit vestimentorū eius fimbrias tangens, illico autem ei omnimoda sanitas reddita est. Christus autem tunc quæsiuit: quis me tetigit? cui Petrus: Domine Turbæ te comprimunt, & tu dicis, quis me tetigit: ad quē rursus Christus, aliquis me tetigit: nam & ego sensi virtutē exijsse
B à me. Senserat quippè virtute eius magnum mulieris lāguorem fuisse curatum. Qualiter autem de fimbrijs vestium Saluatoris, aut de corpore eius virtus lāguorum curatiua exierit, & qualiter Christ⁹ de se virtutem senserit exijsse alterius negocij à præsenti distantis est. Tangebatur quoq; leo iste Christus: nam ipse flagellis cęsus, spinis capite plexus, lancea confossus, clauis perforatus, multis quoq; in idem acerbitatum generibus extitit cruciatus, hęc autē sine cōtactu non fiunt: quia actio & passio fiunt per contactum, vt ait Aristote. in 2. de Generatione, & Corruptione. Item tangebatur iste leo cùm à Iudæis captus est, & ligatus Annæ, Caiphę, Herodi, & Pilato præsentatus: hæc autem in contactu fungantur. Apparet igitur ex
C prædictis qualiter leo iste tangeretur.

Sexta pars secundæ metaphoræ. s. Leo, qui non tangebatur.

Cap. LXVIII.

IN prædicta secunda metaphora particula sexta sequitur, scilicet: Qui non tangebatur. Et quia leo iste Christus Iesus vtramque humanam, scilicet, & diuinam in se naturam continebat, secundùm vtramq; hoc exponi potest. Si autem hanc particulā ad Christum hominem tempore, quo inter gentes conuersatus est, referamus, intelligi firma veritate nō poterit.
D In toto namque tempore suæ cōuersationis cum hominibus tangebatur, vt in superioribus diseruimus. Fuit quoque tactus post mortem suam, cùm miles pilati latus eius lancea perforauit, vt patet Matthæi vigesimoseptimo capitulo: hoc autem sine contactu non fit: tangebatur quoque cùm corpus illud benedictum de Cruce depositum est. Identidem quoque in tradendo illud sepulturæ tangebatur. Adhuc autem & vlterius eum deuotæ fœminæ tangere apparabant, cùm eum aromatibus condire molirentur, sicut patet Matthæi vigesimooctauo, & Marci 26. capit. in quo noti sui compotes factæ non sunt: quia prius quā ipsæ ad monumentum venissent, Christus à mortuis resurrexerat, vt ex eisdem prædictorum Euangelistarum locis patet.
E Fuit autem Christus tangibilis, & actualiter tangebatur post suam beatissimam resurrectionem, quod ex apparitione eius facta Marię Magdalenæ liquet: quia cum Christum à mortuis resurgentem pedibus aduoluta osculari pararet, respondit Christus: Maria noli me tangere: nondum. n. ascendi ad patrem meum. Si autem Christus nullatenus tangibilis foret, non interdixisset se tangere Magdalenæ. superfluè namq; de impossibilibus præceptiua sanctio, aut interdictum apponitur, cùm immutabile sit. Realiter autem Saluator noster post resurrectionē suam tāgebatur, cùm duabus Marijs in via se demonstrās ab eisdem eius genibus prouolutis passus est suos pedes beatissimos osculari. De his Ioannis capit. 20.

Christ⁹ ad huc post resurrectionem tāgebatur.

Identidem factum legitur cùm Christus Thomę dubitanti visus est, dicens: Mitte manum tuam in latus meum,& infer digitum tuum in loca clauorũ, & noli esse incredulus, sed fidelis: quod confestim Thomas expertus credidit, dicens: Tu es Dominus meus, & Deus meus. De hic Ioannis 20. cap. Hic autem omnia in contactu sunt. Non ergo possunt hæc de ipso intelligi, scilicet, quòd contactum nō susceperit dum in carne inter homines cōuersatus est, siue ante suam acerbissimam mortem, siue post suam beatissimam Resurrectionem. Necessarium ergo est hæc de Christo homine intelligi prout in hostia est: tũc enim, aut sub tali conditione nullatenus sentiri valet, quod euidenter infertur, Christus qppè in speciebus panis non secundùm quantitatem extensiuam, sed indiuisibiliter existit, sicut diserentes primum horum figuratorum Paradoxorum elicuimus. Indiuisibile aũt nullā sensationem causare, aut terminare potest: color enim in indiuisibili existens videri nequit: cœteræ autem immutatiuæ qualitates sensibiliter aliæque actiuæ, & passiuæ actionem, passionem, immutationemq; habere nequeunt, nisi in subiecto diuisibili existentes. Sicut igitur homo Christus sub sacramentalibus speciebus in hostia, & calice videri nullatenꝰ potest, cùm sub eis indiuisibiliter subsistat: ita tangi nequibit. Potentia quippè tactiua magis extensam coexigit magnitudinem, cùm magis de natura materiæ potentia tactiua, quàm visiua sit: præcipuè, quia hic cōtactum nuncupamus applicationem huius quantitatis extēsæ ad aliam; talem autem contactũ sine quantitate fieri prorsus impossibile censendum est. Ex quibus liquide inducitur, quòd cùm nos Christum sub speciebus panis,& vini sacramentaliter sumimus, licèt hostiam in partes minutissimas atteramus eam dentibus contrectantes, fractionem hanc in speciebus panis suscipi certum est, in Christo autem nullatenus. Sic quippè in fractione Christi dolor sequeretur, quod subsistere non potest, vt in prioribus prælibauimus, pręcipuè autem, quia corpus Christi nullam in hostia passionem suscipere poterat: quia ibi indiuisibiliter existit; organa autem nostra vniuersa, quæ siue actionis, siue passionis sunt, quantitatiuam suscipiunt extensionem, nec in quidpiam agere possunt, nisi id quoque quantitate affectum fuerit. De corpore Christi in calice identidem sentiendum est: quia ibi quoque indiuisibiliter subsistere notum est: indiuisibilis autem à diuisibili passio nulla est.

Indiuisibile nullam sensationem causat, aut terminat.

Qñ sumit Eucharistiæ sacramentũ panis frangit nō autem Xpi corpꝰ Sacratissimum.

Rationes asserentes Deum tangi non posse.
Cap. LXIX.

HVNC autem de quo sermonem agimus leonem, Deum quoq; sicut & hominem esse perspicuum est, de ipso igitur secundùm quòd Deus est prædicta particula exponetur. s. Quòd nō tangeretur. Deo quippè nullus triplicis cōtactus modus de supra assignatis conuenire valet. Primò quidem mō Deũ non posse tangi liquet: quia nec frigiditas, nec caliditas, nec humiditas, nec siccitas, nec duricies, nec mollicies est. Itidemque nec quodlibet de communibus sensibilibus. Est enim Deus spiritualis substantia: hæc autem, quæ prædicta sunt corporum qualitates sunt. Deus quoque secundo contactus modo ad potentiam tactiuam pertinente tangi nequit. s. ꝙ res tangatur. Non quidem se ipsa, sed quibusdam tangibilibus quantitatibus, quibus ipsa affecta est, hoc quippè dumtaxat corporibus qualitates sensibiles suscipientibus congruere liquet, Deus autem corpus non est: sed spiritualis, simplexque natura, sicut scribit Beatus Ioannes quarto capitulo. Identidem Deus secundo

F modo tangi non potest, qui quantitati extensæ, & nō potentiæ tactiuę conuenit: hic namq; contactus duabus dumtaxat quantitatem habentibus rebus conuenire dignoscitur, cùm altera alteri applicatur, quantitas autem in solis corporibus suscipitur: Deus enim corpus non est: in eo igitur, nec quantitas, nec contactus vllus est. Leo igitur iste, qui Deus erat, non tangebatur: quia cùm Deus esset, Deo contactus non congruit. Adhuc autem hoc vlterius manifestatur: in Christo qppè duæ erāt naturæ, diuina. s. & humana; persona autem, hypostasis, siue suppositum in Christo non erat persona humana, sed diuina: quia verbũ totā Christi personalitatem cōtinebat, vt in hoc metaphorico Paradoxo diseruimus. Quia veræ actiones, aut

G passiones omnes teste Aristo. personam, hypostasim, aut suppositum nominãt, necesse est ipsum nominari non contactũ; & quia deitati secundùm se ipsam contactus nullatenus congruebat, dicemus leonem hũc, qui Deus sit, nullatenus tactum fuisse. Licèt prelibatę sententiæ solidæ initantur veritati, breuiter, & velut sub quodam epilogo prædicta diserētes dicemus, leonem hunc, qui Deus, & homo fuit: quia homo erat in passione verissimè fuisse tactum, & percussorum nefarijs manibus attrectatum: licèt igitur ipsi, quibus iniquitas sua mentita est, hunc leonem tetigisse, atque pœnitus extinxisse arbitrarentur, nihil tamen eum tetigerunt: quia Deus erat, qui contactum nullum suscipit. Ex prædictis liquet qualiter Christus

H tactus, aut non tactus fuerit.

Actiones & passiones supposito nominant.

Pars septima metaphoræ secundæ. s. Leo, qui cognoscebatur.
Cap. LXX.

ORDINE consequenti huius secundi figurati Paradoxi particula septima est, qui cognoscebatur. Secundùm autem superiorem exponendi modum, leoni huic, cui tanquam subiecto propositionis omnia pręficata applicantur, hãc particulam attribui necesse est. s. ꝙ leo iste cognosceret. Quamuis aũt leo hic Deus verus esset, non est huius ꝓpositionis sensus, ꝙ Deus cognitus non sit: omnium namque nationũ communis, ideoq; naturalis existimatio est, Deũ esse: talis quippè eis nescientibus mentibus eorum cognita

I est cognitio veritatis. De hoc Tullius in primo quæstionum Tusculanarum edisserit, cùm de immortalitate intellectus agit. Idem ponit Lactantius de natura Deorum lib. 1. capit. 2. vbi duorum in phylosophia errantium. s. Diagorę, & Prothagorę deliramenta descripsit, quorum alter Deos esse negauit, alius verò eos esse in dubium reuocauit. De his tamen delirantibus prorsus relinquendo, cùm omnium nationum communi, atque per hoc naturali veritati contrariti dubium non sit. Nulla enim quantumcumque barbarico modo depressa gẽs, aut sub quolibet orbis cardine, aut sub varijs climatum vestigijs constituta, ita vt ad extremos cœli circulos inclinata, sic est, quæ aliquā

K deitatis imaginationem non habeat. Nec quisquam de gentilibus nobis obijcere poterit, dicente Psalmista: Notus in Iudæa Deus, & in Israel magnum nomen eius: in quo à cœteris nationibus deitatis notionem secludit. Gentilibus autem error in positione plurium Deorum fuit, ita vt eum, qui non erat Deum facerent, non tñ in non cognoscēdo Deum errauere, omnes quippè, aut verum, aut falsos colebant Deos. Item Apostolus Paulus in Epistola ad Romanos capitulo primo, Deum naturaliter cognosci, atque quòd æternus sit ait, scilicet: Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt à creatura mundi intellecta percipiuntur, & eius sempiterna deitas, ita vt inexcusabiles sint: scilicet, quòd solo naturali iudicio per res creatas Deum,

& aliquas eius conditiones cognoscere in promptu est, nec quisquam se excusare valebit, quod ignorantia deitatis quidpiam iniquè gesserit. Sic quidem Physici speculatores inuestigantes inuenere à rebus infimis ad causam altissimam conscendentes. Hunc inuestigandi modum aliqualiter tangit Aristot. in 7. & 8. Physicorum: Deum esse naturaliter cognitum fore, atque cuilibet per se patere. Distans ab intentione nostra inuestigatio est, de qua diffusius super Exodum in 5. cap. diseruimus.

Expositio septimæ partis secundæ metaphoræ.
Cap. LXXI.

DVAE igitur, de quibus dicebamus particulæ. s. Qui cognoscebatur, & non cognoscebatur: ad hunc sensum referri nequeunt, quòd Deus cognitus naturaliter, aut incognitus sit: sed referri debent, an iste leo cognitus, vel incognitus foret. Est autem leo iste, de quo agimus homo Deus, & Messias, secundũ quæ tria ventilandum est, an cognitus, incognitusue fuerit. Primò autem leo iste cognitus erat, quòd homo esset: quia omnes eum intuentes nulla ambiguitate opposita hominem iudicabant, cùm corpus verũ eum habere cernerent, sicut cęteros, quos homines compellabãt, noscebatur quoque à muliere natus, & eadem, quæ cęteri homines faciebant operari. Aliqui tamen hęretici postea in Ecclesia Christi exorti sunt, qui in Christo maculam posuere, quam Iudæi capitales inimicitias in Christum fouentes nequaquam arbitrabantur ponendam. s. quòd Christus verus homo non erat, sed quod corpus ex aere phantasticum sumpserit: quòd totaliter condemnat Ecclesia. Ita quippe solida veritate catholica Christum hominem confiteri compellimur. sicut eum verum Deum vlla sine ambiguitate censemus. Sic scribit Athanasius in symbolo fidei nostræ. Liquet igitur ex prædictis leonem hunc cognitum fore, quia eum omnes homines verũ hominem existimarent. Erat quoque cognitus iste leo, quia Virgo Domina nostra eũ certissimè cognoscebat mystico spiramine, nullo virili semine interposito genitum fore, ipsaque sciebat nullum aliquid eius generationem virilem accessum intercessisse, sicut in cęteris concipientibus mulieribus effici notum est. (Christus cognitus a virgine.) Cognoscebatur quoque leo iste identidem ab vtero prodiisse nulla claustrorum virgineorum facta ruptione, sicut in cęteris parientibus experimur: hoc autem vere mater cognoscebat, vt quippe, quæ experiens didicerat.

De eadem septima parte secundæ metaphoræ.
Cap. LXXII.

HIC autem metaphoricus leo cognoscebatur Messias a matre. s. quòd saluator futurus erat: sic enim Angelus diseruit cùm nomen Christi, quod in circuncisione imponendũ erat reuelauit, & vocabis nomen eius Iesum, idest Saluatorem: ipse enim saluũ faciet populum suum à peccatis eorum. Item sicut & matri vt Messias cognitus erat, ita & discipuli eius eum cognoscebant: eo quippe prædicante eum Saluatorem, siue Messiam esse crediderunt, ideo cùm in cęlum ascensurus esset post suam beatam resurrectionem, inquisierunt quando redempturus, aut restiturus esset regnum Israel dicentes: Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel, vt habetur Actuum primo cap. Dęmones quoque, qui arrepticiorum corpora obsidebant, eum vt Messiam, & verum Deum cognoscebant: & cum eos aliquãdo ab obsessis corporibus expelleret, clamabãt eum Messiam, & filium Dei A esse. Ideo cùm eos expelleret, cogebat eos sub silẽtio exire, ne eum, aut Deum, aut Messiam clamarent. Sic ait beatus Marcus cap. primo, & secundo, ipse autem increpabat eos, nec sinebat loqui, quia sciebant eum. Item hunc leonem Deum esse Domina nostra virgo cognouerat, quia cũ Angelus ei diuinam referret ambasiatam, ait: ideoque quod ex te nascetur, sanctum erit, & vocabitur filius Dei. Apostoli quoque Iesu eũ Deum crediderunt, & cognouerunt, ideoque in eum credebant. Et cum aliquem de Discipulis ad se Christus vocaret, prædicans, ei se Deum, & Messiam ostendebat, & sic in eum credebant, de quo Ioan. 2. cap. cũ conuertit aquam in vinum, scilicet hoc est initium signorum, quod fecit Iesus coram discipulis suis, & cre- B diderunt in eum. Ex prælibatis liquet, qualiter Christus leo iste cognitus fuerit.

Pars octaua secundę metaphoræ. s. leo, qui non cognoscebatur.
Cap. LXXIII.

PRAENOMINATAE huius secundæ metaphoræ particula octaua est: Qui non cognoscebatur. s. quòd leo iste non cognoscebatur: & quia leo iste homo, & Messias, atq; Deus est, vt in præcedentibus diseretur: necessarium est secundùm hac tertiam particulam hanc exponi. In primò autem quod est, hunc leonem hominem esse, cognitus fuit, nec potest dici incognitus: omnes nãque Christum intuen- C tes eum hominem esse sciebant, in eo corpus verum, vt in cęteris inspicientes. Hic tamen leo, qui homo erat, non cognoscebatur à pluribus, mystico spiramine sine virili semine genitus, atque sine virgineorum claustrorum ruptione in lucem emissus: sed potius Virginem Dominam nostram ab aliquo adulterino viro grauidatam existimabant: nam virum eius Ioseph prę senectute ad gignendum impotentem censebant, sicut in primo figurato Paradoxo exposuimus. Identidem autem Ioseph vir eius, cùm à se incognitã sciret, ab aliquo adulterino viro grauidam iudicabat. Iudicansque huius affligebatur, sicut in præcedenti metaphora explicauimus. Homines autem sani cordis, qui nihil perperam in virgine factũ existimabant, D eam a viro suo Ioseph grauidatam credebant. Non igitur erat cognitus iste leo, quòd Spiritu sancto conceptus, atque sine claustrorum virgineorum ruptione in lucem æditus sit: sed potius communi aliorum hominum modo eum genitum natumque arbitrabantur. (Quõ Iudæi non cognoscebant Christum.) Iste quidem leo Christus, vt Messias cognitus non est. Iudęi namque Christum Saluatorem, aut Messiam non credebant: sed quia ipse aliquatenus se Messiam respondebat, semel eum inquisierunt dicentes: Quousque tollis animam nostram? Si tu es Christus, dic nobis palam. Et licèt interdum actiones aliquas Christi inspicerent eum Messiam prætendentes, totaliter tamen Messiam fore non credebant: & licèt aliquando eum Messiam esse firmiter crediderint, su- E perexistẽte æmulatione, omnibus quippe Christi actibus inuidebant, excęcatum est insipiens cor eorum, & eum plenè Messiam non credebant, & licèt aliquãdo crederent. rursus leui motu discredebant. Adhuc autem mortuo Saluatore, & à mortuis suscitato Iudæi eum Saluatorem nesciebant: sed de hoc potius sub ambiguo inquirebant, vt patet Actuum 5. ca vbi cum semel Iudęis ad consilium congregatis, & super vinculatione quorundam Apostolorum mota q̃stione de Christo, an Messias esset, dubia quæstio orta est tunc Gamaliel vir boni animi, idemque discipulorum Christi amator, vt quippe, qui postea ad fidem Christi conuersus est, sub ambiguo exemplum posuit de duobus, qui se ijsdem temporibus Messiam appellauerant,

lauerant.s.Theodas,& Iudas Galilæus, quorum vterque cito periit, vt ibidem describitur. Concludens āt Gamaliel hac sententia vsus est, vt doctrinæ Christi sequaces non exterminarentur confestim, sed relinquerentur suis traditionibus, ꝙ si fortassis aliquid veritatis doctrina illius continebat permaneret in miraculorum operatione. Si verò non contineret veritatem, cito a fundamentis exterminandam fore, atque in se ipsa prorsus labefactandam: liquet igitur eos dubitasse Christum fore Messiam. Item leo iste à Iudæis, vt Deus cognitus non est: nam quamquam eum hominem scirent, Deum tamen esse non opinabantur: sed cùm maioribus eum laudibus extollerent in miraculorum manifestis operationibꝰ eum prophetam magnum prędicabant. Apostoli quoque eum Deum
G non cognouerunt, licèt interdum cognouissent, aliquando tamen non arbitrati sunt: sicut accidit toto tempore passionis, & Dominicæ sepulturæ vsq; post resurrectionem suam: nam his, quæ à Christo dicta erant pęnitus non assensi sunt. Sicut ex duobus Christi discipulis euntibus in castellum Emmaus liquide cōprobatum est, quibus Christus apparens ardenter eorum increpauit incredulitatem, sicut scribit beatus Lucas 24.cap. Tunc verò tota fides mansit in virgine, ipsa namque firmissimè assentiebatur Christum surrecturum, & ad cœlos ascensurū. Ex prælibatis liquet qualiter leo iste Christus cognitus non extiterit.

Pars nona metaphoræ secundæ, scilicet: Leo, qui tenebatur. Cap. LXXIIII.

H HVIVS Paradoxi particula nona est, qui tenebatur, hęc autem sicut, & pręcedentes ad leonem hunc Christum referenda patet. In quo aduertendum est, quòd teneri est capi, aut ligatum esse. Iste autem leo Dominus noster captus est, quia eum colligauere Iudæi, & quia Christus Deus & homo erat, secūdùm q̄libet particularum exponenda est, Christum leonem captum fuisse. Primò autem de Christo homine exponēdum est: nam ipse homo Christus post cenam illam recolendam quintæ feriæ per noctem domum egressus abiit in hortum trans Torrentē Cedron, in quem ipse frequenter ire consueuerat, vbi cū magno orasset spatio, Iudęi, & Gentiles ministri missi à principibus sacerdotum eum religatum tenuere.

I Erat autem religatum collum benedicti Iesu, sicut solent capite puniendi ad supplicia trahi, & sic ad Annā, & Caipham principes sacerdotum ductꝰ est. Erat autem Caiphas summus pontifex anni illius, vbi diu tentus est, nouissime autem illusus ad domum Pilati, & Herodis ductus est. In his autem proprie Christus captus erat, quoniam Christus verus homo erat, & poterat detineri. Sed adhuc in hoc vlterius speculandum est, quia teneri vt tangi est, detentio quidem sine contactu esse nequit: de Christo āt in præcedentibus probauimus, ꝙ tangeretur, & qualiter tāgeretur.

K Identidē ergo accipiendū est, ꝙ Christus teneretur. Item teneri signat quempiam in quouis loco inuitū esse, aut quòd ad quempiam locorum trahatur inuitus: hoc tamen in Christo adhuc, secundùm quòd homo est totaliter affirmare nequimus. Nam licèt benedictus ille Iesus per omnium istorum iudicum hospicia traheretur, inuitus tamen hoc non ferebat: sed penitus spontaneè omnia ista subibat dignatus est namque prędicta pro saluando humano generi tolerare.

F *Obiectio contra prædicta, & quædam de duplici anima in Deo. Cap. LXXV.*

FORSITAN autem quispiam in hoc nitetur ex his, quæ Christus dixit, & habentur Matthæi 26. cap.s. Tristis est anima mea vsque ad mortem: nullus tamen tristatur, nisi de eis, quæ eo nolente eueniunt: sequitur ergo hanc pęnam Christo inuito inflictam, atque per hoc eum non spontaneè detineri. His aūt respondendum est, in prælibatis Christi verbis animā pro spiritu artus vegetante non accipi, sed pro vita. Hoc autem apparet: nam in Christo eadem, quę in cęteris hominibus cernimus, erant.s.dupliciter animę pars sensitiua, & rationalis. Sensitiua aut in irascibilē, & cōcupiscibilem scinditur, irascibilis autem est, qua in eos, qui nobis offensi sunt debachamur, aut in eos, qui voce, aut re iniuriam intulere, siue cùm duntaxat contemptus factus, aut existimatus est: in hoc enim irascibilis tendit, vt patet per Arist. in 7. Ethicorum. In hoc autem irascibilis semper mouetur, quamquam interdum ratio iudicet in his vindictam non sumendam. In hac autem sola particula nullo alio accedente peccatum, aut rectè factum est, quia hęc particula iudicij, atque libertatis expers est. Alia quoque sensitiuæ pars est, quæ cōcupiscibilis dicitur, qua omnia, quæ gusti, & tactui delectabilia sunt, concupiscimus: hac autem frequenter concupiscimus, quę rationi nostræ dissona sunt, & ea fieri interdicit. Est igitur in his sensitiuæ particulis plerunque rationi dissona affectio, in quo tentationes causantur, & afflictiones nimiæ eorum, qui modesti secundùm rationem viuere volunt, insurgente sensitiua particula in arbitrium rationalis, & non sentiente rationali in his, quæ à sensitiua expetuntur, sicut in continentibus, atque temperatis hominibus est. In hac sensitiua particula omnia desideria, & affectiones repeuriuntur, quæ militant in rationem, & passiones a Philosophis nominantur. In hac autem parte lętitiam, & tristitiam reperimus, in quam exteriora his, quæ intra sunt, aut congruūt, aut dissentiunt. Hę autem sensitiuę binę particulę in omnibus hominibus sunt. Et quia Christus verus homo erat, necessarium quoque erat in eo omnes has affectiones esse, & partem rationalem. Tamen in nobis valde, & in Christo diuersę erant: nam in parte sensitiua passiones in nobis sunt rationis iudicium, aut perturbantes, aut saltem disturbantes, quę interdum nos à rationali decreto penitus distrahunt: frequenter autem deprimunt: aut si horum nihil sequatur, valde affligunt. Hoc pacto viri sancti diuersis passionibus tribulabantur, in quo eos nimis mereri ꝯstabat. Horum autem nullum in Christo veniebat, primò quia motus illi passionales rationalem eius partem nec ꝑturbāt, nec disturbant, ita vt ratio in Christo sensitiuis affectionibus aquiesceret: quia tunc necessarium erat peccatum mortiferum, aut veniale saltem confici, qđ à Christo prorsus diffitemur. Sic ait beatus Petrus Canonica prima cap. 2. Christus passus est reliquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in lingua eius. Sequit̄ ergo in Christo passiones non fuisse, quæ eum turbarent, ita vt eius rōnem in aliquo deprimerent. Item in Christo passiones nullę erant, q̄ rationi derogātes eā multum affligerent, ita vt Christus homo tribularetur, sicut nos in eisdem consueuimus tribulari. In Christo quippe inobedientia ista partis sensitiuæ ad rationalem, quæ in nobis est nullatenus erat: ista enim peccati originalis pęna propinqua erat, quàm in se Christus non habuit, quia imperfectio magna erat, quia omnes talium pęnalitatum modi inuoluntarij sunt, in inuoluntariis autem meritum nullum est. Christus tamen

tamen in omnibus, aut pęnalitatibus suis nimium me rebatur. In nobis quidem concupiscentię passio est, quæ vos ad omnia delectabilia tactus, & gustus incitat, vt ea, quę rationi delectabilia disgruunt sępissime auellemus. In Christo autem tale nihil fuit, quia nūquam in his, in quibus nos tentamur tentatus est, vt interdum, aut ad gustus illecebras, aut ad veneream molliciem moueretur, cuius fundamentum est: quia facultati Christi oēs suæ sensitiuæ particulę suberant, nobis autem nequaquam subsunt.

In Christo non erant passiones.
Cap. LXXVI.

QVAMQVAM igitur, vt prelibauimus, in partibus sensitiuis Christi aliqui motus, vt nobis sunt existerent passiones: tamen non erant, quia istę nos, aut durissimè affligunt, aut ad iniquas operationes peruertunt. Christum autem Saluatorem nostrum nullus vnquam talis motus, aut afflixit, aut ad impiam operationem coegit: sed vocabantur motus isti propassiones, idest motus longe à passionibus distantes. s. quòd passionum nostrarum conditionem nullam habent: ideoque longe à passionibus sunt. De his tangit Magister sententiarum in 3. in 15. 16. & 17. distinctione. In Christo tamen erant aliqui motus partis sensitiuæ: in ipso tamen eo nolente non insurgebant, sed vltroneo, & itidem iubente. Isti autē sunt lętitiæ, siue gaudia, & tristitiæ. Faciebat nempe Christus in sua sensitiua concupiscibili aliquando lętitiæ motum insurgere, & hoc gaudebat. Identidem quoque sępius in se tristitiæ motum faciebat, quo satis acerbè tristabatur. Quod autem hę lętitię, aut tristitiæ passionales in inuito Christo non insurgerent, sed volente illo, atque iubente conficerentur, liquet ex his, quæ habentur Ioannis in primo cap. videns aūt Iesus, infremuit spiritu, & turbauit seipsum. Non est par sermo de cęteris hominibus. s. ꝙ ipsi seipsos turbent, sed ꝙ ingruentibus amaritudinibus nolentes perturbentur: nam cùm turbationem summopere fugerint, eos sequitur perfecta calamitas, cùm in nullo requiem habere possint. Iuxta illud Iob. 33. Si dixero, consolabitur me lectulus meus, tunc terrore ꝯcuties me. De Christo autem secus dicitur, s. quòd ipse infremuerit, & seipsum turbauerit, idest ꝙ non in eum renitentem turbatio ingruerit: sed quòd ipse vltroneus eam in se concitauerit, atque si perturbari renuisset, ab eo omnis prorsus fugisset calamitas. Secundùm igitur has turbationum moles, quas in se vltroneus concitabat inquit quod prędictum est. s. tristis est anima mea vsque ad mortem.

Notandum pęnes prædicta. *Cap. LXXVII.*

QVOCIRCA adhuc acutius speculandum est, quòd licèt Christus spontaneè passiones in se agniculos cōcitaret, aut potius amaritudines, & eas diutius permanere iuberet, quę in nobis prorsus renitentibus, & inuitis fiunt: cùm tamen semel in eo concitatę essent, idem in eo efficiebant, quod in cęteris hominibus fieri cognitum est, scilicet ꝙ cum Christus spontaneè aliquem lętitię motum in parte cōcupiscibili iuberet insurgere, ita eo motu verè gaudebat, vt nos gaudere consueuimus rerum prosperitate commoti. Itidem corpus suum illa lętitia reficiebatur, & impinguabatur, sicut solent cętera humana corpora impinguari. Sic enim ait Salomon prouerbiorum. Animus gaudens floridam facit ętatem: spiritus tristis desiccat ossa. Item sicut cùm nobis alicuius aduersi concepti tristitia obrepens magnas mo-

A lestias ingerit: ita vt vehementer labefactemur, atque viribus destituti tota corporis mole deficiamus: ita in Christo conceptorum aduersorum insurgens eius iussione tristitia totam benedicti corporis molem viribus eneruabat. His tamen inconcussè manentibus, facultati illius hominis Iesu suberat interdum affligi, aut lętari, sicut spontaneè decreuisset. Postquam tamen semel illum motum suscepisset, non suberat facultati eius affligi, aut non affligi: sed ita vt nos ad qđcunque istorum cogebatur, dum eum motum in se manere iudicasset. Hoc tamen specialiter ei suberat, quòd quotiescunque decreuisset, motus ille cessaret, atque perinde quidquid ex passionali motu efficaciæ prospere, aut aduersę in Christo sequebatur. Liquet B igitur, quòd Christus amaritudines, aut afflictiones, quas nos suscipimꝰ susciperit. Sicut igitur si quispiam è nobis tristitiā semel susceperet, illa insistente vehemēter ꝯquereret: ita cū Christus in se iussione sua motum talē suscepisset, nimia affectione augebatur. Et quia tempore acerbissimæ passionis benedictus Iesus in se tristitię motum causare dignatus est, secuta fuit in eo tam horrenda tribulatio, vt iam homini illi misericordiā sicut afflictis hominibus mereremur. Hoc autem euidentius dilucidatur, quia cùm in hac vehementi angustia Christus existeret, accessit angelus à beata Trinitate missus, vt hominem illum penitus desolatum consolaretur. Sic patet Matthęi 26. c. Accessit angelus confortans eum. Hoc autem mo- C do verba illa protulit, s. Tristis est aīa meā vsq; ad mortē, idest tristis est vita mea, aut anima mea, donęc moriar: quasi dicat, ante mortem mihi tristitia auferenda nequaquam est: sed exponendum est: Tristis est anima mea vsque ad mortem, idest tristis est anima mea siue vita, vel ego ita tristis nunc sum, ac si realiter ociderer, aut transfoderer gladio, aut quolibet alio cruciatu plecterer amarissimo. Liquet igitur Christum in passione tristem fuisse, non quidem, quòd ipse mortem, aut passionem illam refutaret: sed in se tristitiam quādam, quę pęnarum pars erat sustinere decreuerat. Item patet non concludi, quod quidam voluere. s. Christum renitentem captum fore.

In Christi acerbissima passione tristitia ē causata.

D

Obiectio contra ea, quæ contraria sunt.
Cap. LXXVIII.

OBVIATVRVS eis, quę determinata sunt quispiam fortassis arguet, assumens quod habetur Matt. 26. Pater si possibile est, transeat à me calix iste: si tamen Christus volūtariam mortem subiisset, nullatenus calicem pęnalitatis à se auferri pręcaretur. Huic respondendum est, Christum vltroneum mortem illam amarissimam subiisse. Quod euidenter insinuat Isaias 53. cap. Oblatus est, quia ipse voluit: si ergo noluisset, nequaquam fuisset oblatus. Item si Christus mortem vltroneus non sustineret, nihil moriens meruisset: quia actus in tantum meritorij, aut deme- E ritorij sunt, quantum de voluntario habent. Vbi autem voluntarium nihil est, nullum meritum, aut demeritum reperitur. Item si loca euangeliorum, in quibus de morte Christi processus est, diligenter aduertantur, satis perspicuum erat, Christum non inuitum, sed spontaneum cruciatus tolerasse. Cùm aūt fortassis quidpiam inueniatur mortem Christi inuoluntariam fuisse insinuans, non sic intelligendum est, vt ipse mori noluerit: sed quòd Christus spontaneè aliquam tristitię passionem assumpserit, qua sicut solent cęteri hominum verè affligitur, atque ex hoc q̄busdam nō attente speculantibus mortem inuitus suscepisse videbatur, licèt sic reuera non cōstat hoc āt euidenter patet ex pręallegata auctoritate beati Mat-

thęi

thæi 26. cap. Pater si fieri potest, transeat à me calix F
iste: non tamen sicut ego volo, sed sicut tu vis.

Tres in Christo inclinationes fuisse constat.
Cap. LXXIX.

QVOD acutius speculātibus tres nobis in Christo tunc aut affectiones aut verius inclinationes fuisse prodit. Prima autem electio, aut volitio diuina erat de morte Christi decernens, quæ patefit, cùm dicitur: Non sicut ego volo, sed sicut tu. Hæc autem verbo ad patrem diriguntur, ex quo necessario inducitur determinatam voluntatem habuisse, quòd Christus moreret, & quia Pater, Filius, Spiritus Sanctus vnius substantiæ naturæ atque essentiæ indiuidualis sunt, ne G
cessarium est, vt quod vna personarum velit, hoc & reliquæ velint: ideo secunda Trinitatis persona, quæ verbū erat, & homo Christus, determinatè volebat mortem hominis Christi, quæ erat mors sua. Secunda electio siue volitio, aut potius affectio erat passionalis partis sensitiuæ, & quia in Christo non passiones, sed propassiones erant, vt in superioribus declaratum est, hęc autem affectio erat quidā passionalis timor, quo Christus mortem aliquatenus refutabat, vt fugeret. Hanc autem affectionem sicut cœteras, de quibus supra diximus, quæ in Christo causabantur, Christus ipse iussione sua causauit, hoc autem in existēre timore oportebat Christum mortem eo timere, atque fugere, & ne ei superueniret exorare. Hanc autem affectionem H
passionalem insinuat beatus Matt. in prædictæ auctoritatis verbis, cū ait: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. Hoc enim dicens insinuatum esse aliis volebat, eum mortem formidare, atque pro posse vitare.

Cur est, quòd Christus insinuabat se inuitum mortem subire, cùm a principio pro peccatoribus statuisset mori.
Cap. LXXX.

ALIQVIS nunc quoque inquiret, cùm Christus verus Deus esset, & ab æterno mortem vltroneā pro peccatoribus subiturum decreuisset, cùm in se talem passionalem motum causabat, quomodo insinuaretur eum in spontaneam mortem subiisse? Huic I
autem respondendum est, quòd sicut ex prælibatis lucide patet, motus iste passionalis timor, qui in Christo insurrexit non eo inuito fuit: sed eo iubente concitatus est: non tamen a mysterio prorsus vacat in Christo hunc timorem fuisse causatum. Existunt nempe huius duæ rationes, quarum prima est, vt veram in se humanitatem indicaret, sciebat nanq; hæreses in sua Ecclesia pululaturas, & quæ postea temporum interuallis exortæ sunt. Quidam fuere hæretici, qui astruebant Christum carnem veram humanam non assumpsisse, atque perinde nec verum hominē esse, sed corpus phantasticum accepisse: qui magnus valde error, & a tota damnatus Ecclesia, ad quem penitus eliminādum quædam in se Christus ostendit, quæ eum verū K
hominem esse, & verum corpus humanum assumpsisse indicarent: hoc autem est, vt passiones humanas acceperit atque in se eas demonstrauerit, s. timorem, & lætitiā, quæ in omnibus animalibus perfectis, & potissime in hominibus sunt: cùm igitur Christus in se istas demōstraret manifestum, erat eum verum hominem esse: hoc apparuit, quia in se timorē ostendit, cùm verissimè mortem illam timuerit. Secunda autem, & pręcipua huius timoris causa cur in Christo surrexerit fuit, vt totaliter affligeretur: nā dolor, tristitia, gaudium, & spes, passiones sunt in parte sensitiua, vt autem dolor iste vehemens in Christo esset, in quo nimis pateretur, fuit in eo timor concitatus: Si enim timor iste moriendi, & desiderium mortem euitandi in Christo non fuisset, duntaxat ipse passus fuisset, cū illa ei cruciatus irrogata sunt. Nūc autem incusso isto timore mortis vehementer affligebatur in se ipso priusquam alia sui corporis cruciatus experiretur, qui ab extra inflicti forent: ipse nempe se certissimè moriturum præuiderat, & hoc excusari impossibile esse cognouerat. Nunc igitur mortis incusso timore, & desiderio fugiendi, cōficiebatur in eo acerbus dolor, sicut cùm ei flagella aut vulnera infligebatur, hoc autē stupendum diuinæ est bonitatis insignium ad nos, & magnæ securitatis indicium ad hominem Christum, secundùm quod deificus ille homo tam diutius affligeretur longissimas perferens passiones. Nec enim quispiam excogitet tunc primò Christi cruciatus inchoasse, cùm primò ei alapæ, & capitis tunsiones inflictæ sunt. Sed ex eo, quo ei Deus hunc inflixit timorem horrificum: æqualiter quippe timor hic Christū afficiebat, vt cætera quæ ei postea cruciatus irrogata sunt, quod liquidius manifestat Beat. Matth. 26. c. s. factus est in agonia, & ꝓlixius orabat, idest quòd in Christo magna affectionum cōtrouersia orta est, ita vt bellum verissimum videretur. Insurrexit autem horrificus ille, & passionalis timor in iudicium rationis, & quantum diuina sanctio iusserat afflictio in Christo sequebatur non quælibet, sed stupenda: ita vt dominicum illud corpus ingruentium spiritualium afflictionum ingenti mole depressum sanguinei humoris guttas exsudauerit, quod nisi magnis ingruētibus cruciatibus nunquam fit: hoc autem scribit beatus Matt. c. vigesimoquinto. Factus est sudor eius tanquā guttę sanguinis decurrētis in terram. Hoc autem cruciatus genus ita horriferum extitit, quòd tenerrimo homini illi Christo in dolorum suorum præmordijs penè intolerabile fuit. Quam ob rem sancta illa atque immēsa Trinitas hominem Iesum, quem sibi verbum siue secunda Trinitatis persona vnitate hypostatica vnierat, penitus non derelinquens eius calamitatibus subleuandis consolatorem angelum destinauit. Hoc autem scribit beatus Matt. c. 26. Et accessit Angelus cōfortans eum. Duabus igitur rationibus liquidatum est quare sancta Trinitas hunc passionalem timorem in homine Christo insurgere iussit.

De tertia inclinatione omnia cap. 79.
Cap. LXXXI.

INCLINATIO aut electio tertia, quæ tunc in homine Christo extitisse dignoscitur, erat quædā liberi arbitrij diffinitio, qua mortem eligebat diuinę voluntatis decreto consentinens, secundum quā homo Christus spontaneam subiisse mortem rectè dicebatur, quoniam huic voluntas sua ad dicta erat. Hæc autem humanæ voluntatis diffinitio apparet Matth. 26. cap. cùm dicitur: Verumtamen non sicut ego volo: sed sicut tu vis. Quod igitur Christus vellet non ita fieri, sicut ipse affectabat: sed sicut diuina libertas elegerat, tertia pandebatur volitio, quasi sub epilogo in his verbis ingruente passione tres in homine Christo volitiones siue inclinationes fuisse cōparatum est. Prima passionalis affectio quàm verba illa liquide cōplent, scilicet: Non sicut ego volo: patenter quidem in his aperitur eum desiderasse non mori. Secunda harum volitionum erat diuina electio, atque firma sanctio, qua diffinitum erat CHRISTVM hominem moriturum, quod aperitur cum dicitur: Sed sicut tu vis. Hic enim voluntas alia erat, quę ab illa, de qua prius dicebatur distans erat. Tertia volitio erat rationalis voluntatis, siue humani liberi arbitrij diffinitio, quod his verbis patefit, cum dicitur nō sicut ego

ego volo, in quo diffinitionem contra sensitiuam affectionem tribuebat. Ex his responderi potest illi auctoritati Beati Matthæi, ex qua aliquatenus apparet Christum inuoluntariè istos subijsse cruciatus, sed potius contrarium sequitur, sicut ex præcedentibus declaratum est. Item proditur quod superius tetigeramus, scilicet, Christum non inuitum captum, & detentum fuisse, cùm teneri coactionem, aut colligationem dicat tollentem arbitrium voluntatis.

Expositio quartæ partis secundæ metapho. s. Qui tenebatur. Cap. LXXXII.

PRAETEREA leo iste Christus Deus erat, ideo secundùm diuinam naturam exponi potest particula ista. s. Qui tenebatur. Nam licèt diuina natura secundùm se teneri non potest, vt magis inferius differetur, poterat tamen dici Deum teneri, aut detineri: quia homo ille, quia verè tenebatur Deus erat, & tenendo hunc hominem Deus tenebatur. Omnes quippè actiones, aut passiones personam, suppositum, aut hypostasim nominant, sicut Aristot. in plerisque locis protestatur. Et quia verbum diuinum, qđ Deus est, est persona hypostasis, vel suppositum in Christo, necessariò ab isto actu denominari debebat. s. vt dicamus, Deus, aut verbum tenetur. Item sicut cùm hominem Christum videmus, dicimur Deum videre, & eum audiendo dicimur Deum audire: quia ille Deus, & homo est: ita tenendo illum, qui est homo Christus, detinetur Deus. Item cùm hostiam consecratam videmus, aut in calice Christum sub vini speciebus latentem, dicimur Christum videre, quia sub illis sacramētalibus speciebus in hostia, & calice Christus latet: ita cùm Christum hominem detineri concedimus, necessarium est, vt Deum quoque detineri concedamus, quia homo ille Deus erat. Identidem hoc confiteri possumus ex quadam speciali locutionis modo, qui apud theologicos doctores communicatio idiomatum appellatur, qui in hoc consistit, vt prædicamenta homini consequentia Deo attribuamus, & prædicamenta Deo congruentia de homine affirmemus. s. dicentes, Deus mortuus est, passus est, flagellatus est, itinere fatigatus est, atque siti, & fame debilitatus. Ista quippè humanæ conditionis prædicata sunt: & conuertentes prædicata soli Deo ꝯgruētia de homine prædicamus, vt quòd iste homo creauit mundum, iste homo mortuos suscitauit, infinitus atque omnipotens est. Sic igitur in proposito esse poterit, quòd istud prædicatum, quod est teneri, quod homini conuenit Deo attribuamus, dicentes: Deus tenetur. Quæ autem sit ratio, cur theologica consideratio vtatur hoc modo loquendi, quod est communicatio idiomatum, alterius est speculationis, cuius inuestigationem in præsenti relinquamus. Ex superioribus inducitur, qualiter ista particula intelligenda sit, scilicet, quòd Deus teneatur, aut ꝙ leo iste tenetur.

Pars decima secundæ metaphoræ. s. Leo, qui non tenebatur. Cap. LXXXIII.

IN hoc autem secundo metaphorico Paradoxo vltima particula est leo, qui non tenebatur. Circa quod aduertentes dicendum, ꝙ sicut in superioribus liquet, leo iste Deus, & homo erat, & veluti particula superior. s. Qui tenebatur de duplici natura in Christo exposita est: ita ista particula. s. Qui non tenebatur, de vtroque intelligenda est. Primò autem considerantibus leonem hunc hominem fore, dicēdum est eum non teneri, quia vt in prælibatis differuimus, teneri est cum aliquid in quouis loco inuitè custoditur, aut ad

Rationes probantes Christum sponte subijsse mortem.

A locorum quempiam non spontaneè trahitur. Et quia Christus, etiam vt homo erat, non inuitus tenebatur, restat, vt eum hominem teneri difiteamur. Manifestatur autem sic, quia Christus homo confessus est se libenter iuxta diuinam sanctionem mortem subire velle, si igitur contra niteretur mors eius electioni, nō consentiret diffinitioni diuinæ, vt moreretur. Item cùm Christus in horto in nocte præcedente parasceuen extitisset, inquirentibus eum Iudæis se obtulit, dicens: Quem quæritis? ipsi autem responderunt: Iesum Nazarenum. Quibus rursus respondit: Ego sum. Si ergo homo ille Christus Iesus vltroneus illam acerbissimam mortem non amplecteretur, non se obtulisset Iudæis inquirens ab eis, quem quærebant. Item
B cùm Iudęi, & Gentiles Christum inquirentes responderi sibi audierunt, cęciderunt retrorsum, vt habetur Matth. 26. Si igitur mortem illam homo ille Iesus renuisset, ipsis retrorsum cadentibus inde recessisset: sed non recessit: ergo illam libenter amplexus est. Item postquam Iudæi cadentes in vigorem, & statū rediere priorem, Christus denuo ab eisdem inquisiuit: Quē quærerent? Qui responderunt: Iesum Nazarenum. At ille ait: Si ergo me quæritis, sinite hos abire, & confestim in eorum se tradidit potestate: sed si ipse mortem vltroneus non subiret, in eorum manibus nō se poneret: ergo mortem spontaneam amplexus est. Item cùm Iudęi Christum in horto colligassent, eum vinctum ducentes, Petrus percutiens gladio Iudæi cu-
C iusdam serui principis sacerdotum amputauit auriculam, quem Christus increpans, ait: Mitte gladium tuum in locum suum: omnis enim, qui gladio ferit, gladio peribit: calicem quē dedit mihi pater non vis, vt bibam illum? Si tamen Christus mortem illam spontaneè non subiret, Petrum à percutiendo nō impediret: nec eum percutientem argueret: sed potius ei quod factum erat cōplaceret: sed non placuit, quin potius Petrum huius reum fecit. Liquet ergo eum voluntariè mortem hanc fuisse complexum.

Quædam attinentia ad capitulum præcedens. Cap. LXXXIIII.

D AMPLIVS dictis addijcitur, quòd Christus post hęc Petro dixit: an putas, quòd non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquā duodecim legiones angelorum? sed quomodo implebuntur scripturę? scilicet, quòd si Christus mortē illam subiturum se non præuidisset, atque elegisset, affuissent plures ibi, quàm duodecim legiones angelorum, qui Iudæos Christi comprehensores quasi in instanti deleuissent. Hæc autem omnia de Christo homine intelliguntur. Nam de Christo, vt Deus est, intelligi nequeunt: nam Christus, vt Deus neminem rogaturus erat, nec patrem: ipse nempe patri æqualis est, & quidquid pater facit, hoc itidem facit filius: non igitur de Christo Deo dixisse, possum rogare patrem
E meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones, &c. nam Christus, vt homo minor patre est, vt ait Athanasius in symbolo fidei: æqualis patri secundùm diuinitatem, minor patre secundùm humanitatem: hoc igitur modo, vt homo Christus erat, ei orare patrem competebat. Item si de Christo, vt Deus est, intelligeretur, non dixisset, & exhibebit mihi plusquā duodecim legiones angelorum, sed dixisset accipere plusquam duodecim legiones angelorum. Innuitur igitur ex prędictis hanc auctoritatem de Christo Deo intelligi non posse, sed de Christo homine. Sequitur identidem ex prędictis Christum mortem spontaneā subijsse: sic quoque infertur eum tentum, aut detentū non fuisse, sed voluntariè captum, atque ligatum.

Expositio

Expositio decimæ partis metaphoræ secundæ.
Cap. LXXXV.

PRAETER hæc autē particula ista exponi potest de Christo, vt Deus erat.s.ipse teneri, aut detineri non potuit: quod sic liquidatur. Primò, quia ad hoc, ꝙ aliquid teneatur, necessarium est, vt illud videatur: sed Deus videri non potest: ergo eum teneri impossibile erat: Deum autem videri non posse in superioribus demostratum est. Item ad hoc, vt quidpiam detineri possit, oportet vt ipsū possit religari: sed Deus religari nō potest: ergo Deus teneri non potest: Deū autem ligari non posse sic proditū est. Nam ad hoc, vt quidquam ligari possit, oportet, vt corpus solidum sit; ideo nullus aerem colligare valebit, quia corpus rarum valde est. Itidem aquam ligare nequimus, ꝗa corpus fluxibile, atque discontinuabile est: Deus tamen corpus nullum habet, nec rarum, nec solidum, cùm totaliter incorporeus sit: sequitur ergo Deum ligari non posse. Item ad hoc, vt corpus aliquod religetur, oportet, vt mediocris sit quantitatis: nam si minutissimæ portionis est religari nequibit: sic enim granum millij, aut minutissima arenarum religare nullus valebit: Deus autem minoris quantitatis est quacunque re, cùm pęnitus quantitatem nullam habeat, quia indiuisibilis est: sequitur ergo eū non posse religari. Item ad hoc, vt quidpiam detineri possit, necessarium est, vt alicubi concludi possit: sic namque teneri describitur, vt illud teneri dicatur, quod violenter tenetur alicubi, aut ad aliquem locorum non spōtaneè trahitur: Deus tamen in nullo locorum claudi potest, quia Deus omnia implet, iuxta illud Ieremiæ 22.s.Cœlum, & Terram ego impleo dicit Dominus: detineri ergo nequit. Item ad hoc, vt aliquid teneatur necessarium est, vt non spontaneum sit. Sic enim ex diffinitione huius termini patefit: Deus tamē alicubi inuitus esse nequit: quia sic aliquis Deo vim inferret, quod impossibile est, quia Deus omnipotens est. Sequitur ergo Deum teneri, aut detineri non posse. Sic igitur leo iste, qui Deus erat, non tenebatur. Omnibus prælibatis expositionibus veritas solida subnixa est, breuiter tamen & quasi sub epilogo sensus est, ꝙ leo iste, qui Christus erat, detinebatur: quia erat homo palpabilis, & detineri valebat, & realiter à Iudæis in horto religatus detentus est vsque ad suam sacratissimam mortem. Iste quoque leo erat Deus, idemq́; teneri non poterat ex causis prælibatis: & licèt Iudæi arbitrarentur fore illum detentum, minimè tamē detinebatur. Ex prædictis cōnectitur qualiter istæ duæ particulæ exponendæ sint, scilicet, quòd Christus tenebatur, & quòd non tenebatur.

Quæ sint necessaria vt aliquid ligetur.

PARADOXON TERTIVM de Agno.

Conditiones agni Christo quomodo tribuantur.
Cap. I.

PERSCRVTANTIBVS consequentem ordinem Epistolæ, quàm mihi vestra regia transmiserat celsitudo, Metaphora tertia sequitur in his verbis.

Fuit quidam agnus, qui tondebatur, & non tondebatur: agnus vulneratus, & non vulneratus: agnus, qui vociferans erat, & non clamabat: agnus, qui passus est, & nihil pertulit: agnus, qui occisus est, & non occisus est. In quo aduertendum est,

F quòd sicut in exordio primæ metaphoræ perstrinximus, prima illa metaphora de Domina nostra Virgine intelligebatur: ita quatuor sequētes de solo Christo exponendæ erant. Sicut ergo in præcedenti iste benedictus Iesus leo vocitatus est: ita hic agnus appellatur. In omnibus autem transumptionibus generale hoc est, sicut in prima metaphora diseruimus, quòd inter id quod transumitur ad id ad quod transumitur proprietatum similitudo esse debet. Christus igitur agnus hic vocatur ex conformitate proprietatis agni. Est autem agni conditio, vt maximè innocens sit, & nulli noceat animali, nec quidquam perniciosum alicui moliatur: hoc autem in Christo præcipuè fuit: quia ab omni inquinamenti labe immunis extitit, & maxima innocentia polluit: sic ait beatus Pe-

Vnde est Christum agnum vocitari.

G trus in Cano. prima cap.2. Christus mortuus est relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuētus est dolus in lingua eius. Præterea agnus animal de māsuetissimis est nulli nocens, & rarò clamans, & cùm interdum tondetur, aut torquetur, voces non emittit. Hoc autem Christo aptissimè conuenit: fuit enim Christus mansuetissimus super omnes homines, qui morantur in terra in verbis, & rebus. Et licèt interdum inferrentur iniuriæ, non clamabat: sic ait Petrus in prima Canonica cap.2. Qui cùm malediceretur nō maledicebat, cùm pateretur non cominabatur. Hanc autem Christi, & agni similitudinem describit Isaias 53.cap. vbi ma-

H gis euangelicus, quàm propheticus sermo est, scilicet, tanquam ouis ad occisionem ducetur, & tanquam agnus coram tondente se obmutuit, nec aperuit os suū. Aliæ pleræq; agni conditiones sunt Christo congruētes, de quibus nihil nunc: ideo in sacrificijs veteris testamenti Deus volens prænosticare magnum illud sacrificium, in quo nouum testamentum auspicandum erat.s. immolatio Saluatoris nostri Iesu in ara Crucis, significauit illud in quodam agno anniculo, quem in qualibet Iudæorum domo in vespere Phase iusserat immolandum. De hoc Exodi 12. & 34. cap. omnes autem cœremoniæ agni huius in veteri testamento sacrificio Christi in Cruce, & Sacramēto Eucharistiæ congruebant: de hoc difusè diximus super Exo.12.c.

I Hic autem metaphoricus locutionis modus in nouo etiam testamento vsitatus fuit: nam cū semel Ioanne baptizante multos Iudæorum, Christus in eius transijsset conspectu, Ioannes eum digito indicans, ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: vt habetur Ioannis primo cap. In multis quoque alijs Sacrę Scripturæ locis Christus agnus vocitatur. Ex prædictis liquet Christum agnum vocitari, & cur hoc fiat.

Pars prima metaphoræ tertiæ.s.agnus, qui tondebatur.
Cap. II.

IN hoc verò tertio figurato Paradoxo prima particula est: Qui tondebatur. In quo aduertendum

K hic maximam fieri transumptionem: fit quippè transumptio in subiectis dumtaxat, interdum verò in solis prędicatis, aliquando autem in vtrisque tam subiectis, quàm his, quæ prædicātur: Si quando in subiectis dūtaxat, aut prædicatis præcisè transumptio fiat, trāsumptio parua est: si verò in vtrisque fiat, transumptio magna est. In prima autem metaphorarum, & secunda in subiectis solùm transumptio facta est. In prima nempe metapho. Domina nostra Virgo vas dicebat, quod transumptiuè dici, ambiguum non est: quia ipsa verè vas non sit, sed per attributionem. In hac autem metaphora hoc nomen vas prædicatum est, omnia autem prædicata sine vlla transumptione Virgini conueniunt: esse quidem clausum, aut non clausum: purum,

Transumptio diuersimodè cōtingit.

purum, & non purum: paruum, & non paruum, & de cœteris, idem propriè de Domina nostra prędicantur. Itidem in secunda metaphora, subiectum transsumptum erat leo, quo Christus signabatur: Christus autem propriè leo non erat, sed transumptione quadam: prędicata autem omnia propria sunt nulla incidente transumptione. s. Visus, & non visus: auditus, & non auditus: detentus, & non detentus: verè quippè de Christo, quòd videretur, aut non videretur: & audiretur, aut non audiretur, dicebatur: sic de cœteris prędicatis. Alia autem transumptio fit, quę plena est. Hæc autem in vtrisque tam subiectis, quàm prædicatis est: hoc autem est cùm subiectum propriè nō dicitur, nec prædicatum: sed vtrumque attributione quadam: quod in primis huius tertiæ metaphoræ particulis accidit: namque Christus agnus tonsus appellatur, & attributiuè dicitur: est enim subiectū agnus, quod sub transumptione verum est. Christus quidē verè agnus non est, sed attributione quadam: prædicatum autem est tonsus, & non tonsus quod itidem in vera propriaque significatione non assumitur, sed attributaliter dictum accipitur.

Cur Christus agnus tonsus dicitur. Cap. III.

METAPHORICVS autem locutionis modus, qui dictus est fit: quia Christus attributaliter agnus dicitur: agnus autem, qui est verus agnus, realiter absque vlla transumptione tonsus, aut non tōsus prædicatur: conueniet ergo attributaliter Christo tonsum, aut non tonsum: quoniam cui attributaliter conuenit subiectum, attributaliter conuenit & prædicatum: de Christo autē prædicamus, quòd tonsus ipse sit, & quòd tonsum esse propriè Christo conuenire nequeat, oportet, vt tonsum esse aliquid in Christo significet, qđ in agno signabat, aut simile illi. Qua in re animaduertendum est, quòd tōsum esse in agno duo signat. Primum est corporeo detegi velamento. Secundum est, quandam in tonsione fieri passionem: hæc duo in Christo reperimus, ex quibus eum tōsum possumus appellare. Primum autem in Christo repertum est, quia in passione sua vestimentis suis detectus est: sicut enim in cœteris moris erat, qui capite plectendi erant, vt quæstionarij, aut qui cœteros cruciatus inflixissent, vestes lucrarentur. Sic in Christo factum est, cùm decreto Pontij Pilati mortem Crucis subijt, milites quidem, qui præfatam Pilati Pontij sententiam executioni mandabant, vestes benedicti Iesu inter se diuisere, & quia inter cęteras quædam pręciosior vestis erat, quàm Domina nostra Virgo proprijs confecerat manibus, dolentes eam scindi, tum quia ꝑciosa erat, tum quia inutilis redderetur, fortiti sunt eā, quod scribit Bea. Matth. 27. cap. & habetur Marc. 15. & Luc. 23. & Ioa. 19. de hoc quoque psalmographus concinit Psal. 21. Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem. Hoc pacto Redemptor noster in passione detonsus est, quia cunctis vestimentis suis extitit denudatus. Item & aliter Christus detonsus est, qui proprior tonsionis modus est, agnus quippè tunc tondetur, cùm ei lana præciditur: lana autem non est aliquid agno extrinsecum, sed innatum, cùm ex ipso lana propagetur. Capilli autem, & vniuersi corporis pili in homine vicem lanæ gerunt. Sic igitur inusitato loquendi modo cùm capilli alicui præciduntur, detonsus ille prædicatur. Hoc autem in benedicto Iesu nequaquam factum extitit, quia nullos ei Iudęi capillos forficibus pręcidere; dici poterat tamen vllatenus tonsus: quia ei capillos Iudæi auellebant, sicut inquit eum in facie quatiebāt, sic quoque capillos, & barbæ pilos auulsere. De tun-

A sionibus vultus, & capitis scribit Bea. Matth. capit. 27. Iudæi quidem Christo illudere cupientes velū oculis eius tegendis imposuerūt, arundinem quoque in manu eius dantes, vt quasi nugatorij regni cassam gereret similitudinem, eum capite virgis tundebāt, & vultum alapis cœdebant, dicentes Prophetiza Christe, quis est, qui te percussit? De euulsione autem capillorum identidem censendum est. In improperium quidem ei pilos euellere conabantur, de quo Isaias: Dedi caput meum percutiētibus, & genas meas vellētibus.

Quid significat tonsum. Cap. IIII.

IN detonsione verò agni secundum est, quòd pas- B sionem suscipiat, quod Christo aptissimè cōgruit, ipse namque plerosque in passione sua dolores tolerauit: præcipuè tamē dolor hic ad vestium detecturam, & pillorum auulsionem inferendus est: multum quoque dominus in vestium denudatione ruboris ꝑpessus est: omnes enim homines de sua nuditate erubescunt, hoc quidem, vt pęna peccati prothoplasti inflictum est. Nec hoc dumtaxat de rubore ex nuditate genitalium partium dictum putauerim, sed de cęterarum quoque partium corporis nuditate, quamquam motus præcipuè in partibus genitalibus, vt peccati pœnam secutus fuerit. Item rubor de nuditate corporum generaliter causatur ex vniuersali omnis nationis consuetudine: omnes quippè nationes quan- C tumcumq; barbaricę toto corpore tegi student, cūq; aliquis omnibus velamentis carens in faciem omniū nudus fuerit, omnes, qui rationis granum habēt, eum impudentem, atque imprudentem dicunt, ipse quoq; nisi prorsus mēte captus sit, de sua nuditate erubescit. Quia verò Christus ratione vtens super cœteros homines erat: rubore fundebatur in eo, in quo rationaliter erubescendum erat. Item homines alti, & magni, nobilis, atque generosi cordis super cœteros homines erubescunt: homines autem viles, & degeneres nihil aut modicum erubescunt: de Christo tamen sic erat: quia ipse excellentissimi, nobilissimi, atque nimis generosi cordis extitit, cùm in eo excellentius oēs humanæ perfectiones, quàm in cœteris hominibus D extitere. Patet ergo eum nimis erubuisse, quòd coram populi frequentia nudaretur. Item non paruus Christi dolor fuit, quem in capillorum, atque barbæ pertulit auulsionem: ad horum quippè euulsum continuorum diuisio sequitur, in qua dolor præcipuè consistit, potissimè in Christo, qui tenerrimæ complexionis fuit.

Qualiter agnus iste Christus detonsus fuerit. Cap. V.

ACCEDENDVM autem est inquisitioni, qua agetur qualiter agnus iste Christus detōsus fuerit, ad quod aduertendum, vt in superioribus metaphoris prælibatum est, duas in hoc agno Christo fuisse naturas. Diuinam. s. & humanam: secundū verò E harum quālibet exponi potest. Primò enim de Christo homine exponendum est: verè enim homo Christus detonsus est, omnia nempe, quæ superius nomine tonsionis designari diximus, in homine Christo esse ambiguitas nulla est: diximus quippe Christum tōsum fore, quia vestibus suis denudatus extiterit, nudari autem propriè homini Christo conuenire digno scitur: nudari equidem priuationem dicit, priuatio autem habitum præsupponit, habitus autem, quem ista priuatio, quæ est nuditas præsupponit, est vestiri, aut vestitum fore: sicut autem Aristot. docet traditio in post prædicamentis, priuatio, & habitus in eodem susceptibili fieri debent: cui igitur propriè vestitum esse conuenit,

Duæ in Christo fuerunt naturæ.

conuenit, propriè conuenit denudari, aut potius nudum fore. Indui autem aut indutum esse, homini Christo propriè conueniebat, quia corpus habebat secundum quod vestimentis tegi poterat: ipse ergo est cui propriè velamenta tollebantur, aut pœnitus nudus erat. Item & hoc secundùm naturam diuinam in Christo intelligi potest: quia licèt Christus secundùm naturam diuinam nudari non possit, vt magis inferius patefiet, conueniebat ei istud prædicatum, quia qui Christus erat, Deus erat: sicut in prioribus disseruimus, quæ Deo conueniunt homini attribuimus, & quæ de homine propriè prædicantur, rursus conuertentes de Deo itidem prædicamus. Cùm igitur nudum esse, aut pilorum pati auulsionem homini Christo conuenit, & Christus Deus est, necessariũ est, vt nudum esse Deo conueniat, & barbarum pati vulsionem, quæ duo detonsum esse faciunt. Hæc autem fundantur in regula Aristot. in 2. Elenchorum. s. quæcunque vni, & eidem sunt eadem inter se sunt eadem. i. quando sunt duo termini quorum vterque de tertio termino prædicatur, illi duo termini sic se habebunt, quòd de se inuicem prædicabuntur. Sicut sumptis his tribus terminis, album, dulce, & lac hoc nomen dulce de lacte prædicentur, cùm dicimus lac est dulce, & hoc nomen album itidem de lacte dicetur. s. lac est album, mutuo igitur duo hi termini de se inuicem prędicabuntur, cùm dicitur dulce est album, aut conuertentes. Identidem autem in his tribus terminis fiet. s. Deus Christus detonsus: iste terminus Deus de Christo prædicatur, cùm dicimus, Christus est Deus, alius quoque terminus. s. tonsus de Christo prædicabitur, dicẽtes Christus est tonsus, vicissim igitur isti duo termini prædicabuntur, & subijcientur. s. Deus est tonsus, & rursus conuertentes. In hac Aristotelica traditione potissimum fundamentum est illius modi loquendi, qui apud Theologos communicatio idiomatum nuncupatur. Alia præter hoc sunt huius locutionis solida fundamenta, de quibus nunc supersedeo. Ex prælibatis liquido visum est, qualiter Christus agnus detonsus sit.

Pars secunda metaphora tertiæ Agnus non detonsus.
Cap. VI.

POST hæc autem in hoc tertio metaphorico Paradoxo particula secunda est non detõsus. s. quòd Christus sit Agnus non detonsus, quia autem detonsus, & non detonsus cõtradictoria sunt, oportet vt idẽ signent. Et quia detonsum fore in Christo velamentorum nudationem, & pilorum auulsionem notat, oportet, vt non detonsum, non nudatum, nec barbarum auulsionem passum signet, & velut in superioribus illa particula detonsus de vtraque in Christo natura exposita est: ita hæc quoque exponenda erit. Primò autem de Christo homine intelligi poterit, quod detonsus non sit: nam secundùm regulam iuris: Volenti non fit fraus, sic de iniuriarum perpessione dicendum, vt nullus volens iniuriam pati possit. De pęnarum quoque perpessione non dispar diffinitio procedere iure debet. s. vt qui spontaneè pęnas subit, pœnas perpeti merito non dicatur: & quia Christus vltroneus nudationem passus est, capillis itidem depilatus est, eum ergo nec nudatum, nec pilatum iure confiteri poterimus. Hoc autem adhuc proprius de Christo, vt Deus est, exponi licèt: Deus quippè nullatenus detonsus est. Hoc liquidatur, quia detõsum esse, vt prælibatum est vestium nudationem, capillorumq; auulsionem designare dignoscitur: Deus autem nudatus nunquam fuit, quia vestiri nequiuit: vestiri tamẽ, atq; nudari eidẽ susceptibiliter vicissim inesse debent iuxta

Nullus volens iniuriam patitur.

F Aristot. traditionem in Post prædicamentis. Deum autem vestiri impossibile fore sic patefit, illud quidem dumtaxat vestiri potest, quod corpore subsistit in quo tegi possit, Deus autem incorporeus est: vestiri ergo nequibat, nec cõsequẽter nudari, aut nudatũ esse. Item ad hoc, vt quidpiã vestiri possit, oportet, vt omnifariam tegi possit, ita vt nulla ex parte detectum illud sit: Deum autem totaliter operiri impossibile est: vestiri igitur Deus non potest: maior euidenti patet veritate, si fortassis quisque capite manibus, aut pede adopertus foret cœteris partibus derelictis, eum hominem nequaquam quispiam vestitum contenderet, sed eum, qui omnium ex parte adopertus extiterit: minor autem in patenti est: Deum quippè nulla lo-
G corum ambit capacitas, quoniam vbique, atque extra omnem locum est, oportebat quidem, vt qui Deum vestire vellet, omnia, & extra omnia velamento operiret. Infertur ergo Deum nec nudum, nec vestitum vnquam esse. Itidem Deus detonderi nequibat capillorum aliqua auulsione: nam auulsio inexistẽtiam præsupponit. In Deo autem horum vnquam nihil extitit: barbæ, aut pili corpori humano insunt: Deus autem secundùm se tale corpus nullum habet, nullatenus ergo detonderi valebat. Ex prelibatis inducitur qualiter Christus agnus tonsus, aut non tonsus sit.

Deus nec nud⁹, nec vestitus vnquam fuit

Pars tertia metaphoræ tertiæ. s. Agnus vulneratus.
Cap. VII.

H INNITENTES ordini huius metaphorę tertiã particulam reperimus. s. Agnus vulneratus. Sciendum autem particulas sequentes huius metaphoræ notiores fore particulis aliarum metaphorarum quãto vulgarius pertractantur: ideo in earum expositionem principaliter non tantum insistemus. Sciendum quoque, quòd sicut in cęteris figuratis Paradoxis particularum qualibet de Christo secundùm vtramque humanam. s. & diuinam naturam exponebamus: ita hic exponendum est. Primò autem dicemus hunc agnum vulneratum: quia homo iste Christus multa in benedicto corpore suo vulnera tolerauit. Fuit autem primò vulneratus Dominus Iesus cùm circuncisus est, ibi siquidem sanguis suus effusus est, & caro
I prẹputij circuncisa: hic autem minus dolor causatus est præ teneritudine carnis, qualis teneritudo, atque sensus in partibus genitalibus reperitur. Præterea cũ ista circuncisio in ætate tenerrima infantili facta est: alij quoque dolorem hunc accidisse autumant ex indisposito organo amputandi: astruunt quippè circũcisionem lapideo cultro factam fuisse. Sic enim innuit Magister Sententiarum in quarto distinct. prima. Hoc tamen falsum est, quia cùm Deus ritus aliquos cœremoniarum veteris legis tribueret, si aliquid specialiter in illis obseruandum erat, eam in litera exprimebat: totam tamen continentiam veteris testamẽti percurrenti liquebit locum nullum fore, quo Deus circuncidi lapideo cultro mandauerit. Hi tamen ini-
K tuntur ei, quod per Sephoram vxorem Moysi factum est. Cùm enim Moyses pergeret in Aegyptum pręfectus de terra Madiã diuina iussione adducebat secum vxorem suam Sephoram, & duos liberos. Gerson. s. & Eliezer, quorum qui natu minor erat. s. Eliezer circuncisus nondum fuerat: cumque essent in via in quodã diuersorio, aparuit angelus Domini interficere volẽs Moysen propter incircuncisum filium suum, quod cùm vidisset Sephora ob incircuncisum infantulum factum existimans pauefacta, nè vlterius angelus Domini progrediens virum suum Moysen interficeret, accepit illico lapidem durissimum, quo circuncidit præpucium filij sui Eliezer, quod cùm fecisset, cessauit angelus Domini torquere Moysen: ex hoc autem fulci-

Primum Christi vulnus.

Cõtra sententia Magistri Sententiarum

fulcimentum erroris sui accipiunt. Huic tamen nihil horum, quæ isti volunt cōficitur: potest enim ad hoc bifariam responderi: primò quidem aliquis Iudæus respondebit, quòd Sephora vxor Moysi non circunciderit filiū suū lapide accutissimo, sed nouacula acutissima: aut quòd ex litera nihil magis lapide quàm ferro præpucium eliezer præcisum fore comprobari potest: nam vbi in litera nostra dicitur tulit illico Sephora acutissimam petram, in Hebræo ponitur quædam dictio æquiuoca, scilicet Zor. quæ tam ad lapidē quàm ad nouaculam ęquiuocatur, quod apparet: quia Psal. 51. qui incipit. Quid gloriaris in malitia, dicitur: Sicut nouacula acuta: vbi in Hebræo ponitur eadē dictio, quæ hic, scilicet Zor. ergo non magis pro petra, quàm pro nouacula accipiendum est, & sic Iudæi cū auctoritatem istam exponunt indifferenter dicunt nouaculam acutissimam. Aliter autem responderi potest, quòd concesso Sephoram præcidisse præpucium Eliezer petra acutissima, vt litera nostra descripsit, ex hoc tamen nequaquam confici potest, vt sequentes lapideo cultro circuncidere debuerint, aut quòd priores, s. præcedentes Moysem petra acutissima præpucia resecuerint. Nam Sephora vxor Moysi, non ideo cultro lapideo Eliezer præpucium rupit, quasi aliqua diuina iussione, aut antiquata consuetudine cautum extitisset, sed quia nihil deliberans sic facilius ei faciendum occurrit: Erat quippe Sephora attonita Moysen virum suum ab angelo excruciari videns. Et ne grauioribus cruciatibus eum ad mortem vsque perduceret, quod citius potuit, operata est. Fortassis quidem tunc Sephora cultrum ferreum nullum habuit, quo pręputium filij præcidisset, aut si habuerit, huius nihil recordata, quem promptiorem habuita cutissimum lapidem illico arripiens fortè magis rupit, quàm præcidit præpucium puerile. Inconueniens autem erat, vt ex eo quod inconsultè gestum est, gerendarum rerū directiua sanctio poneretur. Non igitur ex eo, quod tunc Sephora nihil deliberans egit inducitur, posterorum progenies lapideis cultris infantilia præpucia abscissuras.

Aliud argumentum probans circuncisionem fieri solitam ex cultro lapideo. Cap. VIII.

INSTANTIVS quispiam adhuc arguet, circuncisionem cultro lapideo celebrandam, quod ex eo confici potest, qđ Iosue dux strenuissimus populi Dei, atque segregatus inter prophetas egisse dignoscitur. Cùm enim Iosue deuictis regibus Ammorræorum, & mortuo Moyse, Iordane trāsito, terram ingrederetur hostilem, quàm Deus repromiserat semini Abrahæ, cùm primum castra fixissent in Galgalis, quæ fuit prima castrametatio terræ Chanaan, Iosue assumptis duodecim lapideis cultris circuncidit duodecim trib⁹ Israel, omnes quippe in deserto incircuncisi erāt, atq; per longos viæ circuitus nullus eos circunciderat, vt patet Iosue quinto cap. debuit ergo circuncisio cultris lapideis confici: nam huic responderi non potest, quòd inconsultè factum sit, sicut Sephora attonita fecerit, Iosue quippe vir prudentissimus deliberatissimè ista egit. Huic autem respondendum est, ex hoc nullatenus sequi, vt circuncisio in petris acutissimis fieri debuerit: nihil quippe magis lapide, quàm ferro præpucia resecare diferebat, quod apparet Gen. decimoseptimo capitu. vbi cùm Deus circuncisionis præceptum tradidisset, positis omnibus explicatius, quæ circuncisionis ritum attingebant, de organo circuncisionis, scilicet de cultro, an ferreus, lapideusue foret, nihil memoratum est, sed dictum fuit, vt præcideret vnusquisque carnem præpucij sui. Cùm igitur Iosue

A viderit referre nihil an lapide, & an ferro circuncisio conficeretur, cultris lapideis celebrandam duxit. Cur autem ipse non ferro, sed lapide circunciderit omnem Israel, causa in promptu est, scilicet ob memoriale in generationes posterorum: Omnia quidem quæ tunc Iudæi memorialia esse constituerunt, lapidibus efferebant. Quod dilucidatur in duodecim lapidibus grandibus quos de alueo Iordanis trahens Israelitica turba in ripa Iordanis erexit duodecim tribuum memoriale in secula posterorum, vt patet Iosue quarto capi. Item hoc in lapidibus grandibus informibus, atque impolitis apparet, quos Deus in altum extrui, & calce liniri iussit, vt eis totum Moysi Deuteronomium inscriberetur memoriale seculorum. Item

Cur Iosue non ferro, sed lapide circunciderit omnē Israel.

B de impolitis, & informibus lapidibus altare iussit cōstrui in introitu terræ promissionis, in mōtibus Garizim, & Ebal, in quo sacrificia victimarum, & pacificorum tunc Domino immolarent. vt habetur Deuteronomij vigesimo septimo, quod postea, vt Deus iusserat Iosue executus est in mōtibus Garizim, & Ebal, vt patet Iosue octauo cap. hi autem lapides ad nullum postea vsum profuere, sed in memoriale posterorum remansere: fuit ergo circuncisio in cultris lapideis à Iosue celebrata non ob legis necessitatem, sed ob memoriam seculorum. Cur autem Iosue lapideis cultris hoc egerit, quod nunc, & aliàs ferreis cultris agebatur, difusius super librum Iosue in cap. quinto dicemus. Item adhuc predicta confirmātur, quia cæremonię veteris testamenti, quæ nunc à Iudæis obseruātur, secundùm eum modum obseruantur quo in

C lege obseruari iussa sunt: sed nunc Iudæi cultris lapideis præpucia non resecant, sed ferreis gladijs præcindunt: sequitur igitur priores identidem gladiis ferreis amputasse. Iudæos autem obseruare nunc veteris testamenti cæremonias sicut Iudęis obseruari iussa sunt ex libris legalibus, in quibus de cæremonis agitur clarepatet. Iudæi tamen non obseruant omnes cæremonias, quę in veteri testamento obseruari iubebant, quia quasdam totaliter quasdam vero ex parte relinquunt: quæ autem ratio sit cur cæremoniæ quædam totaliter, quædam autem ex parte abolitę sint, super Exodum in 13. cap. diffuse egimus de quolibet cæremoniali præcepto specialius agentes.

D

Christus ferreo cultro fuit circuncisus. Cap. IX.

REDEVNTES ergo vnde discessimus, dicendum est, Christū cultro lapideo non fuisse circuncisum, sed potius ferreo cultro, sicut cęteri circūcidebātur, ibi tamen dolor nimius causatus est ex causis supra assignatis. Identidem sanguis benedicti Iesu ibi primò effusus est. qua in re quidā arbitrati sunt Dominum Iesum tunc inchoasse effundere sanguinē in pretium redemptionis nostræ. Quibus dicendum est, esse falsè opinatos: sanguis namque benedicti Iesu ideo in circūcisione effusus est, quia necessarium erat

E sic effundi si circuncidi deberet. Quilibet namq; circuncisus sanguinem effundebat, Christus autem non vt nos ab hoste redimeret circuncisus est, sed vt Mosaycæ legis mensuram impleret. Sic enim de se Matthæi quinto cap. professus est, scilicet. Nō veni soluere legem, sed implere. Impleuit aūt Christus in corpore suo cunctas veteris legis cęremonias, quibus vsq; ad vnguem expletis noui testamenti sacrificia auspicata sunt. s. ꝑ Eucharestiæ stupendum sacrum inchoatū est, post quod nostrę redemptionis actus, qui in Dñica passione complebantur, subsecuti sunt. Nequaquam igitur veritate subsistere potest sanguinē in Dñica effusum circuncisione saluādo humano generi ꝓfuisse, si veteris legis cęremonialib⁹ iussis īplēdis effusus est.

Circuncisio instituta erat ad delendam maculam originalē.

Quod si fortassis amplissime assumentes sanguinem Dominici corporis in circuncisione effusum profuisse celebrandæ nostræ redemptioni, quia ipse sibi circuncisus non est, cùm sibi prodesse nihil circuncisio poterat, cùm ei nullum erat deletura peccatum: erat tamen circuncisio originali maculæ delendæ instituta, & hoc in singulis, qui circuncidebātur efficiebat. Si ergo circuncidebatur nobis circundebatur, scilicet nostræ redemptioni in tali sanguinis effusione profuturus. Huic responderi debet, hoc pacto vniuersos saluatoris actus nostræ profecisse saluti: nec enim horum quippiam, quæ gessit Christus, operatus foret nisi nostra celebranda redemptio hoc exegisset. In quo, & solida veritate confiteamur omnes Dominicos actus etiam cibum potumque sumpsisse, & similia operari, nostræ futuræ redemptioni profecisse, sed indirectè profuerunt, sola autem penalitatum perpessio, quæ in morte consumata est, nostram salutem directè confecit: hac enim sola redempti sumus etiam nullo alio intercidente.

De plagis agni, idest Christi Redemptoris nostri. Cap. X.

HIC quoque Dominicus agnus Christus Iesus realiter plagas pertulit: nam præter ei illatos dolores cùm collo funis colligatus est, in quo exclusis ambagibus in eo ob carnis teneritudinem, & propter Iudæorum impietatem non habentium viscera caritatis, duram impulsionem vulnera subsecuta fuisse dicendum est, præter alapas ei illatas, & capitis velati tūsiones, in quibus si quod ei vulnus causaretur sub ambiguo pendet, multa verissima vulnera causata sunt in eius acerbissima flagellatione, in qua vniuersa corporis moles variis contorsa flagellis sanguinis riuulos exsudauit, vniuersalem corporis apertionem perpessa: sic enim ait Isaias cap. 53. A planta pedis vsque ad verticem in eo non erat sanitas. In Christo quoque verissima vulnera inflicta sunt in spinarum punctione: durissimæ enim spinæ, aut ad osseam, aut ferream duriciem propinquantes infixæ, vsque ad craneum perforarunt: in quo de benedicto illo capite vberrimè sanguis effluxit. Hoc autem in irrisionem impij fecere Iudæi: nameum se regem compellasse ipsi acclamabant, quàm obrem sicut regiæ venerationis maximum insignium est corona, ita ei ob magnitudinem opprobrij corona quoque posita est: regibus enim ex auro, atque lapidibus præciosis coronæ apponuntur in honorem, benedicto autem Iesu nostro in abiectionem de spinis durissimis corona complexa aculeis ad craneum vsque penetrantibus complexa est. Hoc omnium Euangelistarum testimoniis comprobatur, vt patet Matthæi vigesimo septimo, & Marci decimo quinto, & Lucæ vigesimo septimo, & Ioannis decimonono. Alia quoque corpori illi benedicto vulnera inflicta sunt: nam vtraque manus ferro durissimo, atque satis grosso transfixa ligno crucis affixa est. Sic enim vtrinque affixum pendebat beatificum illud Saluatoris corpus his detentum clauis ne de alta cruce corrueret. Itidemque vulnera ei in pedibus irrogata sunt: ambo enim pedes Saluatoris, siue vnico clauo, vt quidam astruunt, siue vterque proprio clauo affixi sunt: in hoc quippe non multum attinet, sed potius maior videbatur confectus dolor si ambo pedes vnico transfixi clauo forent quàm si vterque suo clauo figeretur. Quod sic liquidatur: dolor enim ex diuisione continui sequitur: cùm igitur maior in continuo diuisio facta fuerit maior, necessariò consequitur dolor iuxta regulam vulgatam Arist. in secundo Topicorum: Sicut simpliciter, ad simpliciter, & magis magis, ita maxime ad maxime: sed vtroque Saluatoris pede simul vnico affixo clauo maior continui diuisio sequebatur quàm si alter altero, & alius alio figeretur: maior ergo dolor fuisset si ambo saluatoris pedes vno clauo forarentur, quàm si vterque singulariter suo clauo esset affixus. Antecedens liquet nam transfixis ambobus pedibus Saluatoris vnico clauo pes, qui inferius esset locatus, acutiori, atque graciliori claui parte foraretur: pes aūt reliquo superpositus maiori grossiorique claui parte transfossus esset, in quo necessarium erat amplius aperiri, ad ampliorem autem aperturam maiorem sequi dolorem perspicuum est: horum tamen quocunque dato, in Domino Iesu vtriusque pedis vulnera facta sunt. Item in Christo plura vulnera cōsecuta sunt, cùm latus eius miles quidam lancea aperuit, & continuo fluxit sanguis & aqua: hoc tamen vltimò inflictum vulnus non ita propriè vulnus sicut cætera dicitur, quia mortuo Domino Iesu illatum est, vt omnes Euangelistæ testantur. Ad quid autem vulnus istud factum est responderi debet: ideo Deum permisisse corpus Domini Iesu vita defunctum in latere vulnerari, vt inde sanguis & aqua proflueret. Ad quid autem sanguis, & aqua de latere Christi in cruce dormientis profluxerit, in expositione secundi metaphorici Paradoxi diseruimus super particulam. Qui videbatur. Hæc quoque particula de Christo secundùm naturam diuinam exponi potest. Nam licèt Deus secundum se vulnerari nequit, vt inferius differetur: iste tamen agnus Iesus Deus erat, quapropter necessarium erat, vt Deum vulneratum quoque confiteamur. Hic autem locutionis modus in sacra scriptura communicatio idiomatum appellatur, quo prædicata Deo conuenientia homini attribuuntur, & prædicata homini conuenientia de Deo prædicantur. Sic enim exemplificat Alexander in doctrinali in cap. de constructione manus Domini, quæ nos fecere, sunt crucifixę. Ex prædictis infertur qualiter particula ista, scilicet, q vulnerabatur intelligenda sit.

Ad qd impij Iudæi capiti Christi sacratissimo coronam apposuerunt.

Dolor vnde oriatur.

Maior dolor in Christo erat, q vterq; pes vno clauo affigeretur quā si duobus aliter, & aliter figeretur.

Cur vuln⁹ illatum sit Christo iā mortuo.

Cōicatio idiomatū.

Pars quarta metaphoræ tertiæ, s. Agnus non vulneratus. Cap. XI.

HVIVS tertij metaphorici Paradoxi particula quarta consequitur, scilicet qui non erat vulneratus. Hæc autem particula sicut in præcedentibus facere soliti sumus de Christo secundùm diuinam, & humanam naturā exponi posset, proprior tamen sensus de natura diuina exponi duntaxat. Homo quippe Christus verissima vulnera pertulit: igitur non vulneratus dici nequibat, nisi in aliquo speciali, atq; amplissimo modo sumeretur. Modus aūt dicendi Christum hominem non vulneratum hic est, s. quòd sicut in præcedentibus agebatur, volenti non fit fraus, nec iniuria: de penis quoq; idem censendum. De vulneribus autem quosdam sic arbitraturos reor. s. q qui inuitus percussiones ptulerit, vulneratus sit, qui verò sponteneus hoc subierit, non vulneratus esse dicatur: de homine Christo sic fuit: nam non solùm, vt Deum eū vltroneum subiisse mortem comprobamus, sed vt verum hoīem, & mortalem voluntariè mortem amplexum confitemur. Dicem⁹ igitur Christum, vt hoīem vulneribus non affectum: propriorem tñ sententiam insequentes hanc particulam de Christo, vt Deus est exponendam reor. Deus quippe nullatenus vulnera suscipere potest: nam cùm vulnera alicui infliguntur, dolor inde causatur, in Deo autem dolor nullus esse potest, nec igitur vulnera esse possunt. Dolorem autem in Deo non suscipi, sic manifestatur, quia dolor imperfectio quædam magna est: in Deo autē imper-

Cur ī Deo dolor suscipi nō possit.

imperfectio nulla est, sed omnimodè perfectus est, Item in doloribus ꝯstitutus perfecta fęlicitate nō fruitur, sed Deus totaliter fęlix, atque ipsa fęlicitas est, igitur in eo dolor nullus valebit. Constat autem hoc, qa fęlicitas est omnium bonorum plenitudo cum malorum quorumcunque absentia. Sic videtur velle Boe. 3. de consolatione prosa 2. Item vulnus infligitur cùm partes aliquę sentientis corporis, aut aperiuntur, aut amputantur: in Deo autem apertio, aut amputatio fieri nulla potest: igitur in Deo vulnera fieri impossibile est. Item vulnera quælibet infliguntur cùm aliquod agens extrinsecum agit in corpus sensitiuum aliquibus instrumentis, hæc autem instrumenta quātitatiuam extensionem habentia semper sunt, & acutie, aut hebetudine figurata: nam indiuisibile in corpus actionē nullam habet, sed Deus indiuisibilis est: nulla igitur quantitatiua res in eum aliquatenus agere poterit, atque per hoc nec ei vllatenus vulnera infligentur. Item vulnus, & dolor semper diuiso continuo efficiuntur: in Deo autem continuitas nulla est: quia continuitas in solo corpore est: Deus autem incorporeus est, igitur nec continuitatem, nec vulnera habebit. Ex prædictis elicitur qualiter particula ista intelligi valeat, scilicet quòd agnus iste non vulneratus erat.

Pars quinta metaphoræ tertiæ, scilicet. Agnus vociferans.
Cap. XII.

Quō Christus vociferauit.

QVINTA autem huius tertiæ metaphoræ particula sequitur, scilicet vociferans, idest quòd agnus iste vociferans erat. Et quia vt sæpe appello, Christus Deus & homo est, secundùm vtranq; in eo repertam naturam de eo exponi poterat aptius: tamen de eo, vt homo est exponetur: homo quidem Christus verè vociferabat. Qua in re aduertendum est, quòd ad hoc vt quidquam voces formare possit, necessarium est, vt animal sit. Sic ait Aristo. in secūdo de Anima in cap. de voce. sola animalia vocant, licèt quædam instrumenta vocare, idest formare voces videantur, sicut cithara, quasi dicat ista non vocant, sed sonitum causant: Christus autem propriissime voces formare poterat, quia erat animal cum homo foret. Item vt aliquid propriè voces formare possit, oportet organa vocalia habeat, quæ multa sunt, de quibus Aristot. in secundo de Anima cap. de voce.

Rationes probantes Christum plorasse secundum signum.

Cap. XIII.

QVOD autem Christus clamauerit, multipliciter patet. Primò quidem clamauit cum nat⁹ est, vocem ploratus aliis hominibus similem emittens primam ex causis supra assignatis in secunda metaphorico Paradoxo. Item Christus plorauit in circuncisione: nam ibi stupendus dolor insecutus est, quem infantulus tenerrimus tam paruæ ætatis sine ploratu transire nequiret. De hoc autem doctor Seraphicus, qui dicitur Bonauentura, in libro, quem fecit de vita Christi, dicens infantulum Christum plorantem, & Dominam virginem cum à planctu reuocantem. Aliquis tamen fortassis dicit sub ambiguo pendere, an Christus in circuncisione clamauerit: qa nullus hoc authenticus scripturæ locus prodit. Et licèt in cęteris hominibus nullus tam tenerrimæ ætatis infans tam horriferum dolorem sine magno vlulatu transire posset: in Christo tamen hoc conuenienter effici potuisset: ipse quippe Dominus Iesus tanta sapiētia, atque prudentia præditus erat tempore, quo natus

A est, quanta eo die, quo vita defunctus est, quantum in mediis temporis curriculis extitisset, & quantū nunc in cęlis sapiens est, verbum quidem in secunda Trinitatis persona ab instanti conceptionis corpus, & animam benedicti Iesu sibi personaliter vniens, eam animam lumine illo æterno illustrauit, eam in omnibus faciens intelligentem æqualiter, vt nunc est. Nec enim de Christo quisquam confiteri debebit, quòd in addiscendo, aut intelligendo profecerit sicut cęteri hominum, vt qui rudissimi sunt quotidianis incremētis proficiunt, licèt beatus Lucas dicat cap. secundo, Iesus autem proficiebat scientia, & ætate apud Deum, & homines, quòd qualiter exponendum sit, diffusius Deo dante dicetur cum ad eundem locum attigerimus.
B Si enim Christum quotidianis incrementis in sciendo adauctum fore fateremur, pleraque inconuenientia sequerentur, de quibus in præsenti speculari non attinet. Ad propositum vnde disgressi sumus redeuntes, quia puer iste Iesus tanta scientia, atque prudentia præditus erat die qua circuncisus est, sicut cùm tricesimum annum agebat, & cùm triginta annos natus foret, licèt aliqui ei cruciatus infligerentur horrēdi, præ magnitudine prudentiæ, & fortitudine cordis viriles lachrymas compescere potuisset. Ita cùm foret octo dierum, quando circuncisus est, vt beatus Lucas refert, lachymas compescere potuisset, nec quidquam meroris turbido vultu pretendere. Huic autem respondendum, prædicta possibilia satis fore, scilicet
C quòd infantulus Iesus in prædicto circuncisionis horrendo dolore à lachrymis abstinuerit tam ex assignatis causis, quàm ex aliis. Dato etiam Christum tantæ sapientiæ non fuisse die quo circuncisus est, quantę fuit, & dolores quos facta inferebat circuncisio, ita horrendi forent, vt nec quispiam illos virorum sine grandi eiulatu pertransire potuisset: quia cùm iste infantulus Iesus Deus erat, scilicet verbo diuino vnitus, effecisset Deus, vt ex huius infantuli oculis lachymæ nullæ prorumperent, voces nullæ clamosè sonarent, nec quidquam męstum, aut lugubre panderetur in vultu. Hæc tamen facta non sunt, quia fieri non expediebat: aliquem enim infantilis, atque tenerrimę ætatis tam immensum dolorem vllo sine clamore
D transire conditionem naturæ excedebat humanæ: nō circuncidentes Saluatorem nostrum cùm inspicerēt infantulum ætatis tam tenerę in valido illo dolore nullatenus lachrymari, stupidi cogitarent eum verum hominem non esse, nec corpus verum humanū assumpsisse: sed phantasmā corporis ex aere sumpserit. Sicut postea quidam heretici astruxerunt Dominum Iesum verum corpus non habuisse: aut opinarentur hoc mōstrum aliquod magnum fore, quòd eis malum aliquod illaturū erat, aut saltem affuturum malum protinus designaret: de hoc in prima particula metaphoræ primæ disseruimus. Hoc pacto Iudæi occasionem in Christum probra conijciendi haberent, quòd Deus non permitteret tali occasione conces-
E sa: Deus enim omnes has abstulit occasiones detrahendi Christo, quæ rationabiliter auferri debuere, quòd euidenter apparet in his, quæ supra disseruimus in secunda metaphora, scilicet quòd Christus in se mortis timorem ostenderit, quo eum verum hominem esse patefieret. Quod si fortassis paruulus Iesus in circuncisione non fleuisset, omnia assignata inconuenientia sequerentur: patet ergo puerum Iesum cum circunderetur, lachrymatum quo infertur eum voces emisisse.

De Christi clamore. *Cap.* XIIII.

IDENTIDEM autem agnus iste, qui Christus erat, clamauit cùm in templo cum Iudæorum doctoribus, atque sapientibus disputauit: hoc autem factum est cum Christus duodecim annos natus foret. Quæstio autem quam tunc cum sapientibus illis ventilandam duxit, vt quidam satis excellentes asserunt fuit, an in lege promissus Messias aduenisset, an de reliquo expectaretur futurus. Item clamauit cùm virgini benedictę respondit quærenti sub his verbis: fili, quid fecisti nobis? nam ego, & pater tuus dolentes quærebamus te. At ille ait: Cur me quærebatis? nesciebatis enim, quòd in his, quæ patris mei sunt oportet me esse? vt patet Lucæ secundo capit. Item agnus iste clamabat in prædicatione, exhortatione, vitiorum reprehensione, & generaliter in omni honesta confabulatione, hæc namque erāt, ad quæ ipse peragenda missus erat. Sic patet Lucæ secundo capitu. nescitis enim quòd in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Vocauit enim patris sui negocia prædicationem & disputationem, quod apparet, quia tunc de disputatione cum Iudæis acta sermonem agebat. Audita quoque vox huius agni fuit coram iudicibus suæ passionis, licèt coram his parum. Audita quoque est in mortis eius perpessione: in cruce enim Dominus Iesus quædam loquutus est, de quibus Matthæus vigesimo septimo cap. & Mar. decimo quinto, & Lucæ vigesimo tertio, & Ioan. decimo nono, & decimo octauo. Audita itidem fuit vox eius post beatam Resurrectionem: eis namque quibus resurgens apparebat, aliquid loquebatur, docuit quippe omnes discipulos suos post Resurrectionem, quid in vniuerso orbe post eius ad cœlos Ascensionem facturi essent, vt patet in Matth. vigesimo octauo, & Marci decimo sexto, & Lucæ vigesimo quarto, & Ioan. vigesimo, & vigesimo primo. Ex his ergo infertur qualiter agnus iste voces emiserit.

Pars sexta metapho. tertiæ, scilicet. Agnus non clamabat. *Cap.* XV.

INSEQVENTIBVS nobis huius tertij Paradoxi ordinem consequentem particula quinta occurrit, scilicet. Et non clamabat. In quo aduertendum hanc particulam secus, quàm præcedentem quintā particulam exponi posse, illa nempe sensum proprium insequentibus de agno isto Iesu, vt solùm homo erat exponenda censebatur: hic autē de Christo, tam vt homo, quàm vt Deus est exponi potest. Primò aūt eam de Christo homine exponentibus dicendum est, quòd clamare in propriissima significatione acceptum hoc est, vt ingentes voces emittere signet, hęc autem contentionibus coaptantur, illi quippe, qui contendunt magis clamoribus concitantur. Cùm enim ira incanduerit, rationis limites excedendum est, qua voce licèt nostrarum accentus moderandi erant. In Christo autem contentiones has fuisse nullatenus cuilibet in patulo est: nulli enim hominum, aut verbo, aut opere offensionem vllam inferebat, qua eum in contentionem inflammaret, & si quispiam iniquitatis filius, aut verius ipsa iniquitas eū penitus iniustè agens sermone, aut opere grauiter molestasset, prorsus ac si elinguis foret obmutescebat: persequentibus, siue improperantibus nullum rediturus sermonem. Sic ait Petrus in Canonica prima capit. tertio, de Christo inquiens. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur nō comminabatur. Has quoque verborum, aut operis contentiones Isaias à Christo diffitetur, scilicet: Ecce puer meus, non
F clamabit, nec contendet, nec audietur vox eius in plateis, calamum quassatum non conteret, & titionem fumigantem non extinguet. Item agnus iste in acerbissimæ passionis suæ doloribus non clamabat: sed isti cruciatus horrendi forent, vt in illis hanc iniuria quispiam virorum quereretur: hoc autem Isaias capit. 53. exprimit dicens: Tanquam ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Ex prælibatis inducitur qualiter agnus iste Iesus in grauibus corporis cruciatibus aliisque similibus non clamauerit.

Agnus, vt Deus non clamabat, & rationes huius. *Cap.* XVI.

AGNVS iste Christus Iesus, de quo consequēs sermo trahitur, vt Deus, est non clamabat, Deus quippe clamare nequit: nam ad hoc, vt aliquid voces formare possit exigitur, vt illud animal sit, sola quippe animalia vocant, vt ait Aristo. in secundo de anima cap. de voce, licèt quædam organa vocare videantur, vt cithara: Deus autem animal nequaquam est, igitur nec clamare potest. Minor autem sic constat, quia animal ex corpore & anima subsistit: Deus autem compositionem nullam habet, cùm substantiæ simplicis sit, igitur nec clamat. Item si aliquid clamare debet, oportet vt vocalia organa habeat, de quibus Aristot. in secundo de anima in cap. de voce. Deus tamen organa hęc habere non potest, igitur nec clamare poterit. Instrumenta autem vocalia Deum non habere comprobatur, quoniam hęc vocandi organa corporea sunt: Deus autem nec corpus est, nec corpus habet, igitur vocalia organa non habet. Item si quid voce formaturum est, necessarium est, vt aerem recipiat, atque illidat, sed Deus nec suscipere, nec illidere potest, igitur voces nullas formabit. Maior autem liquet: nam vt sonus causetur, tria corpora operant̄, scilicet duo corpora aliqualiter solida, & aer: hęc enim se illidunt, & aer, qui inter ea medius suscipitur, vtriusque concussione confringitur, & sic sonitus causatus est, aut saltem duo corpora exiguntur, quorum alterū solidum est, reliquum verò aer, ex quorum concussione sonus efficitur. Ad vocis autem formationem organa exiguntur, in quibus vox formetur, scilicet vt aer recipiatur, & receptus subtilizetur, postea autem emittatur: Deū autem nullius aerei susceptiuum esse patet, quia indiuisibilis est, aer autem extensam, atque ex hoc diuisibilem quantitatem obtinet: Deus igitur nec aerem recipere poterit, nec vocare. Aliqs forsitan dicet, Deum secūdùm seipsum vocare, idest voces formare non posse, quia indiuisibilis substantiæ est, eum tamen corpus aereum sumere, in quo varios conficiat sonos inconueniens nullum esse sicut plerunque in veteri, & nouo testamento reperit̄. Huic respondendum est, Deum vocare nullatenus posse. f. quia sicut per se ipsum vocare nequit: ita nec in assumpto corpore hoc efficiet, Deus quippe corpus nullum assumere valet, in quo loquatur, aut quidquam motus agat, sicut in secunda metaphora super particula. Qui non audiebatur, prælibauimus. Cùm verò in vtroque testamento loca aliqua reperimus, quæ Deum loqui, aut corpus assumpsisse probent, dicendum est, Deum horum nihil effecisse; sed singula angelis ministrantibus patrata fuisse, quod diffusius declarauimus in secundo Paradoxo super particulam. Quæ non audiebatur. Patet igitur ex prædictis qualiter agnus iste non auditus fuit.

Tria sunt necessaria ad sonum causandū.

Pars

Pars septima mataphorę tertiæ, scilicet agnus qui patiebatur. Cap. XVII.

IN prænominata 3. metapho. particula septima, qui patiebatur. Est aũt aduertendum, ꝙ agnus iste, qui Deus erat, erat verus homo, & dolores cęterasq; passiones, vt alij homines suscipiebat. Sicut autem in prima metaphora diseruimus, omnes pęnalitates, quæ in nobis insurrexere, ex prothoplaustorum culpa primaria prouenerunt, & qui ab eis descendunt necessariò has pęnalitates incurrunt. De Christo autem sic non erat, Christus quippe Deus erat, & potuisset Deus hominem illum assumptum, cuius corpus, & animam diuino verbo vnierat, immunem ab omni pęnalitate ꝯstituere: sed sic efficere voluit potius humanæ naturæ conditionem accipiens, vt pęnalitatibus sicut cęteri hoĩum subiectus esset. Ratio autẽ qua Christus pęnalitates assumpserit fuit verus homo, omnes quippe humana conditione degentes hoc suscipiunt: si igitur nullã horum assumpsisset, nec verus homo putaretur. Itẽ non erat vllo modo conueniens Christum fuisse impassibilem, intentio nempe incarnati filij Dei fuit, vt in carne nostra vitia nostra deleret, pęnas nostri sceleris eluendo: si forsassis autem impassibilitatem assumpsisset, nos vt decreuerat redimere suis pęnalitatibus nequiuisset: oportebat ergo ꝙ incarnatum verbum in carne sua humanas pęnalitates assumeret.

Ratio cur Christus pęnas assumpserit.

Passiones bifariam secantur.

Cap. XVIII.

NVNC quoq; vlterius considerandum est passiones diuidi. s. in passiones, quæ sola imaginatione originem habent, & in passiones, q̃ realiter ab aliquo agente extrinseco infliguntur. Est autem passio in ꝯceptu, cùm quispiam sola terribilium apprehensione, aut solius mali imaginatione torquetur, etiam si horũ nihil actu perferre videatur. Ex hac tamen imaginaria passione verus innascitur dolor, qui licèt ille non sit, qui creditur, aut speratur, alium tamen quempiam pullulare firmissimis sententiis, atque experimentis non ambiguis comprobatur. Huius quidem signum est, cùm quisquam magnarum curarum mole deprimit hac tota corporis magnitudo affligitur, & corpore exsiccato amarissima morte interdum homo consumitur. Sic ait Salomon in Prouerbiis. Animus gaudẽs floridam facit ætatem, spiritus tristis desiccat ossa, hoc autẽ in cunctis futuri mali expectationibus, si magna mole mentem opprimant, euenire liquet. Sed adhuc firmior est hæc sententia, cùm quid quasi nobis molestum expectemus, qđ cognoscimus notissimè euenturum, hæ namq; curæ, vt præsentes affligunt dolores, & sæpissime veram mortem inducunt. In somniorũ autem visione imaginaria hoc euidenter patet: cùm enim quis tristium visorum per somnum imagine detinetur, interdum ita verè affligitur ac præsentia eum vrgerent mala, quo fit, vt qui talia videt, afflictiuo operiatur sudore. Fit quoque identidem, vt qui talia viderit ad veram mestitiam prouocatus, cùm commotarum passionum turma eum non sentientem introrsus affligit, veris lachymis exundare cogatur. Interdum autem præ mentis afflictione tantum excreuit malum, vt qui somno validissimo detinetur, cum eum imaginaria repentina mala cient repentino pauore concussus quasi de morte expergiscere compellatur. Aliæ autem passiones sunt, quas realiter toleramus, cùm quispiam ab aliquo agente extrinseco illatum malum profert. Omnes has passionum formas

Passio qd.

A in se Christus tolerauit. Primò quippe mentalibus, aut potius imaginarijs passionibus premebatur, quia licèt in eum ab extrinseco mali inferetur nihil, sola tamen interior imaginationis commotio eum ad veros compellebat dolores; vt forsassis sic magis quàm quibusdam realibus passionibus affliceretur. Christus quippe cùm verus Deus esset, omnia quæ futura erãt cognouerat antequam fierent quo fit vt cuncta, quæ in corpore suo toleraturus erat præuidisset. Cùm hic super hæc cogitans vertebatur, eum affligi nimis necesse erat: hic autem afflictio in eo quàm in cęteris hominib⁹ durior erat, alij quippe quamquam interdum ingruentium nondum malorum imaginatione torqueantur; ea tamen aliquomodo sibi certissimè euẽ-B tura non vident, non igitur tam acrius contorquentur. Christus autem non solum mala futura præstolari notum erat: sed illa vt certissima illum expectare. Ipse quippe per singula mala ei euentura etiam ad minutias, vsque præuiderat: maiorem igitur illi torsionem in esse oportebat, quàm cęteris, qui ea duntaxat, vt futura nondum certa præstolantur. Hoc autem cunctos inspiciendo liquet, sic in omnibus cernimus, vt si quisquam certa mala sibi affutura præuiderit, maiori torqueatur accerbitate, quã si aliqua non sibi certa mala expectaret. Item adhuc in Christo specialius aliud quoddam erat, quo eum adhuc acrius vrgeri malis necesse erat: nam & si quempiam cruciatus toleraturum, aut mortis angustias subiturum certa prę-C uisione fateamur, non tamen distinctè cognouit quãtus ei dolor assurget in ea, quam operitur perpessione malorum, aut mortis examine: ideo eum in vltimo gradu doloris affici necesse est. Christus autem non solùm mala per singulum euentura mortemque pręuiderat: sed etiam quanta pęnalitatis acerbitate affligendus foret certissimè præcognouerat, aliàs quippe eum cuncta non cognoscere in patulo erat, quo fit vt hæc imaginaria apprehensio inestimabiliter super cęteras curarum moles afflictiua sit. Ita vt nihil quãtumcunque horridum, atque difficile aliorum imaginatione comprehensum huic adæquari queat.

Quæ erat causa pręcipua doloris in Christo.

Christus cruciatus sibi affuturos minimè cogitabat.

D

Cap. XIX.

HIC autem de quo sermonem agimus, benedictus homo Christus: licèt omnia mala, quæ toleraturus erat certissima comprehensione si affutura præuidisset, super ea tamen assidua, aut frequenti cogitatione nequaquam vertebatur. Si forsassis hęc, quę cognouerat quotidiana consideratione reuolueret nullus ei infelicior, aut vt mitius loquamur dolorũ toleratior in vniuerso repertus vnquam foret. etiam eum paucissimis viuere diebus nisi supernaturaliter id fieret oportebat. Hoc euidenti illatione inducitur: in omnibus quippe, quas mente concipere possu-E mus imaginationibus afflictiuis, quæ acriori torqueat cruciatu reperiri vlla nequit quam hęc, quæ Domino Iesu esse cõcessa est, scilicet vt omnes per singulum ei futuros cruciatus præcognosceret, & quantum ex singulis affligendus erat præuideret, necessarium igitur erat eum inæstimabiliter super quælibet quantalibet vrgentium curarũ mole depressum ꝯtorqueri. Hoc pacto cunctis afflictis afflictior, atque si fas esset cunctis miserandis miserabiliorem occasione pęnarũ fateremur: sed miserũ de Christo concedere fas non est. Prædicta autem liquidantur, omnes quippe in magnis cogitationum molibus degentes breues vitæ metas habent, atque eas non nisi toto corpore destituti, atque penè dessicati adipiscuntur: in Christo ta-

In magnis cogitationibus degentes cito moriũtur.

men curas afflictiuiores cunctis mortalium curarum F modis esse perspicum erat, eum igitur breuissimis vitæ metis consumari oportebat. Ea autem, quæ proposuimus manifestissimo adhuc comprobantur argumento: ingruente equidem tempore Dominicæ passionis dignatus est, in se passionem illam scire, qua affuturorum sibi de proximo malorum, atque ex hoc ingruentium viuax præsentaretur effigies; in qua tanta penali accerbitate eum contorsum scimus, vt instãtissimè clemẽtissimum patrem exorauerit in hęc verba: Pater si fieri potest, transeat à me calix iste, idest ò pater benedicte tantis mortis huius ingruentis angoribus premor, vt prorsus mihi intolerabilis videatur, ideo si fieri vllo modo potest rogo, vt transeat à me horrifer iste cruciatus. Succedentibus autem huius G afflictiuæ cogitationis incrementis, & Christo prolixius orante, tanta intra Christum conflictantium pro passionũ ciebatur pugna, vt sanguinei humoris vberrime guttas exsudauerit toto corpore madefactus. Hæc autem a sæculis in nullo hominum sola premẽtis curæ contorsione secuta didicimus. Nullus igitur hominum ita horrendas afflictiuasque acriter passiones in imagine habuit, vt benedictus homo ille Iesus. Sicut igitur hanc horrificam imaginationem ingruẽte tempore passionis habuit, & ea cunctis hominibus horribilius torquebatur conformi sententia, consentiendum est, vt si hic tota suæ vitæ tempore in eo mãsisset, futurorũ sibi malorum cogitatio omnium hominum afflictior fuisset in terribilib⁹ amaritudinibus H tota degens vitæ meta. Hoc autem concedi ratio nulla manifestat, sed potius dissonum est, non ergo semper sic animo futura mala cogitatione voluebat peruigili.

Expositio verborum Christi in horto orãtis.

Scire aliquid potest secundum habitum aut in actuali speculatione. Cap. XX.

IVXTA Aristo. igitur sententiam in his dicendũ erit in septimo Eticorum in cap. de syllogismo incontinẽter, scilicet scire enim dupliciter arbitramur, aut scire quidem secundũ habitum, aut scire in actuali speculatione. Secundùm habitum scire dicimur, cùm aliqua perfecte intellectu cõprehendimus, quorum clara in nobis, atq; firma notio manet, & actualiter non intelligimus, sed cùm voluerimus intelligẽdi in actu facultas nobis est habitualiter scire dicimur, habitus equidem est, aliqua in intellectu impressio difficulter mobilis à subiecto, vt siquis in dialecticis, aut physicis, astrologicisue intelligens satis est, nec tamẽ actualiter considerat. Sed dormit, cibum sumit, aut potum, aut circa alia sermonem agit, sed ei cùm voluerit in Dialecticis, aut Astrologicis intelligere actualiter promptum est, dicimus secundum habitum Dialecticam, aut Philosophiam, Astrologiamue intelligere. Alius autem intelligendi modus est, cùm quispiam circa aliqua actualiter speculatur, vt si qs actualiter in Dialecticis disputet, aut speculetur. Identidẽ K autem in Phisicis, aut mathematicis est. Ita igitur in homine Christo erat, habitualiter quippe cognouerat quanti ei cruciatus affuturi essent, & quàm acrius in quolibet horum affigendus foret, hoc autem homo Christus cognoscebat, quia verbum illum ad personę, aut hypostasis vnitatem assumpserat, animæ illius benedictæ cuncta, quæ in vniuerso futura erant reuelabat. Homo tamen Christus hic, quæ habitualiter sciebat, non assidua cogitatione voluebat: sicuti in nobis est, qui non omnia, quæ scimus actualiter contemplamur. Hæc tamen tunc intra se voluebat cùm illa cogitare dignabatur, atque id agere dicens erat, veluti cũ vrgente tempore passionis omnia super se ventura mala, & doloris quantitatem reduxit ad mentem. Ex prælibatis igitur euidenter patet qualiter, & quas Christus passiones in comprehensione imaginaria solum pertulerit.

De alio passionum genere. Cap. XXI.

ALIVD autem passionum genus est, quæ ab exteriori agente patienti insliguntur. Has identidem Christus tolerandas suscepit ex assignatis supra rationibus, alioquin etiam nos congrue, vt decreuerat, redimere nequiuisset, quoniam pęnalitatibus suis nos redimendo statuerat. In hac autem aliqui non modicum dubitationis habent, quas passiones, aut lãgores in Christo fuisse profiteri debeamus. Aliqui enim Christum scabiem, impetiginem, vlcera, & pediculos habuisse, aut saltem, sicut quempiam hominum habere potuisse astruunt, & in simili de alijs ambiguitate confunduntur. Quod vt integre diserentes solida sententia diffinitum sit aduertendũ est, quòd passiones, quæ in hominibus causantur, dupliciter euenire necessariò est, aut ex ꝯditione naturæ humanæ, aut ex conditione indiuidui ob malitiam, aut inordinationem complexionis. Passiones autem, quæ homines afficiunt humanam consequentes conditionem, Christum pari afficere modo erat, quippe verus homo Christus, qua ex re omnia consequentia humanam speciem in eo sequi necesse erat. Ea autem, quę ex conditione indiuidui, ob inordinatam conplexionem in hominibus consequuntur, in Christo nullatenus fuisse arbitratu dignum est, ipse quippe ordinatiorem, atque temperatiorem cõplexionem cunctis mortalibus habuit. Fuit nempe de quinta mixtione solus sicut Albert. magnus theutonicus in sua parua physica descripsit, quem alij quoq; cõsequuntur doctores: in eo igitur ægritudines ob malitiam cõplexionis non fuisse patet. Horum autem exemplum est: fuit quippe in Christo fames, est.n. fames cum stomacho vacuo, aut euacuato digerẽdum nihil manet: tunc.n. appetitus cibi sequetur ad cõseruationem humidi radicalis, & calidi naturalis, fames igitur passio est: qua habens patitur, atq; torquetur, q̃ indiuidui ꝯditionem, aut inordinatam cõplexionem non consequitur, sed naturalem conditionem. Homo equidem animal est, qđ alimento in cibo, & potu nutritur, & permanet: fames autem est appetitus causatus, cũ in stomacho digerendum quidquam defuerit, conditionem igitur speciei humanæ famis passio cõsequetur, non indiuidui complexionem. Christus autem homo verus concessus, in eo igitur cuncta, quæ speciem consequuntur humanę consequi oportebat, nec quisquam dicere poterit famem passionem indiuidui cõditionem consequi: sed potius è conuerso. Cùm.n. homo constitutæ naturæ est.s. in perfecta sanitate, tunc fame afficitur temporibus, quibus cõgruit: ille tamen, qui aut cõplexionis malę est, aut actualiter indispositæ, non ita fame torqueri solet, in eo quippe naturalis calor deficit, aut magna superfluitatum congeries indigestarum est. Inducitur igitur famẽ Christum affecisse, nec hanc, vt pote conditionem consequentem indiuidui, scilicet complexionis peruersitatem, sed naturalem potius conditionem. Idem vt apparet Matth. 4. cap. s. Cùm ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit, quòd verissime Christum fame affectum prodit.

Christus fuit solus ex quinta mixtione.

De siti quam Christus passus est.

Cap. XXII.

IPSVM quoque sitim tolerasse perspicuum est, sicut enim famem sic sitim tolerasse profiteri debemus: corpora nanque humana cæterorumque in id perfectorum animalium cibo, potuque nutriũtur eorumq; alterum sine altero animalis vitam diutius conseruare nequit, oportet igitur, vt quodlibet animalium vtroque alatur, atq; eo indigens sit. Et sicut fames est appetitus calidi, & sicci, scilicet appetitus cibi: ita sitis est appetitus humidi, & frigidi, aut humidi, & calidi sicut est potus desiderium. Sicut igitur fames passio est cunctas animalium species consequens, ita, & sitis passio easdem consequetur cunctas: Christus autem animal verè erat, eum igitur affectũ siti profiteri necesse est. Idem omnium euangelistarum clarissimis testimonijs comprobatur, scilicet quod Christus in cruce pendens paulo antequam ab ista luce discederet, dixit sitio, idest patior sitim. Hoc autem licèt quidam in alegorico exponẽtes sensu Christum sitiuisse animarum salutem dicant, sic quippe Michæas in quodam loco testatus est, dicens: Emittam in diebus illis famem, non famem panis, sed famem verbi Dei: in sensu tamen historico, aut literali, quę scripturarum fundamentum quoddam est, & qui præsupponendus semper, quoniam iuxta Aristot. in metaphoris non est arguere, exponendum esse cẽseo de Christi vera siti corporea. Hoc autem sic liquidatur: nam cùm sitis sit appetitus frigidi, & humidi, aut calidi, & humidi; cùm istud defuerit, sitim in animali sequi necessarium est: sed in Christo humidum, & frigidum defecisse quantitas temporis prodit, verè igitur sitiebat. Patet antecedens, quia Christus potum non sumpserat ex eo tempore, quo cum discipulis suis cęnam degustauit extremam, scilicet quinta feria, cùm occubuisset sol, in qua, & ipse professus est, non bibam amplius vobiscum de hoc germine vitis, donec bibam illud vobiscum nouum, in regno patris mei: vt habetur Mat. 26. capit. Cùm autem hęc verba sitim exprimentia dixit, erat ferè hora iam nona feriæ sextæ parasceue, cùm Redemptor noster vita defunctus est. Item ex fatigatione, & labore sitis conficitur: sed in tormentis Christus nimis laborauerat, eum igitur siti affectum fuisse satis perspicuum est: has autem tangit rationes Seraphicus doctor, qui dicitur Bonauentura in libro, quem stimulum vocauit amoris. Pręter has autem aliæ sunt adhuc magis in fundamento rationes, scilicet quòd Christus præ magnitudine cruciatuum sanguine prorsus exinanitus erat factis in corpore suo tantis, atque creberrimis confossuris, quales flagellorum plagę, clauorum fixurę, spinarum punctura in pedibus manibusque, atq; capite verendo Christi factæ sunt, Dominicæ enim lateris apertura lancea militis nescio cuius facta nõdum extiterat, hoc autem cum Saluator accubuisset, factum est: quotiescunque autem corp' aliquo euacuatur humore, sitis sequitur: oportebat igitur in Christo sitim sequi nec quãlibet, sed magnam valde. Hoc autem liquet: nam cum homo quispiam medicorum arte aliquo replente leuatur, atque plenè purgatur humore, magna in eo relinquitur sitis. Si igitur euacuato illo innaturali humore, atque corporis nimis nociuo, sequitur tanta sitis, quanto maiorem sequi necesse erit, cùm corpus conaturali humore, in quo magis corporis vita fundatur, & qui quantitatis maioris est, euacuatur? Huius autem sanguis est in Christo, igitur sitim magnã consecutam fuisse tunc in passione claret. Item hoc adhuc ex consequentibus liquet. Cùm enim redem-

Christus veram sitim passus est.

Sitis quid sit.

A ptor in limine mortis appositus se sitire proclamasset, qui astabant ex ministris mortis huius spongiam aceto plenam, cui fel admixtum erat, arundini imponentes benedicto ori Domini Iesu epotandam applicuere: ipse autem licèt satis sua torqueretur siti, cũ tamen ita amarissimum comperisset, vt ibidem subiungitur: Cùm gustasset noluit bibere, idest cùm ei' inter palatum experiretur saporem, quod gustare est, illud non deglutiuit, quod bibere Euangelista appellauit. Si tamen Christus solam sitim animarum salutis pati expressisset, atque hanc solam pateretur, non deglutisset in palato illius potus saporem, qui saluti animarum exprimendæ nihil attinebat. Euidẽter ex prædictis illatum est vera Christus aliquo modo siti af-
B fectum extitisse.

Christus frigora passus est, & æstus.

Cap. XXIII.

AMPLIVS autem Christus frigora tolerauit, & feruente temporis ęstu perustus est, ab his quippe passibilis fuit, & passus est. Nec quidem hęc ei indiuidui conditio attulit, aut complexionis indigesta intemperies, sed speciei conditio naturalis, calor quippe, & frigus potentiæ tactiuæ obiecta sunt, oportet igitur ea frigus, atque calorem pati, quæ potentia tactiua informata fuit: Christus autem verè po-
C tentiam tactiuam habuit, cùm non phantasticum animal esset: igitur frigora, & æstus magna eum passione tolerasse liquet. Hoc autem animalis naturam secundum se consequitur, & non indiuiduorum cõplexiones aliqua nempe animalis indiuidua, in quibusdam speciebus propter esse inclinata ad alterã contrarietatis extremitatem, in potẽtia tactiua omnia hęc contrarietatis extrema non sentiunt, scilicet quòd animalia quædam sunt, quæ frigiditatem, aut nullatenus patiantur, aut ab ea, quantacunque sit, valde leuiter immutentur. Hoc autem, quia complexio sua aquatica est ad extremitatẽ frigiditatis declinans, quòd autem frigidum est, à frigido pati non est, quia ad actionem alterius in alterum requiritur à principio
D dissimilitudo, & inæqualitas, à proportione autem æqualitatis non prouenit actio, nec motus causatur vlius, quæ enim prorsus similia sunt, actionem, & reactionem nullam habent, terminus tamen actionis cũ perfecta fuerit, est similitudo agentis ad passum. Alia autem animalia ad caloris extremitatem inclinata sunt, quàm ob rem calorem nullatenus sentiunt: aut illum leuiter patiunt, sicut est de illo mõstro inter animalia, quod Salamandram maiorum vocauit auctoritas. Hæc equidem in medijs ignibus viuit, & cùm pellis eius aliqua fece polluta purgari debet eo pacto, quo cętera aquaticus abluit humor, hæc valido ignis calore purgatur. Hoc tamen moderandum est: nec enim semper Salamandra mediis in ignibus viuit, sed
E eos diutius quam cętera animalia perfert: humanæ autem naturæ complexio, quia omnium complexionum temperatissima est, ad nullam contrarietatis extremitatem declinat, medium obtinens inter cũctas. Euenit igitur ex naturali conditione humanæ speciei, homines singulos calorem. & frigus potentia tactiua experiri. Christum igitur calorem, atque frigora, quia hæc humanæ naturæ adiecta sunt, fuisse perpessum liquet.

De Salamandra.

Christus corporis lassitudines passus est. Cap. XXIIII.

RECEPIT autem prȩter hęc Christus Iesus fatigationis passiones: frequenter enim in viarum progressu lassabatur, atque ab inde fessus residebat. In quorundam quoque aliarum rerum operatione lassabatur, sicut cęteris hominibus fatigatio euenire solet. Fatigatio nempe in solis potentijs finitis corporeis organicis actiuis effici potest. In potentijs autem dicitur, quia quod nec potentia est, nec potentiã habet, fatigari nequaquam valet, sicut lapides, ligna, & ferrum fatigari nequeunt: nullum autem horum, aut potentia est, aut potentiam vllam saltem habet. Amplius autem fatigationem potentijs finitis sequi dicitur, potentia quippè infinita fatigabilis non est; nihil enim maius, à quo fatigari queat habet, actio autem appositione maiorum virium conficitur. Vlterius autem potentia corporea dicitur non quidem, ꝙ potentia illa, aut corpus sit, aut corporis pars: sed quia ipsa in corpore est, & corporis virtus est, quam ob causam intellectus noster, atque voluntas infatigabilia sunt. Intellectus nempe noster nulli corporis parti colligatus est, nec est virtus corporis, aut corporalium partium consequens complexionem, quo fit, vt quantumcumque actui speculandi insistamus, fatigatione deprimamur nulla: sed potius cùm diutius intellectioni operam dederimus, maiori ad intelligẽdum succendimur desiderio. Homines itidem, qui acutiores ingenio sunt, & secundùm habitum sapientiorem in speculando vlterius delectantur.

Fatigatio in quibus fit.

Potentia corporea tantum dicta sit.

An intellectus speculando fatigetur. Cap. XXV.

FORTASSIS autem quispiam in hoc molietur incutere. s. ꝙ homines speculãdo, aut alijs quibus vis intellectus actibus operam tribuẽdo lassantur, atque eos interdum horum tędium torquet, veluti si magnis corporeis laboribus vrgerentur, & velocius hominum quidam his occupationibus, quàm corporeis actionibus fatigantur. Infertur igitur intellectũ esse fatigabilem potentiam, atque lassari frequentius. Huic respõdendum est, intellectum in actu suo posse nullatenus fatigari, sed si interdum homo lassetur, aut debilitetur speculando, aut quoslibet intellectionis actus habendo, non ideo euenire, quia intellectiua potentia fatigabilis sit, sed quia organicæ potentiæ fatigantur. s. phantastica vis, ista qppè corporea est, de qua infra abundantius disseretur. Actus autem intellectus sunt præsuppositis actibus phantasiæ intellectus quidem intellectionem actualem causare nequit, nisi cũ potentia phantastica super species in phantastica cella manentes actualiter conuertatur: sic videtur sentire Aristo. 3. de Anima, cùm ait: Oportet intelligentem circa fantasmata speculari. Cũ igitur potentia phantastica defatigata fuerit eo modo quo inferius disseretur, operationi suæ operã dare nequibit, & quia operatio intellectus nulla, nisi phantasia conuersa super species phantasticas procedere potest, necessarium est, vt interdum homo intelligẽdo lassetur, quamquam intellectum quouis fatigari modo impossibile esse perspicuum est. Identidem autem de volitiua potentia disserendum reor: licèt enim multa voluerimus, volendo tamẽ nequaquam lassari poterimus, quoniam volitiua potentia fatigabilis nullatenus est. Nec enim homo frequenter fatigatione vrgetur volens, sicut intelligens, quoniam ad actus potentiæ volitiuę non est necessaria conuersio actualis potentiæ phantasticæ super phantasticas species, sicut in actu intelligendi præexigitur. Et si fortassis quisquam in actibus volitionis conuersionem super phantasticas species coe-

Vnde fit qđ homo speculãdo fatigetur.

An potentia volitiua lassari possit.

F xigi dicat, quia volitio non præexistente intellectione nulla fit, ad intellectum autem requiritur conuersio super phantasmata ad volitionem, ergo identidẽ conuersio super phantasmata fiet, quam ob rẽ consimilis in volitione defatigatio consequitur. Huic respondendum est, ꝙ cùm intellectio sit, semper actualem conuersionem ad phantasmata esse oportet, in quo versari intelligentem necesse est, sed cùm quisquam vult non oportet esse continuam conuersionem, quopiam licèt cognitione non præcedente volitio nulla sequatur, tamen cùm semel quisquam aliquid eligendum esse censuerit, voluntas in illud eligendo fertur, nec pro illo continuato actu oportet esse vlteriorem intellectionem, & consequenter nec conuersionem G super phantasticas species ad quam lassabatur intelligens: non igitur æque in volitione, sicut in intellectione phantasiæ organum fatigatur. Dicendum igitur, ꝙ sicut cùm faber quisquam, vt dictum organa operatiua. s. instrumenta parata non habet, operari nequit quamquam habitus artis ei facultas sit, & manusque suffragetur: identidem, quia intellectus ad operationẽ suam actus phantasticæ potentiæ coexigit, cùm phantastica potentia fatigata, aut impedita fuerint, intellectus intelligere non valebit.

De eadem re superiori. Cap. XXVI.

ITEM vlterius in prędicta assignatione dicebatur, H quòd potentia organica foret. i. ꝙ in aliqua corporis parte assignata esset, & ꝙ membrũ requireret determinatum in figura, & complexione iuxta qualitatem potentiæ organicæ. Hoc pacto potentiam organicam visiuam dicimus, auditiuã quoque, odoratiuam, gustatiuam, & similes harum, nempe quæcunq; determinatam corporis partem in figura, & complexione coexigit. Oculus namque potentiæ visiuę organum est, & determinatam figuram habet differentem à figuris cęterorum organorũ, qualitas quoq; eidem differens inest, quoniam oculus aquaticæ complexionis est. Auditiua autem potentia aures tãquã organum habet, & illud in figura ab oculis cęterisque organis differens est, qualitas quoque eidem diuersa I inest: quoniã aures complexionis aereæ subtilis sunt. Nec quidem hoc ad ipsas aures, quæ chartilaginosa membra sunt, referendũ est: sed ad organum ipsum auditiuæ potẽtiæ, quod pellicula conaturalis aeris est. Odoratiuæ autem potentiæ organum vtraque naris, quæ in figura à cœteris organicis membris distincta patet, qualitas quoque ei similis cum cęteris non est, nempe complexionis aereæ grossæ. De alijs in idem potentijs sensitiuis similiter sentiendum reor in distinctione, atque assignatione organorum. Dicitur autem hanc potentiam organicam esse: quia cùm potentia non organica nullo modo sit fatigabilis, potentia non organica est; quæ vllam corporis partem sibi determinat in figura, & qualitate à cęteris differentẽ, K in qua dũtaxat sedẽ habuit, & in qua aut ꝑ q̃ operetur vult potentia digestiua, attractiua, expulsiua, generatiua, nulla nempe harũ corporis aliq̃ partẽ, tanq̃ organũ exigit, in quo operet̃: ideo in actibus suis harũ lassatur nulla. Digestiua quippè potentia in nobis, aut in cęteris aĩalibus fatigari nequit: nihil. n. magis lassati sumus, cũ digerere finierimus, q̃ cũ digerere inchoauerimus. Non est enim in alijs sic, velut in potẽtia motiua equidem lassamur magis cùm vnius leucæ spacium confecerimus, quàm cùm illud metiri inchoauerimus. Identidem autem appetitiua potentia in desiderãdo, quæ animali conueniunt non lassatur. Idem de expulsiua, de generatiua quoque idem censendum est. In organicis igitur potentijs dumtaxat sequitur fatigatio.

Quædam

Quædam his aguntur de potentijs. Cap. XXVII.

AMPLIVS autem in prædicta assignatione dicebatur, quòd potentia actiua foret in potentijs quippè passiuis fatigatio nulla est, quia fatigatio in actione, & motu est, sed passiuæ potentiæ actionis instrumenta non sunt, sed passionis. In quo aduertendum, quòd potentiarum quædam actiuæ, quædam passiuæ sunt. Ad quarum distinctionem sciendum potentias actiuas eas esse, quæ subiectum immutent, & à subiectis minimè patiantur, aut immutentur: potentiæ verò passiuæ sunt, quas subiecta immutant, & ab eis nullatenus immutantur substantia. Huius autem exemplum patet in potentia digestiua: potentiæ quippè digestiuæ obiectum alimentū est, quia cibus, B & potus, hoc autem potentiam non alterat digestiuā, sed à digestiua potius alteratur: alimentum enim antea panis, & vinum erat, deinde virtute digestiuæ potentiæ caro efficitur alterando. de quo Aristot. in secundo de Generatione, & corruptione. De potentia quoque expulsiua idem constat à suo namque non immutatur obiecto, est quippè huius obiectum superfluum in digestionibus non conueniens aliquatenus animali, quòd à potentia expulsiua immutatur, quia ab ipsa à corpore expellitur, & ipsa ab illo non immutatur, sed potius è contrario. Est autem potentiæ generatiuæ obiectum ipsum quod generandum est: habet autem generatiua potentia actionem super semē ipsum decidendo, alterando, & organizando quousque animal perfectum sit. Sic igitur à suo obiecto non mutatur, sed potius ipsum mutat obiectum. De his igitur. s. de appetitiua, expulsiua, attractiua, digestiua, generatiua potentijs dicendum est. s. ꝙ potentiæ actiuæ, & non passiuæ sunt.

Potentia passiua, quæ sit. Cap. XXVIII.

SVNT autem potentiæ passiuæ, quæ ipsa obiecta non immutant, sed ab ipsis potius immutantur. Sic enim potentia visiua, auditiua, odoratiua, gustatiua, & tactiua sunt: omnes has quippè à substantijs immutari, eas verò aliquatenus non immutare subiectū patet. Quod in visiua autem potentia hoc notum est, D eius quidem obiectum color, aut lux est: hoc autem à potentia visiua non mutatur: sic enim lux, aut color se habent cùm non videntur, sicut cùm videntur. Color autem, aut lux visiuam immutat potentiam. Nam cùm nihil videmus, potentia visiua nullo modo mutatur. Cùm verò aliquid intuemur, potentia visiua immutatur ad aliquam speciem coloris, ea quippè coloris specie actuatur, qua antea non actuabatur, quoniam in organo visus species visibilis receptatur. Auditiuæ autem potentiæ sonus obiectum ita se habet cùm non auditur, sicut cùm auditur, auditiua tamen potentia ab obiecto immutatur: nam cùm sonus sit species soni, aut sonus ipse in aure est, quo interdum dolor sequitur, & pauor, stuporq; incutitur, cùm vox E fortiter sonans est. Identidem autem potentia odoratiua, gustatiua, atque tactiua obiectum ipsum nōn immutant, sed ab obiecto potius immutant. Has igitur quinque sensitiuas potentias passiuas esse constāt.

Potentiæ sensitiuæ interiorum organorum. Cap. XXIX.

IDENTIDEM autem de potentijs sensitiuis interiorum organorum dicendum est. s. ꝙ potentiæ passiuæ sunt. s. sensus communis, immaginatiua, phantasia, memoria, & æstimatiua. Sunt hic quinque diuersæ potentię organicæ, quæ omnes in cerebro sunt, A cellulas quasdam intra craneum habētes pro organis. Hæ autem potentiæ passiuæ sunt abinuicem ex obiectis distinctionem sortitæ nullam species quippè per exteriorum sensuum organa susceptæ in harum qualibet pœnitus sunt. s. vt omnes species visu, auditu, odoratu, gustu, tactu apprehensæ in sensu communi sunt eædemq; omnes in imaginatiua cellula. Identidem omnes in phantastico organo in æstimatiua autem omnes, & in memoratiua omnes sunt. Hæ tamen species potentiarum suis actibus differunt: non enim idem circa susceptam speciem sensus communis operatur, qđ imaginatiua potentia: nec etiam imaginatiua, quod phantastica: nec identidem phantastica, quòd æstimatiua. Memoratiuæ autem, & estimatiuæ actus differre cuilibet notum satis est: qui autem cuiuslibet harum actus proprij sint, præsentis speculationis non est, hoc ad secundum de anima pertinere dignoscitur: omnes autem hæ interiores potentiæ passiuæ sunt, quia sunt receptiuæ, quælibet namque receptiua potentia passiua est: quia recipit, & immutatur ab eo, quòd recepit. Ex prædictis autem infertur potentiam auditiuam, visiuam, gustatiuam, odoratiuam, tactiuam in actibus suis infatigabiles esse: quia actiuæ non sunt. Sic habetur Ecclesiastes 5. cap. Oculus non satiabitur visu, nec auris auditu. Si tamen hic in suis actibus potentiæ lassarentur, non appeterēt semper in eis habere vacationem, veluti qui in ambulando lassatur, continuè progredi non desiderat. C

Obiectio pœnes prædicta. Cap. XXX.

AD hæc autem quisquam obuiabit, dicens, has sensitiuas potentias infatigabiles non esse: nam cùm quis inquit diutius in aliquid oculorum aciem fixerit, videndo lassatur. Idem quoque in gustando, in odorando, in tangendo reperimus: nam non semper gustando delectamur: nec odorando, aut tangendo, in horum quoque sensationibus interdum verum experimur dolorem, aut saltem fatigatione deprimimur, de quo Aristot. in 7. Ethic. & in libris de sensu, & sensato. Respondendum autem huic est, potentias has sensitiuas minimè suapte natura lassari, sed in earum actib⁹ fatigamur ex aliquo altero, qđ fatigationis occasio est: illud autem nec potētia auditiua, nec gustatiua, nec visiua, nec quidquam aliarum est. Nam si quisquam gustando lassatur, non ideo lassatur quasi potentia gustatiua, quæ passiua est fatigatur, sed quia diutius gustando venter repletus est, ad cuius replectionem appetitus cibi extinguitur, quo prius in cibum anhelando ferebamur: ablato autem appetitu gustatiuam potentiam delectabiliter gustare impossibile est, ex quo defatigari prædicamur. Sic autē fit interdum cessatio gustationis, aut in gustando lassamur, non quasi potentia gustatiua lassetur, sed quia gustationis organa fatigentur, sicut siquis genarum patiatur dolorem, ex diutina frequentiq́ue eleuatione, atque depressione in mandendo fatigatur.

De tactiua potentia. Cap. XXXI.

DE potentia autem tactiua attingentibus idem, quod de superioribus centendum est: tactiua enim est, qua frigus, & æstum, humorem siccitatemq́ue, duriciem molliciemq́ue apprehendimus. Tactiua quippè potentia tangēdo minimè fatigatur: est tamen fatigatio quædam verusq́ue causatus dolor, qa interdum extremitatem contrarietatis tangimus, quę repugnat proportioni, in qua cōplexio humana fundata est. Complexio quippè humana omnibus animalium complexionibus temperatior est, ideoque in Fatigatio quid.

medio

Cōplexio summaria cōiousalijs cōplexionibus temperatur.

medio contrarietatis est.s.in medio calidi, & humidi; frigidi, & sicci. Si fortassis caliditas aliqua foret humanæ proportionem complexionis excedens, eamq; tactiua potentia sentiremus, necesse esset ab ea destrui humanam complexionem, velut cùm magnus homini coapproximatur calor, quo homo desiccatur, comburitur, atque perit. Quamquam igitur in huius sensatione potentia tactiua minimè fatigetur, tamen humana complexio perit, eius.s.qui tunc tāgit: quam ob rem impossibile est potentiam tactiuam in actu illo delectari. In odoratiua autem potentia idem iudicandum est, odoratiua quidem potentia, sicut cœteræ à suo obiecto immutatur, in quo actu perficitur, eius autem obiectum odor est, qui siue suauis, siue grauis sit, tędium, aut defatigatio nulla in potentia tactiua est: sed ideo odorando lassamur, quia interdum proportioni in qua humana complexio conseruatur, odor repugnat. Odorum quippè quidam conseruatiui naturę nostrę sunt, quia complexioni cōueniunt: alij autem nociui sunt, & causatiui morborum, sicut quidam pestiferi odores. Cùm igitur odor naturæ nostræ conseruatiuus est odorando nequaquam fatigamur: cùm verò odores nociui, atque pestiferi sunt, in eorum sensatione delectationem vllam sequi impossibile est. Hic autem modus est, quo in odorando interdum lassari perhibemur: quamquam igitur potentia odoratiua minimè fatigetur, quia tamen odores interdum complexioni nostræ repugnant, impossibile est nos in eorum sensatione gaudere, atque per hoc tristari, atque lassari necessarium est.

De auditiua potentia. Cap. XXXII.

AD audatiuam autem potentiam accedentes, sicut in cœteris dicēdum, in auditu fatigationem sequi nullam, quia audimus, sed quia interdum soni nostræ obuiant complexioni, quandam perturbationem inferētes. Hoc autem dupliciter euenire liquet, primò autē hoc fit modo, cùm aliquæ voces nostras feriunt aures, quæ secundùm se audito nociuæ sunt, nec sine læsione audiri queunt. Sicut cùm voces durę formātur nostrum prope auditum hæc intra aures nostras magno impetu penetrantes, organa potentiæ auditiuæ lædunt, sicut sępe horrendę voces prope nos formātur, quia aures nostras impetu validissimo quatientes pronos in terram ferunt. Has autem complexioni nostræ obuiare, quę in nimia fundatur æqualitatis temperantia repugnare nimis perspicuum est. Sic quoque interdum, vt ita duro boatu voces ad auditum vsque perueniant, vt organo auditiuæ potentiæ rupto, aut potius fracto pœnitus surdi reddamur. Ad hoc autem acutius intelligendum inspiciendum est auditiuam potentiam in concauitate tympani auris non esse.i.in cōcauitate illius chartillaginosæ substantiæ, sed prope craneum, siue cęrebrum est: est autem hic modus, vt quędam à natura animali apud craneum pellicula rotunda affixa, sic quæ aere plena est. Hunc autem aerem non ab extra de communi aere quo inspiramus, & respiramus natura suscepit, sed à formationis exordio in vtero gignit, Animali nascēti connatus est. In hoc autem huius pelliculæ aere potentia auditiua, tanquam in proprijssimo organo diffusa est, quæ si casu rūperetur, aut frangeretur spirante aere illo cōnato pęnitus explosa vesica, auditiua potētia deperiret, nec magis homo, cui hæc euenirentur, quàm lapis, aut lignum audiret. Cùm autem voces fortes causantur, aer, qui in harum formatione collidit, aut potius ex collisione corporum teritur ad aurem vsque perueniens non sistit, sed ingressus patentem concauitatem ad pelliculam connaturalis aeris

Quō auditui contingat fatigatio.

F tendit, impetu autem suo tenuissimam illam connaturalis aeris pelliculam rumpens exploso aere auditiuam potentiam excludit, nec potest iam homo vltra audire iam pęnitus surdus effectus. Vt autem hęc incommoda sępius non euenirent natura, quæ in omnibus potentiam habet pręuisiuam, organum potentiæ auditiuæ conuenienti formauit effigie. Ita vt nec aures in quibus aer connaturalis conseruatus est rotundo, atque amplo hiato velut oculi patulę forēt, sed as anfractuosas in quosdam formauit circulos: ita vt aer confractus ex collisione ad aurem perueniret non recto itinere pelliculam connaturalis aeris peteret: sed per ipsius tympani auris circulos anfractuosè means cum se pelliculæ connaturalis aeris applicaret, vt sentiretur deposita omni impetus fortitudine quadam G cùm leuitate susciperetur, ita vt nec pelliculam frangens, aut rumpens aerem conaturalem exploderet. Si tamen hiatus tympani auris patentior ac maior foret, nullisque anfractuosis curuaturis aer ex collisione fractus cùm aurem subintraret recto itinere interiora petens, nullas impetus sui subitrando deponeret vires, quo fieret, vt tanto fragore delicata illa concussa pellicula sæpissimè rumperetur: ex quo surdum effici necesse erat. Cùm ergo aliqui sonitus, aut horrendi fragores sunt naturæ nostrę, atque complexioni contrarij, impossibile est in his auditiuam potentiam delectari, hoc modo nobis interdum in audiendo fatigatio quædam, & tædia subeunt.

H *Secundus modus, quo in animalibus in audiendo fatigationes esse contingit.* Cap. XXXIII.

SECVNDVS modus, quo in animalibus in audiendo fatigationem esse contingit est, quoniam quamquam sonitus ipse temperatus, & complexioni nostræ conueniens sit, nos semper in audiendo delectari non continget. Quia & si auditiua potentia in eo, quòd passiua est, fatigabilis nullatenus foret: est tamen vlterius quędam virtus actiua contentiua proportionis organi, secundùm quam organum permanet in esse suo cùm ex multis constet: hæc autem, q̄a actiua est debilitari potest, atque fatigari. Et quoniā obiectum potentiæ auditiuæ agens in potentiam au- I ditiuam agit pariter in organum, & in actiuam virtutem organicæ contentiuam armoniæ, illam actiuam potentiam, aut virtutem fatigari necesse est, cùm fatigatione autem non consistit delectatio: accidet igitur ex hoc audientem non delectari. Identidem autem de potentia visiua definiendum reor: nam & si visiua potentia secundùm se ipsam fatigabilis non sit, dicente Salomone Eccle.5.capit. Oculus non satiabitur visu, nec auris auditu: est tamen præter visiuam quædam alia actiua virtus contentiua armoniæ organi: nec enim ista potest dici visiua, quoniam passiua quidem hęc autem actiua est, de actiuis autem dictum est, quòd fatigabiles sunt. Cùm ergo hæc fatigata, K aut debilitata fuerit, delectabiliter videre impossibile est: fit ergo, vt plerumque in videndo affligamur, sed hæ passiones, vtcumque diminuūtur assuetudine. De hoc Aristotiles Ethicorum lib.7. in fine.

Cū fatigatione non consistit delectatio

Potentiæ interiores intra craneum in cerebro organa accipientes. Cap. XXXIIII.

PRAETER has autem sensitiuas, atq; passiuas, potentiæ, quæ exteriores sunt, quoniā organa sua extra capitis concauitatem habent, sunt aliæ interiores.s.quę intra craneum in cerebro organa accepērūt. Hæc autem sunt sensus communis, imaginatiua, phātasia, estimatiua, & memoratiua, hæc autem sicut,

&

& præcedentes passiuæ sunt, ideo nullatenus secundū se fatigabiles: non enim phantasia in actu suo fatigatur, nec memoratiua, & sic de cœteris. Ad hęc autē quisquam obijciet, phantasiam, & cęteras fatigabiles esse, quod ex his, quæ supra respondebamus, satis aliquod comprobari videtur. s. ꝙ nos cùm interdum intelligendo fatigamur, non ideo fatigamur, tanquam intellectus potentia fatigabilis sit, cùm penitus incorporea sit, sed ideo fatigamur, quia phantasia in phantasiando debilitatur, ad quam intellectus quãdam habet coniunctionem, cùm eam in suo actu requirat. Huic respondendum est, phantasticam potentiam in actu suo minimè fatigari, quia passiua, nec substantia quoque eius vllatenus fatigabilis est: sed vt de superioribus prȩlibauimus, ita & in hac dicendum est. Est enim phantastica potētia passiua, & præter eam in organo est quædam virtus actiua continens organi armoniam, hæc autem tenera est, & faciliter fatigabilis. Cùm igitur hęc debilitata fuerit, fatigationem, & tristitiam quandam in phantasiando sequi necesse est. Identidem autem de estimatiua, & memoratiua, cœterisque interioribus passiuis potentijs dicendum est, quod fatigabilis nulla sit, nec ob eam in actu suo fatigatio consequatur.

De duplici genere potentiarum fatigabilium.
Cap. XXXV.

HAEC, quæ supra enarrata sunt, si in vnum cōpegerimus, in aphorismatis formam resultabūt. Notum est inter omnes potentias, quæ in homine, aut quocunque animali sunt, sola duo genera potentiarum fatigabilia esse, s. potentias motiuas, & vocum formatiuas. Hæ autem potentiæ in tribus locis corporis animalis sunt. s. in pedibus, manibus, & organis vocatiuis. Motiua namque, quæ purē motiua est, & aliàs ambulatiua, aut progressiua vocatur, in pedibus est: quamquam & in manibus, atq; brachijs abusiuè. Hæc sunt nota in pueris, qui nōdum pedibus moueri plene possunt. Motiua autem, quæ operatiua dicitur, in manibus propriè est. Interpretatiua vérò, siue vocum formatiua in organis vocalibus est. Fiet quoque ex hoc, vt in tribus homines, & cętera animalia perfecta fatigentur. s. mouēdo pedes, siue progrediendo, mouendo quoque manus, & voces quascunque formando, nec quidquam aliud inesse poterit, in quo animalia vllatenus fatigantur. Quod quidem accidit, quoniam in his omnes conditiones fatigabilis potentiæ reperimus. s. ꝙ potentię sint, & quòd finitę, & corporeę, & quòd actiuæ, & quòd organicæ, quarum singula de eis manifesta sunt. Potentiæ namque sunt, quoniam non sunt corpora, nec corporum particulæ, sed virtutes corporum, hoc autem nos potentiam appellamus. Quod enim finitæ sint dicere non attinet: nam in reb⁹, quæ siue corpora, siue corporum partes, siue corporum conditiones, aut virtutes sunt, infinitū nihil est: solam enim naturam, siue diuinam essentiā infinitam esse cognoscimus, & quodlibet attributorū suorum, vt infinitam bonitatem, infinitam sapientiā, & sic de cœteris, quæ verius virtum infinitum cuncta sunt. Quod verò istæ corporeæ potentiæ sint, apparet non quidem corporeum appellantes solùm, quòd ex corpore constat, aut ex corpore factum, hoc pacto sola entia, quæ aliquo modo corpora sunt, corporea dici queunt, sed corporeum dico, ꝙ ad corpus attinet, tanquam corporis quædam conditio. Quod in his apparet: nam motiua potētia in musculis crurium est: operatiua autem in neruis, & musculis manuum brachiorum: interpretatiua verò in vocalibus organis reperitur. Corporum igitur virtutes sunt, quia substan-

Loca potentię motiuę, & formatiuæ.

Quid potentia appellatur.

Loca motiuæ potētię, & operatiuæ, & interpretatiuæ.

A tia sua corporum particulæ sunt. Quarta huius conditio. s. ꝙ organicæ potentiæ sint, adhuc in his patet: nam organum est aliqua corporis determinata pars à cœteris in figura, & complexione distās quemadmodum in oculo, & in aure patet: de his autem sic est, quia motiua, progressiua in solis musculis, & neruis crurum est, & in brachijs. Motiua autem, quæ operatiua dicitur in musculosis quoque, & neruosis brachiorum, & manuum partibus, & non alibi est. De vocatiua autem idem patet, quia organa vocalia à cęteris corporis partibus satis distant. Quintæ potentiæ fatigabilis conditio erat actiua esse. Sunt autem actiuæ potentiæ, quæ obiectum transmutant; ab ipso autem minimè transmutantur, sicut de naturalibus po-
B tentijs. s. digestiua, appetitiua, ac generatiua patet, quæ in obiectum suum agunt, in eas tamen obiectum suū nihil causat. De his enim sic est, ꝙ primò in potentia motiua progressiua liquet: nam ipsa habet pro obiecto corpus mobile, in quod agit mouēdo illud instrumentaliter, ab ipso tamen illa nihil recipit. De motiua potentia, quæ operatiua dicitur idem patet, quoniam ipsa tanquam obiectum habet quodcunq; operabile, aut sic transmutabile, & in illud agit, ab eo tamē rationem nullam suscipit. Identidem autem de formatiua, siue interpretatiua dicendum fore liquet, cuius obiectum vox est, quam ipsa agit eam formando: ab ea autem nec fit, nec mouetur vllatenus. Apparet igitur ex prædictis in homine, aut in quolibet
C animali duas dumtaxat fatigabiles esse, potentiam motiuam, scilicet, large dictam, & vocatiuam, siue interpretatiuam.

Actiuæ potentię obiectum trāsmutant, & non transmutantur.

De Christi fatigatione. Cap. XXXVI.

REDEVNTIBVS autem nobis vnde disgressi sumus dicendum est, fatigationem passionem, siue proprietatem quandam, & consequentem speciem humanam esse, quoniam & in omnibus animalibus reperitur, secundùm quòd contingit in eis duas reperiri potentias fatigabiles: motiuam. s. & vocum formatiuā. Ex his autem magis adhuc particulatim attingentibus dicendum est in Christo veram fuisse
D fatigationis passionem, quoniam homo verus erat, & has duas fatigabiles potentias in eo fuisse satis constabat. Ob hoc dicendum est Christum in itinerando fatigationem veram sustinere, quoniam lassabatur in eo potentia motiua, quę in pedibus suis, & cruribus erat. Itidem concedi oportet Christum lassari in operatione manuali: cùm aliquid eum contingeret operari, quoniam in manibus, atq; brachijs eius operatiua potentia, & motiua, quæ & fatigabilis est, sicut in cœteris erat. Adhuc autem alia in Christo fatigatio accidere poterat. s. in vocum formatione, vt si clamore valido, aut si magno tempore hoc ageret, hoc autem, quia potentia vocum formatiua in cunctis animalibus fatigabilis est. Amplius hoc testimonio bea.
E Ioan. 4. capit. apparet, vbi Christus itinerando lassatus apud puteum sedisse dicitur, siue apud fontem, vt alibi habetur, & Samaritana mulier cùm eo locuta est. Amplius autem & in Christo confiteri oportet fuisse somnolentiæ passionē. s. vt somno grauari interdū potuisset, vt si nimis vigilare niteretur dies multos, atque noctes in somnes ducens, oportebat eum pręgrauari somno, sicut cęteris hominibus accidit. Cunctis quidem hominibus naturalissimus somnus est, sicut testatur Aristot. in libro de somno, & vigilia, & quamquam multipharian differre homines contingat secundùm excessum, & defectum in magis, aut minus dormiendo tum ex differentibus complexionum armonijs, quædam equidem complexiones hominum

sunt,

sunt, quæ de somno magis exigunt. Quædam verò F
minimum. Tum ex differentia cibi,& potus in quātitate: nam qui vberiores cibos sumunt,atque fęcundiores potus hauriunt ęquatis cœteris maiores exigūt somnos. Tum ex laborū diuersitate: qui enim abundantius laborant,si cętera ęqua sint,necesse est, vt maiori prægrauentur somno. Quamquā igitur hæ multiplices hominibus differentiæ fuerunt, nemo tamen vnquam reperiri poterit, qui insomnem diu vitam trahere possit,sicut incibatus nemo diutinus viuendo moras trahet. Quia igitur Christus, sicut & cœteri homo verus erat, oportebat vt cùm diu à somno abstinuisset multum grauaretur, atque quendam cruciatus experiretur modum, & si in hoc niteretur insolitam moram in somnem trahens, virium fatigatio, & G
totius corporis defectio sequeretur.

Passiones extrinsecæ alijs agentibus Christo infligi poterant. Cap. XXXVII.

SICVT autem hę prelibatę fatigationes in Christo, sicut & in singulis hominum eueniebant ab intrinseco: ita & quædam aliæ passiones ab extra infligi poterant à gentibus alijs. Hoc autem est, cùm aliquod contrarium complexioni ipsius passi in illud agit. Huic autem pœnalitatum modo Christus subiectus erat,sicut & cœteri hominum: nam ab exterioribus perpeti posse non euenit ex conditione indiuidui,sed ex speciei proprietate. Vnde & dici oportet potuisse Christum comburi flammis, ipse namq; homo verus erat:complexio autem humana,tāquam temperatissima mediat inter extremitatem caloris, & frigoris,humiditatis, & siccitatis:quodlibet igitur extremum contrarietatis in aliqua qualitate potest agere in humanam complexionem, & quia ignis habet extremitatem in calore, poterat agere in corpus Christi. Vnde si se Christus flammis iniecisset, aut eum quispiam in medios cōiecisset ignes,corpus eius incineres versum fuisset, nisi eum Deus supernaturaliter eruere dignaretur,sicut si aliquod corporum nostrorum in medijs ignibus poneretur. Identidem autem Christus à frigore pati poterat: nam si aer frigidus foret,vel aqua, aut alterum quidpiam circundans corpus Iesu illud, sicut nostra corpora infrigidasset, vnde si in aliquo loco excessiue frigido, velut in niue, aut gelidis aquis, siue frementi borea corpus Saluatoris nostri diutius permansisset, necesse erat,vt his factis moreretur, sic enim in nobis accidit, nisi superueniente miraculo ab hoc liberaretur. Sic autem & de alijs duabus qualitatibus.s.humore, atque siccitate dicendum liquet: ab excessiua quidem humiditate distemperate humidum fieri corpus Iesu necesse erat. A vehementi quoque siccitate desiccari, & sic interdum factum est, vt his agentibus qualitatibus corpus illud benedictum in dispositiones varias mutaretur. Propter has autem pœnalitates naturæ in corpore Iesu Maria Magdalene effudit vnguentum semel super pedes Iesu,cùm esset in domo Simonis Leprosi accūbens in cœna. Pedes namque illius benedicti Iesu ardore magno regionis illius, tum itineris labore,atq; nuditate, nudis quippè pedibus incedebat,desiccati, atque ardentes, & contracti in rugas erant. Effudit igitur Maria Magdalene alabastrum vnguenti, vt ardor pedum vnguenti temperaretur frigiditate : siccitas quoque illius mitigaretur humore. De his habetur Lucæ septimo capitulo.

Deus suffocari poterat, Cap. XXXVIII.

POTERAT autem alias adhuc subire pœnalitates Dominus Iesus.s.ꝙ suffocaretur. Causatur enim suffocatio in animalibus,quia partes vitales circa præcordia temperātur inspirato,& respirato aere.s. in eo, quòd continuè trahimus, & expellimus: cùm autē aqua multa subintrauerit, ita vt omnia interiora repleantur intercluditur inspirationis, & respirationis locus,ita vt nullus aer subintrare, aut inde egredi possit,vnde animal mori necesse est. Amplius autē quoniam vita animalium præsertim perfectorum consistit in debita armonia caloris naturalis, & humidi radicalis. Cùm verò alterum horum deletum sit, aut mutua fuerit sublata proportionis armonia, animal deperire necesse est:aqua autem subintrante interiora corporis, atq; replente,totius corporis dissolui armoniam inter prædicta duo necesse est,vitam ergo deficere simul constat. Hanc quippè causam multi statuere voluerunt: satis tamen calumniabilis est. Prima autem fundamentalis huius causa est. Amplius autē Christus à quolibet alio extrinseco agente perpeti poterat, velut siquis ei epotandum venenum tradidisset, aut si eum bestiæ aliquæ pestiferos venenatosque habentes morsus attractassent, aut si eum fera aliqua lacerasset. In his enim omnibus Christum pati potuisse, sicut & cęteros homines satis patet: huius autem origo est ipsa humanę complexionis armonia,cui venenum repugnat. Identidem quoque laceratio durorum instrumentorum teneritudini complexionis humanę obuiat: sic enim Aristoteles in fine tertij de Anima dicit: dura quidem vitam tollere, quia tollunt sensum tactus in quo vita est.

Quo causetur suffocatio in animalibus

H (beside "nenum repugnat")

Quædam, quibus agentibus pati poterat Christus. Cap. XXXIX.

PRAETER hæc autem possibile erat corpus Redemptoris nostri à gladio, lapide, & ligno, & quacunque alia re dura, & solida, quòd quidem ob hoc fit,quoniam dura sensum tactus auferunt, in quo & vita est. Item quoniam dura continuitatem
I rei auferunt inter partes mediationem facientia, continuitas autem dat vnitatem, in vnitate verò esse est cùm ens, & vnum ęqua, & secundùm conuertibilitatem sint, ideo quòd vnum esse desinit, pariter niquoq; esse desistit:vt ait Boe. de Conso.lib.3.prosa 10. Alia autem durorum humanæ complexionis armoniæ officiunt quibusdam illatis damnis. Prima sunt vt gladij aut acuta quæcunque secantia atque per sectionem tollentia vnitatem. Secunda verò sunt vt lapides,& ligna,& quæcunque ponderosa,quæ pondere suo corpora alium atterunt,& confringunt, aut sanguinem effluere cogunt, in quo aliàs vita est iuxta illud Leuitici 17.cap.Anima omnis carnis in sanguine est. Idem Deuteronomij 12.cap.Hæc autem pęnalitatum atque passionum genera in Christi corpore cla-
K ruerunt. Primò quidem in circuncisione sua agente ferro passus est,cùm prępucij eius vera caro, vt cœterorū Hebręorum moris erat,abscissus est,vnde cruorē effluxisse liquet: hoc autem tolerans doleuisse necesse est, nec à lacrymis abstinuisse crediderim:imò nec quispiam eum nullo doloris signo ostenso sustinuisse rationabiliter confiteri valebit: multum enim hoc fidei nostræ detraheret,de quo in prælibatis vberius explicuimus. Patiebatur quoque Dominus Iesus ab omnibus alijs corporibus in se vires, aut pondus habentibus,quod liquidum fit ex eo, quòd in horto perpessus cum compræhendentibus eum ministris Pontificū atque sæuo cum quodam impetu quatientes ad terram

ram frequentius deiiciebant. Ab aliis quoque solidis corporibus quandoque tolerabat angustiam, vt cùm alapas pertulit, & cùm venerandum caput eius arundine quateretur, dicentibus ministris: quis est, qui te percussit? De hoc Matt.27.cap. Eodem autem generę pęnalitatis patiebatur cum sęuissima flagella suscepit, erāt quidem flagella solida corpora, quæ carni eius illisa magnum causare dolorem necesse erat, frequentius quoque concussionibus aperiebantur partes corporis benedicti Christi, vnde & multus profluebat sanguineus humor. Identidem autem, & durius pertulit cùm venerādo capiti eius coronam de spinis plexam milites imposuere, quæ non quidem simpliciter capiti improperium atque derisionem ambiti, nec tamen habiti regni, vt Iudæi existimabant imposuerunt, sed vt magni inflictiuam cruciatus. In his enim durities ac accumen fuit, quę duo instrumentales qualitates ad nocendum sunt, atque his perforatum est benedictum redemptoris nostri caput vsque ad duram cranei, siue ossis substantiam, quo itidem sanguinis vberes defluere madores. Hic autem fuit pęnalitatis atque passionis modus, cum clauorum fixione manuum, & pedum pertulit aperturas: nam vt in his, q̄ præcessere magis extitit declaratum, in qualibet manuum vnum suscepit clauum tenerrimam eius carnē perforantem. In pedibus quoque fixus, siue eum in singulis pedibus singulis confixum clauis, siue vtrunque eodem perforatum existimare malimus, nihil differt: quouis enim modo in vtroque pede eum cōfixum clauo confiteri necesse est, atque sine magno eum hæc pertulisse dolore arbitrari fas non est. Identidem autem latus eius lancea quidam miles Pilati aperuit: vnde profluxit sanguis, & aqua, vt omnium Euangelistarum communis assertio est, hæc tamen apertio siue confossio vulnus dici non meretur, nec Christus ibi aliquem tolerauit dolorem: iam enim mortem Christus subierat; in mortuis autem nocumenti sensus nullus est, vulnus quoque solam nō notat carnis aperturam, sed viuentis. Hæc igitur, quę dę multis pauca exemplariter enarrata fuere, in Christo acciderunt, nec quidem ex indiuidui conditione tanquam ex mala hæc complexione pertulerit, sed ex cōditione humanę speciei. Totam namque speciem ista consequuntur.

Passiones, quæ indiuiduum insequuntur. Cap. LX.

ACCIDVNT præter has quædam aliæ pœnalitates quæ speciei non consequuntur conditionem, sed indiuiduorum ipsorum qualitatem, malam scilicet eorum complexionem. Hæc autem in Christo non fuerunt, quoniam complexio Saluatoris nostri temperatissima omnium humanarum fuit, nec quisquam vnquam in toto orbe repertus est, aut debuit reperiri, qui tam æquali atque iusta polleret cōplexione, vnde in ea nihil esse videbatur, quo aliqua passio originem tanquam ex ipsa traheret. Vnde in Christo nec tussim, nec catharrum, nec scabiem, aut lepram, tertianam siue quartanam extitisse febres cōcedendum vllatenus est, quòd satis liquet. Tussis quidem, & catharrus passiones sunt, quæ speciei nō consequuntur conditionem: sed ex superfluitate aut inordinatione alicuius humoris perueniunt. Si enim speciei consequerentur habitudinem omnes homines reumaticos atque tussim patientes, & cętera prędictorum, necesse esset, quod notissima falsitate illustre est. In Domino verò Iesu humorum superfluitas, aut inordinatio nulla erat, hæc igitur in eo fuisse ab re est. Identidem autem corpus Redemptoris scabiem, lepram, & vlcera pati non poterat: nam hęc non consequuntur naturā, sed indiuiduum: alioquin omnes homines scabiosos vlcerosos, atq; leprosos fore necesse erat, quòd minime cernitur: indiuiduum igitur, & non naturam consequuntur. Hæc igitur ex quibusdam factis in corporibus, aut circa corpora corruptionibus proueniunt. Videmus enim optime complexionata corpora scabiem, aut lepram, vlcera quoque non perpeti, de similibus quoque passionibus identidem iudicandum est. In Christo autem nulla corruptio prouenire in humoribus poterat ab intra existente bonitate complexionis, quæ excellentissima in tota humanorum indiuiduorum latitudine fuit. Non igitur vlcerosus, aut scabiosus, leprosus esse potuit. Amplius autem nec tertianam, nec quartanam, aut similes morbos pati poterat: generaliter enim hęc ex quibusdam interiorum proueniūt deordinationibus. Christus autem ordinatissimam habuit complexionem in ordinatissimo autem deordinatio nulla est, nequaquam igitur harum ægritudinum aliquam pati poterat, ex corruptione quippe indiuidui hæc omnia fiunt, speciem aut harum nulla consequitur. Pęnalitates autem siue passiones, quę in prioribus enarratæ sunt humanam speciem consequuntur, quāquam igitur quispiam hominum ordinatissimè complexionis sit, in eo tamē omnes existēt. Ex prēlibatis conclusum euidenti discursu satis patet, quæ passiones in Christo fuerint, & quas nunquam tulerit, namquę humanę speciei conditionem consequuntur, ipsum sicut cœteros afficiebant, quæ vero ab ipsius indiuidui innascuntur distemperata complexione, in ipso nec fuerūt, nec assumpsisse decens fuit. Ex his igitur liquet Christū agnum esse, q patiebatur.

Tussis, & Catarrum Christus non tolerauit.

Pars octaua tertię metaphoræ, Agnus, qui non patiebatur.

Cap. XLI.

ORDINEM tertij huius methaphorici Paradoxi in sequ. particula octaua occurrit, scilicet qui non patiebatur, scilicet, quòd agnus iste non patiebat, Et qm̄ istum agnum Christum multipliciter passum explicauimus, quòd quidem solida nititur veritate, cùm nullatenus passum salua veritate asseri nequit. Sed quia vt plerunque in prępositis dictum est, agnus iste Christus Deus, & homo erat: quia homo erat multipliciter passus est, vt vero Deus erat, nihil vnquā perpeti potuit. Hoc autem manifestatur: nam, vt ait Arist. in Prædicamentis, proprium est passionis inferri ex actione, vt igitur aliqua passio sit necesse est actionem ordine quodam præcedere, in Deum autē nihil agere valet, Deus igitur pati non potest. Quod verò nullum agens in Deum sit, patet, quoniam agentis ad passum semper est proportio maioris in æqualitatis, alioquin actio impossibilis est: ad Deum autem nihil habet habitudinem maioritatis, imò nec æqualitatis: ipse.n. solus infinitum ens est: in Deum igitur nihil agere possibile est, ipsum igitur pati est impossibile. Amplius autem omnis passio inuoluntaria est, sed contra Dei voluntatem nihil, nec fieri, nec tentari, aut cogitari saltem potest, Deus igitur à nemine pati potest. Huius inductionis maior constat: minor autem sic inducitur, quoniam si quidpiā in Deum ageret .f. contra eius voluntatem nitens, id Deo maius foret, qđ impossibile quidem liquet, cùm infinitus Deus solus sit, alia autem ad eum relata quasi nullam obtinent potestatis quantitatem. Adhuc autem passio imperfectio quædam est, à Deo autem omnes eliminandas esse imperfectiones patet, cùm ipse totius perfectionis origo sit, in eo igitur passio nulla esse poterit. Item perfecta fęlicitas dicit statum

omnium

Passio est quędā imperfectio. omnium bonorum agregatione perfectū, iuxta Boetium de Consola. lib. 3. prosa secunda: Omni quoque malorum absentiam cū fœlicem esse sit habere quidquid velis, & nihil habere, quòd nolis: sed Deus perfectè fœlix est, quin potius ipse est vera fœlicitas. In eo igitur, nec vnquā passio fuit, nec esse possibilis est. Amplius autē pati, vt in hoc metaphorico Paradoxo summi necesse est, dolorem designat ex Christi cruciatibus venientem: ab horum tamen nullo Deus, aut substantia aliqua pure spiritualis quidquam pati potest. Huius causa in promptu est: hos quippè varios Christi cruciatus instrumentis quibusdam naturalis actionis inflicta sunt: instrumenta autem quantitatem quandam habēt, Deus autem cùm purus spiritus sit, in eum instrumenta agere non possunt; quoniam applicari non potest quantum non quanto. Ex prædictis ergo inducitur istum mansuetum agnum, qui Saluator noster est, vt Deus erat passum non fuisse, nec vllatenus pati potuisse.

Pars nona tertiæ metaphoræ. s. Agnus, qui mortuus est. Cap. XLII.

Christus vt ver⁹ hō erat mortem subijt. NONA huius quam sæpe nomino tertiæ metaphoræ exponenda occurrit particula. s. Qui mortuus est: quod ad agnum prædictum refertur. s. quod ipse mortuus fuerit. In quo sicut & in prælibatis, ita & hic pro hypothesi tenendum est Christum verum Deum, & hominem esse duas perfectè habentē naturas, secūdum quarum alteram humanam. s. mortua est, secundum verò reliquam diuinam mori nequiuit. Ipse igitur, vt verus homo erat, veram mortē subijt. Si enim secus factum foret, nos ab ea, qua tenebatur humanum genus æternę mortis obligatione nequaquam liberati fuissemus. Nec quidem hoc ac si manus domini abbreuiata foret, secus liberare non potens: tot enim modi liberandi genus humanum Deo extabant, quot ipse velle poterat, idem namque Deo facere est, quòd velle facere. Secus tamen fieri non potuit in tempore, cùm ab æterno, & ante mundani orbis sæcula à Deo iste liberationis modus decretus foret: nos tamen confitemur redemptos fore: consequens ergo est, vt Christum mortem subijsse fateamur. Christum autem passum ita per se patet, vt stylo non egeat: cuncta enim Euangeliorum series, imò vt abundantius quid dixerim totus noui, ac veteris testamenti canon hoc mōstrat, hoc quidem Iudæi intentores petierunt: Pilatus autem, eis inducentibus, capitalem tulit sententiam: milites verò eam executioni tradiderunt, eum vera, atque amara conficientes morte. Fuit autem hæc vera mors, ac verè magni ei cruciatus illati fuerunt, sicut verè quoque animam expirauit. Sed vltra hæc ad veram mortē nihil adiacet: fuit ergo verè mortuus, qui verè homo factus est. Hæc autem mors in hoc agno Saluatore nostro idem euenit, quoniam ipse voluit: nisi enim ipse nobis cōmori elegisset: eum Iudæi occidere nequiuissent, nec aliunde ei mors infligi potuisset, aut euenisset: erat quippè natura in potestate sua.

Nunquid verè Christus in Cruce mortem obierit. Cap. XLIII.

IN his autem fortassis adhuc aliquis vlterius speculans dubitabit, an verè Christus in Cruce mortuus fuerit, in quo quisquam contra nitetur, dicens, Christum mortem non gustasse. Nam si in Cruce mortuus est, necesse est à corpore animam extitisse disiunctam. Et tunc, aut anima volente Christo corpori disiuncta est. s. nulla alia præexistente causa, nisi

F quia ipse eam separare voluerit, aut immani dolore hæc diuisio inducta est. Nec quidem dici valet Christum nulla exigente causa eam de corpore abstulisse: hoc enim peccato verus homicida extitisset, velut cū quis sibi manibus iniectis se propria morte conficit, hoc autem scelus graue est, & fortassis scelerum cœterorum caput. In Christo autem peccatum nullum extitit dicente Bea. Petro in Canonica prima capit. 2. qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in lingua eius. quinimo nec potestas peccandi in eo fuit, vt inducitur per Magistrum in 3. Sententiarum dist. 12. Identidem autem non videtur dicendum fore animā à corpore Christi prementibus cruciatibus fuisse seiunctam. Nam cùm Quis immanitate dolorum

G pressus expirat, nullę in eo manent vires corpore penitus ad extremam debilitationem deducto, natura iam non potente dolori resistere: in Christo tamen nihil tale accidit, quoniam cùm expirasset, dicitur excelsa voce clamasse, ac si nihil vnquam passus foret: dolores igitur ei mortem non intulerunt. Amplius autē cùm quis fortior naturali complexione, quā alius est, quamquam ei ęqui, vt reliquis cruciatus inferantur: tamen nō ita cito, vt alij moritur. De Christo autem non est concedendum, ꝙ ipse cęteris in naturali complexione debilior fuerit: nam vt in prælibatis diffusius conclusum est, nullus ita conuenientem habuit armoniā inter omnes complexiones humanas, sicut ea, quæ fuit in benedicto corpore Redemptoris no-

H stri: sed nullus alius homo mortuus fuisset inflictis sibi vulneribus solis, quæ Redemptori nostro inflicta sunt, quantumcumque debilis naturæ fuisset, ipse igitur ex his ad mortem adductus non est. Hæc autem inductione liquent, nam & si in vita flagella Saluator noster susceperit, ex quorum puncturis confracta, atq; diuisa cute vberrima sanguinis effusio facta extiterit, ad mortem tamen hæc sufficientē nō præstabant causam. De fixuris autem clauorum in manibus, atque pedib⁹ quamquam si nulla medicorum arte, aut Deo agente curatę fuissent, dicendum est, ꝙ mortem inflicturæ forent, verum tamen non ita cito mori poterat. Christus namque postquam in Cruce appensus est pauco tempore superuixit.

I

Quædam de Christo, & de latronibus cum eo in Cruce pendentibus. Cap. XLIIII.

APPARENT autem, quæ dicta sunt: nam Christus, & duo latrones, qui pendebāt, eodem tempore appensi sunt, Christus tamen hora nona expirauit iuxta omne Euangelistarum testimonium, latrones autem tunc non defecerunt. Hora namque completorij milites Pilati venerunt, vt deponerent de Crucibus corpus Christi, & eorum, qui cum eo Crucifixi erant, nè manerent corpora eorum in Cruce in Sabbatho die magno festiuitatis eorum, latronibus autem, quia viuebant, vt cito morerentur crura fregerunt, ad Christum autem cùm venissent, inuenerunt

K quòd iam expiraset, ideo crura eius fracta non sunt, vt patet Ioan. 19. cap. Infertur igitur rationabiliter nullum hominem ita cito mori potuisse, vt Christus mortuus est nullis alijs illatis vulneribus. Tot enim plagas latrones, qui cùm Christo pendebant, vt ipse susceperant, eodem quoque eisdem tempore inflictę sunt, sed ipse ante eos defunctus dicitur. Quod autē omnibus eodem tempore vulnera illata fuerint euidens est, quoniam eodem tempore omnes crucibus affixi, & appensi sunt, vt satis innuitur ex verbis Euangelistarum siquis attendat. Quod autē eadem Christo, & latronibus vulnera illata sint, nam velut Christ⁹ Crucifixus est, ita & latrones Cruci affixi sunt, vt patet

Ioan.

Joan.19.cap.s. Crucifixus est Dominus Iesus, & cùm eo alij duo nequam: quæcunque igitur ad Crucifixionem exiguntur æque in latronibus, vt in Christo fuerunt. Ad Christum autem crucifigendum pedes eius,& manus clauis perforati sunt, vt his totum pondus pendentis corporis teneretur: ita igitur in latronibus crucifixis necessarium erat, vt pedes, ac manus inductis clauis forarentur. Nec quisquam existimet latrones cum Christo pendentes nullis clauis in manibus, & pedibus vulnera pertulisse, dicens eos funibus alligatos cruci, ita vt manus brachijs crucis singulis funibus necterentur, pedes quoque simul trunco, siue pedi Crucis firmo retinaculo ligarentur, sicut in Ecclesijs insipienter valde pictores describunt: ita vt hanc iniuriam de nobis infideles in quibusdam dicant, quòd pingimus qualiter volum⁹: nulla inquam ratione hoc arbitrari quisquam debet, vt immediatè ratio subiungetur. Hoc autem quorundam, vt in q̃busdam alijs assolet introductum indiscreta deuotione reor. Pleraque quidem alia in hunc modum facta sunt, quæ iam apud simplices in religionis transiere cultum. Volunt enim pœnas Domini Iesu à pęnis latronum distinguere, vt in hoc quædam Christo reuerentia tributa videretur, quamquam Iudæi hoc nõ non attenderint, quin potius eum morte turpissima condemnare voluerint inhonestius adhuc, quàm latrones ipsos. Patet autem, quod dictum est: Iudæi namque latrones, vt morerentur cum Christo appẽderũt: sed si solũ manus,& pedes cinctibus ligati forẽt, nullo alio inflicto nocumẽto hoc ligamento, nisi per longam temporis spectationem non morerentur, ita vt prius fame confecti, quàm doloribus exanimati viderentur. Item Euangelistæ manifestè signant latrones eadem vulnera, quæ Christus tolerauit suscepisse: nam sicut eum dicunt crucifixum: ita de latronibus confitentur, vt patet Ioan.19.cap. cùm dicitur: Crucifixerunt Iesum,& duos latrones cum eo, vnum hinc,& alium inde,& Iesum medium. Sicut hic ipse clauis fixus est, ita & illi: aliter quidem crucifixi minimè dicerẽtur: nam crucifixus Cruci affixus dicitur, affixio autem sine clauis non fit. Si igitur crucibus alligati forent, crucifixi minimè dicerentur. Amplius autem, quòd pœnæ illatæ Saluatori nostro rationabiliter non sufficerent, vt aliquis eas tolerans, ita velociter moreretur, adhuc apparet. Quoniam cũ ministri Pilati fregerunt crura latronibus, vt cito morerentur, nè sequenti die magnæ festiuitatis in patibulis affixi manerent, venerunt quoq; ad Iesum, vt ei crura frangerent, existimantes, ꝙ adhuc viueret, & cùm inuenissent eum defecisse, intactum reliquerunt corpus eius: existimabant tamen, ꝙ rationabiliter nondum mortuus esse debuisset, alioquin ad eum nõ venissent, vt crura frangerent. Sequitur igitur rationabiliter, aut de communi aliorum lege neminem ex tam paucis, nec valde grauibus inflictis vulneribus mori debuisse. Identidem autem aliorum hominum hoc experientijs demonstratur, alij namque cruci affixi sunt, sed maiori tempore in Cruce permansere viuentes. Sic namque de Bea. Andrea fuit, qui per triduum perseuerauit in Cruce pendens, vt ex eius patet historia. Item adhuc solidius hoc inducitur, eum.s.non debuisse, aut potuisse rationabiliter ita cito mori illis inflictis vulneribus: nam cùm Ioseph ab Arimathia ciuitate inter Iudæos nobilis decurio discipulus quidem Iesu, sed in abscondito propter metum Iudæorum, accessit ad Pilatum, vt peteret corpus Iesu ad sepeliendum illud, admiratus est Pilatus si iam obijsset. Sic habetur Marci 15. cap. cùm dicitur: Et cùm iam sero factum esset, quia erat parasceuè, quod est ante Sabbathum, venit Ioseph ab Arimathia nobilis decurio, qui & ip-

Latrones pingendi clauibus non funibus affixi.

Latrones, q cũ Christo mortui sunt eadẽ vulnera sunt passi, quæ Christus.

A se erat expectans regnum Dei, & audacter introiuit ad Pilatum,& petijt corpus Iesu. Pilatus autem mirabatur, si iam mortuus esset, & cùm cognouisset à Centurione, donauit corpus Ioseph. Si tamen Christus talia vulnera suscepisset, ex quibus rationabiliter ita cito mori debuisset, non miraretur Pilatus, an si iam obijsset: videtur ergo, quòd non potuisset rationabiliter ita cito mori suscepto tã paruo nocumento. Aliquis autem fortassis dicet, vulnus, qđ Redemptor noster in latere pertulit, ad causandam velocem mortem suffecisse. Respondendũ, illud quidem ad Christum attinuisse nihil: nam quando illud Christus suscepit iam expirauerat, vt patet testimonio omnium Euangelistarum. Induci ergo videtur ex his Christũ

B in Cruce veram non subijsse mortem.

Christus veram mortem tolerauit, & quædam alia de eodem. Cap. XLV.

HIS autem respondendum est, Christum veram tolerasse mortem, sicut omnium Euangelistarum testimonio comprobatur, totius quoque catholicę fidei indubitata assertio hęc est. Iuxta modum aũt quo mors Christi causata fuit, aduertendum est, Christum Deum verum fuisse, & hominem, ideo sicut ei Deo existenti cuncta ad nutũ subiecta erant: ita quoque naturę humanæ suę partes subięctæ erant, omnia quoque his accidentia, aut quouis attinentia modo,

C vt mors,& vita. De his igitur faciebat vt volebat, & quando volebat. Poterat igitur eas seiungere, atque coniungere pro solo nutu, cùm vellet, & consequenter vnire ei etiam meritum vellet liberum erat, quod quidem alijs hominibus non adiacet. Non enim dominantur naturæ suæ: nec moriuntur cum volunt: nec viuunt ex voluntate quidem duntaxat. Nam accidit vt moriatur quis quando vult, scilicet si sibi manus iniecerit mortem procurans, tunc tamen nõ moritur, quoniam solum vult, sed quia mortẽ sibi infert realiter agendo. Sicut ergo Christus vitæ, & mortis in se ipso erat. Ita & si aliqua colligantia potentiarum naturalium actiuarum, vel passiuarum in ipso erat, Dominus ipsius esse posset: quia cùm vellet illam te-

D nere colligantiam poterat, cum autem colibitum foret, quæ naturaliter coniuncta erant, disiungeret. Et hic modus est quẽ sacri doctores assignant in homine Christo, quòd in passione sua fuerit verus, & plenus comprænhensor perfectã suscipiente delectationem, anima sua in diuinę visionis essentia, quæ semper ei pręsens erat: hanc autem visionem cum consequenti delectatione fruitionem vocant, in qua plena constat fęlicitas. Erat quoque acerbissimè afflictus perferẽs dolores amarissimos: ita vt beatissimus atque afflictissimus virorum simul diceretur. Hæc verò simul in nullo virorum secundum naturam esse possibile est: in anima siquidẽ rationali nostra vires quædam purè spirituales rationales siue intellectiuæ sunt: his autem

E Deum cognoscit, atque in eo cognito delectatur, in quo plena fęlicitas humana conficitur. Quamquam hęc gloria, quę directè in potentias rationales recipitur, posterius redundat in partes sensitiuas, quæ sunt vires inferioris conditionis. Hæ autem in Deum tendere non possunt, quoniam excedit conditionẽ obiecti sui. Sunt enim pręter rationales vires in homine aliæ, quæ sensitiuę dicuntur, de quibus nunc tangebatur: hæ enim illi, vt animal est, conueniunt. Sunt quoque natura inferiores rationalibus, quibus sentimus, atque vitaliter immutamur ab his, quę corporea sunt, aut corporum conditiones. Hic autem habitudinis modus his viribus mutuus constat, ꝙ cũ omnes eiusdem animæ vires sint colligatæ, sunt & ad eãdem

opera-

operationem tendunt: ita vt in eam operationem, F in quam rationales tendunt vires, sensitiuę quoque ferantur, & in quam sensitiuas moueri diximus, rationales quoque identidem moueri necesse sit. Nec tamen in hoc quisquam intellexerit vtrarumque eũdem fore actum: nam naturales vires intellectioni vacant, sensitiuæ autem potentiæ nunquam intelligunt. Identidem quoq; sensitiuæ ad sensationes sunt, intellectiuæ tamen sensationis actum nunquam explent. Sed est superiorum sensus, ꝙ tamen rationales potentiæ in actu suo sunt quamquam sensitiuæ non compleant aliquem intelligendi actum, vt rationales, tamen ad illum actum rationalium virium attentæ sunt, ita quòd nulli alteri actui sui generis occupãtur. G Hoc pacto quamquam vires rationabiles sensationẽ nullam causent, aut suscipiant, sensationem tamen, quæ à potentijs sensitiuis est attentæ sunt.s.tunc nullũ specialiter sui generis explentes actum. Hæc autem virium sensitiuarum intellectiuarum colligatio in nobis est propter animæ vnitatem in qua omnes sunt: vnde cùm anima, quæ operationum nostrarum est radicale principium iuxta Aristo.2.de Anima, est intenta operationibus speculatiuis secundùm vires rationales, non potest vacare actibus sensitiuarum potentiarum. Cùm autem è contrario vacat sensitiuis experimentis secundùm potentias sensitiuas, contemplationi speculatiuæ secundùm rationales vires intendere nequit. Horum autem tota vita exemplorum plena est: nam siquis in sumendo cibos, aut delectabiles armonias audiendo delectetur: impossibile est tunc eum delectari circa speculationem, aut in actu phantasiandi circa aliquid. Accidit autem prorsus è contrario siquis magnę, atque altissimæ speculationi operam dederit, qui pęnitus deditus sit huic operationi, non poterit vacare delectationi, quę est in cibo, aut in potu, vel tactu, & si quem tunc cibos sumere contingat, nesciet, an cibi sapidi, aut insipidi sint, & si audierit non distinguet cuius conditionis audita vox sit. Et siquis huius speculanti apertis oculis se obiecerit, nesciet distinguere quis ille sit, ac si neminem cõspexisset. Quòd si fortassis ad altissimum, atque extremum delectationis gradum ista intellectus attentio peruenerit, nequibit qui hoc patitur quidquam videre, auditu percipere, frigus caloremue sentire, aut cibum, siue potum sumere, etsi ei cuncta sentienda apponantur.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. XLVI.

APPARET autem abundãtius, quæ dicta sunt in his, qui raptum, aut ecstasim patiuntur, velut interdum prophetis eueniebat. Accidit quoque doctori gentium Paulo, interdum quoque quibusdam ante mortem hęc accidunt. In his enim anima in corpore est cùm ecstasim patiuntur. Quod apparet, nã si hi mortui essent, cùm horum quosdam interdum per triduum, aut quatriduum raptos esse eueniat, sicut de eo, qui vulgariter Tudanus dictus est recitatur, corpora eorum grauem odorem emitterent, sicut accidit in corporibus mortuorum, atque iam resolui inciperent succedentibus sibi naturalibus gradibus resolutionum. In his tamen, qui ecstasim, aut raptum patiuntur, nec grauis exalatur odor, nec quęuis resolutio facta apparet. Nam sordida quædam inde tabes diffluere appareret: mortui igitur, qui hęc patiuntur nõ sunt. Cùm ergo quispiam raptus est, anima eius in corpore est: nihil tamen videt, aut auditu percipit, nec cibum, aut potum suscipere potest, nec quamuis aliam sensitiuam tunc habet operationem. Identidem autem motiua operatio in eo nõ est: anima nãq;

Qñ qs ecstasim patitur nullã tunc sensitiuã habet operationem.

illa corpus tunc mouere nequit, moueri namque nullatenus posset etiam igñe ei circumposito, vt sic flammis vreretur. Aut si ei varia cruciatuum genera infligerentur mori quidem poterat, sentire autem minimè: nam tunc spiritus ille, qui artus vegetat altissima occupatus speculatione sensum in corpus non influit, quo dolorem, aut aliquam quamuis sentiamus passionalem immutationem. Nec quidem, qui ecstasim patitur solis tunc sensitiuis operationibus, quæ animales appellantur, destitutus est: sed etiam vegetatiuis actibus, qui naturalium potentiarum esse dicuntur, quod mirabilius est. Hoc autẽ apparet quoniam tunc, nihil digestiua, aut expulsiua, vel appetitiua potentia operatur, ita vt in huiusmodi corpore vitalis calor nullus appareat. Quoniam calorem spiritibus resolutis à corde præuenientibus causari aiunt, qui cùm continuis resolutionibus multiplicantur calor, & vigor corpus informant, cùm verò horum pęnitus cessauerit resolutio, calorem, atque corporeum cessare vigorem necesse est: de his tangit Arist. in lib. de differentia spiritus, & animæ: quamquam à plerisque hunc non esse Aristot. librum asseratur. Cũ verò anima totaliter occupata nullam alteram operationẽ principiare potest, nequit spiritus vitales, atque motiuos in corde resoluere, ex quibꝰ vigor, & calor in corpore generetur; quo fit, vt qui talia patitur, prorsus vita defunctus videatur non apparente in ipso aliqua vitali operatione. Hoc autem propter nihil aliud H euenit, nisi quia anima tunc summe attenta est secundum potentias rationales.

Magna rationalium potentiarum attentio facit, vt nullam sensitiuam delectationem percipiamus. Cap. XLVII.

AMPLIVS autem ex his infertur, quòd cùm quispiam magnam valde rationalium potẽtiarum delectationem experitur, nequeat vllatenus ſm actum sensitiuarum potentiarum delectari.s. in cibo sumpto, aut potu, aut in quouis corporeo experimento. Identidem autem, nec aliquam in eisdem sensitiuis partibus afflictiuam passionem tolerare potest. I Vnde siquis audiat aliquid quod vehementer audire concupiuerat, nec illam vnquam audierit, etiam si fames, aut sitis eueniant, illas tamen nunquam sentiet. Sic enim vulgariter loquentes in similibus dicimus, hic noctibus diebusque maneret nullo cibo, aut potu vegetatus. Ex opposito autem euenit cùm quis vehementissimam secundùm aliquam sensitiuam potentiam delectationem experitur, vt in visu, aut gustu circa actus rationalium potentiarum vacare nequit, vnde si ei aliqua intelligibilia apponantur, circa illa nullatenus intelliget. Amplius autem cùm delectationem sensitiuam tantum excreuisse contingat, vt ad altissimum, atque extremum sensitiuarum delectationum gradum deuenerit, qua nulla in sensitiuis K reperiatur maior, non solùm, qui hęc experitur, alicui intellectioni vacare nequibit, sed etiam nullatenus quidquam intelliget. Idem autem ad sensitiuas potentias patietur, scilicet, vt secundùm nullam earum quidquam percipiat. Sic enim in actu venereo accidit, qui est actus tactiuæ potentiæ, de quo Arist. Ethic. lib.7. ait: Aiunt enim in ipso intelligere posse neminem. Identidem autem si in parte sensitiua aliquis insurgat dolor, secundùm actus rationalium potentiarum nullatenus delectari valebimus: velut cũ quis acutissimum experitur dolorem, circa nullam potest vacare speculationem: sed ad sentiendum dolorem necessariò conuertitur. Vnde siquis validissimis doloribus circumseptus foret, velut gehennalibus incę-

Qui delectationibꝰ sensitiuis pluriũ oppressus est nihil intelligere põt.

diis mancipatus, cui se Deus manifestum redderet sicut se beatis animabus in vita ęterna ostendit, qua visione beatę sunt, delectari quidem nequiret, nisi ei prius Deus illos auferret dolores. Hæc autem omnia eueniunt propter naturalem colligationem rationalium atque sensitiuarum potentiarum in actibus suis, cùm omnes in eadem anima sint.

De quadam pontentiarum sensitiuarum atque rationalium colligatione in Christo existente.
Cap. XLVIII.

IN Christo Saluatore nostro cum verus homo foret, necessarium est hanc cōfiteri fuisse potentiarū atq; sensitiuarū rōnaliū, vt in nobis colligationē vnica quipe in eo anima erat. Et cùm secundùm rationales potentias quidquam ageret, sensitiuę ad hoc attentæ erant, cùm verò in sensitiuis ei quęcunque foret operatio, rationales quoque ad hoc vacabant. Quoniam tamen natura sua humana suę suberat potestati, poterat cùm vellet harum soluere colligantiā, scilicet, quòd potentię rationales magnam in specularі delectationem experirētur: vires autem sensitiuæ ad hoc nihil attenderent: sed quandam aliam distantissimam aut delectationem aut tristitiam experirentur. Poterat autem identidem sensitiua pars eius magnis perfrui delectationibus, rationalibus viribus illi⁹ summa repletis amaritudine, aut quòd rationales vires magnis delectationibus perfunderetur ad hoc nihil attendentibus partibus sensitiuis, & ipsę sensitiuę vires durissimis doloribus tenerentur. Iste autem modus est, quo Christus in passione existens erat verus atque plenus compræhensor sustinens amarissimos cruciatus, & cruciatuum acerbos dolores. Theologi aūt compræhensorem illum vocant, qui totum bonum suum adeptus diuinam essentiam videt, qua visione beatus est. Hoc autem Christo homini contingit ab instanti cōceptionis suæ: nam ex tunc personę diuini verbi vniuit sibi animam illam Christi ad vnitatem psonę, vel hypostasis, vnde illa benedicta anima semper videbat diuinam essentiam. Hanc autem sine maxima delectatione esse impossibile est: nam fęlicitas est plenitudo omnium gaudiorum atque aliorum bonorum, sed in ista visione est fęlicitas: ergo in hac visione ineffabilem esse delectationem necessariū est, maiorem quidem quàm quispiam imaginari possit: Quoniam autem hypostatica siue personalis vnio animæ Christi ad verbum diuinum in passione sua non dissoluta est, nec vnquam periit, cùm dicat Damascenus, quod semel assumpsit nunquam dimisit. In passione diuinam vidisse essentiam animam Christi necessarium est, atque tanta sibi fuisse delectatione perfusā, vt nulla maior illa in aliqua creatura esse posset, aut in illa imaginari esse. Eratque ita intensa delectatio, vt nunc eam in cęlo habet: quia fęlicitas Christi nunquam diminuta aut augmentata est. Hoc enim generaliter in omnibus appręhensoribus est, vt postquam semel cprehensores effecti fuerint, amplius nec augeri, nec diminui valeant, cū in termino sint, augmentū aūt aut diminutio ad hos pertinet, qui pure viatores sunt. Erant autem in Christo partes sensitiuæ, in quibus horribiliter angustiabatur: nam acerbissimas tollerabat pœnas: ei nanque tales infligebantur cruciatus, vt grauissimos dolores sentire deberet. Sic igitur verè affligebatur atque super omnem humanam existimationem dolores tolerabat. Apparet igitur in Christo dissoluta colligatio sensitiuarum atq; rationalium virium in suis actibus. Nam viribus rationalibus diuinā videbat essentiam, atq; tanta fruebatur iucunditate, vt nulla in creaturis ęqua delectus reperiri

Cōprehē-sus qs appelletur.

Fœlicitas quid.

In passione Christi aīa diuinā vidit essentiam.

A quæat, aut imaginatione cōprehendi. In partibus aūt sensitiuis verissimos atq; horrēdos sustinebat dolores quibus super omnē humanam existimationem afflictus erat. Hoc autem in nullo nostrū naturaliter esse valebat: nam cùm naturalis potentiarum rationaliū & sensitiuarum in actibus suis colligatio sit: necessarium est, vt cum earum alterę alicui actui vacant, alię huic attentæ sint ad nihil alterum attendentes. Si igitur quispiam nostrum durissimos, vt Christus sustinuisset dolores, prorsus afflictionib⁹ repleretur, essentq; rationales vires sensitiuarum partium attentę doloribus, nulli speculationi operā dare possent, aut cuiuis intelligibilis delectatione tenerentur, & q̄q̄ diuina essentia se videndam huic monstraret, intellectus penitus B afflictus illi visioni vacare non posset, nec in ea vllatenus delectari. Nā cùm aliquis dolor aut notabilibus impressio in partibus sensitiuis causatur, inuiti ēt trahimur, vt cæteris actibus intellectus omissis illum duntaxat dolorem attendamus.

Impossibile esset quemquam in toto orbe ex solis plagis Christo illatis tantum sustinuiße dolorem quantum ex his Christus passus est. Cap. XLIX.

EX prælibatis autē illatione neccessaria inducitur, impossibile fore quemquam in toto orbe terrarū ex solis plagis Christo illatis tātum sustinuisse aut sensisse dolorem, quantum ex his Christus in sua passione C tolerauit. Nec hoc quidem quispiam scripserit, maxime tēperiei suę complexionis, sed necessarium erat eū magis dolere ęquis inflictis sibi, & alijs punitionibus. Sed in alterum specialiter causalitas huius reducenda est. Hoc tamen etiam nemo nos diffiteri patet: nam complexionum ęqualitas, & temperies ad viuacitatem sensationis nimis cooparentur. Quod apparet, nam durius tolerat atque vberius dolet quispiam hominum si baculo aut incusso carni suę ferreo stimulo percutiatur, quā si asinus ista toleret. Hoc autem quoniam humana complexio in æqualitate tēperiei asininam atque ceterorum brutorum excedit. De Christo autem ad reliquos homines idem erit: ipse nāque temperatiorem cæteris hominibus habuit D complexionem aliæ tamen huius acrioris doloris in Christo ęqualies cruiatus cęteris tolerando fuit. Nā cùm nos quidquam patimur, si nobis quisquam compatiatur, dolores illos leuius toleramus. Si verò nemo consolator adest, dolor acrior est. Sic autem euenire dignoscitur per hoc, quod est intra nos cōsolatorem aliquem esse aut non: est enim dolor aliquid causatū in partibus sensitiuis, cùm diffiniatur dolor esse sensus nocumenti. Causato autem hoc dolore si partes superiores hunc dolorem inspiciant, atque partibus sensitiuis dolentibus condoleant, minoratur, quod toleramus. Sic tamen semper euenit, vt partes rationales sensitiuis condoleant signantes se dolere, quia sensitiuæ perferunt quid aduersum. Amplius autem, E & rationales viribus sensitiuis interdum solamen præstant spem præferentes bonam doloris velociter finiendi. Interdum autem quendam alium solaminis ingeret modum, innuentes per hunc breuem dolorem magna nobis gaudia affutura. Non igitur nobis nimis dolendum esse, qui bona valde multa per parua assequimur damna. Alij quoque multi consolationis modi sunt, quibus se rationales vires sensitiuis propitias exhibent, qui vberius sunt in eis, qui ratione, & theorematibus mente magis abundant, qui similes sunt eis, quos Aristo. Epidixios vocat in consolationibus amicorum. De hoc Ethycor. lib. 9. Cùm hęc igitur in nobis dolentibus sentiantur, necessarium est dolorē minus sentiri quàm aliàs sentiretur.

Dolores leuius patimur si nobis quispiā cōpatiatur.

Dolor qd sit.

Rationales potentiæ interdū virib⁹ sensitiuis solamen præstant.

In Christo autem patiente nullus harum consolationum modus erat. Potentiæ namque rationales eius.s. intellectus, & voluntas contemplationi diuinæ essentiæ vacantes erant, atque consequēter ex visione delectationi, cùm verò visio hæc, atq; delectatio extremā exigant attentionē, cū altissima speculatio, atque delectatio sit, impossibile esset positiones rationales huic vacationi prorsus deditas cuius alteri operationi vacare. Nam hoc dato capacitatem quidem potentię repletam nondum esse necesse erat, quod fœlicitati repugnat, in qua plenè desideria nostra complentur. In Christo autem sic erat, cū ipse semper comprehēsor, atque diuinæ speculator essentiæ existeret. Impossibile quidem igitur erat partes suas rationales.s. voluntatem, & intellectum sensitiuas partes, in quibus acerrimi dolores erant respicere posse, vt hanc, de qua prælibatum est influerent consolationem. Vires igitur sensitiuę omni solamine, ac adiutorio virium rationalium necessariò amarius torquerentur dolores suos nullo eos minuente plenissimè sentientes. Quo pacto dolere eas acrius, necesse erat, quàm si hoc aliàs in forma communi paterentur. Et quoniā in nullo hominum harum potentiarum colligatio dissolui valet, sed cùm cuiquam vires rationales attendūt, in id sensitiuæ quoque feruntur, & si cui sensitiuæ vacauerint, vires rationales identidem ad id attendere, necesse est, possibile vllatenus videbatur, vt quisquam in sensitiuis viribus insurgeret dolor, ad quē rationales non attendant vires, atque vsquequaque possunt consolari conentur. Quo fit, vt si hi, q Christo cruciatus illati sunt, cuiuis illata forent, in eis tantum dolere, vt ipse doluit impossibile foret. Ex hoc autem rationabilius valde homo Christus vires suas sensitiuas, in quibus acerrimus ingruentis passionis tempore, & præsentis erat respiciens nulla superiorum virium consolatione leniri, aut ab acerbissimis quodāmodo passionibus mitigari aduertens, se quoque ea, quę in cęteris hominibus patientibus à viribus rationalibus cōsolatione accidit, à Deo derelictum, proclamabat, dicens, iuxta id, quod habetur Matth. 27. ca. Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? scilicet, nullus aliorum virorum in perferendis doloribus sic consolationum superiorum virium subsidijs destituitur, vt in hoc horrifero cruciatu destitutus sum.

Quomodo mors in Christo causata fuit. *Cap. L.*

NVNC verò ad eam inquisitionem specialius accedendum est, qua quærebatur, quomodo mors in Christo causata fuerit. In mortibus namque, quæ illatis vulneribus infligūtur, ideo mors fit, quia natura damnum sibi repugnans habet: est autem per cruciatus, qui inferuntur. Contrariorum autem secūdùm naturam ista constat habitudo, vt se mutuo destruant. Cùm igitur pœnalitates inferuntur, natura his resistit tolerando, quoad potest conseruans se in esse; cùm verò cruciatus intensionem recipiunt, aut tractu tpis extenduntur, naturæ ferre non valens debilitatur, atq; tormentis cedit, atq; hoc pacto animal moritur. Hinc autem est, vt robustioris cōplexionis viri diutius ægritudini, & illatis resistant vulneribus, nec ita cito, ꝓpter hęc, vt alij, moriuntur; acriores quoque perferūt cruciatus. Natura namque potens duriora, quàm debilis tolerabit. Qui verò debiles corpore sunt, diutius cruciatibus non resistunt, sed in eis velociter dāno natura cedit. Quo fit, vt minoribus inflictis cruciatibus, quàm cœteris hominibus moriantur. Cùm verò eis dura sustinere ꝯtigerit, velociter sustinendo deficiunt. In Christo autem specialius hoc inerat, vt quamquā verus homo anima & corpore constans, sicut cœteri esset, erat tamen naturæ suæ dominus, ius efficiendi habens quidquid ex ea aut in ea facere maluisset. De corpore autem singillatim, de anima quoq; per se idē ius ei erat, quod nulli vnquā hominum natura concedere valuit. Poterat ergo Christus cum vellet aīam in suo corpore tenere cum vellet, poterat consimiliter cum vellet seiungere, aut velocissimè siue multis exhaustis tporum curriculis. Vnde & si elegisset cū primo flagellis tactus est, aut primo infixo clauo mori, nulla quidem vlteriori naturæ suæ facta violentia subito moreretur. Addo autem ad hoc nullam ulteriorem exactam violentiam: nam cęteris hominum facultas est animas a corporibꝰ separare cum libuit. hoc tamen eis non contingit, nisi illata quadam violentia .s. sibi ipsis manus ingerant. Christus autē in hoc cunctos excelluit, vt nullo sibi inflicto cruciatu, aut veneno, aut quouis assumpto pestifero, sola volitione animam a corpore separasset, necad hoc necesse fuisset aliquem sentire dolorem. Ex eodem fundamēto ius erat Christo animā suam corpori vnitam, quoad vellet tenere, & quanquam ferocissimos cruciatus irrogati forent, mori impossibile foret. Vnde & si continua mille annorum, aut quanticunque maioris temporis successione flagellis cęsus foret, aut cruci affixus teneretur clauis, mori nequaquam contingeret, nisi eligeret mori iubens animam a corpore separari.

Potestas Christi de animasua.

Christus in quo omnes excelluit.

De necessitate mortis Christi. *Cap. LI.*

ET quoniam ab æterno ante exordia sęculorum Christus disposuerat sua ferocissima nos morte a pęnarum, atque peccatorum liberare ęrumnis, necesse erat eum mori. Mortis autem sacratissimæ quātum ad inflictionem suam modus iste fuit. Elegit.n. Saluator noster acerrimis flagellis pungi, durissimis perforari clauis, spinarum quoque rigidis aculeis aperiri, hæc quoque diutius tolerauit. Quibus addēdum est, ꝙ in cruce per tres horas, aut amplius viuens pependerit, in quo quantus fuerit dolor tota illius benedicti corporis graui mole fixis manibus, & pedibus sustentata, atque pōdere suo ad inferius trahente, nemo satis admirari sufficiet. Et quanquam inflictis his cruciatibus, qui Christo illati sunt cuilibet virorū nullis, ita cito moreretur: nemo tamen esse potuisset, qui his susceptis tātos inde sustulisset dolores. Et si cuiquā quouis modo ex aliquibus pęnalitatibus tanti sequerentur dolores, necessarium erat hūc breuissimè mori, nemo enim tam acerrimos ita diutius dolorum cumulos tolerasset, sicut in prælibatis declaratum est. Nec duntaxat isti dolores tanti fuerunt, vt quisquam eos sine acerrima morte tolerare posset, sed tanti fuerunt, vt nullus virorum quantumcunque cruda ei illata morte tantorum dolorum tam viuaces aculeos pertulisset. Cùm autem inexcogitabiles sustulisset Saluator noster in corpore suo pęnalitates effuso sanguine vniuerso, videns beata Trinitas iam rationi, atque æquitati dissonare hominem illum Iesum diutius cruciari, cum plenè recuperandæ humani generis saluti satisfecisset, animam ab illo corpore separari decreuit, vt nullos vlterius sentiret dolores. Et quoniam non vt cæteris hominibus euenire solet, vt natura doloribus resistere non potenti, atque per hoc succumbente moriantur, Christo euenit. Sed tunc mortuus est cum voluit, ideo non erat eius debilitata natura, vt in cæteris morientibus fieri cernitur, quin potius ita fortassis, vt ante valebat. Ob hoc autem cum esset in limine mortis, forti boatu clamauit, cunctisq; audientibus vox illa terrifica fuit. Vnde & centurio Pilati miles vehementer in hoc commotus est.

Christus in cruce mortuus, cū voluit.

Sic

Sic enim Christus durè clamauerat, ac si nulla pertulisset mala integra manēte natura. Nec quidem naturaliter in aliquo virorum qui mortem in cruciatibus suscepisset hoc euenire poterat: nam cū mortē subiret, debilitatum fore necesse erat, quo voces tam fortis boatus emittere non valeret: Vnde non immeritò centurio clamantem in extremo vitæ audiens ait: Verè filius Dei erat iste, vt habetur Matthęi. 27. cap. Post hoc tamē Christus in cruce aīam a corpore separauit, verè igitur mortuus est, vt cęteri hoīes moriuntur.

Obiectiones quædam penes prędicta. *Cap. LII.*

PRAELIBATIS autē his consequens est his, quæ obiiciebantur respondere. Primò autem dicebitur, si Christus in cruce veram mortē subijt, aut eam plagarum doloribus, aut volente ipso atque animam a corpore separante factum est. Si verò eū sponte animam a corpore abstulisse asseruerimus, homicidam sui ipsius Christū facere videbimur. Si verò plagis vrgentibus hoc factum esse fateamur, stare quidē non videbitur: nam cū moriturus fuisse dicitur durè clamauit, quod in eo naturæ fortitudinem attestatur: nemo tamen moritur nisi ad extremum debilitata natura. Huic respondendum est, Christum verè mortuū secundum testimonia omnium euangelistarum, hoc verò & dictis plagis, & voluntate eius iubente factum est. Vera nanque atque amarissima ei vulnera inflixere Iudæi, quibus susceptis quicunque virorum moreretur, quanquam fortassis nō ita velociter, vt Christus mortuus est. Ex his autem inflictis plagis, tam acerbi dolores, & amplius valde in Christo prouenerunt, q̄ duros quisquam moriens plagis impositis ferre posset. Hæ tamen pęnalitates a Iudæis Christo inflictæ huic inducendæ morti minimè suffecissent, & si maiores multiplicesq; his adderentur, nisi Christus sponte, atq; iubens a corpore benedictam illam animam separasset. Cùm verò ad hæc obijcitur, Christum verū fuisse homicidam, vt quippe qui volens animā a corpore separauerit. Respondendum est, ex hoc minime hoc inferri: anima nanque naturaliter in corpore manere desiderat, cum propter ipsam factum sit eiusque naturalis mansio sit. Ob hoc autem cum quis damnū quodcunq; corpori infert, ex quo animę separatio sequatur a corpore, animæ iniuriam infert, quoniam a suo naturali domicilio excludit, corpori aūt iniuriam nullam facit, corpus quippe iniuriā nullam recipere potest. Velut si quis alicuius domus habitatorem inuitum de sua habitatione pepulerit, habitanti iniuriā infert, domui autem nullam, domus quippe nec iniurię, nec vituperij susceptiua est. Si quis verò se ipsum occiderit, animę suę iniuriam facit, quam de naturali excludit domicilio. Huic autem animæ homicida sui ipsius iniuriam nullam agit, inquantum ipsa malè volitionis causa, & auctor est. Ipsa nanque occidendum esse eligit, fit ei tamen aliqualis iniuria, inquantum in corpore illo naturaliter manere desiderat.

An Christus verus sui fuerit homicida.

Qui seipsum interficit animæ iniuriā facit.

De Christi potestate super animam suam. *Cap. LIII.*

HAEC enim, quę de iniuria aīæ illata dicta sunt, in Christo locum non habebant, ipse nempe potestatem habuit ponendi aīam suam, & iterū sumēdi eam, & non solum iterum, sed quotiēs ei collibitū foret. Si igitur tunc eam de corpore auferebat ad illud eādem post quadraginta horas cum maiori gloria, & honore redditurus, nullā illi iniuriā, aut iniurię imaginē irrogabat. Si vero nobis idētidē facultas foret, vt cū liberet, licitū foret aīas a corporib⁹ tollere, eas, cū voluerimus perfectione, & gloria augmentatas reducedo, nullam quidem iniuriam illis inferremus. Hoc tamen nulli adiacet: nam siquis semel seiūgerit à corpore animam, reducendi facultatem nullam habet, iniuriam igitur eis intulerimus, si quando eas inuitas proprio de habitaculo excludemus, & ob hoc peccatū graue est, velut siquis alterum de proprio expelleret domicilio, eū in illud redeundi faciens impotentem, iniuriam quidem irrogauerit. Si tamen quis propria de domo cū libet recesserit, iterum ad libitum reuersurus, nullam quidem, aut habitator spontè recedens iniuriam suscipit, aut irrogat domicilio. Hoc autem interest cū quis animam de corpore expellit nūquam posterius reuersuram, aut cū eam educit post paululū cum maiori redituram honore. Amplius autē Christus sui ipsius homicida dici nequit: nam cùm quis sibi manus propria sponte ingesserit, peccati reus est. Si verò hoc Deo iubente expleuerit, iniquitate nulla tenetur, quin potius nimis in hoc meretur. Erat autem fortassis actus iste meritorius super omnes alios actus quicunque forent, quoniam actus difficillimus est. Homo quippè seipsum naturali, atque excesiuo nimis amat amore. Hanc autem occisionem licitam fore comprobatur: nam quicunque hominū tenetur Deo vniuersaliter obedire, quoniā vniuersalis dn̄s est. In hoc igitur sicut in cœteris si iusserit obtemperandum est. Sic enim quidam de catholicis doctoribus asserunt Samsonem sibi interitum prouocasse spiritu Dei cōmotū, vt sic interiens plurimos occideret Philisthinorum, sicut opere completum est, vt habetur Iudi. 16. cap. quo pacto eum homicidij criminis liberant. Hic quoque modus Abrahæ excusatorius est, ipse namque filium suum deliberatissimo animo occidere voluit: de quo Gen. 22. cap. In Christo autem non disparia his intercessisse dicendum est, pręfinitione namque æterna totius beatæ Trinitatis hanc duram Christus subijt mortem: quod euidenter conijcitur: ab eo siquidem hanc transisse mortem exorabat, vt habetur Matth. 26. cap. pater si fieri potest transeat à me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Tenax tamen æternæ immutabilisque præfinitionis beata Trinitas hunc hominem Christum ad mortem induxit. Homicidam igitur ex hac re eum appellare nequibimus, quoniam magis hoc facto laudandus erit: cùm hoc sanctæ trinitati obediens fecerit, multosque, atque duros labores tolleravit, vt patet Psal. 16. Propter verba labiorum tuorum ego custodiui vias duras. Cùm verò quispiam sola pessima sua volitione permotus, nullam à Deo iussionē recipiens, manus sibi ipsi ingesserit, peccat: est enim iniurius animæ suæ, quam de proprio naturalique renitentem expellit habitaculo.

Obiectiones penes superiora. *Cap. LIII.*

SED adhuc in prædictis maioris inquisitionis motiua sunt. Christus namque non solum iussu Dei mortem subijt, sed amplius animam suam ipse à corpore separauit. In eo autē, quod est mortem subijsse, aut potius tolerasse, dubitari nequit, quin virtuosè egerit: ibi namque sola passio erat, quæ inuoluntaria est: sed in eo, quòd ipse animam de corpore suo exclusit, fortassis cuiquam dubitandi origo videbitur, an iuste, vel secus egerit. Cui respondendum est, quòd si Christus iussu Sanctissimæ Trinitatis mortem subiturus erat, potueratque naturaliter, vt cœteri viri cruciatibus deficere natura cedente dolori, atque hoc modo in eo animæ & corporis separatio causaretur inuito eo, sicut cunctis cōmune est, atque ęquo, vt in cęteris tpīs tractu ista conficerentur: ipse aūt, vt breuiori compendio acerbos finiret dolores si aīam à corpore

secludebat peccaret: verus enim homicida sui, nè tã diutius cruciatus ferret. Velut siquis iudicis diffinitione se capitali plectendum nouisset sententia, atque nè tam acerbè patiatur, seipsum quauis morte conficit, peccat. In Christo autem hoc subsistere non poterat, quoniam ipse cruciatibus quotcunque, & quantocũque temporis tractu inflictis mori non poterat, sicut in cœteris accidit. Non ergo peccauit animæ, & corporis vnionem dissoluens, de quo infra dicetur.

Non contingebat Christum peccare separando animæ, ac corporis vnionem. Cap. LIIII.

AMPLIVS autem non cõtingebat Christum peccare separando animę, & corporis vnionem. Nam Christus Deus erat, & ob hoc corporis, & animæ suæ dominus, sicut & omnium aliarum rerum. Et sicut Deus, aut quilibet dominus, nihil peccat agẽdo quidquid placuerit in rebus suis. Ita & Deus nihil mali vtendo anima, & corpore suo, vtcumque vellet, faceret: nec in hoc aliquam animæ iniuriã irrogabat. Nam hominis ad possessionem suam non est aliquod iustum politicum, nec quouis modo, vt ait Arist. Ethi. lib. 5. cap. de iusto politico. s. ꝙ quidquid homo in re sua, vt in domo, vinea, aut quacunq; supellectili fecerit, rectè factum est, nec magis iniuriam infert homo rebus suis sic, q̃ aliter agẽs, nec per quãuis grauaminis speciem. Hoc autem in omnibus, quæ à nobis possidentur euenit: non enim contigit illis iniuriam fieri. Si autem dominus possit iniuriam facere seruo suo, qui res sua est, & homo est altior est atq; diffusior est inquisitio, de qua late diximus super Exo. ca. 20. & 21. Deo autem ad omnia creata sic cõstat, ꝙ omnia sunt possessio eius, vt habetur Psal. 23. & Exo. 9. cap. s. Domini ẽ terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. Sic patet Psal. 102. Quàm mirabilia sunt opera tua domine, omnia in sapientia fecisti: impleta est terra possessione tua: ergo nihil est in terra, nisi possessio Dei. Cùm igitur Deus cuncta possideat, nulli iniuriam irrogare potest. Conformiter igitur, nec animabus. Idem probat Apost. ad Ro. 9. cap. vbi de prædestinatione, atque diuina præsciẽria agit. Nullam igitur Deus animæ iniuriam irrogare potest, siue eam in corpore ponat, siue seiungat, sicut nihil domum suam grauat amplius eam destruens, q̃ ædificans, vel reficiens. Christus autem Deus erat, & animæ suę dñs, nihil igitur illi erat iniurius, si eã à corpore separaret, nec in hoc quouis mõ iniqua ageret. In nullo autem aliorum virorum hoc accidit, nullus namq; corporis, aut animæ suæ dominus est. Nec hoc quidem de corpore, & aĩa dixerim, sed nec quisquam est dominus membrorum suorum. s. manuũ, & pedũ: nullam igitur harum partium sibi impunè amputare valebit. Sic habetur ad legem Aquiliam in l. liber hõ. Cùm igitur quis sibi manus ingerens aĩæ, & corporis dissoluerit vnionem, animę suę iniurius valde est, atq; grauiter peccat. Christus igitur animam à corpore soluens in hoc nullatenus peccare potuit.

Deus quõ ad omnia se habeat.

Nullus ex mortalib⁹ dñs est mẽbrorũ suorũ quo fit, vt ipunis esse neq̃at qui sua eõ scius est mortis.

De necessitate huius generis mortis Christi. Cap. LV.

AMPLIVS autem necesse erat hunc modum mortis in Christo fuisse: nullus enim alius intercidere potuit. Christus namque Redemptor noster diffinitione æterna Beatissimæ Trinitatis moriturus erat, oportuit igitur aliquem assignari mortis eius modum: sed impossibile erat eum mõ quo cęteris mors euenit mori, necesse igitur fuit alium mortis modum in eum intercidisse. Quod vlterius patet quoniam cœteri homines naturæ suæ Domini non sunt, non

F est igitur eis facultas cùm voluerint animas tenere in corporibus, aut sola cùm liberauit eas volitione sequestrare. Sed tunc dissolutio vnitorum fit cùm id naturalis actio exigit. In Christo autem sic non erat, quoniam verbum, quod est secunda Trinitatis persona, vnierat sibi animam illam, atque corpus, erat quoque istud verbum Diuinum ille homo Christus. Necesse est igitur, vt ipse corpori illi, atque animæ dominaretur. Non poterat ergo vnitorum hic fieri dissolutio quasi exigente natura, sed iussu, atque electione diuini verbi, qui erat homo ille Christus hoc cœlebrandũ erat. Quamquam ergo plurimi, atque fortissimi Christo cruciatus illati forent, impossibile erat animam à corpore solui. Quoniam ipso iubente, atque volente

G hoc fieret. Et quoniam oportebat ex diuina præfinitione Christum mori, nec erat alius ei modus mortis possibilis, nisi vt ipse animam à corpore separaret. Rectè igitur, atque irreprehensibiliter fecit hanc dissoluẽs vnionem: nam hoc omisso, animam suam pro humani generis recuperanda salute exponere impossibile prorsus foret. In cęteris autem secus est: nam cũ eis nulla super corpus, & animã facultas sit, eis inuitis aĩa seq̃stratur à corpore, cũ naturæ ratio hoc exegerit.

Oportebat ex diuina præfinitione Christum mori.

Obiectiones penes superiora. Cap. LVI.

CVM verò secũdò ad hoc obijciebatur naturam humanã Christi debilius firmatam cœteris ho-

H minum complexionibus non fuisse, sed nullus virorũ eis vulneribus, & plagis susceptis, quæ Christus ptulit, ita velociter moreretur, Christus ergo nõ mortu⁹ est. Respondendum est Christum debilioris naturæ non fuisse cęteris hominibus, quin potius ipse tẽperatissimæ, atque ordinatissimæ extitit ꝯplexionis, poteratq; æquos cuicunq; hominum ferre dolores. Cùm vero obijcis nullum tã paruis inflictis vulnerib⁹, vt Christo illata sunt, tam velociter mori potuisse. Respondendũ est vulnera Christi fuisse letifera. s. vt qlibet virorũ eis irrogatis mori potuisset: quinimo quęlibet suscipientem mori necesse esset, nisi fortassis medicorum arte curaretur. Nullus tamen virorum erat, qui ita paruis inflictis plagis tam celeriter abijsset, sicut in superiori-

I bus extitit comprobatum: Christus tñ tam acerrimos in his dolorum stimulos sensit, aut pertulit, quantum quis inflicta sibi ferocissima, atque diutissima morte pertulisset, & his amplius. Quia igitur beatissimę Trinitati rationabile visum est, vt his factis nullos vlterius homo iste sẽtiret dolores, dignata est animam de corpore sequestrare: nam si amplius permansisset, vlteriores sentiri dolores, necesse erat, hoc ad nihil conuenire visum est. Quamquam igitur Domini Iesu complexio ita fortis erat, vt cuiuscunq; viri, atque ita feroces, vt quilibet dolores tolerare valebat: dignatus est tamen animam à corpore separare hoc elapso tẽpore tam paruo, in quo nemo virorum moreretur hos sotum perferens cruciamina his impositis plagis. Qui-

K lùm bus satis solidè, atque in radice inductum est Christum verè fuisse mortuum: quo infertur hũc agnum, qui Christus est, mortuum fuisse.

Fortis cõplexionis erat Christus.

Pars decima tertiæ metaphoræ. s. agnus, qui non mortuus est. Cap. LVII.

HVIVS iam finiendæ tertiæ metaphoræ particula decima est, scilicet, qui non mortuus est, q̃d identidem, vt in superioribus ad Christũ agnum referendum est. s. quòd ipse non mortuus est. In quo q̃d sępius prælibauimus supponatur, scilicet, Christum verum Deum, & hominem fuisse: vt aũt hõ erat mortalis erat, & verè mortuus, qia namq; aĩalia moriũtur. Qua

Quia autem Deus erat, aut potius in eo, ꝙ Deus erat, mori neqbat, nec mortuus est: agnus igitur iste mortuus est, & mortuus non est: quia Deus pariter, & homo erat. Quòd aũt Deũ secundùm diuinã essentiã mori impossibile sit, multipliciter cõuincitur. Primo qm̃ mori malorum extremũ est, atq; vltimũ terribilium iuxta Arist. Ethi. lib. 3. in c. de fortitudine, sed in Deo terror nullus est: igitur mors in eo impossibilis est. In Deo aũt terrorem nullum intercidere patet: qm̃ terror imperfectio est, in Deo aũt imperfectio nulla est, qui infinitè perfectus est. Amplius aũt quemadmodũ generatio est via in esse rei eius, q̃ non est: ita mors est via in nõ esse eius rei, q̃ est: Deus aũt deficere, aut desinire esse nequit, qm̃ æternus est: mori igitur eum impossibile est. Vtraq; harum particularũ per se liquet. Præter hoc aũt, ꝙ mori aut corrũpi potest, gigni põt: sed diuina essẽtia gigni neqt: ergo nec eã corrũpi possibile erit, & consequenter nec mori. Prima autẽ antecedentis particula patet. Quoniã hoc cõe Arist. atq; omnium de natura loquentium fundamẽtum est, vt omnia corruptibilia generentur. Quo fit vt hos duos terminos. s. generabile, & corruptibile, siue mortale cõuertibiles esse asserant. s. quia quod generabile est, corruptibile quoq; est: quod verò corrumpitur genitum fuisse necesse est. Quòd verò diuinam substantiã siue essentiam gigni impossibile sit, apparet ex totius catholicæ fidei assertione: nã personam diuinã secundam genitam confitemur, quoniam eã pater, qui prima persona est genuit. Essentia aũt diuina nullatenus genita est: nam si diuina essentia genita foret, aut ipsa se ipsam gignet, aut ab alio genita fuisset: si autem aliquid alterum diuinam generasse essentiã fateamur, aut illud, quod est gignens, est diuina essentia, aut non. Si forta sis dicamus illud essentiam diuinam non esse, multa ex hoc incõuenientia sequerentur. s. ꝙ aliquid ante Deum foret, illudq; Deo esset perfectius, cum illud Deo esse tribueret, & ab illo nullum eẽ reciperet. Alia quoq; in hunc modũ inconuenientia sequerentur, quæ penitus absurda sunt. Quòd si fateamur id, à quo diuina essentia gignitur, essentiam diuinam non esse, sed aliam, sequeretur duos fore deos, quod non solùm contra fidem catholicam militat, sed in omnẽ naturæ rationem, sicut id satis naturaliter induci posset nisi stilũ, quoad possumus decurtare intendamus. Amplius autem si vna essentia alteram gignat, de ea quæ gignit quærendum foret an genita, vel ingenita foret. Quod si fateamur illam gignentem diuinam essentiam ab altera genitam fore, inquiremus de tertia, an genita, vel ingenita sit, & sic erit processus infinitus in dijs, quod est contra Arist. intentionem in 1. Meta. Nam Deus causa prima est, & in dijs in infinitum concesso processu, necesse est in causarũ processu infinitatem fore: sed hoc quoq; Arist. in 1. Ethic. atq; Meta. & plerisq; improbat locis. Si autem tertiam, aut quartam diuinam essentiam gignentem ingenitam fateamur: sed aliàs ab ea genitas dicemus in alijs idẽ fore. Nam ea ratione, qua vna ingenita est, & cæteræ ingenitæ dici poterunt. Necesse est igitur hanc diuinam essentiam, quam confitemur à nullo genitam esse. s. nec ab eo quod diuina essentia sit, vel ꝙ non sit diuina essentia. Nec quisquam dicere poterit, hanc diuinam essentiam à se genitam: nam vt est Arist. fundamẽtum & omnium, qui quicquã sapiunt, oportet inter gignẽtem & genitum distinctionẽ intercidere realem, qua ex re nullum se ipsum gignit, vnde nec diuina essentia se ipsam poterit generare. Nullatenus igitur diuina essentia generabilis est: ergo nec corruptibilis, aut mortalis. Quanquã aũt de diuina substãtia, ꝙ ingenita sit, confiteamur, de persona tñ genitam esse confitemur, nec quicquã inconuenientis inferret diuinã personam genitam fore in Trinitate. Nã & si eã genitã asseramus, à se tñ genitã esse non dicimus: sed ꝙ persona patris, quæ prima est, filij personã generet, ipsa autẽ à nulla alia genita sit, sicut nec diuina essentia.

Qđ Christus quatenus Deus erat, mori non posse comprobat.

Diuinã essentiam gigni impossibile est.

Dicere duos esse deos est contra omnes

Rationes asserentes Deum mori non posse. Cap. LVIII.

ADHVC autem in his amplius probari potest: nam mortem animę, & corporis vnitorũ separationem confitemur: Deus aũt nec corpus, nec aĩam habet: eum igitur mori non posse liquet. Prima particula liquet: Deum autem, nec aĩam, nec corpus habere patet: quoniam si Deus aĩam haberet, & corpus esset in aliqua specie animalis, quod absurdũ est: Deũ namq; animal esse non ꝯfitemur, sed simplicẽ spiritũ. Præter hęc autem si Deus corporeus esset, finitus eẽt, aut totum vniuersum repleret. Nam infinitum corpus omnia replet, hoc aũt non fit: ergo aut finitus est, aut corpus non habet: sed finitum eum esse non fatemur, corpus igitur non habet, & ꝯsequenter nec mori põt. Adhuc aũt mors ꝯpositorum passio quædã est, Deus aũt ꝯpositus non est, eum igitur immortalẽ esse patet. Maior apparet: nam mortem vnitorum resolutã diuisionẽ esse asserimus, sed vbicunq; vnitorũ pluralitas est pertinentium ad vnam naturam est compositio, hãc autem Deus à se penitus eliminat, cũ ens simplex sit. Deum autem simplicem esse patet: nam Deum spiritum solùm esse cõfitemur, atq; ex hoc indiuisibilem, indiuisibilia autem qm̃ nullam patiuntur sectionem, immortalia, aut incorruptibilia sunt. ob hoc autẽ aĩæ humanæ, ac angeli immortales sunt, qm̃ indiuisibiles sunt, atq; simplices spiritus. Item mors sine inflicto dolore nõ causatur: dolor aũt imperfectio magna est: in Deo tñ imperfectionẽ nullam fore liquet, nec mori igitur poterit. Amplius autem dolorem mortẽ cõcomitari patet, in Deo dolorem nullum eẽ liquet, cũ dolor sensitiuarũ positorum passio q̃dam sit, q̃ in Deo non est, cũ sensitiuus non sit: quia animal non est, nec igitur in eo mors est. Item mors felicitatem morienti aufert, cũ maximũ bonum. s. esse tollat: beatitudinem tamen Dei nullo modo auferre potest, cũ vsquequaq; beatus sit, immortalẽ ergo eũ esse necesse est. Multa quoque ex eadem radice induci possent, de quibus in præsenti non expedit dilatare sermonem.

Deus nec animam habet, nec corpus.

Qđ Deus sit simplex

Dubius quid horum apertius de Christo prædicatur, aut ꝙ sit mortuus, aut quòd non. Cap. LIX.

EX prælibatis quispiam dubitãdi originem trahet: cum n. dictum sit in hoc metaphorico Paradoxo, quod Christus mortuus sit, & ꝙ mortuus non fuerit: q̃ Deus & homo erat: vt. n. homo erat verè mortuus est, vt autẽ Deus erat, nec mori potuit, nec aliqualiter mortuus est: quæretur quid horum de Christo proprius aptiusq; ꝑdicabitur. s. ꝙ mortuus fuerit, an ꝙ nõ. In hoc, vt in cęteris animaduertendũ, qui cũ Christus verus Deus, & homo sit, vt homo est eum mori potuisse, atq; verè mortuũ fuisse ꝯfitemur. De Christo autem, vt Deus est, dicimus, ꝙ mori illum impossibile est, nec propriè dici potest eum fuisse mortuum, nisi eo modo loquendi vtamur, quẽ theologi doctores cõicationem idiomatum vocant, hic autem est, vt cũ dicamus Deus mortuus est, aut passus est: hæc. n. vera est, q̃q̃ non propria, hoc tñ nullatenus recipitur: Deus ẜm deitatẽ mortuus est, aut passus est, aut Christus ẜm ꝙ Deus, aut deitatem mortẽ subijt. Hæc. n. ẜm nullũ modũ loquendi verã esse potest, nec si propriè, nec si appropriatè, vel figuratè loquamur, sed ex omni parte falsa est: nam in hac sensus est, ꝙ Deus ẜm natũrã diuinam mortalis est. Christus igitur, vt Deus mortuus non est, nec de eo dici potest, ꝙ mortuus sit.

Hæc propositio s. Deus passus est quõ intelligat.

Quæstio scitu digna de re superiori. *Cap. LX.*

ADHVC alia dubitandi subapparet origo, scilicet, quid de Christo magis propriè dicatur,
simpliciter accipiendo.s.non distingendo secundùm
quod est homo, vel secũdùm quod est Deus, ꝙ mortuus sit vel quòd non. Cui respondendum est, ꝙ secũdum Arist. positionem in 6. Ethi. atq; alijs locis, actus,
& passiones semper denominant personam siue suppositum, & non partem personæ, vel suppositi, nec
aliquid, quod est in parte suppositi, vel est suppositi
proprietas. Et quoniam in Christo Iesu suppositum,
siue persona, vel hipostasis nõ erat homo assumptus,
sed verbum diuinum vniens sibi assumptam humanitatem, dicimus Christum diuinam personam, & nõ
humanam esse, sicut tota sacrorum doctorum tradit
assertio, Deo autem mori non congruit, proprius de
ipso igitur magis prædicamus ꝙ non fuerit mortuus,
quàm ꝙ mortem subierit. Sic autẽ in multis alijs prædicatis est, quæ sacra theologorum assertio de Christo non confitetur, nisi additis multis limitationibus.
Nã solida veritate subsistit, quòd corpus Christi creatura fuerit, anima quoq; creatura est, etiam tota natura humana assumpta, siue homo assumptus, si dicere
maluerimus, creatura est. De Christo tamen simpliciter non confitemur, quòd creatura sit: hoc enim sacra scriptura, & tota theologorum abhorret assertio.
Christus siquidem creator, & non creatura est: Hoc
tamen confitebimur: Christus in quantum homo solùm est creatura: diuersitatis horum causa subsistit,
quoniam Christus suppositum vel hipostasis, aut persona diuina est, & non humana: cum verò Christum
nominauerimus, nihil alterum præferentes, aut limitantes, de Christo vt est Deus intelligimus: quia ipse
diuina, & non humana hipostasis est. Hoc modo apostolus in epistola ad Hebræos cap. decimotertio, dicit: Christus ab heri, & hodie, & ipse vsque in sęcula. i.
Christus non cępit esse nouiter ex tempore: sed semper fuit ab ęterno, nec etiam vnquam finiet. In quo
innuitur ipsum esse Deum: quia nec cępit nec finiturus est. Christus tamen vt homo est, cępit esse, & ante
hoc non erat. De hoc Iudas in canonica sua. c. vnico
ait: Commonere autem vos volo scientes, quòd Iesus populum suum de terra Aegypti saluans, secundò
eos, qui non crediderunt, perdidit. Necessarium tamen est hoc Iesum significare Christũ, prout est persona diuina: nam ipse vt homo natus tunc non extiterat, cùm Iudæi de Aegypto educti sunt. Cum autem de Christo aliquid nihil limitantes aut asserimus,
aut fatemur, de Christo, vt Deus est intelligi necesse
est. Non igitur simpliciter de Christo confitebimur,
quòd creatura sit, nec quòd cęperit: sed quòd ab ęterno fuerit. Ad quęsitum autem accedentibus nobis
dicendum, quòd si simpliciter inquiratur an Christus
mortuus sit, nihil limitando, proprius respondetur ꝙ
non mortuus sit, quàm quod mortem subierit. Nec
quisquam in hoc sibi turbationis originem sumat: nã
quanquam proprius de Christo dicamus eum non
fuisse mortuum, quàm mortem subijsse: tamen eum
verissimè mortuum fuisse fatemur: ipse siquidem vt
homo est, mortuus extitit, quod procurandę saluti nostræ sufficiens fuit. Prçassignatus autem responsionis
modus obseruari potest in omnibus particulis harum
metaphorarum, in quibus de Christo aliquid vt Deus
est, & vt homo est prędicatur. Ex præcedentibus autem inductum liquet qualiter agnus, qui & Christus,
mortuus est, & non fuit mortuus.

F PARADOXON QVARTVM
DE SERPENTE.

Quomodo Christus serpens videbatur. *Cap. I.*

IN SEQVENTIBVS autem ordinem epistolæ quàm vestra mihi direxerat regia celsitudo iuxta metaphorarum continentiam, metaphoricum
paradoxon quartum occurrit, scilicet,
Fuit positus serpẽs, qui iacuit, & nõ iacuit: qui mouebatur, & non mouebatur: qui audiuit,
G & nunquam audiuit: qui vidit, & nunquam vidit, qui
sentiebat, & non sentiebat. In quo aduertendum, hãc
quartam metaphoram de Christo exponendam: nulli nanque eius cunctæ particulæ competunt, nisi Christo, sicut in applicatiuo processu patefiet. In his autem
particula prima occurrit. s. Fuit positus serpẽs. In quo
aduertenda duo occurrunt. Primum qualiter conuenienter Christum serpentem appellemus. Secũdum
qualiter serpens iste positus fuerit. In hoc autem generale tamen sumentium documẽtum supponatur, Quomodo côueniẽter Christũ serpentem appellemus.
scilicet, cum conuenienter transumptio fiat, aliqua
prçexistere debere similitudinem eius, quod transumitur ad id, ad quod tamen sumitur. Vnde aduertendum est ex quibus serpẽtum proprietatibus Christus
H hic serpens appelletur. Ad hoc autem duplex modus
esse potest, quo de Christo ista prędicentur. Primus ꝙ
Christus serpens appellatus sit, non quidem ꝙ ipse serpens extiterit, aut in se aliquas serpentinas ostenderit,
aut gesserit conditiones: sed quia Iudęis cum quibus
dñs, dum iter homines vixit, versatus est, tanquam serpens apparuit: nam velut serpentinæ conditionis est,
vt venenum tectum gerat, ita & Iudęi arbitrati sunt
Christi verissimam doctrinam aliquos in se errores
contegere, aut diuinę repugnare legi, aut ad aliquam
causandam fraudem fuisse introductam. Amplius autem quãquam Christus in habitu humilitatis verè inter Iudęos apparuit, quẽmadmodũ Zacharias. c. 9. prędixerat: ipsi tamen hypochrisim quandam in hoc late
I re suspicati sunt, aut alicuiꝰ acquisitionis, aut ambitionis dignitatum, vel honoris esse principia. Hoc quidẽ
quoniam ipsi sic egissent, vt omnia ad laudem hominum proponerent, optãtes salutationes in foro, & primas cathedras in sinagogis, primos ĩ cęnis accubitus,
atque vocari ab hominibꝰ Rabbi. vt patet Matth. 22.
Horum tamen nihil in Christo fuit. Amplius & in oculis Pharisęorum dominus Iesus ebrius atque vorax
visus est: sic enim de eo Pharisęi enunciauerunt mordaciter arguentes. s. Quare cum publicanis manducat
& bibit magister vester? vt patet Matthę. 11. capitu.
Alibi autem enm acrius atque euidentius arguerũt,
dicentes: Hic est vorax, & potator vini, & publicanorum socius, vt patet Matthę. vndecimo capitulo: in
K his autem serpentinam conditionem in oculis pharisæorum dominus gestare visus est, horum tamen nihil extitit. Præter hoc autem serpentum carnes venenosę atque pestiferæ sunt quandam saniem continentes: hoc autem de Christo maliuoli Iudęorum arbitrati sunt, cùm ex adulterino coitu progenitum fore opinati, atque identidem asserentes. Quorum extitit incentiuum, q̃m Ioseph cùm beatam sibi virginẽ
desponsauit grãdęuus erat, nec videbatur gignere potuisse, cùm vero eam grauidatam viderunt, ab aliquo
adulterino viro fuisse cognitam opinati sunt. Validius
autem modo suo hoc Ioseph vir eius arbitratus est:
nam optimè nouerat ab eo minimè cognitam extitisse, cùm ergo eã grauidam conspexisset, necessaria
quasi

quasi illatione tenebat eam fuisse ab altero grauidatã: ideo cùm esset vir iustus nolens eam traducere, cogitauit eam occultè dimittere: quando ab angelo admonitus est, vt patet Matth. 1. cap. de quo latius in prima metaphora prelibatum est. Christum igitur Iudei ex adulterio natum putabant, quod macula quædam, aut infamia, aut saltem ignobilitas, vel defectus natalium est. Alij autem Iudeorũ, qui tãti facinoris de virgine conceptionem non faciebant, extimauerũt eum Ioseph filium esse. Sic patet Luc 3. c. s. Erat Iesus incipiens quasi annorũ triginta, vt putabatur, fili[9] Ioseph. Hi autem quamquam de virgine tm̃ nefas, vt priores non arbitrarẽtur, Christum tñ cęterorũ hoĩum modo ꝯceptũ esse credebant. s. ex semine virili, & in peccato originali. Hic aũt modus venenositatis cuiusdam est. Sic dicit Apost. ad Ro. 8. c. ꝙ venit Christus in similitudinem carnis peccati. Sed hęc omnia existentia carẽt: Christus igitur his serpens visus est q̃q̃ non existeret.

Christum Iudęi ex adulterio natum eẽ arbitrabãtur.

Conuenienter Christum esse serpentem dicimus. Cap. II.

ALIVS autem applicationis modus conuenientior est, vt Christum serpentem prædicemus, vt referatur ad quendam tipicum serpẽtem signatiuum eorum, quæ Christus operaturus erat. Ad cuius ampliorem euidẽtiam supponẽdum est, quod habetur in libro Numerorũ, q in Penthateuco quartus est. c. 21. s. Quòd cùm Iudæi vagarentur per varias deserti solitudines anno quadragesimo ab exitu de Aegypto, ĩ quo eos Deus in promissam introduxit regionem, cũ iuxta duorum Regum Amorrhæorũ. s. Og, & Basan terram, graderentur cępit tedere populum itineris, & laboris, desiderauit quoque reuerti in Aegyptũ: manna identidem cęlitus datum fastidiebat, dicens: Nauseat anima nostra super cibo isto leuissimo. Huius ergo præuaricationis Deus in eos vindictam exercens misit ignitos serpentes, ad quorum morsus vulnera peribat de populo maxima multitudo. Cumque his afflicti malis ad Moysen conuerterentur, eò ad Deum orante dictum est, vt serpentem æneum fabricans in altum tolleret, vt quicunque à serpentibus morderetur eũ respicere posset, & quicunque serpentẽ æneum cõsiderasset, à morsu verorum serpentum, & morte per eos inducenda liber erat. De hoc aũt serpente qdã praue arbitrati sunt, ꝙ obseruata temporũ habitudine ſm astrologicas obseruationes aspectuũ planeticorũ, & ascendentium fabricatus sit, & ob hoc sanatiuã vulnerum virtutem contraxerit. Sed stare nequit: nam serpens istud æneus nulla Moysi solertia, sed diuina iussione factus est. Si igitur respicientes serpentem illum aliquam ex hoc virtutem contrahebant, nõ erat hoc à quauis naturaliter influxa virtute in serpentem illum, sed Dei nutu, & opere, vt ab eodem virtus sanatiua descenderet, à quo iussio de faciendo serpentem emanauit. Amplius autem cùm quæcunque metallinæ imagines, aut de quacunque materia confici debent ſm aspectus stellarum, & motum, & astrologicã obseruationem, vel magorum superstitionem à fide, & naturali ratione deuiantium, oportet vt in hoc magna temporum obseruantia fiat, nec quibuslibet, sed quibusdam specialius, & determinatis: nam aspectus planetici, aut obseruatio ascendentium ad hoc conuenientium quotidiani non sunt. Sed hunc æneum serpentem mox vt Deus iussit, Moyses expleuit: nulla igitur astrologica operatione, aut magica superstitione serpens iste fabricatus est. Præter hoc autem Moyses hunc æneum confecit serpentem diuina iussione admonitus, fecit igitur eo modo, quo Deus voluit, alioquin peccasset, quod non fatemur: Deus tamen nihil vnquam astrologica obseruatione, aut mago-

Constructio serpẽtis ænea Iudæis.

A rum superstitione ꝯfici iussit inspectis signis, & astris, vel eorum aspectibus: Moyses igitur hunc fabricauit nulla talium obseruatione præposita. Quod autem Deus talia obseruando Moysi nullatenus iuberet hoc efficere, liquet. Nam intendebat Deus erudire Iudæos in hoc, vt nullam similium rerum astris, aut toti cœlo virtutem attribuerent, nec crederent cœlestia corpus super operationes nostras aliquam habere causalitatem, vt non timerent hic. Nec igitur aliquid per astrologicam inspectionem, aut magicas cœremonias effici imperasset, vt inde id, quod fieret virtutem contraheret: nam sic vera in verbis Dei contradictio appareret. Sic apparet Hiere. cap. 10. iuxta vias gentium nolite discere, & à signis cœli nolite metuere
B quoniam leges populorum vanæ sunt. Et sicut Deus signa cęli metuenda non esse dixit, ita & planetarum corpora, atq; cętera astra cũ suis orbibus, atq; horum aspectus, & quicunq; virtutis modus ab astrologis in his assignatus, nõ fuit igitur ęneus iste serpens vlla pręposita astrologica obseruatione fabricatus.

Res mira de serpente metallino. Cap. III.

AMPLIVS autem serpentem hunc nulla scientia astrorum, aut magorum obseruatione factũ liquet: nam ex astrorum operatione obseruata tantæ virtutis efficaciam metallinus ille serpens contrahere nequibat, scilicet, vt eos, qui subito morituri erant, sanaret mox, vt in eum oculorum aciem tetendissent.
C Quod manifestatur in cœteris vasis, aut imaginibus astrologicè, aut magicè factis: horum enim nihil vsque hodie visum est, quod tantam virtutem contraxerit. De hoc autem æneo serpente dubitari nequit, quin mox, vt quisquam in eum oculos direxisset, à serpentum verorum morsibus mortem inducturis liberaretur: nulla igitur tali obseruatione serpẽs iste factus erat. Item quamquam astrologica, aut magica quadam obseruatione serpens iste factus foret, & sanatiuam vulnerum virtutem recepisset sola naturali influxione, tamen sola visione hoc naturaliter causari nequibat, vt percussi à serpentibus curarentur. Nam per visionem nulla realis, aut naturalis immutatio
D causatur in animali vidente, scilicet, quòd per visionẽ virtutem aliquam, aut naturalem qualitatem videns recipiat, sed solam spiritualem immutationem recipit, scilicet, vt per visionem species rei visibilis in organo visus recipiatur, nec quidquam alterum recipi valet: per visionem infirmitas, aut sanitas in vidente recipi nequit, quoniam istę qualitates naturales sunt. Quod adhuc magis liquet: nam siquis ignem inspexerit, solo intuitu in eo nullus ab igne causatur calor. Siquis autem niuem solo visu contingat, ex hoc nullatenus frigefiet, aut si serpentem, vel quidpiam alterum venenosum intuitus sit, nullam ex hoc tabem venenositatis inde trahet. Si tamen sola visione in vidente aliqua realis mutatio causaretur, eo quòd quis
E ignem videret, calefieret quoniam ignis calidus est. Niuem quoque solum intuentes algorem niuis nobis inesse necesse erat, quia nix aliquid frigidum est. Sic quoque serpens visus videntibus pestiferam tabem incuteret, cùm ipse venenum in se teneat: in his tamen cœterisque naturalibus actionibus necessarium est fieri contactum, & applicationem secundum potentiæ tactiuæ organa. Hoc autem amplius in medicinis sanatiuis apparet: nam & si efficaciter sanatiuam virtutem contineant, nunquam tamen ægrotus curabitur solo medicamentorum aspectu, sed cùm ea degustauerit, aut carni suæ quouis modo applicuerit ad loca patientia nocumentum. Liquide igitur comprobatum est, ex visione nullam natura-

naturalem, siue rationalem causari qualitatem, sed solam spiritualem immutationem. Sed qui serpentum morsus exceperant viso serpente ęneo illico sanabant. Infertur igitur sanitatem hanc nulla ex sanatiua virtute, quæ in serpente illo existeret prouenire, sed Dei solo nutu hoc efficiebatur iubentis, vt quicunque serpentem illum suo factum iussu aspexisset, à serpētum morsibus sanaretur, quamquam serpens ille æneus ad hoc virtutem nullam haberet sanatiuam, velut siquis lignum, aut lapides inspexisset.

Dubius, & quædam de basilisco, ac de lupo, & de muliere menstruata. Cap. IIII.

FORTASSIS autem in ea, quæ dicta sunt, aliquis molietur, dicens, serpentem illum æneum ad hoc efficacem virtutem naturaliter habuisse, vt eos, qui à serpentibus ardentibus vulnerati forent, sanaret solo in eum directo vulneratorum intuitu. Et quòd sola visione non solæ qualitates spirituales, sed etiam interdum naturales virtutes, & impressiones causentur: Basiliscus autem horum nobis patefacit veritatē: iste siquidem solo visu animalia visa occidit, & arbores inficit, & si ad ea tangenda nunquam accesserit: qn potius è contrario euenit: plures enim basiliscus visu, quàm morsu necat. Naturalis igitur immutatio, & quidem valde magna sola visione confici potest: nulla namque passio, aut impressio morte fortior est, quæ sola visione inducitur. Identidem autem cùm quis lupum à prope viderit loqui non poterit, lupus tamē ei tunc nihil nocet, ad eum quouis accedens modo. Vnde cùm aliquos non potentes loqui videmus, dicimus, lupus est in fabula, idest, cùm lupo locutus est, aut lupum vidit, vt ait Isidorus Etymologiarum lib. 2. ex sola igitur visione realis immutatio sequitur. Amplius autem in mulieribus menstruatis hoc apparet. Nam cùm mulier patitur sanguinem menstrualem, qui per singulos menses eis prouenire solet, si speculum coniunctum sibi in parua distantia inspexerit, magno in illud spacio oculorum aciem figens, post hoc speculū sanguineis guttis, aut pęnitus respersum, aut magna ex parte maculatum erit, atque in atrum vertetur colorem, nulla tamen hæc præter visionem operatio est: ex sola igitur visione realem immutationem causari posse liquet. Item hoc manifestatur in infantibus, quos vulgus fascinatos vocat, idest, oculo percussos: astruunt enim oculos quosdam fore, sola visione rebus visis ægritudines inducentes, ibi tamen sola visio est, in hac igitur naturalem, atque realem immutationem fieri satis liquet.

Solutio prædictarum quæstionum. Cap. V.

HIS quæ prædicta sunt respondendum est, sola visione nullam naturalem, siue realem causari passionem. Visio siquidem specie visibili fit, quæ est ens quasi pure spirituale non habens in se aliquā de naturalibus qualitatib⁹, nec eam causare potest in eo, in quo terminatur. s. maculæ rei videntis. Sunt autem qualitates naturales, fm quas actio, & passio causatur quatuor. s. caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas: species autem visibilis, nec calida est, nec frigida, nec sicca, nec humida formaliter, nec effectiuè, aut virtualiter. s. ꝙ nec aliquam harum qualitatum in se habet, nec eam in re visa causare potest. Sicut corpora cęlestia nullam harum habent, tñ eas in inferioribus elementis, & elemētatis causant. Et sicut qualitates quatuor primas non causant, ita nec aliquam aliam deriuatam ex his: sed operatio sua est, vt videri faciat rem, cuius species sunt. Quod si visa res animali aliquod

F nocumenti inferat videnti, aut animal videns in ipsa visione aliquam ęgritudinem, vel quodcunq; malum ꝯtraxerit, non hoc fit ex ipsa visione, sed aliquid alterū est, quod ad tactiuā potentiā attinet: vnde hic quod in vidēdo nocumentū infertur, identidē sequeretur ēt si res visa non videreť, aut si animal videns, nihil vidisset. Horum autem causalitas ex hoc prouenit, ꝙ quędam corpora sūt infecta, atq; tabida, & quasi pestifera, in se corruptos humores, & putridas venenosasq; ꝯtinētia qualitates, hæc aūt in spiritus resoluuntur, atq; ꝑ oculos egrediunť: quia partes istę tenerimæ sunt non potētia per aliàs corporis partes meatū sibi ꝯstituere, ꝗꝗ per anhelitum horū aliquos egredi contingat. Hi aūt spiritus per aerem tendunt, & cū in aliquam rē solidā
G aliqualiter, & teneram insederint, inficiunt, & corrumpunt illam. Sunt aūt isti spiritus corpora subtilia, q̄ in modum fumositatū resoluuntur. Sunt aūt substantiæ calidæ, & humidæ. Cùm verò de corpore alicui⁹ egrediuntur ꝑ oculos aliosq; corporis meatus, præ subtilitate sui inuisibiles sunt. Cùm aūt ad aliquod corpus tenerū ꝑueniētes inhęserit, frigiditate sꝑficiei corporis solidi, cui inhęrēt, & aeris circūstantis ꝯdensantur, atq; visibiles effecti corpus apparēt. Velut si mulier menstruata speculū respiciat, cū inspicit spiritus ꝓcedentes videri nequeūt, sed cū speculo hęserint videri inchoāt iam in maculas cōuersi: eos namq; speculi frigiditas, atque aeris circunstantis solidauit condensando.

H

Nulla realis operatio per visum causari potest. Cap. VI.

CONSIMILITER ad superiora dicendū est, nullam realem operationem per visum causari, nec possibile fore, vt tale quid causetur. Quoniam visio per solam speciem visibilem causatur, quæ conditionē corporalem nullam habet, sed pure spiritualē. Sunt tamen quædam animalia tā in humana specie, quàm in cęteris, in quib⁹ venenosi quidam humores sunt, ex quibus spiritus resoluūtur per pupillas oculorum egredientes, atque valde nocent eis, quibus inhæserint: quo pacto videtur per visum aliquam realē, siue naturalem actionē causari, sed non causatur: sed huius nocumenti causa sunt ipsi spiritus egrediētes ꝑ oculos
I aīalium perueniētes vsq; ad res his aīalibus ꝓpinquas. Spiritus autem hi, quos nociuos, atque pestem inferētes scimus, ad actionem visiuam non pertinent: sed ad tactiuam positionē, quæ per applicationē, & contactū operationem suam habet. Sic enim hi spiritus contingendo nocent, quoniam vsque ad corpora perueniūt, quibus nocent, atque eis insident inhærētes. Amplius autem humidū, & frigidum, calidum, & siccū potētię tactiuę obiectum, ipsam quoque immutant: hi autem spiritus nocent, vt humorem, atque calorem noxium tenent. Hāc ergo realem, siue naturalē immutationē fm potentiam tactiuam, & non fm visum, aut aliquā alteram potentiam fieri liquet. Nunc aūt cū ad hęc de serpente æneo, quem Moyses fabricauit applicatur,
K stare non pōt. Nam & si in alijs rebus videndo sanitas, aut ægritudo contrahitur, hic tamen nihil tale euenisse posse liquet. Visio siquidem dumtaxat nullius realis, siue naturalis actionis causatiua est, sed cùm aliqua realis qualitas ægritudinis, aut sanitas in videndo contrahitur, hoc est quoniam in videndo spiritus per oculos emittuntur, qui interdum ægritudinem, interdum verò bonū aliquod causant. Hoc aūt metallino illi serpenti ꝯuenire nequibat: nam nullatenus spiritus aliqui ex eo euaporari poterant. Causa autem satis liquet: spiritus namque, vt hic accipitur, subtile valde corpus est, atque ex hoc inuisibile: humidum quoq; & calidum ab aliquo dēsiori corpore resolutum actione caloris, atque subtilitate sua posterius eleuatum.

Hæc

Hæc autem penitus serpenti illi metalino, quē Moyses fabricauit repugnant: in eo quippe calor, aut humor nullus erat, quin potius duę contrariæ qualitates, scilicet frigidum, & siccum: nam ænæus erat. Identidem autem humor nullus in hoc serpente erat tanquam materiale principium, ex quo isti spiritus soluerentur, deficiebat quoque calor, qui effectiuū principium erat ad hos spiritus resoluendum. Impossibile igitur ex hoc satis esse inducitur vllos ex serpente illo metalino spiritus emitti potuisse percussorum hominum sanatiuos. Identidem autem liquet hāc inductam in percussis sanitatem causari non potuisse ex aliqua naturali deriuata virtute in serpentem metallinū astrologica, aut magorum obseruatione.

Responsio formalis ad dubitationes prædictas.
Cap. VII.

HIS autem, quæ in contrarium inducebantur respondendum est cùm dicitur: Basiliscum solo intuitu homines cęteraque interimere animalia, in quo valde naturalis immutatio est: in visione igitur sola realem operationem, & immutationem esse cōstat. Dicendum nec basiliscum, nec quodcunque de animalibus sola visione cuiquā nocere posse, aut qualemcunque causare realem immutationem, scilicet si basiliscus quodcunque animal viderit. Nam & si in visione duntaxat qualitatem aliquam realem causari possibile foret, rationabilius erat, vt id quod videtur in vidente aliquid causaret, quàm videns quicquam efficeret in re visa. Cuius origo apparet: nam videns nihil agit, sed patitur recipiens in se speciem rei visę, vsque ad oculos suos peruenientem, atque immutantē: videns tamen ad rem visam nihil emittit, sed recipit ab eadem species. Quaquam in hoc satis Platonici deuiarunt dicentes, visionem fieri per emissionem radiorum visualium, vsque ad rem visam peruenientium, formamque rei visibilis secum in reditu ad oculos vsque videntis perducentium. Hæc tamen positio nulla veritate fulcitur. improbat autem eam Arist. in lib. de anima dicens: videmus enim nihil emittentes: sed intus recipientes. Sic quoque apparet ex perspectiua Pisani, quę dicitur perspectiua communis, propositione 50. libro primo, cùm dicitur, matematichos dicentes visionem fieri per emissionem frustra conari. Amplius autem apparet, nam si visio in emissione, & non in receptione interius consisteret, esset actio, & non passio. Visionem tamen passionem esse, & non actionem constat per receptionem: ergo non in emissione fit. Apparet harum prima particula: nam si cū videmus nihil recipientes aliquid emitteremus: cùm emittere actio sit, recipere autem passio: quia emittere hic actio erat actionem in videndo esse patebat. Qm̄ autem in videndo recipere nullum est, qđ est passio, nulla in videndo passio erit: sed pura actio. Visionem autem passionem fore Priscianus satis prodit in maiori volumine lib. 8. vbi dicit, ꝙ hęc verba audio, & video, & cętera signantia sensationes, in voce actiua signant passionem.

Quod visio nō fiat extra mittendo, vt Plato credidit.

Priscianus lib. 8.

Secunda ratio, quòd visio non fiat extramittendo.
Cap. VIII.

AMPLIVS autem si visionem emittendo, & non recipiendo causari asseramus, visiuam positionem actiuam esse necesse est, nec vllatenus passiuā fore: visiuam tamen passiuam asserere necesse est: visio ergo non emissione, sed receptione fit. Inductionis huius prima particula patet: nam si visio emittendo fieret, cùm emittere pura actio sit, videre purum

A agere esset. Quòd āt visiua potentia actiua non sit, satis liquet: omnes namque potentias sensitiuas, vt tactiuā, gustatiuam, odoratiuam, & cęteras, passiuas appellamus. Sic ęas cognominat Arist. in multis locis. Item si emittentes aliquid ab oculis, & nihil recipientes videremus, nemo ad tantam distātiam videre posset ad quantam videt: nam vsque ad solarem globum: ad ipsa quoque fixa astra videntes pertingimus: inter nos tamen & illa plurium, quàm ducentarum millium leucarū interpositio est, quod astronomi necessariis inducunt demonstrationibus. Declarat autem hoc Alfraganus in libro suo, quem de Astrologia composuit, in fine. Si enim visio aliquid emittendo causaretur, necesse erat hos spiritus ex partibus tenerrimis

B corporum solui, cùm spiritus corpora subtilia, humida, & calida resoluta ex partibus humidis corporis sint agente, atque resoluente calore. Ad hoc tamen vt spiritus isti ab oculis nostris emissi ad solarem globum, aut astrorum octaui cœli regionē pertingerent, necesse erat totum corpus in huiusmodi spiritus solui, nec ad hoc quouis accedere modo, & si tantam spirituum resolutionem causari contigeret, adhuc eleuari non possent, vt ad cęlos vsque pertingerent. Amplius autem si emissis ab oculis spiritibus visio causaretur, non possemus semper videre ea, quę nobis directè opposita sunt, sed interdum ea, quæ in aduersum videmus: tamen semper ea, quæ nobis obuia sunt facta visione per lineam rectam. non igitur per emissionem

C spirituum visio fit. Huius inductiuæ rationis maior apparet: nam cùm spiritus ab oculis nostris ad aliquid videndum egrederentur, qui humidi, & calidi sunt, quamquam subtiles sint, ventus tamen eis obuians quoniam veram quantitatem habent, poterit eos impellere ad aliquam differentiam positionis. Et tunc cum spiritus illi non infigantur in illa re, quæ directè ante oculos est prohibente impetu ventorum, sed ad aliam rem in altera positione deducantur, continget, vt non videatur res, quæ præ oculis est, sed quæ in aduerso iacet, ad quam ipsi spiritus ab oculis vidētis emissi ferrentur. Quo pacto cum eueniret, vt spiritus illi vento impulsi pòsteriora peterent eis rebus, quæ post terga nostra sunt se applicantes, fieret, vt ea, quæ post

D terga nostra sunt videremus, quod manifesta falsitate notatur. Euidenter ergo collectum est visionem non emittendo ab oculo spiritus, sed magis recipiendo causari.

De eadem re superiori agitur. Cap. IX.

ALIA autem ex his inferrentur absurda, scilicet nos multoties ea, quæ propè nos sunt, regione oculorum nostrorum, nec multum distantia, videre tamen non posse, quod satis absurdum patet: nam quidquid oculis nostris obijcitur, intuemur, nisi aut fortasis immoderata distantiæ interiectio fiat, aut visiuę potentiæ, & visibili aliquid visionem intercipiēs fuerit interiectū: visionem ergo non emittentes, sed

E suscipientes interius facimus. Huius illationis maior patet: quoniam spiritus, quibus iste visionem causari aiunt, corpora subtilia humida, atque calida sunt; cùm ergo eos circundederit frigiditas quæcunque loci, in corpus solidum condensabit, eosq; non visibiles propter densitatem reddet, præsertim si magna circunstās frigiditas extiterit. Sic enim in speculorum superficiebus derelictum patet, cùm mulier menstruata speculum à propinquo, & aliquanto temporis mora conspexerit: tunc enim cum speculum ipsa intuetur, spiritus illi, qui ab oculis emittuntur, nulli visibiles existētes à nemine conspiciuntur: sed cùm specularis superficiei, atque circunstantis frigiditas aeris spiritus in corpo-

corpora paulo densiora compegerit, in speculo, aut F guttę sanguineæ, aut alterius coloris maculæ visu notabiles cuilibet relinquũtur. Si igitur hoc pacto visio causanda foret, & magni frigoris tempore, vt pruinarum albicantium, vel rigentis gelu quis ea, quæ à se aliqualiter magna intercapedine seiunguntur respiceret, spiritus ab oculis nostris emissi cùm per aerem ad rem videndam peruenire conarentur, circunstante aeris frigiditate densarentur, quoniam corpora calida, & humida sunt. Opprimente autem violento frigore circunstante, paruus ille ac gracilis calor in illo latens humore expiraret, quo fieret, vt corpus illud iam densatum, nulloque eleuante sublatum calore in terram caderet. Et si calorem illi subtili corpori circunstante frigore loci immanere contendas, G adhuc nihil esset, quoniam præ frigiditate circunstantium corporum illud corpus densatum grauitatem contraheret, atque ex hoc in terram necessariò tenderet motu suo. Sic enim in ollarum ebullitionibus euenire liquet: cùm enim humor in olla feruerit, prę fortitudine caloris inclusi in humore illo resoluuntur partes teneriores humoris, atque in altum tolluntur ad operimentum peruenientes ollarum, cui inhęrẽt. Sed postquam in hoc aliqualis mora tracta est, multis huiusmodi exalationibus ad operimentum ollæ perductis ingrossantur ex adiunctione partes istæ, atque pondere suo iam grauatæ se in materialem humorẽ vnde exsurrexerant relabuntur. Idem autem satis patet si quis feruenti ollæ etiam in aliquali eleuatione H manum directè supposuerit: nam tenerę, atque leues exalationes in modum fumositatum ei primo inhęrebunt, posterius autem ex adiunctione in guttas aq̃as conglobatæ, atque pondere suo tractæ in id, vnde originem traxerant, collabentur. Appparet ergo si frigoris magni tempore spiritus isti emissi forent, premẽte exteriori frigore densarentur, densatique in terram caderent, vnde directè tendere non contingeret in res illas, quæ præ oculis nostris sunt. Quo fieret vt ea videre nobis impossibile foret. Quod satis falsum liq̃t: nam quantumcunque frigore cuncta premantur, æq̃ ea, quæ præ oculis nostris sunt videre valebim⁹, etiam si aliquantulum distẽt, velut si nullo frigore premeremur. Inducitur ergo visionem nullo emisso celebrari sed sola interius facta receptiue. I

Secunda ratio principalis, quòd visio non fiat extramittendo. Cap. X.

PRAEDICTIS autem addiiciendum est, quòd si visio per aliquam interius factam susceptionẽ celebraretur, cùm extra aquam quis existeret ea, quæ intra aquam sunt, videre impossibile foret. existẽtem quoque intra aquam ea, quæ extra aquam sunt nullatenus videre contingeret: hæc tamen falsa sunt: visionem ergo non emittendo, sed interius suscipiendo fieri liquet. Huius inductionis maior conuicitur: nam cùm spirit⁹ corpora subtilia humida, & calida sint, cũ K ad aquam peruenirent obiectu gelidarum aquarum in earum superficie condensarentur, sicut in superficie specularium corporum cõdensantur spiritus emissi ab oculo menstruatæ mulieris, vt in præcedentibus explicuimus: ad ea ergo, quæ intra aquam sunt, spiritus huiusmodi penetrare nõ possent, vt eorum ad nos speciem ferrent. Idem arguendi modus est, in eo, qui intra aquas mersus, q̃ in aere sunt intueri contẽderet: spiritus namque ab oculo emissi apud pupillæ superficiem aquarum frigore, & humore densarentur ad res visibiles exterius prouenire non potentes. Et si cõtingeret aliquem intra calidas latere aquas, idem eueniret; non enim est frigiditas duntaxat condensatio-nis causa, sed etiam humiditas ingẽs, magna equidem humiditas res teneas humiditatem continentes rarã, & subtilem condensat. Quouis ergo modo spiritus intra aquam existentes confestim aquarum tractu dẽsari necesse esset. Hæc tamen satis nota falsitate arguũtur: nam extra aquam existentes, quæ interius sunt, etiam in profundo aquarum perspicuè intuemur, nisi aut aquarum cenositas turbans, aut profunditas magna lucem tollens impediat. Sic autem intra aquam existentes, quæ intra aquas sunt vident, vnde contigit interdum, vt homines intra aquam in aquarum ꝓfunditate proiectas pecunias inquirant, & inueniant. Amplius autem concessa emissione, vt causa visionis, si existentes extra aquã quouis modo, quæ intra aquã sunt intuerentur, a qua fluente impossibile foret quidquam videre versus illam positionis partem, quam intuebamur: sed ad aliam inde distantem: satis hoc tamen falsum liquet: ꝑ emissionem ergo visio nulla causatur, sed per interius receptionem. Huius maior patet in aquis fluentibus. Nam etsi non sit omnis aqua fluens: nos tamen in ea loquimur, quæ fluens est: velut in fluminibus, & torrentibus. Tunc enim siquis lapidem latentem sub vndis intueri vellet, spiritus atque oculorum aciem contra illam partem dirigeret, in qua lapis est. Cùm autem spiritus emissi superficiei aquæ adhærerẽt priusquam ad interiora aquarum penetrarent, vt illi rei se coniungerent, quàm nos videre desiderabamus: fluens aqua eos ad aliquantam eos perferret distantiam, velut cùm quis in rapidos aqua cursus lapidem mittit: non enim recto ictu fundum petit, sed aquarum impetu ad vlterius aliquantulum permouet. Esset igitur impossibile emissos spiritus ab oculis nostris ad illam partem accedere, in quam nos direxissemus, & consequenter lapidem illum videri impossibile erat: quod in omnibus fluẽtibus aquis euenire necesse erat. Patet ergo visionem spirituum emissione causari nullatenus, sed receptione quadam.

Sexta ratio præcipua visionem non fieri extramittendo. Cap. XI.

AD hæc autem alia sequuntur absurda. Si enim emissis spiritibus ab oculo, & nihil recipientes videremus, omnia animalia videntia breuissime deficcari necesse esset, atque prorsus deficere: hæc tamen non eueniunt: visionem igitur emittendo nullatenus fieri liquet. Maior hui⁹ patet: spiritus namq; corpora humida, atque tenera, & calida sunt resoluta ex aliquibus partibus humidis digerente illas calore: quamdiu ergo visio fieret tamdiu saltem spirituum resolutionẽ fieri necesse esset, quo pacto huiusmodi partes humidæ, & tenerę, ex quibus spirituum resolutio fieret, necessariò deficerent pœnitus resolutione exhaustæ, cõsequenter autem animalis corpus deficere necesse esset deficcatum prorsus: huius tamen contrariũ semper patet: visio ergo spirituum emissione non causatur. Amplius autem si emissis spiritibus visio causaretur, impossibile videretur, vt videndo nobis speculum penetrare contingeret, per omnia tamen genera vitrorum aliquid vlterius poterimus intueri, cùm singula nobis diaphana sint, nisi aut valde obscura sint, aut in parte posteriori aliquod solidius, atque obscurius coniunctum habeãt: visio ergo emissis spiritibus non fit. Maior huius liquet, quoniam cùm mulier menstruata, aut quispiam infectos habens oculos speculum parũ distans inspexerit: spiritus ab oculis egredientes superficiei corporis adhærentes circunstantis aeris, atque specularis corporis frigore condensantur: conuersi in corporis soliditatem, atque facti visibiles, nec

nec vlterius transire potentes: nobis ergo nihil dispar contingeret, scilicet, vt vitrum intuentes speculare illud videndo, penetrare non possemus. Econtrario tamen fit, quoniam quocunque speculari vitro prępositο nobis, quod vltra est clare videre poterimus, nisi aut vitrum obscurum valde sit, vel in posterioribus aliquid vitro appositum fuerit. Visionem igitur emissis spiritibus fieri impossibile satis liquet. Præter hoc autem si emittentes aliquid ab oculis videremus, impossibile esset nobis cęlum viderē, sed omnes cęlos perspicuè contemplamur, emissione ergo spirituum visionem nullatenus fieri patet. Maior apparet, quoniā spiritus, quos interdum ab oculis emittimus, corpora humida, & calida sunt atque delicata nimis. Vt autē ad cęlum vsque penetrarent, necesse esset, vt ad medium aeris interstitium pertransirent: in quo aer frigidus, & niger atque densus est, in quo lapides & grādines, atque niues generantur. Est enim locus iste in toto cęlo frigidissimus: vnde illuc peruenientes spiritus condensari necesse esset, condensatos autem atque consequenter graues effectos pondere suo ad inferiora trahi oporteret: nec enim vlterius ascendere possent: quo fit vt nobis cęlum videre impossibile foret, non peruenientibus illuc spiritibus ab oculo missis. Præter hęc autem oporteret eosdem spiritus per ignis transire globum, in quo cùm corpora humida atque tenera, & delicata sint, cremari necesse esset, hoc ergo dato, nulla nobis videndi cęlum esset facultas. Sed falsum est, quoniam omnes cęlos cum astris suis limpide intuemur, vsque ad cęlum chrystallinū, quod cęlum aqueum appellatur, omniumque visibilium extrema meta est: visionem ergo nullo emisso, sed suscepto interius fieri patet.

Quod stante opinione Platonis impossibile esset vt videremus cęlū.

Septima ratio præcipua visionem non fieri extramittendo. *Cap. XII.*

ADIICIENDVM autem prædictis est, quòd si visio aliquo emisso celebraretur, impossibile esset vt videremus confestim, vt oculos aperimus: sed mox vt oculos aperuerimus obiectas nobis res visu cōprehendimus: visio igitur emittendo non fit, sed recipiendo. Hoc apparet: nam si emissis spiritibus videremus, necesse esset, vt primo oculos apertos haberemus, post hoc autem spiritus ab oculis emitteremus: deinde verò vt ipsi spiritus ad rem quam videre volebamus venientes, eius ad nos vsque perferrēt speciem contemplandam secundùm positionem Platonicorum. Hæc autem vt fierent, tempore quodam indigerent, indiuisibiliter enim in instanti fieri nequirēt, vt oculorū spiritus ad rem visibilem peruirent, eiusq; post hoc ad nos vsque perferrent videndam figuram. Apparet autem hoc in sonitus cantione; fit enim sonitus ex aeris collisione, qui fractus in circulos se diffundit ad modum fluentorum vsque ad audientium aures eius perueniunt species, quam ob rem non immediate vox sentitur, vt causata est. Velut si quisquā distanter a nobis lapidem vel lignum securi percusserit: vox quidem ad percussionem immediatè consequetur: nos tamen percussionem a longè videntes, mox vocem non audiemus: sed aliquandiu stabimus expectantes, vt audiamus. Sic ergo aer corpus est atq; tempore quodam indiget, vt moueatur: ita spiritus isti cùm corpora quædam humida tenera atque delicata sint, sine successione moueri non poterūt. Horum tamen falsitas nota est, quoniam mox vt oculos aperuerimus, quęcunque obiecta sunt intuemur: visio ergo emittendo non fit spiritus aliquos, sed recipiendo magis. Huic autem quisquā obijciet: data visione in spirituum emissione, in instanti fieri posse visionem se-

Sonus quo modo fit.

A quitur, ita vt apertis oculis quæ obijciuntur, mox cernamus: quoniam maiora quædam his fieri sic conspicimus. Nam cùm sol apparet in oriente, in instanti est in occidente, nec prius est in locis propinquis orientis, quam in locis non coniunctis: nec citius in vna parte medij, quàm in alia. Hoc igitur pacto visus noster in instanti spiritus vsque ad rem visibilem emittere poterit: & susceptam figuram eiusdem reducere ad oculum. Cui respondendum, nullatenus stare posse: lux namque in instanti per omnes quatuor angulos maximè distantium quatuor cardinum mundi multiplicatur, quia contrarietatem nullam habet. Recip. ē quoque in aere, qui diaphanus est, atque ex hoc obedientius suscipiendæ luci: nec in se aer aliquam habet
B positiuam qualitatem repugnantem luci suscipiendę. Nam & si tenebra in aere ante diffusam lucem videatur qualitas, tamen non est, sed priuatio quædam, quā ob rem ei actio nulla debetur, cùm solùm formę positiuæ actio competat. Cùm verò alicui formæ actio est, cui nulla contrarietas est, resistentia nulla possibilis est: vnde in instanti fieri necesse est, nullo resistēte. De hoc Arist. 4. Physicorum cùm de vacuo agit dicēs, quod si aliquod vacuum dandum foret, motus in loco illo in instanti fieret, non resistēte qualitate medij. In emissione autem spirituum fieri possibile nullatenus etiam huiusmodi: nam spiritus emissi corpora calida, & humida, atque delicata sunt in aere contrarietatem habentia: euenire ergo impossibile est, vt spiri-
C tus ab oculo emissi in instanti ab oculo vsque ad rem visam perueniant, eiusque formam ad videntis oculos susceptam perducant. Satis ergo manifesta veritate fulcitur, quod visionem emissis ab oculo spiritibus in instanti fieri impossibile erat: sed prius aliquandiu oculos esse apertos oportebat, quàm vt obiectas nobis res intueri valeamus.

Octaua ratio principalis, quòd visio non fiat extramittendo. *Cap. XIII.*

PRAETER hęc autem si visionem emissis spiritibus fieri fateamur, prius ea, quæ propinqua sunt quàm quæ distant, necesse est videri: sed ita con-
D iuncta sicut magis a nobis seiuncta cernūtur, emissis ergo spiritibus visio causatur nulla. Huius maior probatur: spiritus nanque corpora calida & humida sunt, & quanquam subtilia sint, corpora tamē sunt, aliquā resistentiam habentia in aere, per quem moueri debent: eos ergo in instanti moueri impossibile est, vt in superioribus inductum est. Adhuc autē spiritus emissi corpora calida & humida sunt: ex causa ergo humiditatis quandam contraheret grauitatem, quæ impedit instantaneam actionem, cùm ergo spiritus a nobis emissi per medium moueant, necesse est vt prius propinqua loca quàm distantia tangāt, quo pacto ea, quæ coniunctiora nobis sunt prius quàm aliqualiter distantia cerni necesse est. Hæc tamen manifesta falsitate non carent: nam si quid nobis ad duas leucas videndū
E obiectum sit, in loco tamen, in quo videri posit, aliudque in eadem positione orbis visibile sit, quod ad decem aut viginti leucas distet, in loco tamen, in quo uideri queat, situm, apertis oculis æque cito quæ per viginti leucas distant, sicut ea, quæ per duas videbimus: visio ergo ad rem videndam emisis spiritibus ab oculis nostris non fit. Amplius autem si emisione facta visio causaretur, impoisibile nobis esset mox, vt oculos aperiremus, solem aut astra reliqua cerneremus, sed aliquali interiecta mora, nec parua quidē: sed mox vt oculos apertos habuerim⁹ sol atq; cętera astra à nobis videntur: visionem ergo sine vlla spirituum emissione fieri satis cōstat. Inductionis huius maior patet: nam

nam spiritus quibus emissis videre isti fatentur corpora sunt, nec in instanti moueri possunt: vt in prælibatis inductum est. Cùm ergo id, ad quod emitti debēt aliquantum distet, in perueniendo moram aliquātam contrahi necesse est, a nobis tamē vsque ad quartum solis orbem, atque vlterius vsq; ad octauam fixarum stellarum spheram spacium plurium, quàm ducentarum millium leucarum sit necesse esset, vt in huiusmodi pertransitione magna traheretur mora: non ergo solem, aut astra quispiam videre posset mox, vt ad illa videnda oculorum aciem dirigeret. Hoc tamē falsum patet: nam mox, vt quispiam oculos apertos habuerit, solem & cętera astra, & quęcunque obiecta oculis cōspiciet: emissis ergo spiritibus visionem nullam fieri constat. Pręter hoc autem Platonica positio de spirituum emissione, secundum quorum multiplicationem, & directionem visio causaretur, stare nequit: nam ad hoc vt spiritus ab oculis nostris emissi rebus videndis se applicarent earum ad nos perducentes figuras, vt sic eas videremus, oporteret eos rationalia agentia fore. Nam cum ab oculis semel emissi forent, ad oculos emittentis remeare impossibile esset, nisi aut eos quisquam redire compelleret, aut ipsi ratione quadam sua ad hoc mouerentur. Quod autem isti spiritus a nullo agente ad oculos emittentium reducantur, satis constare videretur: nullum namq; naturaliter, aut secundum aliquam rationem tale agens constitui posse videtur. Quod autem spiritus isti sua aliqua ratione in oculos emittentiū redire nequeant, ex hoc patet: quoniam nec rationales animæ, nec angeli, dęmones ve sunt, nec aliqua altera intelligēs substantia, cùm pręter has nulla nisi Deus sit.

Nona ratio principalis, quòd visio non fiat extramittendo. Cap. XIIII.

AMPLIUS autem si visionem emissis spiritibus fieri fateamur, ad hoc spiritus sufficere impossibile videtur. Nullius siquidem visio fit, nisi in vidente eius figura constiterit cùm videtur: hi autē spiritus emissis rebus videndis se applicantes earum ad oculos nostros perducere figuram dicunt: nos autem cum quidpiam videmus, eius extensionem in longū, & latum conspicimus; tantæ ergo extensionis ad huiusmodi visionem causandam esse necesse est, quanta sit rei visæ extensio secundum eam partem, quę vt sic spiritus rerum videndarum superficies operiant earūque ad nos perducant figuras. Alioquin autem dato quòd spiritus ab oculis videntium egredientes quandam visarum rerum partem operirent, nec tamen totam obiectam superficiem, necesse esse, vt ea solum pars videretur, quæ spiritibus emissis regeretur. Cùm aliarum partium, quas non tegerent ad videntes imagines perducere nullatenus posset. Difficile tamen nimis, atque prorsus impossibile videbatur: vt spiritus ab oculis nostris egredientes decem, aut viginti leucarum tegerent latitudinem, & directum, quarū nos totam magnitudinem oculis contuemur: visionem ergo emissis spiritibus fieri posse falsum esse liquet, sed necesse est per quandam interius susceptionē hoc effici. Pręter hoc autem apparet, visionem nulla cum emissione, sed facta susceptione causari, omnium nāque corporum, quę aut colorata, aut lucida sunt conditio hic est, vt similitudinem suam in circuitu sui ipsorum per totum diaphanū diffundant medium per aerem scilicet, & cùm ad aīalium peruenerit oculos imago hęc, ibi sistat ipsumque animal videre faciat. Hoc autem suscepto nullum de inconuenientibus cōsequentibus Platonicam positionem euenit, quæ in prioribus annotata sunt. Hoc apparet: nā si quodcunque corporum nostris obtutibus obiecerimus, mox eius imago in pupilla nostra est. Et si nos ante cuiusquam hominis, animalisve alterius conspectum astiterimus, erit in oculis eius ambobus nostri figura duplex. Quod si oculis eius lapidem, aut papyrum obiecerimus, in oculis illius lapidis papyrive forma inesse cernetur: idem autem in quibuscunque corporibus ponatur, quicquam obiectum. Hoc autem impossibile foret euenire, nisi cuiuslibet corporis conditio foret in circuitu sui per totum medium sui imaginem multiplicare, atque diffundere: hoc pacto cum nos coram aliquo steterimus oculis eius geminā nostri speciem corporis intuemur: ita vt quilibet eius oculus pfectam nostri imaginem exprimat. Aliqui tamen simplices arbitrati sunt figuras illas hominum quas aliorum oculis cernimus, illis cōnatas fore. Cuius falsitas manifestis exemplis deprehenditur: nam si quis se alicuius obiecerit oculis suā in illius oculis figuram cerneret. Si autem alius se eiusdem oculis opposuerit semoto priori, suam quoque vt prior in eisdem oculis figuram inspiciet: non ergo videbunt eandem imaginem aspicientes singuli, sed quilibet suam intuebitur, ex quo manifestum est imaginē, quæ videtur connatam oculis nō fore, quoniam sic apud omnes eadem existeret. Amplius autem solidius hoc manifestatur: nam si quis alterius oculis se obiecerit, recto subsistēs corpore, imago illa quam in alterius oculis cernit recta habitudine consistere videbitur. Quod si videns se paululum depresserit, aut in aduersum se contorserit, imago quoque visa paululum deprimetur, atque cōtorquebitur in aduersum. Omnes quoque motus perfectè exprimet, quos aspiciens in se præmonstrauerit: hęc tamen penitus impossibilia forent, nisi hęc imago visa videntis hominis species foret. Pręter hoc autem à quolibet corpore speciē per totum diaphanum medium in circuitu diffundi conijcitur: nā si viginti, aut triginta specula quasi in circulo posita fuerint, & quispiam in eorum medio steterit in quolibet speculorum hominis illius imago videbitur, quòd si eis lignum aut lapidem in medio prominentem posuerimus, in eorum quolibet lapidis imago, lignive apparebit effigies, in omnibus autem alijs eundem fore modum satis ex dictis liquet. Visionem ergo emittendo fieri posse iuxta Platonicorum positionem satis falsum esse patet, sed per interius susceptionem causari necesse est. s. vt singulæ res species suas per totum medium multiplicantes ad videntium oculos eas vsque extendant.

Solutio ad primum argumentum superius factum. Cap. XV.

NVNC autem redeundum nobis est, vnde digressi sumus. s. ad inchoatum argumentum. s. rationabilius atque naturę conformius videtur, vt res visa aliquam causalitatem super rem videntem habeat, quam videns super visibile: visio nanque passio est, & nō actio. Cū ergo videns dūtaxat rei visibilis in se imaginem sumat nihil emittens, vt ex præcedentibus liquet, impossibile videtur, vt super rem visam operationem, aut immutationem aliquam realē, vel naturalem habeat, cū hic nullis actionis modus relinquatur. Res autem visa habet aliquem actionis modum super rem videntem, quoniam speciem suam multiplicans ad eam vsque dirigit, ipsum quoque videns illam speciem suscipiens, vt videns sit immutatur, ista tamen immutatio nō est actio realis aut naturalis, sed spiritualis, cum species per quā huiusmodi visio causatur, aliquid spirituale sit ad spirituales pertinens qualitates. Ex prælibatis ergo inducitur in visione nullam

In vidēdo nō immutamur realiter, sed spiritualiter.

realem

realem immutationem, aut actionem constare posse, visibilis super rem videntem, aut videntis super rem visam. Hoc ergo modo basiliscus hominem, aut quodcunque animal videns, super illud actionem nullam habet, sed magis homo super basiliscum: nam homo visus inquantum visus est a basilisco, speciem suam ad basiliscum mittit, nec basiliscus quicquam in hominem mittit, inquantum huiusmodi videns est. Actio tamen, & naturalis immutatio quam basiliscus super visum hominem habet: quia basiliscus est animal pestiferum valde, ex cuius oculis spiritus quidam egredientes ad hominem, vsque perueniunt eum corrumpentes, atque illico occidentes. Si tamen contingeret, vt basiliscus hominem videret nullis emissis spiritibus, nihil magis homini basiliscus videns noceret, quàm si ab altero homine videretur, vel ab asino. Quia tamen non contingit basiliscum quicquam videre, quando spiritus illos emittit, nunquam eueniet, vt hominem a propinquo inspiciat eũ non occidens.

Basiliscus quale animal sit.

Responsio ad quoddam argumentum, & quædam alia.
Cap. XVI.

ALTERI quoque obiectioni, qua identidem inducebatur sola visione aliquam realem causari immutationem, scilicet, quia lupus cum hominẽ a propinquo conspexerit, reddet eum per aliquãtum temporis spatium impotentem ad clamandum, ibi tamen nulla præter visionem actio consistere apparet: in visione ergo aliqua realis causabitur immutatio. Respondendum est ex sola visione lupi ad hominem causari nihil posse realiter in homine. Cum ergo dicitur, quare homo a lupo visus ad modicum clamare nequit? respondendum est, oculos luporum infectos esse, atq; per eos venenatos quosdam emitti spiritus, qui cùm ad hominem de propinquo existentem peruenerint, eum inficiunt, atque locutionis impediunt organa, manebitque ista impotentia clamãdi, quousque emissorum spirituum virtus permãserit: si autem lupus hominem a longinquo cerneret, nullum ei ad loquẽdum inferret obstaculum. Hi autem spiritus ab oculis cùm emissi fuerint, res, quibus adhęserit realiter permutant, & ad visiuam potentiam nihil attinet, sed ad tactiuam magis: quæ per applicationẽ realem operationem suam habet, spiritus autem isti emissi rei ad quam perueniunt applicantur. Identidem autem spiritus isti corpora calida, & humida sunt, sed huiusmodi qualitates ad positionem visiuam nullatenus pertinent: sed magis ipsius tactiuæ potentiæ obiectũ sunt. Amplius autẽ tertiæ argumentationi in hac parte obuiandum est, cũm dicitur mulierẽ menstruatam speculum a propinquo respicientem, sola visione nulla applicatione facta, illud sãguineis guttis, aut maculis quibusdam deformibus respergere: maculę ergo, quę per realem immutationem fiunt, sola actione visiua efficientur. Respondendum est visionẽ menstruatę mulieris in speculo nihil reale causare, cũ visio passio duntaxat sit. Sed quia menstruorum tempore mulier oculos aliqualiter infectos habet, spiritus ab oculis egredientes aerem medium trãseunt ad speculum venientes, qđ penetrare nequeunt, qm̃ illud densum, atq; compactum corpus est, superficiei illius adhęrentes circunstantis aeris, atque ipsius speculi frigore condensari in maculas solidas, atq; visibiles conuertuntur. Hęc autem visioni non contingunt, nam cum quis huiuscemodi oculos infectos habuerit eos apertos tenens, etiam si nihil videat, nihilq; aspiciat, quicquid sibi directè obiectum, atque vicinum est inficietur.

Quare videntes lupum per modicum tẽpus territi stant.

Quõ mulier tẽpore menstruo rũ inficiat speculum.

A

Responsio ad quartum argumentum, & quædam de fascinatione. Cap. XVII.

AMPLIVS autem quartæ in hac parte obiectioni respondentes qua dicebatur vulgatissimè haberi pueros teneros, & aliqua alia de animalib⁹ interdum fascinatione lędi. s. quasdam ęgritudines pati, quę per visionem ab alijs animalibus inducũtur: & dicuntur ista vulgariter oculo percussa: sed ad immutationes reales ista pertinent, in sola ergo visione realis erit permutatio. Dicendum erit, plurimi eorum, qui catholicę veritati valde inhęrent, fascinationem nihil esse dicunt: nullum quoque animal fascinatione

B lędi. i. oculo percuti perhibent: nullumque aut boni, aut mali per oculos consistere posse. Horum autem modus sanè, vt isti censent sumptus solidam veritatem profert. Vulgares namque, qui secundum nomẽ suum insipientia confunduntur, arbitrantur atque enunciant quosdam homines malorum oculorum fore, addentes quòd si isti oculo furibundo, aut inuido, aut qualitercunque ad malum moto aliquid intueri voluerint, illud lędent aut occident: quòd si benignis illud oculis intueantur nihil nocebunt. Hęc autem penitus falsa sunt, nec rerum naturæ congruunt: nam si aliquis oculus nequam aut liuidus foret res visas fascinans aliquando, hoc ex ęgritudine quadam oculi, vel totius corporis proueniret, nec esset in facultate vi

C dentis fascinare, aut non fascinare, sed cùm videret, necesse esset, vt illud lęderet, etiam inuitus. Velut si quis calidus sit intẽsè alteriq; adiungatur eum necesse est, vt calefaciat, quanquam ad hoc spontaneus non sit. Hoc modo nos quoque fatebimur, oculum nullum fascinantem fore, nec quicquam oculo lędi posse. Si autem fascinare dicatur, videndo rei visę nocere, siue hoc spontaneè, siue inuoluntariè fiat, fateri oportet fascinationem aliquid esse, & esse aliquorum hominum aliorumq; aĩalium oculos res visas fascinãtes. Nec in hoc fidei catholicæ quisquam nos existimet aliquid detraxisse: nam fides catholica solida veritas est, vero autem iuxta Arist. 1. Ethic. omnia consonant existentia, ei ergo nulla veritas naturalis repugna

D bit. In hoc autem considerandum est, quòd sicut in cęteris corporis membris ægritudinem esse contingit, ita & oculos ęgrotari continget.

Si ergo lęso vno corporis membro, vapor aut spũs inde egrediens, aut humor tabidus inde solutus cętera membra contactu suo inficit, quę contingit, nõ dispariter, si oculum ægrotari contingat: inde egredientes spiritus pestiferi eis, quibus inhęserint inferrẽt nocumentum. Hoc autem inconueniens nullum infert, quin potius secundum naturam concedi necesse est: alioquin specialius aliquid in oculis: quàm in cæteris corporis partibus fateremur. s. cętera corporis membra ęgrotare, aut indisposita esse, oculos autem nequaquam. Aut si oculos ęgrotare, aut indisponi sicut in cęteris accidit fateamur: aliquid adhuc specialius hoc

E modo in oculis ad cętera membra prius confiteri necesse erit. s. quòd cęteri corporis arctus cum infecti sunt, sua contagione aliqua nocumẽta alijs membris, cęterisve rebus inferre possint, oculi autem cum eos ęgrotare contingeret, nulli rei lęsionem inferre possent. Rationabiliter ergo dicendum est, aliquos esse indispositos, aut infectos oculos, qui rebus, ad quas se cõuerterint nocere possunt, & hoc fascinare siue oculo percutere vulgariter dicitur. Ex his ergo inferri patet fascinationem aliquid esse, & aliquos fascinari.

Quid sit illud q̃ vulgares fascinationem dicunt.

Quod

Quod naturaliter opinio de fascinatione conuincatur. Cap. XVIII.

F

AD hęc autem adhuc alia fundamenta inquirenda sunt. In quo aduertendum secundùm medicorum doctrinam quosdam morbos contagiosos fore, idest quòd per tactum à quibusdam in alios transeunt, velut scabies, lepra, pestilentię morbus, atque consimiles. Conformiter ergo in oculis accidere poterit, quòd si quis infectum habuerit oculum, eius infectio in alios contagione quadam deriuetur: nam si quis quoddam scabiei genus, quod in capite est patiatur, & quis ei adhęserit: quamquam eorū capita nullam habeant coniunctionem, in eo, qui nullam habet scabiem ex hoc accessu inducitur scabies. Conformiter autem si quis leprosus fuerit, alterumque de vicino colloquatur, aut cum eo cibos sumat, & bibat, si hi aliquam moram traxerint, qui sanus erat lepram induet: quamquam horum corpora nunquam se reali applicatione contigerint. Si igitur in his, qui sani sunt communicantibus ad leprosos, & scabidos lepra aut scabies inducitur, quamquam in his corporum nullus contactus sit, cur in eis, qui infectos oculos habent hoc non eueniet, vt eis quos viderint à propinquo noceant, quamquàm in hoc coniunctio nulla sit? Hoc autem fascinatio dicitur, aut lęsio inducta per oculos. Apparet ergo aliquem posse alios fascinare. Amplius hoc in epidimię morbo apparet, qui frequenter ex corruptione aeris gignitur: imò cum proprię pestē dicimus, sp corruptionem aeris appellamus. In eis autem, qui peste percussi sunt, hoc accidit: vt si quis eorum aliquem non peste percussum è vicino frequenter, aut aliquanta contracta mora loquatur, inficiet eum: vnde horum plurimi moriūtur. Quo fit, vt in tempore vehemētium epidimiarum in ea domo, qua aliquis mortuus fuerit, multi posterius moriantur. Sicut ergo in pestifero morbo, qui percussus est: quadam contagione alios inficit, & occidit: ita & in oculorum ęgritudine si quis eam patiatur eos quos viderit ex hoc lędet. Vlterius autem hoc manifestatur: pestifer enim morbus sic in hominib⁹ causatur: nam primò aer cęlestium corporum specialibus influentiis corrumpitur, aut ex aliqua disconuenienti naturæ nostræ mixtione in elementis facta, ex qua grauis exhalat odor inficiens eos quos tetigerit: hunc autem infectum aerem ore accipientes ad vitalia introrsus trahimus inspirantes, atque respirantes. Sic enim infectis vitalibus, s. corde, & præcordiis læsi homines moriuntur. Cùm autem aliquis hominum hoc modo infectus sit, totus aer, quem iste inspirando atque respirando trahit contagione eius infectus est: vnde & coniunctum sibi aerem, quem tetigerit sua tabe inficiet. Alij autem hominum, qui ab hoc pestifero morbo immunes sunt: hunc aerem inspirantes infectione simili corrumpuntur, nisi valde bene complexionati fuerint: ita vt natura resistat aeris nocumento. Non dispariter ergo cùm quis oculos infectos habet, aut aliquas corporis partes quarū infectio per spiritus ab oculis egredientes soluenda est: tunc per oculos corpora quædam subtilia valde calida, & humida egrediuntur: quæ præ sui subtilitate visibilia non sunt, quæ si alicui rei ad corruptionem propinquę adhæserint, inficiūt eam, atque lędunt: quòd fascinare vulgariter appellatur. Hoc ergo modo satis patet fascinationem aliquid esse, nec quouis modo neganda est.

Quō causetur pestilentia.

Quædam notanda penes superiora. Cap. XIX.

AD supradictorum autem validiorem expositionem consideranda sunt adhuc alia fundamenta, quę inferunt necessariò fascinationem esse, & aliquos oculos fascinanres fore: ita vt fascinologia non sit prorsus de non ente. Fascinationem enim appellamus, cùm aliquid quidpiā videns ad eum corporaliter non coniunctus, nec in eum alterum quidpiam agens eū lædit. Horum tamen frequentissima, atque vulgaria exempla sunt, ita vt iam stylo non egeant: fascinatio ergo aliquid est. Basiliscus enim nobis horum indicium monstrat: nam si basiliscus quempiam homi-
G num viderit, etiam si eum mordens, aut aliàs non tetigerit, morietur. Hic ergo nullus diffiteri nitetur, basiliscum occidere eum, qui moritur: nec quisquam hoc negat: dici tamen nequit, quòd basiliscus morsu hominem laniauerit, aut intoxicauerit, aut eum quouis tetigerit modo: eum ergo videndo duntaxat occidit. Quamquam autem homines basiliscorum non habeant complexionem: quoniam eorum natura ita pestifera esse nequit: aliqua interdum tamē in eis corruptio esse poterit, quæ per oculos egrediens in spiritus, qui corpora delicata sunt eos, qui propinqui fuerint, atque corruptioni dispositi inficiet. Inuisibiliter tamen ista præ spirituum subtilitate fiunt. Hoc autē in lupo adhuc apparet. Cùm enim lupus hominem
H a propinquo cōspexerit, eum ad emittendas voces aliquanta temporis mora impotentem reddet: nullam tamen tunc actionem lupus super hominem habet, sed eum duntaxat videt, vt ait Isidorus Etymo. lib. 11. Confiteri ergo necesse est hominem à lupo fascinari, cùm eum solo visu lędat. Identidem autem in menstruatis mulieribus hoc apparet, quæ si specula à propinquo contemplentur, ea sanguineis guttis inficiēt, aut aliis respergent maculis: manifestum igitur est, ex earum oculis corpora quædam calida, atque humida egredi, quæ spiritus vocantur. Hi autem, aut sani, aut ęgritudinum inductiui sunt: rebus ergo quibus adhærent, morbos quosdam inducent. Sed cùm spiritus isti nocent, eos fascinationē causare dicimus.
I fascinatio ergo aliquid est.

Quod fascinatio nō sit prorsus ex non ente.

Tres conclusiones exprimentes tres conditiones ad fascinationes necessarias. Cap. XX.

AD eorum autem, quæ de fascinatione dicūtur vberiorem cognitionem, tres cōclusiones ponendæ sunt exprimentes tres conditiones, quæ ad quā cunque fascinationem necessariæ sunt. Prima conclusio sit, quod non potest quilibet homo, aut quodcunq; animalalium hominem, aut brutum animal fascinare: sed quædam sunt, quæ fascinandi virtutem habent, quædam verò non. Quædam quoque sunt, quæ a fascinantibus pati possunt, alia autem fascina-
K tionem pati nequeunt. Huius fundamentum est, quoniam fascinatio ex hoc ortum habet, quòd quis oculos infectos habeat, aut aliquam corporis partem, & ex illo pestifero humore agente calore quidam spiritus, qui corpora calida & humida sunt resoluantur per oculos egredientes, atque præ leuitate sua vicinū aerem transeant quousque ad aliquod solidum corp⁹ perueniant, cui inhęreant. Si autem corpus istud corruptioni dispositum sit, scilicet faciliter passibile, aliqualiter inficietur. Aut si dicamus totum animalis corpus infectum esse, humorem tamen illum resolutum per oculos in spiritus egredi, idem fiet nocumentum: hoc autem fascinare est. Tale autem in omnibus animalibus reperiri nequit: nō. n. habent omnes homi-

Vnde fascinatio ortū sumpserit.

homines infectos oculos, aut aliquam corporis particulã, ex qua humores resoluti per oculos exitio sint. De animalibus autem cęteris idem patet, non enim sunt cuncta pestifera: hoc enim modo in omnibus indiuiduis huius generis, qđ est animal, semper morbum dari necesse esset, ita vt nullum animal sanum forer, quod liquida falsitate notatur. Dicendum ergo est, animalia quædam secundùm species suas pestifera esse, semperque spiritus ex hoc venenato humore resoluentia. Vnde quoties hæc aliqua animantia viderint alterius speciei, quæ ad corruptionem disposita sint lædent ea. Hoc enim basiliscis euenit: pestifera enim eorum natura est. Nullum ergo basiliscum vnquam esse cõtinget, qui videndo alia animalia non fascinet, s. quemcunque hominem, aut alterum animal viderit solo visu mortem inducet. Idem autem lupis accidit, est enim eorum natura humanæ naturæ contraria: ideo omnes lupi quantum ad homines pestiferi quodammodo sunt: cùm enim aliquem hominẽ è vicino viderint, eum ad tunc voces emittendas faciẽt impotentem. Lupis ergo vniuersaliter euenit homines fascinare. Conformiter autem quædam alia animalium sunt, quibus ex speciei conditione conuenit, vt homines debeant fascinare: quo fit, vt in talibus animalium speciebus, nullum animal sit, quòd hominẽ visum à propinquo non fascinet, aut saltem fascinare non valeat. Alia autem animalia sunt quibus secundùm speciei conditionem non conuenit, vt homines fascinare possint. euenit tamen quibusdam eorum aliqua specialis corruptio, qua omnibus, quæ viderint fascinationis inferant nocumentum. Hæc autem bipartita sunt: quædam namque eorum magnam lęsionem habent semperque manentem: vnde ea, quæ viderint ad corruptionem disposita, necessarium est, vt semper fascinent. Alia autem sunt, quibus morbus iste perpetuus non est, sed ad aliquam temporis morã manens, sicut in cęteris temporalibus ægritudinibus accidit. hæc autem si quidquam viderint hoc tempore ad corruptionem dispositum, fascinabunt.

Quod semper humana species possit fascinare, non inuenitur in ea. Cap. XXI.

CIRCA humanam verò naturam huiusmodi, dicendũ est, non enim est humana species hanc consequens conditionem, vt semper fascinare possit. hoc enim modo tota humana natura corrupta foret, sed falsum est: quosdã namque homines esse scimus: qui nulli videndo nocent: alij autem sunt, qui res visas fascinant. Non euenit ergo hoc ex conditione speciei, sed est conditio consequens quædam indiuidua humana, scilicet ægritudo eis interdum eueniens siue perpetua, siue temporanea sit. Amplius autem hoc apparet, nam si vis fascinatiua, siue potestas fascinandi humanam consequeretur speciem, necesse esset omnes homines fascinatiuam habere virtutem, scilicet vt illam ægritudinem, aut passionem haberent, secundũ quam aliquid potest alterum fascinare. Quo inferret, nullum hominum posse alterum oculo lædere: sed hoc falsum liquet: quidam namque alios videntes nocent eis solo visu, potissime eis, qui adhuc ætate teneri sunt. Hoc inducitur: nam secundùm Aristo. quinto Physicorum, & est positio omnium loquentium de natura. omnis actio per contrarietatem fit: cùm autẽ aliud secundùm numerum in alterum agere debet, necesse est, vt inter se aliquam habeant contrarietatẽ. Ob hoc autem Arist. non concessit motum inter duo similia, nec inter duo contradictoria, sed inter duo contraria. sic patet in 5. Physicorum capit. 2. Si enim vnum agens alterum naturaliter calefacere debet; ne-

A cesse est; vt alterum eorum calidum sit, alterum autẽ frigidum, aut saltem nõ calidum. Si enim duo æqualiter calida forent: neutrũ in altero caliditatem causaret, aut duobus frigidis existentibus neutrum alterũ frigefaceret: vnum tñ in alterum aget cum in extremitatibus cõtrarietatis steterint, aut quouis modo saltem contraria fuerint. Hæc autem adhuc liquidius patefiunt in his, quæ nos experimur: nam si quisquã calidus fuerit, eiq; quidpiam calidum appositum fuerit, nihil sentiet: velut si nihil ei appositum foret. Si quis autem frigidus intensè fuerit, & carni eius aliqđ frigidum adiungatur identidem sentire impossibile erit. Simile autem in cæteris generibus contrarietatum: nam nullum simile super suum simile actionẽ

B vllam habet; sed actio, & passio circa contrarietatis extrema semper est. In quo tamen considerandum est, quòd quamquam actio, & passio in cõtrariis semper sint, finis tamen actionis in similitudine est, aut in consummata actio secundũ naturam erit. Quod manifestè coniicitur: nam calidum in frigidum agit. Si autem vtrunque calidum foret, neutrum super alterum agendi haberet potestatem: id tamen quòd calidum est, valde in frigidum nunquam desinet agere, donec illud ad caloris sui perduxerit gradum: cũ verò patiens ad tãtum caloris deuenerit gradum actio nulla, nec motus erit. Identidem autem si aliquid valde frigidum in valde calidum agat, nunquam actio consumabitur, donec ad tantum frigiditatis excellentiam

C agendo deuenit patiens quantum ipsum agens in frigiditate est: post hæc autem omnis motus consumatus erit. Hoc pacto omnis motus secundùm naturã contrarietate inchoat, sed imperfecta similitudine ꝯsumatur, si actio de consumatis secundùm naturam sit. Ex prælibatis ergo inductum patet, quòd si omnes homines secundùm speciem pestiferi essent: ita vt singuli fascinatiuam haberent virtutem, nullus alterum fascinaret: actio namque in similibus nunquam est, sed in contrariis. hoc ergo dato omnes homines similes forent, scilicet fascinare potentes, atque si istã pestiferam tabem vniuersaliter cõtinentes nullus posset alterum fascinare.

Et si actio sit ratione contrarietatis finis tamen agẽtis in similitudinem existet.

D *Sicut est in basilisco, ita esset in homine, si ex conditione speciei fascinare posset. Cap. XXII.*

AMPLIVS autem basiliscis hoc inest, vt pestiferi sint, & fascinare possint, atque homines cęteraque animalium solo visu interimere, hoc autem eis ex speciei conditione inest: ideo omnibus inesse patet, nec vnus alterum fascinare potest, sed visu alia lędunt. In hominibus ergo ꝯformiter diffiniendum patet. s. ꝙ si ex conditione speciei hominibus eueniret, vt fascinatiuã hẽrẽt virtutem, nullus alterũ fascinaret, sed ipsi alia animalia fascinarent. Pręter hoc autem actio, & passio nulla causari potest agente & patiente æqualibus secundùm potentiam agendi, & resistendi existentibus, & hoc in qualitate illa secundũ quam

E motus fieri debet, sed ad omnem motum excellentia agentis in actiua virtute, defectus autem patientis exigitur. Si tñ ex humanæ speciei conditione prouenirer, vt fascinare possent, æqualiter oĩbus inesset hoĩbꝰ illa pestifera qualitas, ꝑ q̃ fascinatio causari deberet: nullus ergo alterum fascinare valeret. Inductionis huius prima pars liquet. Secunda patefit: nã in omnibus indiuiduis aliquarum hoc inest, vt cùm aliqua passio ex principiis speciei eis communicatur, in omnibus æqualiter est: cùm natura speciei, ex cuius principiis singulę pululant passiones, in eis æqualis sit: passiones autem, quæ accidunt ex singularibus conditionibus indiuiduorum, non sunt æquales in omnibus

indiui-

indiuiduis eiusdem speciei. Ex prædictis conclusum F patet, ꝙ si hominibus ex cōditione speciei fascinatiua prouenirer virtus, nullus alterum fascinare posset: hoc tamen falsum est, species ergo humana secundū se fascinatiuam conditionem non habet: sed hoc ex singularibus accidentibus quorundam prouenit indiuiduorum. Est enim in quibusdam hic fascinandi conditio tanquam perpetuus languor: in alijs aūt velut temporanea ægritudo. Hi autem quibus hoc euenit, alios homines fascinare possunt: nec tamē omnes, sed solùm, qui ad corruptionem dispositi sunt. Infertur ergo quòd fascinatiua potentia non inest singulis hominibus, aut animalibus: sed quibusdam inest, aliis autem non. hęc namque corruptio secundùm quam fascinatiua potentia inest, non est in omnibus anima- G libus, sed in quibusdam.

Hi, quibus fascinandi virtus inest, non habent ex arbitrio in hoc tempore potius quàm in alio fascinare. Cap. XXIII.

IN his quoque aduertendum, quòd isti, quibus pestifera fascinandi qualitas inest, non habent ex arbitrio pendens quando fascinare velint: sed etiam si nolint fascinabūt. Amplius autem non subest eorum libertati hanc, vel alteram rem fascinare, sed id, quòd ad corruptionem dispositum est fascinabunt aliqua nociua qualitate impressa in eodem. Quo fit vt interdum fascinatiuam potentiam habens, & huius sibi cō- H scius eligat aliq̄ rem non fascinare, quoniam illi nullū incōmodum infligere vellet: eam tamen fascinabit: quoniam ad corruptionem disposita est. Aliud autē est, qđ fortassis fascinare vellet, quia ei nocere cupit: illud tamen efficere nequibit: quoniam ad resistendū nocumento potens est. Huius fundamentum est, ꝗa fascinare in animalibus prouenit ex quadam pestifera qualitate existente alicui animali per modum cuiusdam ægritudinis. Qualitates autem naturales naturaliter operantur non subditę arbitrio nostro. Nō enim subest voluntati nostræ siquis manum calidam habuerit, alteriq; eam adiunxerit, vt eum calidū non reddat: nam ēt eo inuito, calida manus eum, cui adiuncta fuerit calefiet: idem aūt in cęteris actiuis qualitatibus I diffiniendum patet. De hac ergo pestifera fascinatiua qualitate dicendum est, ꝙ arbitrio nostro non subsit, sed naturaliter operabitur. patulis namq; oculis existē tibus fascinatiui spūs egredientur, ꝗ inuitis eis quorū spiritus sunt: quoscunque obuios parum distantes, atque ad corruptionem dispositos fascinabunt. Habet tñ hic cui talis qualitas inest, aliqd in sua potestate: qm̄ si clausos sp oculos tenere voluerit, neminē vnq̄ fascinabit, aut cū voluerit se ab illa re custodire ne eā fascinet, claudat oculos, & erit impossibile eam fascinare. K Si tñ id, qđ fascinare nō vult, semel aspexerit, illudque suscipiendæ corruptioni dispositum, inuitus etiā illud fascinabit. Hoc aūt satis notū redditur exēplo eius, qui manum, aut calidā, aut frigidam habet. Si enim illam cuiuis approximauerit, eum calidum reddet. Si autem ab aliquo abstinuerit, eum nunquam calefaciet: si tñ eam alicui adiunxerit, non subest eius arbitrio an illud calefieri debeat, qm̄ iam necessariò calefiet. Non dispariter ergo censendum est, in eo, qui fascinatiuā potentiam habet: nam si semper oculos clausos tenueret, nihil vnquam fascinare possibile erit. Quod si interdum clausos, interdum verò apertos tenuerit, interdum fascinandi locus erit, interdum verò nequaq̄: cùm autem clausos tenuerit oculos ei subest neminē fascinare, cum tamen eos aperuerit, iam ei nihil subest an aliquid fascinetur.

Secunda conclusio de fascinatione. Cap. XXIIII.

SECVNDA in hac inquisitione de fascinatione conclusio sit, animal habens fascinatiuam virtutem non poterit quodlibet animal sibi oppositum à propinquo fascinare, sed illud dūtaxat, qđ suscipiendę huic fascinationis corruptioni dispositum est: sicut patet in teneris, nisi hęc pestifera fascinandi potestas excedens in virtute valde sit: tunc enim quodcunque animal, ad hoc relatum ad fascinationem suscipiendā dispositum esse videtur. Hoc autem satis liquet: nam in quibusdam hominibus hanc fascinatiuam virtutē esse confitentur: isti tamen nequeunt omnes homines, quos inspexerint, aut animalia singula fascinare: sed quibusdam nocumentum inferunt, aliis autē nequaquam nocent. Rebus enim teneris, aut paruæ ætatis fascinationem faciliter inducere queūt: eis autem, quæ dura, atq; annosiora sunt, hoc efficere nequeunt. Hæc autem est sententia Arist. 2. de Aīa, s. actus actiuorum sunt in patiente disposito, i. ꝙ talis est actio agentis in patiente qualis est conditio patientis ad suscipiēdum, non. n. agit agens sicut actiuum est, sed sicut patiens susceptiuum est. Si enim passiuum ad actionem suscipiendam plenè dispositum sit: plene in eo agens secundùm suam naturam agere poterit. si autem passiuum nullatenus est dispositū, nequaquā valebit agēs efficere: si verò parum passiuum disponatur, parua in eo agentis actio recipietur. Hoc aūt satis familiari exēplo deducitur. Si enim calidum apud aliquod ad combustionem dispositum apponatur, incensionem causabit. Si autem illud ad combustionem prorsus sit indispositum, nulla quantumcunque agatur inducetur incensio. Idem autem in frigiditate cęterisque actiuis qualitatibus iudicandum est. Quo fit, vt cęlum nunquam cremari queat: nam & si sphæra ignis orbi lunę coniunctissima sit nullo prorsus intercidente, sed superficies vnius alterius superficiem tangit: quia tamen cęlum nullam habet dispositionem, secūdùm quam cremari, aut perire possit, nunquam cremabitur, nec peribit. Si enim Aristot. inquit 2. de cęlo, & mundo: Corpora cęlestia non suscipiunt aliquas peregrinas impressiones, s. quòd nunquam suscipiunt aliquam corruptionem, aut alterationem ab extrinseco prouenientem: secundùm quam cęlum permutari possit, & illa dispositio in cœlis peregrina, idest extranea appellatur.

Agens nō agit sicut actiuū est: sed sicut ē dispositio patientis.

De morbo epidimiæ. Cap. XXV.

AMPLIVS autem hęc liquido comprobantur in morbo epidimiæ: fit enim huiusmodi morbus ex aeris corruptione, quæ interdū in tota vna ciuitate, aut oppido æqualis erit: sed non æque in oībus ciuitatis partibus mors viget: nec oēs in loco illo pereūt: sed quibusdam obeuntibus alij illęsi manent. Conformiter autem, cùm aliquā domum specialiter pestifer aer inuaserit: tota domus illa ęque infecta in omnib⁹ partibus suis est: in ea tamen non cōtingit semper oēs mori: sed quosdam deficere aliis superstantibus. Horum aūt fundamentum est, ꝗa vt in tertia metaphora extiti pręlibatū super particulā. Qui mortuus est. mors in aīmalibus conficitur, qm̄ natura damno semper resistere impotens aliquando succumbit. Cùm. n. est robustior natura, atque conuenientioris complexionis, magis nocumento illato resistit: quo fit vt siue illatis vulneribus, siue quibuscunque appositis malis, vel inatis tardius moriantur, aut magis resistant qui robustiores naturæ, atque conueniētioris complexionis sunt: nisi Deus aliter disposuerit ab æterno, cuius dispositioni nullum naturæ iudicium, regula vel inclinatio resi-

stere

Quare morbo existente aliq pereāt, & aliqui nō.

ſtere valet. Cùm aũt peſtifer aer in aliqua ciuitate aut domo eſt: ipſe naturæ humanæ repugnans ſemper in eam agit nocendo quantum poteſt. Qui verò naturam debilem atque inordinatam complexionem habent nocumento illato reſiſtere impotentes ſuccumbunt peſtiferæ qualitati, atque pereunt. Qui verò robuſtioris naturæ ſunt, reſiſtere ſufficientes, nocumento non ſuccumbunt, ſed viuentes permanent. Conformi ergo ſententia diffiniendũ eſt in hac peſtifera qualitate: ſm quam faſcinatio cauſatur. ſ. quòd ſiquis corruptioni diſpoſitus eſt, ita vt faciliter permutari poſſit, patietur.

Quædam attinentia ad ſuperiora. Cap. XXVI.

ADDEBATVR autem in prælibatis, eos qui teneri ſunt, tam in hominibus, q̃ in brutis ad hãc faſcinationem ſuſcipiendam diſpoſitos fore: duri quidem hæc non patiuntur. Cuius fundamẽtum eſt, quoniam durities eſt quędam naturalis potẽtia ad non faciliter patiendum, ſcilicet ſecundùm quam patiens reſiſtit agenti, ne in illud faciliter agere valeat: mollities autem, & teneritudo qualitates ſunt, quæ naturales impotentię dicuntur, ſcilicet ad faciliter patiendum: quoniam ſm eas agens poteſt faciliter in patiẽs id, qđ voluerit: dura ſiquidẽ nec faciliter frangere nec præſcindere poſſumus: mollia aũt faciliter amputãti atque confringenti cedũt. Et ſicut in fractione, & amputatione accidit, in combuſtione quoque decernendum eſt: ea namque, quæ tenera ſunt, ſi deſiccata fuerint, facillimè comburuntur, atq; paruo ad hoc igne ſuccedente opus eſt: quæ autem dura ſunt, & ſi deſiccata fuerint, nec faciliter exurũtur, nec poſſunt niſi à magno igne cremari. Sic autem in ſtuppis, capillis, & lana: quæ tenera, & ſicca ſunt patet: ligna tñ duritiem magnam habent: vt ea, quę ex nucea materia, & moro atq; illice ſumpta ſunt: hæc enim difficulter, & nõ ſine magna igne cremari poſſunt. Hoc modo ſacra ſcriptura metaphoris quibuſdã vtens durum, & molle accipit. Eos namque duros vocat, qui gratiam Dei vocantem nõ exaudiũt, nec ſacris monitis obediũt, nec à facinoribus, & culparum enormitatibus diſcedere curant. Hi etiam obſtinati alio nomine appellãtur. Hoc modo Deus de Pharaone rege Aegypti dixit: Ego indurabo cor Pharaonis, vt habet Exodi 4. & 8. & 9. cap. hoc autem quoniam Pharao quantuncunque à Deo vrgentibus plagis depreſſus foret, iuſſis Dei obtemperare noluit, quoadúſque extrema percuſſus plaga Iudæos exire compulit nec tñ eos tũc adhuc penitus ire permiſit: nam eos recedentes vſque ad mare rubrum inſequutus eſt: vt habetur Exodi 14. ca. Mollem aũt ſacra ſciptura vocat eum, q gratiæ Dei nullo modo reſiſtit: ſed vt à Deo vocatur, ita monenti, & vocanti obedit, & ad bona prouocanti conſentit; & ſi interdum peccauerit ab eo monitus faciliter ceſſat.

Quid intelligat ſacra ſcriptura per durum, & molle.

Patet ergo conſimiliter ex prædictis peſtiferam iſtam faſcinandi qualitatem ſuper homines duros aut bruta animalia dura actionem habere nullam. ſ. cũ iſta ętatis ſunt maturæ, ſed ſuper ea, quæ tenera valde ſunt: q̃ enim dura ſunt, illi peſtiferæ qualitati reſiſtũt, ſm quã faſcinatio cauſat̃. Cùm ergo hõ vel aliquod aĩal aliqđ viſu ſuo faſcinauerit, neceſſe eſt, vt illud tenerum ſit, & paruę ętatis: ſicut in infantibus teneris aut in animalibus brutis nouis paruis, ſicut in pullis, & porcis atq; ſimilibus. In animalibus aũt magnæ ætatis, & duris corruptio iſta faſcinationis cauſari nequit, niſi illa magna valde ſit. Ob hoc autem epidimiæ tempore hoc euenit, vt de paruulis plures, q̃ de perfectis viris, aut ſenibus moriantur: ipſi namque teneri valde ſunt, & cõplexiones eorum nimis paſſibiles: vnde peſtifer atque A infectus aer in eos maiorẽ immutationem quàm in cęteris cauſare poteſt. De peſtifera autem qualitate, ſecundùm quam faſcinatio cauſari poteſt, ſic euenit, ſcilicet vt in rebus teneris immutatiuam cauſalitatẽ habeant: ſuper res autem duras nequaquam. Ex hoc autem inducitur, ꝙ apud vulgares notiſſimum eſt, ſcilicet quòd pueri teneri aliquando faſcinati ſint, de viris autem perfectis, aut raro, aut numquam perhibent ꝙ faſcinentur. Sic quia parui ſunt, & de ſuibus, quia in ętate tenera ſunt, quòd faſcinati interdum ſint prędicant: de magnis autem, & duris animalibus hoc nequaquam confitentur. Ex prædictis ergo inducitur faſcinatiuam immutationem in rebus teneritudinẽ quandam, & nouitatem habentibus cauſari duntaxat, B in duris autem rariſſimè.

Tempore peſtis plures de pueris moriũtur quàm de aliis natu maioribus.

Quædam attinentia ad ſuperiora. Cap. XXVII.

AMPLIVS autem in eadem ſubiungebatur concluſione: hanc faſcinationem in rebus teneris cauſari duntaxat, niſi ea qualitas, ſecundùm quam faſcinatio cauſatur exceſſiua ſm virtutem ſit. Si enim exceſsiua hęc peſtifera qualitas fuerit: non ſolum tenera corrumpentur: ſed etiam quæ dura ſunt damnificationem quandam ſuſcipient, quòd baſiliſcus nobis notum facit: videns namque omnia faſcinat, & perimit: nec quidem teneros duntaxat pueros, ſed viros quoq; magnos & cętera animalia, in hoc nulla habita duri, & teneri differentia. C Huius cauſa eſt, quoniam virtus faſcinatiua baſiliſci tãta eſt, vt ad eam collata quęlibet animalis cuiuſque potentia reſiſtendi inferior viribus ſit: ęque igitur omnia animalia conſpecta interimet. Sic quoque viros maturę ætatis, vt teneros pueros faſcinans occidet.

De lupis autem ad hominem idem dicendum patet: ſunt enim vniuerſaliter infecti collati ad humanã complexionem quia, eos nobis natura cõtrarios fecit: quandocunque enim viſum hominem faſcinant, eũ ad tempus ad emittendas voces impotentem faciunt. Eſt enim peſtifera eorum qualitas, ex qua ſpiritus cõtra hominem directi, ſunt nociui valde. Non ſolùm ergo pueros teneros faſcinabunt, ſed etiam integræ D ętatis viros cùm viderint, ad loquendum impotentes reddent. Hominibus autem quantumcunque talis peſtifera faſcinandi qualitas accidat eſſe nequibit, vt in lupis aut baſiliſcis eſt: quoniam eis ex conditione ſpeciei non euenit. Vnde duntaxat teneros pueros, aut infantilis ętatis faſcinare poterunt, alia quoque tenera ętatis paruę: qualia ſunt, quę in domibus enutrita ſunt, cùm nouiter nata ſunt, in magnis autem hoc nõ efficient. Si tñ interdum, quòd perrarum eſt accidat, vt aliquis ętatis integræ vir, aut durum, & magnę ętatis animal brutum faſcinetur, hoc ideo eueniſſe conſtat, quoniam grauis erat iſta faſcinandi virtus in eo, q talia videns faſcinauit.

E

Tertia concluſio de faſcinatione. Cap. XXVIII.

TERTIA in hac inquiſitione de faſcinatione concluſio ſit: animal quodcunque potentiam facinatiuam habens nequit alia ad hanc faſcinationem ſuſcipiendam vbicunque ea viderit faſcinare, ſed cùm ea à propinquo contemplatur. Si enim homo aut alterum animal faſcinatiuam virtutem habens, aliquod animal tenerum, & ad faſcinationem diſpoſitum à dimidiæ leucæ ſpatio, aut quatuor vel quinque lapidis ictibus intueatur faſcinare nequibit, ac ſi nullam haberet faſcinandi poteſtatem. Nec pręciſe hominibus hoc euenit, ſed & aliis animalibus

malibus etiã si eis fascinare ex speciei conditione conueniat, atque in eis maior huiusmodi pestifera qualitas insit: ipsa namque nihil nisi à paru i conspectum distantia poterunt fascinare. In basilisco autem hoc notissimum est, nihil enim sic natura pestiferum fecit: cui maior fascinatiua virtus insit, quoniam simul fascinare, & interimere ei adiacet. Hoc quoque illi ex speciei conditione innatum est: si tamen per tres aut quatuor lapidis ictus ab homine distet, & si perspicuè hominem videre possit ac videat, ei nihil nocere valebit. In lupis autem idem cẽsendum est: cum enim homines a distanti conspexerint, nullum videntes fascinationis inferent nocumentum, sed homo visus liberè, vt ante loqui valebit. Cùm tamen basiliscus a propinquo hominem conspexerit, eum vidẽs interimet. Lupus quoq; hominem e vicino contẽplans ad mox loquendum impotẽtem reddet. Ratio huius est, quoniam fascinatio causatur secundùm virtutem spirituum emissorum ab oculis illarum rerum, quæ fascinatiuam potentiam habent: hi autem spiritus solidis corporibus adhærent, vt hominibus, aut aliis animalibus in aere nanque nec manere semper transeuntes: nec inhærere infixi queunt. hanc autem rem cui inhæserint lædunt. Cùm vero id, quod fascinandum sit longè distet, illuc emissi spiritus nequeunt peruenire, a qualitate namque circunstantia aeris condensati in terram cadũt, aut si peruenire potuerint, iam eorum excluso, aut debilitato vigore nihil immutare queũt. Cùm autem, quod fascinandum est, si fascinanti propinquus fuerit intensius poterit fascinari. cum spiritus hanc causantes pestiferam qualitatẽ in breui spatio maiores teneant vires. In hominibus autem conformiter diffiniendum reor. Si enim quisquam hominum fascinatiuam habuerit qualitatem, in distanti posita fascinare nequibit. Vnde quantumcunq; quidpiam ad suscipiẽdam fascinatiuam qualitatem dispositum sit: si a rebus fascinantibus distans valde sit: nullum poterit ex hac re suscipere nocumentum. Si vero fascinans, & fascinabile sibi e vicino coniuncta sint, quæ ad hoc disposita sunt, fascinari necesse est. In hoc tamen non parua differentia est, ex collatione virtutis fascinatiuæ. Si enim fascinatiua virtus maior fuerit, fascinans a longiori poterit fascinari. Si autem hęc minor sit, vel non fascinabit, vel minora nocumenta fascinationis causari necesse est. Idẽtidem autem ab eo, quod fascinabile est, in fascinatione nimis differt: quædam namque alijs teneriora, alia autem alijs duriora sunt, cùm autem aliquid tenerius est, tanto facilius fascinari potest, & a remotiori: quo vero duriora sunt, difficulter a propinquo fascinantur.

Fascinatio causat secundum virtutẽ spirituum emissorũ.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. XXIX.

CVNCTA autem, quæ in superioribus assueruimus, catholicorum ecclesia vniuersaliter confitebitur. Neminem enim aliquali ratione fultum esse arbitror, qui superioribus inspectis naturæ fulcimentis, alijsque quam plurimis, quæ ad hoc induci possent, aliquid superius assertorum, etiam si ęmulus sit, ualeat diffiteri. His tamen in suo vigore subsistentibus, nos quoque cum tota catholicorum ecclesia fascinationem improbamus, quam accipiunt vulgariter intelligentes. Qui enim vulgo loquuntur, in pueris teneris, pullis, atq; paruis porcis fascinationem interdum asserunt euenire, similiter & in alijs domesticis animalibus, nescientes quid fascinatio sit, aut ex quibus agẽtibus, vel qbus suppositis dispositionibus, existimantque longè alterum fore quàm sit. Vnde illi, quos ipsi

F fascinatos asserunt fascinati nequaquam sunt, aut si qui paruulorum interdum fascinationem patiantur, eos quibusdam vetulis benedicendos offerunt. Has enim vulgus ex officio suo benedicentes vocat, quas conueniens magis est, maledicentes appellare, quoniam miserabiles animas insipientum illaqueantes in æternam gehennæ maledictionem adducunt. In his namque vetustas habuit plurimos, tam viros, quam fęminas superstitiosos, quos adhuc ex parte iunior tenet ætas. Hi autem super eos, quos fascinatos perhibent. impertinentia valde verba proferunt, atque inutiles cęremonias, quæ superstitiones dicuntur obseruant: quibus se curare putant eos, quos fascinatos enũciant. Hæc autem infanda quædam, & a catholicorũ

G mentibus valde fugienda sunt: quoniam hęc, quę istę maledictæ fęminæ faciunt & proferunt, illicita valde atque superstitiosa sunt, nullam sanatiuam virtutem continẽtia, siue a Deo collatam, siue inexistentem secundùm naturam. Ipsæ tamen miserabiles fęminę his verbis fascinatos sanitatem integram suscipere aiunt, quod hæreticum valde est, atque primo præcepto diuino repugnans, scilicet, non habebis deos alienos coram me. In hoc enim talis maleficarum assertio indirectè militat. Quoniam sanitatem quam Deus interdum naturaliter quibusdam simplicibus, vel compositis medicinis fieri concedit, interdum autem illam supra naturę largitur operatione, m miserabiles istæ fęminæ superstitiosis, atque prophanis verbis, & stultis

H suis cæremonijs ascribunt: nullam naturalem aut supernaturalem ad sanitatem inducẽdam causalitatem habentibus. Rectissimè ergo alma mater ecclesia spiritu sancto ducta omnes fascinatorum curatrices, vt prohibent aut potius insipientium deceptrices districtè prohibuit. Vnde in hoc ecclesiastici Prælati, & domini temporales solicitè aduertere debent, vt has hęreticæ prauitatis feces eliminent, nulla nanque principibus clarior virtus est, quam de fide catholica rectè sentire, cunctosque errores in fidem militantes, tam in verbo quam in opere deuitare. Sic scribit Papa Ioãnes in epistola, quam Iustiniano Imperatori direxit, & habetur. C. de summa trinit. in l. inter claras. Vnde inextimabile est quantum gloriosi principes apud Deũ

I mereantur, qui fidei catholicæ statum, & honorem sincerè, atque efficaciter zelant. Pro his enim Deus conseruabit thronum regni sui, & non deficiet de posteris eius, qui succedat in regia celsitudine. Sic patet in psalmo centesimo trigesimoprimo. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam, si custodierint filij tui testamentum meum, & testimonia mea hęc, quæ docebo eos, & filij eorum vsque in seculum sęculi sedebunt super sedem tuam. Nos autem quanquam iuxta veritatem, nostræ fidei catholicæ nimis consentaneam, aliquid fascinari interdum asseramus, illud tamen curandum vetularum maledicarum cęremonijs, aut verbis non tribuimus, sed hęc potius abhorremus: illud autem medicorum opere, vt cæ-

K teras ægritudines curare conantes, aut illud diuturnitati temporis sanandum relinquentes. Quædam namque ipsa per se natura nullo apposito curat, nullam autem cæremoniam superstitiosam in hoc obseruamus. Quanquam autem prædicta solida veritate fulciantur fidei, catholicæ in nullo repugnando, satis tamen nobis molestum est publicè confiteri aliquam posse fieri fascinationem. Hoc autem non ideo, quòd veritas latere debeat, desiderat enim veritas in publicum collocari: sed quia simplices impotentes distinguere a falsis uera, cum audirent fascinationem possibilem, arbitrarentur aliquid, quod inconueniens foret, & ad superstitiones varias, & magni incommodi verterentur errores: coram simplicibus

plicibus quasdam veritates melius est silentio tegi, quàm publicè enunciari. In hoc de fascinatione sermo, & si succintus consumatus sit.

Sola visione nulla fieri potest realis immutatio. Cap. XXX.

AD ea autem, quę supra inchoata sunt reuertentes, dicendum est sola visione nullam fieri posse realem immutationem, sed si inter verum vnum animal, alterum vidēdo nocet, aut proficit, hoc non est, quia aliquod aīal videt aut videtur, sed quia in vidēdo aliqua aīalia spiritus per oculos emittunt, qui interdū nocēt, fortassis autem interdum ēt prodesse possent. Hos autem ęneus ille serpens, quem Moyses in deserto fabricauit, ex oculis suis emittere nō poterat: quia calidus & humidus non erat, vt iuxta eius conditionē spiritus, qui naturæ calidæ & humidæ sunt, inde gigni possent, sed è contrario frigidus, & siccus erat. Apparet ergo metallinum illum serpētem astrologica obseruatione non fuisse fabricatum, nec sanitatem, q̄ in videntibus eum causabatur ex eo causari, sed magis diuino nutu. Pręter hęc autē, si serpens iste obseruatione astrologica causatus foret, & sanatiuam hr̄et virtutem, necesse erat hanc virtutem naturaliter causatam esse: virtutum autem naturaliū conditio hæc est, vt in successione operentur, s̄m instans autem nulla virtus, aut agens naturale operari valet. Sic ergo qui aspectu serpentis metallini sanabantur, nō sanarentur mox vt eum intuebantur, sed post aliquot dies, quod falsum est: nam mox vt in æneum serpentem oculos defigebant, percussi sanabantur, non inerat ergo aliqua naturalis virtus serpenti illi, qua aspicientes sanarentur, sed magis Dei nutu hoc fiebat, & consequenter nec astrologica obseruatione aliquam virtutem metallinus ille contraxerat serpens. Item si ęneus serpens aliqua naturali virtute causata per astrologicas obseruationes, aspiciētes se sanaret, emissis. s. radijs, nō posset causari ista sanitas, nisi in parua distantia. Sicut in superioribus de fascinatione ostendimus. s. quod nullū animal possit alterum fascinare, nisi in parua interiecta distantia: nam quantumcunq; animal fascinans pestiferum sit, non poterunt radij emissi ab oculis eius peruenire in longinquum, & si inuenerint iam eius deficit causalitas, ita vt nocere nequeant ei, quod fascinandum non est: oportebat ergo hoc dato, vt qui a morsibus serpētum sanandi erant, serpenti metallino appropinquarent valde, sed hoc falsum est, nam vbicunque existebant videntes sanabantur p̄cussi. Hæc autem fuit causa, quare iussit Deus Moysi, vt in altum tolleret serpētem illum æneum, vt omnes videre possent, & sic sanarentur, vt hr̄ Num. 21. c. & Ioan. 3. Si tamen non sanabantur hoīes videntes vbicunq; existentes, sed solū a propinquo, non erat conueniens poni serpentem in altum, sed in pauimento, vel quod esset in tabernaculo Moysi, aut in tabernaculo fęderis, & omnes p̄cussi illuc conuenirent. Item serpentes illi erāt grauissimi, ita vt morsu eorum homines velociter morerentur, quasi exusti ab igne, quod patet Num. 21 c. cùm dicitur, quod erant serpentes igniti: sed si non potuissent sanari ad visum huius serpētis metallini, nisi vidissent a propinquo, necesse erat, vt ille, qui erat in fine castrorum, & ibi percussus foret, & potissimè, si percussus foret extra castra, veniret ad locum, in quo serpens ille erat, vt cùm a propinquo videret: vnde plurimos cōtigisset mori, dum hæc agebantur, quo dato serpens inutilis fuisset. Apparet ergo hāc sanatiuam virtutem non ex naturali operatione, & astrologica obseruatione inductam fuisse, sed ex diuina operatione. Item virtutes, quę naturaliter operantur, in omnibus hominibus æqualiter operātur, nulla data distinctione an bo-

A ni, an pessimi, an deuoti, vel indeuoti sint. Si ergo serpens iste metallinus astrologica operatione fabricatus fuisset, virtutem quoq; naturalem contraxisset, nihil magis sanitatem causasset in eos, qui boni erant, quàm in eos, qui mali, nec abundantius in eos, qui cæremonias a Deo iussas obseruabant, quā in omnium contemptores. Quod infertur, vt quantumcunq; aliq Iudæi percussi apud serpentem illum metallinum essent, qualitercunq; existerent sanantur. Vnde si aliqui apud serpentem æneum fuissent, & eū non intuebantur identidem, vt cæteri sanabant̄, sed falsum est, quoniam ad sanari requisitum erat intueri, vt patet Num. 21. c. cum dicitur, quod respicientes in eum consequebantur sanitatem. Si igitur non respiciebant, nequaq̄ B sanabant̄: si tamen serpēs metallinus virtutē sanatiuā naturaliter habuisset, nō magis fuisset aspicere quam non aspicere, quia vtroque modo sanare potuisset.

Obiectio quod serpens a Moyse constructus sanatiuam non diuinitus, sed naturaliter inducebat. Cap. XXXI.

ADHVC autem aliquis conabitur inducere serpentem hunc astrologica fabricatum operatione fuisse, atq; naturalem ex hoc contraxisse virtutem ad sanandum. Nam si natura astrologica obseruatione dierum, & punctorum aliquid perfectius quam serpentem hunc æneum producere valet, poterit quoq; C hunc producere: natura nāq; aut quodcunque agens potens in excellentius, poterit consequenter in quodlibet minus illo. Natura tamen aliquid excellentius ęneo serpente curationes a morsibus serpentum inducente causare potest: ideo hunc quoque serpentē causare poterit. Hoc autem inducitur, quoniam causare aliquam substantiam rationalem maius valde est, quā causare quamcunque virtutem, de conditione corporis, sanare autem vulnera virtus materialis est, sicut apparet in omnibus medicinis, tam simplicibus quam compositis: ergo natura potest astrologica obseruatione causare aliquam rationalem virtutem in aliqua figura ferrea, aut qualitercunq; metallina, hoc autem est perfectior forma, quę sit in tota natura, leuius ergo D in aliqua metallina figura naturaliter causabitur virtus vulnerum sanatiua. Quod autem naturaliter astrologica operatione in materia metallina rationalis virtus causari possit, apparet ex capitibus metallinis, quæ ab antiquis astronomis fabricata sunt, quæ ad omne quæsitum confestim respondebant. Sic enim quoddam caput metallinum Albertus Magnus Theutonicus fabricasse astrologicè dicitur, qui S. Tho. magno tempore magister extitit. Respondebat autem hoc astrologicum caput oībus, quæ inquirebantur in quocunq; genere materiæ, quæreret. Hoc autem S. Tho. fregit, dum in cameram Alberti Magni introiret adhuc discipulus eius existēs. Alterum autem huiusmodi astrologicum caput in quodam loco territorij Numantini. i. ciuitatis Zamorę fuit in loco, qui Tauara di E citur, quod ad hoc specialiter positum erat: vt Iudæos cum in eodem loco essent proderet: vnde si aliquādo Iudęorum ibi aliquis erat, quanquam a nemine agnitus foret, ipsum per se caput clamabat dicens Iudęum in loco illo esse. & sępius hoc frequentabat nunquam ab hoc desistens clamore quousq; Iudæus egrederet̄ de loco. Hoc aūt opidanorum imperitia contractum est, ipso veritatem clamante, cùm ipsi falsum dicere existimarent. Quod autem talia capita astrologicè fieri possint, dubitari nequit, quod autem in his rationalis virtus sit, identidem patet: nam ad omne quæsitum respondere virtutis rationalis actus est, & non cuius licet, sed altissimę rationis atq; multa speculantis.

Quod Albertus Mag⁹ caput quodā cōstruxerit ex metallo ad omnia quę q̄rebatur respondens.

Responsio ad obiectionem supra factam, & quædam de capite ab Alberto Magno constructo. Cap. XXXII. F

SVPERIORIBVS autem responderi debet, secundùm naturam impossibile fore ex materia metallina aliquam fieri imaginem, quæ vulnerum curatiua sit, atq; a serpentum morsibus mortiferis liberare possit percussos, de quo multæ fundamẽtales, atque in radice causæ datæ sunt, plurimæ quoque dari possent. Sed adhuc concesso hoc tãquam induci possibile per aliquam naturalem operationem, impossibile prorsus erat qualicunque excogitata naturali operatione causari aliquã rationalem virtutem in aliquo capite ferreo, aut aliàs metallino, quæ ad inquisita respondere posset. Respondendum ergo est, cùm de fabricato capite ferreo ab Alberto Magno Theutonico de ordine Prædicatorum, & de eo, quod in loco, qui Tauara vel in territorio Numantino fuisse dicitur obijcitur, ꝙ hęc fabricata fuerunt, & ad inquisita respondebant: multa quoque similiter nunc capita fieri possent. Dicendum tamen, quod illa virtus naturalis, quæ in capite illo erat ad inquisita respondens, nõ erat in eo per aliquam naturæ operationem quantũcunq; intercidente astrologica obseruatione, sed magica operatione dęmone adiutore. Nec tamen quisquam arbitrari velit dæmones fautores scelerum & adiuuantes, quòd in operibus magicis, in aliqua materia metallina rationalem virtutem causare queant. Hoc enim omnem naturæ excedit facultatem etiam secundum Arist. ipse enim inquit, cæteras formas educi de potentia materiæ, animam autem rationalem solam esse supra conditionem materiæ, & diuinam & solam educi ab extra, vt patet ĩ lib. de animalib⁹. Cùm ergo omnis dęmonum operatio naturalis sit dũtaxat in applicatione agentium, & passiuorum, vt latissimè declarauimus Exodi. 7. cap. virtus tamen rationalis secundùm Arist. est super conditionem materiæ ergo excedit omnem naturalem actionem.

Caput ab Alberto constructus erat ꝑ magicam artem.

Quedam attinentia ad superiora. Cap. XXXIII.

AMPLIVS autem non solùm dęmonum facultatem excedit, in aliquo capite metallino virtutem rationalem causare, sed etiam est simpliciter impossibile talia effici, quia ad nullam potestatẽ pertinet rationalem virtutem in materia metallina causare tanquam conditionẽ, vel proprietatem illius imaginis, vel capitis metallini. Si enim aliqua virtus rationalis, necesse est illam, aut dęmonem, aut angelũ bonum, aut Deum, aut rationalem animam fore. Nequaquam autem dici potest, hunc esse Deum, qui in capite illo metallino loquatur ad inquisita respondẽs. Deus namque non puniret ad nutum malorum hominum ad inducenda grauissima errorum dispendia in tali capite respõdendo. Item impossibile est Deum esse eum, qui in illo metallino capite loqueretur: nã Deum loqui impossibile est, sicut latè prelibatum est superius in secundo figurato Paradoxo in particula; Qui non audiebat. Identidem autem, nec angelus de bonis esse poterat, bonus siquidem angelus nullis naturalibus, aut magicis operationibus cogi potest, vt in loco aliquo teneatur: sic tamen eueniret, si in capite metallino bonus angelus ad loquendum teneretur. Amplius autem nec anima humana esse potest, quæ in capite illo responsa reddit: nam tunc aut anima illa nouiter a Deo creata foret, ad hoc duntaxat, vt in capite illo metallino existeret, aut esset de animabus primis creatis. Lꝙ alicuius hominis anima fuerit. Dici enim nequaquã potest, quòd Deus animam illam ad hoc pręcisè creauerit, vt in illo capite foret: Deus nanque ad expletionem stultorum, & sceleratorum desideriorum humanas animas non creat: magna namq; errorum sequũtur dispendia ex positione animarum in capitibus metallinis. Item anima humana cum sit forma, & pars speciei, determinat sibi certam figuram corporis, & quãtitatem, & armoniã qualitatum, vnde anima humana stare nequit in quolibet corpore, sed in solo humano corpore. in capitib⁹ aũt metallinis harum dispositionum nulla subsistit; ibi ergo nulla anima rationalis subsistet.

Simplicia inter se minus differre non possunt quam in specie. Cap. XXXIIII.

INQVIRENTIBVS autem nobis hoc magis in radice dicendum est, quod simplicia inter se minus differre nequeunt, quàm in specie: nam simplicia G aut formę sunt, aut simplices essentiæ, vt proprius dicatur. Hęc autem largè formę appellantur. Cum autẽ harum formarum vel essentiarum aliquam ab altera differre potest: non differt nisi per se ipsam, cum nihil habeat, nisi se ipsam; sed ipsa est essentia, siue forma: necesse est ergo hanc differentiam esse per formam, siue per essentiam, quę vocatur differentia essentialis. Differentia autẽ quæ per essentiam fit non potest esse minor differentia specifica, cũ in essentijs species sint vltimę, genera aũt superiora sunt. Ob hoc autem quilibet angelus ab altero ad minus ƒm speciem differt, vel essentialiter, qa ĩ eis nihil est nisi species, vel essentia, in quo recipiatur dr̃ia, vnde cõfiteri necesse est, tot H angelorum, & dęmonũ species fore quot dęmones, & angeli sunt. Cùm ergo animæ humanæ simplices sint, non habentes in se ipsis nisi se ipsas, necesse esset, vt quęlibet anima ab alia ĩ specie saltem differret: nisi esset aliquid, ad ꝙ coniunctionem habet, ex quo sortitur dr̃iam ad alias animas. Si autem animę humanę, q̃ formę sunt in specie differrẽt, necesse esset, vt omnes hoĩes in specie quoq; differrẽt: ita quod nulli duo homines in ea specie essent: sed tot naturæ & species essent, quot homines, & sicut homo & asinus differũt, qm̃ duæ species sunt, ita & quilibet homo ab alio homine differret, hoc tamẽ falsum liquet. Ob hoc ergo dicendum est, inter animas humanas, non esse specificam differentiã, erat tamen necesse hanc singulis ani- I mabus adinuicem inesse differentiam, cùm quælibet anima simplex sit, nihil in se habens ƒm quod differẽtiam ab altero suscipiat, nisi se ipsam, quæ est differentia in specie, nisi anima ad aliquid haberet adhærentiã secundum quòd recipit dr̃iam ab altera anima, hoc autem est corpus. Recipit nanq; quælibet humana anima, quòd sit vna numero, & distincta ĩdiuidualiter solum ab altera anima, & nõ ƒm speciem, quia in hoc corpore creatur recipiẽs esse, alia autem recipit, quod sit altera numero, quia in altero corpore creatur. Si autem corpora animabus differendi adinuicem nõ præstarent originem, differrent animę ab inuicem in specie sicut anima hominis & asini. Oportet ergo, quod K sicut quęlibet res recipit distinctam esse numero, vel specie ab aliqua alia re in eo instanti, quo esse suscipit, quod etiam anima humana recipiat distinctam esse numero a qualibet altera per corpus, quod in ipso corpore esse simpliciter suscipiat.

Nisi esset aliquod ĩpediens animæ humanæ spẽ differrent cũ simplices sint.

Impossibile est aliquam animam extra corpus humanum creari, vt credidit Plato. Cap. XXXV.

INDVCITVR autem ex prelibatis, quamlibet animam humanam in corpore creari: nec est possibile aliquam animam humanam extra corpus humanum creari. Sicut plerique simplicium arbitrati sunt: dicentes quamlibet animam in cœlo a Deo creatam fore, deinde in corpus aliquo tempore infundi. Quod

Quod aliqualiter Plato ex parte sequutus est dicēs animas esse in astris, deinde temporibus quibusdam descendere in corpora hominum, & calodęmonum, atque cacodęmonum, scilicet bonorum, & malorū angelorum. deinde mortuis his hominibus redibant in astra. Sic patet per Boe. de Consolatione libro 3. metro nono. cùm dicitur:

Tu causis animas paribus, vitasque minores
Prouehis, & leuibus curribus aptans:
In terramque cęlum seris, quas lege benigna,
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

Hoc tangit Aug. de Ciuitate Dei lib. decimonono. Ex dictis tollitur insana quorundam positio dicentium. omnium hominū aīas simul à Deo creatas fuisse in cęlo, deinde temporibus suis in corpora fundi. Impossibile siquidem est omnium animas ab exordio sęculorum simul fuisse creatas. Identidem impossibile prorsus est, aliquam animam creari extra corpus suum, aut antequam corpus suū organizatum sit: sed quælibet in corpore suo creatur, cùm eius completa organizatio est. Satis tamen possibile esset, omnes humanas animas ab exordio simul creatas fuisse: si inuicem in specie differrent: tunc non erat eis opus, vt in corporibus esse reciperent: cùm per ipsa corpora mutuo non differrent: sed secundùm se ipsas sicut omnes angeli simul creati sunt, atque pariter esse susceperūt: quia inter se in specie differrent. Anima autem humana suscipit esse, & differre secundùm corpus: necesse est ergo, vt in corpore creetur, & esse suscipiat. Impossibile ergo erat aliquam animam in capite metallino qualitercunque creari: oportet ergo hanc animā in aliquo corpore humano creatam fuisse, atque stetisse, deinde autem inde exiens in metallinum caput introieret, sicut Pytagoras ponebat animas per corpora demigratione continua labi.

Extra corpus proprium aīa nulla creatur.

Quod animæ, quæ loquebantur in illis capitibus æreis, non fuerint in aliquo corpore humano antequam in ipsa introierint, vt Pytagoras autumauit. Cap. XXXVI.

SED quæ dicta sunt stare nequeunt. Si aīa stans in capite metallino, in aliquo humano corpore pręfuisset, necesse fuisset, vt per mortem corporis anima inde migrans in caput metallinum transisset. Quo dato oporteret, vt anima humano exuta corpore, aut paradisi gaudia, aut æterna incendia gehennæ, aut purgatorias pęnas peteret. Si autem aīa ista cęlum petisset, in metallinum caput nullatenus aduenisset. Est namq; beatarum aīarum fruitio in diuina contemplatione. Hæc aūt aīæ auferri nequit, nec aīa inde subtrahi quouis modo, nec dęmonum solertia, nec potestate, aut alicuius naturalis agentis vigore: nihil iam in eam facultatis quidquam præter Deum habet. Identidem aūt aīa hęc esse nequit de eis, quę purgatoria clementia exercentur. Hæc enim à dęmonibus non puniuntur, nec in eas quidquam possunt: iam enim istę ciues sunt Ciuitatis Dei, angelorum conparticipes, quamquam ad illud degustandum nondum peruenerint. Ideo nec ipsi dęmones possunt videre eas torqueri astantes illis, ne in eis gaudeant, atque velut victores saturentur. Sic declarat S. Tho. super 4. Sent. Distin. 20. nulla ergo earum aīarum, quę pęnis purgatoriis mancipatæ sunt, in capite illo metallino includi valet. Nec hanc, quæ in capite alligata est, de his quæ gehennali carceri mancipantur, astruere cuiquam licet. Hoc enim in inferno sunt, qui locus est determinatus in terra, in quo oēs damnatorum aīæ affliguntur:

A nec cuiq; inde exeundi locus datur, nisi cū diuina dispensatione aliqua viuentibus cōspiciendum datur eorum vtilitati procurandæ, qui superstites sunt. De hoc Greg. in 4. Dialo. Dęmonū ergo facultati nequaquam subest quamuis de animabus gehennali incendio mācipatis educere metallino capiti alligandam.

Quod illę animæ loquentes in illis capitibus non potuerint esse ex illis, quę in inferno sunt. Cap. XXXVII.

AMPLIVS autem si hæc, quæ in capite metallino est, de animabus infernali mancipatis sedi foret, impossibile videretur, vt quæ intelligit sciret, & ad inquisita singula responderet. In his namque capitibus talia consulentibus responsa dātur, quæ omnē damnatarum animarum facultatem excedunt. Liqt ergo huius aīam de mācipatis gehennalibus pęnis nō esse. Huius inductionis maior patet: qm̄ aīæ corpore solutæ plura quā in corpore intelligebant intelligere nequeunt, nisi aliqua in eis per reuelationē alicuius superioris substantiæ intelligentis illustratio fiat. Damnatorum tn̄ animę nullam in diuina essentia cognitionem recipiunt, quæ vocatur cognitio in verbo, cùm hoc sit potissima fęlicitatis portio, & quasi tota fęlicitas. Ab angelo quoque nullius rei cognitionem suscipiunt: non vult enim diuinæ iustitiæ exigentia, vt in aliquo saltem lętentur aliquid tale cognoscentes. Aīę ergo, q̄ corpore solutę infernali mancipātur loco, nihil magis posterius cognoscere valent, q̄ hinc recedentes cognoscebant, atque dum in corpore permanerent. Hi tn̄ rationales spiritus, qui in metallinis capitibus sunt: ad quædam respōdent, quibus oēs hoīes cōuenientes in vnum respondere nescirent: aīę igitur damnatæ nequaquā sunt. Item nihil prodesse vident temporū, & punctorum, & aspectuum, atq; cęterorū astrologicè diffinitorū obseruationes ad inclusionem animę in capite metallino, si aīa illa cuiuscunque conditionis foret: virtus namque, quæ ad has cæremoniales obseruationes ꝯsequi pōt naturalis est, deriuata ex influxu cęlestium corporū. Nulla tn̄ naturę potestas aliquatenus aīæ à corpore solutæ præest, cùm illa spiritus simplex sit nullā habens corporeitatē, per cuius cōiunctionē in eā celestia corpora dominentur. Hę ergo obseruationes ad introducenda, aut alligandam aīam metallino capiti nequāq̄ prosunt. Ex prædictis ergo inductum liquet, ꝙ cū rationalis substantia ad ꝯsulta in capite illo metallino respōdēs, Deus, aut angelus lucis, vel aīa rationalis esse nequeat, dęmonē eē, qui loquit, patet. Ipse autē nullis humanis operationibus in metallinum illud caput, aut aliquod alterum includi poterat: est quippe dęmonum potestas quacunque humana potestate superior: nequit ergo dęmon vllatenus ab homine ad quidpiam inuitus trahi. Item istę operationes, atque obseruationes in huiusmodi capitibus fabricandis naturæ modum consequuntur: dęmonibus autem minimè natura præest. Natura quidem solis corporibus, aut corporeis rebus, aut virtutibus corporum præsidet: dęmones autem nec corpora, nec corporum virtutes sunt: natura ergo super eos nihil potest. Vtrum autem dęmones ad corpora congregari, aut à corporibus expelli aliquibus herbarum, aut rerum suffumigationibus, quæ satis naturalis q̄stio est, in præsenti decurtandi styli gratia omittendam duxi. Illatum ergo est homines nequaquam dęmonibus pręsidere: quoniam excellentioris naturæ ipsi sunt: dęmones aūt hominibus præsunt. Quod si de exorzistis obieceris, qui coniurationibus quibusdam de obsessis corporibus dæmones excluduntur. Respondendum est dæmones inuites de obsessorum corporibus expelli: hoc tamen hominum nulla

B, C, D, E (section markers in margin)

Homines dęmonib' non p̄sunt

virtute fit, nec verborum viribus, sed Dei nutu atque iussu fit. Est nanque exorzistarum ordo vnus de ecclesiæ ordinibus de minoribus: verba ergo atque singulæ operationes suæ ex Dei voluntate vigorē recipiunt. Sic enim de presbyteris cōsecrantibus est: nulla enim in sacerdote potestas est, nec tam efficacia proferre verba potest, quātumcunque clamaret, vt panis substantiam in verum Christi conuertat corpus: quia tamen a Deo minister institutus est, stupenda Dei bonitas dignatur, vt prolatis consecrationis verbis, panis in verum corpus: & vinum in verum sanguinem conuertatur.

Quædam penes superiora. Cap. XXXVIII.

IN hoc autem cuncta exēplorum plena sunt: multi siquidem viri boni sola præceptionis forma prolato nomine Iesu super eos, qui ægrotabant, de corporibus obsessorum dęmones expellebant. Hæc autem ex ipsorum viribus fuisse nequaquam patet, sed ex fidei meritis concessa sunt. Christus quidem dixerat, quòd si quis tantam haberet fidem, sicut vnum granū sinapis, & diceret mōti huic, transi hinc, trāsibit, & nihil impossibile erit ei, vt patet Matth. 17. c. Idem Luc. 17. dicitur: Si haberetis fidem sicut granum sinapis, & diceretis huic arbori moro, eradicare, & trāsplantare in profundum maris, obediet vobis. Hæc etiam ad prolationem nominis Iesu fiunt, quòd nomē magnæ excellentiæ est, quia non est aliud nomen sub cęlo hominibus datum, in quo oporteat nos saluos fieri, vt dicitur Actuum. 3. cap. Sic autem frequenter apostoli ad Christum cum magno gaudio remeabant, dicentes: Domine in nomine tuo etiā dęmonia subiiciuntur nobis: vt habetur Luc. cap. 10. Cùm vero redemptor noster a mundo redijt ad patrem ascendens in cęlum, hanc omnibus credentibus virtutem reliquit. s. vt de corporibus obsessorum dæmones valerent excludere, & quòd eis venena non nocerent, atque cunctis loquerentur gentium linguis, & curarēt languorum varia genera, & serpentes de terra tollerent. De his Mar. cap. vltimo dicitur: Signa autem eos, qui crediderint hęc sequentur: in nomine meo dęmonia eijcient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferū quid biberint, non eis nocebit: super ægros manus imponent, & bene habebunt. Proculdubio ergo ex hoc infertur, naturaliter homines dæmonibus non præsidere: nam si ex natura excellenti eis prouenirent, vt dæmonibus præessent, frustra Christus dixisset tanquam miraculosum quid exprimens hanc potestatem concedere eis, qui baptizarentur. Ex principijs ergo his patet dęmones hominib⁹ nullatenus naturaliter esse subiectos: sed magis eos aliquatenus hominibus præualere propter excellentiam naturæ eorum super humanæ speciei perfectionem. Illi tamen qui hęc metallina capita conficiunt, secundùm documentorum astrologicorum obseruationes ad introducendam virtutem rationalem in caput illud, naturaliter solùm hæc obseruant. Super dęmones ergo per hoc potestatem nullam habent, vt in his capitib⁹ maneant, aut loquantur. Horum tamen modus est & origo, dæmones enim humani generis sæuissimi hostes modis atque versutijs quotcunque valent homines decipere, atq; subuertere moliuntur: ipsi ergo docuerunt homines, vt talibus artibus imbuti essent, inquibus cum eis aliqua contraheretur participatio. Induxerunt quoque, vt homines existimarent eos verbis quibusdam, aut cęremonijs posse primi: nihil tamē in re est, quæ siue facto, siue verbis astringi ad aliquid possint, nisi quantum Deus illos cogi interdum vult. Cùm verò homines his sceleratissimis atque supersti-

Virt⁹ quā Christ⁹ omnib⁹ credētibus reliquit.

F tiosis artib⁹ dediti hęc metallina capita fabricāt, quānquam cęremonię, quas in fabricando obseruant, nihil possint, vt dęmones in his capitibus, aut alicubi esse cogantur: quia tamē in hoc aliquis cultus diuinus eis impenditur, ipsos homines fallere elaborant, hisque factis in præparata capita ingrediuntur, atque ad quæsita respondent. Si tamen omnibus his obseruatis capita illa subintrare nollent, liberum eis esset. Quare aūt astrologi capita ista, aut similes imagines sub aliqbus obseruationibus temporum, & punctorum, & non aliàs faciunt: causa quoq; magis radice quare virtus rationalis in illo capite ad consulta respondens angelus lucis, nec Deus, nec rationalis anima esse valet: sed dęmonem esse necesse est, latius a nobis disputata sunt
G super 21. c. libri Numeri, vbi de serpente ęneo agitur. Ex prędictis ergo inductum patet serpentē hunc metallinum a Moyse fabricatum, obseruationibus astrologicis factum non fuisse, nec aliquam contraxisse naturalem virtutem.

De causa huius serpentis metallini. Cap. XXXIX.

CIRCA fabricationem huius metallini serpentis, de quo loquimur, dicendum est, causam extitisse, quoniam Iudęi digne in peccatorum suorum pęnam a serpentibus mordebant, immensa tamen Dei clementia, qui offensa non hostiliter punit, sed filialiter castigās erudit eos, disperdere nolens, aliquid, per
H quod curarentur effici voluit. Hanc autem sanitatem potuerat Deus inducere in quolibet Iudæorum a serpentibus percussorū confestim, vt percussus foret nulla cęremonia exhibita, aut temporis tracta mora: voluit tamē Deus hoc eo modo effici, quo magis Iudęi beneficium huiusmodi magni penderent. Quia autē vulgus solis sensibilibus assuetum, magis per corporalia, quàm per spiritualia ītelligere valet, signū quoddam in huius sanitatis collatione corporeum tribuit: quod ad duo proficiebat, scilicet, ad futurarum rerū statum signandum, & ad exprimendam cōditionem quandā status ipsius populi Iudaici in percussis. Quantum enim ad statum Iudæorum, tunc existentium cōuenies valde fuit, hunc serpentem ęneum fabricari. s.
I vt actio ex contrarijs fieret, vt quemadmodum a veris serpentibus percussi in mortis periculum incidebant: ita sanitas viso serpente æneo induceretur. Hoc autem non fiebat, tanquam serpens iste metallinus aliquam in se virtutem sanatiuam naturaliter contraxisset, nec in eum supernaturaliter Deus virtutem aliquam deriuasset: sed Deus volebat, ut percussi a serpentibus illum æneum intuerentur serpentem, quibus intuentibus ipse mox perfectam conferret sanitatem. Quo pacto nulla amplior virtus sanatiua in illo metallino serpente erat naturaliter defluxa, aut supernaturaliter tributa, quàm sit in quocunque lapide vel lignis siluarum. Vnde si iussisset Deus, vt percussi a serpentibus terram intuerentur, & quis per-
K cussus hoc effecisset, mox eum perfecta sanitas consequuta fuisset. Et quanquam serpens ille æneus sanatiuam nullam virtutem haberet, nullus tamen sanitatem a morsibus serpentum cōsequi poterat, nisi eum intuebatur. Huius ratio est: quoniam ista sanitas inducta in huiusmodi percussis, a Deo supernaturaliter causabatur: ipse autem nulli hoc conferebat eius negligenti præceptum, cum ipse ad sanitatis consecutionem aliquid specialiter diffinisset agendum. Hic autem æneus serpens in quodam altissimo vexillo positus erat, vt cunctis libere videndus pateret: nā si in patuimento iacuisset, aut in tabernaculo Moysi in custodia positus fuisset: plerique a serpentibus percussi, anteq̄ ad serpentem vidēdum peruenissent morerētur.

Vt ergo

Vt ergo omnibus percussis à serpentibus liberum foret serpentem illum intueri vbicunque existerent, serpens ille exaltatus est, sic ait Christus Ioan. capitul. 3. Quemadmodū Moyses exaltauit serpentem æneū in deserto: sic oportet exaltari filium hominis.

Obiectio & quædam penes superiora. Cap. XL.

CONTRA ea, quæ dicta sunt quisquam instaret, dicens, quòd cùm percussi à serpētibus æneū contemplantes serpentem, nullam inde magis contrahebant sanitatem, quàm inspectis lapidibus, vel lignis siluarū, sed sanitas à Deo immediatè sine aliquo instrumentali agente causabatur, ad quod serpēs iste metallinus fieri iussus est, & in altum tolli. Respondendum erat, ceremoniarum veteris testamenti duas fore finales causas. s. vnam ad cōuenientiam status Iudæorum, qui tunc erat. Aliam ad futurorum bonorum vmbratilem significationem. In his duobus secundus erat architectonicus finis: quia ipse est finis vltimus, & cuiusq; alterius finis existens adhuc vltimus, & propter hunc principaliter omnia fiebant. Finis autem prior. s. conuenientia ad statum Iudaicum erat, vt Iudæi sanitatem à Deo susceptam magis à Deo eē scirent, quàm ab alio: & quia oportunius per sensibilia, quàm per spiritualia mouetur, decuit aliquod corporale dari signum, & quia ipsi à serpentibus percussi erant, decentius fuit serpētem in signum poni, quàm aliquid alterum. Secundus, & architectonicus cęremoniarum veteris testamenti finis fuit, vt signarētur, quæ tempore Messię in nouo, & perfecto testamento euentura erant. Status namque Iudaicæ plebis ante Messiæ aduentum fuit status imperfectus: sic dicit Apostol. ad Hebr. 7. neminem ad perfectum deduxit lex. s. lex Mosayca, quæ distinguitur contra Euangelium, quod non vocatur lex. sed gratia, vt habetur Ioā. 1. cap. lex per Moysen data est, sed gratia, & veritas per Christum facta est. Vnde cuncta, quæ Iudæis in veteri testamento dabantur, futurorum bonorum tempore Messiæ signa erant: sic Apost. dicit ad Heb. 10. c. vmbram futurorum lex. s. quę erat continens, tanquā in vmbra, vel figura, ea quæ futura erant tēpore Messiæ. Ob hoc autem in cęremonijs veteris testamenti, quia signatiuæ erant Messiæ futuri, nulla efficatia erat, nisi secundùm fidem Messiæ futuri. His quoque exercitati cęremonijs nullam consequebantur efficaciam, nisi in fide futuri Messiæ, scilicet, in eo quod per vsum harum cęremoniarum profitebātur futurum Messiā, quàm hoc non obligabantur explicitè credere, aut cōfiteri, sed sufficiebat quod eis vterentur ad eum finē, ad quem Deus instituerat. Ob hoc autē in omnibus cęremonijs à Deo datis in veteri testamento, & cęteris, quæ facta narrantur, erat aliqua ratio significandi ad ea, quæ tempore Messię ventura forent. Sic Apost. prima ad Corin. c. 10. ait: Omnia in figura cōtingebāt illis. s. in figuram eorum; quæ acciderunt in nouo testamento. Messias autem venturus erat ad humani generis redemptionem procurandam, multa quoque pro hoc facturus, inter cętera tamē, nihil tanti ponderis, atq; tā efficax saluti nostrę procurandę fuit quantū saluatoris mors amara: decuit ergo vt in hoc cęremoniali signo mors redemptoris notaretur. Nā quemadmodum Iudęi à serpentibus percussi illum metallinū serpentem contemplantes perfectā consequebantur sanitatem: ita & pfectiori quodam mō nos Saluatoris nostri morte vera donamur sanitate. Et qm̄ Messias in Cruce mori destinauit, ad perfectam expressionem signi decuit hunc serpentem in ligno in altum tolli. Et velut, qui toto corde compuncti peccatorum veterum pęnitentes ad Messiam conuertuntur eius do-

Ad qd vēturæ erat Messias.

A ctrinam fide, & opere assumentes. oīum suorum peccaminum integram absolutamque indulgentiam assequuntur: ita & a serpētibus percussi cùm illum metallinum serpentem in ligno eleuatum intuerent, sanabantur. Non fuit ergo superuacuum hunc serpentem in altum fuisse eleuatum, & vt ad eum percussi attenderent sanitatem inquirentes, quoniam Messiā designabat, in quem credentes veram eramus consécuturi salutem. Hic modus est, quo Moyses serpētem æneum in deserto fabricauerit atq; in altum tollerit.

Christus quare serpens vocitetur. Cap. XLI.

IN huius quarti metaphorici Paradoxi exordio serpens non dicitur iste, quem Moyses fabricauit: sed
B Christus qui serpens ex assignatis supra causis dictus est: sed dicitur serpens ipse propter serpentem illum, quem Moyses in deserto extulit. Hoc nempe ei valde conuenit: nam sicut serpēs iste metallinus a terra eleuatus in ligno pependit, sic quoque Christus in cruce pendens eleuatus est. Et velut qui istum intuerentur serpentem a verorum serpentum morsibus sanabantur: ita sic qui Christi passionem contemplantur, firmiter existimantes per eam nostram fuisse causatam redemptionem, plenam recipiūt oīum peccaminum absolutionem, & a cunctis reatibus absoluuntur. Hāc autem similitudinem expressit Christus, cùm semel de passione sua memoriam ageret, vt habetur Ioan.
C Ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad me. & Ioan. 3. Sicut enim exaltauit Moyses serpentem ęneū in deserto: sic oportet exaltari filium hominis. i. si ego eleuatus fuero a terra, vt in aere pēdeam cruci affixus, omnia traham ad me omnia redimendo. Ex prædictis apparet quomodo Christus serpēs appellatus sit, & quomodo positus fuerit, scilicet, quòd in cruce pēdens fixus sit. Circa hunc metallinum serpentem Iudæi valde rudes virtutes Dei ignorantes, & naturæ potentiam atque efficaciam speculari non potentes, grauiter errauerunt, existimantes sanitatem causari ab illo serpente, vnde ei aliquid numinis attribuentes plurimi eum coluerunt. Mansit autem in populo Israelitico vsque ad tempora Iosiæ regis, qui cum aduertis-
D set magnum offendiculum plebi in hoc serpēte, multosque illum colere, combussit illum, & in puluerem vertens proiecit illum in torrentem Cedron in Ierusalem. De hoc quarto Regum cap. 23.

Pars secunda metaphoræ. 4. scilicet Serpens, qui iacuit. Cap. XLII.

PRAEFATAE huius quartæ metaphoræ particula secunda est: Qui iacuit. s. quòd serpens iste iacuit. Et quia Christus erat serpens iste, vt in præcedentibus patuit, exponendum de eo est, quomodo iacuerit. Et quoniam Christus verus homo erat, hominibus autem quoniam corporei sunt habentes habitudinem totius ad partes, iacere cōuenit, Christus proprie iacere dicetur. Iacere autem secundum suam ori-
E ginem, & nominis significationem non est sedere, vt quidam largè valdè sumunt, sed super aliquid in longum extentum esse, vt iacere super pauimentum. Christo autem ista conuenisse liquet: nā ipse per noctem somnum capiebat: tunc autem sicut cęteri toto corpore extentus fuit: iacuit ergo Christus.

Iacere qd sit.

Ad hoc aūt aliquis insiliet dicens, hunc iacendi modum Christo minimè conuenisse: nam eum existimant quidam nunquam dormiuisse: sed dum apostoli sui, atque discipuli per noctem somnum caperent, ipse aut orationi, aut contemplationi instabat. Quam ob rem in ciuitatibus, & oppidis per noctem non manebat tanquam lecto non agens, sed in cam-

pis manebat extra vrbem Ierosolymã, scilicet, in monte oliuarum, sic patet Luc. 21. c. cum dicitur: Erat autem diebus docens in templo, noctibus autem exiens morabatur in mõte, qui vocatur olíueti, & omnis populus ad eum in templo audire illum. Quidam autem deuotè de Christo recogitantes dicunt, ꝙ discipulis domini Iesu iacẽtibus in terra per noctem cum eo in monte, & dormientibus, vt poterant, ipse veniens ad singulos eorum aptabat eis suas, vt conuenientius tegerentur, & quia præ inopia vestium, frigus patiebantur nocturnum, ipse eorum pedes, & membra cæterasque corporis nudas partes afflans anhelitu suo calefaciebat: quo pacto eos pace summa compositos dormire faciebat, nullam cęli intemperiem patientes, tãquam conuenientibus dormirent stramentis. Quod autem Christus hæc ad discipulos egerit a nullo loco firmitudinis accipitur: ideo eadem facilitate contemnitur, qua credi potest. Vtcunque tamen se rei status habuerit, eis qui cęlestibus aliquid gustauerint cõtempla talia dulcedo magna est. Quod autem Christus nunquam iacuerit ad dormiendum, falsum est: nam quanquam fortassis ista quis de Christo affirmare audeat, cum Christus esset aliquantæ ætatis, vt per se moueretur, nequit tamen de eo verisimiliter dici, cùm tenerrimæ ætatis foret, & a matre sua nutriretur. Tunc ipsa eum vt ei collibitum erat in lecto aut ubi voluisset coaptabat, nec est verisimile aliter eum fuisse enutritum in sua infantili ætate, quàm vt cæteri infantes enutriri solent. Sic enim patet in natiuitate benedicti domini Iesu: nam tunc eum deuota genitrix eius pauperibus aduolutum pannis, quos in diuersorio habere contigerat, in præsepio super fęnum inter bouem & asinum collocauit. Sic habetur Luc. 2. c. Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret, & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit in præsepio, & in eodem c. item pastoribus angeli dixerunt: Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Sic quoque in quodam quadragesimali hymno habetur, scilicet.

Vagit infans inter arcta

Positus præsepia. Nec duntaxat de Christo tenero infantilis ætatis patet, ꝙ accubuerit, sed de eo quoque cum esset integræ ætatis vir, liquet, quòd iacuerit atq; dormierit. Cùm semel Christus relinquens turbas introiuit in nauiculam cum discipulis suis, & ecce ventus motus est magnus in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse vero dormiebat, & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Domine salua nos, perimus: vt habetur Matthæi. 8. c. patet ergo eum dormiuisse, sed qui dormit, iacet: aliàs enim gratus somnus non est. Quod autem in somno isto extentus iacuerit patet, quoniam caput suum super ceruical aclinauerat, vt patet Marci. 4. c. Et facta est magna procella venti, & fluctus introibant in nauem, ita vt impleretur nauis, & erat ipse in puppe dormiens super ceruical, & excitarunt eum atque dixerunt: Magister non ad te pertinet, quòd perimus. Amplius autem identidem patet, quoniam Christus assumpsit omnes passiones humanas, & defectus, quæ peccatum nõ sunt, nec plenitudinem gratiæ, & naturæ integritatem tollunt. Somnus autem est passio consequens conditionem humanæ naturæ: eum ergo somnum suscipere necesse erat. Quod autem somnus sit passio consequens humanam naturam etiam statu naturæ constante, in pręlibatis declaratum extitit in tertia metaphora, super particulam: Qui patiebatur. Cum ergo somnolentia Christo, vt cæteris hominibus eueniret, necesse erat eum interdum dormire: non enim videbatur hoc euitabile, nisi in carne sua miraculum operatus foret, qđ nulla ratione cõcedendum est. Hoc.n. dato dicendum quoque erit, ꝙ etiam si Christus cibo ſm naturam indigebat, tamen miraculose sustentatus cibo, nunquam refocillabat. De Christo ergo, vt de cęteris hominibus euidenter liquet, quòd dormierit, & iacuerit.

Qđ Christus dormierit, & corporẽ extensus iacuerit sicut cæteri homines.

F G H I K

Quędam attinentia ad hanc secundam partem quartæ metaphoræ. Cap. XLIII.

QVANQVAM autem hoc modo Christus iacuisse dici potest, atq; ista particula verificari posset, scilicet, ꝙ serpens iste iacuerit, non est tamen modus iste iacendi, quem metaphorica ista locutio tenet. Alius autem est, quem proprius iacere appellamus: nam iacere est cum in longum res extensa sibi ipsi non innititur, sed ei super quod iacet adhęret: tunc enim quod iacet nullis ad iacendum sicut ad stãdum, aut sedendum viribus indiget. Cùm ergo quidquam longitudine tota extẽsum est alterius innixum, nullasq; ad se tenendum vires habens, iacere proprijssime asseret. Hoc autem cadaueribus conuenit, viuentia enim dum sunt, ad se mouẽdum vires habent aut standum, vel ad quodcunque positionis genus, cadauera autem in se ad nihil horum habent valentiam nisi vt iaceant, ipsa ergo propriè iacent. De Christi corpore benedictio conuenienter asseritur: nam ipsum aliquanto tempore mortuum extitit, & tunc iacuit. Hoc tamen toto tempore iacuit quo exanimatum extitit, ipse nanque quadraginta horis in morte mansit, trigintaseptem duntaxat corpus eius iacuit, aut paulo plus minusve. Hoc autem manifestatur: nam dominus Iesus die Parasceues hora nona mortuus est iuxta testimonium omnium euangelistarum, ex eo autem tempore vsque ad noctem tres horæ erant. Mortuus nanque fuit redemptor noster apud æquinoctiũ vernale: in ęquinoctio iuxta nomen suum noctibꝰ ęquantur dies, & in eorum quolibet horę duodecim sunt. Hoc autem apparet quia Christus in festo Paschæ Iudæorum passus est. s. in festo azymorũ, qđ ex eo colligitur: quia in quinta feria cęnę die præcedenti passionem suam cęnauit agnum cum discipulis suis, cumq; ad mensam sederet, ait: Desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar, vt habetur Luc. 22. c. Et in eodem. c. discipuli inquirẽtes a redemptore nostro inquiunt: Vbi vis, vt paremus tibi comedere Pascha? Et iterum: Apud te facio Pascha cũ discipulis meis. & Mat. 26. c. dicitur: Scitis, quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur. Sequenti autem die. s. in Parasceue mortuus est: necesse est ergo, vt tunc Pascha esset, qđ colligitur Io. 18. c. cum dicitur de Iudęis qui tulerũt Iesum in domo Pilati die, qua mortuus est: & subditur, ꝙ non introierunt in prętorium, vt non contaminarẽtur: sed manducarent Pascha. Pascha. n. azymorum Iudæorũ apud æquinoctiũ vernale est, quod ad medium Martij fit. Iudæi autem mensem suum primum inchoant primo die lunationis, qui ęquinoctio vernali propinquior fuerit, siue lunatio illa ęquinoctium succedat, siue antecesserit de qbus latius diximus Exodi. 12. c. die aũt 14. mensis huius primi sui. s. Martij Pascha celebrant azymorũ, vt hr̃ Exodi. 12. c. semp ergo necesse est, vt Pascha azymorũ ęqnoctio vernali ꝓpinquũ sit, siue ante æquinoctium siue paulo post. Hoc modo necesse est diẽ, i qua Chr̃s mortuus est. 12. horarũ aut paulo plus minusve fuisse: vnde ab hora nona, qua redẽptor noster mortuus est, vsq; ad noctem tres supererant horę. In seq. autem nocte erãt duodecim aut quasi, & simul sumptę. 15. horæ erant: in die autem sabbathi succedenti. 12. horæ erant, quę omnes fiebant 27. in nocte autem sequenti diei dñicę duodecim quoq; horę erant, & sic erat. 39.

Iacere qđ propriè dicat.

Christus ĩ equinoctio vernali mortuꝰ fuit.

His

His additur vna hora diei Dominicæ Resurrectionis, A eam quippè elapsam fuisse, aut eius magnam portionem ferunt cum Dominus resurrexit. Hoc igitur modo quadraginta horis Christus mortuus est: his tamen quadraginta horis nō semper iacuit, sed dumtaxat triginta, & septem, aut quasi. Quod apparet. Christus namque hora nona mortuus est iuxta testimonium omnium Euangelistarum. Mansit autem corpus benedicti Iesu in Cruce pendens vsque ad solis occubitum. Tunc enim de Cruce depositum in terra iacuit: quoniam eius benedicta Genetrix aliæq; deuotæ fœminæ, quæ cùm ea erant, eum tunc honestè, & pijs lachrymis viscerosis affectibus deplanxerūt. Ioseph autem ab Arimathia ciuitate nobilis decurio, Nicodemus quoque, qui ad Iesum nocte venerat, & Ioannes cognatus Iesu eius funeris obsequia impenderunt, corpus eius in sepulchro tumulantes Ioseph. Tunc enim iacere cępit, quoniam tota sua magnitudine super linteamina in pauimento extentum erat: mansit autem sic vsquequo resurrexit. Toto ergo tempore mortis suę corpus Domini Iesu iacuit, demptis tribus horis, quibus in Cruce pependit iam mortuum, de quadraginta, totum mortis eius benedictæ tempus mensurantibus supererunt triginta septem horæ quibus iacuit corpus Domini Iesu.

Qđ Christus p quadragita horas steterit mortuus.

Quædam de triduo mortis Christi. Cap. XLIIII.

HOC autem tempore toto quadraginta horarū, quibus Christus mortuus est, corpus & anima eius seiuncta fuerunt: anima namque in sinu Abrahæ hoc tempore mansit cum sanctis patribus, quos inde Redemptor noster educturus erat. Corpus autem illius tumulatum erat, sed his duobus seiunctis ab inuicem: animal mortuum esse necesse est, & consequenter his quadraginta horis Christus hō non fuit. Homo siquidem dumtaxat est, qui corpore & anima rationali consistens est, quod in Christo nō erat dum mortuus extitit: tunc ergo homo non erat. Manifestam enim includit contradictionem quemquā mortuum esse, & tamen hominem fore: omnes namque homines per mortem esse perdunt: Christum tamen tota catholicorum, & sacrarum continentia scripturarum astruunt verè fuisse mortuum tunc, ergo homo non erat: alioquin Christus per mortem nihil pdidit, quod manifestam ingerit contradictionem. Quamquam Magister Sentent. 3. lib. distinctione 22. tenet Christum fuisse hominem toto triduo mortis suæ, & verum, atque perfectum, sed nullos sibi in hac re concordes habet: omnes namque theologici doctores eum improbant in hac parte. Fundamentum ad inducendum Christum in triduo mortis suæ hominem permansisse hoc est. s. hominem dicimus indiuiduum, vel personam corpus, & animam rationalem habentem: Christus tamē in triduana morte sua corpus, & animam habuit, vt cùm viueret habuisse dignoscitur, hominem ergo eum esse constat. Prima satis euidenter cognita, secūda huius inductionis particula patet: Christus enim non est persona, aut suppositum, vel hypostasis humana, sed diuina. Nam verbum Diuinum in Christo persona erat, & non natura humana assumpta, aut homo assumptus si dicere velis, filius ergo Dei. s. verbum verè Christus vocabatur, & erat. Hic autem Christus corpus & animam in triduana morte sua habuit: ista namq; diuina persona: animam illam sibi vniuit cū nouiter creata fuit. Corpus quoque identidem cū nouiter organizatum fuit, quòd autem verbum diuinum semel assumpsit nunquam reliquit iuxta auctoritatē Ioan. Damasce. & totius catholicæ confessionis. Illo ergo tempore

Qđ Christ mortu' existēs nō fuerit hō.

A triduanæ mortis Christi persona diuina animam, & corpus, quæ assumpserat vnita tenebat. Hoc modo catholicorum positio confitetur, ꝙ verbum diuinum corpus Christi mortuum sibi vnitum haberet in sepulchro, & quòd cum anima ad inferos vnitum quoque descenderit, aut vt proprius quodam loquamur modo, quòd in inferno verbum diuinum animam Christi à corpore seiunctam sibi vnitam habuerit. Nam anima ad inferos descendit, verbum autem diuinum ad nullum ascendit, aut descendit locum, quoniam cœlum, & terram implet iuxta testimonium Ieremiæ capitulo vigesimotertio.

Quod Opin. Magistri Sent. s. ꝙ Christus fuerit homo in morte non sit conueniens. Cap. XLV.

B HVIC autem fundamento, quo Christum in triduana morte sua hominem fuisse conuincitur, obijci potest, quòd vt quisquam homo sit, non exigitur dumtaxat, vt corpus & animam habeat, sed etiam vt ea vnita habeat: Christus autem quamquam hęc tenuerit, ea inter se vnita non habuit, homo ergo, non erat. Aliquis autem huic fortassis respondebit, non solùm in Christo animam & corpus fuisse in triduo mortis suæ, sed quòd ea quoque vnita sibi habuerit: verbum namque diuinum, qđ erat persona corp' sibi vnierat, sibi quoque animam identidem alligauerat: ipsa autem semel facta vnio nūquam relicta est. Nam C assumptum à Christo nunquam relictū est, iuxta sępe dictam Damasceni auctoritatem: ergo in morte quoque Christus animam, & corpus vnita tenuit. Huic respondendū est, ꝙ vt Christus homo esset, duæ vniones corporis & animæ exigebantur, vna earum dumtaxat Christum hominem nequibat. Prima vnionū harum est, ꝙ persona diuina sibi animam vniuit in corpore Virginis: ipsa quoque corpus vniuit identidem, sed hęc vnio, vt ipse homo efficiatur non sufficit: nā hac vnione non erat anima corpori vnita, nec corpus animæ, sed corpus diuinæ personæ vniebatur, anima quoque eidem verbo diuino vnita erat. Secunda harum vnionum est, vt corpus animæ vnitum foret: ita vt ab anima vegetaretur, atque esse reciperet: hac autem vnione homo est homo, & animal. Prima autē D ad hoc nihil confert: vt ergo Christum verum hominem fuisse cōcedamus, necesse est, vt in eo istę duæ vniones corporis & animæ fuerint: sed tempore triduanæ mortis suæ in eo non perstiterūt istę duæ vniones, homo ergo tunc verè non erat. In hoc autem considerandum, quòd toto tempore mortis Christi secunda corporis vnio, & animæ ei defuit: sed primā nunquam reliquit: nam verbum diuinum sibi corpus & animam vnierat, hanc autem vnionem in morte quoque Christus tenuit: nam corpus in sepulchro verbo diuino vnitum mansit: anima autem in infernum descendens, & manens diuinæ personæ indissolubiliter vnita manebat: nam quæ semel verbum diuinum assumpserat nunquam relinquenda erant, ani- E mam autem & corpus. s. humanam naturam Christ' directè acceperat, nunquam ergo seiuncta ab eo sunt. Hæc autem vnio in Christo nihil magis fuit, cū Christus viueret, quàm cùm mortuus erat. Erat autem secunda corporis, & animæ vnio, qua anima in corpore existebat, & homo per hanc subsistebat. Et quoniam tempore triduanæ mortis anima benedicti Iesu à corpore seiuncta erat, vt tota fides catholica confitetur, & astruit, sequitur eum hominem tunc nō fuisse: fuerat tamen tunc integer, ac verus homo, si prima vnio ad efficiendum hominem suffecisset. Ex prædictis ergo illatum est, quòd Christus in triduo quo mortuus fuit, homo non extiterit.

Impugnatio.

Quod

Quod corpus Christi in sepulchro nullo modo fuerit alteratum. Cap. XLVI.

AMPLIVS autem corpus benedicti Iesu tempore, quo in cruce pependit, & deinde iacuit in sepulchro, transmutationibus aliorum corporum non subiacuit, scilicet quòd non alteratum est, vt cadauera mortuorum hominum alterari solent. Corpus enim humanum, atque animalis cuiuslibet ex pluribꝰ partibus diuersarum complexionum, atque qualitatū proprietatis in se habentium compositum est. Hęc autem ex contrarietatis conditione alterutrum se corrūperent, aut ab extrinsecis agentibus alterantibus corrumperent, nisi in eis magna quædam vis armonica consisteret, quæ totam corporis repugnantis in alterum machinam contineret. Anima namque forma corporis humani ei esse tribuit, illudque incorruptū seruat: ipsa namque quāquā armonia non sit, vt Aristoxenus philosophus, poeta, & musicus tenuit, referēte Tullio lib. primo Tusculanarum quæstionum, & Arist. lib. primo de Anima quandam tamen continet armoniam. Cùm ergo anima in corpore extiterit, totalem partium corporis diuersarum complexionū corruptionem, aut ipsorum humorum fieri impossibile est: cùm autem ipsa machinam corporis destituerit, necesse est, tam disparem, ac repugnantem machinam rectore destitutam corrumpi. Hæc autem fundamentalis ratio est, quare cadauera colorem, & odorem, atque qualitates alias à viuentibus mutent: mox quippe vt anima vitali calore corpus destituerit, resolui incipit agētibus in alterutrū cōtrariis qualitatibus, & paulisper in totalem prouenit defectionem, resoluta, & deperdita priori continenti armonia, & proportione contrariarū qualitatum. Ob hoc autem corpora vita functa alium odorem spirant, & cùm in sepulchris tecta manēt putrefactione dissoluta penitus corrumpuntur. In corpore autem benedicto Redemptoris nostri sic futurum erat in quadraginta horis, q̄bus in morte mansit, aliqualis in eo corruptio pro quātitate temporis fieret. Potissimè cùm terra illa in qua Redemptor noster mortuus est, calidior valde nostra habitatione sit, scilicet in [illegible] climate, vel in princ pio quarti nostra autem in quinto sit. In terris autem valde frigidis tardius corpora dissoluuntur. Vnde in quibusdam terris excellenter frigidis in fine septimi climatis, & principio octaui versus polum arcticum cadauera, in quosdam puteos aquis carentes proiciuntur, ibi magno tempore conseruātur, & constringente frigiditate incorrupta manēt, nec grauem odorem emittunt, quemadmodum cadauera, quæ in hac terra sunt, & in aliis terris sitis ad australem ventū, & magis propinquis lineæ æquinoctiali. Ex eo tamen q[illegible] Christus mortuus est, vsquequo resurrexit, in illis qu[illegible]aginta horis nihil magis corruptum, aut alteratum [illegible]orpore eius fuit, quàm in eo momento, quo emi[illegible]ritum, sed prorsus tenerum, & integrum, atque [illegible] suauisque permansit odoris: nec in interioribus su[illegible] aliquam suscepit mutationem. Sic enim dixerat D[illegible]id Psalm. 16. cap. Non dabo sanctum tuum videre co[illegible]ptionem, idest Domine quòd sanctum est, non exfacies, vt corpus Messi[illegible] [illegible]mem, sicut in sepulchro periatur aliquam corrup[illegible]. De hoc autem latius cœtera corpora incinerant[illegible] [illegible]ora super particula. Qui dictum est in secunda metap[illegible] [illegible]ur quomodo serpens videbitur. Ex prædictis infe[illegible] iste, qui Christus erat, iacuerit.

In terris septimi climatis cadauera in puteis reconduntur, ne putresiant.

F *Pars tertia metapho. quartæ. scilicet Serpens, qui non iacuit.* Cap. XLVII.

INCHOATAE huius quartæ metaphoræ, particula tertia est, qui non iacuit, quòd ad serpentem hunc referendum est, scilicet q̄ non iacuerit. Et quoniam Christus, vt erat verus homo, iacuit, dicendum est, quod ipse, vt Deus erat esset serpens, qui non iaceret: contraria namque prædicata Deo, & hominibus conuenire patet: quoniam diuersæ naturæ sunt: verè ergo de Christo dr̄, q̄ non iacuit, quia p̄sona verbi erat p̄sona Christi, sed ipsa nō iacuit. Iacere namq; est mēbra directa, & prorsus extenta habere, cùm significet habitudinem totius secundùm partes suas, & conue-
G nit corporibus: verbum autem diuinum corpus non est, sed purus spiritus; ei ergo iacere non cōuenit, nec stare, aut quid simile. Item qui iacet extensas partes habet, persona verbi partes nullas extensas, aut in se collectas habet: quia indiuisibile est, cùm sit spiritus: iacere ergo nequiuit, nec iacuit. Hoc autem. scilicet q̄ nō iacuerit, de verbo diuino totiens verè dicitur, quotiens iacuisse de Christo vt homo est prædicatur, & cum iacuisse asseruimus. Eum siquidem primò scriptura iacuisse asserit, cùm mater eius illum recenter natum paupertatis alligatum pannis in præsepio inter bruta animalia collocauit. Post etiam cùm in ætate tenera, & infantili nutriretur similiter iacere dictꝰ est, quoniam eum sic mater aptabat: quamquam autem
H Christus hō hæc verè susciperet, persona diuini verbi tū horum nihil assumebat ex causis superius assignatis. Identidem Christum iacuisse cōtesti sumus, quoniam aliquando dormiuisse concessum, atque inductum est: verbum tamen diuinum numquam dormit in eo q̄ppe nulla somnolentię causa insurgere potest. Sic Psal. 1.20. dicit: Ecce nō dormitabit, nec dormiet, qui custodit Israel. Deum autem Israelis custodem dixit, quòd ad verbum diuinum pertinet. Amplius aūt Christum in sepulchro iacuisse astruimus: nā ibi corpus eius per longum extensum, atque sindonibus inuolutum fuit, vt inductum est: verbi tamen persona, nec mori poterat, vt iaceret, nec partes humani corporis habebat, secūdùm quas in sepulchro extenderetur.
I Et si diuinum verbum in sepulchro cum Christi corpore iuxta catholicam, & necessariam assertionem cō fiteamur permansisse, illud tamen extensum fuisse nō fatemur, quoniam iacere nequit. Apparet ergo ex prædictis, quod serpens iste Christus inquantum homo est iacuerit, & vt Deus erat, nullatenus iacere potuit: serpens ergo iste non iacuit.

Pars quarta metaphoræ 4. s. Serpens, qui mouebatur. Cap. XLVIII.

IVXTA consequentia literæ huius quarti Paradoxi metaphorici particula quarta occurrit, scilicet, qui mouebatur, idest quod iste serpens motus fuerit,
K & quia Christus serpens dictus est, oportet vt moueretur. Sciendum autem iuxta Aristo. traditionem 3. Phisicorum, motum esse actum entis in potentia, f̄m quod in potentia, scilicet quod motus sit actus in rei illa, quæ mouet, scilicet imperfectus actus. Et iste actus rei vocatur motus solum, vt ipsa est in potentia ad aliquid, s. quòd cùm aliquid debet formam adipisci, est in potentia ad illam, & acquisitio successiua, & partialis formę illius antequā perfectę acquisita sit forma, vocatur motus. Vnde ante acquisitionem formæ, & prius quàm de forma illa, aut dispositionibus eius nihil sit in re, in quā inducēda est, motus nullus est. Cū etiam forma plenè acquisita est motus nullus manet: sed dū aliquid acquisitum, nec tamē totum motus est.

Ob

Ob hoc autem motus conuenit rebus, quæ omnes perfectiones suas simul non habent, sed quasdam susceperunt, quasdam verò posterius suscipiendas præstolantur, & id, quod de perfectionibus acquirunt nō simul acquirunt, sed successiuè, & particulatim. Christo autem hoc conueniebat, quia ipse corporeus erat: corporum autem, & corporearum rerum cōditio est, vt omnes suas perfectiones simul non habeant, sed aliquid nunc habeant, alterum autem posterius assequātur, & sic succedentibus sibi temporum particulis. Quod autem Christus specialiter motum habuit determinando ad species motus posterius differetur. Quòd autem generaliter in eo motus fuerit. i. ꝙ aliqs motus in eo fuerit, nihil limitando in qua specie motus fuerit, apparet ex eo, quod habetur Luc. 2. capitul. Iesus autem proficiebat scientia, & ętate apud Deum, & homines: crescere tamen augmentatio quædā est. Aut si crescere solùm secūdùm ætatem accipiamus, quòd solùm dicit proficere in tempore nihil denominando de quantitatis augmēto, identidem motus est: ea namque, quæ motum nullum habent, semper se habēt, vt huius, vel in eodem statu, quod verò crescit, aut augmentatur, aut qualitercunque aliter variatur, & non habet pęnitus eundem statū: vnde in motu est.

Quod in Christo fuerint omnes modi motus secundnm quòd homo fuit. Cap. XLIX.

AMPLIVS autem non solùm Christum moueri fatebimur, quasi in eo largè dictus motus extiterit: nam omnes modi motus propriè dictus reperti sunt ibi. Sunt. n. quatuor motus propriè sumpti, largè autem sex modi iuxta Aristot. doctrinam Phisicorum lib. 5. cap. 2. Primus autem horum sex motuū, vt ab eis, qui largè motus dicuntur inchoemus, generatio est: in Christo enim generatio fuit, qa ipse in benedicto virginis aluo conceptus est. Nam ante hoc Christus, vt homo genitus nō erat, nec cōceptus, post hoc autem genitus homo extitit. Fuit quoq; in Saluatore nostro secundus motus largè dictus. s. corruptio non quidem, quòd corpus Domini Iesu corruptum, aut incineratum fuerit, dicente Psalmista Psal. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. s. corpus Messiæ, quod factum est. Fuit tamen in Christo aliqua corruptio. Nam generatio, & corruptio in eisdē rebus opponuntur, & esse quòd res generatione acquirunt, corruptione perdūt: in Christo autem hoc fuit: nam ipse ab æterno Deus erat secūda in trinitate persona, nunquam tamen fuit quousque ex virgine conceptus, & genitus est: ibi enim recepit esse hominem, quòd erat genitum esse. Hoc autem esse genitum. s. esse hominem, quòd in eo generatione acquisitum est, corruptione deperditum fuit: quoniā mortuus est, & ibi esse hominem perditum est, non manente ipso hominem in triduana morte, vt in prædictis declaratum est: quamquam corpus Christi corruptum, & incineratum non extiterit, vt cęterorū hominum morientium corpora putrefiunt. Fuerunt quoque in Domino Iesu quatuor modi motus ꝓpriè dicti. s. augmentatio, alteratio, diminutio, secundùm locum mutatio: primus autem quatuor propriè sumptorum motuum. s. augmentatio in eo fuit. Ipse nāq; cū natus est, tantæ extitit quantitatis, vt infantuli illius temporis, posterius verò ad integrā viri peruenit corpulentiam proportionata viri statuta inter magnum excessiuum, & paruum deficiens. Causabatur autem in Christo ista augmentatio ex continuo nutrimento suscepto per maiores partes, quàm deperditum esset de ipso corpore augmentabili, sicut in cęteris naturalibus augmentatio est. In Christo quamquā secūdus

Quod in Christo fuerint quatuor modi motus propriè dicti.

A propriè mutationis modus fuerit. s. diminutio: non quidem quòd in Redemptore nostro staturæ proceritas diminuta sit per curuationem, aut consumptionem, quòd in senibus euenire solet: tunc enim deficiente calore naturali, & viribus vegetantibus euacuatur cutis, & laxa tremit, membra quoque curuantur, & minor redditur statura: Christus tamen ad senectutis tempora nō peruenit in diebus habitationis suæ in carne: in ea quippè ætate vita caruit: qua homo florētior, atque robustior, & in singulis corporeis virtutibꝰ excellentior est. s. anno trigesimosecundo, & paulo vltra, aut quasi dimidio. Erat tamen in Christo quantum ad aliquid diminutio. s. in humoribus suis, & qualitatibus. Humores equidem corporis eius non semB per eundem tenuerunt in quantitatis identitate statū, sed interdum maiores interdum verò minores extitisse eos patet, sicut in cęteris hominibus in hoc mutatio per contraria fieri solet, alioquin non habuisset Christus conuenientem complexionem speciei humanæ. Nam si in his perfecta semper stetisset vniformitas, erat impossibile in eo fuisse mutationē ætatis. s. de infantili in puerilem, & sic in vlteriores. Cuilibet namque ætati propria humorum, & omnium qualitatum corporis habitudo respondet: qui ergo eundē in corporis sui qualitatibus statum semper tenet, nunquam semel habitat excedit ætate. Quod de Christo falsum liquet, cùm Sacra Scriptura astruat eum ætate profecisse apud Deum, & homines, vt patet Luc. 2. ca.

C Tertius quoque propriè sumptæ mutationis modus in Christo extitit, quæ alteratio dicitur. Iste autem communior modus est: quoniam per hanc res ab vna qualitate in alteram permutantur. s. ab vno colore in reliquum, & à sapore in saporem: ab odore in odorē, à frigido in humidum, à calido ī siccum, nec est aliquis tam diffusus motus per omnia. Iste autem motus in Christo quamdiu vixit, semper fuit: in cęteris quoque hominibus, & animalibus idem accidit: nam quodā tempore frigent alio calent, nunc humectantur posterius verò dessicantur, nunc tristitiam induunt posterius autem iucunditate replentur: nunc vigent deinde debilia efficiuntur, ita vt nulla pars vitæ in animali ab alteratione vacet. Christus autem hęc pertuD lit abundantius: nam nunc famelicus nunc moderatè satur erat: nunc sitibundus post verò sobriè bibens: nunc confortatus post autem itinere fatigatus, nunc calebat, interdum frigebat, & nunc lętus, post tristis, vt hominibus intuentibus cernebatur. Verè quoq; in eo tristitia interdum fuit, vt ingruente tempore passionis, de quo Matth. 26. capit. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et Mar. 14. capit. cępit tædere, & mæstus esse. De hoc quoque genere mutationis alteratiuę fuerunt omnes dolores, & cuncta nocumēta, quæ in honorifica pertulit passione. Vltimus quoq; mutationis modus, qui secundùm locum dicitur in Christo fuit: nemo enim, qui eum vidisset ignorare poterat eum moueri localiter. Mutationum propriè E dictarū in Christo potissimè de locali mutatione tota euangeliorum continentia exemplorum plena est. Ex pręposītis plenè patet Christum serpentem fuisse, qui mouebatur.

Pars quinta metaphoræ quartæ. s. Serpens, qui non mouebatur. Cap. L.

CONTINVATE quartæ metaphoræ particula quinta occurrit, scilicet, qui nō mouebatur: & quoniam serpentem hanc Christum esse asserimus eum motum non fuisse asserere necesse est. Sed quia Christum, vt homo erat, vere mutatum fuisse comprobauimus, necesse est eum, vt Deus erat serpētem

tem fuisse asseri, qui non moueretur, & vult de Christo, vt homo erat agentes, probauimus ei motum generaliter competere motum aliquem habuisse, nihil distinguentes: posterius autē de qualibet specie motus ei competeret inductum est: ita & de Deo, aut secunda Trinitatis persona primo generaliter motum in ea nullum esse inducetur. Posterius autem monstrabitur quamlibet ei motus speciem repugnare.

Q̄ᵭ Christ⁹, vt Deus erat nullū motū habuerit.

In Deo motum nullum esse inducitur quoniam iuxta Arist. traditionē, motus est entium in potentia ad aliquid consequendū.s. eorum, quæ totum, qđ habere possunt: nondum habent, vel totum, quòd esse possunt nondum sunt: Deo autem esse in potentia ad qđquam non conuenit ei: ergo motus quicunque repugnat. Huius inductionis minor patet: quoniam Deus totum suum esse simul habet, nec est in potentia ad recipiendum id, quod non habet. Nam cùm id, quod cuiq; aduenit illud perficiat, si quidquam Deo venisse possibile foret, ad quod ipse in potentia existeret, cū ei adueniret eum perficeret, quòd deitati repugnat.

De totum esse suum simul habet.

Non enim esset summè perfecta, aut plena perfectio, cùm ei quid deficeret, quod adhuc desiderari, & recipi posset: Deo ergo impossibile est, vt quidquam recipiat, quod non habet. Item si Deus in potentia ad aliquam suscipiendam perfectionem foret, quis ei illā tribueret, reperiri quidem impossibile esset: nam qui alteri perfectionem tribuit, perfectior illo est, qui recipit perfectionem, quo pacto, qui Deum perficeret Deo proculdubio perfectior foret, quod nec intelligi, nec fingi quidem potest. Identidem si Deum moueri fateamur: eum ab altero moueri necesse est: nā omne quod mouetur ab altero mouetur, iuxta Arist. traditionem in 5. & 6. & princip. septimi Phisicorum: à nemine tamen Deus mouetur. Nullatenus ergo Deus moueri potest. Huius inductionis minor apparet: mouens namque agens est, quod autem mouetur est patiens: agens autem semper est præstantius patiente, quo pacto aliquid Deo perfectius foret, hoc autem manifesta falsitate patet. Deus ergo à nullo moueri potest. Item si Deus susceptiuus foret alicuius perfectionis, quàm nōdum haberet, non esset vsquequaque fęlix: Deus tamen perfectè beatus est: ad nihil ergo in potentia est, quod nondum habeat. Huius inductionis maior patet: quoniam si Deus alicuius perfectionis susceptiuus existeret, quòd nondum haberet in se omnia bona, nondum haberet beatitudinē, tamen statum omnium bonorum aggregatione perfectum diffiniunt, vnde cùm quid abest, quod bonū, atq; expectibile sit, plenum esse impossibile est: quoniam extra aliquid relinquitur, quòd exoptetur: nihil ergo recipere potest, quod non habeat. Idem patet Malach. cap. 3. cùm ait: ego Dominus, & non mutor: vbi de nullo speciali motu sermo fit: sed omnis motus tollitur, quoniam vno concesso omnes possibiles forent: Deus ergo moueri nequit.

Quod in Christo, vt Deo non potuerit esse aliqua species motus. Cap. LI.

SICVT aliqualiter in vniuersali deductum est Deum immobilem fore: ita quoque indici per facile est applicando ad quamlibet speciem motus. Primam motus speciem largè sumentes generationem esse diximus, vt apparet in quinto Phisicorum, secundum quàm aliquod de non ente ad esse perducitur. Hanc autem in Deo impossibile esse liquet. s. quòd Deus, aut diuina essentia generetur, vt in prioribus inductum est in expositione tertij figurati Paradoxi super particulam, qui non patiebatur. Aliquis autem in hoc fortassis arguet, ꝙ cùm quælibet perso-

F nārum Deus sit, eique omnes diuinæ essentię competant proprietates, & diuina essentia gigni nequeat, diuinarum quoque personarum quælibet ingenerabilis erit, aut si aliquam diuinarum personarum genitā concesserimus, diuinam quoque essentiam gigni potuisse necesse est fateamur. Huic respondendum est, quòd diuinam essentiam genitam fore confiteri plurima includit absurda, quæ in superioribus ex parte enucleata sunt: si tamen vnam de diuinis personis genitam fore fateamur, inconueniens nullum est, vt in eisdem extitit declaratum. Sed adhuc quisquam obijciet, quòd sicut generatio motus, vel quasi motus est: eique correspondeat alius motus, aut quasi motus cōtradictorius, qui corruptio dicitur, omnia quoque,

G quæ gignuntur corruptibilia sint iuxta Arist. positionem primo de cęlo, & mūdo, omni quoque de natura loquentiū, oportet, vt si diuinarum personarū aliq̃ genitam fateamur: eam quoque corruptibilem esse necesse erit. Quod diuinæ personæ repugnat, possimè quoniam desinere esse nequit. Huic respondendum est, quòd generatio secundùm nominis significationem dicit recipere esse, & in hoc dumtaxat in Deo, atque in creaturis generatio reperitur. Deum autem non simpliciter appello, sed notionaturaliter pro aliqua diuinarum personarum: filius namque, qui est secunda in trinitate persona, à patre esse recipit, quia prima in personis est, vnde patrem dicimus in diuinis filium generasse: hoc modo identidem in creaturis

H generationem esse perspicuum est. Nam vnum creatum ab altero esse recipit: hoc modo, scilicet, communiter sumpta generatio corruptioni non opponitur: nec omni generationi reperitur aliqua corruptio repugnans, eritque sine corruptione generatio: imò impossibile est hoc modo generationem aliquam suscipere cōtrarietatem, quia solùm dicit esse susceptū. Et sicut substantia non recipit contrarium (nihil ei namque contrarium est) conformiter generationi, quæ solam substantiam ab alio procedentem, aut esse susceptum fore dicit, contrarium vllum esse poterit. Est autem quædam generatio in creaturis, quæ consequitur earum modum habens quandam annexam imperfectionem, quæ de ratione generationis nō est,

I sed quia creata imperfecta sunt in generatione sua illam habent imperfectionem. Si autem illa imperfectio generationem secundùm se cōsequeretur: cùm in personis diuinis generatio proprijssime reperiatur: eas quoque ista imperfectio cōsequens foret: sed hæc imperfectio, quæ in generatione creaturarum euenit, conditionem rei gignentis, & genitæ sequetur, & nō ipsam generationem.

Quæ reperitur in rebus generatis secundum conditionem geniti, & gignentis. Cap. LII.

SVNT autem in generatione creatarum rerum consequentes imperfectiones quędam cōditione

K geniti, & gignentis. Quarum altera est, quòd id quod gignitur, aliquo modo eē habet, aliquo modo autem illud non habuit, nec est aliqua creatura per generationem producta, in qua hoc non sit: semper namq; res genita post generantem in creaturis est. Hoc autē in generatione diuinarum personarum esse nequit: nam quamquam vna personarum genita sit, illa tamē esse nōn incipit, sed ab æterno fuit nullo ei essendi dato initio. Identidem, & generatio secundùm quàm diuina persona gignitur, non cœpit esse, sed ipsa persona genitæ coæterna est, & manens. Est autem præter hoc alia in generatione creaturarum conditio, ꝙ genitum post generans fit: sed hoc quoq; in generatione diuinæ personæ esse diffitemur: nā pater,

Q̃uo diffe-

qui

qui prima in Trinitate persona est, filium quæ secunda eadem bea. Tri. persona est gignit: sed patrem pcedere filium non confitemur: sed pater, & filius ab eternitate equales, atque per hoc coeterni quamquã non pprie coeterni: sed magis vnũ eternũ, aut De⁹ etern⁹. Alia autem est rerum creatarum genitarum cõditio: quòd substantia rei genite, non est substantia rei gignẽtis, nec reperiri vllatenus valet, vt eadem numero geniti, & gignentes substantia fuit. Hoc quoque à diuine persone generatione abest: pater namque filium gignit, sed patris, & filij eadem indiuidualis substantia, atque numero essentia est. Spiritus quoque paraclitus, qui est tertia in benedicta Trinitate persona eadẽ cum eis indiuidualis substantia, vel natura est. Amplius autem in creaturis semper gignens, & genitũ sunt duo indiuidua substantialia distincta. in diuinis autem personis è contrario, patet, omnes equidem tres diuinæ personæ vnum indiuiduum substantiale nature diuine sunt, aut potius ipsa natura. Alia quoque in rebus creatis genita conditio est: genitum namque necessariò corruptibile est, vt habet in primo de celo, & mundo: in diuina autem persona genita generatio quidem est, corruptio autem impossibilis est. Huius causa est: nam corrumpi non consequitur esse receptum, quod duntaxat generationis simpliciter sumpte appellatione importatur, sed consequitur conditionem creaturæ genite: nam creatũ genitum ex materia, & forma compositionẽ habet, materia ãt immediatè habet in se varias mixtiones: vnde ĩ ea necessariò corruptio inducetur: non quidẽ, quia esse susceptũ est: sed qa esse ꝙ susceptum est, debile est, non potens se in sui ipsius virtute perpetuare. Si tamen ad esse receptum corruptio necessariò sequeretur, in diuina persona genita corruptio esset aliquando: quoniam ipsa vera generatione subsistens esse recepit, ac recipit. Hoc autem falsum est: nam corruptio sequitur, quia corruptibile ens debile est, in se non permanens: & ad non posse semper subsistere, aut se semper conseruare corruptio cõsequitur necessariò. In personis autem diuinis, hoc non contingit, quoniam esse quod pater in diuinis filio per generationem communicat, firmum, & perfectissimum est: nullam habens pmixtionẽ, nec naturalem compositionem: sed esse simplicissimum, atq; perfectissimum est, repugnat ergo corruptibile tale quid fore: nihil.n. dari, nec fingi quidem poterit: vnde tali deficiendi, aut corruptionis vlla insurgat occasio.

De quadam generationis rerum creatarum conditione.
Cap. LIII.

EST autem alia generationis creatarum rerũ conditio: nam quamquam gñatio nulla cum successione temporali fiat, necesse est tamen, vt aliqua fiatgñatio aliquas præcedere qualitatũ alterationes. Hoc autem in diuina persona genita reperiri nequit: nam vt ipsa gigneret nulla præcedens alteratio hoc efficit. Nam si alteratio ad diuinæ persone generationem pcessisset, necesse esset, vt aliquo tempore alteratio foret: in quo nondum secunda persona diuina genitaforet: quo inferretur, vt omnes diuinæ personæ coæterne non forent, & sic vna pfectior aliis foret. & tunc quoque sequeretur eam, quæ alijs imperfectior Deũ esse non posse. Amplius autem si ad diuinæ personæ secundæ generationem vlla alteratio præcessisset, necesse esset, in Deo fuisse motum. alteratio quippe de quatuor motibus propriè dictis est, de quibus Aristoteles in quinto Physicorum: à Deo tamen omnẽ motum fore exclusum probatum est. Causa autem necessitatis præuiæ alterationis in generatione rerum creatarum est, ex cõditione rerum genitarum: & hec

In generatione filij defuit dispositio pcedens.

A est qua res genita formam recipit, quæ ei esse dat, aut potius materia formam suscipit. Omnes autem formæ substantiales pexigunt vt dispositiones in materia recipiant, sine quibus impossibile est has existere formas. Oportet igitur primò, vt ante generationẽ istæ dispositiones causentur. Et quoniã impossibile est has dispositiones, non præcedentibus alterationibus causari, quoniam gradualiter constant, gradus autem successionem requirunt, ita vt in acquisitione rei successio sit, sicut gradualis successio in acquisita re constat: necesse est igitur, vt in qualibet creaturæ alicuius generatione alterationes generationem antecedant. In generatione autem diuinæ personæ, non solùm dispositiones istæ non præcedunt, sed & præcedere im-
B possibile est: ibi siquidem nulla substantialis forma gignitur in materia, quæ dispositiones præexigat in ea ad causari. & permanere, ad quas necesse sunt alterationes præuiæ. Generatio quippe diuina materiam, & formam non habet, sicut naturales generationes, sed personam genitam, quæ horum nihil expetit.

De alia generationis rerum causatarum conditione.
Cap. LIIII.

GENERATIONIS quoque rerum creatarum alia adhuc conditio est, s. ꝙ ibi aliquid dans esse sit, & alterutrum esse suscipiens: materia namq; esse recipit, forma autem illud tribuit: quoniam ma-
C teria non habet aliquod esse determinatum alicuius speciei: forma autem, quia est actus determinat illam ad speciem dando ei, quòd sit pars substantiæ alicuius speciei. In diuina autem generatione nihil est, quod hoc modo esset tribuat, nec quod esse tale suscipiat, sed est aliud, quod verè subsistit: nam in diuina generatione est persona genita. hæc autẽ nec materia, nec forma est sed substantia simplex. Causa aũt diuersitatis quantum ad hoc in generatione diuina, & rerum creatarum est: quoniam creata perfectum absolutũque esse non habent: ideo compositio quædam in eis est, & mixtio. In compositione autem aliqua pars ẽ, quæ ad esse magis pertinet, scilicet forma, & hæc esse tribuat: altera autem est, quæ ad esse non ita directè,
D & perfectè pertinet: hanc autem materiam appellamus. In Deo autem esse purius, atque perfectius quã in aliqua re sit, aut excogitari possit. secundùm communem omnium conceptionem, & necessitatẽ principij naturæ esse dicim⁹, quoniam dux, & causa prima est: ideo in eo nulla pars est, quæ esse det, & forma appelletur: nec particula esse recipiens quam materiam cognominare necesse sit: sed totum esse suũ simplex, & vnicum est. Vnde nec materia, nec forma in Deo ponenda est: sed purum esse. Alias autem poterimus speculantes reperire conditiones in rerum creatarum generatione, q̃ in diuina generatione non. Hoc aũt est quia ꝯditiones illę generationẽ ſm se nõ consequunt, sed rem genitam, & gignentem. Vnde secundũ ma-
E iorem, aut minorem genitorum, & generantium perfectionẽ generationis perfectiores conditiones erũt. Essentiale tamen, qđ secundũ se generatio importat, est vt per illam aliquid esse simpliciter suscipiat. Hoc autem in diuina generatione reperitur, & perfectius adhuc quã in generatione rerum creatarum, cùm per diuinam generationem aliquid perfectius producat, quàm per generationem omnium creaturarũ simul sumptarũ, i. persona secunda diuina genita. Ex prædictis ergo patet inconueniens nullum esse, ꝙ personã aliquam genitam confitemur: nam ex hoc non infertur eam aliquomodo corrumpenda. Si tamen generatio dicatur secundũ Arist. in 5. Physicorum progressus de non esse ad esse, idest quòd substantia illa, que

ante

ante non fuerat esse capiat, in diuinis reperiri illam impossibile erit: nam hoc modo, & si generatio motus proprie dictus nō sit: est tamen quasi motus, includit quoque enumeratas superius imperfectiones, & alias q̄ inquiri possent. Generatio igitur sic sumpta in substantia diuina aut in aliqua diuinarum personarum impossibilis est.

Nullo modo corruptio diuinis ascribenda est.
Cap. LV.

AMPLIVS autem in substantia diuina, aut aliqua personarum diuinarum, secundus motus improprie dictus, quem corruptionē appellamus impossibilis est. Nā si generatio in eis impossibilis est, corruptio quoq; identidem erit, cùm generabile, & corruptibile se consequantur iuxta Arist. primo de cœlo, & mundo. Et quamquam diuinam essentiam, aut aliquam diuinarum personarū modo generationis creaturarum genitam minime dicamus, facilius tamen ꝯcedimus diuinam essentiam, cum personis generationem huius esse sortitas, quā eas corruptibiles fore: nulla quippe imperfectio maior quam corruptio est. Itē diuinam essentiam, aut personam corrumpi impossibile est, quoniam omnes gentes confitentur Deum maximè perfectum esse, corruptione imperfectio maior nulla est: Deum igitur incorruptibilē fore liquet. Item corruptio contrarietatis illatio quædam est: in Deo autem contrarietas nulla est, nec ei quidquam contrarium, incorruptibilis ergo est. Huius autem rationis maior est Arist. quinto Physicorum: omnis enim actio ex contrarietate fit. Modus autem hęc est: quędam enim naturalia sunt, quæ in se contrarietatis extrema habēt sicut composita, & mixta, hæc enim in se omnia contrarietatis extrema tenent, caliditatem, s. & humiditatem, frigiditatem, & siccitatem. In his aūt quamquam ab extra nullum corruptiuum agens sit, corruptio tamen aliquo modo necessariò inducetur, quia intestinum conflictantium qualitatum cōtinuū, atque inextinguibile bellum est, nunquam nisi alterius extremitatis corruptione finiendum. His autem in se agentibus, cùm vna qualitas in aliam inualuerit, præter armoniam complexionis rei, in qua sunt extremitates contrarietatum corruptionem induci necesse est. Sic autem in hominibus, & cunctis perfectis animalibus, in quibus oēs contrariæ qualitates sunt, quia composita, & mixta sunt mixtione perfecta, & hoc non æqualiter, sed secundùm variam armoniam complexionis speciei cuiuslibet animalis. Et quoniam interdum proportionem earum, quā complexio animalis illius exigit, supergrediuntur: corruptionem se qui necesse est. Vnde quamquam nihil extrinsecum actiuum animalibus ad corruptionem aduersaretur, necesse erat à se ipsis corrumpi, cùm interius habeāt sufficientia corruptiua.

De mixtis nullam in se contrarietatem habentibus, sed ab extrinseco corrumpi possunt.
Cap. LVI.

ALIA autem sunt, quæ intra se contrarietatem nullam habent, secundùm quam corrumpi ab intrinseco queant: habent tamen aliquas qualitates, quibus qualitates aliarum rerum repugnāt: ab illis autem corrumpi possunt. Hæc autem sunt, quæ composita ex materia, & forma constant: mixta tamen non sunt, quæ mixta, mixtionem tamen perfectam non habent. Vocantur autem à Physicis composita, & non mixta, quia ex materia, & forma constant ampliorem in se distinctionem non habentes secūdùm

F aliquas res diuersarum naturarum, & denominationum. hęc autem sunt duntaxat quatuor corpora elementorum, nihilque alterum in hac sphæra generabilium, & corruptibilium est, quòd compositum quidem sit, mixtionem autem nullam habeat. Hæc aūt elementorum corpora ex materia & forma cōstant: quoniam substantiæ simplices non sunt, sicut angel⁹, & Deus, vel anima. in his quoque qualitates sunt qualitatibus aliorum repugnantes: nullum tamen in se qualitates contrarias habet, secundùm quas ab intrinseco corruptionem patiantur. Hoc in igne apparet, qui caliditatem, atque siccitatem habet, quo aliis duabus qualitatibus contrariantur humiditati, s. & frigiditati: illę tamen in igne nequaquam sunt. Identidem
G autem in aere liquet: ipse enim humiditatem, & caliditatem habet, quę aliis duabus qualitatibus cōtrariæ sunt, scilicet siccitati, & frigiditati, in aere tamen hæc non sunt. Aer igitur in se contrarietatem nullam habet. De aqua idem dicendum patet, quæ duas qualitates habet humorem, scilicet & frigiditatem, quarum neutra alteri contraria est: ipse tamē duabus aliis repugnant, caliditati scilicet, & siccitati, quæ in aqua non sunt, sed in alio elemento. In aqua ergo contrarietas intrinseca nulla est. Nouissimè de terra idem diffiniendum patet: habet enim duas qualitates, frigiditatem & siccitatem, quarū altera alteri non repugnat: sed duabus aliis, caliditati, s. & humiditati, quæ in terra non sunt, sed in alio reperiuntur elemento: in terra
H ergo contrarietas intrinseca nulla est.

Nullū elementorū habet contrarietatē intrinsecā

Duæ conclusiones, quæ ex dictis eliciuntur.
Cap. LVII.

EX præmissis autem duę eliciuntur conclusiones: prima sit, quòd nullum elementum se ipsum corrumpere potest: sicut animal potest corrumpi à se ipso nullo agente exterius. Hoc inducitur, quoniā omnis actio in contrarietate fundatur, iuxta sententiā Aristo. 5. Physicorum, vt supra explanatum est in hac figurato Paradoxo. nullum tamen elementum est, quòd intra se contrarietatem aliquam teneat, vt nunc proxime dictum est, nullum igitur erit elemētum, q̄d in se
I agere possit, aut se ipsum corrumpere. In animalibus autem è contrario accidit. Quodlibet namque animatum in se contrarietatem habet, vt nunc inducebatur, cū in eodem sint quatuor qualitates actiuæ, & passiuæ: hęc autem principia sunt omnis actionis, & passionis: animalia igitur in se ipsis tabefacta deficient, & consumētur etiam nullo extrinseco agente corrumpente. Ex hoc quoque alia conclusio in corollarij formam elicitur, scilicet, necesse est elementa durare in ęternum, nisi Deus illa miraculosè corrumpit: animalia autem necessariò peritura fore, nisi De⁹ illa, aut eorum aliquod miraculosè conseruauerit. Nam elementa interius corruptiuum nullum habēt, singula tamen animalia perfecta contrarietatem, &
K corruptionis principia intra se tenent. Cùm autem aliquid est, nisi aut à se, aut ab alio destruatur, permanere in æternum necesse est, quòd quidem de substantiis dixerim, quę verum esse habent, accidentia autem etiam nullo agente ad substantiarum corruptionem finiti necesse erat. Secunda conclusio sit, quòd vnum elementum ab altero partim corrumpi queat, in totum autem corrumpi impossibile est. Hoc liquido patet inductione. Nam & si elementa intrinsecam contrarietatem non habent, vnum tamen alteri repugnat, quia habet contrarias qualitates qualitatibus alterius elementi: terra est sicca, & frigida, aer autem humidus, & calidus est, vnum ergo in alterū agendo corrumpet: quoniam solida in eis contrarietas est.

Nullū elementū ab intrinseco corrumpi potest.

Ignis

Ignis quoque est calidus, & siccus, aqua verò frigida, & humida: hęc autem perfectam habent oppositionem: vnde in alterutrum corruptiua sunt.

Quędam attinentia ad eandem rem. *Cap. LVIII.*

AMPLIVS autem quodlibet elementum potest agere in cœtera elementa: habet enim vnũ contrarietatẽ ad singula: sunt quippe quatuor, & qđlibet ad cœtera habet contrarietatẽ. Nam quodlibet elementum ad vnum de tribus solidam contrarietatẽ habet.s.in duabus qualitatibus. Ad alia verò duo cõtrarietatem superficialem habet.s.in vna qualitate: velut ignis calidus & siccus est, cõtrarietatem habens ad aerem propter siccitatem aere calido, & humido existente. Habet quoque ignis contrarietatem ad aquã: ista verò solida est, quoniam ignis calidus & siccus ẽ, aqua autem frigida, & humida. Habet amplius ignis contrarietatem ad terram, cùm calidus, & siccus sit, terra verò sicca, & frigida, & hęc superficialis contrarietas est .s. in vna dumtaxat qualitate. Amplius autem aeris elementum ad cętera elementa contrarietatem habet: ad ignem quippe contrarietatem patitur: quoniam aer calidus & humidus est, ignis autem caliditatem & siccitatem habet, quæ non est contrarietas solida, sed superficialis, quia in vnica qualitate ẽ. Ad aquam quoque aer contrarietatem habet, quę plana est, siue superficialis: quoniam aer calidus, & humidus est, aqua verò frigida, & humida: ad terram identidem contrarietatis habet oppositionem, hęc autem solida contrarietas est: quia aer calidus, & humidus ẽ: terra autem frigida, & sicca. Aqua autem sicut cœtera ad tria elementa contrarietatem habet. Ad ignẽ primò, quę solida contrarietas est, quia in duabus qualitatibus opponuntur: aqua frigida, & humida existens, ignis verò calidus, & siccus est. Habet quoque ad aerem cõtrarietatem, quia aer calidus, & humidus est, aqua verò frigida, & hæc est superficialis contrarietas in vnica qualitate. Terræ quoque opponitur contrarietate superficiali, quia aqua frigida, & humida, terra autem frigida, & sicca est. Terra quoque ad tria elementa contrarietatem habet: igni namque superficiali contrarietate opponitur in vnica qualitate. Ignis enim calidus, & siccus, terra verò frigida, & sicca est: ad aerem autem plenam habet contrarietatem, siue solidam, quia terra frigida, & sicca: aer autem calidus, & humidus est. Ad aquam quoque quandam habet oppositionem superficialem in vnica qualitate, quia terra frigida, & sicca: aqua autem humida, & frigida est. Omnia igitur elementa inter se contrarietatem habent.s. vnum ad vnum, & vnum ad singula tria, & quoniam ex contrarietate actio, atq; corruptio sequitur, necesse est, vt vnum elementum in alterum agens illud aliqua ex parte corrumpere possit.

Contrarietas elemẽtorũ adinuicem solida, & superficialis

Non æqualis actio corruptiua est in omnibus elementis. *Cap. LIX.*

CONCESSA autem contrarietate inter omnia elementa, & potẽtia corrumpendi ex aliqua parte, non æqualis est concedenda in omnibus actio ad corruptionem: nam actio ex contrarietate est: cõtrarietas autem inter elementa omnia adinuicẽ æqua non est: actionem ergo corruptiuam omnium inter se corruptiuam æqualiter esse impossibile est. Magis enim ignis aget corrumpendo in aquam quã in aerẽ vel in terrã, quia magis opponuntur: magis quoq; corrumpendo aer in terram aget, quàm in ignem, & aq̃, nisi in hoc obstiterit terræ firmitas, atque duricies: qua ab omni agente corruptiuo se defendit. Duricies

A namque, & soliditas qualitates sunt, quæ vocantur naturales potentiæ, quibus dura, & solida ne faciliter patiantur, agenti repugnant, vt ait Arist. in pręcidamẽtis: aqua quoq; magis igni obuiabit, quàm aeri, & terræ: terra identidem abundantius corrumpendo aget in aerem, quàm in aquam, & ignem.

Nullum elementum alium pœnitus corrumpere potest. *Cap. LX.*

QVAMQVAM autem ista elementa ex contrarietate in alterutrum agentia mutuo se corrumpant, se tamen totaliter corrumpere impossibile est. Nam & si valde aqua in ignem egerit, nequaquã valebit totius mũdi ignem extinguere: B versa vice ignis in aquam agẽs totam aquam vniuersi consumere, atque dessiccare nequibit. Terra quoq; & si exactissimè in aerem egerit illum pęnitus corrũpere non valebit: aer quoque quantumcumque in terram egerit, identidem terram omnino non consumet. Cùm igitur vnum elementum in alterum corruptiua actione agit, non illud pęnitus, sed ex parte consumit. Causa autem horum multiplex est, prima accipitur ex parte Dei ista ordinantis, & intendentis: voluit namque Deus, vt elementa essent de partibus principalissimis vniuersi: volebat quoque, vt iste mũdus ab eo conditus non corrumperetur, qui pulcher valde, atque admirandus erat, atque diuinæ magnitu- C dinis, bonitatis, & sapientiæ vestigium quoddam est. Si autem sic Deus elementa disposuisset, vt eorum alterum cætera corrumpere posset, aut vnum saltem corrumperetur, perirent partes principales vniuersi, aut saltem aliqua de eis, & consequenter mundus ipse periret, qui in partibus suis principalibus constat, quod contra Dei intentionem erat. Hoc modo igitur elementa ordinanda erant, vt nullum alterum totaliter corrumpere posset. Altera huius causa assumitur ex conditione ipsorum elemẽtorum: qđ dupliciter patet, primò quidem elementa abinuicem corrumpi non possunt, ita vt vnum ab altero totaliter corrumpatur propter magnitudinem, & profunditatem ipsorum. Si enim elementa paruæ magnitudinis fo- D rent, cùm vnum super alterum præualeret agere incipiens consumendo, tamdiu agere posset, quamdiu totum consumpsisset. Quia tamen magnitudo cuiuslibet eorum admiranda est, quamquam pars cuiuslibet eorum destrui posit, tota tamen cuiuslibet elementi moles destrui nunquam posit: ita vt quãtumcumq; de quolibet elemento corrumpatur, semper maior pars inconsumpta maneat. Postea verò elementum illud agens in alterum conuertit se in pristinam magnitudinem agens, & sumens ex alio partem materię, quæ prius ex eo sumpta fuerat resoluendo illud in alterum elementum. Hoc pacto inter elementa cõtinuum bellum, atque inexorabile, & immortale est, quòd nunquam pace finietur concordantibus ipsis in E vnum, quoniã natura ad hoc obstat, nec alterius eorũ interitu desinet vnquam bellum.

Cuiuslibet elemẽti admirãda est magnitudo.

Alia ratio incorruptibilitatis in elementis. *Cap. LXI.*

ALIA autem incorruptibilitatis ratio in elemẽtis est ex parte conditionis elementorum. Sic.n. elementa originari potuissent, vt abinuicem corrumperentur: sed modus iste habitudinis eis non constat, ideo eis corruptio omnimoda induci non potest: nũquam ergo, aut omnia pęnitus, aut aliquod eorũ prorsus corrumpetur. Hoc autem patet, quia elementa inuicem contrarietatem habent, & reciprocè agere in alterutrum debent, atque quãtum agendi excessus

in

in alterutris exigit, tantum se corrumpunt. Magis tñ inuicem se corrumpunt elementa habentia solidam contrarietatem, quàm ea, quæ solùm in vna qualitate suscipiunt oppositionem. Vnde si elementa solidam habentia contrarietatem simul posita forent, necesse esset, vt se penitus alterando corrumperent: quia nullum medium symbolum habent .i. nullam mediam qualitatem similem, in qua conueniant. Sed nec talis eis ordinis situs datus est, quoniam ea, quæ solidam contrarietatem non habent, sed superficialem .s. in altera qualitate dumtaxat simul locata sunt: quæ verò solidam habent oppositionem non se contingunt immediatè, sed per alia media elementa: quoniam quæ non habent solidam contrarietatem, aliquod symbolum habent in quo conueniant .s. aliquam mediã qualitatem. Ignis & aqua solidam oppositionem habent, quia ignis calidus, & siccus: aqua autem humida, & frigida est: simul ergo locata non sunt. Aer quoque, & terra solidę contrarietatis habent habitudinem: qa aer humidus, & calidus, terra autem frigida, & sicca ē: simul ergo locata non fuerunt, sed inter ignem & aq̃ aer mediat tollens solidam oppositionem. Inter aerem, & terram aqua mediat faciens non esse solidam contrarietatem. Vnde inter omnia elemēta terram tanquam omnium elementorum centrum posita ē: apud ipsam verò aqua sita est, quoniam ista duo elementa tantam similitudinem, sicut contrarietatem habent. Terra quippè frigida, & sicca est: aqua autē frigida, & humida. Terra ergo, & aqua non habent solidam contrarietatem: sed oppositionem suscipiũt quantum ad humiditatem. Habent autem inter se similitudinem, & non se corrumpunt propter frigiditatem, quæ in ambobus elementis est. Aqua autē, & aer solidè non opponuntur, sed in altera qualitatũ; simul ergo posita sunt, vt sic se non corrumperent. Nam tantum aquæ aeri similatur, quãtum repugnat: vnde in quantum opponuntur, se corrũpunt, inquantum verò similia sunt, se conseruant. Non magis ergo se oppugnabunt, quàm conseruabunt. Quod patet, quia aqua est frigida & humida, aer verò est calidus & humidus, quantum ad humiditatē similes sunt: quantum autem ad frigidatem aquæ, & calorem aeris se opugnant. Apud aerem vltimo locus ignis positum est: hæc autem se penitus corrũpere nequeunt. Tantum enim sibi repugnant quantum se conseruãt. Nam ignis calidus, & siccus est: aer autem humidus, & calidus, quantũ ad similitudinem caliditatis se conseruant, quantum ad dissimilitudinem sicci & humidi se opugnant: non poterunt ergo se totaliter corrumpere. Quamquam inter elementa sunt quędam, quæ altera penitus corrumpere possent: & sic omnia prorsus interirent: situs tamen abstulit istam corruptionem, in quo infinita diuinæ magnitudinis lucet sapientia, vt sic elementa locaret, vt ea, quæ aliàs locata se penitus corrumperent, sic locata se totaliter corrumpere impossibile sit.

Prout elementorum pondera exigebant, sic ipsis sunt loca distributa. Cap. LXII.

AMPLIVS autem ad hanc omnimodè corruptionis deuitationem multum conferunt naturalia elementorum singulorum loca, & pondera rectè distributa: nam secundùm pondera sibi naturaliter tradita tenent sua loca naturaliter conuenientia, non potentia ab alio eleuari, vel deprimi. Terra .n. inter omnia entia maximam obtinuit grauitatem: ideo in distinctionem naturalium locorum vltimum possedit locum: vnde in centro rerum, & circa centrum locum accepit. Aqua verò naturalem accepit

F grauitatem terræ propinquam, sed minorem quidē: vnde non accepit locum ita humilem sicut terra, sed ei coniunctum eamque circundantem. Aeri autem grauitas data non est, sed leuitas, non est tamen maxima leuitas, quæ in omnibus corporibus esse possit: accepit ergo sublimem locum, nec tamen altissimum locum inter omnia elementa, sed mediocrem super aqua. Ignis autem sicut inter omnia elementalia corpora maximam leuitatem assumpsit, ita altissimus ei locus datus est. Nam sphæra sua orbi lunæ coniuncta in parte sua superiori est. Vltra hunc autem nullum elemētum, aut elementale corpus est, sed ipsa cęlestia corpora. His autem in ista rerum machina sic locatis, vnum elemētum nequit alterius elementi locum naturalem vsurpare: nam ad hoc, vt
G vnum elementum alterius teneat locum, oportet vt teneat determinatam grauitatem, aut leuitatem: quã exigit locus illius elementi, sed vnum elementum nequit alterius elementi grauitatem, aut leuitatem habere, nec igitur locum poterit vllatenus vsurpare. Hoc pacto terra esse nequit in sphęra ignis, vel aeris, quoniam sphæra ignis, vel aeris est locus leuium corporum, terra autem nullam leuitatem, sed grauitatem summã habet. Sic quoque aqua in sphæra aeris, vel ignis esse non valet: nam istæ duæ sphærę leuitatē aliquam requirunt, aqua autem leuitatem nullam habet. Identidem aer locum aquæ, & terræ possiderę nequit: quoniam aqua, & terra graues sunt, & loca
H earum sunt loca exigẽtia grauitatem, aer autem leuis est. Aer quoque possidere nõ potest sphæram ignis: nam & si aer subtilis sit: tamē sphæra ignis exigit corpus maximè leue, quia est locus maxime leuium: aer autem & si leuis sit, extremam leuitatem non habet. Hæc autem secundùm propria pondera singulorum elementorum dixerim. Aliquando tamen propter desiderium replendi vacuum, vt non detur discontinuatio in vniuerso, vnum elementum occupat partē loci alterius. Ignis autem in loco aquæ, atque terræ esse nequit; quia ista sunt loca corporum grauium, ignis autem inter omnia elementata, & elementa leuissimus est. Identidem ignis sphæram aeris occupare nequit, quia quamquam aer corpus leue sit, & lo
I cus eius sit locus corporum leuium: non est tamen locus maximę leuitatis, quam requirit ignis in loco, cùm sit leuissimus in corporibus, altiorem igitur exigit locum quàm sit sphæra aeris.

Quomodo situs tollat corruptionem omnimodam in elementis penitus contrarijs. Cap. LXIII.

HIC autem, quem descripsimus, est naturalis elementorum situs secundùm loca, & pondera naturalia: quo posito, quamquam aqua ignem penitus corrumpere appetat, nequibit repugnante ei natura grauitatis: non enim valebit ascendere ad locum sphęre ignis, in qua est maxima leuitas, cũ aqua grauis sit.
K E contrario autem si ignis habens solidam contrarietatem cum aqua, eam penitus corrumpere velit, non poterit, obstante ei naturali maxima leuitate: nam si velit aqua ad locum sphærę ignis ascendere, nequit ad corrumpendum totaliter ignem, obstante ei grauitate naturali. Ita ignis ad aquam consumendam descendere nequit, obstante naturali leuitate repugnante loco aquæ. Hoc pacto admirabilis artificij Dei in situanda ista machina elementorum sapientia patet, vt ea, quæ penitus vicissim corrumpenda erant: nullum sibi in alterutrum inferant nocumentum. Sicut enim duo capitales, atque sæui hostes, qui spontaneam inuicem amplecterentur mortem, vt eam vicissim infligerent: totumque populum suo fragore

Pulchra elementorum comparatio.

concuterent: si diuersis carceribus seiuncti teneantur, nihil sibi nocebunt. Ita, & duo elementa solidam habentia oppositionem se penitus mutuo confligentia lacerarent, atque destruerent, suaque corruptione totam vniuersi fabricam disturbarent: si in iunctura daretur locorum; locorum tamen seiunctio hic immensa remouit dispendia. Sed adhuc in hoc immensum excessit admirandi Dei nostri sapiens potentia: quia quãto duo capitales hostes ne inuicem mortem incutiant, populumque suo comoueant impetu distinctis carceribus detinentur: inuiti detinentur, vellentque si libertas daretur, prodire in publicum, vt mutua bella gererent. Ignis tamen, & aqua aer, & terra capitales, & solidos fouentes inimicitias, quia plenam contrarietatem habent: nec se tangere quæunt diuersis manentes locis, inuiti tamen non tenentur, sed in locis suis naturalibus manent, quæ deserere nequeunt, nec concupiscunt: quin potius, & si possibile foret extra loca illa manere elementa, extra tamen manere nollent. Hoc enim admirabile opus Dei est, ex infinita sapientia, qua sic conuenienter cũcta ordinata sunt.

Quomodo naturalis situs tollant omnimodam symbolicis elementis corruptionem.

Cap. LXIIII.

AMPLIVS autẽ hęc pondera, & leuitates elementorum, secundùm quæ loca naturaliter sibi determinant: non solùm tollunt, vt elementa solidam continentia contrarietatem ad se accedere nequeant ad se penitus corrumpendum depressis quibusdam, & aliis eleuatis in sublime: sed adhuc magis, hoc fit ad tollendam corruptionem elementorum non habentium solidam contrarietatem, sed sibi quodammodo similium, & quadam ex parte repugnantium, vt se inuicem penitus non corrumpant. Nam quamquam elementa, quæ coniuncta locis sunt, similitudinem quandam inter se habeant, & contrarietatem: euenit tamen interdum, vt qualitas illa, in qua oppositionem suscipiunt, ad tantum argumentum deueniat: vt penitus contraria esse videant hęc elemẽta nullo symbolo interiecto. Tunc quoque inter se ita ferox corruptiuum bellum gerent, ac si vnum cũ altero solidam haberet contrarietatem, atque se penitus corrumperet, nisi sedes naturales hoc tollerent secundùm pondera, & leuitates. Quod euidenti cõprobatur exemplo. Ignis calidus & siccus est, aer autem humidus & calidus: in calore similitudinem habent, in humore & siccitate repugnant: ideo cùm ignis in calore, & siccitate nimis supercreuerit, aget in aerem tanquam in totaliter contrarium. Identidem autem aer igni inimicatur in humiditate. cùm igitur aer in caliditate & humiditate improportionabiliter excesserit: aget in ignem, tanquam eis solida cõstaret oppositio nullo simbolo interiecto. Aqua quoque aeri coniuncta ad aerem similitudinem, & contrarietatem habet: in humiditate similitudo est, in frigiditate autem dissimilantur: ideo cùm aqua secundùm frigiditatem supercreuerit, ita aeri obuiabit ad corruptionem, ac si nulla eis inesset concordia qualitatis. Sic quoque de cęteris elementis, & per contrarias habitudines. Contingit tamen, quòd quędam elementales qualitates abundantius quodam tẽpore fortificentur quàm alio, & quædã elementa aliis magis, quodam tempore, q̃ aliis aduersentur. Si igitur sedes non disturbarent actiones qualitatum contrariorũ: in illis temporibus elementa se penitus confecissent. Si enim elementa super se aliquam influentiã

A non reciperent, in se has mutationum vices non haberent: tota tamen elementalis regio à corporibus celestibus influentia recipit. Inter hęc aũt quædam caliditatem influunt, quædam verò humorem, quædam frigus, quędam siccitatem. & s'm hanc cęlestium corporum influentiam fortificantur, aut debilitantur magis & minus elementales qualitates. Et quia sol totius caloris pater est, in influendo, cùm versus nos declinauerit transiens lineam æquinoctialem, & appropinquãs ad tropicũ Cancri, quę est latitudo, vel declinatio septentrionalis: quando nobis est ver, & æstas, quia radij solis tunc potentiores sunt: cùm sint directi ascendentes ad perpendicularẽ: fortificatur pars sphæræ ignis, quę est versus nos contra partem septentrionalem vltra æquinoctialem inter eam, & tropicum Cancri: tũc
B ignis adiunctus à corporibus cęlestibus agit in aerem potentissime desiccando, & posset illum consumere penitus, nisi ad hoc naturales sedes, & leuitates, atque pondera elementorum repugnarent. Nam & si ignis inclinetur ad destruendum aerem, cuperetque illum penitus absumere, non posset tamen repugnante sibi sua leuitate. Oporteret namque vt ad hoc, quòd ignis per totam sphærã aeream deberet descendere eã prorsus occupando, atq; coniungendo extremitatem suã extremitati aquæ, & terræ, quod impossibile videtur. Nam sicut aquæ repugnat ascendere per totum elementum aeris, vsq; ad superficiem concauam sphæræ ignis: ita repugnat igni descendere per totam aeris
C spæram: ignis quippe locum maioris leuitatis naturaliter sibi determinat quàm sit sphæra aeris.

Quædam attinentia ad superiora.

Cap. LXV.

CONSIMILITER autem tempore contrariò, quo sol declinat ab ęquinoctiali versus Capricornium, inter æquinoctialem, & tropicum Capricornij, quæ est declinatio meridiana, & incipit in medio quasi mẽsis Septembris: & vocatur tempus istud autumnus: & tempore quo sol redit à capite Capricornij ad æquinoctialem, quod incipit in medio mẽsis Decembris, vsque ad medium Martij, & vocatur
D hyems, sol à nobis valde recedit, & causatur magna frigiditas, & humiditas in terra nostræ habitationis, quæ est versus polum arcticum siue septentrionalem incipiendo à linea ęquinoctiali. In hoc autem tempore humiditas aeris vigoratur, & agere potest in ignẽ, ita vt illum penitꝰ destruere posset, nisi loca naturalia elementorum hoc impedirent. Aer namque ascendere nequit ad totam ignis spæram: quoniam & si aer leuitatem habeat, maior tamen est igneæ sphæræ leuitas, quàm sit leuitas, quam exigit aereum corpus: nequibit ergo per totam ignis sphæram aer ꝯscendere, nec illum penitus opugnando destruere. Identidem autem in hoc tempore, scilicet autumno, & hyeme aquę frigiditas vigoratur, secundùm quàm in aerem
E sibi coniunctum ad corrumpendum agere posset: ac si solidam oppositionem haberent: ageretque aqua in aerem eum penitus corrumpendo, nisi ad hoc sedes naturales elementorum obuiarent propter pondera, & leuitates. Aqua enim per totam aeris sphærã ꝯscendere nequit, nam aerei corporis sphera leuitatẽ exigit in corpore, qđ in ea locãdũ est, quod in aqua nequaq̃ est, cũ ipsa grauis sit: ascẽdere ergo per totã aeris sphærã nequit ad ꝯsumandũ penitus aeris elemẽtum. Hæc autem, quæ accidunt in hac parte terræ habitabilis, in qua nos sumus inter ęquinotialem, & polum arcticum septentrionalem veniendo à linea æquinoctiali versus tropicum cancri: accidunt in alia medietate mundi

Aduerte p contrariis tẽporibus accidant istas hyẽs ver, & autunnus in septentrionali, & in meredionali plaga.

mundi, quæ eſt ab æquinoctiali linea, vſque ad polum antarcticum, quæ eſt declinatio meridiana, & eſt in ea tropicus Capricorni, ſed contrariis partibus accidit. Nã qđ apud nos accidit, cũ nobis ver, & ęſtas eſt, accidit illis dum eſt nobis autumnº, & hyems: & quæ apud nos fiunt, cùm nobis autũnus, & hyems eſt, accidit illis. quando nobis ver, & æſtas eſt. Cauſa huius notiſſima eſt. ſ. quia tanta eſt declinatio ſolis ab æquinoctiali contra caput Capricorni, ſiue tropicum, quæ eſt declinatio meridiana, ſiue auſtralis, quanta eſt declinatio ſolis à linea æquinoctiali verſus tropicum Cancri, quę eſt ſeptentrionalis, & ſuper noſtram habitabilem terram, & eſt iſta declinatio, vel latitudo contra polum arcticum. Quod tamen nobis vno tempore accidit, eis alio contrario tempore fit: quia declinatio auſtralis, & ſeptentrionalis, ſecundùm quas cauſantur iſtę diuerſitates, ſunt in temporibus contrariis. De locis autẽ, & locationibus, actionibus, & corruptionibus, & naturalibus ponderibus, & leuitatibus elemẽtorum ad determinationem locorum, aliiſque eorum proprietatibus plurimæ ſpeculationes altiſſimæ, & magni dulcoris, & in fundamentis naturæ haberi poſſent: in quibus magna ex parte altiſſimi Dei ſapientia in horum ordinatione proditur. de quibus non eſt noſtri ampliº dilatare ſermonem: quoniam nimis diſgredi cogeremur. De his Boetius ſequens Platonicam poſitionẽ loquebatur in tertio de Conſolatione metro nono. quod incipit. O qui perpetua. cùm ait.

Tu numeris elementa ligas, vt frigora flammis,
Arida conueniant liquidis, ne purior ignis
Euolet, aut merſas deducant pondera terras.

Ideſt Deus colligauit elementa inter ſe in ꝓportionibus numeralibus, ſcilicet quòd inter duo elementa habentia contrarietatem ſolidam nõ ſit vnio, niſi per duas medias qualitates alterius elementi, ſicut in numeris ſolidis, quos cubos Græcè appellare conſueuimº, ſe habet arithmeticè, vt inter duos cubos ſemper neceſſarium ſit reperiri duos numeros planos, qui ſe habeant in proportione continua cum duobus cubis. ſicut inter octo, & viginti & ſeptem, qui ſunt duo primi cubi, quorum primus ex binario, ſecundus ex ternario inſurgit, Duo numeri plani reperiuntur continuo proportionales, ſ. duodecim, & decẽ & octo, qui ſe habent mutuo in proportione ſexquialtera. Et ſicut in numeris planis, quos quadratos appellamus arithmeticè, ſemper neceſſarium eſt inter duos quadratos proximos vnicũ duntaxat reperiri proportionalẽ numerum linealem: ita & inter duo elementa habentia contrarietatem ſuperficialem, & non ſolidam, vnam qualitatem pręciſe reperiri neceſſe eſt. De numeris patet, vt quaternario, & nouenario, qui primi numeri ſuperficiales, ſiue quadrati ſunt: quorum vnus ex binario alter vero ex ternario inſurgit. Reperitur vnus numerus ſuperficialis, ſcilicet ſenarius, qui iſtis in proportionalitate continua ſe habet, ſcilicet in ſexquialtera. De elementis patet, quia primam oppoſitionem ſolidam, ſiue cubicam habent ignis & aqua: aer & terra: ideo inter duo quælibet horum intercidit vnum elementum, quod duas qualitates proportionales habet ad duo alia elementa ſolidam habentia contrarietatem. In elementis habentibus proportionem ſuperficialium numerorum, ſcilicet quadratorum, quæ ſunt elementa coniuncta ſecundũ ſitum ſolùm, intercidit vnum medium proportionale, ſcilicet vna qualitas, & non aliquod elementum, vt inter aquam & terram: aerem & ignem. Nam inter aquam & terram proportionalis eſt frigiditas: inter aerem & ignem medium eſt caliditas: & iſta

F ſunt proportionalia in qualitate illa. Et hoc fit vt frigora flammis conueniant, ideſt vt elementa frigida & calida conueniant, ſcilicet aqua & ignis; quæ habent contrarietatem ſolidam, & habent medium elementum aeris, ne ſi ſimul ponerentur, corrumpentur abinuicem. Et hoc etiam fit, vt arida liquidis conueniant, ſcilicet terra, quæ eſt ſicca conueniat aeri, qui eſt liquidus, ideſt humidus, ſcilicet quòd cùm habeant ſolidam contrarietatem, ſe penitus non deſtruant obſiſtente ſitu. Et hoc etiam ne purior ignis euolet, ſcilicet quantum ad leuitates, & pondera elementorum, ſcilicet quòd iſta ſunt ordinata in proportione numerali: quoniam ſi proportionis modũ excedant, ignis factus purior, ideſt excedens proportionem alio
G rum in leuitate, euolabit dimittens contiguitatem ad alia elementa, & ſic manebit vniuerſum diſcontinuatum. Vel pondera deducent terras merſas, ideſt magis mergerẽtur terræ comprimendo ſe in ſe ipſas, & indurando præ nimia grauitate. Patet igitur de elementis, quòd ſunt corpora compoſita, & non mixta: ideo cùm nullum eorum intra ſe contrarietatem ſolidam, aut qualemcunque habeat, nullum poterit corrumpi à ſe ipſo; habet tamen quodlibet eorum ad alterum contrarietatem: vnũ igitur ab altero partim corrumpi poterit.

De corporibus compoſitis alterius conditionis quàm ſint elementa. Cap. LXVI.

H

IN ſuperioribus dictum eſt, elementa duntaxat corpora compoſita, & non mixta eſſe. alia autẽ compoſita, & mixta erant, quod quidem verum eſt in regione elementali generabilium, & corruptibilium. Præter hoc tamẽ ſunt alia corpora non mixta alterius conditionis, quæ compoſita ſunt, & non mixta: Hoc quidem tam de planetis, quam de fixis aſtris, quã de orbibº ipſis cęleſtibus intelligendũ dixerim. hęc enim corpora compoſita ſunt, quoniã eorum nullum eſt, quod ſubſtantia ſimpliciter ſit: quia ſubſtantia ſimpliciter ſpiritus eſt. Item nullum horum materia, aut forma, quia nullum horum per ſe ſtare valet: ſed mate-
I ria cùm forma, niſi forma ſpiritualis ſit, velut anima rationalis, quæ cùm forma humani corporis ſit, per ſe tñ ſtare põt. Quodlibet ergo horum cęleſtium corporũ ex materia & forma compoſitũ eſt. Quamquam de materia cęleſtium corporũ, an ſit eadem cum materia horum generabilium & corruptibilium, apud philoſophantes dubium ſatis eſt: magis tamen rationi conſentaneum eſt cęleſtium, & elementalium corporum materiam eandem non eſſe, nec eaſdem habere conditiones. Ex hoc autem corpora cęleſtia in ſe nullam habent contrarietatem: nullum quippe eorũ in ſe qualitates habet ſolidam contrarietatem, aut aliqualem continentes, nec aliquod eorum qualitatem aliquam habet, quæ repugnet qualitati alterius cor-
K poris cœleſtis: hac enim conditione in cęleſtibus corruptio, aut in totum, aut in partem ſequeretur, quod falſitate notatur. Alia autem, quæ ſunt compoſita, & mixta ſunt, mixtio tamen eorum parua eſt: quia paucam habent in ſe diuerſitatem valde propinquã vniformitati, & naturæ elementali, quæ compoſita duntaxat eſt, mixta autem nequaquam. Sic eſt de lapidibus, & quibuſdam mineralibus: vnde ſicut elementa ſe ipſa non corrumpunt: ſed in alterutrum in ſe agunt, ita & hęc ſe ipſa non deſtruunt. Si igitur aliquando corrumpuntur, à ſe quidem non patiuntur, ſed ab extrinſeco corrumpente: ideo ſicut elementum terræ, quia compoſitum eſt, & non mixtum, perpetuum eſt, niſi ab aliquo agente extrinſeco corrum-

Corpora cęleſtia nõ ſunt mixta ſed compoſita.

Nulla penitus contrarietas reperitur in corporibus cęleſtibus.

corrumpatur: nam & lapides, & mineralia quædam perpetuari possunt, nisi ab extrinsecis corrumpantur: ita & si mixta sint, plenam tamen mixtionem non tenent. Sic quoque de auro, & argento, & ferro, similibusque dicendum est, quia imperfectam mixtionem habent. Hoc modo composita, & nullatenus mixta, aut composita, & habentia mixtionem imperfectam in se contrarietatem intrinsecam non habent: habēt tamen contrarias qualitates ad alias res. Res admixtę perfecta mixtione, atque compositæ sicut omnia aīalia, & plantæ, quamquam plantę infimum gradū per se tę mixtionis habent, intra se contrarietatem habēt. Ex hoc autē contrariò inducitur, scilicet quòd mixta perfecta mixtione ab intrinseco corrumpentur, etsi nihil illis obstiterit corruptiuum: composita autem, & nō mixta, aut mixta imperfecta mixtione ab intrinseco corrumpi nequeūt, sed si in eis aliquo modo corruptio inducetur, necesse est, vt ab altero inducatur.

In Deo nulla est contrarietas.

Cap. LXVII.

NVNC verò ad inceptam prius illationem redeamus, quæ dulcedine speculationis de habitudine elementorum aliquandiu dilata fuerat: omnis corruptio per contrarietatem fit, & in eo quod contrarietatem nullam habet, corruptio nequaquam fit. In Deo autem contrarietas nulla fit: fieri igitur in eo corruptionem aliquam impossibile est. Quod autem in Deo contrarietas nulla sit patet: fit enim in aliquo dupliciter contrarietas, quia aut tota est in eo. s. vt intra rē sint duæ qualitates, aut plures, quæ mutuam oppositionem habeant: aut pars contrarietatis intra rē est. s. vna qualitas, quæ oppositionem habet ad aliam qualitatē quæ in aliqua alia re est. Secundus oppositionis contrariæ modus conuenit compositis, & non mixtis, aut mixtis quidem imperfecta mixtione. Primus autem modus rebus compositis, & perfecta mixtione comixtis pertinet. In Deo tamen compositionis, aut mixtionis nullus modus est: nam quod mixtum, aut compositum est, corpus est, aut corporeum: Deus autem nec corpus, nec corporeū quidquam est. In eo igitur compositio, aut mixtio nulla erit, & consequenter nulla corruptio. Si enim in corporibus cęlestibus corruptio nulla est, sicut omnes de natura loquentes attestātur, & ponit Aristo. 2. de cęlo, & mundo, à fortiori de Deo dicetur, quòd incorruptibilis sit, cùm perfectior omnibus entibus sit. Amplius autem Deus corruptionem suscipere nequit, quia corruptio est passio: ipsa autem ab aliquo agente semper illata est: agens autem potentius est semper patiente: Deo tamen potētius nihil esse potest. nihil ergo in Deum agere valet, & consequenter, nec corrumpi. Item in eo quod corrumpitur, aliquid desinit esse, & alterum permanet: in Deo autē non est aliquid, quod desinere esse quæat altero permanente, cùm totum esse suum vnum, & simplex, atque indiuisibile sit: corrumpi ergo Deus nequit. Huius inductionis maior patet, nam cùm aliquid naturaliter corrumpitur, forma eius non manet, materia autem esse nunquam desinit, cùm ingenerabilis, & incorruptibilis sit, vt inducit Aristote. primo Physicorum. Forma autem, & si interdū permaneat, vt in forma humana, cùm deficiente homine adhuc anima permaneat, dicēdum est, ꝙ ibi aliquid tollitur, scilicet vnio animæ, & corporis, & ipsum compositū resultans iam non est. Item illa corrumpi possunt, q̄ esse cęperunt, & esse firmum non habent: Deus autem esse non cepit, quoniam ab æterno est, esse quoque suum perfectius omnibus rebus est: corrumpi er-

Duplex in aliquo est contrarietas.

A go Deus nequit. Ex præmissis ergo illatum est, quòd quemadmodum Deus genitus nō est, ita & corrumpi nequit. Hi autem erant duo imperfecti motus.

Quod augmentationem in Deo suscipi impossibile est.

Cap. LXVIII.

PERTRANSITIS igitur motibus impropriè dictis, de eis, qui motus propriè appellantur dicēdum est. In his autem primus est augmentatio, cùm aliquid tendit à minori quantitate in maiorem, iuxta Arist. 5. Physicorum cap. 4. hunc autem motum in Deo suscipi impossibile patet: nam augmentatio in corporeo est, Deus autem corporeum quid non est: B augmentari ergo nequit. Item in augmentatione quantitas continua suscipitur, sed in Deo quātitatem continuam suscipi impossibile est: augmentari ergo eum nullatenus esse potest, in Deo autem quantitatē continuam recipi non posse patet, quia quantitas cōditio corporis est: Deus aūt nec corpus est, nec corpus habet. Itē augmentatio fit ꝑ alimentū ꝯuersum in substātiam aīalis aliti. s. in carnē, & sanguinē per maiores partes. quā fuit deperditū: in Deo tñ hoc non est, quia non alitur, nec alimēto eget: alimētū nāq; ad aīatarū rerum seruationem est, quæ sine alimento cōseruari nō poterāt: Deus tñ alimēto nō ꝯseruat, quia esse suū C manens est, nec aliqua re indiget. Item quod alitur, & nutrimentum recipit, habet stomachum, in quo cibus recipiatur, aut aliquid loco stomachi. s. aliquā concauitatem, qua recipiatur cibus digerendus: in Deo tamen nihil tale est, cùm incorporeus sit, non igitur alimento indiget, nec stomachum habet. Item si Deus maiorem quantitatem susciperet posset, quousque illā acciperet, esset in potentia ad aliquid, Deus tamen totum suum esse perfectū habet, cùm nihil vltra habere possit quàm habeat: in Deo igitur mutationem vllam secundùm augmentationē fieri impossibile est. In Deo quoque diminutionem fieri impossibile est, quàm secundùm motum propriè dictū appellamus: nam diminutio fit secundùm quantitatem continuā: D in Deo autem quantitatem continuam nullam esse liquet, diminutionem ergo in eo fieri impossibile est. Item quamquam motus secundùm se, aut in se aliquam dicat imperfectionem, quæ in Deo satis est excludenda cuilibet loq̄nti: cōcesso tñ aliquo motu magis augmentationem esse fateremur, quoniā augmentatio perfectionem quandam notat. conuenientius igitur Deum crescere quàm diminui fateremur. In motibus autem propriè dictis terti⁹ est alteratio, quę est variatio ab vna in alteram qualitatem. vt Arist. ait Physicorum lib. quinto cap. quarto. Hūc motum accidere Deo impossibile est. Nam motus ab vna qualitate in alteram, aut est in caloribus, & saporibus, odoribus, & vocibus, frigiditate, caliditate, & similibus, quæ sunt in tertia specie qualitatis, & sunt obiecta sen- E sitiuarum potentiarū: aut erunt aliæ qualitates. Si āt de his sensibilib⁹ loquamur qualitatibus, dicendū est, ī Deo non esse motū alterationis ad tales qualitates: oēs tales qualitates corpus præsupponunt, cū in corpore sint: in Deo autem corpus non est, cùm incorporeus sit, in eo igitur secundùm hoc motus impossibilis est. Si autem alias assumamus qualitates, quæ verius passiones sunt quamquam modum qualitatum gerant, sicut tristitia, & gaudium, spes, dolor, & timor, desiderium, abhominatio. Dicendum est, in Deo nullam talium fore qualitatum: omnes enim hæ imperfectionē magna dicunt diminuentes à tanto bono, quantum in Deo cōis ponit aīorum ꝯceptio,

aut sapientum concludit illatio; nam quod interdum F lætum, interdum verò triste est: nunc dolores nunc desideria sustinet, in se bonum summũ non habet, quod in Deo ponimus: aliæ autem huiusmodi inductiuæ rationes multę haberi poterãt, de quibus in præsenti sufficiant, quę dicta sunt.

Quod Deus non localiter moueatur. Cap. LXIX.

QVARTVS in motibus proprie dictis modus secundùm locum est, qui ab Aristote. in quinto Physicorum latio vocatur in cap. quarto. Hunc motum Deo aduenire impossibile est: nam id secundùm locum mouetur, quod locum accipit locum relinquens: G in Deo autem tale quid assignari nequit, in Deo igitur localem mutationem impossibilem fore liquet. Quod autem Deus nequeat vnum locum relinquere alterum sumens, apparet quoniam tunc aliquis locus foret, in quo Deus non esset, quod falsum est. Sic patet Ieremiæ vigesimo tertio capit. Cęlum, & terram ego impleo, dicit Dominus. Item cum aliquis est in loco, quem adipiscere cupit, non mouetur: Deus autem vbicunque esse vult est, locum ergo non mutat, nec ad locum tendit. Huius inductionis maior patet, quia locus, ad quem quisquã mouetur, est terminus motus sui, & cùm eum acquisierit, cessat motus: quòd autem Deus sit vbicunque esse vult patet, quoniam non esse potest velle nisi in H locis, qui sunt, sed nullus locus est, in quo Deus non sit, quia cęlum, & terram implet: nullus ergo locus esse potest, in quo esse vellit, & consequenter mutari secundùm locum nequibit. Amplius autem localiter nihil mouetur, nisi loco cedẽs locum accipiat: sed Deus nequit locum relinquere, aut accipere: moueri ergo illum impossibile est. Deum autem loco cedere, aut locum accipere non posse patet, quia Deus locum habere nequit, cùm sit in loco solum corpus iuxta Arist. diffinitionem quarto physicorum. s. locus est vltima superficies corporis ambientis: Deus autẽ corpus, aut corporeus non est, in loco igitur esse eidẽ non contingit: hoc modo nec locum perdere, nec acquirere potest: motus ergo secundũ locum ei adue- I nire non valet. Item locus rem locatam perficit, cũ locus ponatur principium conseruatiuum: Deo ergo in loco posito aliquam ei conseruationem, & perfectionem prouenire ex loco necesse erat: Deus tamen à nullo perfici potest, quoniam sic id, à quo Deus pficitur, Deo perfectius foret, quod humana conceptio abhorret: Deus igitur in loco esse nequit, & cõsequẽter nec moueri ad locum. Item cùm aliquid priorem locum mutat, si secundùm rationem mouetur, ad aliquam acquirendam perfectionem, quã in priori loco non habebat, mouetur: hãc autem in loco, ad quem tendit sibi possibilem, aut affuturam sibi arbitratur: alioquin hunc motum vanum appellari ius est. Dato K ergo locali motu in Deo, inquiretur, an moueatur ad inquirendam aliquam perfectionem, quam non habeat, aut ad nullius perfectionis acquisitionem mouetur. Si autem nullius perfectionis acquirendæ causa factum in eo motum astruxerimus, vanum, atque stultum fore motum necesse est, quod conceslu, & auditu indignissimum. Si autem alicuius acquirendæ perfectionis occasione moueatur, aut illam perfectionem per motum recipit, aut non. Quod si p motum in eo perfectionem acquirendam censuerimus, eum ante hoc imperfectum fore constabit, qm̃ ei aliquod bonum aberat, quod concessum quodlibet nõ meretur. Quod si Deum ad aliquam acquirendam perfectionem moueri fateamur, eum tñ illam perfectionem non acquirere, inquiretur, an illam pfectionem acquirere possit an non. Si aũt eum perfectionẽ hanc acquirere posse concesserimus, acquirere tamẽ nolle, fateri necesse est motum suum ad nihil proficere velle, quod motum vanum, atq; stultum efficit: hoc autem Deo repugnat. Si autem Deum acquirere pelle perfectionem fateamur, acquirere tamen non posse dicamus, confiteri necesse est Deum rebus naturalibus imperfectiorem fore: naturalia quippe mouentur, & s̃m hos motus perfectiones acquirunt, ad quas illa conditio speciei, aut agentium excitatiua inclinauit: Deus autem si perfectionem illam ad quam inclinaretur acquirere non valeret, imperfectior naturalibus cunctis rebus existeret. Amplius ãt si Deum ad acquisitionem alicuius perfectionis moueri fateamur, quã acquirere impossibile sit, aut scit impossibile sibi fore illam adipisci, aut nescit an adipisci continget: si autem fateamur sibi constare impossibilem fore acquisitionem eius, ad quã mouetur, inutilem, atque prorsus stultum fore hunc motũ constat: nemo quippe ad quidpiam moueri debet, si illud sibi acquiri impossibile arbitratur, frustra tamen, & stultum agere quidquam, à Deo longe est. Quod si fateamur nescire Deum, an perfectionem ad quã mouetur acquirere possit, immane inconueniens est: hoc pacto Deum insipientem fore cõuincetur, quod absonum est; patet ergo Deum moueri non posse: ex prælibatis ergo licèt longa inductione conclusum patet, Deum moueri non posse; iste igitur serpens, qui Christus vt Deus erat, motus non fuit.

Deum nõ esse in loco.

Pars sexta metaphoræ quartæ, scilicet, Serpens, qui audiuit. Cap. LXX.

HVIVS quam sępe nomino quarti Paradoxi particula sexta est. Qui audiuit, scilicet quòd serpens iste audierit, & qm̃ Christum hunc serpentem esse concessimus, de eo quòd audierit concedere necesse est. Quod autem Christus aliquando audierit, dubitari irrationabile videtur: audire namque potentiæ auditiuę actus est: in Christo autem auditiuã constat esse virtutem, liquet ergo ꝙ audierit. Quod autẽ in Christo auditiua potentia fuerit, liquet: nam visiua, auditiua, gustatiua, odoratiua, & tactiua potentiæ in omnibus perfectis animalibus sunt, quę habent extremum gradum animæ sensitiuæ inter animata non rationabilia, quanto igitur differentius, quod rationale animal est, has potentias sensitiuas habebit? de Christo autem huiusmodi erat, cùm verus homo foret, de ipso ergo constat, quòd audiuisset, cùm haberet potentiam sensitiuam. In hoc autem dubitari quidẽ radicem nullam habet: nisi fortasis Christum hominem verum fuisse difiteamur, eum corpus phantasticum accepisse asserentes, scilicet si veram carnem de virgine, vt Ecclesia perhibet, non sumpsisset, sed corpus sibi formasset de aere. Si autem huiusmodi habuisset corpus, audire, & videre, cętere quoq; sensationes impossibiles ei forent, vt late disseruimus super Exodum cap. septimo, & vigesimó, cùm dicebatur, quòd cùm angeli nobis apparentes corpora de aere fabricata sumunt, quamquam ibi oculos, & nasum, aures, cęteraque corporis humani lineamenta, & distinctiones extrinsecus habeant, sicut nos habere dignoscimur, audire tamen nequeunt, & videre, odores quoque fętidos, aut suaues nec percipiunt, nec discernunt, gustare autem nihil possunt, & si ori suo applicuerint, aut introrsum velut deglutiẽdum transigendum transmiserint, tactiuam quoque nullam experiuntur qualitatem. horũ aũt naturalia fundamẽta, & obuiãtia quoque, atq; solutiones ibidẽ explicata sunt.

Angeli assumentes corpora phantastica.

De

De Christo tamen nemo rationabiliter astruere valet, eum phantasticum corpus assumpsisse: ipse siquidem pleraque veritatis naturæ humanæ in se ipso signa dedit. Si enim Christus phantasticum ex aere confectũ habuisset corpus, sanguinem de illo profluere impossibile erat: de Christo tamen frequenter sanguineus profluxit humor. Primò autem defluxus ab eo emicuit cruor in circuncisione sua: nam abscissa particula carnis suę ab eo, sicut à cęteris paruulis circuncisis sanguis effluxit. Quod si in eius circuncisione nullus prosiliisset cruor, cuncti, qui eum circuncidi conspexissent, eum non fuisse hominem manifesto sibi cõuincerent argumento: in cęteris namque sanguineus ꝓfluebat humor, cùm circunciderent. Item qui eum tunc conspexissent, cęteriq; quibus hoc notum foret, eum tanquam alicuius mali prodigium, aut monstrũ existimarent, vel ex eo aliquod aliis infligendum malum, cùm illum hominem esse nullatenus arbitrarentur. Hoc autem lucidissime in Iudæis causam habet pessima suspicandi: cùm eum nouam, atque inauditam proferre doctrinam conspicerent, non concordãtem per omnia legi Dei per Moysen datæ. Arbitratu ergo satis dignum erat eum dęmonem fore corpore indutum phantastico cum hominibus cõuersantem, vt docendo cunctos deciperet: hoc tamen neminem Iudæorum arbitratum fuisse accepimus: ipsi tamen quodcunq; verisimile, etsi in paucum malum existimarent, & quæ de Christo contestati sunt, quippe, q eius erant ęmuli: hoc tamen de eo dictum non est, sicut alia improperia, quæ verisimilitudinem non habebant, dicta referunt Euãgelistæ. Apparet ergo Iudęos nihil horum existimasse. Si tamen de Christo circũciso nullæ guttę sanguinis defluxissent, hæc & ampliora arbitrati fuissent mala, de eo igitur circunciso sanguis, vt de cęteris fluxit.

Christus non habuit corpus phantasticum.
Cap. LXXI.

AMPLIVS autem si aereum, atque per hoc phantasticum Christus corpus assumpsisset, dũ illud habuisset, manibus attrectari a quoquã impossibile erat. Nam corpora de aere formata hoc habent, vt audiri clamantia, & videri quæant, manibus tamen, aut pedibus attrectari impossibile sit. Cuius ratio est, quoniam aer corpus solidum non est, & tactui resistẽs sicut carnes, & ossa, cęteraque similia. Christus tamen palpabatur, dum inter homines conuersatus est, multotiens quoque huc, atq; illuc pulsatus, & attrectatus dicebatur: corpus igitur aereum non habet, sed verã carnem, & ossa. Sic habetur Luc 8.c. cùm iret Christus in domum archisynagogi, vt sanaret filiam eius: nam tetigit eum q̃dam mulier, quę à duodecim annis fluxum sanguinis patiebatur: cunque Christus inquisisset, quis me tetigit? ait Petrus, & qui cũ illo erãt: pręceptor, turbę te comprimunt, & affligunt, & tu dicis, quis me tetigit. Ecce omnes, qui cũ Christo tunc erãt, ei inquirenti testimonium perhibuerunt, ꝙ tangeretur, & comprimeretur: si tamen aereum assumpsisset corpus, comprimi nequiuisset, quoniam cuilibet substantiæ solidæ comprimere volenti cessisset: sicut nos in aere communi experimur: verum ergo de carne, atque ossibus solidum corpus habebat. Item Christus post resurrectionem suam sacratissimam manibus discipuli sui Thomæ de resurrectione dubitantis in veritatis, atque fidei testimonium attrectatus est. Cunque apud eum stetisset Christus, ait: Infer digitum tuum huc, & vide man' meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Post hoc autem Thomas misit digitum, & ma-

A num iuxta præcepta Saluatoris in assignata loca, & tetigit: sicut patet ex sequẽtibus verbis Thomæ, & Christi. subiunctum est enim. Respondit Thomas, & dixit: Dominus meus, & Deus meus. Dixit ei Iesus, quia vidisti me Thoma, credidisti, idest quia palpasti me. De his Ioan. vigesimo capitulo. Si tamen Christus corpoream substãtiam de aere assumpsisset, attrectari Thomæ manibus nequiuisset. Hoc idem inferri patet ex his, quæ Christus ad discipulos ait, post resurrectionem suam: introierat Dominus Iesus ad eos Ianuis clausis: ipsi enim conclusi erant propter metum Iudęorum, ob hoc existimauerunt corpus habere phantasticum, & non esse Christum: nam de Christo quin corpus verum haberet, nulli eorum in

B ambiguo vertebatur, vt quippe, qui magno tempore cum eo conuersati fuerant: sed an ille esset Christus ambiguum videbatur: ipse autem tollere volens hãc infirmorum adhuc cordium suspitionem, dixit eis, vt tentarent corpus suum, quoniam si phantasticum corpus foret, carnes, & ossa solida in eo non inuenirent. hoc tamen in eo viderunt. De his Luc. capit. vigesimoquarto, cùm dicitur: Conturbati, atque conteriti existimabant se spiritum videre: & dixit eis. Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: spiritus enim carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. & cùm hęc dixisset, ostendit illis manus, & pedes.

C

Siquis spiritus aereum corpus sumpserit, attrectari, aut apprehendi non poterit.
Cap. LXXII.

EX verbis Christi necessariò colligitur, quòd si aliquis spiritus corpus aerum sumpserit: & si aliqui eum attrectare, atque comprehendere moliantur, impossibile erit: vnde cùm se quidquam apprehendisse, ac tenere extimauerint, nihil se tenere conspicient, quia reuera nihil comprehenderunt. Hoc autem in Christo è contrario accidebat: si tamen spiritum aereum corpus assumentem in corpore illo attrectari diceremus possibile fore, atque solidum at-

D trectanti, vt corpora nostra videretur, tactui non cedens, verba Christi omni sententiæ pondere vacua erant: nec cuiusquam efficacię argumento suo esse pateret. Nam si corpora de aere sumpto æque vt solida ex carne, & ossibus corpora attrectari possent: nõ respondebat ipse Apostolorum ambiguitati, scilicet an phantasma, vel corpus verum foret: nec suum in hoc concludebat intentum dicens: tentate, & videte: quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Nam contra naturam si quid phantasticum corpus esset, attrectanti solidum videretur, sicut vera corpora animalium ex carne ossibusque constantia, nulla in hoc esset distantia veri, aut phantastici corporis. quam ob rem verba Saluatoris irrationabiliter

E dicta forent, nihilque proficerent. hoc autem absurdum cuilibet patet. Dicendum igitur vera animaliũ corpora attrectari posse, nec tactui cedere. Corpora autem de aere formata à nullo tangere volente attrectari posse, & si tangi large contingat, quoniam & hunc aerem communem tangere dicimur, extensionem namque habet: secundùm quam contactus fiat. De Christo autem non solùm, quòd quis eum tetigerit, sed ꝙ etiam verè, & à multis attrectatus fuerit confitemur, ipse igitur verũ de carne, & ossibus habuit corpus. Amplius aũt hoc apparet in sanguine effuso de corpore eius: de corpore tamen phantastico sanguis nullus effluere potest: de Christo tamen sępe sanguis abundans profluxit, q̃d apparet in circuncisione.

Vera aĩalium corpora tactui minime cedũt.

Preter hoc autem in oratione, quã ad patrem fundebat ingruẽte passione, cùm tota corporis Christi moles magnis concutiebatur angoribus, dicente ipso. Tristis est anima mea, vsque ad mortem, idest tantũ tristor, ac si morerer, vel occiderer, vt habetur Matth. 26. Tunc enim crescente amaritudinum mole, nec iam Saluatoris nostri Iesu tenero perferẽte corpusculo tantam confligtantium, vt videbatur affectionum commotionẽ, sanguineas exsudauit guttas. De hoc Luc. 22. c. cũ dicitur: Apparuit autẽ illi angelis de cęlo confortans eum: & factus est in agonia, & prolixi⁹ orabat, & factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Efudit quoque sanguinem sacratissimum, cùm flagellis cęsus est, cùm spinis pũctus est, spinea corona capiti reuerendo imposita: cũ in pedibus, & manibus clauorum fixuras suscepit. Nec duntaxat istæ sangninis effusiones factę sunt de corpore Christi benedicto, quæ ad eum viuentẽ pertinebant, sed eo quoque exanimato in cruce pendẽte ad solis ocubitum miles Pilati lancea latus eius aperiens, sanguini & aquę effluẽti abundantissimè viam fecit, vt omnes Euangelistę contestantur. Corpus ergo Domini Iesu verum de carne, & ossibus constitisse patet: nec de aere fabricatum fuisse, vt quidam insani hæretici fabulantur. Ex his quoque infertur eum audiuisse, quoniam auditiuam haberet potentiã, & organum determinatum ad hoc, cùm perfectus, & verus hõ existeret, in omnibus partibus corpore substantiæ integer, nec monstruosus. Sic ergo quoque liquet hunc serpentem audiuisse. Quia Christus, qui verus serpens erat, audiuit.

Pars septima metaphoræ quartæ. s. Serpens, qui non audiuit.

Cap. LXXIII.

PRAEFATAE quartæ metaphoræ particula septima est. Qui non audiuit. Hoc autem ad Christum, qui serpens erat referri necesse est. Sed qa de eo, vt verus homo erat, quòd audierit solidè inductum est: de eo igitur vt Deus est, identidem inducendum est, ꝙ non audierit. Hoc autem liquide inducitur: nam vt quis audiat, organa auditiuæ potentiæ in eo exiguntur, ipsa quoque virtus auditiua, secundùm quã causetur auditio: in Deo autem, nec auditiuam potentiam, nec organa audiendi esse patet; eum igitur audire quidquam impossibile est. Hoc autẽ amplius patet: quoniam potentiæ auditiuæ organa corporea sunt, determinatam figuram obtinentia: in Deo autem corporeum nihil assignari potest, nec igitur organa habebit, nec auditio in eo erit possibilis. Item audire, & videre, & omnes actus potentiarum sensitiuarum passiones sunt: passionem autem in Deo nullam contingere possibile est, audire ergo nequit. Huius positionis maior patet, quoniam omnes potentiæ sensitiuæ passiuæ sunt iuxta Aristo. positionem, & aliorum de natura loquentium: ex potentiis autem passiuis necesse est passionem semper sequi: in Deo autem passionem nullam fore probatum est supra in tertia metaphora super partem, qui non patiebatur. Item in audiendo recipit animal aliquam speciem, quam ante nõ habebat: in Deo autem nihil esse possibile est, qđ ante nõ fuerit, audire igitur in illo impossibile est. Huius inductionis maior patet: nam audire duntaxat in hoc constat: vt audiens recipiat speciem eius soni, qui causatur. Quod autem nihil in Deo taliter recipi possibile sit apparet, quoniam istę species sunt, vt id, quod eas recipit, per eas sentiat aliquid, quod aliàs non sentiret, aut intelligat aliquid, quod aliàs intelligi ab eo impossibile erat.

F In Deo autem nihil tale accidit, quoniam perfectio aliqua de nouo accidere potest ei, quod imperfectum est: quod autem vsquequaque perfectum est, ex nulla parte noui perfici potest, alioquin perfect⁹ ante simpliciter non fuisset: Deum tamen totaliter perfectũ omnes astruunt: audire ergo in eo impossibile est.

Obiectio, & alia quædam.

Cap. LXXIIII.

CONTRA ea, quæ dicta sunt, aliquis molietur: tota namque sacra scriptura exemplorum plena est. Sic Psalmista Psalmo quinto ait: Verba mea auribus percipe Domine, intellige clamorem
G meum. Et in Psalmo sexto, Exaudiuit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit. hęc enim totam sacri canonis scripturarũ continentiam replent. Deum ergo aures habere, & audire patet. Ad hoc respondendum est, impossibile fore Deum aures habere, vel audire: aures siquidem substantiæ corporeæ partes sunt, Deus autem, nec corpus est, nec aliquid corporeitatis habens. Hæc tamen ad sacræ scripturæ modum pertinent: ipsa quippe vt nos intelligere valeamus, sic exprimit: omnis enim sacri canonis scriptura ad eruditionem nostram facta est, vt nos per eam regulati Deo subditi simus, & fęlicitatem, quæ omnium agibilium humanorum finis est, adipisci valeamus: in quam quoque omnia *Ad qđ sacra scrip. facta sit.*
H desideria nostra terminantur, dicente Boetio de Consolatione libro tertio, prosa tertia: Si autem sacra scriptura à nobis intelligi non posset, nequaquam proficere posset: oportuit ergo sacrum canonem sub tali verborum forma, & sententiarum tribui habitudine, vt nobis intelligibilis esset. Si tamen sacra scriptura cùm de Deo loquitur, si loqueretur, vt in Deo res se habet, nullus humanus intellectus quantumcunque naturaliter dispositus ad intelligendum in talibus intelligere sufficeret. Præter hoc autem ad hoc exprimendum verba nobis nulla subessent: nam cùm in Deo nulla vicissitudo sit, vt habetur Iacobi capit. primo, nec temporum variatio, & quidquid in eo est, pręsens, & simplex est, necesse est, vt verba, per quæ de
I Deo loqueremur, non significarẽt per modum præteriti, & futuri, apud nos tamen nulla talia verba sunt, omnia quippe verba tempora habent, tanquam proprietatem eorum: & per modum fluxus, & fieri essentialiter signant. Si igitur proprie quidquam enunciare cupiamus, impossibile prorsus fuerit, vt per verba nostra quidquam de Deo affirmetur. Ob hoc autem ea, quæ Deo conueniunt, ineffabilia dicuntur: quoniam & si per intellectum nostrum aliquid intelligi de Deo contingeret, abstrahendo ab omni conditione motus, & materiæ, & temporaneæ vicissitudinis. eloq tñ illud non datur, quia verba taliter exprimentia nulla sunt. Infertur ergo, quòd cùm sacra scriptura de Deo loqui voluit: non debuit sequi proprietatẽ
K eorum, quæ de Deo enunciare vult, sed quòd in Deo sunt: sed quia nos corporei sumus, & intellectus nostri substantiæ spirituales clausæ membris, & in intelligendo consequentes aliquã conditionem corporũ, necessarium fuit, vt sacra scriptura nobis aliquid de Deo proponens, aliquo modo de eo loqueretur tanq̃ de aliquo corporali, habente quoque corporum cęterorum conditiones. Vnde cùm audire, & videre, & cęterę sensationes sint proprietates corporum quorũdam, de Deo in sacra scriptura hęc prædicabuntur: quamquam Deus, nec audiat, nec videat, vel simile quid habeat.

Alia ratio cur sicut dixerat scripti sunt sacri canones. Cap. LXXV.

AMPLIVS autem nisi hoc metaphorarum, & troporum modo sacer canon scripturæ vteretur, quasdam de Deo perfectiones prædicamus, quarum modum in Deo assignare communiter homini bus non contingeret. De Deo enim quòd rector sit vniuersi: & prouiderit, atque disponat omnia, quæ fiunt, affirmamus: hoc aũt quia fieri nequit, nisi Deus cuncta intelligat: cùm non intelligentem dirigere ali quam actionem impossibile sit: prudentia quippe do mina est, qua cuncta diriguntur, vt ait Arist. Ethic. lib. 6. asseruimus ergo Deum cuncta intelligentem. Et quoniam nos intelligimus, quæ videmus, audim⁹, aut qualitercunque sentimus. Et quod non audimus videmus, aut aliqualiter sentimus, intelligere impossibi le est. Conformiter in Deo arbitramur, quòd ipse omnia intelligit, quòd omnia videt, omnia audit, omnia sentit qualitercunque: sacra igitur scriptura hoc modo confitetur Deum omnia videntem. Sic Salomon ait, & habetur prouerbiorum 15. cap. In omni loco oculi Domini contemplantur bonos, & malos. Ex hoc igitur Deum omnia vidẽtem esse patet: Deus tamen nihil videt, quoniam potentiam visiuam non habet, nec actum videndi, nec organa visiua: nullum ergo locum Deus videt. Idem loquendi modus in sacra scriptura circa auditum est: nã omnibus hoc insolitum, ac quasi cõnatum est, vt cũ affligantur immeriti, nullamque humana ope sentiant releuationem, ad Deũ preces luctuosas, & querulas fundunt. Si tamen eis hoc insitum foret, Deum nihil audire posse, nulla ratione ad Deum suas funderẽt querimonias: nec ma gis ad Deum, quã ad lapidem, vel lignum clamarent. Identidem autem in necessitatibus cunctisque amaritudinib⁹ homines nulla aliorum ope adiuti diuinum implorant suffragium, orantes sibi talia, aut talia fieri. Pręter hoc autem affectus suos homines verbotenus Deo produnt. Si tamen existimarent Deum horum nihil audire, ad eum nihil, nec querimonialiter, nec supplicatorie proclamarent: desideria quoque explicare non curarent. Hęc enim oĩa vana penitus arbitrarentur: communis ergo singulis conceptio est, quæcunq; nos dixerimus Deum audire. Hoc mõ sacra scri ptura Deum aures habere, & quæ dicuntur audire testatur. Sæpe namq; preces nostras à Deo exauditas di cit: interdum aũt eas nequaquã exaudiri profitetur. Sic patet Ioan. 9. ca. scimus, quòd peccatores nõ exaudiat Deus. Is autem modus est, quo in sacro canone Deus audire dicitur, & aures habere, quamquã ab re sit nihil, neq; sic in rebus reperiri valet: fit tamen q̃m sic intelligentiæ nostrę condescenditur. Nec tamen in his modis quisquam arbitretur sacrã scripturã mentiri. Nam quamquã Deum aures habentem nostrasque audientẽ preces introducat, non innuit nec iubet à nobis sic debere accipi, sed vult nos existimare hunc modum in ea introductum fore propter imperfectionem intellectus nostri: q̃m ad speculanda ea, quæ de Deo enunciantur, non sufficeret, si aliàs vt propriè dici conueniebat dicerentur, in Deo tamen vt ad rerum proprietatem loquamur horum nihil est.

Pulcherrima dubitatio circa dicta. Cap. LXXVI.

AD hęc autem aliquis fortassis inquiret, cũ Deus aures nullas habeat, nec habere possibile sit, vt quid vniuersaliter ad eũ in voce preces fundi, & quòd coram ipso in voce affectus nostros, atque afflicti cordis nostri amaritudines proponamus. Horum namq; nihil ipsum audire continget. In hoc autem ex his,

A quæ prædicta sunt supponendum est, Deum nihil audire posse, & aures nullas habere: omnia tamen, quæ nos in voce proponimus, Deum cognoscere patet. Nam velut cum aliquo proferente voces significatiuas alius audiens intelligit, qnid illę voces significent: ita & quidquid nos verbo protulerimus, De⁹ nihil auditu percipiens solo intellectu diiudicat. Et sicut sonos melodiarum audientes per auditum appręhendimus vocem acutam, aut grauem, altam vel humilem, armonicam, aut omni armonia carentem: ita & Deus solo intellectu vtens nullas habens aures, aut audiendi exercitium omnia hæc percipit. Identidem autẽ circa potentiam visiuam accidit: visu enim an res alba, vel nigra sit, aut alterius coloris, magna, aut parua, distans

B an propinqua percipimus: Deus autem, nec visiuam potẽtiam habens, nec visu vtens, an res albæ, an nigrę, an luridæ, an distantes, an propinquę sint, cognoscit. De cęteris autem accidentibus, quę visu diiudicantur idem dicendum est. In auditu autem sic erit: nam cũ nos ad Deum preces fundimus, aut amaritudines, atque desideria in voce proponimus, etsi Deus audituã potentiam nullam habeat, hęc quoque non magis au diat quàm si lapidi dicerẽtur: quidquid tamen protulerimus orantes, aut conquerentes, ipse optime nouit perfectius adhuc quàm si ei vlla audiendi daretur facultas.

Dubitationis superius propositę responsio.

C

Cap. LXXVII.

HIS autem suppositis, quæ dicta sunt, scilicet q̃ Deus aures non habẽs, nec auditu vtens, omnia quæ dicuntur, solo intellectu suo perfectè intelligit, perfectius autem adhuc, quàm nos, cùm suus intellectus purus sit, plura quoque hoc intellectu cõp̃hendit, quàm nos omnibus his potentijs sensitiuis appræhendamus. Conuenientius fortassis alicui videretur, vt nostras ei affectiones solo animo panderemus: p̃ces quoque interius effusę aptius viderentur, vt sic sola in eũ interiore affectione eius misericordiã imploraremus. Sic quoq; sola interiori cogitatione deside-

D ria nostra proponi possent nullo pęnitus verbo prolato. Hoc autem nobis facillimum est, cuncta quæ nos prudenter, aut indiscretè proferimus, interiore cogitatione comprehendi primò necesse est. Poterimus ergo faciliter cuncta concipere nullo eorum deriuato in vocem. Huic respondẽum, effusas preces interiori cogitatione, aut questuosa desideria proposita, aut qualcunque affectiones sola interiori imagine enarratas congruenter disponi, quę tamẽ horum in vocem proponuntur, fructu non carent, fructuosiora enim hęc, quæ mens cum voce in publicum effert, vt communiter esse necesse est. quàm hęc, quæ sola interiori cogitatione peruoluuntur. In hoc autem vlterius dicendum est, quòd quamquam Deo effundi preces

E nostras sufficerit eas solo interiori actu proponendo, nullo prorsus in vocem resultante, quia ipse scrutatur renes, & corda, sciens quid vnusquisque in abdito pectoris sui gerat, etsi nullus ei illa intelligibiliora expositione quadam reddiderit. Conueniens tamen est verbotenus preces effundere: Deus quoque in voce ad se orari iussit: quamquam ex hoc cuncta, quæ orauerimus, in vocem formare non tenemur. Ad hoc autem rationes fundamentales sunt, quarum prima est: Deus voluit vt homo, q creatura sua est, ei obsequiũ exhiberet, cętera quoq; creata ad hoc subdi dit vnũquodq; iuxta spẽi suę ɔditionẽ, & capacitatẽ. Quantum autem aliquid huic diuino famulatui abun dantius applicatur, perfectius est, à Deoq; gratius acceptatur:

ceptatur: & quoniam perfectius quis Deo exhibet famulatum, cùm ei toto conamine seruit, quã cum ex parte suarũ virium famulatur: decuit vt orans eo modo oraret, quo magis omnes vires suas ad diuinum applicaret famulatũ. Nam in oratione obsequij cuiusdam Deo genus exhibemus. Quia si quis ad Deum preces fundens, aut affectionem exprimens luctuosamue proponens querimoniam, solo actu tacitę cogitationis hoc efficiat, nullo penitus in vocem deriuato, solùm Deo intellectum suum, & voluntatem proponit, alias omittens vires diuino cultui applicare. Conuenientior ergo orãdi modus est quisquam alius, quo magis vires singulæ ad diuinum aliquid agere famulantur, s. cùm intellectu, voluntate, & voce preces funduntur. Nam cùm quis verbotenus orat, primo Deo obsequium exhibet in actu interiori intellectus, & voluntatis: nemo quippe quidquam ore proferret, nisi primò intellectus, quid proferendum sit, dictauerit: voluntas autem illud proponendum eligat, illudque executiuis potentiis formandũ proponendumq; iubeat. Iste autem modus est, quo vniuersæ humanæ actiones principiantur per tria principia earum, s. intellectum, voluntatem, & sensum, idest executiuas potẽtias. De his Arist. Ethi. lib. 6. in principio. s. Tria sunt dominatiua actus, & electionis, intellectus, appetitus, & sensus. Post operationem potentiarum interiorũ, scilicet intellectus & volũtatis in oratione, seruit Deo vox nostra in vocali oratione. Nam hęc quoque sicut actus interiores ad diuinum famulatum est: seruiunt quoque Deo in hac oratione virtutes interpretatiuę, cęteraque locutionis organa in formatione vocum. Magis ergo Deus à nobis in oratione vocali colitur q̃ in mentali, quoniam plura, quæ in nobis sunt ad Dei cultum in vocali quàm in ea, quæ in actu interiori est duntaxat, applicamus, & Deo ampliorem in corpore nostro famulatũ impendimus, nullo in nobis existente, quod ad Dei cultum non assumatur. Quasdã alias cæremonias in ipsa oratione facimus, scilicet genua flectimus, & manus in altum tollimus: hęc enim humiliati cordis obsequium significant, in quo Deus nimis colitur proprie, quod Apostolus in oratione manus ad Deum tollendas admonebat. Sic patet prima ad Tim. 2. cap. scilicet: Volo orare viros in omni loco leuãtes puras manus sine ira, & disceptatione. Genua quoque flectenda in oratione exemplo suo erudit, dicens: Flecto genua mea ad Deum patrẽ Domini nostri Iesu Christi. Adhuc aũt, vt amplius quæ in Christi famulatum redigi possunt, omnes partes nostras redigamus, oculos in Deum orantes erigimus, & si vehemens deuotionis motus in nobis sit, aut feruens amoris stimulus, lachrymas dulcissimas ab oculis fundimus. Et q̃a hic orãdi modus cęteris fructuosior est, ad hũc nos incitat Psalmista Psalmo nonagesimo quarto dicens: Venite procidamus ante Deum, ploremus coram Domino, qui fecit nos: quoniam ipse est Dominus Deus noster: nos autem populus eius, & oues pascuę eius. Ex his ergo euidenter apparet ampliorẽ Deo famulatum in nobis exhiberi, cùm in voce pręces effunderimus, aut luctuosas quærimonias protulerimus, singulaque desideria nostra voce explicuerimus, quàm cùm hæc omnia sola animi actione fiunt. Ideo quamquam Deus eorum, quæ dicuntur nihil audiat: omnia tamen intelligat, conuenientius ad eum oratio spiritus nostri funditur, cùm in vocalem laudẽ proponitur, quàm cùm in solam interiorem affectus nostri actionem Deo supplicatur.

F

Secunda propositæ dubitationis solutio.
Cap. LXXVIII.

VOCALIS orationis congruentius, quàm in solo intellectu faciendæ causa secunda est: quoniam orantes quod desideramus, nobis fieri petim⁹, aut animi nostri amaritudines proponimus, vel cuncta desideria enarramus: sed nobis ipsis, qui hęc fundimus cuncta manifestiora redduntur, si in vocem illa protulerimus, quàm si solo intellectu hęc fiant. Vocaliter ergo præces fundere conueniens est. Huius rationis vigor ex parte eorum, qui orant attẽdendus est: ad Deum namque nihil magis, aut oportet, aut expedit verbotenus orare quàm interiori duntaxat actione proponere: nihil magis, aut minus, nihil planius, aut obscurius Deus, quæ volumus, intelligit, cùm ei verbotenus desideria nostra narramus, quàm si tacita cogitatione explicuerimus. Hoc autem apparet, quoniam Deum nihil audientem esse ex prędictis patet: nihil ergo ei vocali proclamatione poterit insinuari, si illud aliàs non intelligat. Amplius autem si Deo euidentiora desideria, & qualitates animorum nostrorum efficeremus, cùm ei cuncta in vocẽ proderemus, quàm cùm sola interiori cogitatione proposita forẽt: contingeret in Deo eruditione aliquid amplius notificari: quod absurditate plenum est. Item si euidentiora Deo fierent, quæ ei in vocem proponuntur, quàm quæ secreta cogitatione seruantur, discerni in Deo necesse erat euidentius, & minus euidens, obscurum, & notius in intellectu. Quo fit, vt cùm ei cordis nostri secreta in vocem proferremus, intelligere illa perfectè contingeret: cùm verò sola cordis actione affectus nostros panderem⁹, imperfecte intelligere eum necesse erat. Quo dato in Deo imperfectionem notabilem, motum quoque induci patet, quod concessũ nostrum non meretur. Ad Deum ergo nihil differt affectus nostros tacita cogitatione tractari, quàm in clamosas voces emitti. Ad nos tamen, qui hęc coram Deo nostro proponimus multum differt: euidentiora siquidem nobis desideria nostra fiunt, cùm ea voce protulerimus, quã si ea mentis cogitatione versemus: particularius enim pręces, sensibiliusque, atque naturę humanę congruentius, in voce nostra proponuntur, quàm sola intelligentia peruoluuntur. Hoc aũt & si cunctis hominibus ex conditione humanæ speciei appręhendere natæ per organa euenerit: abundãtius tamen in simplicibus quam in peritis hęc fient. Hi enim vix se ipsos intelligent, si solo intellectu aliqua ad Deum fundant, excedit enim purum intelligere ad eorum rudem puramque sensibilitatem. Conuenientius ergo est, orationes nostras ad Deum, in voce fundi, quàm intrinseca cogitatione tractari.

Nihil melius Deus intelligit, quod voce profertur eo, quod mẽte a nobis concipitur.

G

H

I

Tertia propositæ quæstionis solutio.
Cap LXXIX.

K

ORATIONIS verbotenus proponendę conuenientius quàm aliàs adhuc tertia causa est, ex deuotionis incentiuo. Orationes enim obsecrationes, & petitiones, atque affectuum enarrationes Deo factæ, ex deuotione acceptationem merentur. in quibus quanto amplius fuerit deuotionis incentiuũ, tanto magis ponderans orationis obseruationis meritum erit. in eo ergo orationis modo preces fundi decuit: quo in deuotionis feruorem vehementius moueremur. Maius tñ ardoris cuiusdam prouocatiuũ est, cũ in vocẽ p̃ces nostrę fundunt, q̃ si illas in secreto nostri pectoris teneamus: In voce ergo orare conuenientius est. Hoc aũt in patulũ deducitur: quoniã vocibus ea à natura vis insita est, vt animorum prouocatiuę sint: cũ

pertineant

pertineant ad naturam animæ inquantum eius ſigna ſunt: iuxta illud Ariſt. in primo Perihermenias.ſ. Sūt ea, quæ ſunt in voce, earum, quæ ſunt in anima paſſionum, notæ.i. voces ſunt ſignatiuæ conceptuum, & apprehēſionum interiorum: aliquē ergo vigorem verba ſuper animum habebūt, cū ad eius naturā pertineant. Hoc autem in Rhetoricis perſpicuū eſt: verba námque dulcia congrua prolatione cū vultus reuerentia, vt condecet, & oculorum vigore, atque totius corporis, ſi illa expetunt, motu, recta quoq; accentuatione per ſe placent: & ſi interdum in his ſenſus nullus ab auditoribus attendatur, aut ſi ſic verba etiā ſeipſis hoc natiui muneris habent, vt placere poſſint. Hoc autē apparet quoniam frequenter aliqua alicuius ponderis ſententia ruſticanis inculta verbis indecēti ordine incongrua prolatione auditores nihil mouebit, nullas perſuaſionis vires habens: eadem autem prorſus ſententia, quibuſdam verbis compoſita, artificioſo procedens ordine, congrua prolatione, atque corporis figuratione auditores efficaciter permouebit. De viribus autem eloquētiæ quid potuerit apud antiquos Tullius agit in prologo Rhetoricę veteris. Amplius autem verborum, & vocum quarumlibet efficaciæ panduntur in muſicis armonijs: namque debitè modulatæ admirabiliter quodam exceſſiuo gaudio animos mouent: magnam quoque in deſiderijs mutationem auditę faciunt armoniæ.

Quātum armonia generoſos animos efficiat.

Generoſos quippe animos.ſ. liberos ab his, quæ parua ſunt magiſque intendentes eis, quæ magna ſunt, ſecundùm naturam nimis iſta mouent, in dulci ſcientia illorū deſideria, atq; cogitationes eleuantes, quamquam ante auditas ſuaues has, & prouocatiuas armonias paſſionibus quibuſdam, aut detenti, aut quodammodo depreſſi forent: trahunt enim eos iſtę armoniæ ad quædam honeſtiſſima multum excedentia hos non valde honeſtos paſſionales actus. Hæc autem permutationis efficacia, & motus factus ab auditis armonijs, non oībus ineſt: quoniam non ineſt omnibus generoſum cor: eſt tamen hoc in cordibus naturaliter excellentibus natis magis, atque efficacius immutari per auditum, quàm per tactum, qui inter cœteras ſenſationum vires materialior cunctiſque animantibus terræ cōmunior eſt, id profecto bonum differēter eſt, quo paucorum eſt.

Quid Ariſt. in politicis de muſica.

His autem intenſe ſentiebat in corde ſuo melodicarū efficacias magnus ille Ariſt. quem Deus ad altiſſimū ingenij gradum prouexerat. Hic autem iuuenum mores inſtituens in octauo Politicorum largè de melodijs egit, diſtinguens Doricam, & Phrigiam melodiam, quandam ętatibus quibuſdā conuenire faciens, aliam verò alijs, Phrigiam à iuuenibus excludēs, quoniam paſſionalis valde, & à natura eſt. Addit autem ad morum mutationes eorumq; confirmationem in bono, aut malo efficaces eſſe tales, aut tales melodias, ſi in eis differenter delectemur. Diſtinguit quoque Ariſtot. ibidem de muſicis inſtrumentis in quibuſdā dicens, efficaciam ad prouocandam iram, & animoſitatem fore, ſicut ea, quæ meatus vocis longos, & ſtrictos habent, ſi media non habeant reſpiracula, ſicut tubæ claſſicę, & litui. Alijs autem muſicis inſtrumētis vis eſt ad lætitiam commouere: alijs autem ad paſſionem amatoriam.ſ. venereorum laſciua deſideria: alia autem ad altiſſimę contemplationis curas ſolicitos reddunt. Hæc autem nec in omnibus ſunt, nec hi in quibus ſunt, plenam harum permutationum ab armonijs rationem reddere queunt: quoniam non inſunt ex fundamentis, aut principijs communibus naturæ: in quibus cauſæ ſecundùm naturam determinatę, & nobis manifeſtę ſunt, ſed ex quibuſdam valde ſpecialibus naturæ viribus: quarum cauſa magis latet, ſicut ſuo modo in corporibus complexionum parti- A cularium rationes non patent: ſed ex quibuſdam particularibus naturæ accidentibus iſta eueniunt. Hæc autem, quæ de armoniarum efficacia dicta ſunt, ſoli experiuntur, quibus temperies magna organi auditus eſt, & animus excellenter generoſus. Concludit igitur Ariſt. in prædicto 8. Politicorum quorundam inſtrumentorū muſicorum armonias iuuenibus circa rectos mores inſtituendis conuenire, alia verò repugnare valde. Cùm ergo voces, & verba efficaciam permouendi cordis continere pateat ex prædictis, cōueniētius erit preces noſtras ad Deum in voce fundi, quàm ſola cordis cogitatione deſideria noſtra proponere. Hæc autem apparent, quoniam ſiquis orationes deuotas à viris ſanctis confectas, in quibus ver- B borum tenera dulcedo eſt recitauerit, tantam interdum vocum ſentit efficaciam, vt in veras dulces exundet lachrymas, quod contingere nobis non videtur, ſi ſolo interiori actu affectus proponamus corā Deo, in verba nullatenus deriuando. Conuenientius ergo fuit in voce orare aſſiſtēte ad hoc cordis attentatione, quàm in ſola ſecreta cordis cogitatione profundi.

Quæſtionis propoſitæ ſolutio. Cap. LXXX.

HIS quoque in vocem formandarum orationū noſtrarum cauſa quarta ſubit.ſ. vt nō ſolùm nos ipſos in affectum quendam orando vocaliter intendamus, ſed vt cęteros quoque trahamus in idē. Cùm C quis verbo tenus orat, & ſi alij audientes non orent, interdum tamen verborum ſuorum cōcitati dulcore ad orandum accenduntur: quod euenire impoſſibile foret, ſi ſola interiori cogitatione preces fundendę eſſent: decuit ergo in voce interdum orari.

Cur in miniſterio Eccleſiæ choris vtantur ſacerdotes.

Hoc autem incitatiuum fuit, vt cunctæ orationes in miniſterio Eccleſię in voce fierent, & quod ad ipſos Eccleſiaſticos miniſtros attinet, cuncta in vocum diuerſa concordia modulatiſque proponuntur armonijs, vt vocū concors diuerſitas non paruam audiētibus deuotionis procuret dulcedinē. Potiſſimè hęc populo alliciendo facta ſunt. His namque auditis populus magis ad cultus diuini miniſterij attentus frequentius Eccleſiarū limina viſitaret ad domum orationis conueniens: ſic D quoque fieret, vt ſæpius ardentiuſque ad orandum incitaretur, quàm aliàs facturus fuiſſet. Horum tamen nihil accideret, ſi Eccleſiaſtici miniſtri cuncta, q̄ orant aut recitant, ſola cordis cogitatione reuoluerent.

Vnde organorum vſus in diuinis officijs.

Hoc quoque fuit quare in Eccleſiam organorum flatus in miniſterijs Diuinis inoleuit. Sic enim abundantius diminiſterium, quod Deo impendimus honoratur. Multi quoque his concitati vocibus in quoddam deuotę contemplationis genus efferuntur. Hoc autem Dauid ſpeculatus Deum à nobis in muſicis organis colendum dicit, vt habetur Pſal. vlt. inquiens: Laudate eum in ſono tubę: laudate eum in pſalterio, & cythara: laudate eum in tympano, & coro: laudate eum in chordis, & organo: laudate eum in cymbalis beneſo- E nantibus: laudate eum in cymbalis iubilationis. Sic quoque Pſal. 70. Confitebor tibi in vaſis Pſalmi, veritatem tuā Deus meus, cātabo in cythara ſanctus Iſrael. Vnde & in veteri teſtamento hoc inolitum fuerat, vt in honorem Dei iſta vaſa muſica perſonarent. Sic patet 2. Reg. 6. cap. cùm agitur de arca portanda de domo Aminadab in ciuitatem Dauid: Dauid autem, & omnis Iſrael ludebant coram Domino in omnibus lignis fabricatis, & cytharis, & liris, & tympanis, & ſiſtris, & cymbalis. Nec ſolùm hoc fiebat ſpecialiter, & quaſi à contingentibus in aliquo honore, aut tranſlatione arcæ Domini, ſed erant de leuitis inſtituti, qui ſoli huic operi mancipati erant.ſ. vt in vaſis muſicis cantarent coram Domino, vt patet 1. Paralip. 25. c.

quos

quos instituit Dauid, & totus Israel, cùm dicitur: Igitur Dauid, & magistratus exercitus segregauerunt in ministerium filios Asaph, & Heman, & Idithum, qui psallerēt in cytharis, & psalterijs, & cymbalis secundū numerum suum dedicato sibi officio seruientes: non ergo inconuenienter in nouo testamento factum est, vt in Ecclesia Domino confiteamur canentes in organis. Circa hoc tamen inspiciendum satis est, non eundem prouocādæ deuotionis in omnibus esse modum, sed quidam vocibus delectati accenduntur: hos autem in vocibus orare semper decet, alios quoq; vocaliter psallentes audire. Alij verò sunt quibus si interdum deuotionis cuiusdam feruor obrepserit, si quis eis colloqui, aut saltem apud eos loqui cępit, ab insurgente deuotione tepescent. Hoc autem idem fit in quibusdam, vt si tacita cogitatione in Deum succendantur, cęperintque etiam solitarii aliquid ad Deum vocaliter proponere, mox in eis cœptus feruor desistet. His autem expediens est, vt orationes suas ad Deum in secreto cordis sui fundant, nihil vocaliter exprimētes: ab alijs quoque seiungi expedit, ne ab eis vocaliter orantibus perturbentur. Qua in re interior oratio sine vlla verborum expressione interdum valde prodest: primò quoniam quibusdam hoc accidit, vt maiori succendantur feruore: cùm interiori cogitatione curas, & affectiones suas peruoluētes id quod cupiunt, Deo exposuerint, quàm cùm interiorem feruorem in vocem profundunt. Sic namque in passionalibus motibus accidere patet, vt si ira in verba, aut H lachrymas prodeat, velociter decocta, aut magis exsuflata expirauerit. Si autem sola interiori cogitatione susceptas, aut existimatas iniurias contemplamur, acriori quodam, atque diuturniori stimulo permouemur. Ob hoc autem Deus Iudæis adhuc imperfectis viris iussit, nè conceptam iram in corde teuerent, sed eos, quibus irati essent, publice arguentes proderent. Sic enim velocius euanesceret furibundus ille motus, alioquin peccatum in diuturnitate causaretur. Sic dicitur Leuitici 19. cap. Nè oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue, nè habeas super illum peccatum. Secunda huius ratio est, quoniam pleriq; lassantur orantes, si semper in voce orauerint. Fiet his ergo in alterutro permutatio, vt sic omne tollatur I fastidium. s. vt nunc in voce, nunc in actu interiori preces ad Deum fundant. Ex prædictis autem illatum satis reor conueniens esse, quòd quamquam Deus nec aures habeat, nec vllas voces nostras audire queat: conuenientius tamē est voce in plurimum ad Deum preces fundere, quàm sola interiori cogitatione peruoluere. Sic quoque patet, licèt quadam longa illatione, serpentem hunc Christum, qui Deus erat, inquantum Deus erat, minimè audiuisse.

Pars octaua quartæ metaphoræ. s. Serpens, qui vidit.
Cap. LXXXI.

CONTINVATA predicti quarti Paradoxi fi- K gurati serie particula octaua est. s. Qui vidit. i. ꝙ serpens iste, qui Christus est viderit. Hoc magnis sane inductionibus patet: Christ⁹ quippe verus homo erat: ideo ei videre, vt cęteris hominibus adiacebat. Amplius autem videre actus quidam animalis est, præexigens potentiam visiuam, & organa huic actioni subseruientia. In Christo autem potentia visiua, organa quoque videndi erant: Christum ergo vidisse satis patet, nisi quisquā arbitretur Christum nō fuisse verum hominem, nec animal, sed corpus phantasticum ex aerea confectum materia assumpsisse: hoc quippè dato Christum videre impossibile erat: corpora namque phantastica quamquam oculorum figuras cęterorumque membrorum lineamēta habere videantur, nihil tamen vident, cùm potentiam visiuā non habeant, corpora enim animata nequaquam sunt, de quibus latè diximus super 7. & 20. cap. Exodi. De Christo autem dici nequit, ꝙ phantasticum corpus habuerit: erat enim verus homo corpus animatū habens, vt in præcedenti particula patet. Identidem autem de Christo, ꝙ viderit patet, quia homo erat, nisi eum sine oculis natum arbitrari velimus, aut oculos habentem, à natiuitate tamen cœcum extitisse: nasci enim sine oculis quorundam animalium naturalis conditio est: quamquam sub cute in eis quidam Phylosophorū oculos latere astruunt, sicut talpæ sunt animalia sub terra semper habitantia. Nasci quoque G aliquem cœcum, nec miraculum est, nec aliquid ab exordio seculorum insolitum: multi namque visiua potentia orbati nascūtur, de quibus in Sacra Scriptura sæpe refertur, vt patet de cęco nato: cuius Dominus Iesus oculos aperuit, vt habetur Ioan. 9. capit. Hoc etiā experimento tam notum est, vt probatione nō egeat. Si ergo horum duorum quidquam in Christo poneretur, quamquam homo foret, videre tamen sic manente impossibile prorsus erat. Ad hæc autem respondēdum satis patet, ꝙ Christus, vt cęteri homines viderit, nec prædictorum in eo quidquam fuit. Primum quidem in Christo esse verisimile, nec probabile vllo modo est, sed magis omni verisimilitudini obuiat: nam sine oculis nasci quorūdam animalium conditio est: humanæ tamen conditioni repugnat, quoniam homo perfectissimum animalium est: perfectorum autem animalium est oculos habere. Et quamquam in partibus separatissimis à nobis. s. in extremitate terrarum habitabilium, vel vt ita dicam, in angulis mūdi gentes quædam monstruosæ valde habitent oculos habentes, & si non sit in eis idem positionis modus. s. ꝙ non habent in eadem parte corporis sic figurata, vt nos habemus: hi autem Ciclopes appellantur, qui vnum oculum grandem quidem dumtaxat habent, & hunc in medio frōte locatum, de quibus Isidorus Etymologiarum lib. 2. Horū autem erat poeticus fortassis ille Poliphemus, qui socios Vlyssis per terram Siculorum cū ipso transeuntes nauigio vectos, ad litus autē applicantes puppes, vorauit. De his Ouidius Metamorphoseos lib. 12. & Boetius de Consolatione lib. 4. metro vltimo, quod incipit: Bella bis quæuis operatus annis. Aliæ autem gentes sunt, quę etsi in eisdem partibus corporis, in quibus nos habemus oculos sitos non habeant: alibi tamen eos habēt. Hi enim etsi aliquid pro capite gerant: capitis tamen figuram non habent: oculos in humeris locatos habentes. De his Isidorus Etymologiarum lib. 2. Omnes igitur gentes quantumcumque monstruosæ sint, oculos habebunt, & si differant in numero, figura, vel positione. Christus ergo oculos habebat saltem vnū: etiam si eum virorum monstruosissimū appellemus. Sed adhuc monstruositas in Christo nulla erat: nā hi, qui monstruosi sunt, inter cęteros contēptibiles reputantur, & nullius auctoritatis viri: quinimo qui in corpore monstra gerunt, in anima quoque monstra magna quamquam occulta gestare creduntur: sicut ait Aristot. in Phisionomia, ꝙ animæ corporum qualitates consequuntur. Christus tamen prædicaturus, & disputaturus aduenerat in hunc mundum, vt ex verbis suis patet, cū ad virginem respondit inquirentem ab eo: fili quid fecisti nobis? nam & ego, & pater tuus dolentes quærebamus te. Ipse autem respōdit: quid est, ꝙ me quærebatis? nesciebatis, ꝙ in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? vt patet Luc. 2. capit. vocat autem ea, quæ patris sui sunt, prædicationem, & disputationem: ipse namq; ante hoc in medio doctorum

Ciclopes vnum in fronte habent oculum.

Gentes in humeri oculos gestantes.

ctorum existens cum eis de legis quæstionibus disceptabat: ibi enim illum domina nostra inuenerat, vt patet eodem c. Si tamen Christus corpore mōstruosus, aut deformis extitisset, non fuisset permissus ab Hebræis prædicare, aut publicè disputare, nec verba sua alicuius auctoritatis haberentur. Amplius autem secundum stare nequit. s. quòd Christus cæcus natus ab vtero sit: nam tota euangeliorum continentia eum vidisse manifestat, sic patet Luc. 19. cap. quia Iesus vidit Zachæum in arbore, vidit quoque ciuitatem & fleuit super illam: & Ioan. primo, vbi vidit Gamalielem: & ferè rarus locus est euāgelistarum, qui eum aut vidisse non proferat, aut ex narratis de ipso vidisse non concludat. Item cæcum esse ab vtero imperfectio magna est: hoc enim modo maior pars delectationis humanæ, & finis nostri, scilicet, intellectionis tollitur: nam oculis plura in rebus comprehendimus, quàm per omnes alias potentias sensitiuas simul sumptas, ideo carior nobis est potentia visiua, quàm cæteræ sensitiuæ virtutes: sic ait Arist. in primo Metaphisicę: sensum visus plus diligimus, quia plures nobis rerum differentias monstrat: Christum autem hac imperfectione affectum fuisse magnum incōueniens videbatur. Christus ergo vidit vt cæteri, potentiam visiuam habens, & omnem integritatem naturæ.

Pars nona metaphoræ quartæ, scilicet Serpens, qui non vidit. *Cap.* LXXXII.

HVIVS Paradoxi particula nona occurrit: Qui non vidit, scilicet, quòd serpens iste non viderit. Et quoniam cōtradictoriorū ad idem simultanea impossibilis est veritas, & de Christo, vt homo est, quod viderit inductum est, de eo vt Deus est, quod non viderit prædicari necesse est. Contradictio nanque ad idem fieri debet, iuxta Arist. in elenchis. hoc autem est vt Christum secundùm quòd Deus est, non vidisse fateamur. Sic enim necesse est. Ea quippe in quibus visio est, oportet vt potentiam visiuam & organa videndi habeant, sed in Christo, vt Deus erat, hoc fore impossibile est: in eo igitur vt Deus est, visio impossibilis est, hoc āt satis liquet: nā potētia visiua, & organa videndi in corporeis entibus sunt, Deus autē nec corpus est, nec corporeum aliquid, potentiam ergo visiuam, & organa videndi nullatenus habet. Item potentiam visiuam, & cæteræ sensitiuę in animalibus sunt iuxta Arist. 2. de Anima: sic quoque in libro de Sensu & sensato. Deus autē animal non est, nec ens aliquod animatum, potentiam ergo visiuam non habet, & cōsequenter non videt. Amplius autem in Deo passio nulla recipi valet: videre autem passionem esse patet, Deus ergo non videt. Maior inducitur, quoniam passiones aut imperfectiones quasdam directè dicunt, aut aliquo modo præsupponunt, in Deo autem passio nullo modo est: passio ergo nulla est. Minor quoque liquet, videre quippe potentiæ sensitiuæ actus est: omnes autem sensitiuæ potentiæ passiuę sunt iuxta Arist. doctrinam, & aliorum loquentium de natura. Item visio in hominibus est, vt per hoc recipiantur rerum species in phantasia: super quas conuertens se intellectus noster intelligat: in Deo autem nulla specierum phantasticarum necessitas est ad intelligendum, ipse enim se ipso cuncta intelligit, visione ergo non indiget.

Obiectiones penes superiora. *Cap.* LXXXIII.

CONTRA hoc autem aliquis obijciet, quod Deus videat, totus enim sacræ scripturæ canon Deum videre pronunciat. Sic patet Psalmo 33. Oculi

A domini super iustos, & aures eius in preces eorum. Sic quoque Prouerbiorum decimoquinto capitulo, In omni loco oculi domini contemplantur bonos, & malos: hoc modo fabricatione templi ꝯsummata Salomon orabat dominum, vt oculi eius essent die, & nocte super domum illam prospicientes eos, qui eius ibi misericordiam implorarent, vt habetur tertio Regum cap. 8. Deum ergo oculos habere, & videre ex his induci patet. Huic autem sicut in superioribus respondendum est, quòd Deus neminem videt, nihilque audire potest: sacra scriptura tamen hoc locutionis genere vtitur nostro imperfectiori intelligēdi modo condescendens. Nisi enim sic sacra scriptura loqueretur, vulgares intellectus nostri intelligere non valerent, quomodo Deus hæc, quæ apud nos sunt, intelligat. Nos enim magna, aut parua, alba, aut nigra
B numos, & figuras, similia quoque cætera visiua potentia iudicantes discernimus: Deum autem omnia hęc intelligere confitemur: ei ergo visiuam potentiā, qua nos hic percipimus attribuenda rectissimè sacra censuit scriptura: Deus tamen nec videt, nec potentiam visiuam habet. Ad hæc autem quisquam obijciet Deum videre confirmans: magna namque Deo imperfectio imposita videretur, nisi videret, audiret, cęterasque sensationes haberet. Nam hęc in animalibus perfectiones quasdam dicunt, sed quamcunque inexistentem rebus perfectionem Deo attribuimus secundum regulam beati Dionysij, secundum quam
C apud theologos modus est inquirendi perfectiones diuinas, in creaturis enim perfectio magna est videre, & quæcunque sensatio, in Deo ergo hoc erit. Item inter animalia ea, quę visiuam potentiam habent, perfectionis maioris sunt, quæ autem natura visiua orbantur potentia, imperfectiora iudicantur. Idem autem circa auditum est: de Deo igitur iudicabit, quod videat, atque auditiuam potentiam habeat. Ad hoc autem respondendum est, Deum nec auditiuam, nec visiuam, nec aliquam sensitiuam habere positionē, nec est perfectio in Deo horum aliquid habere, sed potius imperfectio. Cùm autem obijcitur, omnes perfectiones in creaturis repertas in Deum referendas, concedendum est, cùm autem subiungatur videre, &
D audire esse perfectiones quasdam. respōdendum erit perfectiones simpliciter, idest, quæ puræ sunt perfectiones, in creaturis repertę, in Deum referendę sunt: perfectiones tamen secundum quid hoc non habēt. De visione autem, & auditione cæterisque sensitiuis potentijs, hoc dicendum est, scilicet, quod in se quandam perfectionem, & imperfectionem gerant, in Deo autem solæ simplices perfectiones sunt, scilicet, imperfectionibus non commixtæ: videre ergo & audire cæteræque sensationes in eo nullatenus esse possunt. Quoniam tamen videre quandam ex aliqua parte perfectionem gerit, a Deo autem nulla perfectio secludenda est, dicendum est perfectionem illam quā videre dicit in Deo reperiri, nō tamen eo modo, quo in animalibus est, sed perfectiori quodam alio modo.
E Audire quoque quandam imperfectionem dicit, & rursus perfectionem quandam. Ex ea autem parte, qua perfectionem dicit, audire in Deo est: ex eo autē, quo imperfectionem gerit, ab eo secludendum est, audire autem & videre cęteræque sensationes perfectionem quandam dicunt, in eo quòd per eas omnis cognitio nostra intellectiua suscipitur, sine suscepto namque phantasmate nemo intelligit. Quantum vero ad hoc in Deo perfectio audiendi & videndi est, non quidem quòd videat vel audiat, sed quod cognitionem, quæ aliàs habetur per visum & auditum, in se habet, perfectiusque res nō videns, nec audiens intelligit, quàm si omnia corporeis luminibus conspexisset.

xisset. Visu ergo & auditu non indiget. Habēt autem potentia visiua, & auditiua imperfectionem quandā, quoniam quælibet ipsarum virtus corporea est corporeis organis determinata,& vtens: in Deo autem corporeum nihil est: potentiam ergo visiuam, & auditiuam non habet. Habet autem aliam imperfectionem visiua, & auditiua,& quælibet sensitiua potentia: omnes enim passiuæ virtutes sunt iuxta positionem omnium loquentium de natura: in Deo passio nulla est: visiua igitur potentia in eo nullatenus est. Habent quoq; aliam imperfectionem, quoniam auditiua, & visiua,atq; cæteræ sensitiuæ potentiæ ab obiectis,quæ sunt aliquid extrinsecum, perficiuntur: sine obiectis namq; potentiæ sensitiuę operationem nullā habent: cùm verò obiecta in potentias sensitiuas agunt, in eis sensatio est: Deus autem à nullo extrinseco perficitur, sed in seipso perfectionem suam continet. Videre ergo & audire nequit. Aliam quoque imperfectionem omnes sensitiuæ potentiæ sortiuntur: sunt namq; ad intellectum subordinatæ, ideo enim eæ datæ sunt: vt per eas tāquam per organa quædam intellectus recipiat,vnde intelligere queat: quia per ipsas recipiuntur species sensibiles translatæ ad phantasiam, super quas conuertens se intellectus intellectionem causat. In Deo autem nullius rei subordinatio est,quia ibi nō est magis perfectum,nec minus perfectum: sed subordinatum,& id cui subordinatur,vt inæqualia se habēt: in Deo autem hoc impossibile est,quoniam suum esse totum idē ac simplex est: nec est aliquid,quod subordinetur, nec cui subordinetur. Si tamen visiua, & auditiua potentiæ in Deo ponerentur,necesse erat eas diuino subordinari intellectui: vnde aliquid magis perfectum, aliquid autem imperfectius assignari necesse erat:in Deo igitur visiuam,vel auditiuam,aut aliquam sensitiuam potentiā esse impossibile est,quanquam aliquam perfectionem ex aliqua parte dicant: illam enim aliàs in Deo poni necesse est, sed non cum ipsa visione.

Responsio ad obiectiones superius positas. Cap. LXXXIIII.

CVM verò ad hoc similiter arguebatur.inter animalia perfectiora esse, quæ potentiam visiuam, & auditiuam cæterasq; habeant, q̄ quæ visiua, aut auditiua carent: cōformiter ergo in Deo perfectius erit audire, & videre quàm hoc non habere. Dicendum est visiuam potentiam,& videre, atq; cæteras sensationes aliqua ex parte perfectionem inducere, & aliundè imperfectionem habere. Non videre autem & nō audire perfectionem nullam dicit, quoniam nō videre pura negatio est:purè autem negatum est non ens: includit ergo contradictionem ꝙ aliquam perfectionem dicat,aut imperfectionem. Quamobrem in quolibet animali perfectius est videre quod perfectionem dicit:quanquam ex aliqua parte secum commixtā habeat imperfectionem: quàm non videre, quod nullā perfectionem dicere potest. In Deo tamen accidere sic non conuenit: si enim in Deo visionem poneremus, necesse est, vt oēs imperfectiones in eo essent, quas videre in cunctis animalibus importat, quod nō conuenit: Deus tamen non videns,nec audiens perfectionem in se habet, quam videre,& audire signant, nullis stantibus imperfectionibus,quas videre,& audire mixtas habent. In animalibus autem,vt in Deo contingere nequit: in nullo enim eorum perfectio, quæ importatur per videre, & audire reperietur, nisi illud audiat, & videat. Hoc autem euidentius adhuc fit. Videre namque hanc perfectionem dicit & habet, vt per ipsum species recipiantur in phantasia, quibus

F cognita nobis fiant, quæ aliter cognosci impossibile nobis erat. In Deo autem & si non videat, perfectionem istam reperiemus:ipse nempè non videns omnia intelligit,quæ videns intelligere posset,& adhuc plura,quę per visum incognita nobis sunt. Identidem & si Deus nihil audiat, cuncta tamen ei liquido intellecta patent,quæ audiendo intelligere potuisset,insuperq; plurima quæ auditu nullo cognoscuntur. In animalibus autem hoc non contingit: nullum quippe animal visu carens cognoscit ea, quæ visu cognosci solent,cæteraq; animalia id visu apprehendūt:quoniam eas apprehendere nequit, vt videntes cōprehendunt. Sic in cæco viro perspicuum est: ipse quidem intelligere non valet, quo cæteri videntes visu comprehen-

G dunt. In auditu quoque simile reperitur:animalia nāque non audientia id apprehendere nequeunt, quod audientia animalia cognoscunt: in surdis enim hoc patet,ipsi quidem in genere vocum,& sonorum nihil intelligunt: quod cæteris hominibus in promptu est, quoniam auditu nihil percipiunt. Sic Arist. ait 1. Posteriorum, ꝙ necesse est illa scientia carere cuius potentia cognitiua de obiecto illius caremus. Ex his autem illatum patet, Deum nec audire, nec videre,nullamque hoc in Deo imperfectionem dicere: sed potius perfectionem: ex his quoque patet serpentem hunc,qui Christus est, vt Deus est, non vidisse.

Pars decima quartæ metaphoræ, scilicet Serpens, qui sentiebat. Cap. LXXXV.

H

IN ea,quod sæpè appello quartum Paradoxon particula decima est: Qui sentiebat, scilicet quòd serpens iste sentiebat. Qualitercunque autem sentire accipiatur,necesse est Christum sensisse, qui serpens dicitur. Christus nempè vt homo verus erat, vt cæteri hominum sentiebat,qualitercunque sentire dicatur. In quo aduertendum sentire multipliciter dici: sentire siquidem interdum pro intelligere, iudicare,diffinire assumitur. Sic enim quandoque de quibusdam astruimus, quàm benè, aut peruersè de fide sentiunt, .i. rectè intelligunt,vel iudicant. Ad idem quoq; pertinet quod dicimus, aliquam esse conuenientem, vel *Sentire multipliciter d.*

I peruersam sententiam, idest iudicium, vel diffinitionem. Hic quoque modus in auctenticis scripturis frequens est:quoniam tamen modus iste à propria significatione huius ditionis alienus est, hic sentire non accipitur hoc modo. Sic namq; & si verum foret,de hoc serpente quòd sentiret,verum etiam foret, quòd non sentiret,siue de Christo,vt Deus est, siue vt humanitatem induit asserere maluerimus. Sentire ergo hoc modo non conuenit accipi, sed aliorum modorum aliquo accipiendum est. Quorum vnus est, vt sentire pro actu sensitiuarum potentiarum dicatur, siue sensitiuæ interiores,siue exteriores potentiæ sint: aptius tamen de exterioribus quandoq; accipitur. Cum enim videmus, sentimus, cum auditu & olfatu quicquam

K percipimus,sentire dicimur. Cum gustare,aut tangere in nobis est,quilibet nos sentientes appellabit: hæc enim sensitiuæ potentiæ sunt, quæ horum actuū principia sunt. Sic autem de hoc serpente,qui est Christus, dici congruit,quòd sentiebat, & non sentiebat,alterū ad deitatem, aliud verò ad hominem si retulerimus. Hic tamen modus huic Paradoxo figurato non conuenit. Sic enim sumptum supra vacuum aliquid faceret in hac serie Paradoxi: nam in primis huius contextus particulis dicebatur:Qui vidit, & non vidit:audiuit & non audiuit. Hæc tamen duæ principales sensationes sunt à duabus præcipuis potentijs sensitiuis. Si ergo cum dicitur: Sentiebat, & nō sentiebat pro omnibus sensationis actibus vniuersaliter assumpserimus, *Sentire ac non sentire Christo non congruit.*

super-

superfluè dictum foret, quoniam idem bis sumebatur. Alius modus accipiendi sentire particularior est, scilicet, pro actu solius tactiuæ potentiæ, qui est tangere: istud namque tactus nomen pro tactiua potentia apud vulgariter loquentes parumper in vsum venit, cuius ratio videtur, quoniam iste sensus tactus generalior est cæteris sensitiuis potentijs, alijs diffinientibus sibi certas corporis particulas tanquam organa: tactus autem nullam specialiter diffinit, sed in toto corpore ęqualiter est. Nullum namque in toto homine, aut quolibet animali membrum est, aut corporis distincta particula, in qua sensus aliquis non sit, nisi quis calumnietur de partibus non proprie viuētibus, quia sunt complexionis terræ, & modicum accedunt ad participandam conditionem animalis, sic sunt ossa, & vngues atque capilli iuxta Aristot. sententiam, tertio de Anima in fine. Rationabiliter ergo quasi ex hereditate assumpsit tactus, vt sensus vocaretur: cùm nihil aliud exprimitur potiusquàm aliorum sensuum quilibet. Iste autem sensus in Christo sicut & nobis fuit: per hunc enim cuncta animalia dolores & delectationes, caliditatem & frigora, mollitiem & duritiem experiuntur, cętera quoque ad hunc pertinentia sensum. Hæc autem Christus in benedicta carne sua pertulit: ipse quippe calorem & frigora, siccitatem & humiditatem tolerauit: cùm hęc accidentia sint consequentia speciei conditionem, & non insurgebat ex determinatione complexionis indiuidui, in eo igitur esse necesse erat. Amplius autem Christus dolores pertulit: doluit namque, cùm circuncisus est vera eius carne abscissa, quo ad lachrymas coactus est, vt pręlibauimus supra in tertia metaphora, famē quoque & viæ lassitudinem pertulit, ut in eodem Paradoxo metaphorico inductum est. Præter hęc autem acerrimos dolores in passione sustulit, sęuis ei inflictis vulneribus: tanta enim horum cruciatuum immanitate permotus est, vt hęc, quæ ventura erant super eum, amplissimè cognoscens, vt patet Ioan. 18. cap. humoris sanguinei guttas exsudauerit: antequam horum quidquam ei illatum foret. de hoc Luc. 27. Ex prædictis ergo inductum patet, quòd serpens iste, qui Christus erat, senserit.

Pars vndecima quartæ metapho. scilicet Serpens, qui non sentiebat. Cap. LXXXVI.

HVIVS iam concludendi quarti metaphorici Paradoxi particula vndecima ac postrema est: Qui non sentiebat: quod ad serpentem, de quo iam largus sermo trahitur, referendum est. Et quoniam liquidò comprobatum extitit in prælibatis de hoc serpente, qui Christus est, quòd secundùm humanitatem verè senserit, restat vt ad eum secundum deitatem referentes, quòd non senserit prędicemus: Christus namque, vt Deus est, in neutro duorum modorum vltimorum sentire potuit. Hoc autem inducitur: nam ad hoc, vt aliquid sensitiuam potentiam habeat, siue sentire actum cuiuslibet sensitiuę potentiæ appellemus, siue ad tactiuam duntaxat referre vellemus, necesse est, vt virtutem corporalem, & organa sensationis corporalia habeat: in Deo autem hoc cadere impossibile est, quoniam nec corpus est, nec aliquid corporeum habet, eum ergo sentire, vt prædicitur impossibile est. Præter hoc autem in omni sensatione passionem esse necesse est, quoniam ipsa sensatio est passio: in Deo autem passionem esse impossibile est: eum ergo sentire posse non contingit. Item cùm sensatio quæcunque causatur, potentia sensitiua ipsumque animal sentiens a specie obiecti patitur: nihil tamen est, a quo Deus queat pati nullo ha-

A bente super ipsum potentiam actiuam, Deum igitur aut aliquam diuinarum personarum sentire impossibile est. Item sensus tactus, qui prę cæteris differenter sensus appellatur, est propria virtus animalis: quoniam omne animal sensitiuum est, nec quisquam sensus est, quem cuncta animalia quasi ex natura generis habeant pręter tactum. Quædam quippe imperfecta animalia sunt, quæ extremum gradum in cæteris tenent, in quibus sola tactiua potentia reperitur, qua dolorem, delectationē, frigora, & ęstum, humidum, & siccitates, durum, & molle sunt sentientia: hęc autem sunt conchilia quędam petris in mari affixa, quæ natura saxis affixa sunt, quoniam eis nullum motum secūdum speciem suam tribuit: nec quidē vllum animal,

B quantumcunque imperfectum a natura constans esse potest, in quo tactiua virtus non sit: multa tamen sunt, quibus pręter sensitiuam, s. tactiuam potentiam nulla inexistit. Hęc igitur virtus a natura generis animalibus natura diffinita constat, atque cum ipsa animali natura conuertitur, nihil quippe naturam animalem habet, quod animal non sit, Deus autem animal non est, potentiam ergo tactiuam non habet. Amplius autem, tactiua potētia fundatur in extenso, qm̄ obiectum suum scd̄m extēsionem actionē suam habet, nec in indiuisibile agere potest, necesse namq; est recipiens secundùm tactum esse quantum vt diuidi possit: in Deo autem quantitas nulla est: tactiuam ergo potentiam in eo esse impossibile est. Aliæ au-

C tem multiplices rationes induci possent, quibus amplius euidens foret tactiuam potentiam in Deo non esse, de quibus sufficiant, quæ dicta sunt. Ex prædictis illatum patet, hunc serpentem, qui Christus erat, potentiam sensitiuam tactiuam, & ipsum sentire nullatenus habuisse. Consequenter totius quarti Paradoxi figurati explanatio qualiscunque explicit.

PARADOXON QVINTVM DE AQVILA.

Quomodo Christus aquila dici possit. *Cap. I.*

D CONTINENTIAM cedulę in sequētibus, quam vestra regia celsitudo mihi seruulorum minimo destinauit, quintum occurrit figuratum Paradoxon. Cuius tenor est: Fuit Aquila, quæ volauit, & non volauit: venit in locum, a quò nunquam discessit: quieuit, & non quieuit: renouabatur, & non renouabatur: gaudebat, & nunquā gaudebat: honorata est, & nunquam honorem suscepit. Hæc autem extrema metaphora ad Christum necessariò referenda est, sicut tres præcedentes referebantur. quoniam singulæ eius particulę nulli nisi Christo conuenire queunt, vt in sequentibus per singula

E exponendo patefiet. Huius vero prima particula: Fuit aquila, secūdum historificam, siue literalem expositionem ad Christum applicari nequit, sed metaphoris necessario insistendum est: Christus namque cùm verè Deus & homo existeret, aquila esse non poterat. Iuxta eam autem doctrinam, quę in pręlibatis de transumptionibus posita est, necesse est, vt in conuenientibus transumptionibus aliqua similitudo sit eius, quod transumitur ad id, ad quod fit trāsumptio, quam ob rem oportet aliquam proprietatum cōcordiam inter Christum & aquilam assignari. Prima autem horum cōformitas in volatu est: quoniam inter volatilia nullum ęque, vt aquila ad aeris vertices conatur

natur ascendere, altissimum enim volatum habet. Christo autem hoc cōgruit, ipse nempe altius quàm cæteri homines volatum extulit, quoniam ad altissimum volando peruenit locum. Hoc autem liquido in sua ascensione monstratum est: tunc quippe vniuersam elementalem transcendit regionem: septem quoque planetarum excessit orbes: steliferumque subegit cœlum atque chrystallini, quod firmamentum more sacræ scripturæ appellatur, superauit terga: quod etiam astrologorum, atque philosophantium more primum mobile nuncupatur, extremo empyreo solio collocatus. Hic enim est finis rerum atque vltimum cęlum, vbi est gloria beatorum. Sine iniuria igitur dicendum putauerim, Christum quantum ad hoc aquilam dictum, ipse namque super omnia, quæ in vniuerso sunt transuolauit, nec iam vllus ei in tota natura, & rerum vniuersitate locus manebat, ad quē conscendere posset.

F G

Secunda conuenientia inter Christum & aquilam. Cap. II.

AQVILARVM autem secundam conditionem, qua Christo conuenire queant, quidam non iniuria astruunt oculorum viuacitatem. Ipsę enim visiuam potentiam, & oculos conuenientius ad acutè videndum dispositos, quàm omnia animalia habent: nam & si quis cuncta animantia inquisierit, nullum tam acuti contuitus reperire valebit. Hoc autem manifestum redditur: nam cùm aliqua lux intensa atque fortis valde est, aliorum animalium oculi nequeunt intueri, quod vespertilionibus nicticoracibus, & bubonibus, atque noctuis accidit, hæc enim orto sole videre nequeunt, aut debiliter valde vident. Hoc autem ideo euenit, quoniā huiusmodi volatilia debiles oculos habent, & malę complexionis. Sic ait Aristot. secundo Meta. sicut se habet oculus noctuæ ad lumen solis, ita se habet intellectus noster ad ea, quæ sunt notissima in natura, scilicet, quòd hæ volucres lumen solis intueri nequeunt, sicut & nos ea, quę sunt principalissima in natura in causalitate atque per hoc notiora esse debebant, distinctè cognoscere non valemus. Nec quidem in his duntaxat memoratis volatilibus hanc proprietatem causauerimus: sed in cæteris quoq; bene complexionatis volatilibus hoc accidit, quòd cum lux fortis fuerit, eam contueri nequibunt, quòd si eam speculari contendant, magnum ex hoc oculorum sequitur nocumentum. Velut si quispiam hominum solem aspexisse voluerit, non valebit. Si verò in hoc eluctatur magnum in oculis visus sui sentiet nocumentum. Sic Arist. inquit tertio de Anima excellens sensibile tollit sensationem. Sicut in potentia tactiua intensus valde calor, aut frigus apponitur: in auditiua vero excellens sonus: in gustatiua autem excellens sapor: in odoratiua autem excedens odor: in visiua autem lux admirabilis. In aquila autem hoc speciale ad cętera volatilia, & cuncta animantia accidit, quòd nullum illorum sit, cuius acies ad lucem fortem non retundatur, & prorsus obfuscetur. aquilæ autem contuitus nulli quantumcunque luci forti cedit. Inter omnia lucentia, & splendentia solis fulgore nihil maius est, sed ad lucem solis aquilæ acies non turbatur, sed in eum figit intuitum, atque vt omnes, qui de natura loquuntur, perhibent solem in rota indeflexo contuitu speculatur, nec magnitudine lucis oculos claudere cogitur. Hoc etiam est, quo aquilæ velut naturali quodam experimento proles proprias, & degeneres contuentur. Est enim, vt interdum aliæ volucres in nido aquilarum proles a se editas reponant: aquilæ autem velut quadam suspitione permotæ ab alienis proprias proles discreturæ singulos pullorum in vnguibus contra solem leuant, vt radios solis directo lumine contemplentur. Qui autem horum ad solem immotos apertosque tenuerit oculos: vt vera progenies ab aquila reputatur, atque filiali charitate diligitur & nutritur. Qui autem hunc splendorem ferre non potentes oculos in aduersum contorserint, aut clauserint, tanquam degeneres hoc experimento probati a nido abijciuntur. De hoc Isidorus Etymologiarum libro vndecimo, & de proprietatibus rerum libro decimo octauo.

H I K

Aquilæ sunt acuti visus.

Quo periculo aquilæ ꝓprios pullos ab alienis discernant.

Christus aquilæ similitudinem gerit, & quædam de Christo. Cap. III.

IN hoc autem quod de aquilis dictum est, Christus aquilarum magnam similitudinem gerit: nam velut aquilæ inter cætera animantia fulgorem solis acutius contuentur, ita & Christus inter cæteros homines essentiam diuinam acutius, atque immediatius contemplatur, angelos quoque in hoc excellit. Nec quis nos hęc de Christo, vt Deus est, sermonem agere putet, hoc enim modo se ipsum intuetur, nec ad aliquem alterum conferri potest: sed de Christo, vt homo est, loquimur. Sic enim acutius cæteris hominibus comprehensoribus, siue viatoribus diuinam contemplatur essentiam. Angelos quoque valde in hoc excellit: nam animæ illi benedictæ Saluatoris nostri data est sapientia sine mensura, quæ est sapientia infinita, aut cognitio omnium eorum, quæ Deus nouit. Sic habetur Ioannis capitulo primo: Datus est ei spiritus, & non ad mensuram: de cuius plenitudine omnes accepimus: & secundùm apostolum in eo omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei absconditi sunt. De hoc magister tertio Sententiarum distinctione decimaquarta. Vnde anima Christi cuncta nouit, scilicet quę sunt, & fuerunt, atque futura sunt. Amplius autem habuit priuilegium, quod nemini vnquam datum est: nam quod cæteris hominum, qui boni sunt, post mortem accidit, ei in vita inerat, & dum pateretur, & mortuus extitit, & vt generaliter dicam ab instanti conceptionis hoc habere cępit, postea vero habere nunquam desijt. Cęteri enim, qui piè viuunt, dum eis vita manet expectāt bonum illud extremum, quod in diuina visione consumatur: dum autem superstes eis vita est, hoc nulli conceditur, sed id sollicitu semper inquirunt, & ob hoc theologici doctores, omnes, quibus adhuc præsens vita agitur, viatores dicunt. Nam hoc quod appetunt, nunquam datur: sed illud semper attenti prosequuntur: vnde quasi quotidianam viam agerent, sunt. Qui verò corpore soluti in domino optimam dormitionem acceperunt, in vita æterna beati atque diuinam essentiam videntes nihil vltra desiderāt, quoniam omne bonum, quod desiderabant assecuti sunt. Isti autem apud theologicos doctores, comprehensores appellantur, quoniam bonum quod desiderabant, iam possident nihil vlterius inquirentes. Hoc modo Christum comprehensorem, dum in carne inter nos viueret, appellabamus, bonum namque maximum omnium hominum, & Christi vt homo est, ipsa diuinæ essentię visio erat, hoc autem iam tenebat. Fuit enim in homine Christo ab exordio conceptionis suę: nam diuinum verbum sibi hominem Christum vnierat, ideo anima benedicta eiusdem semper

Cur homines dū viuunt dicūtur viatores.

Christus fuit in vita cōprehensor.

semper

ſemper apertè diuinam contemplabatur eſſentiam, per hoc totam ſuam beatitudinem adepta: in hoc quippe tota humana conſiſtit fęlicitas. Hanc autem viſionem conformiter Chriſtus tenuit, dum inter nos in carne viueret, & dum cruciatus acerrimos actualiter in ipſa paſſione toleraret: ſicut & nunc cum in empyreo ſedet a dextris Dei: neceſſe eſt ergo, vt velut nunc, quando in empyreo cœlo eſt, vbi gloriæ locus ponitur, eum comprehenſorem appellamus: ita & ante paſſionem ſuam eodem fundamento neceſſe erat, eum comprehenſorem & fœlicem prædicare: hoc autem nemini niſi ipſi beata Trinitas contulit: nullus ergo hominum aquila conuenienter dici poterat præter Chriſtum. Ex eodem autem fundamento inſurgit, quòd Ioannes euangeliſta in aquila figuratus eſt, quæ eſt vnum de quatuor animalibus, quæ vidit Ezechiel ante thronum maieſtatis Dei. Sic quoque eum figurat eccleſia cum deſcribit quatuor animalia ante thronum ſedentis, quoniam inter omnes euangeliorum ſcriptores, nemo tam profunda indagine deitatis myſteria perſcrutatus eſt. Cæteri namque circa aſſumptæ humanitatis conditiones magis peruagati ſunt. Ex præpoſitis ergo aquilarum proprietatibus, & pleriſque alijs, quæ applicari poſſent, Chriſtum conuenienter aquilam dici patet.

Pars ſecunda metaphoræ quintæ, ſcilicet Aquila, quæ volauit. Cap. IIII.

HVIVS extremæ metaphoræ particula ſecunda eſt: Quæ volauit. Hoc autem Chriſto, de quo hæc exponenda propoſuimus, in literali ſenſu non conuenit, ſed ad metaphoras neceſſariò redeundum eſt: volare equidem in literæ cortice volucrum naturalis conditio eſt: Chriſtus autem nec volucris eſt, nec alatus, quoniam verus homo erat, volare ergo ei in metaphora conuenit. Quo pacto hic integram, abſolutamque tranſumptionem fieri neceſſe eſt, ſicut in prælibatis tertiam metaphoram exponentes explicuimus, fit namque dupliciter tranſumptio, ſcilicet, perfecta & ſecundùm partem: tranſumptionem ſecundum partem appellare conſueuimus, cùm propoſitionis ſubiectum tranſumptum eſt prædicato non tranſumpto, ſed in ſua proprietate manente, aut cùm prædicatum tranſumitur nulla in ſubiecto trançſumptione facta. Perfectam autem, & abſolutam tranſumptionem nuncupare conſueuimus, cùm in prædicato, & ſubiecto tranſumptio eſt, nulla manente vocum proprietate primaria in contextu. Sic autem hic factum eſt, quoniam aquila omnium prædicatorum, quæ in hoc figurato Paradoxo extremo ponuntur, ſubiectum eſt: ponitur autem ſecundum tranſumptionem. Chriſtus quippe ſecundum rem aquila non eſt, ſed tranſumendo. Iſtud quoque primum prædicatum, ſcilicet. Quæ volauit, tranſumptum eſt, volatus ſiquidem de Chriſto ſecundùm literam dici non poteſt, quoniam non volauit, ſed per aliquam attributionem.

Chriſtus volauit. Hæc autem particula: Quæ volauit, Chriſto conuenit, qui aquila eſt, homo autem vt homo eſt, quod ad aſcenſionem ſuam in cœlum referendum eſt: nam ſicut volucris, cui volatus ex naturæ proprietate conuenit, volans alta tranſcendit, & quęcunque loca petit, in quę eam voluntas, aut naturæ inclinatio duxerit: ita Chriſtus in aſcenſione ſua altiſſima conſcendit loca. Hic autem Chriſti

A motus ad aſtra congrue volatus nomen accepit: quoniam ipſe verus homo erat: hominibus autem conuenit motus progreſſiuus, quia pedibus mouentur, & non alis. Motum autem hunc eum duntaxat, qui in proceſſu per planum eſt, dicimus hunc, qui ſuper partes ſolidas ipſa animalia ſuſtinere potentes fit: per aerem verò nullus motus progreſſiuus eſt, quia aer elementum raræ ſubſtantiæ eſt, nullum animal magni ponderis ſuſtinere potens. Quod igitur Chriſtus in aerem ſcanderet, altiora quoque vltra aerem peteret, non accidebat in modum ambulationis, quæ eſt motus progreſſiuus pedibus incitis factus: ſed ad volatum pertinet. Sic ergo conuenienter dicitur,

B quòd volauit. Nec quidem volatus duntaxat iſte fuit, ſed vltra volatum aliquid: volatus namque tunc eſt, cùm volucres per aera mouentur ſuis alis, incitæ atque regulatæ: quanquam autem volucres grauia corpora habeant, etiam ſi non ita grauia, vt homines, latitudine tamen alarum, & aliarum plumarum corporis ſe mouentes, ne cadant ſuſtinentur, ſub ſe aerem quo teneantur colligentes. Cur aues in aere detineri poſſunt.

Aer autem quanquam leue corpus ſit, aliquas tamen vires habet ad ſuſtinendum corpora non valde grauia, quoniam non eſt corpus penitus rarum, quo pacto aues in aerea tenentur regione.

C *Aues in ignea regione non poſſent ſuſtineri.* Cap. V.

IN regione autem aerea quanquam aues pēnis incitæ ſuſtententur: ſi tamen igneam peruolare vellent regionem, in ea ſuſtineri non poſſent. Nec hoc quidem quiſquam ex hoc preciſe eueniſſe arbitretur: quia ignis calore ſuo eas conſumens occideret, ſed ex alijs adhuc cauſis.

Harum prima eſt propter inſpirationem, & reſpirationem: non enim poſſent volucres in ignis ſphęra inſpirantes anhelitum trahere: quia id de quo anhelitum conflantes ducimus & emittimus, aer

D eſt & non ignis.

Secunda in his cauſa eſt, nam quanquam volucribus alæ inſint, quibus per alta ſubſtententur, & ignis conditio eas non occideret, poſſentque ibi inſpirare, & reſpirare, ibi tamen ſe ſubſtentare non poſſent: vt enim alites volent coexigitur, vt alarum extenſione hoc efficiant, ſubſtinentes ſe in illo elemento, per quod volatus iſte fit. Sicut in aere euenit: in eo namque ad eas ſuſtentandas ſufficiens virtus in pennis eſt. Ignis tamen hoc nequit, quia corpus ſubtile valde & rarioris ſubſtantiæ, quàm ſit aliquod corpus in tota elementorum aggregatione, non ergo habet vires ad aliquid in ſe ſuſtinendum: quanquam igitur ſatis volucres co- Ignis eſt rarioris ſubſtantiæ cęteris elementis.

E narentur alis incitis ſe in igne ſubſtinere, eis tamen effectus non contingeret, ſed neceſſariò inde in inferiora corruerent. Hoc autem liquidè comprobatur in hominibus ſecundùm artem natatoriam. homines quidem & cætera animalia nullo adhibito artificio, aut ſolertia corporis ſuper terram ſubſtinentur, nec inde in aliquid alterum ruere valent præ denſitate, & duritie, atque compactione ſubſtantiæ eius. Si tamen homines aquis incumberent, quæ terra rariores ſunt, atque minoris potentiæ ad aliquid ſuper ſe tenendum: niſi homines quadam arte, aut indicta ſolertia manus, & brachia

chia crura, & vniuersum corpus ad se tenendum permouerit, submergi eos necesse est. Sic quoque in auibus ad alterum relatis est: nam velut aer nullatenus hominem tenere volantem potest, qualitercunque corporis sui membra mouerit: quia raræ substantiæ, & paucarum virium est. Sic quoque ignis alites per eum volare conantes tenere non poterit: quoniam subtilius & rarius inter omnia corpora elementalia est. Christus tamen volauit per ignem: quia ad cœlos conscendendo per ignem transire, necesse erat: ascensio ergo Christi ad cęlos plusquam volatus fuit. Amplius autem volucres non solum per ignem volare nequeunt, sed difficilius per cœlum volaturæ erant, aptius quidem, si per igneam regionem alites volantes substinere possent, quàm per cęlestem magnitudinem. Nam ignis & si leuissimum rarissimæque substantiæ inter omnia elementaria corpora sit, aliquam tamen quasi densitatem habebit, secundùm quam aliquid in eo quodammodo tenere possit, quia corpus elementale est. In cęlo autem horum nihil est, quoniam cęlum elementale corpus non est, nullam elementalem in se conditionem habens: in eo igitur volucres nullatenus substineri volando possent, nec ad se substinendum adiuuare: per cęlum ergo volucribus impossibilis volatus est, & adhuc difficilior quàm per ignem. Christus tamen in ascensione sua septem erraticorum astrorum penetrauit orbes, octaui cœli quod stellatum aut signiferum dicitur, transcendit magnitudinem, nonique cęli quod chrystallinum dicitur aquosam excessit substantiam, empyreum extremo vniuersitatis margine situm regnaturus conscendens: maior ergo Christi, quàm cuiusque alitis volatus fuit.

Nunquid Christi volatus in ascensione naturalis fuerit, vel potius supernaturalis. *Cap. VI.*

IN his autem nunc inquirendum restat, an volatus iste Christi super ęthereas sedes naturalis, aut supernaturalis fuit. Huic quisquam forsitan respondebit, hunc fuisse naturale motum: nam tunc aliquid naturaliter fieri ab aliquo agente dicitur: cum a principio intrinseco illius agentis fit. Sic est sententia Aristot. secundo Physicorum, cùm dicitur: natura est principium motus, & quietis eius, in quo est: cùm verò res aliquid agit, cuius actiuum principium intra ipsam non est, motus ille naturalis non est: in Christo autem huiusmodi erat. Ipse nanque in se deitatem habebat, cùm esset secunda persona in beata Trinitate: Deus autem istum ascensum facere potest: erat ergo naturalis ista ascensio. His autem dicendum est, quòd quanquam Christus in se deitatem haberet, & per hanc cuncta quę dicta sunt, & omnia quęcunque vellet, facere potuisset; motus tamen iste ascensionis in cœlum naturalis non erat, quoniam Deus non est principium actiuum naturale, sed super naturam. Item si hunc ascensum naturalem fuisse diceremus, quoniam Christus dum virtute diuina inexistente sibi hoc operatus est, inferri necesse erat, omnia Dei opera naturaliter facta extitisse, quoniam ipse illa virtute sua effecit: sed hoc nemo catholicorum fatetur: nihil enim eorum, quę a solo Deo facta sunt, naturaliter factum confitemur, sed cuncta ex infinita potentia, vel supra naturæ vires. Amplius autem necesse esset, vt cuncta miraculorum genera naturaliter fierent. Deus namque omnia illa naturali sua virtute efficit, extrinsecus

F nullo quæsito, sed fides non fatetur miraculosas operationes naturaliter fieri, cùm omnes, qui recta sapiunt, distinguant operationes miraculosas contra operationes naturales. Præter hoc autem si ascensionem Christi ad cęlos motu naturali factam diceremus: quoniam ipse diuina virtute quam in se habebat, hunc effecit motum, pari fundamento dicere compellemur, quòd omnes operationes Christi miraculosè ante passionem suam naturaliter factæ sunt: cùm eadem inexistente sibi virtute hęc ageret. Hoc tamen singuli catholici diffitentur, & tanquam hæreticum damnant, asserentes supra naturam extitisse omnes huiusmodi actus. De angelis autem è contrario loquimur dicentes, quòd omnes operationes

G quas inter nos habent, naturales sunt, quoniam actio eorum duntaxat in principijs actiuis naturæ fundatur. Sic enim dicetur, quòd nullus angelorum lignum, aut stipulam comburere poterit, nisi ei ignem applicuerit: si tamen ad hoc in se vllam haberet virtutem efficacem, nullo apposito igne quæcunque combustibilia exureret. Sic quoque nemo angelorum aliquid infrigidare valebit, nisi ei aliquid frigidum formaliter, aut effectiuè apposuerit. Hoc pacto omnes actus angelici inter nos super res corporales vocantur naturales, quoniam nullam habent virtutem immutatiuam harum corporalium rerum, nec aliquam actionem naturalem principiare possunt, nisi applicantes naturalia actiua, alijs naturaliter ad passionem

H dispositis. In Deo autem sic non est, quoniam ipse nihil agit in hęc inferiora virtute naturalium rerum, applicando naturaliter actiua passiuis naturalibus: sed se ipso nulla extrinsea adiuncta virtute hoc agit. Vnde si quid calefacere voluerit, igne apposito non indiget, sed confestim vt voluerit, comburetur sua efficacia infinita. Conformiter si quidpiam infrigidare voluerit, nullum frigidum naturaliter actiuum apponet, sed se ipso illud mox, vt voluerit infrigidabit. Actus ergo diuini ad has res naturales dici conuenienter nequeunt: nullis namque naturalibus virtutibus ad hos efficiendos vtitur, sed suo infinito vigore id efficit. Et quoniam Christus Deus erat, cùm aliquid tanquam Deus, aut diuina virtute efficeret,

I actum illum supernaturalem dici necesse erat. Sic enim de hoc ascensu dicendum est, quòd iste Christi ascensus ad cęlos naturalis non erat, sed super naturæ cursum.

Deus quomodo agat in hoc inferiora.

Notandum penes supernaturalem Christi ascensionem. *Cap. VII.*

CIRCA hanc Christi ad cęlos ascensionem cōsiderandum est, quòd quanquam hæc supernaturaliter, & tanquam priuilegium ei collata est, inquantum naturæ excedebat vires, ei tamen soli non concessum est, sed omnibus quoque qui sanctam in domino dormitionem acceperunt, hoc concede-

K tur: nam in cęlum empyreum post carnis resurrectionem portabantur. Fuit tamen in hoc Christo collatum priuilegium inter cæteros resurgentes, quoniam ipse primus in resurgentibus fuit: vnde eum apostolus primitias resurgentium vocat, idest, quòd primus futuræ resurrectionis exordium dedit. Sic quoque primus in astra ascendit. Nec valet si obijcias de aliquibus, qui ante Christum surrexerunt: sicut de illo, quem suscitauit Elias, vt habetur tertio Regum decimo octauo capitulo. & de illo, quem suscitauit Elisæus. vt habetur quarto Regum quarto capitulo, Multo enim tempore hęc facta sunt ante Christi

Quia Christus primus surrexit, ideo primus ad astra ascendit.

Christi resurrectionem, & natiuitatem: nam omnes hi, qui surrexerunt, iterum morituri reuixerunt. Christus autem fuit primitiæ resurgentium: quoniam sicut in generali resurrectione nunquam morituri resurgemus, ita & Christus immortalis factus surrexit, iuxta illud Apostoli: Christus resurgens à mortuis iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Hoc autem quod priuilegium esse dicimus in ascensione ad empyreum, non est existimandum de animabus bonorum intelligi: cùm a carne solutæ illuc ante resurrectionem deferuntur: nam animam illuc tendere si sola ascensio in cęlum attendatur, miraculum nullum est. Nam eum actum supernaturalem appellamus, qui in agente principia efficaciæ nulla habet, sed potius contra communes aliarum actionum modos est: animam tamen in cęlum scandere contra naturam, aut supra naturam non est. Sicut enim ignem ad cœlum vsque ascendere contra naturam, aut miraculum nullum est: quoniam nullum est. quod illum deprimere debeat, quia illud graue non est, sed leuissimum elementalium corporum: ita & animabus non est supra naturam in cęlum, & supra cęlum scandere, cùm nullam habeant grauitatem: anima enim, nec corpus est, nec corporis conditionem ullam habet: secundùm quam in ea aliquid deprimens, vel agrauans consequatur, vt descendat. Adhuc autem rationabilius est animam ascendere posse, quàm ignem: nam ignis corporea substantia est, contrarietatem habens ad alia elementaria corpora, contrarietas autem impeditiua est: vnde non poterit actio perfectè explicari in eo, sicut in illo, quod contrarietatem nullam habet. Anima autem rationalis, nec corpus, nec corporis particula est, aut aliquid conditionem corporis habens, nec quod ad aliqua corpora contrarietatem habere queat, nec aliquid sibi resistere poterit, sicut igni resistit. Potest ergo anima libere sursum, aut infra moueri, nullo sibi corpore naturali impediente. Habet autem anima istum motum ascensionis perfectius, quàm ignis: quoniam quanquam ignis ad concauitatem vsque orbis lunæ perueniat, ipsam tamen cęlestis corporis substantiam penetrare nequit. Eum namque & si penetrare conaretur, cęlestia corpora impedirent: anima autem his obijcibus detineri non potest: corpus namque in alterum corpus dumtaxat actionem habet, anima autem corpus non est: ipsa igitur ab eis impediri nequit, quin ipsa penetret. Ex prædictis illatum patet, nullam esse supernaturalem operationem, aut miraculosam, animam in cęlum ascendere, nec quauis adiuncta virtute extrinseca indiget, vt in cęlum ascendat, sed sua naturali virtute, scilicet, quia nec corpus est, nec corporum conditiones trahit, libere ascendere, aut descendere quò voluerit, habet. Sed dicendum in his est, priuilegium animarum sanctarum in hoc esse, quòd animæ corporibus vnitæ in resurrectione in cęlos ascendant post corporum resurrectionem. Hunc autem actum, qui à principijs operantis rei expleri nō posset, ab extrinseco autem adiumentis appositis completur, supernaturalem esse dicimus. De hoc autem necessariò sic dicendum est, quia in generali resurrectione reunitis animabus ipsis corporibus, habebunt corpora conditiones elemētares, scilicet, grauitatem, & densitatem: secundū hoc autem natura obstat, vt corpora nostra ascendere queant: quòd igitur tunc ad empyreas transuolent sedes, supernaturali munere actum erit. Hoc autem in corporibus nostris proueniet ex dotib⁹ corporum gloriosorum: erunt namque facta corpora immortalia, & vniuersaliter impassibilia, & agilia, ita vt in mo-

Cur cùm alij prius surrexerit Christus sit dictus primitiæ resurgentium.

Anima nō supernaturaliter, sed naturaliter supra cęlos scandit.

Quòd post resurrectionem beati cęlos ascēdēt supnaturale est.

A mento vbicumque placuerit esse possint, etiam si loca illa inde valde distent. poterunt quoque quæcunque obstantia corpora penetrare non impediente quouis opposito. Sicut in resurgente Domino Iesu factum esse dignoscitur: quoniam ianuis clausis intrauit ad discipulos, vt habetur Ioannis vigesimo, & Lucæ vigesimo secundo capitulo. Aliàs quoque multiplices dotes gloriosa corpora habebunt, de quibus nunc non est per singula enarrandum.

Nunquid Christus à seipso, aut adiuuante extrinseco Cœlos ascenderit. Cap. VIII.

B

Ex prædictis autem aliquód dubium suboritur, cùm Christum ad Cęlos ascendisse dictum sit, an seipso illuc scanderit, aut ab alio illuc deportatus sit, scilicet, an aliqua virtus qualiscunque efficiens hanc ascensionem fuerit Christo nihil agente, aut ad hoc saltem adiuuantem potentiam aliquam habuerit. Huic respondendum est, quòd si aliquod de naturalibus corporibus in cęlum transferendum foret, necesse erat, vt illuc ab alio deferretur: per se enim nequibat ascendere. De Christi autem corpore aliter sentiendum est: dicendum enim, ipsum per se nullo apposito adiutore in cęlum scandere potuisse duobus fundamentis. Primò autem, quoniam ipse Deus C verus erat: ideo quodcunque facere voluisset, facillimum erat in hoc nullo egens auxilio extra petito. Ob hoc autem Christi volatus in Cęlum non dicitur assumptio, sed ascensio, quia assumptionem appellare consueuimus, cùm aliquod corpus in Cęlum tendit, aut in quemlibet locum alicuius celsitudinis, illum non suis viribus petens, sed alia potentia latū: ascensionem verò tunc dicimus, cùm in cęlum, aut in quaslibet altitudines quodcunque fertur corpus à nullo motum, sed suis viribus agens: Christum igitur in virtute sua ascendisse fatemur. Amplius autem Christus cùm in Cęlum ascendit, glorificatum gerebat corpus: est autem glorificatorum corporum conditio, vt in momento vbicumque voluerint esse D possint: hac ergo agilitate Christus dotatus, vt gloriæ corporis sui effectus compos, nulla adiuuante virtute fultus, solis dotibus suis in cęlum subito scandere poterat: hoc verò secundum erat, quo in virtute sua illuc moueri potuisset. De hoc autem dubium nullum extat, nec quisquam ambigendum putabit, an Christus potuerit ad cęlos per se ascendere, vel necesse fuerit, quòd ab aliquo agente extrinseco iuuaretur. Sed in hoc dubitandi aliqualis videtur origo, scilicet, an Christus cęlum ascenderit in aliquo corpore, tanquam instrumento ascendendi subleuatus, aut ab aliqua virtute naturali, vel intellectuali adiutus: nam & si Christus seipso sua virtute fultus ascendere potuerit, liberum tamen ei videbatur, an in aliE qua re instrumentaliter, aut aliàs ascendere voluisset. Ad hoc autem quisquam obijciet Christū non ascendisse in Cęlum suis viribus fultum, sed ab alio fuisse portatum: quod primò inducitur ex eo quod habetur Actuum primo capitulo, vbi introducitur Christus loquens post resurrectionem suam de Spiritus Sancti missione, & concluditur de ascensione eius. s. & cùm hęc dixisset, videntibus eis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Qui aūt eleuatur, non mouetur à seipso, sed ab altero: de Christo tamē ascendente dicitur, quòd eleuatus est. Item quod mouetur nube suscipiente, à nube mouetur, & suis viribus nihil agit: de Christo autem sic scriptura refert, dicens: Et nubes suscepit eum ab oculis eorum.

Dubitatio an Christ⁹ aliquo instrumento vsus sit in ascēsione.

Actuum primo capitulo.

Item, & si Christus suis viribus fultus ascendere potuisset, rationabile tamen valde erat, vt aliquid Christum ascendentem ad ascendendum adiuuaret, aut eum illuc deferret. Sic enim dominorum magnatumque conditio peruulgata est, vt quanquam plurima seipsis agentes efficere possent, nihil tamen efficere velint, sed à seruis suis hæc fieri iubeant: in Deo quoque notum erat seipso cuncta calefactibilia, aut combustibilia, calefacere, aut comburere posse, frigefactibilia quoque frigefacere, nulla aut caliditate, aut frigiditate apposita: sed horum nihil seipso agit: quin potius igni cęterisque naturalibus agentibus id permittit agendum. De Christo ergo non dispariter censendum videtur, vt quanquam seipso in Cęlum ascendere potuerit, tamen ab aliquo angelo, vel nube illuc portatus sit. Hoc enim modo debitum famulatum à creatura susciperet, non tanquam alieno præsidio egens, sed propter excellentiam suam faciendo sibi à ministris suis impendi famulatum.

Responsio dubitationis tactæ præcedenti capitulo.

Cap. IX.

HVIC respondendum est, Christum ascendentem in Cœlum à nulla virtute creata agente, aut instrumentali illuc portatum, scilicet, ab angelo deferente, vel à nube, in qua deferretur, sed suis dumtaxat viribus fultum ascendisse: in hoc enim nullius extra petita egebat ope, nec eam expetere conueniens erat. Cùm autem de nube obijcitur, de qua dicitur Actuum primo capitulo, quòd susceperit Christum ab oculis Apostolorum, & sic in Cęlum portatus est. Respondendum est, quòd nubes illa Christum in Cœlum non detulerit, nec portare potuerit, sed ipse per se Christus ascendebat in altum. In quo considerandum est, quòd Christo in monte Oliuarum colloquente discipulis suis, iam sermoni vniuerso fine imposito descendit nubes, quæ Christum circumdedit, & in illa ascendit in Cœlum. Non est autem in hoc quorundam insistendum iudicio, scilicet, quòd nubes ista, de loco aliarum nubium ad montem Oliuarum, in quo Christus ascensurus erat, descenderit, eumque circumdederit, & postea cum ipso eleuata fuerit: hęc omnia ipsa ex seipsa agente, tanquam ex inclinatione. Nec id quoque arbitratu dignum est, quod simplicium multorum sententia cęlebratur, scilicet, quòd nubes hęc iussu Dei ad locum, in quo Christus erat, descenderit, & post eum eleuauerit: hęc tamen falsa liquido comprobantur. Primum autem, cùm dicitur, hanc nubem seipsa ad locum, in quo Christus erat, motam descendisse. Nam hoc pacto nubes illa naturali sua inclinatione ferretur, sed eius naturalis impetus erat, vt moueretur ad locum aliarum nubium, quod non contingebat in illa nubecula. Apparet autem hoc: nam sicut in elementaribus corporibus sic est, quòd illorum quodlibet naturaliter feratur in locum confinationis, vbi est propius, atque naturalis locus eius: ita quoque nubibus inerit, vt naturaliter in locum sui conseruatiuum moueantur, nec in alterum locum ferri possunt, cùm ille non sit conseruatiuus complexionis earum. Naturali ergo motu nubes illa, cum qua Christus ascendit, de loco cœterarum nubium vsque ad pedes eius descendere non potuit. Quod si quisquam dicere maluerit, hanc nubem motam fuisse impulsam ab aliquo ventorum spiritu eam

De motu nubis qua Christus circundatus est delatus in cęlum.

F iaciente in partem illam mundi, in qua tunc Christus erat: stare non potest: nam cùm nubes spiritibus procellarum impellentibus moueretur, necesse est contra illam partem mundi moueri, contra quàm venti impellentes flant: fit autem iste ventorum impulsus ab angulis mundi in alios angulos: non enim dici potest hanc nubem incitante vento fuisse propulsam: quoniã ventus non flat à summitate cęli directè versus terram, sed ab angulo mundi ad angulum. Sic dicitur Psalmo centesimo trigesimo quarto, scilicet: Qui producit ventos ab extremo terræ, scilicet, ab angulis mundi, vel punctis oppositis horizontis, sed hãc nubem motam dicunt de loco aliarum nubium ad pedes Saluatoris nostri ascensuri venisse, à nullo ergo

G ventorum spiritu mouebatur. Nec astrui quidem potest, hanc nubem solo Dei iussu nullo superaddito ad pedes Christi descendisse: nam ad hoc, vt nubes ista nullo addito seipsa diuinam expleret iussionem, necesse erat, vt per se intelligens esset: nubem autem quid à Deo iuberetur, intelligere impossibile erat, cùm sit creatura irrationalis prorsusque inanimata: mandato ergo Dei nubes ista dumtaxat moueri non potuit. Amplius autem si Deo iubente nubeculæ illi se ad Saluatoris pedes inclinaret, ipsaque hoc intellexisset, non descendisset solùm à Deo iussa. Nam ad hoc, vt hoc nubes seipsa efficeret, necesse erat, vt in illa principium aliquod operatiuum huius esset, quo efficax huius esset: alioquin id efficere ne-

H quiuisset: velut si cuipiam Deus iubeat in Cęlum ascendere, nullum ei modum ad ascendendum tribuens, ascendere impossibile erat: nam in se vires nullas principij motiui efficaces huius habet: quanquam ergo Deus illi nubi iussisset, vt ad pedes Christi vsque descenderet, & hoc intellexisset, efficere tamen nequiuisset deficiente agendi principio. De hac igitur nube dicendum est, Christum voluisse, vt ei tanquam creatura suo creatori consentanea ei aliquem famulatum exhiberet circundãdo corpus eius dum ascendebat. Et quoniam ipsa per se solam hoc efficere nequibat, iussit Christus angelis suis, vt eam de loco aliarum nubium deducerent. Siue autem angelus hanc nubem deducens vnus fuerit, siue plu-

I res, nihil differt, vtcumque tamen eam aliqua virtute angelica deductam esse necesse est: hi autem eam vsque ad Christi pedes humiliauerunt: cùm autem Christus ascendere cępit, angeli quoque illam nubem mouerunt, vt ei coniuncta foret sub eo posita quasi sedes, & circundans corpus eius, alioquin enim nubes ista directè ascendere nequiuisset in cęlum, vt ascendit. Quod si dicendum foret Christum in hac nube in cęlum portatum, necesse erat, vt eam ab angelis motam existimauerimus, & intra eam Christum, tanquam in sella gestatoria portatum fuisse. Dicendum tamen est hanc nubem non gestauisse tanquam sedes Christum in Cęlum, nec ideo ad pedes Christi stantis in monte Oliuarum

K descendisse, vt inde Christum ad Cęlos ferret. Primò quidem nullatenus conuenienter stare potest: quoniam quamquam ab angelis per quamlibet partem aereæ regionis faciliter moueri poterat: cùm tamen ad regionem ignis peruentum foret, eam comburi necesse erat, nisi Deus eam miraculosè conseruaret. Quod concedendum non est, quia miraculũ nullum necessarium erat: nunquam tamen miraculum sine necessitate ponendum est, scilicet, quòd fiat per miraculum id quod sine miraculo æqualiter fieri poterat, quoniam peccatum siue superuacuum est miracula constituere, vbi miraculis res non eget. Sic Aristoteles ait 8. Topic. scilicet, peccatum est per plura fieri, quod fieri potest per pauciora. Sic igitur miraculum quod infini-

De nube qua Christus circũdatus é delatus in cę lum.

infinitam potentiam presupponit nunquam poni debet, vbi potentia finita sufficit, quæ est sine miraculis. Amplius autem, & si Deus custodiuisset nubem illã per aeream regionem, nè flammis cederet, corpora tamen cœlestia penetrare nequibat: quoniam corpora cęlestia nihil in se recipiunt, quod conditionem elementalem habeat. Vnde corpora humana cùm illuc perducentur post carnis resurrectionem, non erunt habentia conditionem elementalem, quia glorificata erunt, iam æternę fœlicitatis dotibus excellentiam habentia: quoniam immortalia, & agilia erunt, aliasque beatorum habentia dotes, quibus omnem elementalem corruptiuam conditionem deponent. Nubes autem istam conditionem retinebat elementalem, quoniam glorificanda non erat. Dicendum ergo est, quòd nullam cœlorum particulam penetrauerit. Potissimè, quoniam adhuc non solùm erat conditionem elementorum habens, sed etiam de fęcibus elementorum, quia nubes per resolutionem factam ex vaporibus eleuatis à terra condensantur. Pręter hoc autem, quoniam si nubes illa cum Christo per sphæram ipsorum corporum cœlestium transitura erat, vt eum ascendentem, tanquam sedes gestaret, necessarium non videbatur eam illuc ascendere, quoniam eandem opem corpora cęlestia ascendenti Domino Iesu tribuissent: non ergo conuenienter conceditur multa miracula sine necessitate existere. Dicendum ergo est, Christum ab hac nube in Cœlum gestatum non fuisse. Item non videbatur possibile, vt Christus ab hac nube in cęlum, aut per aliquam spacij particulam portaretur: Christus enim erat homo verus habens corpus humanum verum, & densum. Tanta autem est densitas corporis humani, vt à nube, quæ raritatis aereę, aut paulo minoris est, gestari non possit, & quanquam substantia nubis multum densaretur, vt in se dura corpora sustinere posset, ad tantam tamen densitatem prouenire nequibat, nisi in terram, aut lapideam soliditatem verteretur. Hoc tamen impossibile est: nam quanquam Deo, qui summè potens est, nihil obstet, quod ipse efficere non possit: quibusdam tamen repugnat effici. Sic autem substantiæ nubis in eadem natura manenti repugnat, vt in tantã duriciem solidetur. Nam si quouis actionis genere ad tantam soliditatem perueniret: iam nõ maneret substantia nubis, sed fieret lapidis, aut terræ natura: in quolibet quidem elemento certus gradus proportionatæ raritatis, & densitatis est: hanc autẽ transgredi nequaquam datur. Sicut aqua certum sibi diffinit raritatis gradum, nè ad aeream peruenire possit raritatem: si enim hanc quouis modo pertingere daretur, pariter quoque aeris naturam cũ raritate indueret, in aquæ substantia manere non potens. His autem raritatum, & densitatum dispositionibus materiæ aduenientibus fit elementorum in alterutrum permutatio. De quo latius diximus in libro de factis Medeę, cùm actum est, an aliquo artificio, aut naturę potentia de substantia aerea equus ad equitãdum per varia terrarũ spacia percurrendo confici possit, ita vt in eo aliquod ponderosum gestaretur corpus. Nulla igitur ratione euenire posset, vt Christus in hac nube in cęlum, tanquã in sede gestatoria de lignis fabricata portaretur, etiam si angelici spiritus eam per aera subleuarent. Ex prædictis autem inferendum patet, hãc nubem à Christo non ob hoc assumptam fuisse, vt in ea tanquam in sede gestatoria portaretur. Sed vt ea ascendens circundatus foret: Christus namque in cęlum ascendens, vt amplius teneriutq; ad dulcedinẽ quandam, & amorem sui promoueret, non instantanea eleuatione penetrauit Cęlos, sed successiuis progressibus ferebatur, vt discipuli sui, alijque, qui cum

Christus a qua nubem hanc assumpserit.

A eo in monte Oliuarum ascendente constiterant, paulisper eum cernerent eleuari. Hoc autem tam diu factum, quousque discipulorum oculi conspicere ascendentem suffecerunt. Et quoniam honestius Christus ascendens in hac nube videretur, quia vt in gestatoria sede efferri censeremus, quàm si secus cunctæ eius superficiales corporis viderentur partes: conueniens valde fuit, vt hac nube circumamictus foret: cùm verò aereæ regionis magna parte transmissa Christus Apostolorum oculis intuentium exceptus esset, nubem, quàm assumpserat, in proprio aeris elemento relinquens Cœlos ascendit, nubes autem nullum cęlestium attigit orbem, nec ad igneam sphæram vsque peruenit, nec cęterarum nubium regionem excessit.

B

Obiectio, & quædam alia ad superiora attinentia.

Cap. X.

AD aliud autem cùm in hoc confirmabatur, scilicet, sicut principatus obtinentes, & si per seipsos pleraque efficere queant, illa tamen seruis efficiẽda iubent, ita & in Christo factum extitisse rationabiliter argui potest, scilicet, vt Deus, qui cunctis creatis præsidet rebus, à rebus creatis quendam expeteret famulatum, scilicet, iubens, vt eum ascendentem, aut angelici spiritus, aut substantia nubis subueheret. C Huic respondendum, de nube satis notum fore, quòd ab ea, aut in ea Christus in Cœlum gestatus non fuerit, vt ex præcedentibus liquet: de angelis autem dubitandi rationabilior apparet origo, siquis dicere voluerit, Christum ab angelis per totam aeris regionẽ, & vsque ad empyreas fuisse subleuatum sedes, in quibus gloriæ plenitudo est. Hoc tamen adhuc conuenienter dici nequit: nam cùm quidam fuerint actus, quos indignitatem quandam, aut status, atque honoris abiectionem inducere constat. Etsi enim faciliter eos seipsis explere valerent, nequaquam tamen expedit, sed eos potius famulantibus imperare decet. Alij verò interdum sunt, qui etsi indignitatem, aut hono- D ris abiectionem quandam non inducant, tamen labores duros habent: hos quoque, qui præsunt deuitantes seruientibus iubent: cùm verò aliquas contingit illaboriosas esse actiones, nihilque indignitatis contrahentes, nequaquam oportet, vt qui præsunt subiectis hoc iniungant, si seipsis hoc efficere satis licet. Hic autem conformiter censeri satis congruit: Christo enim plena ascendendi in Cęlos facultas erat: nullo extrinsecus petito subsidio, quoniam gloriosum corpus eius iam beatitudinis acceperat dotes: inest autem huiusmodi corporibus agilitas gloriæ, vt vbicumque esse maluerint, eis esse præsto sit. Amplius autem, quoniam verus Deus erat, quam ob rem hoc ei velle erat, quod efficere, nec quidquam velle posset, quod efficere præsto non esset: hæc autem ascen- E sionis in Cęlum actio nullam indignitatem, aut neglecti status abiectionem importat, sed potius magnam ostentat potentiam, quoniam suo ascendebat vigore nullius extranei subsidio fretus: hanc autem ostendi potentiam impossibile foret, si ab alio illuc portaretur. Præter hoc autem, quoniam cùm Dominus Iesus in Cęlum suis viribus ascendere in promptum habebat: si ab alio subleuatus ascenderet, potius suam ex hoc monstraret ineptã infirmitatẽ: velut siquis eorum, qui principatibus præsunt, gressiuã habens potentiam per se, nec duobus saltem passibus moueri vellet, aliorum gestamina semper poscens: hoc enim indignitatis satis magnæ iudicaretur.

Amplius quoque hic ascensionis actus laboriosus nequaquam est: quoniam Deo laboriosum nihil extat. Christo ergo in hoc ascensu labor nullus inesse poterat, cùm in eo nulla sit fatigatio, nec quidquam amplioris laboris, aut lassitudinis Christo addici potest: si ipse seipso in cęlum nullo adiutus ascenderet, quàm si ab angelis illuc subuectus foret adiecta nube, aut nõ opposita. Quoniam igitur hic ascensionis actus proprio vigore expletus, nihil in Christo indignitatis, aut abiectionis inducebat, conuenientius fuisse arguitur, vt ipse nullo adiutus ascenderet, quàm quòd illuc in aliqua gestatoria sede ab angelis portaretur.

Obiectio, & quædam naturalia. Cap. XI.

CVM identidem hoc confirmatur in Deo huiusmodi reperiri: ipse siquidem seipso cuncta non agit, sed naturali actione illa efficienda relinquit: velut seipso nihil calidum, frigidum, aut humidum reddit, & si cuncta, vt naturaliter fiunt, suo vigore explere posset. Huic respondendum est, Deum nihil calidũ, aut humidum, frigidum, aut siccum reddere: sed hoc naturalia agentia complent: si enim seipso efficeret huiusmodi Deus, superuacua multa forent, Deus tamen superuacuum nihil efficit. Si enim calidum, & frigidum, humidum, & siccum facere quod naturalium causarum efficacia est, Deo solo agente procederet, cunctus vniuersitatis naturalium agentium ordo superuacuus foret: eis quippè horum efficiendorum virtus inest, Deo tamen id seipso explente, naturalibus agentibus efficiendum restaret nihil: vnde eorum virtutes ab oĩ actione ociantes esse necesse erat. Vt, quid ignis in natura necessitas vlla foret, si seipso Deus cuncta calefaceret? quid verò huius frigus prodest si à Deo cuncta infrigidantur? Sed vt Augustinus super Genesim ad literam inquit, Deus sic cunctas res conditas administrat, vt eas proprios motus agere sinat. Amplius autem conueniens non est: vt cuncta per se à Deo caliditatem, frigusue, aut humiditatem recipiant. Nam hæ qualitates rebus ad conseruationem suam influũtur, si tamen à Deo hę qualitates rebus producendę forent, naturalibus entibus non conuenirent: cuncta namque, quæ naturalia sũt, aut mouentur, aut conditiones motus sunt iuxta Arist. 1. Physic. cùm inquit: subijciantur nobis, quæ de natura hæc, aut omnia moueri. i. nobis considerantibus de natura rerum hoc supponendum est, vt oẽs res naturales mobiles intelligantur, aut ad motum pertinere. Agentibus ergo per naturam, quoniam in motu sunt, actio per motum cõuenit, Deus autem siquid calefaceret, aut frigidum redderet humidum siccum ve, non illud successiuis particulatim efficeret motibus, sed subitanea quodlibet horum actione produceret: hoc autem naturaliter permanentibus conueniens non est: Deus igitur seipso nec calidum, aut frigidum efficere aliquid debet, aut cœteras inducere qualitates, sed cuilibet secundùm suam virtutem actio relinquenda fuit.

Applicatio eorum, quæ de natura superius dicta ad ea, quæ de nube dicuntur. Cap. XII.

NVNC verò, quæ de naturalibus dicta sunt ad ea, quæ de nube dicuntur applicantibus nobis, dicendum est, non esse huiusmodi in nube, aut angelis subuehentibus Christum in Cœlos, sicut de actionibus naturalium efficiẽtium dictum est. Nam hoc naturale habet officium ignis, vt calidum, & exustũ reddat, quòd si hæc Deus seipso expleret: igni naturale munus ademptum foret. Hoc autem non con-
F uenit, quoniam, vt dictum extitit, naturalibus entib' qualitates per motum inductæ conueniunt, Deus autem sine successiua, atque particulata duratione agit. In nube autem sic nequaquam est: nam si naturale munus nubium hoc foret, vt portandis humanis corporibus in Cœlum deseruirent, Christus autem in Cœlum ascendens suis hoc dumtaxat viribus efficere voluisset, inconuenienter extimaretur factum, quoniam nubibus naturale munus sublatum esset. Hoc tamẽ nubibus à natura collatum non est, vt subuehendis humanis corporibus in astra obsequia quædam præstent. Inconuenienter ergo factum non extitit, quòd suis viribus Christus ascenderit nulla nubis subuectus ope. Identidem autem de angelis dif-
G finiendum reor: non est hoc angelorum opus, vt corpora nostra in Cęlum ferant: alia autem actionum genera sunt, quæ seipso Deus non explet: sed angelis suis efficienda iubet, velut quòd hominibus aliquando videantur, eisque nonnulla diuinę iussionis referant verba, & in hunc modum cętera, quæ sine motu expleri nequeunt. Hæc enim seipso Deus non efficit, nec quidem tanquam horum efficiendorum potestas non subsit, nullis enim terminis diffinita est potentiæ eius immensitas. Hæc autem parui momenti sunt: paruam quoque efficacem sui potestatem coexigunt: potissimè autem quoniam hominibus, & angelis horum efficiendorum facultas subest, sed quia hæc imperfectionem quandam habent:
H quam à Deo procedere impossibile est, Deus ea efficere nequit: quoniam Deus nec imperfectus esse, nec imperfectę operationis modũ habere potest. Deus enim per motum efficere nihil potest, quoniam causalitas per motum infinitati perfectionis repugnat:

Causalitas p̃ motum infinitati perfectionis repugnat.

loqui igitur, aut lapidem, vel aliquid alterum per modicum saltem mouere non potest: alia quoque in hanc formam ab eo excluduntur de quibus latius supra in secunda figurata Paradoxa dictum est. In hoc autem, de quo agitur, horum nihil est: Christum namque suis dumtaxat viribus fultum in Cęlum ascendisse infinitati, & perfectioni diuinæ nihil obstat: quin potius hoc ostentat: aliàs autem diuina excellentia non pateret. Ex his ergo solidè sa-
I tis auctum reor Christum ab angelis in Cęlum portatum non fuisse, agente nube fuisse subuectum, aut in ea velut sede gestatoria consedisse, sed suis illuc viribus fultum peruenisse.

Quæstio, quomodo Christus in Cœlum ascenderit.

Cap. XIII.

HIS autem succisis alia huic ambiguitas suboritur, scilicet, cùm Christum naturali vigore in Cęlum peruenisse monstratum sit, an totum mediũ
K pertransierit. s. totum spacium interiectum inter mõtem Oliuarum, de quo ascendit, & cęlum empyreũ, in quo nunc in æetherea sede permanet. Vt autẽ quid hæc quæstio vellit amplius notum fiat: aduertendum est, quòd cùm Dominus Iesus in Cęlum ascẽdit, erat in monte Oliuarum, quod Ierosolymis adiacet, vt habetur Actu. 1. cap. distat autem mons iste à ciuitate Ierosolyma per dimidiam leucam. s. per mille passus, vt eod. ca. habetur. s. Tunc reuersi sunt Ierosolymam à monte, qui vocatur Olueti, qui est iuxta Ierusalem Sabbathi habens iter, idest, tantum distans à Ierusalẽ, quantum Iudæis in Sabbatho progredi licitum erat. s. per mille passus. In hoc autem monte cùm multa ad discipulos suos locutus fuisset, in Cęlum eleuatus est.

Vbi erat Christus, cùm ascẽdit in Cęlum.

Perhibent

Peribent quoque, qui locum viderunt, in loco ascensionis Domini Iesu lapidem quendam esse Saluatoris impresso vestigio cōsignatum, scilicet, quòd cùm ascendit profundum lapidi pedis sui reliquit characterem, posterorum sæculis benedictam ascensionem testaturum, cùm talis impressio sit, quæ humano opere facta à quolibet negaretur: inde in locum gloriæ conscendit, scilicet, in empyreas sedes. Ab hoc autem loco ascensionis Domini Iesu, siquis in beatorum locum transiturus per omnia media sit: primò ei peragranti etherea tota regio adiacet: dehinc totius sphæræ igneæ sequitur magnitudo: post hoc autem totus cœlestium corporum globus. In quo transeunti primo cœlum Lunæ occurrit. Secundo loco adiacet Mercurij planetæ orbis. Tertio post hunc Veneris circulus adest. Quartus autem naturæ potens, & totius vitæ origo Solis orbis sequitur. Quintus verò circulus quinti planetæ Martis, scilicet, succedit. Post hunc autem sextus orbis, in quo Iuppiter planeta manet. Vltimus autem septem planetarum Saturnalis est, quoniam ibi Saturnus mouetur. Huic autem octauus consequitur fixarum stellarum orbis, qui & signifer dicitur: quia duodecim signa, quæ in Zodiaco sunt continet. Alij autem hunc firmamentum appellant, in quo stellas fixas esse certum est. Nonus autem cœlestis orbis consequitur, qui primum mobile iuxta astrologorum positionem dicitur, eo quòd ibi omnis corporeæ naturæ motus exordium sumat. Hic autem Sacræ Scripturæ vocabulo chrystallinum Cœlum vocatur, quòd in se aquas gelidas contineat in chrystallinam duritiem solidatas. Hic autem nonus orbis astrum nullum habet. Huic vltimus orbis empyreus adiacet, qui nec astra gerit, nec motum quemcunque habet. Hic autem à nobis videri nequit: hic autem locus est, vbi nunc animæ sanctorum requiescunt. Post mortem autem, atque carnis generalem resurrectionem corpori iam animato beatorum ibi quietis dabitur locus. Ad hunc autem locum Christus ascendit, cùm eum in Cœlos ascendisse testamur. Proposita ergo quæstio inuestigat, an cùm Christus in Cœlos ascendit, singula horum transierit loca, an de terra paulisper eleuatus aliquam aereæ regionis particulam successiuè transcenderit, deinde in instanti in Cœlo empyreo fuerit, loca media non tangendo.

Ordo planetarum, & cœlorū post sphęram ignis.

Solutio ad quæstionem, & quædam de distantia Cœli empyrei à terra.

Cap. XIIII.

HVIC Inquisitioni responderi debet, quòd nullatenus dici potest, Christum mox vt de terra pedes extulit, in empyrea sede fuisse, ita vt loca media nulla transierit. Obuiat enim huic quod habetur Actuum primo capitulo, vbi manifestè processus eius successiuus significatur, cùm dicitur: Et cùm hęc dixisset videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum: Cunque intuerentur illum in Cęlum euntem, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, & dixerunt: Viri Galilæi quid statis aspicientes in Cęlum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis, sic veniet quemadmodum vidistis eum ascendentem in Cęlum. Ex his autem necesse est, vt Christus per aliquam particulam aereæ regionis successiuè transmigrando conscenderit: nequit enim esse, vt Apostoli Christum ascendentem defixis oculis intuerentur, nisi paulisper moueretur. Amplius autem quoniam dicitur, Apostolos vidisse Christum euntem: qui autem vadit transit: necesse est igitur, quòd Christus medium transmigraret: nam in eis, qui simul sunt in termino à quo, & termino in quem, transitus nullus est, nec ire est, in quo nulla est successio motus, de quo Aristoteles in principio sexti Physicorum. Rursus autem, nec dici potest, quòd quemadmodum Christus per aliquam aeris particulam successiuè transiuit, ita & per omnia alia medij interiecta paulatiuo successu transiret, quousque ad empyreas perueniret sedes: nam si iste modus processus fuisset in Christo ascendente, quem dum ab Apostolis ascendens videbatur, habebat, illuc vsque ad centum annos, & amplius nequaquam peruenisset. Nam à terra Cęlum empyreum pluribus quam trecentis millibus leucarum distat, collata magnitudine in grossitie aliorum cęlorum, quorum eleuationes à nobis magnitudines, & distantiæ sciri possunt per considerationem apparentium astrorum in eis. Hoc igitur procedens modo ad perueniendum in cęlum empyreum multis temporibus eguisset, quod conuenienter dici nequit. Aduertendum autem circa ascensionem Domini Iesu duos locutionis esse modos, quorum vterque verus, aut apparens satis est. Primus est, vt dicatur Dominum Iesum in ascensione ad cęlos primò per quandam particulam aereæ regionis dum Apostolorum oculis conspici poterat paulatiuo, & successiuo progressu ascendisse: cùm verò ab oculis discipulorū subtrahi cępit, subito & velut in puncto per omnia medij spacia pertransiuit quousque in empyream perueniret regionem, nullo medio omisso, quod in transitu non tangeretur. Secundus positionis modus, vt dicatur Christum per aeream regionem aliquantulum successiuis ascendisse progressibus, dum eum discipuli conspicere valuissent, cùm autem ab eorum oculis defecit, in instanti in cęlo fuit, nulla pertransitione facta per loca media aeris, & empirei cęli.

Distantia cęli empyrei à terra.

Christum in instanti Cœlum empyreum conscendisse.

Cap. XV.

NVNC autem in his inquirendum est, quis horum duorum modorum in positionibus conuenientior sit. Cui satis responderi potest, vtramq; esse sustentabilem positionem, nec videtur aliqua manifesta pati obiecta, conuenientius tamen dicendum videtur: quòd cùm Christus in cęlum ascendit, paruam aeris partem, dum ab Apostolis videbatur successiuè, nec in magna velocitate transierit, cùm verò eorum effugit intuitum in instanti in empyrei Cęli sede locatus est, nullum interiectum his locum transiens. Huius autem fundamentalis ratio videtur, quoniam in operationibus diuinis, nihil frustra apparet: Deo tamen possibile erat, vt Christus immediatè postquam in aeris regione fuit nullo interiecto medio in cęlo empyreo esset: nihil tamen apparet propter quod dicere compellamur, aut saltem inducamur, Christum per omnia loca media transijsse, nihil ergo horum transiuit: sed mox, vt in aeris parte fuit, & ab oculis discipulorum euanuit, in empyrea sede fuit. Quod autem Deo possibile sit, vt corpus aliquod ab eo loco, in quo est in alium satis distantem locum transferat nullo interiecto medio, ita vt per nullum medium spacium transeat, apparet, quoniam his maiorá efficit.

Deus pōt corpus ex loco ad locum transferre absq; medio interiecto.

Maius proculdubio est, quòd aliquod corpus duo simul teneat loca, aut in plurimis locis maneat: hæc tamen Deus quotidie efficit: Saluatoris nostri quippè corpus quotidie in empyrea sede, & in altari per consecrationem est, nec dumtaxat in vnico, sed in pluribus, quàm ducentis millibus altaribus. Hoc pariter quoque si eisdem temporum momentis vtrobique consecrata hostia sit, aut saltem aliquando in eis consecrata hostia simul sita, & si simul consecrationes factæ non sint: facilius ergo erit, vt corpus vno loco immanens ad satis distantem locum transierit nullo medio interiecto. Hoc autem adhuc amplius declaratur: nam si Deus egerit, vt aliquod corpus simul hic, & Hispalis, Toleti, ac Burgis sit, non efficit, vt in toto medio quoque sit: nam & si Toleti, Hispalis, atque Burgis corpus istud simul fuerit, non erit necessariò in toto terræ spacio interiecto his locis, sed in eis dumtaxat. Si ergo contingit, vt aliquod corpus simul Toleti, & Hispalis sit, pariter nullam loco intercapedinem occupans facilius satis videbitur, vt nunc corpus istud Toleti sit immediatè, post hoc Hispalis sit nulla media pertransiens loca. Quod apparet, quoniam ex prima hypothesi vnum corpus in duobus simul locis ponitur, quod natura quidem nequit efficere, sed virtus infinita. In secunda verò simul non ponitur in duobus, sed intermediorum tollitur pertransitio, sicut in prima quoque est. Aliæ autem acutiores speculationes sunt, quibus inducitur idem corpus in duobus locis simul esse: nobis tamen planius fortassis speculantibus suffecerit habitudo animæ ad corporis passiones. Quod enim animæ ex natura inest, interdum corpori diuinitus inesse potest, sed animæ nostræ, & cuilibet substantiæ intelligenti ex natura hoc inest, vt nunc ea, quæ hic sunt considerans, mox ad ea, quæ Romæ fuerint speculāda se flexerit, nihil eorum, quæ in tota locorum intercapedine aguntur inuestigans, aut solicita: hoc autem animæ natura donat, quoniam spiritus simplex est non alligatus ad locorum leges, sicut corpora his necessariò subiecta sunt. Conformiter ergo Deus in aliquo corpore efficere potuerit, & cùm collibitum foret efficiet, vt quamquam natura motus, & locorum legibus corpus à territorio Hispalensi mutatum in Romanam vrbem: necesse est, vt singulas directè intercapedinis partes transeat ab his motus, & locorum legibus absolutum sit. Tunc autem cùm Hispalim egrediatur, in Romana vrbe erit, nihil eorum, quæ media sunt transiens, ac si Romana Ciuitas Hispalensis vrbis portæ contermina foret. De Christi corpore non dispariter sentiendum est, scilicet, vt mox, vt in aere fuisset, in Cœlo empyreo esset, nullius medij transitum faciendo; nam si hoc in Christo possibile erat, nec erat aliqua causa propter quam in omnibus locis medijs aeris, & empyrei cęli esse debebat, conuenientius est, vt postquam in aere fuerit, mox in empyreis sedibus locaretur, nihil medij transeundo. Quod autem nulla ad hoc causa subsit, vt per cunctam locorum interpositionem Christus ascendens transire debuisset, satis notum esse videtur: nihil namque mysterij, aut rationis in his subapparet, aut si quisquam aliquam transitionem Christi per totam locorum intercapedinem contestetur, necesse est, vt pariter huius causam assignet, quam assignare difficilimum foret, nec videtur assignabilis. Ex prædictis satis apparet, necesse esse huic assentiri positioni. Hoc pacto in quotidiana hostiæ, & vini in calice consecratione Christum in hostia, & calice pariter consistere, in Cœlo quoque empyreo simul, nec ad hoc media transit loca.

F

Modus ascensionis Christi. Cap. XVI.

In his igitur dicendum est, Ascensionis Christi hunc fuisse modum: ipse enim in monte Oliuarum prope Ierosolymam cum Beata Virgine matre discipulisque, & alijs, qui aderant multa locutus est, consolatus illos, nè de suo discessu secundùm carnem, tristarentur: ipse enim illis parare locum ibat, & nisi ipse ab eis tolleretur, non veniret Spiritus paracletus. Cùm autem huic consolationi terminum imponeret, descendit de aerea regione quædam nubecula vsque ad pedes Saluatoris, factaque est in modum troni, aut gestatoriæ sedis, vt sic Christus in ea sessurus videretur, quamquam, vt prælibatum est, hęc nubecula Christum non tollebat, quin potius suis ipse viribus nitebatur. Tollebatur autem illa nubes paulatim in excelsum, Christus quoque cùm ea ascendebat, ac si in ea sederet: maior tamen pars corporis Saluatoris nostri nube velata non erat, vt sic discipulis vultus ille videndus concederetur, corporis quoque reliqui præcipua portio. Hæc autem paulatiua, & successiua per aeris primum interstitium facta ascensio, tamdiu durauit quousque ab intuentium obtutibus frustraretur: tunc autem hunc aeris locum adeptus, non vt prius successiua eleuatione vsus est, sed simul in instanti in æthereis sedibus vbi permansurus foret collocatus est. Sicut autem Christus in instanti ab illo aereę regionis loco in empyreas sedes in instanti conscendit, potuisset quoque à monte Oliuarum, in quo matri, & discipulis collocutus fuerat in instanti ascendisse: conueniens tamen non extitit. Christus quippè eis, qui illi ascensuro in monte Oliuarum astabant prædixerat, quòd inde in Cœlos ascensurus foret. Si autem mox, vt ibi stetit in empyrea fuisset locatus sede, nullam aereæ regionis ascendendo transiens partem, vt factum est, discipuli eius, quibus se ab eodem loco ascensurum contestatus fuerat, eum ab oculis suis euanescere conspicientes, nec tamen tolli videntes in sublime contra Cœlos motum, quid de eo factum foret ignorantes, cùm nullum transitus illius cognoscerent argumentum, extimuissent valde desolati inextimabiliter cùm magistri sui, & Domini, atque totius boni in quem credentes salutem sperabant, exitum nescirent. Benedictus ergo Redemptor noster nolens desolatos relinquere in discessu suo secundùm carnem eos, quos tantum inter eos manens dilexerat, quos etiam vsque in finem dilexit, vt patet Ioannis decimo quinto capitulo, dignatus est in Cœlum scandens per aliquam regionis aereæ particulam paulatiuis ferri successibus, vt sic cunctis discipulis suis cœterisque, quibus in monte Oliuarum collocutus fuerat, conspiciendus daretur qualiter à terra erectus paulisper foret, videbantque eum successiuè per aerem propinquum terræ tolli, quem videntes agnoscebant fulgente vultu illo beatifico, vt iam plenè beatitudinis obtinente dotem. Hæc autem conspicientes replebantur gaudio inenarrabili, scientes Dominum illum, ac magistrum Saluatorem, atque totum bonum, quem tantum præsentem dilexerant, nunc quoque tenerius diligebant, cui per tres annos ferè communicauerant, in Cœlum tolli viderent. In hoc quoque nimis in spe futuræ resurrectionis eorum, & ascensionis in cęlum fortificabantur: nam veluti Christum ascendentem conspiciebant, ita & aliquando se ascensuros expectabant: sicut enim Christi resurrectio eis resurgendi exemplar, & spes fuit, ita & eius in Cœlos ascensio nostræ aliquando futuræ ascensionis certissimum dedit argumentum.

G H I K

Non poterat Christus absq; visitatione discipulorum ex terris in cęlū ascendere.

Hic

Hic modus arguendi est Apostoli prima ad Corinthios decimoquinto, scilicet: si Christus resurrexit, & nos resurgemus. Non dispari autem sententia nobis arguere licet; si Christus in Cœlos ascendit, nos quoque ascendemus. Amplius autem ista Christi conspecta ascensio vehementer asistentium Christo corda inflammauit, vt ipsi quoque illuc ascendere desiderarent, quò Redemptorem, & Dominum suum ascendere intuebantur, cùm ipse dixisset, vbi ego sum, ibi & minister meus erit, vt habetur Ioannis decimo secundo capitulo. Christum igitur ascendentem contemplantes cùm magnam vndique delectationem experirentur, tanquam pœnitus desiderio, & gaudio absorpti erāt defixis in eum oculis. Iam verò ab oculis eorum Dominus ille Iesus elabi cęperat, ipsi tamen magis illo quo cęperant desiderio, & amore pariter absorpti in eam partem, qua ascendebat lumina defixa tenebant. Nolens autem pijssimus Saluator noster eos quos diligebat eius desiderio inaniter affligi, postquam ab oculis eorum euanescere cępit, misit duos angelos virorū, monstrantes effigiē, indutos vestibus albis, vt discipulos ab illa tanti desiderij expectatione iam tollerent, qui ad illos accedentes dixerunt: viri Galilæi, quid statis aspicientes in cęlum? hic Iesus, qui assumpt⁹ est à vobis, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem. De hoc Actu. cap. 1. In hoc autem adhuc manifestatur, quòd quamq̄ Christus ab angelis in cęlum eleuatus nequaquam sit, quin potius suis ipse viribus conscenderit, tamen cum eo angelorum ascendit multitudo honorans, & comitata illum, ex his autem duos illos in vestibus albis ornatos ad discipulos misit, vt discipulos consolarentur, eos in aspectu illo amplius fatigari non permittentes. Cęteri autem angeli Christum comitantes in sua natura simplici procedebant nullo elementali corpore sumpto: angelos tamen, qui ad discipulos de loco expediendos missi sunt, in assumptis corporibus esse oportuit, quoniam discipulis locuturi erant: eis tamen nec loqui potuissent, nec ab eis videri, nisi corpora assumpsissent in quibus hęc efficerent. Et sicut hi duo angeli virorum effigiem assumpserūt de aereo elemento, ita & vestium figuram eis superposuerunt: nam inhonestum satis viderentur duo corpora virorum, siue vera, siue verorum effigiē demonstrantia depositis velaminibus apparere. Horum aūt vestes teste Sacra Scriptura albæ fuerunt, quoniam color iste decebat lętitiam ascendentis Redemptoris nostri. Ex prædictis satis colligi datur, qualiter Redemptor in Cœlum ascenderit, scilicet, quòd mox, vt in aeris parte quadam fuit in cœlo empyreo stetit, nullum locorum mediorum transiens.

Christus suis virib⁹ in cœlum est eleuatus.

De vestibus, quas Christus habebat in ascensione.

Cap. XVII.

AMPLIVS autem cùm Dominum Iesum in Cęlum ascendisse fateamur, quispiam inquiret quid de vestibus eius factum sit, quas dum illuc ascenderet habuit, aut vbi nunc sint. Cui aliqui respōdebūt, quòd Christus in Cœlo easdem nunc vestes habeat, quas hinc à nobis ascendens tulit. Quod si in hos arguatur quomodo vestes illæ tot annorum elapsis curriculis attritæ, aut putrefactæ non sunt. Respondebitur, quòd & si naturæ conditione per tantam temporis diuturnitatem durare nequiuissent, Dei tamē nutu vsque hodie illæsæ permanent. Hoc autem rationabiliter dictum apparet: primò quoniam in cęlo corruptio nulla est: cùm ibi contrarietas nulla sit: in re-

A gione autem elementali contrarietas omnis est, ideo ibi generatio, & corruptio est: Cęlum autem nullam elementalium rerum conditionem habet, ideo ibi generatio, & corruptio nulla induci poterit. Vnde vestes illæ, quas Saluator noster secum ascendens tulit atteri, aut putrefieri nequibūt: quia nullum, quod eas corrumpat, esse potest, & quidquid alterum ī cęlis sit, corrumpi non poterit. Amplius autem Dei nutu vestes illæsæ permanent, & si natura loci eis ad corruptionem inducens repugnaret: Deus enim sic constituit, vt incorruptæ semper maneant. Simile factum à Deo in Sacra Scriptura reperimus: ipsa enim testimonium perhibet de Israelitis, quòd cùm egressi fuissent de Aegypto quadraginta annis per varias vagati

B solitudines nulli populorum adhæserunt, qui tunc sibi formidolosi erant, cùm omnes sibi infesti oppido forent, vnde nec ab eis vestes, aut calciamenta habere poterant, Deus autem horum necessitati sufficere volens egit, vt eorum vestes toto illo quadraginta annorum tempore illæsæ consisterent nullatenus putrefactę, nec attritæ, sed in ea pęnitus habitudine permanserunt, qua de Aegypto eas eduxerant. Calciamenta quoq; eorum, quæ facilius atteri solent, hoc toto quadraginta annorum tempore læsa non sunt, nec attrita, aut vetustate consumpta quousq; terram promissam Israelitæ intrauerunt: de hoc Deut. cap. 8. horum autē causæ latius à nobis ibi inductæ sunt. Si ergo in vestibus Iudæorum tanta fuit diuina dignatio, vt tanto tē-

C pore nulla atterente vetustate consumptæ forent: quanto verisimilius in vestibus Saluatoris nostri dicēdum erat accidere debuisse. Aliud quoque ad hoc inducendum incentiuum est, quoniam facilius est aliquid quod secūdum se corruptibile est incorruptum seruari in cęlo, quàm in terra, quia ibi contrarietas, aut contrarietatis nulla extremitas est: ideo nulla actio erit, cùm omnis actio secundum naturam fundetur in contrarietate, vt patet ex Aristot. in 5. Physic. In Arabicis verò solitudinibus, per quas Israelitę quadraginta annis vagati sunt, contrarietates solidę erant, cùm in tota elementali regione contrarietas sit, potissimè in terræ superficie, in qua abundantior exigitur contrarietatis virtus ad generationis, & corruptionis

D efficaciam. Si ergo Deus dignatione sua supra naturæ communem modum operatus non fuisset, necesse erat Hebræorum vestes fuisse tanto tempore vetustate consumptas.

Facile est in Cœlo aliquid æternū seruare, & si sua natura corruptibile sit.

Improbatio responsionis prædictæ. Cap. XVIII.

QVAE autem hactenus de vestibus Christi dicta sunt, falso innituntur fulcimento. Christus siquidem in empyrea sede vestes nullas habet: sola enim in vita æterna ea sunt, quæ ad beatitudinis complementum quidquam conferunt: vestes tamen Christi ad gloriæ constitutionem efficere nihil queunt, eas igitur nullatenus in fœlicitate Pa-

E radisi esse liquet. Hoc autem satis patet, quoniam habitudo ad aliud genus bonitatis pertinet, quod est verum bonum: vestes autem, aut tegendæ turpitudinis causa, aut excludendæ temporis intemperie inuentæ sunt: de hoc autem inferius magis agetur. Amplius autem, qui beata illa æternæ vitæ fœlicitate fruuntur, perfecta ratione degunt, & secundùm naturæ rectitudinem: tamen secundùm naturæ ordinem perfectius est corpus humanum qualibet veste de lino, & lana, aut quacunque materia contexta: rationi ergo consentaneum nō est, nec quouis modo possibile, vt vestes de materia quauis fabricata hominibus ad fęlicitatē ꝓtinēt: Christ⁹ ergo in fęlicitate Paradisi vestes nullas habebit. Identidē, & cęteri beati viri

Ob hoc autem Boetius de Consolatione lib. 2. prosa quinta arguens contra eos, qui aliquam fęlicitatis particulam vestibus ascripserint ait. Ita ne autem nullū est vobis proprium, ac insitum bonum, vt in externis, ac sepositis rebus bona vestra quæratis? sic rerū versa conditio est, vt diuinum merito rationis animal, non aliter sibi splendere, nisi inanimatæ supellectilis possessione videatur: & alia quidem suis rebus contenta sunt: vos autem Deo mente consimiles à rebus infimis excellentis naturæ ornamenta captatis, nec intelligitis quantam conditori vestro faciatis iniuriam. Ille humanum genus terrenis omnib⁹ pręstare voluit vos dignitatem vestram infra infima quæque detruditis. Item imperfecti satis signum est, vt aliquid corruptibile humano artificio constans id, quod tota beata trinitas effecerit perfectum redderet. Saluatoris tamē nostri vestimenta de lana, & lino constitisse patet, & ob hoc eas corruptibilitati subiectas patet; artificium etiam humanum eas ad esse perduxerat. Corpus autem Domini Iesu incorruptibile est, cùm per glorificationem suam immortalitatis corpus effectum sit. Corpus quoque illud benedictum totius Sanctæ Trinitatis mysterio in virginis aluo miris modis confectū extitit. Ab re ergo est, vt illud ab imperfectis mortalis conditionis vestibus quidquam pulchritudinis, aut fœlicitatis consequi possit. Quod autem corpus Saluatoris nostri totius trinitatis opere expletum sit satis liquet, quoniā non fuit eo modo quo cætera humana corpora fabricatum: corpora quippè aliorum hominum semine masculino cōmixto sanguini menstruali fœminino ipsa virtute masculini agente in fęmininū formantur: quotidianis enim actionibus fœmineus digeritur humor, atque contemperatur, & solidatur quousque perfectam formam humanam semē illud induerit, quod organizationem appellamus. In corporis Christi formationem longè differenter extitisse cognoscimus: ibi quippè nullum masculinum semē extitit quod sanguinis virginis menstrualem contemperaret, digereret, atq; formaret in corpus: ipsam siquidem viro incognitam alma mater cōfitetur Ecclesia. Vnde ex viribus naturæ hoc impossibile fuit, vt ille virginis menstruus formaretur sanguis, vt per se in eius vtero erat, sed quod viribus naturæ defuit hoc supra naturæ limites agens totius beatæ Trinitatis immēsa virtus effecit. In instanti enim quadam menstrualis sanguinis Beatæ Virginis à cœteris seiuncta particula in corpus perfectè organizatum formata est. Anima quoque eodem formationis corporis instanti creata, atque infusa membris est, fuitque eodē instanti Christus verus, ac perfectus Deus, & homo, sed quidē corpore paruus. Dicit ergo Orthodoxorum fides, Christum de Spiritu Sancto conceptum, quoniam Beatæ Trinitatis ope tota illa sacratissima generatio, aut passiua conceptio cęlebrata est. De his autem latius dictum est ī expositione primi Paradoxi super primam particulam .s. Vas clausum. Quia ergo hoc benedictum Christi corpus à tota trinitate miris modis fabricatum fuerat, satis dissentire rationi videbatur, vt ex corruptioni subiectis vestimentis quidquam ei pulchritudinis accedere, aut fęlicitatis potuisset.

Christi corpus totius trinitatis opere expletum est.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. XIX.

AMPLIVS autem si Christum in fœlicitate Paradisi eisdem quibus hic tegebatur vestibus indutum astruxerimus, oportet vt pariter fateamur eas ibi alicuius necessitatis, aut vtilitatis, vel iuuamēti causa manere: alioquin superuacuum in Deo fatebimur quod stultum est in actione agentis secundùm rationem: a Deo autem longe quæcunq; talia absunt:

F ipse quippè cuncta dispositissimè in ordine ɔuenienti producit. Has tamen vestes Christo in fęlicitate Paradisi conferre nihil patet, eas ergo nullatenus habet. Hoc autem euidentius deducitur. Si enim Christus vestibus in cęlo empireo vteretur, vt inde quædā corporis inhonestę, aut quandam continentes turpitudinem partes tegerentur, quas nudas vestibus apparere illicitum foret, aut vt aliquid decoris velatis particulis ex hoc accederet, non collato ad hoc, quòd ex his quędam partes turpitudinis velarentur. Horum autem primum esse nequit, quoniam hoc dato necesse est, vt fateamur cum fęlicitate Paradisi in Christo quasdam adhuc manere particulas, quas indecorum sit in manifesto cerni, quod satis ab re est. Nec quidem in

G Christo dumtaxat, sed & in cęteris quos æternæ fęlicitatis participes concesserimus. Status quippe gloriæ quemlibet, qui eius cōpos est, ad eam deducit perfectionem, qua in eo maior iam esse nequeat, nulla ergo huic perfectioni erit cōiuncta imperfectio: quoniam solidè beatum esse nequit, quod aliqua ex parte miserum est. In corpore autem humano aliquā esse maculam, pęnalitatis cuiusdā genus est, quam in fœlicitate perfecta esse impossibile est: in Christo igitur huiusmodi inhonestam, aut indecoram particulā nullatenus esse liquet. Secundum quoque supra dictum de Christo dici nequit. s. vt ideo in eo vestes in Paradisi fęlicitate fateamur, quoniā eius corpori pulchritudinem quandam, & honorem donant: nam si

H quid alterum perficit, aut illud pulchrum reddit, necesse est, vt eo quod à se perficitur pulchrius, atq; perfectius sit. De vestibus autem Christi ad eius Sacratissimam carnem collatis huiusmodi dici nequit, quoniam caro eius quibusque vestimentis pulchrior, & decentior est: nullā ergo causam esse apparet, quare rationi conuenienter dictum videatur, vt Christus in sedibus empyreis vestes habeat: eas ergo non habet cùm in eo frustra nihil ponendum est. Amplius autem vestes turpitudinibus corporis tegendis inuentę sunt. In Christo autem nulla corporis particula turpis, aut pudenda est, in eo igitur nequaq̄ vestes erunt. Huius inductionis primum patet: quoniam omnium ratione degentium finis vestium hic est, vt pudenda

Inuentio vestis est, vt tegat pudenda.

I quoque, & in publicum prodire indigna tegantur: hic qnoque fabricatarum domorum finis est: voluerunt enim mortales sic honestius quædam, quæ publicam cognitionem formidant explere: sic habetur Ecclesia. 29. cap. Initium vitæ hominis panis, & aqua, & vestimentum, & domus protegens turpitudinem. Quod autem in Christo pudendum nihil, aut turpe sit manifestum est: nam huiusmodi pœnæ sunt eius, in quo sunt, in fęlicitate autem empyrearum sedium pęnalitas nulla esse valet, cùm omnimodam ibi fęlicitatem astruxerimus: ibi igitur consequenter omnem maculam, aut corporis deformitatem diffitebimur: nulla igitur talis macula in Christo esse valebit, vt vestibus egeat, aut ei vsquequaque prosint.

In Christo nihil ē pudendū.

K

Perfectior est status fœlicitatis Paradisi, quàm status originalis innocentiæ. Cap. XX.

AMPLIVS autem perfectior est status fęlicitatis Paradisi, quàm status primordialis, atque originalis innocentię: in eo tamen nulla prothoplastis vestis fuit, nec eis necessariæ, aut oportunæ videbātur. In vita æterna igitur beatis vestes nullatenus aderunt. Huius inductionis maior apparet, quoniam in statu originalis innocentiæ hoc dumtaxat hominibus bonum erat, ꝙ à peccato adhuc immunes prorsus erant, nec alicui pœnalitati subiecti erant, aut morti. Erat quippè innocentia ista, aut originalis iustitia gratia à Deo

Deo gratis collata prohibens ne mortalitas, quæ hominibus inerat ex principiorum speciei suę conditione noceret: erant tamen homines potentes peccare, atque cõsequenter mortalitati subiacere, sicut eis posterius peccati merito inflictum est. Qui verò nunc in fęlicitate Paradisi inexcogitatis fruuntur bonis ampliora his bona habent, quoniam dotes gloriæ tam in corpore, quàm in anima tenent, quarum nulla in primordialis innocentiæ statu fuit. Non enim vsque quaque homines primæuæ originalis iustitiæ tenẽtes statum fęlices erãt, quoniam adhuc deficere posse eis inerat, cùm posterius cęciderint; fęlix autem circumquaque non est, qui aliqualiter miser effici potest. Nunc enim, qui fœlicitate Paradisi fruuntur, immortales sunt, qui verò primęuam tenebãt iustitiam, mori posse promptum habebant. Item, qui statum innocentiæ tenuerunt, & si tunc non peccauerant, aut peccabant, peccabiles tamen erant, sicut eis posterius factum est: qui tamen fęlicitatem Paradisi tenent, peccare nullatenus queunt, aut ea, quam tenent gratia carere. Præter hoc autem, qui primęuę innocentię statum tenebant, de fęlicitate æterna sibi cõscij, aut certi non erant, quoniam in eis factum est, quòd peccarẽt: quo spem eius perdiderant, nisi mediatoris Christi gratia redempti forent; qui verò perhennis fęlicitatis gaudia experiuntur, de ea, quam possident fęlicitate firmitudinis, atque certitudinis conscij sunt, quoniam peccare nequeunt; illud tamen quo fruuntur soli peccato repugnat, vt eo auferri posset: qui igitur sibi conscij sunt, quòd peccare nequeunt, perhennis fęlicitatis certa possessione lætantur. Differentius ergo maior perfectiorque status est eorum, qui empyreas possident sedes, quàm eorum, qui primordialis innocentiæ statum aliquando tenuerunt. Huius autẽ secundùm liquet: nam cùm diuina potestas formauit Adã de limo terræ, nudum plasmauit, nullum ei tribuens corporis tegmentum, vt dicitur Gen.2.& 3.cap. Euã quoque cùm de latere viri dormientis formauit, nullo adhibito carnis suæ tegmento eam esse dedit: vnde erant nudi, nec erubescebant, vt apparet Gen.3.capit. Cùm verò deliquerunt, exarserunt in vtroque ad alterutrum genitalia membra, quodam passionali ad libidinem insurgente calore: quemadmodum nobis euenire solet, cùm in libidinem incitamur. Hunc autem prius nequaquam experti fuerant, nec tale quid accidere potuisse arbitrabantur, quo pacto de eo, quod acciderat, rubore suffusi sunt. Ob hoc autem genitalia, in quibus nouum illud acciderat adoperire volentes, de folijs ficus fecerunt sibi perizomata ad tegendum dimidiam corporum partem. Hoc autem infertur, quòd cùm natura instituta erat nondum vitio hominum infecta, vestibus nec eguit, nec vsa est. Nulla .n. tunc eos ad hoc necessitas adigebat: quoniam non erubescebant nuditatis suæ, ac si nudum esse malum nihil foret. Nec hoc quidem ideo quis factum putet, quasi tunc homines nimis adhuc rudes quid bonum, honestum, aut verecundum foret ignorarent. tanta quippè tunc rationis viuacitate vigebant, vt posterius viguerunt: peccato tamen consummato ruboris quędam pęnalitas mox consecuta est, quo vestium necessitas ad honestatem tuendam inducta est. Vestium ergo vsus ex peccati sequela prouenit, scilicet, ex pęnalitate ruboris: à statu autem fęlicitatis Paradisi omnis pęna abest, cùm ibi plenum consummatumq; reperiatur bonum: in illa ergo perhenni fęlicitate Paradisi vestibus nullus vtetur, & ꝯsequenter nec Christus nunc quibusque vestibus tectus est.

A *Quædam attinentia ad superiora.* *Cap. XXI.*

HIS autem addijcitur, cùm diuina potestas hominem plasmare voluit, cuncta ei necessaria cõtulit, vestes tamen ei nullas tribuit: vestium ergo homini nulla necessitas, aut opportunitas est. Quod si homini nato, & viuenti vestes ad nihil necessariæ secundùm se fuerunt, etiam ei post mortem iam in fęlicitate Paradisi degenti multo rationalius conferre nequibunt, aut aderunt. Huius inductionis primum liquet: sic enim Deus res constituit, vt singulis quod naturę necessitas, aut opportunitas exigit, tribuerit: quæ autem opportuna non sunt, sed superuacua non addiderit: alioquin cum condita subsistere nequeant, B nisi cum eis, quæ opportuna, & necessaria quoque insunt, tamdiu quæ subsistunt permanere nõ accideret. Hic autem prauꝰ ordo rebus impositus foret, scilicet, vt aliqua condita forent, quæ ordinis defectione deperdi necesse esset. Hoc autem in Deo astruere nefas dixerim: cùm teste Arist. Politic.lib.1. lucide didiscerimus Deũ, & naturam nihil superuacuũ operari. Pari ergo censura dicendum est, nihil à Deo, & natura productum, cui necessaria quoque, aut naturali cõseruationi opportuna adiuncta non fuerint. Si quid enim Deo, aut natura agente productum astruxeris, cui necessaria quęque diffitearis concessa, fatearis oportet, hoc frustra productum fore: hoc tamen quisque confiteri recusabit: cuicunque ergo genito producto, C aut creato Deo, aut natura agente, quidquid speciei conueniens est concessum fore confiteri necesse est, vt sic progenita, aut producta constare queant. Hoc autem inducitur. Nam si genitum, aut productum ad conuenientiam speciei necessaria quæque non habeat, periturum eẽt, necessariò erat superuacuum, aut est id gigni, quod confestim delendum erit. Amplius autem Aristo.12.Metha. ait, entia vniuersi nolle male disponi, sed conuenientius disponi, quo disponi queant. Si tamen sic vniuersitatis res administrari fateamur, vt cuiq; q̃ ad speciei necessitatẽ sunt non suppetant, & conseruationi opportuna, prauo ordine disposita forent. Cunctis ergo genitis creatis, aut productis à Deo, vel natura quæcunque necessaria sint D addijci confiteri necesse est. Hanc quoque assumptionem euidentius latiusque inducit Aristot. Politi. lib.1. dicens, ꝙ sicut cunctorũ ingeniatrix natura cunctis, vt sint prouidet, machinas quasdam, & argumẽta essendi tribuens, ita & genitis rebus prouidet, vt seruẽtur. Vnde dicit naturæ esse virtutem prouisiuam ad conseruationem animalium, vt sicut generationi contulit, ita eis genitis alimenta tenera præparat, procedẽtibus autem secũdùm ætatem firmiora quædam iam robustioribus nutrimenta ministrat. Ex hoc autem prouenire inquit, vt femellę post partum lac in vberibus habeant, vt inde ęditos partus liquidiori, atque tenerrimo alant nutrimento: post autem solidiora quędam naturæ conuenientia administrat: de hoc quoq; E Aristo.1.Oechono. ait, omnia animalia à terra nutrimentum recipere, tanquam à matre: ipsa ergo terra, quę naturę pars q̃dam est, sic naturę ingenio disposita est, vt cunctis viuentibus alimenta præbeat.

Duplex modus necessitatis in homine. *Cap. XXII.*

POTEST autem & aliàs induci, quòd homini plasmato necessaria quæque ad conseruationem suam tribuerit. Duplex enim necessitatum modus plasmato homini inerat.s. ad conseruandam humanã speciem in ipsis indiuiduis, & ad indiuiduorum permanentiam. Ad indiuiduum vero quodlibet humanum conseruandum cibus, & potus necessarius est.

Nam

Nam cunctis animalibus hoc inest, vt vitam alimento conseruent: alioquin eis nulla per naturam possibilis est conseruatio. Necessitas autem speciei est ad permanentiam eiusdem, & quoniam præter indiuidua speciem permanere impossibile est dicente Arist. in prædicamentis in prędicamento substantiæ, destructis primis substantijs impossibile est aliquid aliorum remanere.s. deletis omnibus indiuiduis, quæ sunt primæ substantiæ, impossibile est aliquam primam substantiam permanere, quæ ad genera, & species ptinet. Et quoniam in compositis, & mixtis nullum indiuiduum permanet in æternum, cùm quodlibet corruptibile sit ad permanētiam speciei per generationem esse necesse est; qua ex vno indiuiduo alterum originem trahat, vt sic quibusdā occasum facientibus alijs autem ex his sumentibus ortum in æternam durationem permaneat substantia speciei. Et quoniam ad generationem huiusmodi potentia actiua, & passiua, & summè necessaria sunt: quæ natura ministrat, sexuum quoque diuersitas.s. masculinum esse, & fęmininum: nihil alterum necessarium erit hominibus secundùm naturam habentibus, quæ conseruandorū indiuiduorum necessitas exigit, cum ipsa quoque cōseruationem speciei. Diuinæ enim bonitatis dignatio plasmato homini horum singula tribuit: primò ei in eis, quæ conseruandorum indiuiduorum ratio exigit prouidens, cùm ei cibum, & potum tradidit ad horum escam, & cunctas arbores Paradisi illius cuius colonus positus fuerat concedens: cùm inquit Gen. 2. cap. Ex omni ligno Paradisi comede: de ligno autē scientiæ boni, & mali ne comedas. Ad potum autem homini Deus fontem Paradisi tribuit nondum vino in vsum hominum deducto, sed huius aqua cunctis poculis salubrior erat: de hoc Gen. 2. capit. dicitur: Et fluuius egrediebatur de loco voluptatis, vel secūdùm aliam literam: Et fons egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui inde diuiditur in quatuor capita: nomē vni Phison, alteri Gion, alij Tigris, & quarto Euphrates. Quamquam autem Dominus prothoplausto de hoc Paradisi fonte bibere nō iussisset, quoniam tamen eum colonum, & agricolā loci voluptatis collocauerat, vt patet Gen. 2. cap. cuncta, quæ ibidem erant eidem concessisse, atque sui effecisse iuris videbatur, eis demptis, quæ expresè prohibebat, sicut de arbore scientiæ boni & mali cautum est. Identidem autem Deus prothoplausto, quæ ad speciei conseruationem necessaria erant contulit, quod ad generationem spectat. Et quoniam solùm virum gignere impossibile erat, cuius fundamentum patet ex prælibatis in expositione primi figurati Paradoxi, ei fœminam generandi coadiutricem contulit huic enim iunctus generationis opus explere valebat. Sic enim habetur Gen. 2. cap. Non est bonum esse hominem solum, faciamus ei adiutorium simile sibi, scilicet, faciamus ei fœminam, quæ similis sit ei in specie, sed non in sexu, & ista fuit adiutorium, scilicet, ad generationem, quæ pertinet ad naturalem communicationem, & ad communicationem œconomicā. Ex prędictis colligitur, quòd cùm Deus plasmato homini necessaria quæque contulerit, vestes tamen nullatenus præbuit, eas homini necessarias, aut opportunas simpliciter non fuisse. Si ergo in statu innocētiæ primæuæ prothoplasto nostro vestes necessariæ non extiterunt, nec collatæ sunt, in statu fœlicitatis perhennis Paradisi, qui perfectior, nec parum est, necessariæ minus erunt. Eis ergo beati non tegentur, nec Christus quoque nunc tegitur.

Species pter indiuidua nō pmanent.

In cōpositis, & mixtis nullū indiuiduum sempiternum.

F

De vestibus à Deo datis hominibus. *Cap. XXIII.*

AMPLIVS autem homini in innocētia, & natura instituta formato Deus vestes nullas dedit: peccantibus autem vestimēta tribuit, vestes ergo homini secundū se necessariæ, aut opportunæ non erant, sed quoniam peccauit.s. vt pęnam verecundiæ in genitalibus ex peccato consequentem tegeret: nudis.n. illis prodire in publicum magno eos faceret rubore suffundi, aut de se prorsus confundi. Hoc autem patet, quoniam ab exordio prothoplastis Deus vestes nullas tribuerat, sed vt litera Genesæos testatur cap. 3. nudi erant, & non erubescebant: postquam verò iussa Dei transgressi peccauerunt præter perizomata de folis ficuum, quę ipsi sibi contexuerunt, Deus illis vestes fecit, vt apparet Genes. 3. cap.s. Fecit eis Deus tunicas pelliceas, & eiecit eos de Paradiso. Ad necessitatem ergo indiuiduorum, aut speciei in plasmatis hominibus secundùm se vestes non proderant, sed propter peccati sequelam introductæ sunt: in fęlicitate tamē Paradisi peccatum nullum: pęnalitas quoque nulla, nec rubor est, ibi igitur vestes esse conuenienter sustineri nequit. Præter hæc autem si vestes cuidā pulchritudini corpori humano introductæ fuissent, potius eas Deus prothoplastis ante transgressionem primariam contulisset, cū iustitiam originalem tunc tenerent, post peccatum tamen dedit, non ergo ad quādam corpori humano pulchritudinem augmentandam contulit, sed ad ruborem nostrum occultādum, quem peccati merito prothoplasti, & tota eorum pgenies membris genitalibus incurrerunt. Huius inductionis primum patet; nam cū formati homines in iustitia originali forent, in gratia Dei erant. Habebat enim eos sibi Deus gratos illos diligens, cùm nondum quidquam peccassent propter quod irā Dei incurrerent. Post peccatum autem filij iræ facti sunt odium Dei incurrentes cùm Deus oderit peccatores: rationi ergo magis consentaneum videbatur, vt Deus quodcunque bonum prothoplastis ante lapsum, quā post transgressionem tribuisset. Huius autem secunda particula ex prælibatis inducta est.s. ꝙ Deus homini post peccatum vestes tribuerit ante in nuditate, sine rubore permanentibus eis. Quam ob rem inferri necesse est: vestes prothoplastis nullius augmentandæ pulchritudinis causa datas, sed tegendæ turpitudinis necessitate, nè rubore suffundamur. In fęlicitate autem Paradisi nulla pęnalis necessitas est: vestium ergo vsus ibi nequaquam erit. Præter hæc autem si Christum in empyreis locatum sedibus vestibus contectum censeamus, pariter quoque & in cęteris beatis censeri par causa cogit: idem enim omniū ad hoc inductiuum, vel distractiuum erit. Quod si obieceris potiora Christi merita omnibus humanis meritis extitisse, quam ob rem rationi consentaneum fore cū vestibus contegi, cęteris in sua nuditate manentibus. Respondendum erit, proculdubio cunctis humanis meritis Christi merita potiora. Vnde si in fęlicitate perhenni vestium vsus, vt in hac mortalitate esset, solemniores nec in parum vestes Christi cęterorum vestimentis esse deberent: ipso tamen vestibus contecto cęteros in sua manere nuditate nulli rationi concors est. Si ergo Christum vestibus velatum in polorum sedibus arbitrari velimus, cęteris quoque fęlicibus defunctorum varia cultus tegmina apponenda sunt. De cęteris ergo non parua, nec cito extricabilis quæstio exorta foret: quomodo in resurrectione vestes habere possent: nam non erunt in eorum corporibus vestes, quas dudum habuerunt: quoniam vel nullas sepulti habuerunt, aut illę cùm ipsis corporibus longa sepulchrali corruptione attritæ distabuerunt.

Vestes hominib' ex errore primo cōparatę sunt.

G H I K

Nihil ergo habes quod respondere queas, nisi vt cunctos angelos Dei pannorum cōfectores, vestiū quoq; fabros astruxeris, vt singulis beatorum vestes quibus velandi sint distribuere queant. hæc autem abusio irrisoria quædam est. Patet ergo nec Christum in terra viuentium, nec cæteros, qui in vtroq; homine aliquando futuri ibidem sunt, vestibus quibusdam tegi.

Dubitatio, quòd fœlicitas Paradisi non est futura sine vestibus, Cap. XXIIII.

AD hoc autem quibusdam astruendū videbitur, fœlicitatem Paradisi sine vestibus non esse futuram. Quoniam inhonestum cuiq; liquet genitalia organa reuelata cunctis monstrari in patulo, ꝙ si eos velaminibus carētes esse oporteret, rubore suffundi eos de sua nuditate necesse erat: in fœlicitate tamen Paradisi nullum pœnalitatis arbitramur esse locum, vestiū ergo ad turpitudinem contegendam vsus erit. Huic respondendum est, ꝙ si nuditas genitalium organorū quicquam ruboris, aut pœnalitatis afferret, nos quoq; cum ceteris sponte fateamur in illa fœlicitate Paradisi vestium vsum cunctis esse necessarium: ibi tamen nullo in alterutrum de genitalium nuditate viri suffundentur rubore. Ad fœminas quoque viris idem erit, vt nulli inuicem de talium nuditate vereantur: vestiū ergo ibi nulla poterit esse necessitas. Hoc autē liquet, quoniam perfectior status felicitatis Paradisi statu primæuæ innocentiæ originalisque iustitiæ proculdubio est: in statu tamen iustitiæ originalis verecundiæ protho plasti immunes erant, nihil de sua nuditate, quæ tunc nuditas minimè putabatur, erubescentes. Erit ergo vt in perhenni empyrearum sedium statu omnis à beatis effugiat rubor, aut occasio erubescendi. Huius inductionis primam particulam notam fore arbitror, eamq; paulo ante firmauimus. Secunda autem deducitur, quoniam in statu primæuæ innocentiæ protho plasti nudi erant, nec tamen de sua in alterutrum nuditate confusi. dicente litera Genesæos.c.3. Nudi erant, & non erubescebant. In illa igitur quàm plenam cunctorum bonorū aggregatione beatitudinem præstolamur, magis ab electis omnis ruboris materia diffugiet. Vestium ergo erit sublata necessitas, pariter & opportunitas. Nos enim de genitalium organorum nuditate suffundimur, quoniam in eis passionalis quidā ardor, & titilatio contra rationis surgit imperium. In fœlicitate autem Paradisi nulla in electis passio, aut insurget, aut dominabitur: verecundiæ ergo aberit locus. Sic enim asserit Aug.22.de ciuit. Dei: in vita æterna non magis erubescemus de genitalibus membris, quàm de pulchris oculis, aut manibus: ibiq; omnis antiquus genitalium membrorum vsus deficiet: quoniam nullus viri ad fœminā accessus, aut generatio erit, nec ad accessum vlla ī carne nostra facta titilatio. Sic enim Christus respondit Saducæis contra resurrectionis testificationem arguentibus, dicens: erratis nescientes scripturas, nec virtutē Dei: in resurrectione.n.nec nubent, nec nubentur, sed sunt sicut angeli Dei in cœlo, vt patet Matt.22.c. Ipsi.n. vt eis videbatur ad impossibile deducebant, aut graue inconueniens, obijcientes de muliere, quæ à septem viris ducta est, si resurrectio est, cuius eorum in resurrectione erit: ipse autē respondit per interpretationem, vt patet ex dictis. In illa ergo fœlicitate Paradisi patet nihil esse, de quo nobis rubore suffundendum est: vestium ergo nullus erit vsus.

In Paradiso nulla ē vestiū necessitas.

Dubitatio de vulneribus Christi. Cap. XXV.

SVPERIORIBVS autem adhuc quisquā insistet dicens, ꝙ & si nulli eorum, qui beati erunt vestium vsus, aut necessarius, aut opportunus erit, Christo tamen vestes valdè congruunt vulneribus suis cōtegendis potissimè tegendo vulneri benedicti lateris sui, quoniam illud amplo patet hiatu. Si quis autē hoc eliminare intēdens astruat vulnera Domini Iesu post resurrectionem sic fuisse conclusa, ac si nulla ei vnquā illata forent, dicendum est stare non posse: nam post sanctissimam resurrectionem vulnera suscepta patentia, vt in passione fuerant, permanserunt. Hoc autē patet, ex eo ꝙ Christus ad Thomam discipulum in se ipso manifestauit: nam cum Thomas de resurrectione Domini Iesu dubitasset, & nisi loca vulnerum tetigisset, crediturum se diffitebatur: Christus hæc quæ pertierat in corpore suo monstrauit. De hoc Io.c.20.dicitur; Dixerunt ergo alij discipuli, vidimus dominū: ille autem dixit: nisi videro in manibus eius fixuram clauorum, & mittam manum meā in latus eius, non credam: & post hoc dixit Iesus Thomę, infer digitū tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuā, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Hæc autē Thomas, vt Christus iusserat tetigit. Quod ex sub dictis eiusdē loci manifestatur verbis.s. respondit Thomas, & dixit ei: Dn̄s meus. Dixit ei Iesus. quia vidisti me Thoma credidisti.i. quia tetigisti: Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Amplius autem non solum post resurrectionem suā Christus in corpore suo vulnerum habuit cicatrices: & aliqua illatorum vulnerum stigmata, siue profundas habuit cauaturas, sicut in vulneratis hominibus post curationem relinqui solet. sed patentes vulnerum hiatus habuit, sicut ea die, qua ei plagas impressere Iudæi.s. vt vulnus benedicto lateri eius lancea impressum interiora carnis ad viam cordis penetrans vsque ad intima tunc patebat. Plagæ quoq; manibus in fixura clauorum impositæ manuū totam substantiam penetrantes, tunc quoq; ab opposito in oppositum perueniebant. In pedibus autem simili clauorum facta fixione cōformia vulnera adhuc extabant.s. vt à superficie in superficiem penetrando veniretur. Sic enim adhuc in eo profundæ manebant fixuræ, vt per eas intuentibus lux, & rerum species viderentur: nulla carnis substantia interposita. Hoc autem in Christo admirabile erat cæterisque admirabilius in lateris fixura patebat, in ipso namq; profundus hiatus carnis substantiam penetrans vsq; ad pręcordia viam faciebat intuenti. Ex his tn̄ nullum, aut mortis, aut nocumenti Christo incentiuum erat: nec ex hac magna corporis apertura sanguineus vllus defluebat humor: sicut in quolibet alio euenire necesse erat, qui talia pateretur. In Christo autem, siue in quocunque corpore glorioso ex his in hanc formam fixuris patentibus nullum vitę discrimen, aut vllum sequebatur nocumentum, etiam si ampliores, penetrabilioresq; fuissent, imò & si præcordia cùm ipso corde vitæ nostræ radice ferro ab opposito in oppositū transfixa forent. Huius ratio est, quoniam corpora glorificata incorruptibilia, atq; penitus impassibilia sunt, quidquid eis inferit, aut euenerint.

Quædam de Christi vulneribus attinentia ad superiora, Cap. XXVI.

HAEC autem vulnera, vt prædictū est, relinqui patentia admirabile satis est: nec omnes id recipiunt; quin potius Doctorum Theologicorū pleriq; astruunt non patentia vulnera, sed pro vulneribus cicatrices relictas fore: sed inuiti etiam cōfiteri coguntur omnia vulnera Saluatoris, siue pedum, manuumq; & lateris post sacratissimam passionem relicta fuisse patentia, vt tunc erant, cùm ei cruci affixo impressa sunt. Quod ex verbis beati Io.20.c. latis liquet.i. Infer digitū tuum

tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuã, F & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Iussit enim Saluator noster discipulo suo Thomæ in latus suum manum immittere: latus ergo patens erat alioquin manũ mitti impossibile foret: sed duntaxat super latus manum poneret, in cicatricibus lateris mittere autem non posset. Item hoc idem de fixuris pedum, & manuum constat, ꝙ patuerint post resurrectionem: quoniam in præallegatis dicitur, & mitte digitum tuum in loca clauorum: non enim dixit, pone digitum tuum super cicatrices manuum, aut pedum relictas ex fixura clauorum, sed dixit, mitte: necesse est igitur, vt clauorum paterent fixuræ, in quas digitus mitti posset. Item patet, quoniam dicitur, in loca clauorum, quo infertur adhuc ibi manere loca clauorum .s. fixuras: G nam si curatis conclusisq; vulneribus solę vulnerum cicatrices relictę forent, non dixisset in loca clauorum, quoniã fixuræ erant loca clauorum, quia ibidem claui extiterant: cicatrices autẽ vulnerum clauorum loca non erant, quia in eis claui nulli fuerant, sed locorum clauorũ signa. Ex his ergo infertur, ꝙ vulnera Redemptoris nostri post sacratissimam resurrectionem, ita aperta penetrantiaq; relicta sunt, vt in passione patuerãt, cùm crucifixus foret. Sic quoq; nunc manẽt: vnde & cùm venerit iudicium facturus, illa bonis & malis in patulum, feret his apertè innuens, eos sufficienter redemisse effuso sanguine suo, qui per hæc vulnera latè fluxerit, ipsi autem non attẽdentes, vt participarẽt bonum redemptionis illius H perierunt. Tunc autem horrisono mugitu clamabũt omnes inferorum sedibus mancipandi in præcordijs suis indicibili dolore cõcussi, atq; lugentes, ꝙ tantum eis patens bonum non acceperint, quãobrem gehennalibus cruciatibus detrudendi in æternum sunt. Sic patet Apocalipsis. c. 1. cùm agitur de iudicio futuro super omnes gentes .s. Videbunt quem pupugerunt, & plãgent se super eum omnes tribus terræ .s. omnes tribus, & cognationes malorum, quoniam bonis solida iam ibi gaudia haurienda erunt. Potissimè quoniã dicit, omnes tribus terræ .i. omnes tribus, quæ tunc erunt in terra, quod duntaxat malis conuenit: ipsi enim soli in terra sedebunt cùm iudicauerit filius hominis bonis in aerem eleuatis cum domino iudicante. Sic ait Apostolus 1. ad Thessal. c. 4. s. I Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quòd nos qui viuimus, & residui sumus, in aduentu Domini nõ præueniemus eos, qui dormierunt: quoniam ipse Dominus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, & mortui, qui in Christo sunt resurgent primi, deinde nos, qui viuimus, & relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus. Hoc autem non est intelligendum de ascensu vltimato bonorum in cęlum post resurrectionem, sed de aduentu ad iudicandum: nam si de ascensu ad cœlos sermo esset, diceretur, ꝙ ipsi boni ascenderent cum Christo ascẽdente rursum in cœlos; non tamen hoc dicitur, quin potius de Christo adueniente, K scilicet rapiemur, obuiam Christo: ergo quando sancti rapientur, adhuc Christus venit, & non redit in cœlos: ad iudicandum ergo rapientur, vt cum Domino in aere eleuati sint dum iudicant. Item patet hoc, quoniam ibidem dicitur, rapiemur obuiam Christo in aera: ecce aerem terminum raptus huius diffiniuit. Si tamen de ascensu sanctorum in cœlos sermo fieret, nõ dixisset rapiendos in aera, sed in cœlum, aut Paradisum rapiemur: ergo ad aerem, idest ad istũ inferiorem aerem propinquum superficiei terræ, vt Christo iudicanti assistant, malis plangentibus relictis super faciem terræ.

Soluitur dubitatio, quòd Christus in vita æterna vestibus tegitur. Cap. XXVII.

NVNC autem ad cęptam argumẽtationem redeuntes expositionem quorundam dicemus, ꝙ & si sancti cùm resurrexerint nullis vestibus induentur: Christus tamen vestibus egebit ad necessitatem vulnerum tegendorum, potissimè ad vulnus amplissimum lateris, rationi ergo consentaneum videbitur Christum in vita æterna vestibus cooperiri. Huic autem respondendum est, nullam esse Christo necessitatem, aut opportunitatem vestium gratia vulnerum tegendorum, quin potius inconueniens graue est aliqua veste Christum adopertum esse, vt vulnera tegat. Sed potius dicendum est vulnera Saluatoris nostri in illa fœlicitate Paradisi aperta cunctisq; manifesta manere: ad ipsa quippe fœlices illi sanctorum chori magna cum iucunditate intuebuntur, in laudes mirificas prorumpentes, atque dicentes, quòd per illa vulnera ipsi peccatorum suorum veniam meruere, atque in illum beatitudinis locum peruenere. Si enim dominus Iesus hic in corpore suo stigmata nõ recepisset, eos redimi non contigisset. Hæ autem laudes beatorũ propter vulnera Redemptoris nostri apparent ex ea visione, quam refert Ioannes in quatuor animalibus, & vigintiquatuor senioribus: de quibus Apocalipsis cap. 5. cùm dicitur, & cùm aperuisset agnus librũ, quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores ceciderũt coram agno, habentes singuli cytharas, & phialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum, & cantabant canticum nouum dicentes: Dignus es domine aperire librum, & soluere signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos domino in sanguine tuo ex omni lingua, & tribu, & populo, & natione: & fecisti nos Deo nostro regnũ, & sacerdotes, & regnabimus super terrã. Apparet ergo, quòd omnes beatorũ chori, qui nomine viginti quatuor seniorum, & quatuor animalium designantur, Deo laudes assiduas referũt, quia in sanguine eius redempti sunt, quo infertur, ꝙ vulnera eius cernant, per quæ in laudum prolationes insurgant. Et quanquam Redemptor noster Christus Iesus in toto sacratissimo corpore suo pro nobis plagatus sit iuxta testimonium Isa. 53. scilicet, A planta pedis vsque ad verticem in eo non est sanitas. insignius tamen in latere, pedibus, manibusq; plagatus est. Ideo quanquam ex toto corpore Redemptoris nostri fulgor quidam prodeat nobis penitus inextimabilis tanquam dos gloriosa pro susceptis cruciatibus: admirabilior tamen adhuc ab eis locis procedet in quibus differentius cæteris vulneratus est, scilicet, à manibus, pedibus, atque latere. Huic enim splendori sol contendere nequibit, cùm & ipsa corpora quorumlibet beatorum sicut sol fulgere debeant in illo admirabili, atque indicibili bono, iuxta testimonium Saluatoris. Hac igitur differenti luce vulnera Christi à cæteris partibus distincta notabuntur, ita vt tanta fulgoris, & pulchritudinis excellentia plena, atq; superefluentia, tegmentorum ope nequaquam egebunt, quin potius cùm in eis differentior lux quàm in cæteris corporis Saluatoris nostri partibus fuerit, ita in eorum aspectu beatorum gaudebunt chori: sicut in conspectu admirabilis vultus eiusdem, qui est delectabilis visu, & plenus omnium gratiarum, vnde in eum angeli conspicere desiderant: vt patet 1. Petri cap. 1.

Christi vulnera in cœlo beatis gaudia præstant.

Contra

Contra eos, qui asserunt Christum vestes tenere, vt vulnera tegat. Cap. XXVIII.

CVM autem qui talia astruunt de Christo enunciant, quòd vestes aliquas habeat ad vulnerum tegmenta, stare nequit. Primò, quoniam si dñs Iesus in fœlicitate Paradisi manẽs vestibus indigeret, nullo de vestibus beatis adoperto, Christum minorem in fœlicitate cæteris confiteri necesse esset, quod falsum liquet, quoniam ipse cæteris qui in fœlicitate Paradisi sunt, beatior est: si ergo cęteri vestibus non egent, nec Christus eis indigebit. Amplius aũt si vulnera Saluatoris nostri talia essent, vt vestibus cõtegi eis opus foret, vt nulla ei de ipsis ruboris occasio insurgeret, adhuc Christus aliquibus pœnalitatibus subditus foret: sed in fœlicitate Paradisi defectus nullus, aut pœnalitas manet: Christi ergo vulnera talia erunt, vt de eis minimè debeat erubescere, & cõsequenter nec tegmento egeant. Amplius autem si vulnera Redemptoris nostri talia fuissent, vt eis patentibus non immeritò erubescendum fuisset, ea plenè cõclusisset: & quod amplius est, nullum illorum reliquisset vestigium, vt nec quidem in cicatrice pateret vulneris argumẽtum: sed hæc non clausa sunt, nec obducta cicatrix: quin potius ita patentia, vt in cruce fuerunt, derelicta sunt: nullam igitur Christo deformitatem inducebant. Item rationi magis consentaneum est, Christum de patentibus vulneribus suis gloriari, quàm rubore suffundi. Nam cùm quis viriliter pro patria bella agens ab hostibus aliqua excepit vulnera, quorũ cicatrices obduci nequeunt, & nisi fortassis ipse bella ageret patriæ exitum ingruebat: nullum dedecus, aut honoris diminutionem propter relictas cicatrices habet: quin potius à tota communitate si rectè agat abundantius honoratur, cùm cunctis palam sit tuendæ patriæ desiderio hæc vulnera inflicta esse. In Christo Redemptore nostro amplius adhuc prædicta constant: nam ipse generis humani à diabolo pęna, & culpa redimendi causa hæc vulnera in sacratissimo corpore suscepit, quæ nisi suscipere dignatus fuisset, salus nostra fieri nequiuisset. Amplius ergo eum nos sic plagatum honorare debemus, quàm si nulla vulnera suscepisset.

Si Deus in cœlo vllis vestimentis tegeretur, longè preciosiora essent his, quibus in terra vtebatur. Cap. XXIX.

HIS autem addicitur, quòd si Redemptor noster in fœlicitate Paradisi aliquas vestes habiturus esset, non indueretur eis quibus dum inter nos viueret amictus fuit, sed alijs longè preciosioribus. Nam quęcunque in statu fœlicitatis Paradisi sunt, excellentiora valdè sunt eis, quæ apud nos sunt, ita vt de eis nec sufficienter admirari nobis detur, cùm nobis adhuc incognita sint: iuxta illud 1. Corint. c. 2. Sed sicut scriptum est, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Et Isa. cap. 64. Auribus non audierunt, oculus non vidit Deus præter te, quæ præparasti expectantibus te. Necesse est igitur, vt si vestium vsus in vita Paradisi degentibus esset, illæ admirandi pretij, & nunc inæstimabiles nobis forent. Si autem hoc generaliter dictum est, quid specialius de vestibus Saluatoris dicendum foret, quas cæteris preciosiores esse ratio exigebat? vestimenta tamen Saluatoris nostri, quibus dum in carne adhuc mortali viuens opertus est, pauci extitere valoris: Christus siquidem non vt honoraretur, aut inter cæteros mortales vestium insignitate polleret, in orbem venerat: sed vt humilitatis, atque paupertatis nos efficeret amatores, quod in se primò

A edocuit. Sic patet Matth. cap. 20. Non veni ministrari, sed ministrare: sed qui ministrat minor est quàm qui recumbit, vt patet ibidem. Vnde ipse testimonium perhibens de Iohanne Baptista, de se quoq; perhibuit, quòd preciosis vestibus non vteretur. Sic habetur Mat. c. 11. Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Si tamen ipse vestibus mollibus, & preciosis vteretur, non protulisset, ꝙ mollibus vestiti in domibus regũ sunt: ipse quippe in nullius regis domo erat. Si igitur mollibus vestiretur, verba sua inepta prolata forent: apparet ergo Saluatorem paupere fuisse habitu contectum. Nec quidem duntaxat in habitu paupertate vsus est, sed in toto viuendi ritu eam
B maximè æmulatus est. Sic de eo dixit Zacharias cap. 9. Exulta satis filia Sion, & iubila filia Ierusalem, ecce rex tuus veniet tibi iustus, & Saluator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ: hæc autem in Domino Iesu impleta fuisse Euangelistæ testantur, vt patet Matt. 21. cap. & Luc. 19. Liquet igitur vestes, quibus Saluator noster toto tempore, quo inter nos mortalis fuit, indutus est, abiectas, aut saltem preciosas non fuisse. Si tamen vestimentis in fœlicitate empyrearũ sedium adoperiendus foret, oportebat ea preciosiora omnibus humanis vestibus supra cunctam existimationem nostram esse: quanquam ergo aliquibus vestibus amictus esse deberet, eis tamen non velaretur, quibus dum viueret vsus est.
C Horũ ergo inepta positio stare nequit, scilicet, quòd Christus eisdem, quibus hic operiebatur vestimentis, in vita æterna tegatur, atque cum eis in cœlos ascenderit.

Nec Christus, nec alij beati in Paradiso vestimentis teguntur. Cap. XXX.

MAGIS autem adhuc in radice inducitur, nullum eorum, qui beata vita degunt in fœlicitate Paradisi, nec ipsum Christum vllis vestimentis esse adopertum, nec his quidem vestibus, quas hic viuentes habuerunt, nec alijs, quæ eis post ascensum in altiferas domos donatæ sint. Superuacuæ quippe penitus forent, quia nullis defectibus, maculis, aut de- *In Paradiso singuli singulorũ penetralia & intestina admirari poterant.*
D formitatibus tegendis accederent: nam & si in vita fœlici aliquos defectus, & deformitates in corporibus fateamur, qui vestibus tegendi forent, ea tamen sic adoperiri prorsus esset superuacuum: nam beatorum oculis ista dos gloriæ erit, vt perspicacissimi sint, nec solùm quæ in superficie patent contemplentur, sed etiam quæ interius velata sint. Nec duntaxat, quæ vestibus adoperta sunt, illis in patulo erunt, sed & quæ intra corpora, scilicet vt quilibet beatus alterius intestina, & singula quæ intra corpus sunt cernat, ita vt nihil magis pateat vni beatorum alterius vultus, & oculi, & corporis exterior superficies, quàm cor, intestina, & quæcunque sunt intranea membra occultis naturæ sedibus collocata. Nec his tantummodo con-
E tenta erit sanctorum beatitudo, sed & cogitationes suas, quæ spiritualia entia purè sunt, in alterutrum contemplabuntur: desideria quoque, & affectus singulorum cunctis in commune patebunt. Hoc autem ex magnitudine dotium gloriæ. Nisi enim sic fœlix illa constituatur vita, perfectum degentium bonum non erit, cùm quis alterius cogitationes, & affectus scire desiderans, quod peteret minimè adipisci valeret. Quo inferretur beatitudinem illam plenumque bonum non esse, cùm aliquid exterius relinqueretur, quod adhuc desiderari posset. Vestimentis ergò quanquam beati in fœlicitate Paradisi tegerentur, prorsus nihil efficerent, cùm nihil ab aliorum oculis occultare valerent. Tunc igitur vestes superuacuè ponerentur

tur, eis ergo beati non vtuntur: in fœlicitate namque æternæ vitæ superuacuum nihil est, quoniam superflua recto repugnãt regimini: quod à Deo longè est, teste Arist. nostro 1. Politic. Deus, & natura nihil faciunt frustra. Ex his ergo collectum patet, quòd Christus indutus vestibus suis in cœlum non ascenderit, nec eis, aut quibusuis alijs ibi adopertus sit, nec quisquam de beatis vestium vllum vsum habeat.

Christus dum vixit vestibus vsus est, & quædam de quibusdam passionibus. Cap. XXXI.

QVANQVAM autem Redemptor noster nũc vestibus nullis in Paradisi fœlicitate tegatur, dũ tamen vixit, vestibus vsus est, quod ex omniũ Euangelistarum testimonijs comprobatur astruentium, quòd in passione eius milites ministri Pilati, qui patientem eum obseruabant, atque illata vulnera inferebant, vestes eius partiti fuerint, & super vnam de vestibus, ne diuideretur sortiti fuerint. Diuersitatis autem horum ratio est, quoniam Christus in fœlicitate Paradisi degens vestibus non indiget, nec quisquam eorum, qui cum eo erunt: dum tamen in hac mortali vita superstes fuit, vestibus eguit, quod ex duobus inducitur. Primò scilicet ob causam sui, & propter eos, in quorum medio versatus est. Harum autem prima necessitas vestium in Christo fuit: quoniam dum vixit, rubore suffunderetur, si inter cæteros toto corpore nudatus apparuisset, sicut id cæteri homines erubescunt, præsertim si vasa genitalia denudentur. Nam & si Christus nihil peccauit, nec ab alio contraxit, peccati tamen pœnas assumpsit: omnes enim pœnalitates, quę humanam naturam premunt, peccati merito inflictæ sunt: ex quibus ipse assumpsit eas, quæ conditionem speciei consequebantur, sed non eas, quæ accidunt ex varia complexione indiuiduorum, sicut in tertio figurato Paradoxo prælibatum est super partem: Qui patiebatur. Inter cætera autem pœnalitatum genera verecundiam suscepit, quoniam ab Adam hæreditario iure cedit in posteros. Amplius autem quoniam eum nimis verecundia decebat: ipse quippe viri perfecti cuiuslibet perfectiones assumpsit: non solùm quæ inessent, sed quæ inesse possent. De verecundia autem huiusmodi: nam & si simpliciter perfectio non sit, quoniam passio quędam est, secundùm tamẽ cõuenientiam status mortalium laudabilis valdè est, atque probitatis indicium: nam si quis inuerecundus penitusque effrons sit, eum nullius bonitatis virum cuncti perhibent, nec in hoc quicquam mentiuntur. Ait enim Arist. Ethic. lib. 2. & 4. circa finem, omnes virtutes esse laudabiles, passiones autem, nec laudabiles, nec rursus vituperabiles fore: quoniam nec bonæ, nec malæ sunt: duas tamen specialiter passiones laudabiles esse dicit, scilicet verecundiam, & nemesin. Est autem nemesis quædam passio, qua dolemus cũ mali homines, & politiarum turbatores dominantur, & boni subduntur, eisq́; inuidemus. Quoniam ergo verecundiam laudabilem passionem asserimus, necesse est, vt eam in Christo fuisse dicamus, eum modestè verecundum asserentes, scilicet, quòd tantum verecundaretur, quantum viro alicui honesto nihil peccanti verecundandum erat. Hoc autem dixerim quoniam, & si verecundia passio sit, medium tamen habet duarum extremitatum vitiosarum; quemadmodum in singulis moralibus virtutibus est. Quidam nempe sunt, qui nihil verecundantur, aut minus quã verecundandum sit verecundantur: hos autẽ effrontes latinorum vocauit proprietas: hos autem ideo effrontes appellamus, quoniam verecundia potissimũ in fronte patet. Vnde cùm homines erubescunt, in terram vultus ducunt, eos immobiliter tenere non valentes. qui verò verecundiam nullam habent, in fronte motum nullum sustinent. quo fit vt frontem nullatenus habere videãtur, & sic rationabilis vsus obtinuit, vt inuerecundi effrontes appellentur, ista autem extremitas inuerecundiæ est defectus, quia qui taliter se habet, aut nihil verecundiæ habet, aut ab ea, quam rationabiliter habere debet multum deficit. Alia autem verecundiæ extremitas est, quæ superabundantia dicitur. Hæc autem est in eis, qui amplius quàm deceat erubescunt: hic autem secundùm Arist. in 4. Ethic. Cathaplex dicitur, quod Græce dictum in latinum stupidus vertitur, scilicet, quòd ita vehementer isti erubescunt, vt cùm eis quicquam dicitur, mox stupent non timore, sed rubore commoti: hi autem coram cæteris hominibus incognitis loqui non audent, potissimum coram eis qui aliquo honore, & dignitate præditi sunt: hæc autem verecundiæ extremitas, nec laude digna est, nec rationi cõsentanea. Christum autem nulla harum extremitatum verecundiæ affectum censere fas est, quęlibet equidem in vituperium ducitur. Harum autem medium laudamus, quod verecundiam dicimus, qua de eo verecũdamur, de quo ratio verecũdari iubet. Hanc autem in Christo astrui necesse est, in eo quippe omne laudabile extitit simpliciter secundùm quod homo, vel Deus laudabile sit. De his Aristot. Ethic. libro secundo, & magis in fine quarti. Quoniam autem rationi valdè consentaneum erat, vt Christus de eo erubesceret, de quo cæteris hominibus rubor est: nudum verò penitus esse, potissimè in parte genitalium organorum, verecundum singulis hominum est. Vt ergo hunc ruborem à Christo continuè tolleremus, oportet vt in eo ruborem sicut in cæteris asseramus.

Alius necessitatis modus impulit Christum vestes habere. Cap. XXXII.

ALIVS autem necessitatis modus in vestibus Christo fuit: ipse siquidem in benedicto corpore suo pœnalitates nostras suscepit, vt à frigore, & æstu, humore quoque atque siccitate pati posset: sic autem & à cæteris temporum importunitatibus sicut in tertia figurata metaphora prælibatum est super particulam: Qui patiebatur. Et quoniam in terra Chanaan, scilicet in Iudæa, vbi ipse in hac carne mortali viuens versatus est, omnes hæ temporalium qualitatum importunitates erant, oportuit, vt ipse vestes haberet, vt sic ab his afflictiuis qualitatibus, quouis modo defensari posset, alioquin Christus multa à frigore, & æstu, pluuijsque passus foret, dum viueret: vnde in his suæ passionis incommoda inchoata forent. Secunda autem causa necessitatis vestium in Christo sumitur ex comparatione, quam habebat ad alios: nam & si Christus de sua nuditate nihil erubesceret, quanquam penitus tegmento carẽs, alij tamen homines, inter quos ipse conuersabatur, erubescebant si nudi forent. Nec de se duntaxat, sed & Christum positis velamentis conspicere vererẽtur: potissimè si genitalia organa nudata forent. Et quoniam omnium rationem degentium consuetudini, & naturæ obuiare patet toto corpore nudum apparere, si Christum penitus nudum conspexissent, eum virorum stultissimum, nec iniuria æstimarent. Hoc autem intentioni Redemptoris nostri valdè obuiabat, quoniam prædicaturus veniebat, & eruditurus in his, quæ de ipso credi oportebat, & quæ agi: hæc autem fieri nequibant, si nulla ei auctoritas tanquam sensato viro præberetur. Si tamen eum posito omni velamine conspexissent, nulla eum dignum reuerentia æstimarent: quin potius stultis stultiorem

tiorem rectissimè arbitrentur: nulla igitur hoc modo verbis eius auctoritate concessa, prædicationis, atque eruditionis opus inutilia prorsus forent. Dicendum ergo erit Christum necessarium esse secundùm id, quod in carne agere intendebat, vestibus tegi, dum inter nos versatus fuerit. Nunc tamen cùm in cœlos ascenderit, opus non habet, vt quibuslibet velamentis tegatur.

Opiniones, ac obiectiones quædam penès superiora.
Cap. XXXIII.

NVNC autem forsitan quispiam opinabitur, in fœlicitate Paradisi nullis vestibus contectum fore. De cæteris quoq;, qui in eo loco beatitudinis fructum habent, eadem sententia diffiniri. Consequenter autem, ꝙ vestes Saluatoris nostri in cœlum adductæ non fuerint, sed ꝙ eas ante cœlos reliquerit. Hoc modo, vt cùm per primam aereæ regionis particulam tardo quodam progrederetur motu, vt discipulorum suorum pateret obtutibus vestes, quibus ante contectus esset haberet. Cùm verò ab eorum oculis altiora petens euanuisset, eas relinqueret. Hoc autẽ esse poterat, vt vel eas in aliquam mundi particulam à nobis distantem eiecisset, aut illas in præiacentem materiam conuertisset totali facta resolutione. Alijs autem aliter videbitur æstimatione dignum, scilicet vt Saluatorem dicamus post resurrectionem suam, vsq; ad ascensionis tempus, vestibus quibus prius velaretur contectum fuisse: cùm verò ascensurus foret, iussu eius nubes vsque ad pedes stantis inclinata eum contexit, vbi tanquam vestimento adopertus, vestes in loco assistẽtibus reliquit. Tunc autem, quibus hoc mentis est astruent, idèo Christum nube circundatum fuisse, ne cùm vestibus nudaretur, caro eius conspicienda daretur. Sic quoque nube tanquam vestimento velatus, vt discerni non posset an nudus, vestitusve ascendisset. De vestibus autem hi astruent, quòd in Monte Oliuarum coram astantibus relictæ sunt, qui & eas assumpserunt. De hoc tamen scriptura nihil refert. Hæc autem secunda positio consistere nequit: nam si Christus post resurrectionem suam vestibus adopertus erat, vestesque suæ in loco, de quo ascendit discipulis astantibus relictæ sunt, discipuli conspicientes Iesum, cùm eum ascendentem lento gradu intuerentur, cognoscerent nudum esse: hi tamen velut absurdum ducunt discipulos vidisse Christum nudatum. Huic autem forsitan obijcient, quòd & si Christus verè nudus in cęlum ascenderit, nubes tamen eum ascendentem tegebat, ita vt nequaquam nuditas conspicienda daretur. Ad hoc autem confutandum est, quoniam ascendens Christus in altum, nube penitus adopertus non erat, sed eum planè discipuli ascendentem intuebantur, vt habetur Actuum c.1. Si ergo apud eos vestes reliquisset, cognouissent eum cùm ascenderet nudum fore.

Improbatio opinionum superius positarum.
Cap. XXXIIII.

HIS autem qui circa prædicta vtcunque subterfugere moliuntur, dicendum est, has positiones prorsus stultas fore, atq; quoddam de errore consurgere. Nam in prædictis quæritur, quid de vestibus, cum quibus Christus in cęlum ascenderit factum sit, In quo supponitur Christum dum ascenderet vestes habuisse: hoc tamen manifesta falsitate notatur. Nam post resurrectionem suam Christus vestes nullas habuit. Cùm enim dominus Iesus crucifixus est, nudus in cruce fuit: sic enim ait Beatus Matth. cap. 27.

Quid aũ sit de vestibus Christi postq̃ in cœlum ascendit.

A & Mar. 15. Cùm enim in cruce poni debuit, milites Pilati, qui eius in passione custodes, atque cruciatuum ministri erant, eum cunctis vestibus exuerunt relictis ei duntaxat genitalium vasorum tegmentis, quæ nullus qualicunque crudelitate sæuiat, alteri auferret ob verecundiam humanæ speciei. Nec iam Christus talem in corpore suo ignominiam tolerasset. Hoc namque omnem pęnalitatis humanę speciem excedebat. Super hoc autem genitalium tegmenta quodam fortassis linteo cingeretur ab vmbilico, vsque ad quandam crurum partem peruenientem. Hic quippe spõtè assedissent deuotæ mulieres, quæ eius verbũ prædicantis audierant, fuerantq; eum à Galilæa secutæ nũc tandem eius tam amaræ passioni, atque iniustæ assistentes grauissimo cordis dolore ferentes. De quibus Marc. 15. cap. dicitur: Erant autem, & mulieres de lon B gè aspicientes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi minoris, & Ioseph, & Salome. Et cùm esset in Galilæa sequebantur eum, & ministrabant ei: & aliæ multæ, quæ cùm eo ascenderãt Ierosolymam. De his quoque Matth. 27. & Ioan. 19. Si autem nulla aliarum fœminarum tegendo corpori Saluatori nostri nihil præbuisset, ipsa benedicta mater cuncta capitis sui velamina impenderet, si res expeteret. Hoc ergo fuit tegmentum corporis Saluatoris nostri, dum in cruce extitit. Nam, & vestes eius non erant ei relictæ. Iam enim eas inter se milites ex parte diuiserant, partim sortiti possederant: sic patet Ioan. 19. Cùm di C citur: Milites ergo cùm crucifixissent eum, acceperũt vestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, vnicuiq; militi partem vnam, & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, & desuper contexta per totum. Dixerũt ergo adinuicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de ea cuius sit, vt impleretur scriptura dicens: Partiti sunt vestimenta mea, & super vestem meam miserũt sortem. Cùm autem de cruce corpus Saluatoris depositum est, Ioseph nobilis decurio ab Arimathia ciuitate, qui erat discipulus Iesu in occulto propter metum Iudæorum qui petierat, & acceperat à Pilato corpus eius, mercatus est sindonem nouam, & vnguenti, myrrhæ, & aloes quasi libras centum, vnxitque corpus Iesu, & inuoluit illud sindone. Sic enim aptatus in se D pulcro tumulatus est. Iacuitq; vsque ad sacratissimam resurrectionem suam. Quanquam ergo in vestibus suis resurgere vellet, non daretur nisi in sindone, qua aduolutus erat, & in tegmentis vasorum genitalium. In his tamen resurgens non extitit aduolutus. Nam cùm eum deuotæ fœminæ in die resurrectionis suæ in sepulcro vngendum peterent, inuenerunt duos iuuenes sedentes in albis, qui erant angeli Dei, vnum ad caput tumuli, alterum ad pedes. Inuenta quoque sindone, in qua Saluator noster in sepulcro circumtectus iacuerat. Sic patet Ioan. 20. c. Cùm dicitur: Et cùm se inclinasset, vidit posita linteamina, tñ non introiuit. Venit ergò Simon Petrus sequens eũ, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudariũ, quod fuerat super caput eius non cum linteaminibus E positum, sed separatim inuolutum in locum vnũ. Apparet ergo ex dictis, dominum Iesum minimę surrexisse aduolutum sindone, & sudario sicut moriens tectus fuerat, sed relicta sunt spolia in sepulcro, ipso nudo resurgente. Nec eum quisquam astruat priores vestes, quibus viuens in carne mortali vsus fuerat, post resurrectionem accepisse: nam & si perfacilè ei extitisset de manibus eorum, qui eas possidebant diuisione, & sorte subtrahere: de eis tamen nullam egit curam: vnde & apud eos, quibus obuenerant in passione sua relictæ sunt. Cuius ratio patet, earum namque vsus Christo iam opportunus non erat; quoniam in fœlicitate Paradisi vestibus nemo beatorum tegitur, vt ex

Corpus Christi quomodo tumulat⁹ est.

ex prælibatis patet. Quod si quibusuis astruendum videretur Christum, & beatorum choros in perhennitate fœlicitatis vestibus contegendos, non eis, quibus hic vsi sunt adoperiri cõgruebat, sed alijs longè solennioribus, atq; preciosioribus, vt in prælibatis inductũ est: nequaquam ergo Christo resurgenti necessariæ, aut opportunæ erant vestes, quibus dum inter nos viueret contectus est. Dicendum ergo est Christum resurgentem nudum fuisse, in eademque nuditate cunctis apparuisse, quibus eum sacer canon Euangelistarum apparuisse commemorat. In ea quoque habitudine cœlos conscendit, in æternum sub eadem nuditate mansurus. hunc quoq; tenent modum corpora sanctorum, quæ cum dño Iesu ad æternæ illius fœlicitatis gloriam, cum surrexerint, rapientur. Nec à quoquam, qui sapiat objiciendam nobis reor Christi resurgentis, & apparentis nuditatem, tanquam sub inhonestate quadam ducendam. Nullus enim in eo erat deformitatis, aut ignominiæ signum, quòd nudus apparuerit, quin potius maioris gloriæ testimonium erat in benedicto corpore eius, quàm si quibuslibet vestibus contectum foret. Corpus namque sacratissimum Redemptoris in resurrectione sua maximam omnium corporum cœpit pulchritudinem: ita vt in tota rerum vniuersitate nulla ei æquari valeat pulchritudo, quam tanquam dotem gloriæ tunc induens, nunc quoque tenet. Hoc dato, rationabilius erat tam admirandam pulchritudinem aspicientium oculis cernendam dari, quàm corruptibilibus vestibus adopertam fore. Vnde hanc iniuriam post resurrectionem cunctis, quibus hoc Deus manifestare dignatus est, corpus Redemptoris nostri nudum apparuit, sicut verè nudum erat. Tanta erat tamen fulgoris in corpore illo admiranda reuerentia, tamque superexcellens decor, vt nulla in eo deformitatis, aut turpitudinis macula notaretur, quanquam nudum esset, sicut in nostris corporibus videndum esset, si positis velaminibus publicè conspicienda darentur. Sic enim Psalmista testatur Psal. 102. Amictus lumine sicut vestimento, idest, quòd corpus Redemptoris, ita gloriæ, & fulgore tegebatur, ac si vestibus velaretur, honorabilius tamen.

Christus resurgens nud⁹ erat, & nudus cunctis apparuit.

Obiectio quædam alia penès superiora. Cap. XXXV.

QVIBVSDAM autem fortassis videbitur, & si Christus resurgens, atq; in cœlum conscendens, nullis de materia panni vestibus adopertus foret, vestimenta tamen de aerea substantia fabricasse, iuxta figuram ei placitam, vt sic adempta nuditate honestum corpus eius videretur. Hoc autem inducitur ex conformitate ad angelos apparentes. Cùm enim Saluator noster ad cœlum ascendens suorum oculis conspectus parumper est, demum ab eorum euanuisset obtutibus, duos misit angelos, qui discipulos de loco ascensionis expedirent, ne longo ascendẽtis desiderio tenerentur, dicentes. Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum ascendentem in cœlum. Hos autem duos viros, qui & angeli erant, in vestibus albis apparuisse sacra scriptura commemorat, vt patet Actuum 1. cap. de Christo igitur satis rationabiliter dicendum videtur, vt sicut angeli apparuerunt, sic & ipse in vestibus albis apparuerit. De angelis quoque, qui erant in sepulcro iam resurgentis domini Iesu, quòd in vestibus albis apparuerint scriptura refert, vt patet Ioan. 20. scilicet, quòd Maria flens inclinauit se, & prospexit in monumentum, viditque duos angelos sedentes in albis.

F His autem respondendum est, quòd sicut dominus Iesus in cœlum ascendens, & à mortuis resurgens, nullas de panno, quæ propriè sunt vestes, habuit, ita & de aerea substantia nulla habuit tegmenta, nec ex qualibet alia materia confecit quicpiam opertorij, quod inducitur ex eo quod habetur Ioan. 20. cap. Apparuerat enim die primo resurrectionis discipulis suis congregatis in vnum propter timorem Iudæorum, ianuis clausis, & cùm eis non erat Thomas: Dixerunt autem postea Thomę, vidimus dominum. Ille autem dixit: Nisi videro in manibus eius fixuras clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & manum meam in latus eius, non credam. Et post dies octo, iterum venit Iesus ad discipulos suos, & erat

G Thomas cum eis: & dixit Thomæ: Infer digitum tuũ huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Hæc autem sicut Christus Thomæ imperauit, ita & facta sunt, quod ex verbis vtriusque colligitur. Subiungitur enim: Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus. Hoc autem non dixisset, nisi quod ante ignorabat euidentissimè cognouisset: quod lucidius inducitur ex sequentibus verbis Christi, scilicet: Quia vidisti me Thoma credidisti: Beati, qui non viderunt, & crediderunt. Si tamen corpus domini Iesu vestibus contectum foret, non vidisset Thomas vulnera Saluatoris nostri, nec manum misisset in latus de superiectis tegmentis. Apparet igitur

H Christum post resurrectionem suam in vestibus nullis apparuisse, sed purè nudatum, amictum tamen gloria, & splendore.

Obiectio quædam de Christo. Cap. XXXVI.

ADHVC autem quispiam prędictis contramittetur inquiens, resurgentem dominum Iesum in vestibus albis visum fuisse, sicut colligi videtur Lucæ 24. cap. Cùm discipulis suis congregatis in vnum apparuit die prima resurrectionis introiens ianuis clausis, ipsi autem eum phantasma esse arbitrati sunt, scilicet aliquid, quod non erat verum solidum corpus, sed spiritus corporis gestans effigiem, alioquin illum

I intrare potuisse negarent, aut nescirent. Christus autem, vt eis suspicandi tolleret occasionem, ostendit eis veritate corporis sui, cùm dicitur: Iesus autem stetit in medio discipulorum suorum, & dixit eis: Pax vobis, ego sum, nolite timere. Conturbati verò, & conterriti existimabant se spiritum videre. Et dixit eis: quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? Videte manus meas, & pedes meos, quia ipse ego sum: palpate, & videte, quia spiritus, carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Ex quo iam videtur ipsum, tunc vestibus contectum fuisse: nam si prorsus nudatus extitisset, discipuli in ipso intueri possent an corpus ex carne, & ossibus constans haberet, vel si phantasma esset, cùm eis loci propinquitate

K iungeretur. Iussit tamen, quòd carnem eius palparent, & viderent, si vera caro, & ossa haberet: apparet ergo tunc carnem suam aliquibus vestibus contectã fuisse: ita vt ab eis clarè videri non posset. Si enim caro penitus nuda pateret eis, Christus horum nihil dicturus erat. Amplius autem hoc ex eadem litera patet, cùm subditur, & cùm hæc dixisset, ostendit eis pedes, & manus. Si tamen ista omni posito tegmento paterent, non mostrasset eis dominus Iesus pedes, & manus, sed ipsi perspicuè conspexissent. His autem respondendum est, quòd discipuli Saluatoris nostri eum nudum prorsus conspexerunt, totamque carnem eius lucidè intuebantur: nec eis carnem suam tentandam, palpandamque obtulit, ac si eam clarè non

non intuerentur, sed in hoc eis designabat in promptu esse, vt caro sua ab eis palparetur, si experimento discere vellent, quod eis hesitantibus, nondum fides monstrauerat: ad hoc enim visus exactissimum non præstabat experimentum, nisi & tactus argumentum subderetur. Horum autem radix apparet ex his, quæ induximus in quarto figurato Paradoxo in expositione super particulam: Qui vidit. Cùm enim spiritus corporum phantasmata sumunt de aerea substantia sibi corporum solidorum simulacra fabricantes, in eis videri, & voces formare possunt: palpari tamen nequeunt: & si quis conetur illum manibus attrectare, tangentis manus elabitur, nihilque inter ipsas tenentis manus poterit reperiri: velut si ventorum flatus quisquam manu conetur includere, conatus effectu frustrabitur, quoniam cum exactissimè incluserit, nihil prorsus inclusum inueniet. Conformiter autem in corporum phantasmatibus, quæ spiritus interdum accipiunt, esse necesse est: hæc enim ex aerea substantia sumpta sunt, attrectari ergo nequeunt. Et hoc conantes eludunt. nam & si ista corpora nihil moueantur, nosque in illa apprehensuri manus tenaciter iniecerimus, nihil prorsus illorum apprehendemus. Sunt enim corpora magnam habentia raritatem: nec enim tantam habent densitatem atque soliditatem, vt apprehendentium manibus interclusa tactui non cedant. In his ergo corporum virorum solidorumque phantasmatibus visus eluditur, ea vera humana corpora indicans, cùm in eis nullam a veris corporibus deprehēderit esse distantiam. In eis tamen tactus nullam potest pati fallaciam. Si enim vera corpora fuerint, atque solida vt corpora hominum verorum, manibus attractari apprehendi & intercludi poterunt, sicut cætera humana vera corpora patiuntur: quòd si corporis humani phantasma, & non corpus sit, etsi videri queat plenam humanæ speciei præsentans effigiem, tactum tamen attractantem non patietur, sed cùm palpare conentur, etiam si præsens sit, euanuisse iudicabitur. Et quoniam Saluator noster Christus Iesus veritatem resurrectionis veluti in re constabat, ita & in existimatione nostra plenissimè monstrare voluit, exactissimam maximamque probationem, quæ in hoc genere dari posset, in se ostendere dignatus est. Hoc autem erat si se manibus attrectandum offerret: decreuit igitur se videntibus discipulis palpandum exhibere: non quidem ac si eius carnem, & vulnera non conspicerent, sed vt resurrectionis suæ efficatiorem impenderet probationem.

Etsi spirit⁹ loqui possint palpari tamē nequeunt.

A atque eos Christus increpuisset, sicut Thomam discipulum, qui nisi palparet credere non constituerat, increpuit dicens: Quia vidisti me Thoma, credidisti: beati qui me non viderunt, & crediderunt, vt patet Ioannis vigesimo capitulo, ac si apertè diceret: Thoma, parum aut nihil meruisti in hoc quòd palpans carnem meam resurrectionem meam credidisti, illis autem merendi magnus erit locus, qui nihil videntes simpliciter credent.

Alios autem discipulos quibus primò Christus apparuit dicens: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, nequaquam increpuit. Euidenter ergo conclusum patet, eos simpliciter credidisse, nihil manibus attractantes. B In hoc autem nimis apud Christum meruerunt aliquid fidei relinquentes. Ob hoc autem Christus alterum eis resurrectionis suæ argumentum demonstrare dignatus est, scilicet, quod coram eis comederit, dicens: Habetis aliquid quod manducetur? at illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis. Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias dedit eis. vt habetur Luc. capitulo vigesimoquarto. Hoc autem euidenter notabat ipsum viuere: nam cibum sumere solis animalibus inest: necesse erat ergo eum verum, atque viuentem hominem fore cùm comederit.

Hoc autem, etsi conueniens argumentum resurrectionis esset, minoris tamen efficaciæ erat, quàm tactiua attractatio. C Nam quanquam spiritus in corporis veri phantasmate sumpto cunctos actus, qui ad veram cibi sumptionem exiguntur, non expleat, nobis tamen verè omnia explere videtur, ita vt distinguere nesciamus, an verè cibum sumat: singula namque in eo videntur, quæ in comedentibus contemplamur. De his latius super Exodum capitulo septimo disputauimus. Sic enim cibum sumpserunt tres angeli, qui venerunt ad Abraham sub ilice Mambre, quos scriptura viros vocat. vt habetur Genes. 18. Horum enim trium angelorum eadem die ad vesperum duo declinauerunt in Sodomam recepti in domum Loth consobrini Abrahæ, vbi azyma & carnes comederunt, vt habetur Genes. D decimonono capitulo. De Christo autem conformiter fieri potuisset, scilicet, quod quanquam homo verus non esset, sed spiritus in assumpto corporis veri phantasmate, comedentis effigiem discipulis monstrare potuisset, & si vere cunctos comedentium non expleret actus. Quamuis ergo sumptio cibi in Christo post resurrectionem suam eiusdem resurgentis signum dedit, non tam efficaciter hoc monstrauit, quemadmodum tactus, qui falli non poterat.

Argumentum resurrectionis inductiuum, quod dedit suis discipulis. Cap. XXXVII.

SACRATISSIMEA autem resurrectiōis suę post hoc Christus alterum dedit argumentum, quod non erat tam efficaciter resurrectionis inductiuum, sicut tactus, scilicet, quod coram discipulis suis comederit. Nam cùm Christus discipulis suis dixit: palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet sicut me videtis habere, ipsi credentes, & propter reuerentiam domini Iesu non tetigerunt carnem eius, in hoc autem eis magni meriti locus fuit. Hoc autem liquidatur: nam si palpassent, & ideo credidissent, fides sua experimento humano ortum habuerat, vnde nullius meriti esset. ipsique nimis increpandi forent,

Obiectiones quædam penes superiora. Cap. 38.

E ALIQVIS autem adhuc obijciet, quòd discipuli carnem Christi tetigerint, attractantes cum eis primo apparuit, & dixit: Palpate & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et quia palpantes adhuc non crediderint eum verè surrexisse, quod apparet Luc. vigesimoquarto capitulo, cum dicitur, & cùm hęc dixisset, ostendit eis manus, & pedes, & sequitur adhuc autem illis non credentibus ait; habetis aliquid, quod manducetur? videtur ergo secundum signum traditum, quia primo non crediderint.

Si enim primum signum non experti fuissent palpantes, sicut eis Christus dixerat, frustra, imò inconuenienter

uenienter valde subiunctum videretur, scilicet, adhuc illis non credentibus ait: Habetis aliquid, quod manducetur? quod liquidè comprabat eos primum accepisse, sed per hoc non credidisse.

Respondendū est, quòd discipuli Christi videntes cum cùm ipse locutus fuerit eis, atque ostendisset manus & pedes, non dubitauerunt, nec palpauerunt, nec ideo eis secūdùm signum in ciborum sumptione datum est, quia primum acceperint, eique non crediderint, sed quia Christus ad eorum consolationem hoc adiunxit, cùm noluissent tangere vulnera eius attractando sicut Thomas tetigit. Quod autem discipuli non palpauerint vulnera eius, apparet ex dictis beati Ioan. vigesimo cap. vbi cum apparuisset eis Iesus non assistente Thoma, dixerunt Thomæ veniēti: vidimus dominum. Ille autem dixit eis: nisi videro in manibus eius fixuras clauorum, & mittam digitum meum in locum clauorum, & manum meam in latus eius, non credam. Ex his ergo infertur, quòd cum Thomas hoc diceret, si discipuli Christi vulnera sicut postea Thomas attractauit, tetigissent, respondissent ei: nos misimus manus in latus, & digitos in loca clauorum: sed ipse audiens ab eis, quòd vidissent non credidit addens ad hoc, quòd mitteret digitum & manum in vulnera, ergo manifestè apparet, quòd alij hoc non fecerint, alioquin stultè ipse hoc superadderet, si iam cęteri vulnera tetigissent. Cùm verò obijcis, quòd discipuli palpauerint, quia Christus dixit, palpate, & videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sic me videtis habere, & subinfertur: Adhuc illis non credentibus, dixit: habetis aliquid quod manducetur? ergo experti sunt datum signum, aliàs non diceretur, quòd non crediderunt. Respondendum est, quòd non refertur ista clausula, scilicet, adhuc illis non credentibus &c. ad illam, clausulam, palpate & videte. Tunc enim sensus esset, qui arguitur, sed ad aliam clausulam immediatiorem, scilicet, & cum hæc dixisset, ostendit eis manus & pedes, & non dicitur, quòd ipsi palpauerint. Sic ergo non experti sunt discipuli signum, quod Christus eis offerebat in attrectando carnem eius, sed eo ostendente manus & pedes viderunt, nihil de eius carnibus contingentes.

Cum autem obijcitur, quòd non crediderint, quia dicitur, adhuc non credentibus illis. Respondendum est, quòd istud non credere non erat aliqua infidelitas, quæ est repugnantia ad veritatem, quæ credenda proponitur deliberata intentione, sed dicitur non credere admiratio quædam. Ex magnitudine quippe rei visæ permouebantur. Qui autem admirantur, nondum ad aliquid fixam mentem habent, nec tamē alicui repugnant. Discipuli igitur non negabant Christum surrexisse, quod infidelitas foret, sed quia aliquid magnum erat, quod videbant, erat adhuc eorum mens conterrita, & ista in quibusdam esse solet media habitudo inter simpliciter assentire & negare. Sed adhuc in apostolis existimandum non est, hanc fuisse incredulitatem, quæ est non assentire propter admirationem quandam ex terrore, sed ex gaudio quodam: tam admirabile enim apostolorum corda repleuerat gaudium, vt seipsos capere præ exultatione non potentes vix ad assentiendum veritati, de resurrectione Christi attendere possent. Potentiæ namque nostræ finitæ sunt: ideo cum vni attendunt, alteri attendere nequeunt. Hoc autem non attendere ad veritatem resurrectionis Christi inducebat, ne determinatè assentirent, & hoc tollit perfectum assensum, qui vocatur fides. Scriptura autem interdum largè sumens, omne, quod perfectam fidem non continet, infidelitatem, vel non credere vocant. Quod autem

Infidelitas quādoque est q.d medium inter simpliciter assentire & negare.

F hoc modo discipuli nō crediderunt, patet Luc. vigesimoquarto capitulo, cum dicitur, adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio. Ecce enim infidelitatem illam non protulit esse simpliciter infidelitatem, sed admirationem, & gaudium. Adhuc autem non credere, quod ex admiratione prouenit: non semper ęquum est. Si quis enim admiratus terrore concutiatur, & ob hoc non simpliciter assentiat infidelitati magis accedit, quàm si præ admiratione gaudij nondum assentit. Nam gaudium de aliquo bono concepto est. Terror autem de præsumpto, aut expectato malo. Qui verò in pręsentia magnæ, atque delectabilis rei admiratiuo terrore concutitur, nondum quicquam assentit: nam si conciperet prorsus gaudendum de pręsenti bono erat. Infidelitas ergo ibi, & si non plenissima, satis tamen grauis est. Qui verò in præsentia enunciati boni admiratur, & gaudet: & si omnino non credat, quia potentia intellectiua vni intendens ad alterum se determinare non valet, tamen satis credit. Non enim gauderet, nisi bonum sibi, quod dicitur qualitercunque adesse crederet. In apostolis autem vtraque incredulitas fuit, & vtraque abolita est. Primò siquidem admirati, & conterriti sunt viso domino Iesu, & tunc non crediderunt, sed magis putauerunt esse phantasma. Sic patet Luc. vigesimoquarto, cum dicitur: Iesus stetit in medio discipulorum suorum, & ait pax vobis, ego sum, nolite timere: conturbati verò, & conterriti existimauerunt se spiritum videre. Et dixit eis, quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Postea autem Christus ostendit discipulis suis manus & pedes, & illi magis animo quietati omnem terrorem, qui inuaserat eos, de cordibus expulerunt, & pro terrore gaudio repleti sunt, tunc iam aliquid credentes: nec tamen plenè credebant, cum magis gaudio concepto, quàm veritati resurrectionis attenderent. De hòc eodem. cap. dicitur: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et cum hoc dixisset, ostendit illis manus & pedes. Adhuc autem illis non credentibus, & admirantibus præ gaudio, ait: habetis aliquid, quod manducetur? Ad extremum autem & ipsa quędam incredulitatis pars, quæ cum gaudio existebat ablata est, cum quietato aliquantulum illo subitaneo gaudio de magnitudine rei conceptæ, ad seipsos redierūt, & plenè cognouerunt Christum surrexisse. Hoc autem fuit cùm præteritis signis Christus etiam alia superaddidit, eos informans interpretatione scripturarum, & cibo sumpto coram eis. Hoc apparet cum dicitur eodem capitulo. Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio dixit, habetis aliquid, quod manducetur? & illi obtulerunt ei partem piscis assi, & fauum mellis, & cum comedisset coram eis, sumens reliquias dedit eis: Et postea sequitur quomodo eis exposuerit scripturas resurrectionem confirmantes. Patet ergo apostolos vulnera domini Iesu non palpasse, nec circa resurrectionem visis manibus, & pedibus infideles extitisse.

Potētia intellectiua vni intendens ad alterū se determinare nō potest. Luc. 24. c.

G H I K

Discipuli Christum nudum viderunt.

Cap. XXXIX.

PRAEDICTIS adijcitur, quòd quanquam Saluator noster apostolis dixerit, quòd carnem suam palparent, fueritque eorum arbitrij eam tetigisse, aut nullatenus attractasse, ex eadem tamen litera

beati

beati Lucæ manifestè colligitur, quòd discipuli Christum nudum intuiti sint. Dicitur enim palpate, & videte, quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Discipuli igitur antequam quidquam tangerent, redemptoris carnem conspiciebant. Alioquin enim non dixisset, sicut me videtis habere. Falsum enim atque publicum foret. Nunc verò his datis inquiretur an discipuli gloriosam redemptoris nostri carnem veste detexerunt, eamque reuelantes intuiti sunt, aut vestes eius nequaquam abstulerunt, vel quidquam de carne detexerunt, vt intueri possent. Quod si astruamus eos Christum minimè attractasse, cùm litera dicat, quòd carnem suam viderunt, confiteri necesse erit, vt carnem suam nudam tunc fuisse fateamur, ita vt nulla ex panno, aut aerea substantia veste tegeretur. Si autem dicatur, quòd apostoli Christum manibus attractauerint, stare nequit: quoniam in prælibatis inductum est, quòd eum non tetigerint. Sed & si eum apostolorum manibus attractatum fateamur: induci necesse est, vt etiam sic nudus extiterit: ipse namque dicebat: palpate & videte: quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Quanquam ergo eum manibus attractarent: prius tamen necesse est ex his verbis, vt carnem eius viderent. Nam & si dicamus apostolos tetigisse Christi carnem: concedendum tamen non est, vt eam primò tetigerint, quàm eis Christus iussisset. alioquin audaces nimis viderentur, & irreuerenter se habentes, nec impunè laberentur: nam verbotenus increpati forent, sicut Thomas apostolus increpatus a Domino est, & sicut Maria Magdalena, mitius licèt quadam ex parte verbis admonita. Ipsa quippe inquirens dominum apud sepulchrum in horto, cùm eum cognouisset, illius pedibus procumbens osculari parabat: sed a Domino increpata est dicente: noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem meum: vt patet Ioan. vigesimo capitulo. Sic enim discipuli dominum tangere præsumentes non vocati increpati forent, & adhuc amplius, quoniam viri erant. Amplius autem quoniam multi erant omnesque errabant. Grauior enim plurimorum culpa, quàm vnius est. vnde peccata communitatum cæteris sunt duriora, quanquam iura humana interdum pœnas in peccatis multitudinum laxauerunt. Sic patet extra de clerico excommunicato, vel deposito ministrãte, in capitulo, latores. de cuius examinatione in præsenti ommittendum duxi. Præter hæc autem grauius horum delictum foret, quàm Mariæ Magdalenæ. Hæc enim redemptorem nostrum exactissima cum deuotione pedibus illius procidens, deosculari voluit. Si autem discipuli domini Iesu eius carnem non admoniti attractarent, grauiter peccare viderentur: quoniam nullius deuotionis causa eis hoc inerat, nec vt eius pedes, aut manus humiliter oscularentur, sed vt de eo experimentum caperent, an verus homo foret. Si ergo Maria Magdalene, quæ de eius resurrectione non hæsitans deuotionis solius causa osculari volens ire accedere vetita est, quanto magis discipuli, qui de eius resurrectione adhuc infideles solius experimenti causa attractabant, grauiter equidem increpandi forent. Dicendum ergo necessariò videbitur, quòd si discipuli domini Iesu carnem attractauerunt: eam tamen quousque admoniti forent, non tetigerunt: nam alioquin increpati forent, quod non extitit, ante ergo quàm iussi forent non tetigerunt, prius tamen quàm eis se palpare iusserit dominus Iesus eius carnem benedictam illi clarè viderunt. Nam cum eis hæc præcepti aut, vt verius dicatur, permissionis cu-

Discipuli non nisi admoniti Christi corpus tangere poterat post resurrectionē.

A iusdam diceretur, carnem tamen Saluatoris videbāt, vt in eiusdem verbis patet, cùm dicitur: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Tunc ergo cum dicerentur verba caro apparebat, quo infertur carnem benedictam Christi nudam discipulis apparuisse. Ex verbis ergo beati Ioannis vigesimo capitulo inferri necesse est, quòd Christus discipulis suis nudus apparuisset, scilicet nulla veste, aut de panno aut aerea contectus substantia qualitercunque verba accipiantur.

Obiectio de angelis, qui vestiti apparuerunt.

B *Cap. XL.*

SIC autem de Christi apparitionibus diffinito, respondendum est, cum obiiciebatur de angelis, quos ad expediendum apostolos de loco ascensionis Christus misit: hos enim candidis vestitos scriptura commemorat, de Christo autem quòd nudus resurrexerit apparueritque hactenus astruebatur. Huic autem quispiam forsitan respondebit, Christum nullis indutum vestibus surrexisse, & apparuisse, quoniam ei vestes nullatenus necesse erant. Ipse enim verum habebat corpus, in quo videri posset. Angelis autem, vt viderentur vestes necesse erant. Ipsi enim in substantia sua corpulentiam nullam habent, C qua videri possint: angelus enim substantia spiritualis atq; indiuisibilis est, & per hoc inuisibilis. Nullam enim in potentia visiua immutationem facere potest. Vt autem viderentur angeli, oportet vt aliquid corporeum assumant, hoc autem est id, quod induti erant, scilicet, vestes candidæ, angelis igitur erant necessaria tegumenta. His autem respondendum est stare non posse, nam vestes angelorum non ideo assumptæ sunt, vt eos, qui aliàs inuisibiles erant visibiles redderent quin potius ex horum responsione in eos conuenienter arguitur: nam si angeli vestes assumpserunt, vt viderentur, necesse erat vt aliquid alterum haberent, secundùm quod videri possent præter vestes. Nam de his inquiretur an corpus ex aerea D materia confectum assumpserint vel non. Si enim ex aere fabricatum corporis veri phantasma assumptum fateamur, illud est quo videri poterant, nam aer cum ad magnam densitatem peruenerit colorem fundit, ita vt visum sicut cetera solida terminare queat. Ex aere autem huius condensationis corpora fabricari poterant, quæ visibilia per se erant, nec vllatenus opus erat, vt his assumptis angeli vestes quascunque assumerent, vt in eis viderentur. Si verò fateamur angelos corpora de substantia aerea assumpsisse, in eis tamen videri non possent, & ob hoc necesse erat, vt vestes sumerent, in quibus visibiles apparerent. Tunc enim inquiretur ex quo vestes angelorum confectæ forent, & respondebitur, quòd de ae- E re, ad quod necessariò inducetur corpora ab angelis facta visibilia fore, cum eadem in vtrisque materia sit, & eiusdem condensationis. Quo adhuc inferetur vestes angelis ad hoc necessarias non esse, quoniam corpora vt visionem terminarent sufficiebant. Si autem astruere collibitum sit angelos, qui ex aere vestes sumpserint nulla corpora ex aere fabricasse, sed quòd vestes duntaxat assumpserint stare nequit.

Quomodo ex aere corpora fabricari poterant.

Primò quoniam si corpora ex aere nulla illi angeli assumpsissent, nihil discipulis domini eloqui potuissent, ad quod destinati fuerant. Locutio enim organa interpretatiua exigit, quibus virtus interpretatiua coniuncta sit. Vestes autem de aere fabricatæ, non sunt taliter se habentes, vt eis aliqua virtus

interpretatiua vniri possit, necesse est igitur, vt corpora aerea assumpta sint, quibus vestes illæ candidæ inhærerent. Hoc autem dato vestes angelicæ non ideo sumptæ erant, vt in eis angeli visibiles redderentur, sed vt ab eis corpora assumpta tegerentur. Amplius autem si angeli corpora ex aere non assumpsissent, vestes quoque nullas assumerent, sed angelos vestibus indutos fuisse planum est: vt habetur Actuum primo capitulo. Oportet ergo, vt corpora quoque assumpserint. Huius inductionis primum patet: quoniam angeli substantiæ spirituales indiuisibiles sunt, vestiri ergo nequeunt: nam vestiri solidorum corporum est, velut si quis diploidem, & tunicam, cætera quoque indumenta, & calceos aeri induendo fabricaret. Hæ enim vestes per se manerent, nullusque eis indutus foret. De vestibus autem ab angelis sumptis hoc dici nequit: angeli namque eas mouebant. Secundum vero huius inductionis patet: nam Actuum primo dicitur, quòd apparuerunt angeli in vestibus albis. Has autem vestes, ita ipsi mouebant eisque tegebantur, ac si aliquis virorum contectus foret. Infertur ergo eos corpora ex aere fabricasse. Præter hęc autem, & si dari posset, quòd angeli vestes duntaxat non assumptis corporibus accepissent, inconueniens valde videretur. Non est enim hic ordo in rebus: nam si difficultas conficiendorum ex aere corporum aspiciatur, tanta in fabricandis vestibus duntaxat difficultas est, sicut si corpora fabricarentur. Corpus quoque decentius per se fabricatum esset, operationique conuenientius, quàm vestes sine corpore: conueniens ergo nullatenus erat, vt angeli vestes assumpserint non assumpto corpore, sed magis vt corpus sine vestibus haberent. Dicendum ergo patet illos angelos corpora solitaria, nullis velata tegumentis accipere potuisse, in quibus terminata quę vellent efficere potuissent: non igitur vestes assumpserunt, vt visibiles forent, sed vt assumpta corpora velarent. Vestes tamen sacra scriptura eos habuisse refert: corpora igitur assumpserunt.

Vnde sit quòd angeli vestiri nequeât.

Quare angeli vestes sumpserunt ad discipulos descendentes. Cap. XLI.

AD HAEC autem dicendum est, non fuisse hanc, quæ exprimitur, causam, quare angeli vestes sumpserint ad discipulos descendentes, Christus autem resurgens vestes non assumpserit: sed quoniam conuenientius erat Saluatorem nostrum post resurrectionem suam nudũ apparuisse, angeli aũt ad hoc nihil causæ habebant. Nam & si tam Christus, quã angeli nullis ad se tegendos cooperãdos degeant velamentis: quoniam tamen quæcunque apparitiones fiunt, secundum conditionem eorum, quibus est apparitio, fiunt. Omnes autem homines quibus apparitiones istæ fiunt, tecti vestibus degunt: angeli ergo cum eis apparent vestibus semper adoperti esse cernuntur. Ex aere quippe corporum solidorum phantasmata capiunt fabricantes eo modo, de quo latè super Exodum septimo capitulo disputauimus. Post hæc autem ex eodem densato aere vestium simulachra sibi fingunt, in quibus nobis amicti videntur. Christus autem eiusdem modi vestibus resurgens velari debuerat, nisi aliquid in eo præfuisset causæ, quod induceret, vt omni posito tegumento videretur. Causa autem nuditatis Christi in sua resurrectione, quando aliquibus visus est, fuit, vt suam veram monstraret humanitatem, ita vt cognosci posset eum esse verum Christum Iesum, qui a mortuis

Causa cur Christus post resurrectionẽ voluerit nudus videri.

F surrexisset. Eo quippe mortuo cuncti discipuli de resurrectione dubitauerunt. Sola autem beata virgo, & Domina nostra inconcussam resurrectionis eius futuræ fidem tenuit. Cùm verò dominus Iesus resurrexit, veritatem resurrectionis suæ elucidare voluit, eorum ambiguitates auferens quibus resurgens apparebat: vnde hęc specialium apparitionum suarum causa fuit, vt illi, quibus resurgens videbatur, eum surrexisse minimè dubitarent: sed magis resurrectionis testes eam cæteris, quibus id absconditum erat, reuelarẽt, vt patet Luc. vigesimoquarto capitulo. Si autem Christus resurgens vestibus adopertus videretur, sicut angeli apparentes habent, caro sua & vulnera nequaquam patuissent eis, quibus apparebat: quo magna suspicandi daretur occasio, hunc G non esse Christum a mortuis resurgentem, sed phantasma quoddam: sicut discipuli primo videntes arbitrati sunt, vt patet Luc. vigesimoquarto capitulo. In eo enim vestibus adoperto argumenta resurrectionis suæ apparere non potuissent: non enim tradi posset caro palpanda, nec vulnera patefierent, pręsertim autem vulnus, quod lateri incussum est. Hanc tamen corporis sui ostensionem Christus Thomæ discipulo egit, vt patet Ioan. vigesimo, dicens: infer digitum tuum huc, & mitte digitum in fixuras clauorum, & manum tuam in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis. Vestes enim redemptoris manum in latus mittendam exclusissent. Identidem H autem nec argumentum resurrectionis suæ, quod discipulis congregatis in vnum exhibuit, monstrare potuisset tegumentis amictus, scilicet, palpate & videte, quoniam spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere, vt patet Luc. vigesimoquarto capitulo. Vestiti Iesu enim discipuli carnem contemplari nequiuissent, ipse quoque ista conuenienter dicere non potuisset: nudus ergo tunc erat, & sic eum resurrexisse cunctisque, quibus apparebat videri decebat. Hoc tamen si specialiter non intercidisset, Christus resurgens a mortuis vestibus tectus videretur, quòd si nunc aliquibus videretur, vestitus appareret. Sic eum post ascensionem suam in cœlos apparuisse commemorat sacræ scripturæ canon Apocalypsis. capitulo primo. vbi dicit, quòd cùm esset in I exilio in insula Pathmos Dominica die, audiuit post se vocem magnam dicentem: quod vides scribe in libro, & mitte septem ecclesiis, & post hoc conuersus vidi septem candelabra aurea, & in medio septem candelabrorum similem filio hominis vestitum podere, & pręcinctum ad mammillas zona aurea: non ergo tunc omni posito velamento apparuit, sicut in resurrectione, sed magis vestibus adopertus. Quod si obieceris hoc in imagine cõtigisse, nihilque fuisse realiter factum, aut visione oculari a beato Ioanne comprehensum. Aliquis fortassis respondendum opinabitur: hanc beati Ioannis visionem realem fuisse, solum autem in imagine fuisse concepta ea, quæ in apertione libri septem sigillorum enarrata sunt, ea quippe realiter videri contingere impos- K sibile erat: nam cuncta futura erant, aut quasi cuncta: quæ ergo non sunt, realiter videri nequibant, sed in imagine, visio tamen eius, qui ambulabat in medio septem candelabrorum aureorum realis fuerit. Hoc etiam carneis oculis contemplatus sit. Hoc enim satis rationabiliter dici posse videtur, sed his non intendo. Adhuc tamen, & si visionem hanc sola imagine factam concesserimus nullo intercidente reali, satis infertur, quod intendimus, scilicet, quod Christus post resurrectionem vestibus tectus apparere debuerit, nam ea, quæ in imagine videntur, similantur ad ea, quæ in re apparent.

Si ergo in visione secundùm imaginem Christus in vestibus albis apparuit, si realiter videndus foret, in vestibus quoque albis appareret: semper namque imaginariè facta ad rerum expressiones sunt. Signa autem signatis conformantur, apparet ergo, quòd si Christus alicui videndus esset, vestibus amictus appareret. De ea autem apparitione quam per quadraginta dies ad multos habuit, nullis tegumentis specialis ratio data est. Ex prędictis ergo conclusum patet, quare angeli discipulis apparentes ascendente domino Iesu in vestibus albis visi sunt, ipse autem positis tegumentis ab omnibus conspectus est.

Christus nec in sepulchro, nec in resurrectione vllas vestes habuit. Cap. XLII.

EX PRAEDICTIS autem longis quanquam inductionibus collectum patet, quòd sicut Saluator noster, nullas in sepulchro vestes habuit, ita quoque & resurgens de panno, aut substantia aerea, nullis tegumentis adopertus sit: sed purè nudus apparuerit. Nunc autem ad extremum de solis fęmoralibus Saluatoris alicui magis curiosè quàm vtiliter, vel deuotè inquirendum videbitur, quid factum sit. De quibus quòd in sepulchro fuerint, nemini ambiguum esse potest, qui quidquam attendit: nam de his dici nequit, sicut de vestibus eiusdem, quas diuisione quadrifaria & insuper iecta sorte milites in precium assumpserunt custoditi Iesu: vt patet Ioan. decimonono cap. Nemo namque tam durus foret, vt immemor humanæ verecundiæ, tam detestanda aggredi ausus foret, nec si quisquam auderet, hoc Christus passurus erat, vt in prælibatis dictū est, manserunt ergo in sepulchro. Ad hæc autem, quanquam respondendum fortassis non esset, ne tamen curiosis defuisse videamur, dicendum est, quòd vt prædictum est, fęmoralia Saluatoris cum eo in cruce affixo relata sunt intacta a militibus Pilati: eo quoque de cruce deposito, vt fuerant, permanserunt. Irrationabile enim prorsus erat, vt tales partes corporis in Saluatore nostro ab aliquo tangerentur, sed centum libris vnguenti, myrrhę, & aloes delibutum corpus eius syndone inuolutum est, vt patet Marc. decimoquinto. Cùm verò Saluator noster surrexit a mortuis, linteamen, quo fuerat aduolutus, in sepulchro relictum est.

De femoralibus Christi quid actum sit.

Sudarium quoque, quod capiti eius circumligatum fuerat, vt habetur Ioan. vigesimo capitulo, cùm dicitur: Venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introiuit in monumentum, & vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat ad caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatum & inuolutum in vnum locum. Cùm autem de singulis mentio fiat, de fęmoralibus penitus subticuit scriptura. Aliquis autem fortassis dicet: Saluatorem nostrum fęmoralibus genitalia tectum cęlos ascendisse. Sed hoc stare nequit, omnia quippe inductiua, quæ in prioribus posita sunt, ne Christus & cæteri beati, in perenni paradisi fœlicitate degentes, vestibus adoperti sint, in hoc militant. Eadem namque inconuenientia inferes, si Christum fęmoralibus tectum astruxeris, velut si reliquis eum vestibus velari fatearis. In hoc firmiter tenendum est, Christum in cęlum ascendentem nullis fœmoralibus fuisse contectum, sicut nec cæteras vestes habuit. Dubitandum tamen satis videtur an fœmoralia in sepulchro cum linteamine, & sudario relicta forent: de eis tamen scriptura subticuerit, talia nempe erant, de quibus nulla erat referre vtilis, aut honesta eruditio. Huius ratio esse poterit: nam sicut in ipsa carnis resurrectione Saluatoris A nostri corpus incorruptibile esse cępit, ita & cuncta ad corruptibilis hominis statum pertinentia relicturus erat, nec Christo aliqua harum particularum ex panno, aut quæuis corruptibili substantia tegumenta oportuna erant. Nam iam insistentibus æternæ fęlicitatis dotibus, tantum de eius corpore fulgor procedebat, vt has corporis partes tegere, & prorsus cunctis videntibus occultare valeret, si honestatis quippiam allatura foret huiusmodi facta contectio. Huius quoque satis videtur verisimilitudinis locus ex verbis beati Ioan. vigesimo cap. cum dixit: Et vidit linteamina posita, & sudarium, quod fuerat super caput eius, nō cum linteaminibus positum: sed separatum & inuolutum in vnum locum. Fortassis enim in hoc sudario B fęmoralia tanquam minus honesta, inter cætera tegumenta palam vt cętera relicta non sunt, sed in sudario colligata, ideo quanquam linteamina in vnū collecta non erant, sudarium collectum, & separatum a cæteris erat. Alicui autem fortassis turpe videbitur tam particularia speculari, sed a nobis hoc excludendum erit: quoniam non spontè talia enunciamus, sed ne curiosis satisfactum non fuisse videatur. Poterit autem quispiam opinari secus, scilicet, redemptorem nostrum fœmoralibus tectum surrexisse, in eisque apparuisse, atque mansisse quousque in cęlum assumptus sit. Cùm vero in cęlum ascenderit, ea in aliquam secretam partem orbis eiecerit, nulli reperienda, aut plena resolutione in materiam C pręiacentē conuerterit, ita vt cum ad cęlos ascendit, nec vestibus vllis corporis, nec fęmoralibus adopertus fuit.

Quod ex duabus positionibus dictis secunda veritatem non contineat. Cap. XLIII.

NVNC autem his duabus positionibus vlterius insistendum est, quæ earum verisimilior sit. Cuilibet autem superficietenus speculantibus rationabilis apparebit. Dicendum tamen est secundam non æquè rationi fore consentaneam. Prima autem huius suasiua saltem ratio est: sicut Christus resur D gens, ex omni parte plenam induit immortalitatem omni reiecta corruptibilitate, ita quoque decens fuisse patet, vt cunctę corruptibilitatis conditiones, & adiumenta extrinseca corruptibilis status tunc adempta forent: fęmoralia tamen Saluatoris corruptibilia corpora erant, mortalisque status conseruatiua, tunc ergo reijci decuit. Amplius autem si Saluator noster resurgens fęmoralia habuisset, in eo superuacua necessariò essent: nihil tamen Christus frustratorium vnquam egit, quoniam Deus est. Deus autem, & natura parens nihil vnquam frustra faciunt, iuxta Aristot. primo Politicorum. Quod autem inutile prorsus esset Saluatorem nostrum resurgentem fęmoralibus amiciri, inducitur. Si enim in horum E vsu aliquid vtilitatis esset, hoc esse necesse erat: quia turpe quoddam videretur, vt genitalia organa nuda forent, & in eadem nuditate aliquibus conspici reuelata. Hæc tamen Christo non congruunt, in eo namque resurgente cunctus fulgor & decor corporalis, qui in aliqua creatura esse valebat, apparuit: quo dato nihil in eo videri poterat, de quo erubescendum sibi foret: nec quod cæteri videntes aliquo suffunderentur rubore. Aliquid autem ad erubescendum manere incitatiuum, pęnalitatis genus est. A Christo tamen cunctæ pęnalitates exclusæ sunt, cùm eum plenè beatum astrui necesse sit.

Fęminalia enim genitalium organorum duntaxat occultatiua sunt, quo dato, quæretur an apparenti-

bus genitalibus redemptoris nostri aliquid ei ad erubescendum pararetur incentiuum: aut vnde videntes confusione replerentur, daretur materia, aut nec ei rubor vllus, nec videntibus verecundię motus inerat. Quod si dixerimus nullum esse ruboris incitamentum, si Saluatoris nostri pudenda organa patefierent, velut in fœlicitate paradisi nullam nobis ruboris materiam ingerunt, vt quęque corpusculi nostri membra cunctis in commune cernantur, cùm omnes nostri corporis partes iam honestate donatæ sint, omni impuritate atque inhonestate abolita, quam in eis patiebamur, dum mortalis adhuc vitæ conditio ageretur. Hoc autem dato, superuacuum manifestè foret Saluatori nostro,

G post resurrectionem fęmoralia relicta fuisse. Si verò erubescendum Christo asseramus, si post resurrectionem suam genitalia vasa eius nuda paterent, & quòd hæc videntes nimio confunderentur rubore (quod concessu indignum est) dicendum erat, de corpore Saluatoris tantum prosilire fulgorem, vt cunctæ, quæ cùm viderentur inhonestę essent particulæ tegerentur, ne cui facultas esset horum quippiam cōtueri: vnde hoc oportunius tegendis particulis illis esset, quàm fęmoralia, quæ tanquam necessaria tegumenta resurgenti fuisse ponuntur: superuacua ergo illa essent, quòd palam inductum est, in Christo resurgente ea non fuisse. Amplius autem hæc fœmoralia, quę asseruntur, nequaquam Christo resurgenti opor

H tuna erāt, quicunque ponatur modus: nam si rubor vllus esset, genitalia organa Saluatoris nuda prorsus cōspici, quæ fęmoralia tegenda erant: etiam si fęmoralibus contexeris: semper inhonestum aliquid reliquisti. Christus enim resurgēs omni posita veste visus est, siue de panno, siue ex aerea substantia, sicut in pręlibatis illatū patet. Si ergo ei fęmoralia apposueris, vt has particulas contegas, quas nudas relinqui inhonestum astruis, nondum plenè eas honestaueris, fęmoralibus ea contegens velamentis, quod in cūctis viris, qui honestatis zelatores sunt, euidens constat. Inhonestum quippe eis, nec impurum asseritur, si quis prorsus nudatus solis fęmoralibus contectus sit, sed vt aliquatenus tanta nuditas honestetur, oportet ab vmbilico vs-

I que ad aliquam crurum particulam velamentum aliquod appensum esse. Si ergo Christum resurgētem, ideo fęmoralia habuisse astruxeris, vt harum particularum tolleretur rubor, non adhuc ei desiderij sui con tingebat effectus, sed conuenientius videretur vt sindonem quoque, qua in sepulchro aduolutus fuerat, in resurrectione apparens habuisset. Hanc enim corpori ab vmbilico infra pendentem corpori suo coaptans conuenientius suborē abstulisset. Hoc tamen non egit, quoniam linteamina & sudarium resurgente domino in sepulchro relicta sunt, vt patet Ioan. 20. cap. ergo nec fęmoralia Christo resurgenti manserūt. Sed a corpore benedicti Iesu tantus ꝓcedebat fulgor, vt has contegeret partes, & quascunque alias, quas ve-

K lari & conspectibus subtrahi, honestum foret, nec cuiusuis corruptibilis substantiæ ope ad tegendum quid quid in corpore suo erat, opus erat, sed iustius erat, vt ille admirandus fulgor iam gloriosi corporis redemptoris incorruptibilis facti, quicquid in eo velandum erat (si quid tale esse poterat) contegeret, vt incorruptibile seipso manens, nullius corruptibilis honestaretur velamento. Prima autem positio cōuenientior est, sed nec penitus fortassis conuenit, rationabilius siquidem erit, vt dicatur fęmoralia Saluatoris in sepulchro nequaquam permansisse. Omnia quippe, quæ in Saluatoris tumulo remāsissent, discipuli eius cæteriq; fideles educerent, atque sub diligenti custodia honorabiliter propter Saluatorem nostrum custodirent.: quod quidem de fęmoralibus minimè conueniens erat: in fęmoralibus redemptoris nostri nihil quippe tale erat, quod alicuius reuerentiæ obseruationem mereretur, nec de eis aliqua fieri mentio debebat. Si tamen ibi mansissent, atque cum sindonibus sudarioque educerentur, necesse erat, vt in aliquo honore ponerentur, aut vsibus inhonestis, & vilibus applicarentur. Vtrinque autem inconueniens surgit: nam non decebat vt aliquibus malis abiectisq; vsibus mancipar entur: quoniam redemptoris nostri fuerant. Rursus autem inconueniens erat, ea aliqua veneratione digna haberi, quia fœminalia erant. Dicendum ergo fortassis conuenientius videbitur, quòd Saluator noster cùm resurrexit, aut priusquam resurrexerit, in nihilum prorsus conuertit illa, aut in præiacentem resoluit materiam, vt nulli creaturæ ad vsum aliquem applicarentur. Nō enim decebat ex supra sumptis rationibus. Post resurrectionem autem in totali nuditate permansit vestibus nullis vtens, nec fœminalibus qualitercunque contectus: sic quoque visus est eis, quibus apparuit, vt in præcedentibus explanatum est. Ex his autem satis collectum patet, quid de vestibus Saluatoris post resurrectionem suam actum sit, & si eis vestitus cœlos conscendit, vel an Christus cæterique beati in illa fęlici paradisi amœnitate nudi prorsus sint.

Dubitatio de modo ascensus hominum in cęlum.

Cap. XLIIII.

CVM autem in prælibatis de domino Iesu qualiter in cœlum ascenderit prælibatum sit, nunc consequenter de modo ascensionis cęterorum inquirendum erit. Cui respondendum est, quòd hominibus duplex in cęlum ascensus patet: primum quippe ascensum facimus, cùm anima luteo soluta carcere cœlum libera petit, vel prius purgatoria clementia exercita iam exclusis vetustatibus æthereas sedes sola petit. Secundum verò ascensum asserimus cùm in generali carnis resurrectione animæ corporibus sociatæ in æthereas regiones ferentur. In hoc autem dicendum multum distare, cùm animæ corporibus seiūnctæ cœlum liberæ petunt, aut gehennali incendio, vel purgatorijs mancipantur pęnis, aut homines corpore animaque constantes cęlum, aut infernas petunt sedes. Diuersitatis huius ratio est, quoniam animæ cùm seorsum sunt, spiritus puri sunt: cùm verò homines sunt corporea entia sunt: necesse est ergo, vt alia hominibus, alia alijs conuenientia sint. In his autem consideratione dignum sit, quòd cùm anima corpore soluta, aut polorum celsitudinem, aut tartareas sedes, vel purgatorias pęnas petit, non properat illuc a seipsa mota, sed ab aliquo illuc fertur. Quod conuincitur ex modo orandi Ecclesiæ: nam cùm pro aliquo, vt in vitam æternam eat, oratur: præcum talis conceptio est, vt angeli illam animam assumentes in illam paradisi amœnitatem ducāt, offerentes eam in conspectu altissimi. Hoc autem ex multis collectis & orationibus in mortuorum exequijs patet. Idem autem in quibusdam responsorijs, & offerendis, quæ ad agenda defunctorum pertinent, ecclesia cantat. Dicitur enim in quadam offerenda: Sed signifer sanctus Michael repræsentet eam in lucem sanctam, quam olim Abrahæ promisisti, & semini eius. Amplius autem de inferno hoc patet: nam animæ, quæ infernas petunt sedes, inuitæ illuc eunt, cùm illic plenæ calamitatis locus sit: nemo tñ est, qui talia desideret. Spūs ergo qui inferno carceri mancipant, illuc ire nō appetunt. nolētes ergo

eos

Duplex mortalib' in cęlū ascensus.

Anima a corpore seiuncta a se ipsa nō fertur in destinatū sibi locum.

eos illuc ire impossibile est, necesse est igitur, vt inuiti illuc trahantur: sed nullus sibiipsi iniurius, vel violentus est; oportet ergo aliquem alium dari, qui illuc renitentes inuitasque animas nocentum trahat. Deo autem ista nequaquam competunt: ipse quippe Dominus, & non minister, aut satelles est: actus ergo isti puram executionem concernentes ei non competũt, sed magis sentẽtiare & iubere: suis verò ministris executio delegata est. Aliẹ autem altioris indaginis, & speculationis causæ sunt, propter quas Deo nequaquam congruit: vt animas ad aliquem locorum destinatorum ferat, sed vt hæc ministris voluntatis eius executoribus hæc iubeat. De his autem nobis nunc inquirendum nihil erit. Præter hæc autem, sicut pẹnas infligere iudicis actus non est, sed meri executoris: iudicare verò ei conuenit, ita & reos trahere ad cruciatus iudicantis actus non erit, sed delegatorum ad hoc ministrorum. Deus autem iudex est viuorum, & mortuorum, & princeps omnium regum terræ: vt patet Apocalipsis primo cap. Qui verò ad gehennalia pertrahuntur incendia, æterno carceri mancipantur, vbi factorum suorum plenam recipiunt vicem. Deus ergo per se eos illuc non trahet, sed eos illuc pertrahendos suis satellitibus demandabit. Illatum ergo ex supra dictis patet, spiritus, qui tartareos petũt cruciatus, seipsis illuc non tendere, sed ab aliis trahi: Deus quoque seipso agens, eos illuc non trahit. Ab angelis ergo bonis, aut prauis illuc ferri necesse patet. Sed ab angelis pacis, quos angelos lucis, & Dei appellamus, illuc eos duci non conuenit: nam malorum spiritus, q̃ æternis incendiis mancipandi sunt, ad Ciuitatem Dei nequaquam pertinent, nec eis vllo modo illuc redeũdi facultas patet: prorsus ergo ratione caret, vt angeli lucis, qui ciuitatis Dei ciues sunt, quorum sors tota in gaudiis ducenda est: harum infẹlicium atrocissimarumque pẹnarum ministri sint, vt ad æternam miseriam rationales spiritus trahant. Ex his autem infertur, quòd dæmones, qui diuinæ iustitiæ apud inferos ministri sunt, has miserabiles animas ad pænas trahãt: nam velut eis, quòd inferendarum pẹnarum apud inferos ministri sunt conuenit, ita quoque vt trahendo rum ad supplicia spirituum executio cõuenire debet. Hanc quoq; ministrationem infligendæ æternæ miseriæ animabus nocentibus, diuidi in plura genera ministrorum conueniens non est, scilicet quòd sicut angelis lucis, qui ciuitatis Dei conciues sunt, pẹnarum executio in inferno non expedit: quoniam hoc pacto eos ibidem morari necesse erat, quod non expedit: ita nec eis conueniens erit, vt nequã spiritus ad suppliciorum loca trahant. Dicendum ergo videtur, quòd dẹmones vniuersas nocentum animas, qui illuc aliquo modo peruenturæ sunt, trahunt. Angelis autem lucis non conuenit. Hoc autem multipliciter accidit: primò quidem, quoniam dẹmones totius naturæ humanæ æmuli valde sunt: ideoque quemcunque possint, punire nimis cupiunt. Iterum autem quoniam à Deo huiusmodi ministeriis mancipati sunt, sunt quoque promptissimi cuique morituro assistentes, vt videant si quid iuris eis super illum est: quòd si miserabilis ille ac nequam spiritus a corpore nocens egreditur, Deo iudicante, æternis gehennẹ incendiis mancipandus, mox vt à corpore egreditur, in dæmonum incidit potestatem: qui illico rapientes atrociter gehennæ immergũt cruciatibus. Si autem fẹlix spiritus omni carens labe terrenum deserat habitaculum, etsi dẹmones ei morienti diligenter assistant, nihil ibi sui iuris reperientes, in eum nihil agere quæunt, quoniam angeli lucis felicem illam animam suis viribus defensatam reddunt. Ad hoc autem obstinata illa atrociq; inuidia demones huic fælicitati inuidentes dolent:

Demones damnatos spiritus ad inferos trahunt.

A quòd eam cruciandam accipere eis fas non sit. Ex prædictis ergo euidenter inductũ patet, quòd animæ, quæ gehennæ cruciatibus immerguntur, seipsis illuc non tendunt, sed ab aliis deferuntur.

Quod non seipsis, sed ab alijs ducti in purgatorium eant animẹ. Cap. XLV.

NVNC autem de animabus, quæ carcere luteo solutæ purgatoria clementia exercendæ sunt, idem dicendum reor, quòd seipsis illuc non moueantur, sed ab aliis ad ea trahantur loca. Hoc autem inducitur, quoniam purgatorij carcer atrocium pænarum locus est, sicut gehennalis miseria. Sicut ergo nulla

B animarum libens inferorum sedes petit: ita & nulla purgatoria loca volens adibit. Nam in purgatoriis sedibus tanta cruciatuum immanitas est: vt ab inferorum qualitate modicum, aut nihil distet quantum ad cruciatuum magnitudinem, & duriciem: sed ex duratione distandi rationem assumpserunt. Nam gehennalibus atrocitatibus in æternum permanere adiacet, atq; necesse est: purgatoriæ verò exercitatiuæ pẹnalitates, etsi nimis eas protendi contingat, extremi examinis non excedunt diẽ. Aliquæ autem pauco tempore manẽt, vt anno vno, aut biennio, aut plus minusue sicut infectæ, aut imperfectẹ satisfactionis modus exigit eorum, quæ hic contritione deleta, satisfactione tamen prorsus abolita non sunt. Sunt quoque

Conueniunt, & differunt inferni pœna, & purgatorij.

C minores, quanquam & si atrocitatis quantitate non distent, minus tamen sentiuntur: quoniam eos, qui talibus exercentur pœnis, certa futurẹ beatitudinis spes lẹtificat. Eis enim, qui in purgatoriis pẹnalitatibus affliguntur, certa futuræ felicitatis spes inest. Sciẽtes autem se peruenturos ad eum locum, in quo fẹlicitas summa est, hoc quoq; nullatenus disturbari posse, magnis gaudijs exultant, cùm ista cogitantes se super se vertunt. Eis verò, quibus in gehennali incendio locus est, nulla futurorum gaudiorum delusoria saltem spes subrepere potest. Desperant enim se inde posse vnquam egredi, quoniam eis tenacissime in pẹna ista inhẹret scientia, eos scilicet inde nunquam exituros. Cùm autem hac commoti cogitatione se super se flectunt, hoc furioso tumultu inexcogitabiliter affligun-

D tur: estque illis hẹc pẹnarum fortassis atrocior. Habent quoque spiritus nequam gehennalibus incẽdiis mancipati ẹternum remorsum scelerum, scilicet malorum prẹteritorum memoriam: nec hanc sibi pẹnalitatem sẹuissimam adimere queunt. Secundũ hanc autem pẹnitent dolentque: nec tamen conteruntur, ita vt eis verus, atque fructuosus dolor sit, sed dũtaxat sciunt se praua patrauisse, & horum merito cuncta eis infẹlicia euenisse. Hic tamen motus: contritionis actus non est, quia iste sibi impossibilis est, cùm à gratia Dei debeat principiari, sine qua bonum nullum agere possumus: iuxta illud Ioannis decimo quinto, sine me nihil potestis agere, idest nisi ego prẹuenien-

E tem gratiam ad operandum tribuero, vobis operari bonum impossibile est. Hic autem conscientiẹ vermis, aut morsus nequam virorum spiritus apud tartareas sedes inẹstimabiliter affligit: nam pẹnis exterioribꝰ addicti, etsi Deum nemo directè odisse possit, quoniam ipse totius boni fons est, cui voluntas repugnare nequit: inquantum tamen eum harum pẹnarum auctorem, & iudicem, atque constitutorem credunt, eum quodam odij fomite prosequuntur. Dæmones quoque non dispari ratione, quin potius ampliori sẹuissimoque odio persequuntur: ab eis quippe gaudentibus de earum miseria sibi pẹnas inferri vident: sed his inflictis se exolas non habẽt, quin potius miserentur: vrgente tamen conscientia sceleris seipsas atrociter

Deum directè nemo potest odisse.

exosas habent. Recolunt enim se scelera patrauisse, & F
horum exigentibus malis, iustissimè, quæ tolerant, patiuntur: hoc pacto seipsos sibi malorum sub imagine præsentantes necesse est, vt se oderint. Malum enim cognitum nemo amare potest. Hic autem sęuientis conscientiæ vermis, imò furiosa compunctio, cætera cruciatuum genera sua atrocitate deuincit: nam cùm quis alterum sibi molestum sentit, ei nocere quoad possit, conatur, & si nocere non contingat, eum saltē exosum habet, seipsum tamen non odit: cum tamen aliquis grauissima scelera patrauit, si infanda atq; horrenda valde sint, seipsum exosum habet. Sic enim ait Arist. Ethic. lib. 9. scilicet, Quibus autem multa, & dura opera sunt, & propter malitiam odiuntur, fugiunt viuere, & interimunt seipsos, aut fugiunt. Recordan- G
tur enim multorum & difficilium, & talia altera sperant secūdum seipsos entes. Cùm alteris autem entes obliuiscuntur, nihilq; amabile habentes, nihil amicabile patiuntur. Pęnitudine enim replentur praui: nec vtiq; ad seipsum bene disponitur prauus, ꝑpter nihil habere amabile. Ex hoc aūt accidit, quod aliquādo videtur. s. vt aliqui grauium infandorumq; sibi conscij scelerum, non potentes seipsos tolerare, affligente cōscientia patrati sceleris, se interimāt. Sic in Iuda Saluatoris nostri discipulo, atq; proditore factum est, cū dominum atq; redemptorem innoxium vendidisset: huius tam horrendi memoratus, aliorumq; infandorū, quæ ante apostolatum susceptum peregisse fertur, vt credimus: grauiter intra seipsum premente conscien- H
tia affligebatur, præ inquietudine amari cordis in seipsum concitatus, seq; exosum habens, abiens laqueo se suspendit, & crepuit medius, atque effusa sunt viscera eius. Non dissimile autem huic conscientiæ prauæ in se sęuiētis exemplum patet in Oedipo Laij regis filio, & reginæ Iocastę in Thebana ciuitate prouinciæ Bęotię, quæ in Gręcia est regnum. Hic enim Laium patrē suum bello petens occidit, matrem autem incestans gemina grauidauit prole. Inde quippe gemelli Etocles. s. & Polynices orti sunt. Horū autem infelix Oedipus sibi concius praua in se desęuiente conscientia: oculos funditus sibi eruit lucis communis indignos. His autem aliud deterius excidij genus additurus erat se de altissimis scopulis in mare Ioniū pręcipitare vo- I
lens, nisi Antigona filia cæci patris iam ductrix facta a prauè conceptis inhibuisse: De hoc Seneca tragędia quinta, quæ dicitur Oedipus carmine primo: De his latè dictum est in libro de Amore & amicitia super Platonico documento ad regiam celsitudinem. Hic autem conscientiæ prauę cruciatus, in animabus gehennali incendio mancipatis est, quo inæstimabiliter affliguntur. Hunc autem sacra scriptura, & doctorum sanctorum loquendi modus, vermē conscientiæ vocat: de quo Isaiæ cap. vltimo: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, sed erunt vsque ad saturitatem omni carni. Hic autem cruciatus stimulus in animabus purgatoria clementia exercitis nequaquam est, ipsi quippe in charitate Dei, & pro- K
ximi decesserunt: De patratis quoque iniquè plenè doluerunt. Hoc autem duntaxat eis restat, vt plenam, quam non egerunt pęnarum peccatorum suorum satisfactionem in purgatorio igne expleant. Ex hoc autem nullus eis conscientię morsus obrepit: de cunctis namq; patratis malis plenè doluerunt corde compūcti, dum in mortali vita manerent, seipsas ergo exosas non habent. Nullum ergo in hoc interiorem cruciatum tolerant, qui purgatorijs ignibus exercentur, exterius tantummodo afflictati. Ex hoc magna spirituū in gehennali punitorum igne, & eorum, qui purgatorijs punitionibus alligati distantia cruciatus liquet.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. XLVI.

AMPLIVS autem qui purgatoriæ afflictioni temporaliter subditi sunt, multipliciter ab angelis conciuibus fęlicis illius ciuitatis Dei coasolationibus recreantur: ad eos namque sæpe veniunt: ea quæ in orbe apud charos, & propinquos fiunt explanantes. His autem attenti afflictionum suarum atrocitatem lęuius ferunt. In eis verò qui gehennali carceri mancipantur, horum nihil est: quoniam angeli lucis nihil eorum, quæ apud charos fiunt reuelant, nec alterum quidpiam pandunt: vnde consolationis vllius subrepat occasio: nequaquam enim isti ad ciuitatem Dei pertinent, cuius angeli lucis, & beatorum animæ conciueş sunt. De hoc Luc. decimo sexto capitulo. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi, qui velint transire ad vos, non possint, & inde hinc transmeare. Hæc autem de his, qui in inferno, & paradiso sunt intelligun tnr, scilicet, de sinu Abrahæ, qui tunc paradisi tenebat locum: quanquam non plenè monstraret integritatem fęlicitatis. In prædictis autem nimis differt inter pęnas gehennalis carceris, & purgatorij ignis: in atrocitate autem in quibusdam nihil differre videntur: quin potius quosdam in purgatorijs ignibus esse continget acrius cruciatos quibusdam, qui gehennali seueritate puniuntur. Veluti si quis vnico mortali patrato, quod valde graue non est, impenitens migrauit a sęculo, infernis sedibus mancipatur. Huius autem cruciatus, & si fine careat: durus tamen valde non est: si alijs communibus contulisse volueris. Si autem quisquam mille patratis sceleribus, ad eorum expiationem nihil egisset, moriens verò de patratis dolens contereretur, ab omnibus inquinamentis solutus pęnas euadebit inferni, purgatorios petens ignes: ibidem de commissis penitus satisfactionem expleturus. Maiorem ergo esse necesse est eam pęnā, quam iste purgatoria acerbitate punitus tolerat pro decem millibus scelerum patratorum, quam eam, quam infernali mancipatus sedi pro vnica, nec graui quidem culpa tolerabit. Ad magnitudinem ergo pęnarū in atrocitate eis, qui in tartareo carcere, aut purgatorio igne sunt, nihil differt. Aliud autem est, quo in purgatorio exerciti ab eis, qui in tartaris cruciantur in pęnarum qualitate distinguuntur, quoniam qui apud tartara sunt, dęmonibus tortoribus affliguntur: eorum quippe quotidianus intuitus atque cōsortium molestum valde est. Hoc autem & si nihil addideris eis, quasi quidam consumatus cruciatus est. Hoc autem Christi sermone disseritur Matth. vigesimoquinto cap. vbi cùm verba quibus Deus ipse malis in die iudicij locuturus est, describeret, ait: Ite maledicti patris mei in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Hic enim pęnalitatum conditiones edisserens, consortium dæmonium per seipsum velut quoddam atrocitatis genus collocauit. Apud purgatorium ignem tortores dæmones nulli sunt. Hæc enim Deus non sinit fieri: dæmones quippe animabus bonorum nimis inuident: quoniam hæreditatem perennis fęlicitatis adepturę sunt, a qua ipsi miserabiles, perfectioris tamen naturæ, deiecti sunt. Affligerent ergo vehementer dęmones animas bonorum virorum, atque hoc pacto vlciscerētur susceptarum offensionum: hoc tamen irrationabile satis est: dæmones ergo apud purgatorios ignes nullatenus esse constat.

Cōtingit aliquem ĩ purgatorio acrius angi quā aliquem ĩ iferno existentem.

Quod

Quod existentes in Purgatorio animæ non torqueantur à dęmonibus. Cap. XLVII.

SVPRADICTIS autem adiicitur, irrationabile valde esse, quòd cùm quisquam hostem deuincens subiecerit, hostili potestati atque ditioni subdatur, commune tamē bonorū apud purgatorios ignes exercitorum dęmones, contra quos eis pugna erat, iuxta Apostolum deuicerunt: non ergo animæ dęmonum potestati subdentur. Nam hoc dato quælibet alia pęnarum ablata atrocitate, eis hoc grauis pęna foret, scilicet quòd ipsi dęmones in mundo subiecerint, eorum suggestionibus non fauendo, eorum rursum dictioni subiaceant: vt in eas torquendo desæuiāt: molestius quoque ducerēt à dęmonibus per annum purgatoriis cruciatibus exerceri, quàm aliàs per duos, aut tres torqueri annos: velut quilibet hominum præeligeret, nec in parum, alicui incognito viro saluti: quàm quòd suo quouis modo hosti subdatur. Hoc pacto si dęmonib⁹ facultas esset, vt animas in igne purgatorio exercerent, in eas vberius sçuientes receptarum vlciscerentur offensionum: hę quippe quoad vixerunt, dęmonibus ad praua suggerentibus obstitere, quo nimis eas sibi offensas sentiebant, molestè ducentes, ꝙ eorum consiliis non assenserint. Hic enim superborum modus est, vt se nimis grauatos existiment, atq; deiectos, si quis eorum sententię derogauerit: Dęmones autem superbiæ tenent celsitudinem. Dicit enim Iob quadragesimo primo, de dęmone sub nomine Behemoth: Ipse est rex super omnes filios superbię. Dæmonibus autem ad probos viros hoc frequentatū est, vt eorum suggestionibus non assentiant. Oderūt ergo dęmones studiosos in virtute viros, eisque nimis vbicunque offensi forent, si qualiscunque daretur facultas: hęc tamen Deus non sustinet. Si autem post mortem studiosorum virorum animæ dęmonum potestati in purgatoriis ignibus exercendę concederent, in eas pro sua desęuirent atrocitate, omnem inique cogitationis explentes sęuitiam. Hoc autem rationi satis dissonum esse patet: non ergo sunt dęmones animarum purgatoria clementia exercitarum tortores. Nec hoc duntaxat dæmonibus inhibitum est, ne animarum exercendarum habeant facultatem, sed & illis interdictum est, ne ad eas videndas vadant, cùm in ipsis purgatoriis ignibus puniuntur, eis quippe in sua afflictione positis, dęmones astare nequeunt, ne de eis patientibus gaudeant, quandam quoque vindictæ speciem inde trahant. In hoc enim magna animabus esset molestia, cùm hostes suos de earum afflictione cernerent congaudere. Dæmones ergo torquendarum animarum apud purgatorij loca facultatem nullam habent, nec eis quoque cum puniuntur intersunt. De his sanctus Thomas super quartum distinctione vigesimaprima. Eædem quoque animæ purgatoriis manentes receptaculis, ab angelis lucis nequaquam torquentur. Hi enim in charitate existentes, animas purgatoriis manentes locis diligunt, quoniam eas ciuitatis Dei conciues fore certissimè sciūt. Aegre igitur angelici spiritus ferrent, vt illas animas in purgatoria quadam atrocitate punirent, quas paulo post in vita æterna conciues habituri erant. Sed è contrario eas, quo ab eis concessum est consolantur, referentes talia, quibus leuius, quæ tolerant patiantur, de quibus supra dictum extitit. Solus ergo Deus est, qui his purgatoriis receptaculis animas manentes torquet, non quidem tanquam Deus eis actualiter punitiones infligat, quidquam agens, sed quoniam diuina iustitia ab exordio illum indeficientem succendit ignem. Ibi enim nullo ministrante, illi diuino alligatæ incendio pro meritorum qualitate, quousque commissorum A satisfaciendorum mensuram expleuerint, cruciantur. Tunc eis liber in æthereas sedes patebit accessus.

Inhibitū est dæmonibus in purgatorio existētes animas intueri.

Obiectionis ratio superius allatæ. Cap. XLVIII.

NVNC verò ceptum resumatur argumentum: purgatoria sedes atrocitatis magnæ locus est, velut tartarea receptacula. Ad pęnarum autem loca nemo libens accedit, ad purgatoriarum tamen pęnarum receptacula animas ire patet: eas ergo illuc nō per se ire, sed ab aliis trahi necesse est. In hoc autem velut in superioribus diffiniendum est, scilicet quòd sicut Deus animas gehennalibus mancipandas sedibus, seipso illuc non trahit, quoniam officiū hoc nequaquam est iudicis, sed ministri: ita quoque animas purgatoriis mansionibus exercendas seipso non trahet, B sed ministris suis hoc exequentibus imperabit. Ministri autem Dei in his, quæ spiritualia sunt, angeli lucis & dęmones sunt: nec tamen idem vtrisque ministerij genus traditum est, sed quibusdam hoc, aliis verò alterum. Nunc autem de animabus in purgatoria ducendis supplicia dici nequit, quòd à dęmonibus illuc trahantur: animæ quippe bonorum post defunctum corpus ad ciuitatem Dei prorsus attinent: dæmones autem ciuitatis oppositę certissimi ciues sunt: nihil ergo eis communicationis est, nec quidquā operis dęmones cum bonorum animabus habere queūt, quæ purgatoriis incendiis affligendæ sunt. Amplius C autem idem ex præposita ratione patet: Deus enim nequaquam permittit, vt animæ bonorum à dęmonibus igne purgatorio affligantur, ne qualitercunque ibidem de eis vindictam sumant: ex eodem quoque incentiuo eisdem interdictum est, ne animarum puniendarum purgatoria seueritate intersint afflictionibus. Differentius ergo inhibitum erit: ne dæmones bonorum animas ad supplicia purgatoria trahāt, quoniam tractus ad pęnam punitionis quota pars est: pęna autem inuoluntaria est in tolerante: si ergo dęmonibus pertrahendi bonorum animas in supplicia facultas tributa foret, in hoc pęnę quandam explentes particulam, de ipsarum animarum angustia lętarentur. Hoc autem ipse bonorum animæ molestè ferrent, vt D à suis hostibus punirentur, tantumque in hac perductione pęnalitatis tolerarent, quantum in aliqua purgatoriarum pęnarum suscepturę erant. Dicendum ergo, quòd à dęmonibus illuc nequaquam trahātur, sed angeli lucis hoc efficiant. Modus autem hic est, quòd cùm in charitate decedens commissorum suorum aliquam adhuc particulam pro satisfactione deflendam habet, angeli lucis decedenti intersunt abigētes inde aereas dęmonum potestates, & spirituales nequitias. Ipsi quidem dęmones si sçuiendi permitteretur facultas, animam egredientem susciperent, vt tartareis suppliciis mergerent: voluntas tamen effectu caret. Angeli enim lucis eam in purgatoriam ducunt mansionem, ibi eam in incendio relinquentes purgatoria exercendam seueritate quoad iuxta prefinitum à Deo tempus, & pęnarum qualitatem diffinitā E satisfactionem expleuerint. Nec tamen angeli lucis animabus ibi adsunt, vt puniant, vt in prioribus declaratum est. Cùm verò prefinitam pęnarum quantitatem earum, quæ purgatorio exercentur igne, expleuerit, angeli lucis assistentes eam in æternę lucis mansiones vehunt.

Ministri Dei in spiritualibus

De animabus liberè cęlum petituris. Cap. XLIX.

DE animabus autem, quæ carcere luteo solutæ mox liberè cęlum petiturę sunt, vt in cęteris definiendum

finiendum eſt, quòd ſeipſis in ęthereas nequaquam tẽdant ſedes, ſed ab alijs perducantur. Anima quippe egreſſa à corpore, quid de ea futurum ſit ignorat, cùm ex alterius hoc diſpoſitione dependeat: oportet ergo vt alterum eam ducentem aſſignemus in quamcunque trium manſionum ducenda ſit. Cùm ergo æternę felicitatis gaudia anima corpore egreſſa aditura ſit, angeli lucis eam comitantes eunt illam ante faciem altiſſimi præſentantes. In hoc enim angelis nimis gaudere datur, cùm ſedium ſuarum ruinas de bonorum ſpiritibus repleri vident. Ob hoc ergo rationi ſatis conſentaneum eſt, angelos obuiam animabus in vitã æternam euntibus exire: præſertim angelo cuſtodi animæ illius hoc competet. Iſte enim laboris ſui fructum expertus, ſ. ꝙ cuſtodita ab eo anima hæreditatẽ ſalutis aſſecuta eſt, nimis gaudet: animæ quoque gaudenti congaudet ſciens laborem ſuum non fuiſſe ſuperuacuum. Suſceptis enim conſiliis, & auxiliis eius anima ſaluationis fructu potitur. Hic autem angelus pręcipuus comitatus animam illam benedictam ſiſtet eam coram domino offerens ei labores ſuos. Dicendum ergo eſt bonorum animas angelorum manibus in cœlum duci. Angelis autem tenebrarum in hoc nulla miniſterij facultas attributa eſt: ipſi quippe animas bonorum in purgatorias ſedes ducere nequeunt, vbi eſt tormentorum locus, quantus differentius nequibunt perducere ad gaudia beatorum? Nec enim dęmonibus permiſſum erit fęlicitatis illius gaudia contemplari. Ex prælibatis ergo probabili ſatis inductione collectum reor: animas de corpore egreſſas ad quãcunque præfatorum trium locorum perduci debeãt, per ſe non tendere, ſed illuc ab alio duci.

Aĩa a corpore egreſſa, quid de ea futurũ ſit ignorat

Quomodo animæ carne ſolutæ ad tria loca ſe conferant.
Cap. L.

HVIC inquiſitioni amplius inherentes inquiremus, quis modus eſt, quo in præfata loca animę carnę ſolutæ, de quibus nunc ſermo eſt, eant. In quo ſupponendum reor, velut ad ſequentis inquiſitionis hypotheſin vbi tria præfata ponantur loca. Neſcienti enim vbi hæc loca ſint, inconueniens ſpeculatio eſſe nequit: quomodo animæ in hæc tria ducantur loca. Et quoniam hæc tria loca eẽ, cõmunis ſuppoſitio eſt, de quolibet eorum vbi eſſe dicatur ſigillatim inquirẽdum eſt. Hoc autem, quoniam de animarum poſt mortem gaudiis, & paſſionibus inquiſitiuum eſt, cùm de locis horum experiendorum inquiratur, duo præſupponere neceſſe eſt. Primum eſt animas poſt corporum mortem manere, quoniam non enti nullum, aut bonum, aut malum accidere poteſt: alterum verò eſt aliquam poſt mortem animabus lætorum, aut triſtium diſtributorem, & arbitrum eſſe: nam cùm animæ ex natura ſua hoc non habeant, niſi eis aliquis, qui poſt mortem læta, aut triſtia diſtribuat, apponatur: animabus gaudium, aut triſtitiam poſt mortem manere impoſſibile eſt. Apud eum igitur, qui animas negat poſt corporum mortem manere, ſed eas cùm corporibus vno concludi defectu, quæſtio iſta locum nullum habet. Si enim animas ſubſiſtere deficientibus corporibus negauerimus, eis aliqđ bonum, aut malum accidere impoſſibile eſt. Idem autem ſi ſecundùm, ſ. Deum eſſe diffiteamur, inducetur: nam ſi ad læta, & triſtia diſtribuenda arbiter neceſſarius eſt: neminem ad tantum negotium conſtitui licet, niſi ipſum rerum principem Deum, quẽ qui eſſe negauerit, pariter quoque bona, aut triſtia animabus poſt mortem negabit accidere. In quo conſiderandum eſt, quoſdam phyſicorum, an Deus eſſet, dubitaſſe: alios vero Deum eſſe totaliter negauiſſe, quo

F rum Diagoras & Prothagoras, ob hoc indigniſſimi Phyloſophorũ in hac re ſic diffinierunt, vt alter Deos eſſe in dubiũ reuocaret: alius autem omnino non eſſe diceret, De his Lactantius de natura Deorum lib. primo cap. ſecundo. Horum quoque Epicurus eſt: qui Deos eſſe omnino negauit: vt ait Auguſt. de Ciũitate Dei lib. decimo nono, ita vt non immerito de his apud Pſalmiſtam Pſal. 13. & 52. dicatur: Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. His igitur de inquiſitione pænarum, & gaudiorum animarum poſt mortem, locorumue, in quibus hæc exerceantur cura nulla eſt, quoniam non exiſtente Deo, nemo eſſe poterit, qui animabus poſt mortem gaudia, aut pęnas diſtribuere queat. Hæc autem poſitio quoniam ineptiſſima eſt, in eam niti arguendo non expedit. Per ſe enim eius liquet ineptitudo: hanc quoque conuincit Ariſto. duodecimo Metaph. in fine, vbi proceſſu quodam naturali agens de ordine, & principatu rerum ait: entia vniuerſi nolle malè diſponi: mala eſt pluralitas principum: bonus eſt ergo vnus princeps. Hunc autem, qui vnicus ſuper omnia præſidet, quicũque ille ſit, nos Deum appellamus: Deum igitur eſſe patet. Item non oportet in hos argumentorum multorum eſſe aculeos: nam Deum eſſe, vt ab inueſtigatione ſyllogiſtica aliquando quieſcamus, naturaliter argutum eſt, nec ſolùm Deum eſſe, ſed etiã eſſe æternum, & alia pleraque attributa. De his Apoſtolus ad Romanos cap. primo: Inuiſibilia Dei per ea, quę facta ſunt, à creatura mundi intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque eius deitas. Intenta ergo ſuppoſitio queſtionis noſtræ ex hac parte labefactari nequit: q̃m Deum eſſe cunctorum prodit aſſertio. Ex prędictis autem ſuppoſitionis intentę ad inquiſitionem de tribus locis animarum primum fundamentum collectum eſt, ſcilicet Deum eſſe.

Cõfutatio opinionis phyſi. perperam de Deo ſentientium.

Opiniones multiplices de natura animæ.
Cap. LI.

SICVT autem in hoc primo fundamento Phyſicorum quoſdam delirantes comperimus, ita & in ſecundo ſuppoſito plurimorum deliratio exoritur. Quidam namque, quamquam Deum eſſe fateantur: animas tamen eſſe poſt mortem negant, quoniam eas tales ſubſtantias eſſe faciunt, quibus poſt corporum ſeparationem manere impoſſibile ſit. Quidã enim animam nullam ſubſtantiam verè ſubſiſtentem eſſe dicunt, ſed quandam corporis armoniam, qua corpus debito ſubſiſtit ordine. Hoc autem Ariſtoxenus poeta magnus, & muſicus dixit: & quidem aliquid veritatis continens, ſed ab arte ſua non multum receſſit. Alij enim animam cor eſſe aſſeruerunt, alij autem cerebrũ, alij ſanguinem, alij aerem, quo ſpiramus, & reſpiramus: quorum poſitiones, & pleraſque alias Ariſt. recitat primo de Anima, & Tullius primo lib. Tuſculanarum queſtionum. Si tamen horum alicui crediderimus, animas cùm corporibus deficere, atq; ex hoc non manere noſtram de animarum receptaculis queſtionem, liquet. Si enim anima corporis armonia ſit, cùm ipſa morte corp⁹ reſoluatur, animam manere impoſſibile eſt: cùm armonia nulla ſit in eo, quod corrumpitur, aut prorſus corruptum eſt. Cor autem, aut cerebrum ſi animam aſſeramus, eam aliquando perituram eſſe ſatis patet: nam cerebrum cũ quędam carnis medulloſa particula ſit: aliquando diſſolui neceſſe eſt. Cor identidem corporis membrum quoddam eſt: ceteris ergo morte ſolutis, illud incolumen reſidere ſatis falſum liquet. De aere autem nemini ambiguum fuerit, ſi eum animam eſſe dicamus: nam cùm ipſa vita inſpiratio, & reſpiratio clauditur,

ditur, igitur animam interemptã esse patet: hanc vulgatiorem tamen positionem esse scimus: nam cùm inspirationem, & respirationem in omnibus animalibus esse cernant, in eis tamen, qui iam vita functi sunt, hoc nullatenus esse patet: aerem igitur mollissimum inspiratũ, & respiratũ aĩam tradiderũt. Hãc aũt insipiẽtes positionem tenuere, vt patet Sapien. 2. capit. Dixerunt enim impij cogitantes apud se non rectè: exiguũ est, & cum tędio tempus vitæ nostræ, non est refrigerium in fine hominis: nec est, qui agnitus reuersus sit ab inferis: qa ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam si non fuerimus: quoniam fumus flatus est in naribus nostris, & sermo scintillę ad commouendum cor nostrum, quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus noster tanquam mollis aer diffundetur: & transiet vita nostra tanquam vestigium nubis, & tanquam nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calorę illius aggrauata, & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo habebit memoriam operum nostrorum. Vmbrę enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri: quoniã consignata est: & nemo reuertitur. Ecce enim impij iniquitatem de statu animarum in visceribus conceperunt, sed confestim iniustitiam parituri sunt. Sequitur enim ibidem. Venite ergo & fruamur bonis, quæ sunt: & vtamur creatura, tanquam in iuuentute celeriter vino p̃cioso, & vnguentis nos repleamus, & non pertranseat nos flos temporis nostri: coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo exors sit luxuriæ nostræ: vbiq; relinquamus signa lętitiæ; quoniam hæc est pars nostra, & sors. Ecce. n. animam mollissimum aerem putauerunt. Ab hoc autem in Græco animæ nomen trahitur. Animos enim eadem lingua ventus est. Iam verò qui animam sanguinem esse dicunt, quid ambigendum sit prorsus non habent: nam ipsum sanguinem in morte gelari liquet, in puluerem ac sordidam tabem post paululũ conuertendum. Quidquid ergo horum asserueris, necesse est, vt animæ æternitatem, aut permanentiam post mortem tollas. Has insipientium positiones reprobat Tullius libro primo Tusculanarum quæstionum animæ immortalitatem confirmans: sed rhetoricis quidem suasionibus magis quàm naturalib⁹ fulcimentis: solidioribus vtique fortassis idem inducere valeremus, si in id nunc conaremur, sed ad aliud tendendum est. Solidius autem Arist. more suo inducit animæ immortalitatem, improbans antiquorum satis insipidas positiones in libris suis de Anima. Immortalitatem autem animę, quoniam non est de conditione materię, sed ab extra, & diuina, omnes phylosophi, qui aliqd sapiunt cõfitentur, vt Plato, & Anaxagoras, Socrates, & Peripateticus Arist. & Stoyci generaliter. Ex prælibatis secundi fundamenti veritas patet ad inqsitionem de locis animarum corpore solutarum, s. an à corpore solutæ animæ remanere queant.

De statu animarum. Cap. LII.

VT autem quod inquiritur, solidius, atq; vberius, enucleatis quibusdam principiis, cognoscatur, de animarum statu inquirendum est, vt sic de locis, de quibus intentio inquirendi fuerat cõcludatur. In quo interdum naturali vtamur iudicio: nõ quidem catholicæ fidei derogantes positioni, sed eã magis adornãtes, atque, vt possumus, eam ex naturalibus euidentiorem facientes. Præsertim admonente Apostolo Petro Cano. prima ca. 3. Estote parati reddere rationem omni poscenti vos de ea fide, & spe, quę in vobis est. Ex principiis ergo naturæ, hęc conclusio danda est. Eorũ,

A quæ in vita acta sunt, bonorum siue malorum, restat animabus post mortem naturaliter locus gaudij, vel dolorum. In cuius ampliori euidentia considerandũ est, ꝙ catholici in hac parte tenent specialiorem modum loquendi, quàm omnes qualitercunque loquẽtes. Dicunt enim animas post mortem immortales remanere, easque post multa tempora, cùm Deo placuerit, ad diem iudicij à Deo assignatum ad corpora redituras, quod resurrectio vulgariter appellatur. Et tunc si fidelium firma positio nihil vlterius addidisset, satis liquebat post eam resurrectionem gaudium, aut tristitiam hominibus prouenturam: sine his enim vita hominis duci nequit. Quantum verò ad corporũ resurrectionem, speciale in catholicis est: nulla enim

B phylosophorũ positio hoc recipit: iõ cũ Paulus apud Athenas in Ariopago phylosophis resurrectionem corporũ prædicaret, delectati sunt primò viri illi Athenienses promoti dulcedine eius, quod dicebatur, quia verè propositio ista delectabilis est ei, qui credit, vt patet prima ad Thessalo. cap. 4. vbi Apostolus iubet nos condelectari adinuicem in sermonibus de resurrectione. Deinde videntes resurrectionem repugnare omnibus, quæ ipsi sciebant, aut scire se putabant, & eis, q̃ naturaliter fieri posse existimabant, deriserunt eũ quidam de Stoycis, & Epicureis, eum seminatorem verborum appellantes, idest ꝙ sola verba diceret nullam realitatem, aut veritatem continentia. Alij autem eum anunciatorem nouorum dęmoniorum dicebãt, *Loquẽtes de resurrectione delectamur.*

C quia Iesum, & resurrectionem prædicaret. De his Actu. decimo septimo cap. Resurrectio autem corporum à nemine Phylosophorum negatur, tanq̃ naturæ repugnet. Nulli enim principio naturæ repugnat, sicut latissimè induci posset: si ad hoc nostra nunc flecteretur intentio: sed ob hoc eam fieri, aut futurã esse negant, quia nullum agens secundùm naturam est, quod tantę virtutis sit, vt resurrectionem corporum causet. Sic namque in naturalibus, multa phylosophi concedunt, quæ fieri non repugnat, sed nunquam futura esse asserunt, quoniam nullam tantę virtutis potentiam esse credunt. Sic enim nullus, terram secundùm se totam moueri, credit includere contradictionem, cũ quælibet eius particula moueri possit, & mul

D tæ moueantur. Arist. tamen noster primo de Cęlo, & Mundo dicit, terram non posse moueri, quia non est aliqua potentia potens eam pellere de medio mundi.

Animabus post mortem lætitia, & angustiæ inerunt. Cap. LIII.

HIS autem positis, quæ de resurrectione corporum sacrosancta orthodoxorum Ecclesia confitetur, satis liquet animabus post mortem lęticiam, aut angustias inesse: hoc tamen phylosophi non confitentur. Sed & si nobis phylosophi non assentiant in resurrectione corporum, quoniam ignorant infinitatem diuinæ potẽtiæ, qua mortuos suscitare possit, & immensitatem bonitatis eius, qua id efficere velit:

E tamen concesso eo, quod ipsi nobiscum sentiunt, scilicet animarum immortalitatem, satis inducitur, qđ intendimus, scilicet animabus post mortem delectationes, aut pęnas manere. Nam animæ manentes post mortem, & si in corporibus non maneant, intellectiuę tamen, & volitiuę sunt, quia igitur aliquid volunt, aut illud assequuntur, aut semper id tenent, aut non. Si semper bonum, quod semel assequuntur tenent, delectari eas necesse est: quia ad boni consecutionem naturaliter sequitur delectatio. Si autem bonũ, quod semel assequuntur, aliquando perdiderint, tristari eas, atque pęnalitatibus affici oportet. Quoniam sicut aliquid nobis bonum pręsentia sua delectabile est, *Quod necessario aĩæ post mortem lętentur, vel doleant.*

ita

ita & absentia sua tristitiam afferat oportet: quoniam bonum, quod inerat, ablatum est. Si autem animas post mortem manentes, quod volunt, non assequi fateamur: necessarium est eas tristari, quia & in nobis viuentibus tristitia est, cùm quæ desiderauerimus non euenernit. Rursus autem anima post mortem intellectiua est: intelliget ergo quoniam ociosa non erit: qnnimo semper intelliget: nullius.n.carneæ molis oppressione grauabitur. Hic enim corruptibilitate corporis ab intellectione impedimur, & retardamur: iuxta illud Sapien.9.cap. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem. Deposita ergo omni aggrauante corporis mortalis ineptitudine, anima semper in intellectione vacabit. Nam intelligere secundùm se delectabile est, & ipsa anima separata non habet aliqd secundùm quod fatigetur, quia non est iam potentia vnita corpori, sicut cùm in nobis est, quia tunc propter conditionem deficientium organorum fatigatio in intelligendo causatur. Post mortem autem separata, quia nunquam fatigabitur, semper intelliget. Hoc autem dato, aut id, quod anima intelliget post mortem, est sibi bonum, aut malum. Si autem, quod intelligit malum sibi est, necessarium est, vt hoc intelligendo tristetur, cùm malum sibi inesse sentiat, in quo est vera tristitia. Si autem, quod intelligit bonum sibi sit, erit necessarium, vt intelligendo delectēt, quoniam bonum condelectatiuũ est naturaliter eius potentiæ, in qua est. Ex principiis ergo naturę necessaria illatione inductum patet, concessa animarum immortalitate, pęnalitatibus quibusdam animas defunctorum affici, aut gaudiis quibusdam frui.

Qđ post mortē aīa intelligat.

Quare Arist. an gauderet, vel pateretur anima post mortem, subticuit. Cap. LIIII.

AMPLIVS autem cùm de cęteris, quæ naturalia sunt, aut naturalium rerum quodammodo conditiones tangunt, Arist. noster plenissimè, etsi in omnibus sententiose tractauerit, de hac re omnino subticuit, scilicet an post mortem animabus gaudia, vel dolores vlli manebant. Quod magis inducitur ex industria factum: nam si id, quoniam de hoc agere non curaret, subticuisset, & si non plenè interdum aliqd tamen expressisset: de hoc tamen nihil vnquam disseruit: videtur ergo non ex negligentia, aut inaduertentia omisisse, sed ex electione subticuisse. Quod duobus incitamentis factum videtur. Primò ex ipsius Aristo. magna prudentia: ipse namque vt ex singulis eius libris patet, vbicunque loquatur solidissimis, atque multum euidentibus vtitur rationibus. In materia autem de pęnis, & gaudiis animarum à corpore solutarum, & de locis pęnarum, & gaudiorum, & conditione eorum ambiguum valde est eis, qui solis naturæ innituntur fulcimentis. Cùm hæc ex quadam Dei summi rerũ iusti arbitri sententia prouenire debeant, & cùm ipse liberum agens sit diffinitum, in his naturaliter loquentibus nihil astrui potest, sed reuelatione quadam indigent, vt sciantur: cùm nullius liberi agētis factum, quãquam secundùm perfectam rationem reguletur, antequam fiat, perfectè cognoscere possimus. Aristoteli autem nihil tale inerat, cùm solis rationis praticæ, & speculatiuæ principiis niteretur, sed si quidpiam sibi reuelatum foret velut alicui prophetarum, cui ipse firmissime assentiret: tamen adhuc nō tetigisset, in stylo ponens, sicut naturales, & metaphysicas, & dialecticas plurimas posuit traditiones. Nam ipse hoc solùm describebat, quod manifestis probationibus induci poterat. Hoc autem quanquam sibi cōstaret, illud tamen aliqua syllogistica necessitate indu-

F cere non valebat: prçelegit igitur de his pęnitus subticere: quàm aliquid semiplene enunciare. Credendum est tamen eum aliquid intellexisse: nam illi, qui natura ingenio pollent, satis naturaliter indicant, hoc conueniens esse. Non enim rationabile videtur, vt actus humani, qui in hac vita æquam præmiorum: siue in bono, siue in malo non susceperunt vicem, in æternum sic maneant: sed vt magis post resolutum morte corpus, animæ eorum vices iustas accipiant. De hoc autem, quid intellexerit nihil refert.

Secunda causa quare Arist. de animarum corpore solutarum statu subticuit. Cap. LV.

G SECVNDVM verò Arist. nostri motiuum, vt de animarum corpore solutarum statu subticuerit fuisse videtur, quoniam ipse veritatũ introductor, atq; eruditor esse voluit: modorũ tñ viuendi humanorũ destructor litigiosus esse noluit. Nã etsi aliqd plenè Arist. de hac re intellexisset, & id fortasis necessariis fulcimentis inducere voluisset: tamen quia in hoc repugnare videretur omnibus politiis, quæ tunc erant, etiam si aliquæ tunc conuenienter secundùm illud tempus ordinatæ videbantur. Si enim post mortem bonum aliquod, aut malum inesse animabus afferat: illud maius bonum esse, aut malum animabus patet, quàm id, quod in vita experimur, cùm ea, quæ viuentes sentimus bona, aut mala secundùm corpus sunt, quod non est principale in nobis. Post mortem autem quidquid illud sit, siue bonum, siue malum, maius esse necessarium est: quoniam animabus aduenit, in quibus, vel totum esse nostrum, iuxta Platonicam positionem est, vel maior pars, & principalior esse nostri; iuxta Arist. Ethi.li.9.& 10. Ideo hoc supposito, cũ maius bonum humanum post mortem sit: illa erat conuenienter instituta, & ordinata politia, quæ inducebat homines ad hoc, vt post mortem bene se haberent. Eas autem, quæ ad hoc optimè se haberent, optimas esse patet. Quæ autem de hoc nihil attenderēt inordinatissimas esse politias. Et quia earum politiarum, quæ Arist. tempore consistebant, nulla aliquatenus ad bonum illud, quod post mortem euenit homines dirigebat, nulla bene statuta videretur. Repugnaret ergo in hoc omnibus hominibus, q tunc erant præter quam Iudęis, qui pauci erant, & hanc spem futuræ vitę semper tenuerunt. Quanquam inter eos Saducei non credebant resurrectionem, nec spiritus aliquos, aut angelos concedebant, de quo Matth.22.& Actuum 21.capi. deuitauit ergo Aristo. aliquid de animarum statu post mortem enunciare, etiam si sibi aliquid vtcunque cognitum foret.

Quæ sentiunt aīæ post mortem, maiora sũt his, q̃ in vita.

H

I

Quare Arist. egerit aliqua de animarum statu post mortem.

Cap. LVI.

K NEC in hoc tamen nobis omnes consentiunt. Aliqui enim dicunt Aristo. aliqua de statu animarum post mortem fuisse locutum, obiicientes nobis in primis librum de Pomo, qui & de morte Arist. nomen assumpsit, & est vltimus in paruis eius naturalibus. Quibus respondendum est, hunc non esse Aristo. librum, quod ex eius stylo satis claret: nam liber de Pomo, nihil nisi quandam nullius ponderis historiam continet. Totus autem Arist. stylus magnis obscuritatibus, & sententiarum difficultatibus plenus est. Distant enim inter se Arist. & libri de Pomo sententiarum grauitate, & styli, velut si quis Tullianam, aut Demostenis eloquentiam cuiuis barbarica vix verba sonare scienti coęquaret. Amplius & in sententia hoc

hoc patet. Totus enim liber de Pomo sententiis Aristo. in aliis libris repugnat: nam ibi Deum Abraham, & Isaac, & Iacob concedit, & profert, quod ab omni phylosophante prorsus alienum est. Nulla ergo ratione concesserim hunc librum aliquam Aristo. sententiam continere: sed magis ab aliquo Arabico confectus est. Stylus enim eius Arabicam redolet eloquētiam. Sed adhuc quisquam in hoc obiiciet, inquiens Arist. fælicitatem, & infelicitatem posuisse post mortem: & consequenter solutis à corpore animabus pęnas, & gaudia tribuisse. Sic enim haberi videtur Ethicorum libro primo in capit. Posterorum autem, amicorumque fortunæ. cùm ait. Fortassis autem inquirendum videtur circa eos, qui defecerunt, an communicent bono aliquo, vel oppositis. Videtur autem, etsi redundat in ipsos quodcunque bonum, siue contrarium, fragile quoddam, & paruum vel simpliciter, vel illis esse: sit autem non tale, & tantum: vt eos, qui nō sunt fęlices esse faciat, aut eis, qui sunt auferat beatitudinem. Ponit ergo aliqđ redundare bonum, vel oppositum. Aliquos ergo videtur post mortem ponere fęlices, quibus non potest tolli fęlicitas, per quæcūque bona, vel mala adueniant, & alios esse post mortem infęlices, quibus fęlicitas prouenire non possit, quantacunque permutatio fiat in pronepotibus, vel amicis viuentibus. Huic respondēdum est, Arist. hæc nō posuisse, ac si per hæc intelligat aliq̃ fęlicitatem, aut infęlicitatē esse post mortē, sed intendit de fęlicitate, quæ in vita est, s. quòd per ea, quæ pronepotes, aut amici alicuius faciūt, vel suscipiunt, nō efficitur ipse fælix, vel infęlix, s. ꝙ nō tollitᷓ eius præterita fęlicitas, vel infęlicitas. Ob hoc autem introducitur ea quæstio, quam Aristo. mouet Ethycorum libro primo cap. Pronepotum autem fortunas. Posuerat enim conditiones fælicium in vita, & fælices viuentes diffiniuit: cuiquam tamen fortassis dubium videretur, an sicut nemo fælix dici potest, quādiu viuit nisi in bono finierit, an sic post mortem dicendum foret: & an fortunæ, vel infortunia amicorum, vel pronepotum fęlicitatem tollerent eis, qui fęlices mortui sunt, & an eis, qui fælices non sunt, fęlicitatem apponerent. Respondet ergo, quid prohibet dicere: fęlicem secundùm virtutem ꝑfectam operantem, & exterioribus bonis sufficienter ditatum non contingenti tempore, sed perfecta vita, vel apponendum, & victurus sit, & finiturus secundū rationem, quia futurum immanifestum nobis. Felicitatem autem finē ponimus, & perfectum omnino. Si autem ita est, beatos dicemus viuentium, quibus existunt, & existent, quæ dicta sunt. Beatos autem vt homines. Cōstat ergo ex immediatè dictis, eos solos beatos ponere, qui viuentes sunt. Si autem aliqui beati, vel miseri post mortem sint, nihil tangit. Ex superioribus concessum est, quòd secundùm numerum cōcessa animarum immortalitate, necessarium est eas post mortem delectari, vel tristari. Sed adhuc non constat ſm numerum an concessa animarum immortalitate, post mortem dolores, aut amaritudines quascunque inflictas pro peccatis animæ tolerent, an pro bonis actibus delectentur.

Ex verbis Arist. ostenditur animas post mortem, vel dolere vel tristari. Cap. LVII.

ACCEDENTIBVS autem nobis àd intentionem Arist. dicendum est, quòd etsi Arist. ex præpositis incētiuis de statu animarum post mortem explicitè nihil locutus fuerit: ex verbis tamen suis, in vnam velut formam redactis, necessariò infertur animas peccatrices post mortem peccatorum suorum pęnas tolerare. Bonorum autem virorum animas A magna gaudia experiri, hoc quoque secundùm naturam esse necesse est. Inducendi autem modus talis sit: animæ post corporum solutionem si immortales manent, necessarium est, vt semper intelligant, cùm intellectus non sit potentia fatigabilis, cùm est separatus à corpore. Nunquam ergo fatigabitur: non habens coherentiam ad conditiones organorum. Si ergo aliquod bonum sibi intelligunt, necessarium est, vt delectentur. Si autem intelligunt aliquod malum, necessarium est, vt tristentur, sed necessarium est, vt mali post mortem intelligant semper malum, & boni necessarium est, vt bonum semper sibi intelligant: ergo impossibile est, quin malorum animæ post mortem non tristentur, & doleant valde. Bonorum autē B animæ semper lætentur. Hoc autem ex nulla alia causa malis euenit, nisi pro peccatis: imò ipsa peccata inferunt eis istas pęnas, quas ferre compellūtur, qui mali sunt. Quod patet, nam in viuentibus sic est, quòd cùm aliquis est cum alio, delectatur & tristatur secundùm ea, quæ in alio reperit, & colocantur. Cùm autem solitarius est, necessarium est, vt delectetur, & tristetur secundùm ea, quę intra ipsum sunt. Ideo si iste, qui solitarius est, bonus est, semper actibus bonis insistens, delectabitur intra seipsum, quia veniunt sibi in mentem actus boni, quos fecit, de quibus non modicum delectatur. Aduertit quoq; pręsentes actus bonos: sperat etiam similiter se in futurum meliora alia operaturum: ex quibus gaudiis immensis replet, ma- C gis ista recogitans, quàm quando cum aliis est. Quo fit, vt qui valde boni sunt, magis velint solitarij interdum esse quàm cum aliis. Et hoc vocatur conuiuere sibiipsis, de hoc Aristo. Ethi. libro nono ait: Etenim conuiuere sibiipsi talis vult delectabiliter ipsum facit. Operatorum enim delectabiles, & theorematibus mente abundant, condoletque, & condelectatur maximè sibiipsi. Impęnitibilis enim vt est dicere. Si autem aliqui mali sunt, quando solitarij sunt affliguntur: quoniam veniunt eis in cogitationem mala, quæ fecerūt, & ea, quæ quotidie facinora patrant: sperant, quoque se semper deteriora patraturos. Ex his autem nimis affliguntur, & seipsos odio habēt, atque fugiunt, inquirentes alios cum quibus communicet, ne sic magnis D angustiis crucientur. Cùm verò nequeunt prorsus has declinare cogitationes, seipsos nimis exosos habētes, atque ferre non potentes, occidunt. De his Arist. Ethic. lib. 9. ait: quibus autem multa opera sunt, & dura, & propter malitiam odiuntur, fugiunt viuere, & interimunt. Seipsos autem fugiunt. Recordantur. n. multorum, & difficilia, & talia altera sperant secundū seipsos entes: cùm alteris autem entes obliuiscuntur, nihilque amicabile habentes, nihil amicabile patiuntur. Pęnitudine enim replentur, praui vero vtique videtur prauus, nec ad seipsum amicabiliter disponi propter nihil habere amabile.

Probi, etsi solitarij existāt delectantur, è cōtrario est de malis.

E

Quædam attinentia ad superiora. Cap. LVIII.

SICVT in viuentibus de conuictu, & gaudiis, atq; tristitia dictum est, ita & in animabus à corporis carcere solutis dicendum est, in vtrisque enim, atque amplius ibi esse necesse ē. Nam aīabus ad seipsas conuiuere abundantius est, quā viuentibus: quoniam viuentes adinuicem collocutione, & quibusdam corporalibus communicationibus conuiuūt: condelectantur quoque, & contristantur de his, quæ sunt in alterutro. In animabus autem post mortem: quoniam ſm phylosophorum positionem, quā nunc discutiendam suscepimus, corpora non manebunt, necessarium est, vt sibiipsis magis conuiuant, s. conuertentes se in seipsas.

Et

Et tunc necessarium est, vt animæ bonorum in se conuersæ cernant bona, quæ fecerunt, quæ in eis manẽt, & de his intense valde delectentur. Rursus autẽ non reperiunt in se malum aliquod, quod earum delectationem interpollet, atque impendiat. Oportet ergo, vt delectatio illa sincera, atque permansiua sit. Cùm ergo huiusmodi animæ in æternum maneant intelligentes, ab actuali intellectione nunquã cessantes, nec fatigatæ, & bonum suum, quod est eas fecisse bonum dum viuebant, semper eis maneat, necessarium est, vt in æternum sine aliqua intermissione delectentur, cũ null⁹ eis tristabilis actus intercidere possit, de quo doleant. In animabus autem virorum prauorum post mortem è contrario fieri necesse est, ipsę quippe in æternum sicut animæ bonorũ intelligentes manent: & quoniam sibiipsis conuiuunt, necessarium est, vt de eo, quod in ipsis est delectentur, vel tristentur. Et quia prauorum animæ post mortem nullum bonum inuenire queunt, in quo delectentur: sed sola mala, & facinora, quę dum viuerent patrauerunt, necessarium est, vt ista recogitantes multum tristentur. Et adhuc autem amplius intensiusque dolebunt, quàm mali homines de seipsis in vita, quando eis in mentẽ veniunt quæcunque scelera perpetrata. Homines namque in vita quædam desideria passionalia habent, secundùm quæ feruntur in malum quoddam apparens delectabile, & in facinora. Ratio autem, & intellectus in eis sunt, quæ ad optimum deprecãtur iuxta Arist. primo, & nono Ethic. Si igitur istę habentes partem sensitiuam repugnantem parti rationali, ita acriter de patratis sceleribus interdum dolent, quanto ferocius dolebunt animæ post mortem, in quibus non est aliqua pars affectiua, sed solùm intellectus, & volũtas. Nam tunc nihil est, quod impediat intellectum, & voluntatem à dolore malorum patratorum, & odio quodã, necesse est, vt tunc ratio nostra, pro patratis malis in æternum doleat. Viuentes tamen cùm multa, & nepharia valde fecerunt, eorumque sibi conscij sunt, cũ eorum recordantur, interdum occidunt seipsos non potentes se tolerare. Quis ergo, aut quantus erit ille dolor, & amari cordis angustia, quã necessariò patiẽtur animæ illæ miserabiles, quæ hinc magnis cum sceleribus decesserunt. Necesse est enim hunc dolorem maiorem esse, quã sit mors, & cùm ista angustia sit eis continua, & vsq; in æternum, quia non est in potestate earum nõ intelligere, aut recordari, hoc necessariũ est, vt in animab⁹ miseris peccatricibus post mortem maior semper maneat dolor quàm sit mors: vnde vellent ipsę miserabiles animæ mori si possibile esset, ne tam diuturnis afficerentur malis.

Actrius dolent dãnati dum recordantur de præteritis.

Necessarium est animas decedentes in peccatis desiderare mori. Cap. LIX.

QVOD autem secundùm naturam sit necessarium animas decedentes in peccatis desiderare mori, si possibile eis foret, apparet, quia secundùm numerum bonum appetimus, & magis bonum magis appetimus: sed minus malum est, magis bonũ in comparatione ad maius malum. Propositis ergo duobus malis inęqualibus, necessarium est, sm̃ numerum, vt illud, quod nobis minus malũ est, appetamus, sed maius malum esse probatum est dolorẽ, quem in quotidiana perpetuaque patratorum malorũ memoria aïæ peccatrices post mortem sustinent, quã quæcũque mors: necessarium est ergo, ꝙ magis vellent mori, q̃ viuere in illo acerrimo diutinoq; dolore. Quod si dicas aïas decedentes hinc cũ sceleribus posse post mortẽ euitare cogitationes, atq; memoriam scelerũ, vt non tristent de eisdem, stare non potest: nam tanta libertas est aïæ nostræ in vita, quanta post mortem est: sed in vita illi, qui sceleratissimi sunt, quando soli sunt non possunt euitare memoriam scelerum suorum: ideo fugientes tristia, quæ sunt in cõicando sibiipsis, fugiunt seipsos, quærentes alios, cùm quibus cõicent: etsi nequeant semper alios habere, cum quibus communicent, nec suorum possunt memoriam facinorum deuitare, interdum occidunt seipsos. Sic ergo inerit animabus post mortem, quòd nequibũt præteritorum malorum memoriã deuitare. Nec inest eis remedium, qd̃ in viuentibus est. Si.n. ad alios cõicatio nobis sit, aliquo mõ tollimus, aut lenimus dolores, & angustias insitas nobis: aïabus autem in alterutrum cõicatio nulla est, sed sibiipsis vacant: ideo necessariũ est, vt semper illis afficiantur angustiis. Quo fit, vt illæ miserabiles, nec tñ miserãdæ aïę, quæ hinc magnis cum sceleribus decesserunt, in æternum patratorum scelerum affligantur dolore, non potentes illam acerrimam memoriam deuitare. Hæc autem est altissimè speculantium phylosophorum sententia, s. ꝙ ipsamet bona nullo alio addito sibiipsis pręmia sunt, & ipsa scelera suiipsorum penæ sint. Cùm ipsa bonorum gestorum memoria nobis delectationem, qua in ęternum gaudere necesse sit, tribuat: & ipsa perpetrata scelera angustias atrocissimas nobis infligant, quas pati necesse sit in æternum. Hæc aũt naturaliter purè dicta sunt, nullo fidei fundamẽto suscepto: qm̃ nũc vt principia naturæ non vt fidei fundamenta sectantes, eloquimur, & si nihil fidei catholicæ obuiemus: multa quoque ex eadem radice similia dici possent; de q̃bus sufficiant, quæ dicta sunt. Ex eis quidem, ꝙ natura sola, pęnę, & gaudia animabus corpore solutis maneant, constat.

Bona ipsa nullo alio addito sibi ipsis pmia sunt.

Quod furiæ infernales animi commotiones in damnatis sint. Cap. LX.

HOC autẽ in se experientes doctissimi inter poetas, in pęnis inferni tres furias locauerunt vltrices scelerum. Sunt autem furiæ animi commotiones & memoriæ scelerũ, aut verius ipsę cogitationes, quas tres furias posuerunt, secundùm ꝙ scelerati viri tres motus afflictiuos, nullo exteriori apposito malo, in aïa patiuntur. s. pręteritorum malorum memoriam, pręsentium cogitationem, & futurorum malorum spẽ: de quibus Aristot. Ethic. libro 9. sicut pręlibatum est. Hęc quoque in se quilibet vir doctus experitur. Poetę autem ista considerantes tres furias posuerunt: quod veraciter sic est, quoniam & scelerati viri istas tres furias viuentes patiuntur, in inferno autem in omnibus sunt. Harum tamen furiarum causam phylosophi, & poetę ignorabant: sed hęc à Deo venit: nam indidit nobis Deus vim quandam aïæ, quàm conscientiã, aut sinderesim appellam⁹, sm̃ quam necessarium est de malis tristari, & malorum præteritorũ habere memoriam, & per has memorias sibiipsis mali displiceant, vt sic nulla, nec in pręsentibus bonis, quibus mali frui intendunt, eis perfecta contingat delectatio. Sic enim ait August. Iussisti Domine, & sic est, vt pęna sit sibi omnis inordinatus aïus. Hęc autem, quę naturaliter dicta sunt, fidei catholicę multum consonant, cũ fides catholica solidissima veritas sit. Vero autem oïa consonant existentia iuxta Arist. Ethic. libro primo, vnde hęc oïa, quę nunc dicta sunt a fide catholica afferuntur, sed & plura alia apponuntur, quæ ex fide reuelata sunt. Hęc tamen, quę naturaliter dicta sunt. s. ꝙ decedentes in sceleribus necesse est, ipsorum malorũ memoriam, & ipsorum assidua cogitatione torqueri, & hanc esse eis ęternam atrocissimam, atq; indesinentem pęnam: sicut in studiosis actibus finientes vitam,

Conscientia vis aïæ quædam.

tam, oportet ipsorum bonorum delectatione in ęternum teneri, nec vlla tristitia hęc ĩterpollari bona, hãc dico pęnam, q̃ naturaliter loquentes posuimus sacra scriptura vermem, & ꝯscientię corrosionẽ vocat. Nã sicut vermis corrodendo perforat, & destruit ita ista scrupolositas in æternum affligẽdo perdurat. De hoc Isa. cap. vltimo. cùm de statu miserorum in gehennali mancipatorum incendio agatur, dicitur. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Vermem autem corrodentem conscientiam appellauit. Vocatur quoque ista pęna, quæ naturaliter inducta est, pęnitentia apud inferos: s̃m ꝙ scelerati malorum suorum memores anxiantur, de hoc habetur Sapien. ca. 4. & 5. vbi de dolore, quem pro sceleribus suis mali concipiunt plenè agitur, cũ dicitur: Venient in cogitationem peccatorum suorum timidi, & traducent illos ex aduerso iniquitates eorum; tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores illorum: vidẽtes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis gementes, & præ angustia spiritus dicentes: hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij, nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorũ sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est. Ergo errauimus à via veritatis, & iustitiæ: lumen non illuxit nobis, & sol intelligentiæ non ortus est nobis: lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis, vias difficiles ambulauimus. Viam autem Domini ignorauimus. Quid profuit nobis superbia? aut diuitiarum iactantia quid nobis contulit? Transierunt enim omnia illa tanquã vmbra, & tanquam nuncius pręcurrens, & tanquam nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam, cuius cùm præterierit non est vestigium inuenire, nec semitam carinę illius in fluctibus: aut tanquam auis, quę trãsuolat in aere, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius: sed tantum sonitus alarum verberans leuem ventum, & scindens per vim itineris aerem, motis alis transuolauit, & post hoc nullum signum inuenitur itineris illius: aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, diuisus àer continuo in se reclusus est, vt ignoretur transitus illius. Sic & nos nati continuo desinimus esse, & virtutis quidem nullũ signum ostendere valuim⁹: in malignitate nostra ꝯsumpti sumus. Talia dixerunt in inferno, qui peccauerunt: q̃m impij spes tanquam lanugo, quæ à vento tollitur, & tãquam spuma gracilis, quæ à procella dispergitur, & tanquã memoria hospitis vnius diei prętereuntis.

Memoria scelerũ in inferno pęnitentia ē.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. LXI.

SIC ergo post mortem animabus sceleratorum virorum manere supplicia: animabus autem bonorum gaudia sine fine relinqui ex solis fundamentis naturæ ex prælibatis inductum sit. Et si ex superioribus super animarũ immortalitate fundati, earum gaudia, & punitiones post mortẽ induximus: quidam tñ aĩarum concedentes immortalitatem, quadã asserta per corpora aĩarum demigratione, oẽm pęnalitatem excludunt, in quibus Pythagoras auctor est. In quo vnã conclusionem posuerimus horum insaniæ repugnantem. s. aĩarum demigratio continua per corpora, iuxta Pythagoreorum positionem, non potest stare: nec aĩarum post mortem tollit punitionem. Hæc autem vt euidentius comprobentur, attendendum est, ꝙ Pythagoras inter antiquos magn⁹ satis Phylosophus, animæ immortalitatem posuit: pęnarum tñ inflictionem exclusit, dixit nãque aĩabus post mortem nulla remanere supplicia, aut gaudiorum fruitionem, sed eas conti-

A nua demigratione per corpora labi dixit, s. ꝙ cũ hominem mori cõtinget: aĩa eius egrediens mox alterius hoĩs corpus intrabat. Eueniebat tamen, vt interdum aĩæ de humanis corporibus egredientes: in alia humana corpora introirent: ĩterdum aũt in volatiliũ, aquatilium, & gressibilium sicut eis sors obtulisset. Propter hoc ãt Pythagoras frugalitati vitę nimis studuit, alios ad eam amandam, ac insectandam admonẽs. Carniũ verò cibos valde deuitandos admonuit. De hoc Seneca Episto. lib. 20. Epist. 108. Hanc quoque Pytagoricã positionem recitat Ouid. Metamor. 15. dicens.

Parcite mortales dapibus temerare nefandis
Corpora, sunt fruges sunt deducentia ramos
B *Pondere poma suo, tumidę in vitibus vuæ.*

Addidit quoq; Pythagoras aliam insaniam, s. aĩam suam in prioribus sęculis in aliis fuisse viris. s. ꝙ aĩa illa fuerit in Euforbo milite Troiano. Sic quoque eum fuisse mortuum in bello Troiano, deinde autem quibusdam factis transmutationibus ad eum peruenerit. Hanc positionem recitat Ouidius Metamorph. 15. dicens primo non esse timendas pęnas inferorum post mortem, q̃m nullæ sunt: sed ista sunt figmenta poetarum incutientium hominibus timorem, cùm ait.

O genus atonitum gelidę formidine mortis,
Quid Stygia, quid vmbras, quid numina vana timetis?
C *Materiem vatum, & falsi pericula mundi,*
Morte carent animę semperque priora relicta
Sede nouis habitant domibus, manentque receptę,
Ipse ego nam memini Troiani tempore belli,
Phanthoides Euforbus erant, cui pectore quondam,
Hæsit in aduerso hasta minoris Atridæ.

Primus auctor Pythagoras migrationis animarum. Cap. LXII.

NEC huius positionis auctor Pytahgoras in hac re solitarius exstitit. Alios. n. huius dementię habuit sectatores, hãc quippe de transitu aĩarum positionem Ennius Latinorum poẽtarũ ferè primus tenuit, D vt de aĩa Homeri solẽnissimi poetæ Græcorum iactandi aliquatenus daretur facultas. Fuit siquidem Homerus excellentissimus Græcorum poetarum. Ennius autem, qui in Latinis primo in vrbem Romanam tempore Scipionis Africani ductus est, fuit de priorib⁹ Latinorum poetis. Vt autem ea, quæ diceret abundantiori soliditate, atque auctoritate tenerẽtur, animam Homeri, atq; Pythagoræ se habuisse perhibuit, quorum alter inter poetas, Alius verò inter Phylosophos sui temporis, pręcipuè in Phylosophis Italiæ claruit, Phylosophorum siquidem Italorum Pythagoras origo exstiterat: vt ait Augu. de Ciuitate Dei. Addidit quoque Pythagoras, istam animã prius fuisse in Euforbo. Sed secundum enarrationem Persei nõ ponitur gradus animæ in Euforbo, sed ꝙ fuerit ista anima in Eu- E forbo, & post eum nullo interposito primo loco, dicitur fuisse in Homero, qui Meonides dicitur, secundo loco in quodam Cigno, tertio loco in Pythagora phylosopho Samio, quarto loco in quodam pauone 5. loco in Ennio poeta dormiente in Parnasiis mõtibus apud fontem Pegaseum inter musas. Satyricus autem Perseus veritatem rerũ acutius speculatus eius positionem improbauit, irridens eam satyrarum modo, vt patet in sexta satyra sua, quæ incipit: Admouit iam. cùm ait:

Cor iubet hoc Ennij postquam destertuit, esse
Meonides quintus pauone ex Pythagoreo.

Horum

Horum autem Persianorum versuum sensus est, ꝙ Ennius factus est Meonides quintus, idest, excitatus fuit a somno, in quo aduenit ei anima Homeri, & fuit factus Meonides, idest Homerus: Dicitur fuisse Meonides quintus. i. quintus Homerus: quia fuit quintus ab Homero, recipiendo illam animam, s. ꝙ post Euforbum, in quo animam illam Pythagoras fuisse asseuerat, fuerit in Homero: in quo tempore, an fuerit facta aliqua successio aliorum, non enarratur: sed dici oportet: deinde secundo loco fuit in quodam Cigno, tertio autem loco fuit in Pythagora Phylosopho Samio, quarto loco in quodam pauone, quinto loco in Ennio poeta. Vnde Meonides quintus, i. q̄ntus ab Homero, qui Meonides dicitur, fuit, s. suscipiendo animam s. eius quinto loco. Dicitur etiam pauone ex Pythagoreo, quia Ennius animam Homericam, quā se suscepisse testatus est, ex pauone quodam immediate suscepit, vt patet ex superiori enunciatione. Dicitur autem pauo Pythagoreus, quoniam post Pythagoram mox in pauonem anima illius transmigrauit, à quo in Ennium deriuata est.

Quod opinio Pythagorę de migratione animæ de corpore in corpus sit falsa. Cap. LXIII.

NVNC autem enarratę positioni ex parte insistentes, dicendum hanc Pythagoreorum sententiam tollentem animarum gaudia, & dolores, de migratione quadam facta per corpora, insaniam potiꝰ quam physicam fore positionem: nam animę à corporibus separatæ aliis corporibus vniri non possunt, nisi illis, quę reliquerunt, vt catholici concedunt, & satis hoc induci poterit. Non quidem, ꝙ necessarium sit animas corporibus reuniri, sed quòd non est aliq̄d inconueniens, nec militat contra naturalia fundamēta animas corporibus reuniri, quanquam phylosophi reuniendas negant: quia vt dictum est, nullam tantæ virtutis potentiam esse existimant, quę sufficiat hoc inducere: animas tamē post mortem aliis corporibus vniri quam eis, in quibus fuerunt, tam catholici, quā physici negant. Hoc autem satis naturaliter induci potest: primò autem probatur animam, quæ in corpore vnius hominis fuerit, non posse informare alterius hominis corpꝰ, qui nouiter gigni debeat, vel quo modocunque se habeat. Et, vt hoc fortius inductum sit, concedamus quædam, quæ naturales nullo modo concederent propter esse valde difficilia, s. ꝙ Deus possit aīam vnius hominis ponere in corpore alteriꝰ. Nā licèt Deus possit aīam, quæ in vno humano corpore fuerit in alio ponere: hoc quidem concederetur diffinitiuè. s. ꝙ intra corpus illud sit, & non extra. Nā sic de intelligentiis ꝯfitemur, & naturales hoc dicunt diffinire intelligentias sibi locū: tñ non erit in corpore illo vnita formaliter, ad hoc ꝙ det esse illi corpori. Multum namq; differt intelligentiam, aut spiritū aliquem esse in aliquo corpore diffinitiuè, vel formaliter: nam de angelis ꝯcedimus, ꝙ possint esse in corporibus humanis, vel bestiarum: eos tñ ibi formaliter esse impossibile est. Quod patet: nam quanquā angelus substantia simplex sit velut aīa humana, ꝯtinet tñ in se totam naturam speciei: ideo nō pōt alicui rei formaliter vniri, vt det illi esse: nam dare esse formaliter alicui rei est dare esse per intrinsecum. Hoc aūt non pertinet ad id, quod est totaliter ens in actu, quemadmodū angelus. Nam entia, quę sunt totaliter in actu, possunt deriuare actionem, quæ consequit̄ totalem perfectionē rei: nō tñ possunt deriuare esse, quia hoc soli formæ cōpetit, quæ non est perfectū esse cōtinens, sed est perfectio alterius. Vnde id, q̄d alteri esse dat s̄m Aris. 2. de Anima, actus illius est, sed non est ens in actu, q̄d aūt in actu est,

Formaliter esse in corpore, & diffinitiue esse in corpore differunt.

F alteram rem actuare nequit. Qm̄ cū aliqua res actuatur suscipiens esse formaliter, actuās, & quod actuatur faciunt vnum ens simpliciter. Non. n. manet subsistēs aliquid horum duorum componētium, sed tertium, quod resultat: hoc autem modo in omnibus compositionibus accipitur tertia species. s. ꝙ anima, & corpus se habent in compositione, vt actuans, & actuatum: compositione tamen facta non est anima ens illud q̄d est, nec corpus est ens, quod subsistit, sed homo.

Quod aliquod actu existens alteri non possit dare esse formaliter. Cap. LXIIII.

SOLIDA aūt sententia est, ꝙ ea, quę in actu sunt,
G actuare nihil queunt dando esse in cōpositione. Nam si id, quod est ens in actu daret esse formaliter alteri, necesse erat, vt ex cōpositione non resultaret vnū ens, sed duo entia: q̄a illud quod erat ante ens in actu, maneret vnum ens actu subsistens conuertibile cōtra alia entia. Et cū per illam compositionem alterū ens causetur, esset illud alterum ens distinctum ab ente perfecto, quod subsistebat ante cōpositionem. Essent igitur per cōpositionem duo entia: sed hoc nō potest stare, quia ipsum quod actuabile erat, & per se subsistere non potens, poneretur tanquā vnum subsistens per se. Si autem fortassis aliter hoc statuamus. s. vt id, quod erat ens in actu per se, & actuabat, & id quod actuabatur, constituerent vnum ens in actu simpliciter & per-
H fectum, sicut aīa, & corpus cōstituunt hominē, necessarium tunc erat, vt id, quod erat ens in actu, efficiatur non ens in actu perfecto, vt non subsistat per se, sed ipsum cum eo, quod actuat, cōstituant vnum tertiū ens in actu, & simpliciter. Et sic iam q̄n actuaret non esset ens in actu per se existens, sed solùm esset actus, & ꝑfectio alterius tanquam pars, vel perfectio eius q̄d fit. Ideo cōstat non posse ens in actu alterum actuare, sed id quod non est ens in actu, & est actus, dare autem alicui esse formaliter, est informare illud: ideo non pōt ens in actu dare alteri esse formaliter: angelus autem est ens in actu, & continens in se totam rationem speciei. Est ergo impossibile, ꝙ alicui corpori humano, vel alicuius pecoris esse det, quanquā intra illud sit. Ap-
I paret aūt adhuc amplius manifestissimis naturæ exemplis: nam anima aduenens corpori nondum aīato dat illi esse simpliciter, & facit esse hominem: tñ si homo viuens vniat sibi corpus non viuens, non dabit esse illi corpori, vt sit ens viuens, quia homo ens in actu est, & non actus. Aīa autē est actus, & non ens in actu, & est tanq̄ tanquam perfectio, & pars alicuius: hō autem est totum & nullius perfectiuus. Nam si homo esse dare posse, q̄n embrio est in aluo materno, & disponibilis ad aīę susceptionem, mater, quæ est ens in actu, daret esse illi embrioni faciēs illud esse ens perfectum, sicut postea est aīa adueniente, sed non habet cōpletum esse embrio, donec anima adueniat, quę nō est ens actu, sed actus & perfectio & pars: ideo satis apparet, ꝙ en-
K tia in actu non possunt dare esse formaliter alicui, sed solū ens imperfectum, quod tñ est actus vel perfectio. De angelo tñ satis patet, ꝙ pōt esse in corpore aliquo tanquam motor illius: nam & dęmones, & angelos sæpe scimus mouere aliqua corpora. De anima autem humana conformiter dicendum est, ꝙ potest poni ꝑ virtutem diuinam in quolibet corpore, vt ibi sit diffinitiuè, & fortè vt moueat si tantę potentiæ est, vt mouere corpus ipsum sufficiat. Hoc modo aīa humana in lapide, & ligno, aqua, & ferro atque corporibus bestiarum esse potest. Nec in hoc aliquod inconueniens est. Sic dicunt catholici aīas alligatas esse igni infernali. Et Gregorius quandam animam in gelu inuenit peccatorum suorum cruciatus tollerantē. Phylosophi

Ens ī actu haud actuare potest.

quoque

quoq; asserunt intelligentias cęlestibus orbibus alligatas esse, quod est in aliquo loco diffinitiuè, & non formaliter esse. i. dando esse formaliter: omnes tñ tam catholici, q̃ Physici negant animam humanam posse vniri lapidi dando esse humanum, manentibus qualitatibus lapidis. s. duritie, & frigiditate, dato ꝙ perderetur substantialis forma lapidis. Nam durities lapidis, & frigiditas, & carentia distinctionis organorũ repugnant armoniæ, q̃ anima requirit, vt vniatur alicui ad dandũ esse, ideo impossibile est, ꝙ illi vniatur ad dãdum esse.

Quòd anima humana non potest vniri alteri corpori humano, nisi suo. Cap. LXV.

NVNC autem magis accedentes (licèt per quasdam longas probationes, qm̃ sic natura rei exigit) ad id, quod intendebamus, dicendum est, ꝙ sicut impossibile est animam humanam vniri alicui corpori non humano, quia in eo non potest reperire armoniam, quam ipsa requirit: ꝙ ita impossibile erit vnã animam humanam alteri corpori humano vniri si in eo nõ reperit dispositiones armoniæ suę: sed in nullo corpore potest anima dispositiones armonicas, quas requirit reperire, nisi in corpore illo, cuius est. Impossibile est ergo ꝙ anima exiẽs de vno corpore humano, in alterum aliquod ad informandum introeat. Quod verò dispositiones armonicæ, quas anima requirit, esse non possunt nisi in illo corpore, in quo primo fuit, patet, quia illa armonia, qua anima corpori vnibilis est, non reperitur nisi in illo corpore, cui vnita fuerat. Qđ inducitur, quia anima recipit esse vnam distinctam numero contra omnes alias animas ex vnibilitate, quam habet ad materiam signatam, cùm non recipiat esse vnam numero à specie sua, quia tunc differrent animæ humanę in specie, sed sunt omnes in eadem specie: ergo non accipiunt indiuiduationem ex natura speciei, sed ex vnibilitate ad materiam signatam, quæ est aliquid extrinsecum. Et quia signatio materię, quæ est in vna materia non sit in alia, cùm duæ partes materiæ sint inter se distinctæ: & quælibet partes materiæ ad inuicem differunt, ex quibus sunt corpora humana, & alia composita, necessarium est, vt altera vnibilitas sit ad vnam partem materię, & alia ad alteram. Necessarium est ergo, vt ea, quæ per istas vnibilitates esse suscipiunt, diuersa sint. Non poterit ergo vna anima habere vnibilitatem ad plures partes materiæ, quia tunc sequeretur, ꝙ vna anima esset plures animæ: nam si anima suscipit esse vnam in se per vnibilitatem ad hanc signatam materiam, oportet vt si alteri materiæ vnibilis fuerit, altera anima sit: & si multis partibus materię vnibilis sit, necessarium est, vt eadem anima plures animæ sit. Data autem vnica vnibilitate in qualibet anima, etiã si ponatur in alio corpore, quàm in eo, cuius erat, non poterit vniri illi: nam nihil vniri potest alicui nisi quod ei vnibile est, anima autem solum est vnibilis illi corpori, in quo erat formaliter ad dandum esse: ergo in quocunq; alio ponatur, est impossibile, ꝙ anima illi formaliter vnita sit ad dandũ esse, ergo illa anima, quæ in vno corpore fuit, non potest transire in alterum corpus, vt in illo sit, & esse tribuat.

Ex vnibilitate quam habet anima ad materiam aĩa numero distinguit ab alijs.

Ratio ex accidentibus confirmans præcedentem conclusionem. Cap. LXVI.

HVIVS autem satis poterimus exemplari vti positione in accidentibus: nam formę accidentales inter se distinguuntur. Et accipiunt esse vnũ per subiecta, nã ideo ista albedo, & illa sunt duæ albedines, quia sunt in duobus subiectis. Si autem essent in eodẽ subiecto, esset eadem albedo. Sicut ergo albedo vnius subie-

A cti alterius subiecti albedo esse nequit: quia pereunte substantia illa, cuius est albedo ipsa albedo deficeret: ita cũ anima quælibet recipiat, ꝙ sit ista anima per vnibilitatem ad illud corpus: si reciperet, ꝙ esset in altero corpore, iam desineret esse ista anima, quæ erat, & sic non esset iam illa anima, q̃ fuerat, sed inciperet esse alia anima per aliam vnibilitatem, quæ est causa identitatis, vel diuersitatis: aut si diceremꝰ, ꝙ ista anima est eadem, quæ habet vnibilitatem ad alterum corpus, cùm per nouam vnibilitatem incipiat eẽ anima noua, esset vna aĩa duę aię; quod includit contradictionẽ, sicut ꝙ albedo, q̃ est in vno subiecto sit albedo, quæ est in altero subiecto, aut vna albedo esset duæ albedines.

B Siquis fortassis prædictis respondeat, nõ esse simile de indiuiduatione aĩarum, & indiuiduatione accidentiũ: quia accidentia transmigrare nequeunt, vt quæ in altero subiecto fuerint ad alterum transeant, quia corrumperentur, in animabus aũt non sequeretur corruptio ad separationem. Respondendum est, ꝙ quamuis accidentia vnius rei indiuiduata transire possint, & poni in aliqua alia re, non informarent tamen illam, vt albedo existens in papyro, si tolleretur, & poneretur in lapide, nõ informaret lapidem, nec esset albedo lapidis, quia deficeret in lapide ratio subiectalitatis. s. ꝙ accidẽtia illa essent à lapide, & emanassent ab eo. Sicut patet de accidentibus hostiæ, quæ ablata penitus substantia panis, in aere remanent: aerem tamen non informant, cũ non dicamus aerem esse album albedine

C hostiæ, nec quantũ quantitate hostię, nec circularem circularitate hostiæ. Sic .n. de aĩa nostra rationali est: quanquã .n. ipsa à nobis ablata, in aliquo alio corpore poneretur: tamen illud non informaret, sed esset ibi, sicut dæmones sunt in ventre quorũdam hominum, quos arrepticios appellamus, & eorum, qui habent pythones, sicut de quadam puella legitur Actu. 16. capit. de cuius vẽtre Paulus dęmonem pythonem exclusit: dæmones tamen non informant: sic anima posita in alio corpore non informaret, nec vegetaret: quia deficit ratio vnibilitatis ad illud corpus, cùm non sit ista materia signata, in qua & sm̃ q̃ suscepit ista aĩa, ꝙ esset vna aĩa humana. Et si hoc modo vna aĩa poneretur in corpore illo, cuius nõ fuerat à principio anima: quãuis

D ibi staret, non esset illud corpus viuens, sed putrefieret sicut cadauera, existente tñ interius aĩa rationali: qm̃ nihil magis differt illam animam esse interius, q̃ nihil esse intra, cùm non sit illius corporis anima. Euidenter ergo contra insanam Pythagoreorum doctrinam conclusum est, vnam animam non posse transire per diuersa corpora ad illa informandum.

Si anima Sortis aliud corpus, quàm suum informaret, Sortes qui fuit, amplius non posset esse, nec corpus quod informaretur, diceretur eius, qui fuit. Cap. LXVII.

EX his autem, quæ contra ineptam Pythagoricam positionem arguendo conclusimus, sequitur, ꝙ si

E possibile esset in resurrectione corpora hominum informando animas transmigrare, tot essent homines, quot ante fuerant, sed de prioribus nullus staret. Demonstratum enim in superioribus est: animam vnius corporis non posse in alterum corpus migrare ad illud informandum. Si tamen daretur, quod Deus posset vnam animam alteri corpori, cuius non erat, inducere, & eam illi formaliter vnire, vtputa, ꝙ aĩam Platonis mortui induceret in corpus Socratis, & aĩam Socratis induceret in corpus Platonis, sequeretur, ꝙ nõ essent iam illi homines, qui ante fuerant. Huius aũt ratio est, q̃a in ꝯpositis essentia accipitur à materia, & formã, cũ vtraq; dicat pars essentialis rei. Cũ ergo essẽtia rei cõ-

ſiſtat in indiuiſibili, ſi anima Socratis inducatur alicui corpori, quód nō ſit corpus Socratis, ſed Platonis. Cū anima non contineat totā eſſentiā rei, ſed materia & forma, ille qui reſultabit ex anima Socratis, & corpore Platonis, nō erit Socrates, quia tunc daremus, ꝙ totus Socrates conſtaret ex aīa Socratis, & corpus ſuum nō eſſet pars eſſentiæ ſuæ, quæ ſunt inconuenientia: ergo iſte homo non erit Socrates. Etiā iſte homo non erit Plato, quia iſte ſolū continet corpus Platonis. Corpus aūt quia eſt pars materialis, non continet totā eſſentiā rei, ideo vbi fuerit ſolū corpus Platonis, non erit Plato. Eodem modo de illo homine, qui eſt reſultans ex anima Socratis, & corpore Platonis, è contrario q̄ in primo dicendū eſt: nā ibi ſolum eſt anima Platonis, ergo non eſt Plato, quia anima ſola Platonis non continet totam eſſentiam Platonis. Ibi quoq; corpus Socratis ſolum eſt, non eſt ergo Socrates: qm̄ corpus Socratis non continet totam eſſentiā Socratis. Et ſic antea ex his duobus corporibus, & duabus aīabus reſultabant Socrates, & Plato: nunc aūt facta hmōi commutatione erunt duo homines, ſed non erunt Socrates & Plato. Sic namq; eſſet cùm anima beati Petri nunc ſit in vita æterna, & aīa beati Pauli ſimiliter, & poſt reſurrectionem coniuncta anima beati Petri corpori eius erit beatus Petrus: & ante reſurrectionē non erat his duobus diſiunctis. Eodem modo redibit in reſurrectionē beatus Paulus, vt ſit beatus Paulus, cùm nunc non ſit beatus Paulus. Si tñ in reſurrectione generali Deus poneret animā, quæ fuit beati Petri in corpore, quod fuit beati Pauli, & animā beati Pauli in corpore, quod fuit beati Petri Apoſtoli, fierēt per reſultationem duo homines, qui nō eſſent beatus Petrus, nec beatus Paulus: ſed quidam alij duo homines, qui nunquam ante fuerunt, & impoſſibile eſſet, ꝙ exiſterent beatus Petrus, & beatus Paulus, nec erat poſſibile eos aliquatenus reſurgere. Et ſic ſi in generali reſurrectione oēs animæ permutarentur, ita ꝙ nulla anima induceretur corpori, in quo ante informans fuerat: ſuppoſito ergo ꝙ iſtæ animæ poſitę in alijs corporibus informare poſſent, ſequeretur, ꝙ nullus homo de his, qui ante fuerāt reſurgeret, quia nulli conſiſterent ſuæ partes eſſentiales. ſ. anima, & corpus. Eſſent tñ tot homines, quot ante erant, quia tot animæ, & tot corpora eſſent in reſurrectione illa, quot ante fuerant, & tot vniones animarum & corporum, quot ante fuiſſent: iſti tamen homines non eſſent nouiter geniti tanquam aliquid eſſentiale eorum tunc nouiter eſſe cœpiſſet.

Quædam impoſſibilia penès ſuperiora. Cap. LXVIII.

CAETERVM autē in præaſſumpta poſitione Pythagorica, quam Ouidius 15. Metamorph. recitat, continebatur ſe fuiſſe Euphorbū militem in bello Troiano: ꝙ etiam animæ continua demigratione per corpora tranſeant, & ꝙ cùm quis comedat carnes pecorum, continget interdum, ꝙ comedat carnes patris ſui, & ꝙ eum occidat: idem autem de carnibus matris ſui, & fratrum cæterorumq; propinquorum. Hæc. n. vniuerſaliter neganda ſunt: nulli quippe eorū aliquid rationabile ſubeſt: quin potius omnia hæc impoſſibilia ſunt rationi, & toti naturali philoſophiæ repugnantia, atque quibuſcunque apparentibus fundamentis. Quod autem in his primum dicebatur difficilius elidi erat. ſ. ꝙ anima per varia corpora demigrare poſſet, non enim videbantur ſic manifeſta inconuenientia, ad hanc poſitionem, ſicut ad cęteras particulas, de quibus infra dicetur. Hæc autem in ſuprapoſitis improbata eſt, ſed adhuc hoc idem patere poteſt: quoniam anima recipit, ꝙ ſit vna per vnibilitatem ad corpus, in quo primò eſt. Si autem deberet in alterum corpus

F tranſire, cùm illud ſit altera materia ſignata, neceſſe erat, vt iſta anima haberet aliam vnibilitatem, cùm variatis terminis, vel altero terminorum, relationes neceſſe eſt multiplicari, ſiue variari per ipſum reſpectū, vel relationem, quæ recipit eſſe ab eis: ſed iſta anima recipit indiuiduationem, ſcilicet, quòd ſit iſta anima per hanc vnibilitatem: ergo neceſſe eſt, vt recipiat aliam indiuiduationem per aliam vnibilitatem. Sed duæ indiuiduationes faciunt duo indiuidua: ſicut duæ humanitates particulares faciunt duos homines: ergo iſta anima erit duæ animæ, quod includit cōtradictionem. Anima ergo quæ fuit Euphorbi militis in bello Troiano perempti, non fuit anima Pythagoræ, nec Homeri, nec Ennij poetæ, ideo Perſeus poeta Satyricus, qui acutius hanc veritatem contemplatus eſt, irriſit poſitionem Ennij, & Pythagoræ in hac re in ſatyra

G quarta. Amplius autem ſi vna anima tranſiret in corpus, quod prius non informauerat, cùm habitus ſpeculatiuus, & factiuus, atque practicus ſint in intellectu, & habitus virtuoſi in voluntate, & intellectus, ac voluntas manent, & iſti habitus ſibi radicaliter inhæſerunt: neceſſe erat, vt cū anima tranſiret in alterum corpus, iſti habitus comitarentur tranſeuntem ad alterū corpus. Quòd ſi quiſquam obiecerit, habitus morales nō poni in anima rationali, ſed in parte affectiua, quanquam in præſenti non ſit de hoc ſpeculandum, ſaltem habitus intellectiui practici, & factiui, atque ſpeculatiui manebunt, per quos habens illos intelligeret, & non oporteret, vt quilibet homo ad hoc ꝙ ſciret, addiſceret: ſed aliqui docti naſcerentur. *Si daretur opinio Pythagorę aliquis naſceretur doctus.*

H Cùm enim intellectus ſit principium intelligendi, ſic intelliget, vt eſt diſpoſitus, vel habituatus: ſed in iſta anima manent habitus tam ſpeculatiui, quàm practici, ergo ſecundùm eos poſtea intelliget. Plato autem quanquam non tenuerit Pythagoricam poſitionem, poterat tamen in hoc reſpōdere ſecundùm ſuam poſitionem, ꝙ anima priuſquā corpori vniatur, omnia naturalia intelligit, quæ ipſam cognoſcere poſsibile eſt in corpore exiſtētem quantumcunq; perficiatur, ſed in vnione ad corpus propter imperfectionem materiæ obliuiſcitur omnium, quæ ſciuerat: ſed poſtea per doctrinam excitatur illa cognitio, quæ ante fuerat, & ſic noſtra ſcientia, quę nunc acquiritur, nihil aliud eſt niſi reminiſcentia

I eorum, quæ obliti ſumus ſecundùm Platonem. Hæc tangit Boetius de conſolatione lib. 3. Metro. 11. cū ait:

Quiſquis profunda mente veſtigat verum,
Cupitq́, nullis deuijs falli.
In ſe reuoluat intimi lucem viſus,
Longoſq́, in orbem cogat inflectens motus
Animumq́, doceat quidquid extra moitur,
Suis retruſum poſſidere theſauris.
Dudum, quod atra texit erroris nubes
Nitebit ipſo perſpicatius Phœbo.
Non omne namque mente depulit lumen
Obliuioſam corpus inuehens molem.
Hæret profectò ſemen introrſum veri
K *Quod excitatur ventilante doctrina.*
Nam cur rogati ſponte recta cenſetis.
Hi merſus alto viueret corde fomes,
Quòd ſi Platonis muſa perſonat verum.
Quod quiſque dicit, immemor recordatur.

Hūc Platonicæ poſitionis modum ad reſpondendū videtur ſecutus Pythagoras dicens, ꝙ anima exiens de corpore vnius, & intrās corpus alterius obliuiſcebatur ſui: ideo neſciebat cuius anima fuerat. Ipſe aūt dicit ſe cognouiſſe, ꝙ anima ſua fuerit anima Euphorbi militis Troiani per ieiunia multa, ſcilicet, quia organa ſic diſponebat, vt intellectus eis ad actum ſuum præindigens purus eſſet, & intelligere poſſet quidquid vellet.

Quod

Quod Platonis data responsio sit falsa. Cap. LXIX.

PLATONICA autem, aut Pythagorica in hac parte responsio nullis innititur fulcimẽtis: falsa.n. manifestè est. Nã cùm in anima imprimãtur habitus practici, & speculatiui, & factiui: & anima transeat in alterum corpus, dato quòd propter indispositionem organorum adhuc multum tenerorũ non possit homo per illos habitus intelligere, sed cùm temporis tractu, & ciborum conuenientia deducantur organa ad talem dispositionem, vt intellectus possit eis vti, conuenienter incipiet intelligere perfectè secundùm illũ habitum, & non indigebit, vt postea doceatur: sed videmus nullum esse hominem, qui ad sciendum non indigeat doctrina, saltem vt declarentur ei termini, qui nullo modo conuenienter, & perfectè ab intellectu apprehendi possunt, nisi prius doceamur quãtumcunque intellectus acutissimus sit: quoniam termini ad significandum ad placitum positi sunt. Cognitis autem terminis artis alicuius aliquis intellectus propter magnum lumen suum poterit se deducere in cognitionem perfectam artis illius, vel multorum, quæ in illa arte sunt. Sed in hominibus nullum vnquam vidimus, aut legimus, qui non egeat magistro quantum ad aliquid, scilicet quantum ad terminos artis saltem: ergo nullius anima transit in alterũ. Patet consequentia, quia cum ille, qui habet habitum scientiæ practicæ, vel speculatiuę, nõ solùm cognoscit conclusiones, sed etiã terminos artis: imò magis terminos, & principia quàm conclusiones, vt ait Arist. 1. Posteriorum. Cùm ille, qui istam animam suscepit, incipiat tempore, quo impedimentum organorum ablatum est, intelligere, secundùm habitum illum nõ solùm cognosceret conclusiones, sed etiã intelligeret terminos: ergo non indiget magistro ad aliquid, sed per se solùm intelliget totum, quod alius intelligebat, cuius ista anima primò fuit. Hanc opinionem tenuit Ennius poeta, qui vt se Poetarum iactaret egregiũ, animam Homeri se suscepisse perhibuit, qui fuit excellentissimus inter Græcos Poetas, vt ex hoc pateret eũ scire, quæcunque Homerus cognouisset. Hoc autem amplius manifestatur, quia Plato nõ dicit in coniunctione animæ ad corpus totaliter abradi scientiam, sed impediri mole carnis animam, ne intelligat ea, quæ ante intelligebat. Et Pythagoras etiam dicit per ieiunia posse recuperari scientiam, quæ fuit prius in eo, qui viuebat per illam animam. Est ergo sic habitus impeditus, & non abolitus. Sicut ergo est in naturalibus, quòd cùm aliqua res habeat virtutem ad aliquid operandum, & prohibeatur ab aliquo agente: non oportet quòd ad hoc vt res illa agat, iuuetur ab aliquo agente augente potentiam, sed solùm quòd tollatur prohibens agere. Vt si lapis sua grauitate tractus descendere ad ima potest, & ponatur aliquid, in quo teneatur, ne descendat, ad hoc quòd exerceat actum suum, scilicet, quòd descendat, non oportet quòd ab aliquo adiuuetur impellente eum deorsum: sed ꝙ solùm tollatur illud, quod prohibeat actionem. Sic etiã patet in habitibus scientificis. Si enim aliquis sit Geometra, vel Physicus, ꝑm habitum, & postea efficiatur ebrius, vel somno oppressus, vel incurrat maniam, aut epilepsiam, vel similes passiones, in quibus vetatur totaliter actus intellectus: non potest ille sic se haberi, licèt habitum habeat, ꝙ intelligat, quia non sunt disposita organa: cùm tamen deuenerit ad congruam dispositionem organorum, incipiet intelligere perfectè secundùm habitum, quem ante habebat, ideoque non indigebit aliquo modo doctore: sed nullus est, qui non indigeat doctore modo, quo supra dictum est: ergo non transit vna anima de vno corpore in aliud.

Oẽs indigent præceptore.

A *Insania Pythagoræ, quòd fuerit miles Euphorbus in bello Troiano interfectus à rege Menelao. Cap. LXX.*

PRAEDICTIS aũt aliam Pythagoras insaniam superaddidit. s. ꝙ ipse fuerit miles Euphorbus in bello Troiano interemptus à rege Menelao: sed hæc erat positionis suæ cõfirmatio. Sicut ergo positio incõuenienter assignata erat, ita & hoc falsum est. s. ꝙ nunquam anima sua fuit in Euphorbo, vel Homero, nec in Pauone, vel Cigno, aut aliquo hominum. Eædem quoq; rationes militant cõtra istud exemplũ, quę militabant contra principalem positionẽ. Amplius autẽ & Pythagoras addidit, ꝙ anima exiens de corpore humano interdum ingrediebatur in corpora hominum, B interdum verò in corpora bestiarũ, sicut reperiret dispositionem in corporibus ad ingrediendũ in illa, & vt formæ capacia essent. Cõtra hoc dictum militant oĩa argumenta facta contra superiorem positionẽ eiusdẽ: nam si vnius hominis aĩam in corpus alterius transire impossibile erat, à fortiori esset impossibile transire in corpora bestiarũ: plura namq; ad huius transitum inconuenientia cõsequuntur. Adhuc tamen præter inconuenientia posita sequuntur alia incõuenientia ad istam positionem. s. si dicamus animas humanas ingredi in corpora bestiarum. Primò, quia omnis forma requirit debitas dispositiones in materia, in qua debet suscipi: dispositiones tamẽ corporis humani, & corporum bestiarum nõ sunt eædem: ergo anima humana C nunꝗ potest recipi in corporibus bestiarũ. Patet hoc, quia ad hoc, ꝙ aliqua forma recipiatur ĩ materia sicut anima in corpore, requiritur in corpore debita magnitudo: nam si ponatur aliqua pars materiæ tanta sicut vnus digitus, vel vna manus, non poterit ibi recipi anima humana, dato ꝙ possent fieri organa parua & delicata, cùm sit magna organorum pluralitas, & paruitas materiæ nõ poterit anima humana vegetare illud corpus, quia tam parua organa nõ possunt esse conueniẽtia ad explendas organicas operationes animæ conuenientes, vt vegetet corpus. Anima tamen, vt vniatur corpori, necesse est, vt corpus tale sit, in quo operari possit: quia anima vnitur corpori non solùm sicut forma materiæ, sed ẽt vt motor mobili, & finis ei, quod D est ad finem, iuxta Arist. 3. de Anima, Motor tamen requirit organa determinata in magnitudine, & figura, per quæ agat. Etiã si detur aliqua pars materiæ tanta sicut vna magna turris, illa non poterit vegetari ab aliqua anima humana: quia non est tantarum virium, vt complere possit operationes requisitas ad sanitatem, & bonam habitudinem tanti corporis, sed est dare certam perhiodum magnitudinis in qualibet specie ad hoc quòd informetur materia per formam illius speciei, & sic est de rebus cuiuscunque speciei, quæ requirunt debitam magnitudinem. Et propter hoc diuersæ res habent diuersas magnitudines in rebus naturæ, scilicet in indiuiduis suis, & res vnius speciei non perueniunt ad magnitudinem conuenientem E alteri speciei. De hoc Arist. 2. de Anima, scilicet de vegetatiua, & nutritiua potentia ait: Omnium natura constantium positus est numerus magnitudinis, & augmenti. Requiritur etiam ad introductionem animæ, vel alterius formæ in materia debita figuratio, siue organizatio, sicut videmus in fœtu humano, & aliorum animalium, & in ipsis arboribus: nulla namque arbor sic figurari potest, vt homo, aut sicut capra, aut aliæ res naturales, quia non posset fieri digestio sufficiens si essent arbores in parte superiori grossiores, quàm in trunco, qui est locus digestionis in ipsis. Requiruntur etiam ad hoc quòd forma recipi possit in materia debitæ qualitates:

Aĩa hoĩs nõ migrat in bestiarum corpora.

Aĩa quõ corpori vniatur.

nam aliæ qualitates sunt in materia cùm introducitur forma humana, quàm cùm introducitur forma equina, vel caprina. s. alia teneritudo requiritur, & alius gradus caliditatis, aut frigiditatis, & sic de cœteris. Ista autem nō sunt eadem in omnibus naturalibus rebus: imò nec in omnibus animalibus, nec sunt sic in vno animali, sicut in alio, si respiciantur diligēter: quia vel in superficie corporum, in figuratione membrorum, vel intra cutem in diuersa anatomia diuisionis corporum semper reperietur aliqua diuersitas.

Nunquid diuersitas quantitatis, & organizationis sint secundùm numerum ad introductionem formæ.
Cap. LXXI.

NVNC autem his præpositis, quæ præmitti necessarium fuit, quæritur an ista diuersitas quantitatis, & organizationis, & cœterarum rerum sint necessaria secundùm numerum ad introductionem formæ, aut non. Si autem dicas, quòd sic; habetur intētum, scilicet, quòd cùm in bestijs non sit talis dispositio, qualis est in corpore humano, non poterit ibi introduci forma humana, scilicet, anima, & sic cessabit dictum Pythagoræ. Si autem dicas, quòd non sint necessariæ istæ dispositiones, sequetur, quòd natura frustra operatur in faciendo, constat namque, quòd plus laborabit natura faciendo dispositiones, & organizationes, & quantitatiuas dimensiones, quæ sunt in corpore humano, cùm plures sint, & subtiliores, quā faciendo dispositiones, & organizationes in corpore vnius vermis, vel colubri. Si ergo non sunt magis necessariæ ad introductionem formæ substantialis istę dispositiones quàm illæ, superuacuus labor naturæ est: quod nullo modo concedendum est, cùm entia naturalia sint ordinatissima, iuxta Aristotelē in fine 12. Metaphysic. Item patet istas dispositiones, & dimensiones varias necessarias esse; quia animæ hominum, & bestiarum habēt diuersas virtutes operatiuas: & quia operationes vegetatiuæ, & sensitiuæ præsupponunt organa, ergo secundùm numerum virtutum operatiuarum sic requiritur numerus potentiarum, & diuersorum organorum, ergo non debent esse tales dispositiones organicæ, vel dimensiones pro animabus brutorum, sicut pro anima humana. Quia si aliqua anima habens multas potentias vniatur corpori habenti pauca organa: non poterit exercere omnes operationes suas: ideo non poterit teneri colligata illi corpori. Item si non esset necessaria ista organorum multiplicitas, & lineamentorum ad introductionem animæ, sed posset introire in corpus aliarum dispositionum, sicut est corpus cuiuslibet bestię: ita posset introire in corpus valde dissimilium dispositionum, sicut sunt corpora lapidum, & arborum, & aliorum entium naturalium. Sed hoc valde magnū inconueniens est, vt anima humana informet materiam lapidis manentem sub illa figuratione, & densitate, atque frigiditate: nullus quoquę hoc cōcederet, tanquam valde absurdum, ergo nec transeunt in corpora bestiarum. Item si animæ humanæ ex eo, quòd non requirunt determinatas dispositiones, vt dicitur, possunt transire in corpora bestiarum: ergo animæ bestiarum consequenter non requirentes debitas dispositiones poterunt gigni in corporibus humanis: & sic aliquę forent bestiæ habentes corpora humana, quod absurdum valde est. Si ergo hoc non conceditur, nec alterum concedi debet: quia æqualis causa est absurditatis. Item hoc impossibile est: quia operatio cuiuslibet rei est secundùm formam, quam habet, quia forma est principium totius operationis, & actionis, sicut materia est principium omnis passiuæ

Forma est totius operationis principiū.

mutationis. Sic enim ait Aristot. 3. Physic. sicut operatio dat cognosci formam sic transmutatio dat cognosci materiam: cùm ergo variantur actiones, necesse est formas variatas esse. Si ergo in corpora bestiarum aliquando transirent animæ humanæ, necesse esset, vt corpora bestiarum haberent earundem actionem, quam homines habent, scilicet, vt intelligerent, & vellent, & facerent cœtera in hunc modum, quæ pertinent ad prudentiam, & actiones humanas: sed nulla bestia est, quæ habeat actus humanos, nec vnquam visa est: ergo nunquam anima alicuius hominis intrauit in corpora bestiarum. Nec valet si dicas quasdam bestias habere prudentiam, vt sunt vulpes, & taxones, vel castores, & simiæ, vt communiter dicitur: quia vidētur habere actus quosdam similes omnibus actibus humanis: sed de his dicit Aristot. Ethic. lib. 6. quòd non propriè habent vim prudentiæ, quæ est iudicatiua de bonis, & malis agibilibus, sed quandam potentiam prouisiuam ad vitam, quæ est quædam naturæ solertia. Sed ob hoc, quòd simiæ in quadam figuratione vultus, & in quibusdam cautelis humanam prudentiam, & figuram imitantur, poetica licentia occasionem habuit dicendi, eas olim magnos hominum populos fuisse, postea verò à Ioue in simias conuersos retenta prioris naturæ quadam leui saltem effigie, de quibus Ouidius Metamorph. lib. 7. Amplius autem solidius inferuntur, quæ dicta sunt, scilicet, quòd nunquam transeant animæ in corpora bestiarum: nam licèt in compositis essentia accipiatur à materia, & forma: ipsa tamen forma est, quæ dat esse materiæ, & determinat eam ad certam speciem, actuando eam. Secundùm ergo varietatem formarum ita sunt varietates specierū: sed anima humana est quædam forma specifica differens ab alijs formis specificis, ergo ipsa dabit corpori, in quo fuerit esse secundùm suam speciem: necesse est ergo, quòd vbicumque anima rationalis formaliter vnita fuerit, quòd sit illud. Si ergo anima humana exiens de corpore humano introierit in corpus bestiæ organizatū, & dispositum ad recipiendum formam, necesse est, vt recipiat esse humanum, & iam non erit bestia illud compositum, & tunc falsum erit, quòd animæ humanæ sint in bestijs, sed in hominibus: hoc tamen est impossibile. s. ꝙ aliqua bestia sit homo: ergo impossibile est animam humanam intrare in corpora bestiarum.

Pythagorica alia positio, scilicet, quòd siquis comederet pecorum carnes, posset ibi comedere carnes patris sui, aut aliorum propinquorum.
Cap. LXXII.

AMPLIVS autem in hac Pythagorica positione aliud dictum est. s. ꝙ siquis comederet carnes pecorum, posset ibi comedere carnes patris sui, vel matris, aut aliorum propinquorum. Ob hoc autem introducere conabatur frugalitatem, dicens, vitādam nimis fore carnium comestionem. Hæc autem subsistere nequeunt: omnia enim supra inducta contra hoc militant. Nam hic præsupponitur, quòd anima patris mei, vel matris transire posset in corpore bestiarum, & hoc supra improbatum est. Sed præter rationes illas, aliæ autem adhuc sunt, scilicet, quòd non possint esse carnes huius pecoris carnes alicuius hominis, ideo nemo sic comedendo comedet carnem patris, vel matris. Dato quippè animam humanam posse intrare in corpora bestiarum, & informare ea. Tamen sicut supra dicebamus, si Deus poneret animam beati Petri in corpore, quod ante fuit beati Pauli, & aīam beati Pauli in corpore, quod ante fuit beati Petri: iam nullus eorum esset Petrus, aut Paulus, sed

sed essent duo homines nouiter formati, qui nunquã ante extitissent. Ita cùm hic anima alicuius viri poneretur in corpore alicui⁹ bestiæ, & informaret illud, atque inde resultaret compositum, quod eēt homo: non esset ille, cuius anima ibi erat. Nam anima non complet totam essentiam in compositis, sed anima & corpus, ibi tamen sola anima viri prioris est: ergo non est ibi vir prior, qui fuerat pater alterius, & consequenter nec carnes eius. Sed adhuc dato, quòd anima compleret totam essentiam rei, scilicet, quòd vbicumque esset anima, esset homo, cuius erat anima illa, non sequeretur hoc: nam daretur tunc, quòd ex eo, quòd anima alicuius viri mortui introiuit corpus alicuius bestiæ, quòd illud compositum resultans ex anima humana & corpore illius bestiæ, esset vir, qui ante fuerat. Et tunc si vir, qui ante fuerat, fuit pater aliquorum, etiam dicetur, quòd istud compositum tale sit pater illorum genitorum: & tamen si aliquis de filijs viri prioris comedat de carnibus illius corporis, in quo est anima patris sui, quamquam illud compositum sit pater suus, tamen non comedit de carnibus patris sui: quia carnes patris sui, de quibus iste filius decisus est, corruptæ sunt recedente anima, & istę in quibus nunc anima est, non sunt carnes patris sui, sed carnes alicuius bestialis corporis: nam recedente anima patris sui ab isto bestiali corpore, nihil remanebit ibi, quod ad patrem suum pertineret. Si tamen aliquis occideret illud compositum resultans ex anima patris sui & corpore bestiali, in quo erat, occideret patrem suum: quoniam ex hypothesi data anima patris sui ibi existens faciebat, quòd illud compositũ esset quod aliàs fuerat pater aliquorum hominum. Postquam tamē occidisset illum patrem suum, & comedisset carnes, nō comedebat carnes patris sui, quia iam ibi nihil de patre suo manebat. Ex prædictis ergo satis necessarijs illationibus conclusum videtur, quod positio Pythagorica circa animarum demigrationem per corpora prorsus erronea est.

Quod gaudēt, vel tristantur animæ locus assignandus sit, in quo vel perpetuo gaudeat, vel perpetuo tristetur. Cap. LXXIII.

NVNC autem varijs errorib⁹ extirpatis, quæ nostram de tribus receptaculis animarum inquisitionem excludebant: quibusdam enim quoniam animas ipsas non manentes post mortem: alijs autem, quia animabus datis immortalibus earum lætitiam, & pœnalitates per quasdam transmigrationes excludebant: particularius ad inquisitionem nostram accedentes, dicemus, quòd animabus post mortem in aliqua lætitia, aut pœnalitate permanentibus, necesse est aliqua esse loca assignata, in quibus hæc, quæ eis congruunt, aut tolerent, aut suscipiant. Pro quo sit vna conclusio: delectationibus gaudentes, vel supplicia subituras animas corpore solutas, oportet aliquibus locis esse immansuras, idest, quòd necessarium est animas post mortem esse in aliquibus locis ad tolerãda supplicia pro peccatis, vel vt gaudijs perfruantur. Nec enim mihi in hac parte repetendum est, an animæ secundùm naturalia fundamenta pęnas post mortem, aut gaudia suscipere debeant: cùm hoc in superioribus lucide comprobatum fuerit: sed solùm inducendũ est, qualiter in aliquibus locis immansuræ sint. Quod satis patet: nam animas post corporum mortem permanere supra concessum est, & ab omnibus Phylosophis partim probatum, & partim præsuppositum est: ergo cum ipsę infinitæ non sint, ita vt in omni loco sint, vt catholici de Deo confitentur: necesse est, vt alicubi sint. Nec in hoc dicendum est eas

A propriè esse in loco, cùm solis corporibus propriè locari conueniat per quantitatem suam, quæ in animabus nullatenus est: sed dicimus animas esse diffinitiuè in locis, idest, quòd diffiniunt sibi aliquas partes mundi, in quibus sint: non quòd ibi propriè sint, sed quòd ita ibi sint, quòd in nullo alio loco sunt, & sic homine viuente dicimus animam in corpore esse: nec tamen corpus replere, aut ibi secundùm leges locorum esse, ibi tamen esse. Ita igitur post resolutum morte corpus anima stare poterit in aliquibus alijs locis diffinienđo sibi illa loca, & non alia. Hucusque naturaliter inductum est: sed an animæ post mortem sint in cęlo, vel in terra, aut in visceribus terræ, vel in diuersis aeris partibus, patere sufficiēter naturali inductiuo nequit,

Diffinitiuè esse in loco.

Dubium de loco animarum post mortem.

B sed assumptis fidei fundamentis hæc habentur. Satis autem rationabiliter dici deberet: etiam nullius fidei existente positione, quòd animæ illæ, quæ in virtutibus, & actibus bonis studentes à corporibus discessere, in loco excellenti esse debeant, sicut in cœlo, cùm probauerimus eas in æternum nulla data interpollatione gaudere debere, & animæ, quæ sceleribus implicitæ corporum reliquerunt incolatum, videntur debere in locis tristibus esse. Sed hæ quidem suasoriæ rationes sunt, necessitas autem demonstrationis in his nulla est. Hoc namque præsupponit aliquem esse iudicem distributorem pœnarum, & gaudiorum pro sceleribus, aut studiosis operationibus. De quo apud eos, qui sola naturali ratione speculantur, nullo
C fidei illustrati fulgore, satis magnum dubium est. Nobis autem, quibus ex immensa Dei nostri dignatione in fine sæculorum incarnato verbo Dei occultorum veritas patefacta est, hæc clarius luce constant.

Quædam attinentia ad superiora. Cap. LXXIIII.

NVNC autem, vt condecet ab exordio, vt valemus, auspicantes quid antiqui, (& si non rectè per omnia) senserint: quoniam hoc eorum excedebat vires, ex parte perscrutari operę precium est. His enim noua gaudent ingenia, quæ sæculorum vetustate iam penè abolita sunt. Plato autem, & si per omnia Pythagoricus non extiterit, Pythagoreorum
D tamen positionem in quibusdã immitatus est, dicens, animas humanas in comparibus fuisse astris, & inde in corpora deriuatas in quãdam quasi pęnam: post exitum autem à corporibus morte solutis, iterum ad astra conuerti: rursus verò in alia corpora redeunt: ita vt in eis sit infinita circulatio. De his August. de Ciuit. Dei lib. 19. de hoc Boetius de Consolat. lib. 3. Metro. 9. vbi per omnia Platonicus est: cùm de anima Mundi tetigisset, animas quoque humanas intactas esse noluit, dicens.

Quid de anima senſit Plato.

Tu causis paribus animas vitasq; minores
Prouehis, & leuibus sublimes curribus aptans,
In cęlum, terramq; seris, quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

E Boetius enim hic humanas animas vocauit animas, & vitas minores: animas enim ab animando dixit, quoniam animæ animant, idest, informãt dantes esse substantiale. Aut animæ vocantur, quoniam secundùm Græcam originem ventus sint. Animam namque primi, atque rudis sæculi viri aerem inspiratum, & respiratum putauerunt: satis leui conijcientes argumento, quòd sola viuentia inspirare, & respirare videant. Vnde ei congruum ad hoc à vento nomen imposuerunt: de quo in prælibatis tactum est. Vocat etiam animas humanas vitas minores: est enim generale omni animæ, quod vita sit: non quidem formaliter, sed essentialiter: nam si for-

maliter anima vita esset, vbicunque esset, viuens illud esset, anima tamen in corpore aliquo esse poterit, & non viuificabit. Vt si ingrediatur aliqua anima in corpus humanum, quod iam tabefactum, ac plenè resolutum est, illud viuificare nequibit, etiam si interius sit, atque illud localiter moueret. Quin potius, & si anima à corpore semel egressa, rupta semel illa formali, atque vitali vnione in illud statim redire permittatur, viuificare non poterit. Nam & propter hoc anima à corpore egressa, quia illud sic dispositum viuificare nequibat: imò & si anima aliqua introeat corpus nouiter organizatum, & ad animationem dispositum, nisi ab aliquo formaliter vnita fuerit, corpus nihil magis viuens erit, quàm si anima nulla in eo esset. Horum autem causæ naturales fortassis alibi exponentur.

Anima est formalis vita. Est igitur anima vita, non quidem formalis, sed ipsa formalis vita, qua animal quodlibet viuit: & esse participatum corpori secundùm speciem ab anima: illo autem esse participato manente per continuum influxum animæ res viuit. Illo verò adempto animal moritur: anima autem vita est, sed essentialis, quoniam est quædam essentia, vel natura, cuius formalis actus est dare esse, & illud esse ab ea participatum vita est.

Anima hominis vita minor dr. Hoc autem omni animæ conuenit, vt vita sit, quare animam humanam vitam esse necesse est, sed eam vitam minorem Boetius appellauit, quod quidem conferendo ad animam mundi dictum est. Animam enim mundi Platonico more Boetius posuerat eodem metro, cùm ait:

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam, per consona membra resoluis:
Quæ consecta duos motum glomerauit in orbem.
In semet reditura meat, mentemq́; profundam
Circuit, & simili conuertit imagine cœlum.

De hac autem nobis, si per singula enucleandum foret, grandis, & inextimabilis, & fortassis præsenti inquisitioni prouincia esset. Hanc autem cùm ad animam hominis contuleris, necesse est, vt maiorem animam asseras. Nam anima maior dicitur, quoniam maioris perfectionis essentialis est, quod de anima mundi ad animam humanam satis constat. Differunt enim per speciem, sed duæ species nunquam sunt æqualis perfectionis substantialis, quoniam est impossibile perfectam includens contradictionem, sicut duos numeros esse æquales. De speciebus namque ait Arist. 10. Metaph. Species sunt sicut numeri. Quod autem differant ex Platonica positione innotescit.

Tres sunt spirituum naturæ. Dicit enim tres esse spirituum naturas, quarum primam in separatis, absolutisque substantijs posuit: secundam verò animam mundi dixit: tertiam autem in hominibus, & dæmonibus posuit, cùm ait Boetius.

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam.

Vocauit enim animam cuncta mouentem ipsam animam mundi, quam dixit esse mediam triplicis naturæ. Anima ergo humana, quæ tertia est, & extrema in natura spirituum, minor erit in substantiali perfectione. Vita ergo minor appellabitur. Appellat quoque eam vitam minorem ab efficacia. Nam cùm anima non solùm sit forma, sed etiam motor, & finis iuxta sententiam Arist. nostri 3. de Anima: ea, quę plures operationes in corpore habuerit, magis habet de ratione motoris. Anima autem mundi potissimas habet operationes, ipsa namq; totam vniuersitatis mundi molem mouet. Dixit enim Plato, omnia elementa, & elementata, & ipsa cœlestia corpora viuificari hac anima mundi: imò totam rerum vniuersitatem pręter ea, quæ alias animas habent, sicut animalia cuncta, & calodæmones, atque cachodæmones. Hoc notat Boetius, vbi supra, cum ait,

F *Connectens animam per consona membra resoluis.*

Membra enim consona vocantur illa, quæ non habent magnam diuersitatem partium in essentia, & denominatione, sicut sunt omnia homogenea. Hæc enim propriè informantur ab anima mundi: & quædam, quæ non sunt plenè homogenea, sed homogeneorum numerum parum excedunt, vt sunt omnia plantatiua. Hæc enim quoniam animam per se mouentem non habent, mouentur ab anima mundi. Et dicuntur membra consona, quia sunt homogenea, aut quasi. Alia autem non sunt homogenea, sed prorsus etherogenea habentia partes organicas variarum rationum, & denominationum. Hæc ergo anima mundi resoluta est, idest ligata per membra consona,
G idest per omnes partes mũdi, quæ sunt homogeneæ: & vocantur consonæ, aut modicum excedunt homogeneitatem, vt in plantatiuis, & has omnes materiales partes imò totum ipsum vniuersum præter animalia, quæ in se habẽt principiũ sui motus: sic dicit Boetius.

Tu triplicis mediam naturæ cuncta mouentem
Connectens animam.

Dixit ergo hanc animam cuncta mouere: anima autem humana solùm humanum mouet corpusculum, ergo incomparabiliter ferè anima mundi excedit animam humanam. Vnde haud iniuria humana anima dicitur vita minor. Quanquam quidam aliter intellexerunt, scilicet animas dicentes esse spiritus humanos, vitas autem minores animas brutorum appel-
H lauerunt. Quod rationabiliter dictum arbitrarer, nisi sequẽs litera huic repugnaret; dicens has vitas ferri in cœlum, & in terras, & rursus in astra redire: animas tamen pecorum nemo vnquam in astris esse astruxit, nec illuc redituras. De anima ergo humana intelligi necesse est. Amplius autem causis paribus animas, & vitas minores prouehi curribus sublimibus dixit, & serit in cœlum, & terram, idest, quòd istæ animæ applicantur corporibus ad viuificandum, & hoc causis paribus, idest eadem ratione, scilicet, quòd sicut anima mundi toti rerum vniuersitati per membra consona religata est ad mouendum cuncta, vt Boetius expressit: ita & vitas minores, scilicet animas humanas ex eisdem causis corporibus humanis cõiunctæ sunt,
I scilicet, vt vegetent, moueant, & informent. Amplius autem dicit, quòd Deus aptat vitas istas minores sublimes, curribus leuibus, idest, quòd Deus ponit istas animas in astris conuenientibus suæ leuitati, vt ibi maneant quousque in corpora diffundantur. Vocantur autem astra currus quidem propter modum motus, quoniam astra indesinenter mouentur: & quia in eis animæ sunt, animas quoq; moueri necesse est, etsi per accidens. Vocantur autem leues currus, quoniam astra leuia sunt, leuiterq́; mota, vel quia sunt de natura leuissima secundùm Platonicam positionem, scilicet de natura ignis. Existimat enim Plato corpora cœlestia esse de natura elementorum: vltra elementa autem corpus nullum constituit. Aristoteles tamen & a-
K lij, qui rectius sensisse videntur, naturam cœlestem quintam essentiam posuerunt. In his autem curribus animæ manent, quousque, vt Plato ait, in terram, & cœlum diffundantur. De his enim subditur in eisdem versibus:

Astra quare currus leues appellentur.

In cœlum, terramq́; seris.

Deus animas in cœlum serere dicitur, quoniam aliquas earum de astris tollens, ponit in corpora angelorum secundùm suam positionem. Dixit enim esse dæmones duplices, quos nos angelos appellamus, scilicet angelos bonos, qui dicuntur boni dæmones, vel boni scientes: & alij sunt cachodæmones, idest mali dæmones, vel mali scientes. Hos autem dixit habere corpora sicut Apuleius Platonicus refert

Dæmones sunt duplices.

eosque

eosque animalia asseruit. Vnde animas habere asseuerat, quæ in astris quondam fuerunt, sed Deus eas serit in cœlum, idest ponit in corporibus dæmonum horum, quando esse incipiunt: & hi in cœlo habitant, scilicet quidam in cœlo, alij autem in aere: sic ergo animæ in cœlo seruntur. De modis autẽ animalium cœlestium, rationalium, & aereorum magis inferius disseretur, cùm aliorum antiquorum positiones exponẽtur. Addit quoq; animas istas in terram seri: quia Deus animas istas infundit in corpora humana, vt sint homines, & hi in terra morantur. Addit autem in prædicta Platonica positione Boetius,

Quas lege benigna

Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.

Animas enim istas ad Deum conuersas dicit: quia cùm corpus morte resoluitur, animæ in astra vnde venerant reuertuntur, ita ꝙ ibi sunt, & rursus in alia corpora redeãt, cùm tempus fuerit, similiq; cursu iterum in astra redeant. Dicit has lege benigna cõuersas, idest, ꝙ Deus istas animas ad astra post resolutum morte corpus ex benignitate sua redire facit. Nam ex natura sua redire eis non erat, sed eis Deus hoc donat. Nam animas Plato asserit in corporibus, velut in carceribus detineri, ideo cũ inde in astra in quibus prius fuerant, redierint: benignius cùm eis agitur, vt sic terreno pondere releuentur. Dicit autem eas reuerti, reduci igne, idest, ꝙ animæ in astra redire queunt, reducente eas ignea qualitate. In quo Plato innuit cœlos esse de natura ignea, & astra esse purum ignem. Et quia naturaliter similia à similibus adiuuantur, si animæ redire debeant in astra, oportet esse conditionem animarum igneam. Sic in animam quendam igneum vigorem antiqui animam esse dixerunt. Propter hoc autem Poetæ cùm finxerint Prometheum homines formasse de luto, eius pectori ignem applicuisse ferunt, & sic eum animatum reddidisse. Primò namque hominem de luto formatum insensibilem fecerat, cuius opus Minerua mirata spopondit ei, vt si quid vellet de cœlestibus donis ad suum opus adiuuandum inquireret. Ille nihil se scire ait, quæ bona in cœlestibus haberentur, sed si fieri posset se vsque ad superos eleuaret, atque ex inde si quid suæ congruum cerneret, atque melius in re oculatus arbiter præsumpsisset. Illa inter ora septemplicis clypei sublatum cœlo opificem detulit. Dumque videret omnia cœlestia flammatis vegetare vaporibus, clam ferulam Phœbi applicans rotis, ignem furatus est: quem pectusculo hominis applicans, animatum reddidit corpus. De his Fulgentius Mithologiarum lib. 2. in fabula Promethæi. Animam ergo naturæ igneæ esse putant, ideoque cœlestibus corporibus præcipuè ipsis astris consentaneæ naturæ esse autumant. Vnde & in eis esse dicunt. Ex prædictis ergo patet, quid Plato de statu animarum corpore solutarum senserit.

Quod opinio Platonis sit quasi opinio Pythagoræ. *Cap. LXXV.*

E HAEC autem Platonica positio, & si totaliter Pythagoricæ non consentiat, in multis tamen eandem esse manifestum est: nam quemadmodum ex Pythagorica positione dicebatur animas per corpora demigrare, & per Platonicam positionem animarum demigratio necessaria est, hoc tamẽ distat, quòd Pythagoras animam ab aliquo humano corpore solutam in aliud mox ingredi testabatur, nulla interiecta alterius status qualitate. Plato autem animas, cùm corpora egressæ sint, ad comparia astra redire. Deinde autem post aliquanta tempora in corpora relabi dicit. Hæc autem corpora non sunt ea, quæ præfuerunt, ergo anima eadem per diuersa corpora demigrabit.

A

Nam cùm in hac parte directè incidat in positionem Pythagoricam, necesse est, vt eadem inconuenientia ad Platonicam consequantur, quæ in Pythagorica reperiuntur. Sed hæc latè in prælibatis improbata est. Et quoniam consistente positione Platonis argueretur, quòd anima, quę semel fuerit in vno viro, cùm ad alterum deueniret haberet omnem scientiam, quàm in priori habuit, dicit animam quidem naturaliter omnia scire, quæ naturaliter cognoscibilia sunt: sed cùm intrat in corpus mole carnis grauatam omnia obliuisci: deinde autem ventilante doctrina omnia excitari, ideoq; infert nostrum addiscere non esse aliud de nouo corpore, sed præteritorum actualiter cognitorum recordari. Inducit autem prædicta, quoniam si quis ab aliquo viro inquisierit, quæ nihil vnquam eruditus sit de aliqua propositione speculabili, cuius principia ordinatè sumat: petens primò de principijs, & deinde per singula vsque ad ipsam conclusionem perueniens, respondebit inquisitus in eo quod nunquam didicerit. Hoc tamen accidere non posset, nisi qui talia inquiruntur intellectu suo veritates illas haberet reconditas. Sic enim in puero, qui Acolitus dicebatur, factum esse refert, qui cùm seriatim inquireretur de principijs, respondit de passionibus quadrati, cùm nullus eum vnquam docuisset. Sed hæc stare nequeunt: cùm enim primò dicat animam naturaliter omnia cognouisse, quæ naturaliter cognosci possunt: antequam in corpus ingrediatur, non videtur conuenienter dictum. Nam si anima scit, necesse est, vt sciat per aliquas species, quas in seipsa habeat: sicut de alijs intelligentijs dicimus, quòd intelligentiæ sunt plenæ formis: vt patet in libro de causis, idest speciebus informantibus ad intelligendum. Animæ tamen humanæ sunt imperfectiores cæteris substantijs intelligentibus: quia in se non habent aliquas species, per quas actuentur: sed totaliter sunt in potentia ad intelligere, & species ab obiectis suscipiunt per potentias sensitiuas. Et hæc causa est, quare animabus corpora organica assignata sunt. Alijs autem superioribus intelligentijs nulla corpora assignata sunt, sed simplices, absolutæque manent per se intelligere potentes. Animæ autem à corporibus ad intelligendum adiumenta trahunt. Non est ergo verisimile, quòd etiam si animæ antequam in corpore sint in astris ponantur, omnia naturaliter cognoscibilia scire queant. Quinimmò, nec videtur, quomodo quicquam eis cognoscere possibile sit, quoniam id, quo naturaliter ad sciendum determinantur non habent, scilicet organicas potentias ad apprehendendum obiectorum cognoscibilium species.

B

C

D

Impossibile est animas in astris poni, antequam in corpore sint. *Cap. LXXVI.*

AMPLIVS autem hoc impossibile est, scilicet, vt animæ in astris ponantur antequam in corpore sint: nam, vt prioribus satis lucidè inductum est, animæ humanæ non suscipiunt indiuiduationem ex natura speciei, quoniam tunc quot essent animæ, tot essent species animarum: sed hoc falsitate euidenti notatur: accipiunt igitur indiuiduationem ex vnione ad signatam materiam. Sed animæ cùm in astris sunt, non fuerunt adhuc in corporibus, quia primò fuerunt in astris, quàm essent in aliquo corpore, ergo non poterunt illæ accipere indiuiduationem, nisi ex materia signata, scilicet, vt primò fuerint in corpore, quàm in astris: quo infringitur Platonica positio, aut si eas primo in astris fuisse con-

contenderis, necesse est, quòd eas indiuiduari asseras sine vnione ad materiam signatam: & consequenter differrent per speciem, quod falsum est: animas ergo in astris fuisse antequam in corporibus essent impossibile est. Item horum fulcimentū prorsus falsitate plenum est, ideo enim animas in astris fuisse asserūt, quoniam corpora cœlestia ignea esse autumāt, ipsa autem astrorum corpora purissimum ignem affirmant: animam quoq; complexionis igneæ esse ferunt: ideo naturaliter similia in similibus manere opinati sunt. Sed in his vtrunque falsum est, corpora namque cœlestia de ignea esse natura, aut quauis elementali substantia impossibile est, quoniam in elementis cōtrarietas est: contrarietatem autem comitatur actio, & passio: generatio, & corruptio, & omnis motus tam propriè, quàm impropriè dictus, quod repugnat incorruptibilitati: corpora tamen cœlestia omnes, qui quidquā sapiunt, incorruptibilia confitentur. De substantia ergo ignis illa esse impossibile est. De hoc autem grandis oriretur sermo, sed nec in singulis expedit immorari. Animæ quoq; de natura ignis non sunt, & si hoc indocta sensit antiquitas. Ob hoc enim existimauerunt, quia ignis fons totius caloris est: ipse quoque maximè actiuus inter cętera elementa est, & in motu subtilissimus ac leuissimus, atque ad incorporeitatem magis quàm cætera corpora applicans se, quæ singula aliæ quoque ignis conditiones animarum proprietati concordant: ipsæ enim calorē in corpore faciunt: cùm enim quidquam viuit calidum est, potissimè in eis, quæ terrestria, & volatilia viuentia sunt: cùm autem illa mori contigerit, frigore teneri necesse est, & ob hoc antiquitas mortem gelidam esse finxit deam: vt ait Ouidius Metamorphosæos. 15.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis.

Ignis quoque actiuus maximè est. Sic enim cuncta viuentia dum viuunt actionem habent, cùm verò vita defuncta sunt, actio eis nulla inest. Ad motum quoque ignis aptissimus, & subtilissimus est, viuentia etiā per animam, cùm viuunt, mouentur: dum autem vita carent, ad motum inepta sunt. Ignis etiam ad spiritualem magis quàm cætera corpora accedit naturam. Sic quoque de anima videtur, spiritus enim est. Multa quoque in hunc modum igni, & animæ symbola, aut quasi symbola esse videntur, qua in re haud iniuria quibusdam videatur antiquorum non inconueniens animam vaporem igneum esse. Sed hæc quidem stare nequeunt: nemo enim animam spiritum quendam esse dubitauerit, nisi dissipiat nimis: ignem tamen, & quamcunq; substantiam igneæ naturæ corpus esse proculdubiò patet.

Rationes asserentes animam non esse ignem. Cap. LXXVII.

AMPLIVS autem si animam nostram ignem esse asseramus, impossibile esset animas hominum quouis modo excellere bestiarum animas: nam in vtrisque igneus vigor anima esse dicetur: sed in his distantiæ euidentia est, ignem ergo animam humanā asseuerare absurditate non vacat. Item si anima humana de natura ignea esset, cùm ignis sit de cōditione elementali, impossibile esset animam humanam excedere conditionem elementalem, sed nulla qualitas elementalis sufficit ad intelligere, & velle: ergo anima nostra non esset intellectiua, & volitiua. Consequentia patet, quoniam res naturales habent operationes suas per qualitates suas: in elementis autem nulla qualitas operatiua est, nisi quatuor primæ qualitates, ideo quidquid elementa agunt, per istas qualitates agunt: in igne autem caliditatem, & siccitatem locamus om-

F nem: omnem ergo actionem suam necesse est, vt vel per calorem, aut siccitatem principietur: intelligere tamen, & velle non principiatur per calidum, & siccū: ergo anima non est vis ignea. Item nulla vis actiua excellit suum genus, scilicet, quod agere nequit in ea, quæ sunt vltra genus suum, vt corporalia non possunt agere vltra genus corporis, scilicet in spiritus. Sicut visibilia non possunt agere vltra genus visiuæ potentiæ, scilicet in auditū: & auditiua nequeūt agere vltra genus audibilium, scilicet in odorabilia, & in hunc modum de cæteris. Sic ergo virtus corporalis non excedit corpora: animæ tamen operationes excedūt corpora, quoniam circa æterna, & penitus incorporalia, vt Deum, & intelligentias speculamur, & circa relationes, & ha-
G bitudines, quæ corporum naturam excedunt: anima ergo ignea vis non est. Item omnem elementalem conditionem excedit conuertere se supra se: quia conuertere se ad aliud est agere in alterum: conuertere se supra se est agere in seipsum: nulli autem conditioni elementali, aut rei corporali hoc pertinet: quia naturalia, quæ sunt de genere corporum, in alterum duntaxat agunt, in seipsa autem agere nequeunt: anima tamen cuius actum dicimus intelligere, non solùm cætera intelligit, sed & seipsam intelligit, sicut & cætera: ignea autem virtus ad agendum in cætera est, in seipsam autem minimè, ergo nō est anima vis ignea. Item conditiones elementales agunt secundùm contrarietatem, quia in natura tota actio fundatur super contra-
H rietatem, vt patet per Arist. 5. Physicorum. Anima tamen actionem suam non habet per contrarietatem: quia tunc determinaret se ad vnum genus intelligibilium, vel volibilium, scilicet, calidorum, vel humidorum, vel frigidorum, & ageret in illud: in anima autem ista quidquam agere ex natura contrarietatis est, simpliciter impossibile. Sed anima non determinatur ad intelligendum secundùm vnum genus contrarietatis, sed æqualiter intelligit in frigidis, calidis, humidis, & siccis: nec solùm ista, sed etiam excedit omnia corporalia, vt etiam intelligat, & velit quæ nō sunt corporalia: necesse est ergo animam non esse de conditione ignea, aut alicuius elementi. Multa autem in hunc modum induci possent, sed suffecerint,
I quæ dicta sunt.

Opinio Platonis de scire animarum. Cap. LXXVIII.

AMPLIVS autē cùm Plato asseuerat animas in astris existentes omnia scire, quæ naturaliter cognosci possunt: cùm verò in corpora dilabuntur, obliuiscuntur. Hæc stare nequeunt, quin potius anima vnita corpori abundantius intelligere deberet: quia corpus habet organa, quæ determinat sibi anima ad actus suos intelligendi, scilicet vt actus organorum præuij sint: sed quælibet res adiuuatur in operatione sua, cùm applicantur ea, quæ connaturalia sunt: anima ergo coniuncta organis intelligendo augebitur: cùm
K per organa accipiat, quod intelligere possit. Et si dicamus à principio, cùm anima primū in corpus delapsa fuerit, propter teneritudinem organorū, & indispositionem intelligere non posse, cùm tamen hæc ad debitū statum peruenerint, anima sufficientius intelliget per illa, quàm aliàs intellectura foret, tunc subito nullo docente quisquam peritus esset. Nam cùm in actu omnis scientia naturaliter compossibilis sit in animabus antequam in corpora de astris delabantur iuxta Platonicam assertionem, & obliuionem propter corporum ineptitudinem inductam dicit, non oportet, vt postea paulisper cognitio præexistens acquiratur: sed ablato impedimento mollis carneæ à principio ad intelligere obuiantis omnia simul intelligat,
cum

cùm omnia in actu habuerit, nec nunc nouiter inquisitiua est. Sed quantumcumque anima disponatur ad intelligere existens in corpore necesse est, vt semper veritates successiuè acquirat: manifestè ergo apparet has veritates non præfuisse, sed nunc nouiter causari in anima. De his magis dictum est, cùm de positione Pithagorica ageretur.

Reflexio argumenti Platonis contra ipsum. Cap. LXXIX.

AMPLIVS autem cùm Platonici tradunt nos intelligere veritates rerum tam rectè de illis secundùm ordinem principiorum inquirimur, etiam si nunquam eruditi fuerimus. Dicendum est hoc potius contra ipsum militare Platonem. Nam nobis hoc euenit propter duo. s. quia principiorum naturalem cognitionem habemus. Secundò, quia naturaliter conclusiones inducuntur ex habitudine principiorũ. Nam secundùm Arist. 1. Poster. & vt nos experimur, omnis scientia, & notitia ex præexistenti fit cognitione. s. ex cognitione principiorum. In ipsis quoq; principijs naturaliter in virtute manent conclusiones: vnde idem Aristote. 1. Poster. ait, ꝙ posita in sillogismo propositione maiori, & minore, non est aliqua mora, quin intelligatur conclusio: quia naturaliter ex illis resultat. De primis autẽ principijs, quòd nobis nullo docente cognita sint, ambiguum nulli est: quoniam ipsa rerum experientia monstrat, & ob hoc ipsa principia communes animorũ conceptiones appellamus: quia omnes animi illas concipiunt, nulla in hoc diuersitatis opinionum interiecta distantia. Ea etiam dignitates vocamus, quia propositiones, quæ principia sunt in seipsis dignitatem habẽt, vt eis credatur nulla præcedente eruditione. Tunc igitur cùm quælibet sit in actu principiorum illa sine aliqua doctrina naturali intellectus vigere cognoscens, & habitudo principiorum ad conclusiones dependentes ex eis necessaria sit, fit vt quando aliquis quæsierit de veritate primorum principiorum ab aliquo, qui nihil vnquam di dicit, respondeat de eorum veritate. Et cùm immediatè quæsierit de aliqua conclusione dependenti ex illo principio, nulla alia interiecta respondebit quoq;. Nam sicut ipsum principium per se cognitum est, ita & habitudo dependentia ex principio ad cõclusiones immediatas est manifesta, & illius conclusionis inuentæ ad aliam immediatam: & sic hoc processu peruenietur vsque ad specialissimam conclusionem cuiusli bet artis. Ex his autem apparet, quòd per hæc Platonica assertio non confirmetur, sed potius infirmetur. Nam si aliquem in actu sciuisse omnia asseruerimus, & oblitum fuisse: postea verò ea, quæ cognita fuerãt reuiuiscere, non solùm de conclusionibus respondere sciret, quando rectè inquireretur: sed etiam si inquireretur nullo ordine posito, vel præuio de principijs, & immediatè de vltima conclusione artis: nam si aliquis ideo respondet inquisitus, quia in actu habet intra se ea, de quibus respondet, cùm omnia in actu habeat, de quolibet eorum verè proferre poterit, cùm tam nullum eorum ad alterum dependentiam vllam habeat, inquantum cognitum est in actu, sed cùm est cognoscibile. Sed solũ inquisiti respondent, inquantum primò inquirunt de eis, quæ per se nota sunt: & consequenter de eis, quæ immediatè dependent: aliàs autẽ respondere nescirent: non ergo isti hæc respondent, quia aliquando in se horum cognitionem habuerint, aut nunc habeant: sed quia ex virtute cognitorum necessariò dependent ipsa cognoscenda, cùm ordo necessariæ illationis inter illa est, quod in omnibus syllogismis & consequentijs necessarijs apparet: ibi enim inducitur id, quod incognitũ est ab eo, quod est cognitum, quia ordo illius dependentiæ necessarius est. Est autem, & huius alterum signum, quoniam non reperiet Plato, aut quisquam huius positionis assertor hoc in quolibet homine, sed in eis solùm, qui naturali pollent ingenio. Hi enim interrogati per ordinem: etiam si nunquam eruditi respondent ad ea, de quibus inquirũtur. Et hoc est, quia hi, qui naturali quodã vigent acumine, sicut prima principia cognita habent: ita quoque & conclusiones cognoscunt, cùm cognoscant habitudinem principiorum ad immediatas conclusiones. Qui tamen ingenio caligant, & si de principiorum veritate quæsiti vera respondeant, mox tamen, vt de sequentibus veritatibus inquirantur, delirare incipiunt: quoniam habitudo horum mutua illis cognita non est, sed doctrina quadam egent. Si tamen animæ omnium essent in actu intelligendi omnia antequam delaberentur in membra, æque isti, quos ingenio hebetes appellamus ad omnia respondere valerent, sicut qui valentissimi sunt. Ex dictis autem aliqualiter manifestum sit de positione platonica circa habitudinem animarum corpore solutarum, & an stare possit.

Primorũ principiorum noĩa multiplicia.

Virgilij opinio verior Platonis opinione de locis animarum corpore solutarum. Cap. LXXX.

HAEC autem quanquam Plato senserit, aliter tñ Virgilius platonicus, atque poeta opinatus est: & si poeticus ei mos gerendus sit: veritati tamen catholicæ magis consentaneus est, quàm pura platonica assertio. Disputat enim de locis animarum corpore solutarum quasdam platonicas assertiones statuens licèt poeticis integumentis, de quibus in 6. Aeneidos. Introducit enim Aeneam Troianum petentem à sibilla Cumana, vt eum per infernas ducat sedes, quo pacto ei Anchisem patrem suum videre, atque eidem colloqui contingeret. Quo fretus ductu Sibyllæ cum Aeneas Anchisem alloqueretur de omnibus, quæ sibi inquirenda occurrerãt, qualiter apud inferorum ageretur loca, pater vt Aeneas sciscitatus fuerat, respondebat. Tandem inquisiuit, an de tartareis illis sedibus in cęlum animas aliquas ire contingeret, vel aliqua in corpore reuerti. Ad hoc autem Anchises pater quasi aliquid magnum enodare nitẽs, primò de natura animarum disseruit, dicens, quomodo in singulis rebus anima esset, & de anima mundi. Adiunxitq; animas mox à carneo solutas carcere inferorum petere loca, ibique iuxta delictorum qualitatẽ varios suscipere cruciatus, quibusdam viuaci igne scelera exuruntur: alijs autẽ in magnitudine vasti equoreo sub profunditate fluctuum facinorum eluuntur pœnæ: quædam autem suspensę ad auras pendent. Cùm verò temporum diuturnitate scelerum maculas prorsus eluerint, ad elisios mittuntur campos, qui tartareis sedibus propinqui sunt: ipsosque poetarum communis conceptio beatos vocat campos, in quibus cùm per mille annos perstiterint nullo pęnitus remanente quod purgari debeat in animabus, sed ad modum ignis puri plenam adeptis sinceritatem omnes illas animas elisiorum camporum per vices suas Deus ad lętheum amnem facto conuocat agmine, vbi cùm obliuiosam illam aquam hauserint: sui ipsarum prorsus oblitæ velut si inebriatæ forent, in corpora redire desiderant: quam obliuionem ob hoc Deus fecit, vt ad corpus gratis redire curarent. Redeunt ergo iterum in corporibus victuræ, rursusque sedes tartareas, atque Elysios petituræ campos. Hæc positio cũ Platonica satis consonat, quin potius Virgilius, vt quibusdam videtur cum prorsùs platonicam teneat positionem,

Animæ in inferno diuersis pęnis cruciãtur ꝓpter diuersitatem demeritorum.

Differētia pitagoreorū opinionis de aīa à platonicorum positione.

nem, nihil aliud, quàm Plato exprimere voluit. Plato tamen planè, vt Philosophum decet: Virgilius autē per quibusdam circulationes iuxta poetarum officia obliquauit. Differt autem ista positio à Pitagoreorum positione: nam illa nec in astra iuxta platonicam positionem, nec in infernas sedes, atque Elysios campos iuxta Virgilium reduces facit, sed mox à corporibus exeuntes in alio corpore, siue hominum, siue bestiarum, vt sors obtulerit subintrare cogit.

Versus virgilij in sexta quibus Aeneas alloquitur Anchisem. Cap. LXXXI.

QVAE autem de Virgiliana positione circa animarum statum enarrata sunt, habentur à Virgilio Aeneidos lib. 6. cùm introducitur Aeneas loquens, & Anchises pater respōdens, & dicitur.

O' pater an aliquas ad Cœlum hinc ire putandum est
Sublimes animas? iterumq; ad tarda reuerti
Corpora? quæ lucis miseris tam dira Cupido?
Suscipit Anchises, atque ordine singula pandit.
Dicam equidem, nec te suspectum nate tenebo.
Principiò Cœlum, ac terras, camposq; liquentes.
Lucentemq; globum lunæ, titaniaq; astra.
Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus.
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
Inde hominum, pecudumq; genus, vitæq; volantum.
Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.
Igneus est illis vigor, & cœlestis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant.
Terreniq; hebetant artus, moribundaq; membra.
Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq;, nec auras
Respiciunt clausæ tenebris, & carcere cæco.
Quin & supremo cum lumine vita relinquit:
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excidunt pestes, pœnitusq; necesse est,
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum
Supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes.
Suspensæ ad ventos. Alijs sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes. Exinde per amplum
Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe.
Concretam exemit labem, purumq; relinquit.
Aethereum sensum, atque aura simplicis ignem.
Has omnes, vbi mille rotam voluere per annos:
Lethæum ad fluuium Deus euocat agmine magno:
Scilicet immemores supera vt conuexa reuisant:
Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

Multiplices pœnæ in inferno.

In hoc Inferno pœnarum multiplicitates in eodem sexto Virgilius esse asserit, ita quòd enumerari nequeant, cùm ait.

Non, mihi si sint centum linguæ, oraq; centum,
Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

Multiplex nomen Siciliæ.

In hoc autem Virgilius non solùm Infernum esse eluendis sceleribus deputatum asseruit, sed etiam vbi fuerit expressit. Dixit enim illum esse in terra Siculorum, quæ olim Ciclopia, aut Trinacria, aut Sicamina dicta est, nunc verò vulgariter Sicilia dicitur, apud ciuitatem Cumarum, à qua Sibylla Cumana, vel Cumea dicta est: quam oraturus Aeneas adijt, tanquam Apollinis vatem, vt ei inferni referaret abscondita ostendens ei Anchisem patrem suum. Huius autem causa est, quoniam in Sicilia quædam vorago est patens, quæ fumiferos eructat ignes: quàm

F poetæ Aethnam vocant. Alia quoque est, quam Vulcanum dicunt, quæ identidem emicantes ignes euomit. Nullus igitur poetis conuenientior in toto orbe ad ponendum inferni locus visus est, quàm terra Siculorum. In hac autem statuit Virgilius ad stygium fluuium nautam animarum ad infernas sedes transeuntium portitorem, quem Charontem nuncupauit. Descripsit quoque tres inferorum iudices, multa quoque personarum dudum Aeneæ cognitarum supplicia designauit, & causas. Alia quoque ad idem pertinentia, de quibus omnibus per totum sextum Aeneidos agitur nullo penitus mixto. Hanc eandem positionem sequitur Seneca in Tra-

G gędia prima, cuius titulus est. Hercules furens, cū introducitur Theseus cū Hercule de inferis egressus Amphitrioni regi principatum inferorum, & habitudinem enarrare, cunctarumque animarum cruciatus, vt patet in carmine sexto, quod incipit. Vtrum ne visus vota decipiunt meos. Hanc eandem positionem tenet Ouidius Metamor. lib. 4. Idem autem omnes alij poetæ expresserunt, qui propriè poeticè locuti sunt.

Duo loca animarum post mortem, & quædam de campis Elysiis. Cap. LXXXII.

EX dictis autem horum duo animarum receptacula post mortem manere patet. s. Purgatorium,

H & Paradisum. Primus quidem locus, in quo Virgilius cœteriq; poetarum animas pro flagitiorum mensura puniri dicunt infernus dici nequit, eo modo, quò nos catholice loquentes infernum appellamus. Infernum siquidem catholicorum vocat assertio pœnalem locum, in quo seueritate pœnali animæ in æternum cruciantur remissione pœnitus interdicta. Nullum tamen Virgilius locum assignat, in quo pœnalis quæcunque acerbitas aliquando nō terminetur. Nam cùm illas stygias sedes animæ subintrauerint vsquequo iuxta scelerum mensuram pęnarum quantitas exequetur, illic mancipatæ sunt: cunctis autem veteribus maculis dignè sublatis ad campos Elysios transmittuntur, vbi læticiæ locus est: nulla namq; ibi

Infernus sm Virgilium quomodo differat à positione fidelium.

I irrogatur pœnalitas. Secundus locus, quem animarum à corpore solutarum poetæ receptaculū faciunt ad cāpos Elysios pertinet, vbi animæ in amenis vagantur locis cū delictorū condignas pęnas eluerint. Hunc non iniuria quis Paradisum appellare valeret. Nam vt in Paradiso nos simpliciter quietem ponimus: ita isti quædam in Elysijs campis constituunt, quæ nos de Paradiso prædicamus. Nos enim eas animas, quas in cęlo collocamus integram puritatem consecutas fuisse asserimus, nec in eis quidquam eluendum relinqui, aut quouis purgandum modo. Animæ tñ quæ ad Elysios transeunt campos quanquam nihil vlterius męroris, aut alicuius pęnalitatis sublaturę sint. Ad totalem tamen nōdum puritatem peruenerunt,

Camporū Elysiorum à Paradiso differētia.

K quantam in cęlesti igne, vel æthere ponunt. Cùm verò per mille annos singulæ in Elysijs campis permanserint, pęnitus depurantur: ita vt æthereum sensum, & simplicis auræ, igneæque naturæ puritatem suscipiant. Alia differentia Paradisi, quam fides catholica astruit à positione Elysiorum camporum est; quia q semel in æterna vita potitur, in ea super manet, qui tñ de stygijs sedibus secundùm Virgilianam positionem in Elysios transibant campos, ibi mille annis manentes instar puritatis cęlestis ignis reducebantur: tunc in agmen magnū à Deo aduocati lethei fluminis aquas bibentes eorum, qui pertulerant oblitis, ac si nūquam quidquam boni, aut mali pertulissent, in corpora redire desiderabant, atque redibant. Aliæ quoque huius

multæ inter Virgilianam de campis Elysijs, & catholicam positionem de Paradiso differentiæ sunt, quas assignare facile esset. Causas autem quare poetæ singula horum dixerunt præcipuè Virgilius, qui in his magis instat, & qualiter Virgiliana positio ad Platonicam reducatur speculari differentis considerationis negocium est: ideo à præsenti secludatur. Hanc autem Virgilianam positionem, & ceterorum poetarũ de receptaculis animarum post mortem antiqui Phylosophi inter Gentiles improbant. Pytagoras namque infernum, & penas, aut gaudia post mortem esse negauit, asserens ista esse poetica figmẽta, & ꝙ animæ semper transeant per corpora. Cuius positionẽ recitauit Ouidius Metamorphoseos 15. dicens.

Pytagore opinio de anima, & inferni pęnis.

O' genus atonitum gelidæ formidine mortis.
Quid stygia, quid manes, quid numina vana timetis?
Materiem vatum, falsiq; periculi mundi:
Morte carent animæ, semperq; priore relicta
Sede: nouis habitant domibus, manentq; receptæ.

Sed huius positio in præcedentibus improbata ex parte est. Alij tamen rationabilius in hac parte locuti positionem poetarum de receptaculis improbant. Sic enim Tullius primo lib. Tusculanarum quæstionum eam improbat, atque apud omnes Phylosophos eam asserit improbari. Vilipendit quoque, atque exprobat Iuuenalis Poeta Satyricus hanc positionem Satyra secunda, quæ incipit: Vltra Sauromatas libet ire, & glacialem. Cùm ait:

Iuuenalis negat infernum esse.

Esse aliquos manes, & subterranea regna.
Et contum & stygio ranas in æquore nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cimba:
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ære lauantur.

Animas ad Cœlos euolare, & quædam de dijs. Cap. LXXXIII.

ADDVNT autem poetæ quorum præcedens positio extitit animas in Cœlo esse. Has autem de stygijs sedibus, aut Elysijs campis ascendere non ponebant, sed ex terra ipsa ferebantur in cęlum nullo impediente. Hos autem, qui de terra in cęlum ascenderunt Deos dicunt, viuentes in corporibus, & animab⁹. Hos etiam stellas esse asseuerant. Quamlibet namq; magnam stellam, aut constellationem pluribus constantem astris Deum dicunt. Sed in his Deorum numerositate trifariam fecerunt partitionem, quosdam selectos Deos, idest, multum electos appellãtes: alios autem semideos, quia ex media parte dij sunt: tertij autem rustica numina appellantur. Primi autem, ꝗ selecti, idest, seorsum electi, aut valde electi dicebantur vigintiduo erant, de quibus Seneca in multis locis. De his quoque tangit August. lib. 6. & 7. de Ciui. Dei. Hos enim Deos selectos diffiniunt, qui ex vtroque parente dij sunt: genitor namque, & genitrix dij sunt, Deos namque selectos, atque per hoc maximos sexuum commixtione, vt cunctis animalibus conuenit prolem gignere poetę palam confitentur, & ꝓferunt. De his Marcianus, Mineus, Fœlix, Capella libro de Nuptijs Mercurij, & Phisiologiæ prosa prima. In secundo gradu Deorũ Semidei ponebantur. Hi enim integrè dij non sunt, sed ex dimidio Deos esse nominis eorum origo prodit. Hoc autem, quia non extitit eis vterque parens Deus, sed vnum parẽtem Deũ, alterum autem hominem habebant. Omnes autem huiuscemodi Semideos Poetæ primo homines mortales fuisse asserunt: postea vero in cęlũ ad astra trãslatos, ipsosque in astra conuersos asseuerant. Sic enim Romulum Semideum dicunt, quoniam eum Martis,

A qui Deus erat, filium, & Iliæ virginis filiæ Numitoris regis affirmant. Sed in hoc Romani Poetæ nimis auctori vrbis suæ Romulo indulserunt. Nam Ilia Romuli mater, cùm virgo vestalis ab Amulio auunculo suo effecta foret, vt ex ea nulla regnatura proles nasceretur, Numitori auo materno successura per stuprum à quodam ignoto viro deflorata est: quàm cũ Amulius prægnantem reperisset, vsque ad partus effusionem conseruans, iuxta vestalium virginum antiquam legem viuentem tumulauit: paruuli autem in Tyberi expositi à quadam lupa enutriti sunt. Nè tamẽ Romani autorem suum vrbis, patris in natalibus defectum pati confiteantur, si eum ignoti cuiusdam viri filium prædicauerint, à Marte Deo bellorum matrẽ

Romuli natiuitas.

B eius grauidatam tradiderunt. De his tangit Paulus Orosius libro de Ormesta Mundi. Herculem quoq; Semideum dicunt, quoniam pater eius Iuppiter Deus extitit, mater tamẽ eius mortalis fuit. s. Alcmena vxor regis Amphitrionis. Idem de Perseo filio Iouis, & Danaes. Idem de Mercurio Iouis, & vnius de septem Pliadibus, quæ Maia dicitur filio. Alijs autem Semideis præpostera origo erat. s. vt earum patres mortales forent, matres autem deas habuissent. Sic enim Aeneas filius Anchisę viri Troiani, & Veneris deę prædicatur. Achilles quoque à Peleo, & Thetide genitus est. Peleum enim mortalem asserunt virum: Thetidem autem maris deam, atque inter selectos computatam. Multi quoque in hunc modum de Semideis

C sunt. Præter hos autem alij Semidei sunt, quos ex neutro parentum Deo natos dicunt, sed eos admirabilium factorum gloriam supra cęlos tollens vertit in astra. Sic enim multi in cęlo stellificati referuntur. Sic septem Pliades, quæ alio nomine septem Athlantides nuncupantur à patre matreque mortalibus, scilicet, Athlante, & Pleyone in cęlo locauit antiquitas, quam septem stellarum constellationem vulgus septem capellas vocat. Sic quoque septẽ hyades, quas Latinè situlas appellamus, in cęlo gentilitas collocauit, quas vulgato nomine proferentes, Gallinam cũ pullis appellamus. Idem de Calistone, quæ alio noīe parrasis dicitur: & de Archade filio eius in Septentrionales conuersos vrsas. Tertium genus Deorum

D in rusticis numinibus collocatur. Horum autem ꝗdam in Cœlo sunt: alij autem nequaquam. Eorum autem numinum rusticorum, qui cęlestes mansiones non habent: quædam aliquando in cęlo, manebunt, alia autem non, sicut declarauit Ouidius Metamor. lib. 1. cùm de diluuio Deucalionis incipiat, in quo Iupiter vniuersam terram delere noluit, nè cùm ea rustica numina, quæ nondum in cęlum peruenerant delerentur. Alia autem horum in cęlo sunt, de quibus Marcianus, Mineus, Fœlix, Capella in libro primo de Nuptijs Mercurij, & Physiologiæ in prosa penultima, vbi totum cęlum in decem septem mansiones diuidit, in quarum qualibet dij aliqui de rusticis numinibus morabantur. De his autem dicit, quod Iouis

E iussu corrogati sunt, vt deliberarent an Mercurij, & Physiologiæ deberent coniugalia fœdera copulari. De his dijs poetæ innumera deliramenta confingunt, de quibus pęnitus subticuisse expediens est.

Quædam ad superiora attinentia. Cap. LXXXIIII.

OMNIVM autem horum Deorum turbam, tã selectorum, quàm semideorum, & rusticorum numinum gentilitas fęlicem fecit. Hi enim in quodam tertio loco, aut receptaculo erant, qui Paradisus dici posset. De his verò dissimile est ad animas, quæ in Elysijs morãtur campis: nam quæ Elysios campos tenent euoluta mille annorum rota ad Letheum flu-

men

men agente Deo conuocantur, vbi hausto obliuionis poculo, omnium, quæ pertulerant immemores facti, in corpore redire desiderant, ac redeunt. Animæ autem, quæ super astra sunt, aut in astrorum conuersæ substantiam amplius in corpora reditura non sunt, sed in eisdem in æternum manent. Sicut autem prior Virgiliana positio à Phylosophis reprobatur, ita & ista improbanda est, quoniam manifestiores errores continet, si inspiciantur. Apud antiquos igitur, qui aliqd sapiebant, nulla præcedentium fouetur opinio. Nec enim contra vtramque argui expedit: nam cùm liqde errores contineant, à seipsis arguuntur: in ea autem arguendo niti fortassis conueniens est, quæ cùm in re falsitatem contineant, veritatis tamen, aut probabilitatis cuiusdam gestant effigiem.

Opinio manifestè falsa nō indiget improbatione.

Tullij opinio de animabus, & de beatitudine.
Cap. LXXXV.

INSPECTIS autem positionibus, quæ præeesssere, Tullius Romanæ eloquentię pater, qui tam in Rhetorica, quàm in Phylosophia satis floruit, qui & Phylosophorum antiquorum ferè nouissimus extitit, ante Christi natiuitatem per annos non quadraginta defunctus: inquirens de statu animarum post mortem, animas immortales esse dixit, easque de conditione cęlestis ignis, ex quo omnia stellarum corpora sunt. Post mortem autem luteo solutæ carcere liberiores sunt in intelligendo. Leuitate quoque sua in cęlos conscendunt, solari corpori, aut aliarum stellarū se orbibus coniungentes: & quia animæ de natura ignis cęlestis, (vt ipse opinatur) sunt, similia quoque à similibus adiuuantur, necesse est, vt animæ nostræ cęlestibus coniunctæ corporibus ad intelligendum aptiores sint, atque liberiorem actum habeant. Ex eo autem eminentissimo loco terræ globum, & maris anfractus, & obliquas circulationes, atque aerearum regionum distensionem intuentur, & intelligunt cuncta, quæ sunt. In his autem perfectum Deorum gaudiū consistit, à quò nunquam sibi cessandum est, nec aliarum gerendarum rerum curas habent. De his Tullius lib. primo Tusculanarum quæstionum. Inter omnes autem in superioribus enarratas gentilium positiones, nulla est, quæ ita rationi, atque fundamentis catholicorum consentanea sit. Hæc tamen adhuc à catholica positione satis discors est. Primò quidem, quia nulla post defunctum morte corpus animabus eluēdorum scelerum purgationem relinquit: ad participationem tamen fructus vitæ æternæ neminem catholica consentit positio, nisi eum, qui penitus ab his expiatus est. Secundò differt à positione catholica, quoniam catholicè loquentes in visione Dei beatitudinem collocamus, cùm Deus summum bonum sit. Hic tamen Cicero in consideratione totius cœlestis globi, & elementaris regionis aspectu, atque perfecta negligentia fęlicitatem ponit, sed in hoc quamquam amplius aliquid sit, sufficiat tamen quod dictum est.

Marcianus, Mineus, Fœlix, Capella de beatitudine, & quædam de varijs dijs. Cap. LXXXVI.

MARCIANVS, Mineus, Fęlix, Capella profecto vir magni ingenij, qui in quibusdā poeta, in alijs autem purā, vt ipsi videtur, secutus veritatē de fęlicitate in quibusdam fidei catholicæ concordauit, ait (nec quidem poetico more, sed quantum ei intelligi datum est) totam mundi huius magnitudinem à summo cęlorum cardine vsque ad terram multiplicium spirituum numerosa varietate repletam, ac distinctam fore, vt Physiologia Iunone teste didicerit.

F Totam nempe cęlestium corporum magnitudinem à summo vsque ad concauum lunaris globi in duas secuit partitiones. Nam à summo cęli vsque ad solis orbem spiritus quosdam inhabitare dicit, qui corpora astrorum superiorum inhabitant, atque mouēt ignea natura fulgentes. Hos Deos cęlestes appellamus rerum ocultarum cātores, qui quoniam mundanarum rerum curam nullam gerunt, impassibiles appellat. De his enim ait lib. de Nuptijs Mercurij & Physiologiæ in secundo prosa secunda: illi, inquit, quos ignitæ substantiæ flammantisque suspicimus ab ipso ętheris: sphæręque superioris ambitu vsque ad solarem circulum demeantes ipsi dicuntur dij, & cęlites aliàs perhibentur, causarumque latentium arcana componunt: sunt enim priores, nec ad modum eos mortalium curarum vota sollicitant, apathesque perhibentur. Illic

G Iouem regnare certissimum est. Consequenter autem in secunda cęlestis globi partitione à solari regione vsque ad concauitatem lunaris circuli trifarias spirituales substantias collocat: Deos.s.& genios, atque lares. Deos enim primos collocat in ipsorum astrorum latentes corporibus, atque in ipsa cęlesti vagantes magnitudine, quos dicit potestatē habere minorē eis, quos supra descripsimus, nec æqualiter esse fœlices. Hos quoq; somnijs, & augurijs, & vaticinijs, & in animalium extis præsidere aiunt. Interdum etiam inquirentibus de occultis vocaliter respondere: interdū verò cęlesti significatione, vt in fulmine, aut cometis currentibus, vel alterius generis rerum manifestare la

H tentia. Secundi autem in hac cęlesti inferiori regione genij sunt. Hos enim præsidere hominibus, & populis ait. Hoc pacto, vt cùm quisquam mortalium in lucem eruperit, ei genius addatur, qui spiritus quidam cęlestis est fideliter, ardenterque commissum sibi custodiens, eique conuenienter in agendis consulens. Hi enim custoditorum à se cogitationes superioribus enunciant dijs, qua ex re angelos.i.nuncios eos vocatos dicit. Hos etiam pręstites à pręsidendo vocari inquit, quoniam commissis sibi præsint. In hunc autē modum populis singulis, sicut & priuatis viris genios custodes à diuina superum potestate assignatos ait, qui facta populorum diligenter curent: hosque dicit

Dij genij darī in custodiam hominum

I à populis exorari, sicut à quolibet suus genius exoratꝰ. In his quo spiritu ductus sit, vel an casu vera protulerit, nescio: sed à Sacræ Scripturæ diffinitione in his, quæ de genijs dixit, nihil delirasse constat. Sic enim Sacra Scriptura, tam noui, quàm veteris testamenti angelos personarum priuatarum custodes asseuerat, & ipsorum populorum, hæc eademque facere, quæ iste rettulit. Tertii autem in hac cęlesti secunda regione lares sunt, qui animæ fuere mortalium, quos meritorum excellentia ad eum duxit incolatum. Sunt enim istæ animæ purissimæ, quæ & interdum tanta puritate vigere queunt: vt Iouialem transcendant orbem. De his in eadem prosa dixit: At infra solis meatum vsq; ad lunarem globum secundæ bea-

Dij lares fuerūt aīæ mortaliū.

K titudinis numina sub parisque potentiæ, per quæ tamen vaticinia, & somnia, atque prodigia componuntur. Hæc aruspicio exta phisiculant admonentia quędam, vocesque transmittunt auguratis loquuntur hominibus: plerumque enim quærentes admonent, vel syderis cursu, vel fulminis iaculo, vel ostētaria nouitate. Sed quoniam vnicuique Deorum superiorum singuli quique deseruiūt, ex illorum arbitrio istorūq; comitatu, & generalis omnium præsul, & specialis singulis mortalibus genius admouetur, quem etiam pręstitem, eo quòd præsit omnibus gerendis, vocauerūt. Nam & populi genio cum generalis poscitur supplicant, & vnusquisque gubernatori proprio dependit obsequium; ideoque dicitur genius quoniam cū quis

hominum

hominum genitus fuerit mox eidem copulatur. Hic tutelator fidiſſimuſque germanus omnium animos menteſque cuſtodit. Et quoniam cogitationum arcana ſuperæ annunciat poteſtati, etiam angelus poterit nuncupari. Hos omnes Græi dæmones vocant. Apo tu Dumonias, Latini Medioximos vocauerunt. Qui quidem omnes minus lucidè ſplendentiſque naturæ, quàm illi cœleſtes, ſicut conſpicis approbantur: nec tamen ita ſunt corpulenti, vt hominum capiantur obtutu. Hi igitur lares hic poſt membrorum nexum degunt animæ puriores, quæ plerumq; ſi meritorum excellentia ſubuehantur, etiam circulum Iouis, & flammantia ſepta tranſiliunt. Quòd autem animæ carcere luteo ſolutę in ſuperiorem cœli partem aliquando tranſeant, ſi magni meriti extiterint, idem Marcianus lib. 2. proſa vltima indicat, dicens, Phyloſophorum ibi eſſe numeroſitatem, inquiens: Elementorum quoque præſides, angelicique populi pulcherrima multitudo, animæque præterea beatorum veterum, qui iam cęli templa meruerant, greſſus maiugenæ ſequebantur. Linum, Homerum, Mantuanumque vatem redimitos, caneteſque conſpiceres, Orpheum, atque Ariſtoxenum fidibus perſonantes: Platonem, Archimenidem, ſphæras aureas deuoluentes. Ardebat Heraclitus, Vdus, Thales: circunfuſus athomis Democritus videbatur: Samius Pythagoras cœleſtes quoſdam numeros replicabat: Ariſtoteles quoque per cœli culmina endelechiam ſcrupuloſius requirebat: Epicurus verò mixtas cum violis roſas, & totas apportabat illecebras voluptatũ: Zeno ducebat fœminam prouidentem: Archeſilaus collum intuens columbinum: multuſque præterea palliatorum populus ſtudijs diſcrepãtibus diſſonabat.

Sciẽtię acquiſitę remanent in animabus beatis.

De ſectione ſphæræ actiuorum, & paſſiuorum.
Cap. LXXXVII.

CVM autem Marcianus, Mineus, Fęlix, Capella totam ſuperioris ætheris, & cœleſtis globi capacitatem ſpiritibus diſtribuerit prælibatis: eam partẽ, quæ à cęlo lunæ vſque ad terram reſtat, in duas quoque ſectiones bipartit. In prima iuxta lunarem circulum verſus terræ ſoliditatem ſemideorum variam collocat multitudinem, de quibus ſupra ex parte dictum eſt: hos enim Græci Aemicheos vocant, ideſt, ex media parte Deos, quos mortales aliquando fuiſſe aſſerit, ibique nunc eorum manere ſpiritus. Vocat autem ſemideos non ex eadem origine, quam ſupra tetigimus: nam non ſibi conueniunt omnes Phyloſophi, atque Poetæ. Dicit ergo ſemideos illos eſſe, quos quaſi Dei quadam prouidentia ad vniuerſalem mundi vtilitatem geniti ſunt, vt Hercules, qui monſtra domuit, alij quoque, qui humanis negocijs artes quaſdam neceſſarias aliaſque perutiles inuenerunt. De hoc in prædicto libro ſecundo proſa ſecunda, ait. De hinc à lunari circulo vſque ad terram quidquid interparet interſticij proprij partitione diſcernitur: & ab orbe lunari interfuſa medietas diſperatur, ſed ſuperior portio eos, ſicut conſpicis, claudit, quos Aemitheos dicunt, quoſque latino ſemone ſemideos conuenit nominare. Hi animas cœleſtes gerunt ſacraſque mentes, atque ſub humana effigie in totius orbis commoda procreantur. His animus datus ex ſempiternis ignibus, quæ ſydera, ſtellaſque vocamus. Qui quidem plerumque ſui miraculo fidem fecere cœleſtium, vt in hortu Herculis geminatæ noctis obſequium, ſerpenteſque idem paruus oblidens vim numinis approbant. Tages ſultis emicuit, & ritum ſtatim gentis ſignumque monſtrauit. Hamon apparuit cùm cornibus arietinis, & veſtimento lanuto,

Quid Semidei.

A atque ſitientibus vndam fontis exhibuit. Quid loquar eos, qui primi mortalibus vſum rerum maioraque commoda præſtiterunt? vt vitem Dionyſius apud Thebas, Oſiris apud Aegyptios hauſtum vini: vſumque comperiens, frumentum Iſis in Aegypto: Tritholemus apud Athicos docuere, eademque Iſis lini vſum, ſementemque monſtrauit: comminuendæ frugis, farris fragmenta Pilumno ſignat Italia: aſcribit Aeſculapio Græcia medicinam. Alij quoque huiũs generis homines in diuinandi vſum, & pręſcientiam procreati, vt Carmẽtis in arcadia ab effuſo per vaticinia carmine memorata eſt. Sibylla, vel Aerithrea quæque Cumea eſt, vel Frigia, quas non decem, vt aſſerunt, ſed duas fuiſſe non neſcis, ideſt, Erophilam Troiani Marmenſi filiam, & Symachiam Hypothenſis filiam, quæ Aerithrea progenita, etiam Cumis vaticinata eſt. Ex hac diuinandi poſſibilitate Amphiaraus, Mopſuſque cęlebrati.

Inuẽtores nouarum rerum.

B

Quædam de animabus, & de dijs ad ſuperiora attinentia.
Cap. LXXXVIII.

AD ſecundam autem aereæ regionis partem, quæ à media aeris parte protenſa terræ contermina fit: Aemitheos, & Manes, atque heroes idem Marcianus ponit. Non enim omnium ſemideorum, quos Græci Aemitheos memorant, eadem excellentia eſt, ideo & ſi quidam coniunctam lunari orbi portionem aſſumpſerint, alii tamen minoris meriti ſecundam, quæ terræ propinquior eſt, partitionẽm poſſederunt. Hic quoque heroes ſunt, quos quidam ſpirituales valde, atque aereos viros appellant, humanam prorſus in virtute conditionem ſupergreſſos, à quibus moraliter loquentes virtutem heroicam appellamus, de qua Ariſtotelis Ethicorum libro ſeptimo: Marcianus tamen eos heroes à terra vocat, quoniam hi ſpiritus ſunt, qui in terrenis corporibus aliquando fuerunt. Addit autem, & in hac regione manes eſſe, qui animæ ſunt, quas dicit ibi eſſe antequam humano corpori vniantur. Hos manes dicit, in commixtione viri & fœminæ miſceri ſeminibus, eoſque corpora vegetare. In quo iſti aſtruunt omnes animas hominum ante corporum formationem præfuiſſe in aerea regione, ſicut quidam de noſtris arbitrati ſunt, omnes animas à Deo ſimul fuiſſe creatas, & poſtea ſucceſſiuè in formatione corporum eiſdem admiſceri: ſed hoc falſum in ſuperioribus quoque improbatum eſt, cùm de poſitione Pythagorica ageretur. Hæ autem animæ manes vocantur: quia de parentum ſeminibus manant: nam cùm ſeminibus commiſceantur, cùm deciduntur, ex eiſdem manare perhibentur. Cùm autem à corpore animæ iſtæ ſolutæ fuerint, quædam Lemures dicuntur: aliæ verò laruæ perhibentur, ac maniæ: nam ſi bonæ in corporibus fuerint, cùm ab eiſdem receſſerint manes, & agathos eas dicimus. Si verò morum prauitate in corporibus peruertantur, laruæ vocantur, & cachodæmones, & ſicut viuentes in corporibus delectantur, ita poſt mortem gaudent in eiſdem. De his in eadem proſa ait. A medietate verò aeris vſque in montium, terręque confinia Emithei, heroeſque verſantur, qui ex eo, quòd terram heram veteres dixere, heroes nuncupati, ibique manes, ideſt, corpori humano præſules attributi, qui parentum ſeminibus manauerunt. Denique hæc omnis aeris à luna diffuſio ſub Plutonis poteſtate conſiſtit, qui etiam Summanus dicitur, quaſi ſummus manium: hic luna, quæ huic aeri præeſt proſerpina memoratur. Verum illi manes, quoniam corpori ſuo illo tempore tribuuntur, quo fit prima conceptio, etiam

C

D

E

post vitam hisdem corporibus delectantur, atq; cùm his manentes appellantur lemures, qui si vitæ prioris adiuti fuerint honestate, in lares domorum vrbiumque vertuntur. Si autem deprauantur ex corpore, laruæ perhibentur, ac maniæ. Manes igitur hic tam boni, quàm truces sunt constituti: quos agathos, & cachosdæmonas memorat Græca descriptio. Sunt autem præter dicta spirituum genera quidam alij, qui circa ipsum terræ globum in aere quodam detinētur: circa terram namque aer repercussione radiorum eleuatorum calefit, & eleuatione humiditatum quarundam ingrossatur: ex quo clausulis, & turbidus fit. Multę autem animarum à corporibus egressę cùm æthereas sedes petere enitantur, turbidi aeris madore, & calore inuoluuntur: vbi secundùm Iudicij Plutonis, qui Beionis, aut Vedius, idest, malus Iuppiter, aut malus Deus dicitur, arbitrium puniuntur: vnde Poetarum originem positio sumpsit animas in flegetonte torqueri, scilicet, in fluuio quodam ardenti. De his in eadem prosa ait. Circa verò ipsum terræ circulum aer ex calore supero, atque ex halatu madoreque infero turbidatus egredientes à corporibus animas quodam fluenti æstu collidens non facile patitur euolare: hincque tractum Pyr Phlegetonta solertia poeticæ adumbrationis allusit, atque in eo perhenni strepitu volutata colliditur animarum, quas Vedij adiudicarit impietas.i.Pluto, quem etiam Ditem, Veiouemq; dixere. Hic enim est in generali animarum status secundùm positionem Marciani, quam ex superioribus prosecuti sumus. Præter hos autem, & ipsos viuentes homines, qui nondum statum suum habent: quoniam viatores corruptioni appropinquantes sunt, inter viuentes sunt, quorum terra secundùm Marcianū, & Gentiles Poetas plena perhibetur, ipsaque terræ secreta, quæ hominibus sunt, penetrant. Quorum quidam in montibus, alij verò in lacubus, & fluminibus habitant, ad quos etiam Nimphæ, Driades, Orreades, & Naiades, atque Mapeæ pertinent. Hos enim Gentilitas Panes, Satyros, Faunos, & Nimphas vocat, atque Syluanos. Ouidius autem 1. lib. Metamorph. ad Deos ista pertinere dixit: sed ea rustica numina appellantur, de quibus dicit, ꝙ ad tēpus in terra manent, posterius autem in Cœlum transferrentur. Nam vt Marcianus ait, mortales sunt, quanquam longo tempore viuant. De his enim idem Ouidius ait:

Dij Siluestres.

Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Nymphæ,
Fauni, Syluaniq;, & Monticolæ, Satyriq;:
Quos quoniam nondum Cœli dignamur honore,
Quos dedimus certe terras habitare sinamus.

De his dicitur, quòd quanquam post longa tempora moriantur: diuinandi tamen, & nocendi, atque incursandi, præsentiendique potestatem habent. De his Marcianus eadem prosa ait: Ipsam quoq; terram, qua hominibus inuia est referciunt longęuorū chori, qui habitant siluas, nemora, lucos, lacus, fontes, ac fluuios: appellanturque Panes, Fauni, & satyri, syluani, nimphæ, fatui, fatuæ, vel fantuæ, vel etiam fanæ, à quibus fana dicta sunt, quòd soleant diuinare. Hi omnes post prolixum æuum moriuntur, vt homines: sed tamen & præsciendi, & incursandi, & nocendi habent præsentissimam potestatem. De his autem quanquam Marcianus non expresserit quid post mortem habituri sint: Ouidius tamen dixit, eos in cęlum transferendos. Addit quoque idem Marcianus de illo vero Deo, qui cœterorum Deorum, & rerum pater est, fœlicissimum esse: eiusque diuersam valde fore beatitudinem ab ea, quam cœteri minores dij, & homines, & alij spiritus sentiunt: eumque nullo cœlestis magnitudinis teneri loco. Sed vltra ipsam

F extremi cęli magnitudinem, quodam empyreo, vel spirituali cęlo teneri asseruit. Hic enim est, à quo tota rerum machina mouetur, atque defenditur in suo manens cursu. De quo in eodem libro secundo prosa vltima Marcianus introducens Physiologiam orantem, ait: Ipsam verò, quæ ambitum cohercet vltimū, speram miris raptibus incitatam, polosque, & axem ex cœli summitate vibratum profundam transmeare terram, atque ab ipso totam cęli molem, machinamque torqueri tanti operis, tantæque rationis patrem: Deumque non nesciens ab ipsa etiam Deorum notitia secessisse: quoniam extra mundanas beatitudines eum trāscendisse cognouerat, empyreo quodam, intellectualique mundo gaudentem iuxta ipsum extimi ambitus murum innixa genibus, ac tota mentis
G acie coartata diu cùm silentio deprecatur. Ex his ergo inductum patet quid Marcianus circa omnium spirituum beatitudinem, aut miseriam, siue in corporibus mortalibus, siue immortalibus sint, aut prorsus à corpore absoluti. Quam positionem an vera sit inuestigare non expedit: nam & si in quibusdam rationi adhærere conatur, saltem in mō eorum, tamen quæ dicta sunt plurima falsa necessariò sunt.

De locis animarum corpore solutarum catholicè hic agitur. Cap. LXXXIX.

SED quoniam iuxta Aristotelē nostrum Ethicorum libro primo: omnes perscrutari opiniones
H fortassis inutile erit. Sufficiens autem ad eas intendere, quæ veritatem magis habere videntur. Cùm ergo de varijs famosioribusque antiquorum positionibus circa statum animarum corpore solutarum dictum sit: fortassis intempestiuum non erit ad veritatem catholicam accedere, quid de his diffinierit locis. Et quoniam in tribus locis, de quibus inquirebatur infernum priorem esse dicimus: de eo prius inquirendum est. In cuius assignatione circa locum plerisque occurrit dubitatio, quibusdam eum in aere: alijs in cœlo, alijs alibi collocantibus. Iuxta quod sit vna conclusio, scilicet, infernus, quem statuit positio catholica conuenienter poni inquit in regione ignea,
I idest, quòd infernus in regione ignis esse non potest. Nunc varijs tam Poetarum, quàm Gentilium Phylosophorum positionibus ex parte tactis, & ex parte discussis: ad eam, quæ catholicorum est, accedimus. Omnes namque, qui Phylosophantes, aut Poeticè loquentes in hac parte de suo expresserunt, nihil à Deo illustrati veritatem, quam catholica positio statuit pertingere nequiuerunt. Quæ si ad alias positiones Gentilium Phylosophorum, & Poetarum conferatur ablato omni fidei fundamento, & diuina in hac re aliquali declaratione, & auctoritate sola naturali ratione in vtrisque inscripta apparet hanc cœteris rationabiliorem fore. Et si omnes præpositæ positiones, singulæque aliæ quas naturali ratione homines ex-
K cogitare, & statuere valerent in vnum collatæ alicui viro magni iudicii præsentarentur, qui in nullam earum differentius, quàm in cęteras affectus foret, proculdubio rationabiliorem assereret catholicam positionem. De vilissima turpissimi, atque insipientis Mahometi satis rudi positione quantum ad vitam æternam dicere non attinet: nam ipsa euidentissimè irrationabilior est omnibus Gentilicis, atque Poeticis positionibus superius enarratis. Catholici autem tractatores tria animarum receptacula principalia esse ponunt, quanquam post hæc alia quoq; sint. De his autem dubitari nequit, quoniam teste ipsa Sacra Scriptura confirmantur, scilicet, Gehennæ supplicia, & purgatorias sedes, atque inuisa gaudia Paradisi.

Infern' nō est in spera ignis.

Primus

Primus horum locorum est Gehēnæ receptaculum, vbi incendia magna, atq; frigora, aliaq; variarū genera pœnarū sunt, q̄ nobis inexcogitabiles sunt: iuxta Virgilianam assertionem in sexto Aeneidos, cùm dicitur.

Non mihi si centum linguæ, oraq; centum
Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.

In hoc animarum receptaculo dæmones sunt, qui angeli secundùm naturam sunt, sed malitia sua dæmones, aut diaboli nuncupantur. Hi æternis supplicijs mancipati sunt. Hic quoque indesinentes pœnę sunt, & est iste locus vnicus ad pœnas separatus ab alijs locis distinctus, nec vbique, vt aliqui extimauerunt, dicentes animas æternis incendijs traditas ibi puniri, vbi peccata commiserunt. Hoc tamen stare nequit: quoniam contingit, quòd aliquis in multis locis peccauerit: ergo in multis locis deberet simul puniri, sed non contingit eandem animam in multis locis simul posse puniri: ergo non punitur in locis, in quibus peccauit. Nisi fortassis dixeris, quòd anima punitur pro quolibet peccato in loco, in quo deliquit, sed punitur in vno loco, in quo deliquit pro peccatis, quæ ibi patrata sunt: deinde in alio loco pro peccatis, quæ ibidem facta sunt, quo pacto in singulis locis, atque in omnibus punitionem ibidem patratorum recipiet peccatorum. Hoc tamē adhuc stare nequit, quia pro quolibet mortali peccato debetur pœna æterna: ergo cùm inceperit in aliquo loco anima puniri, in quo deliquerit, quia pro quolibet mortali æterna pœna debetur, ibi æter naturaliter punietur, & sic non transibit, vt puniatur in alio loco, in quo deliquit: ita vt impossibile sit eam in omnibus locis, in quibus deliquit puniri. Item si daretur, quòd aliquis condēnatus in aliquo loco puniretur pro peccato, quod ibi commisit, quousque perueniretur ad vltimum peccatum, cùm peccata cuiuslibet hominis, quāquā multa sint, tamen finita secundùm numerum sint, tūc quæretur, an pro illo vltimo punietur æternaliter, aut nō: si autem dicamus, quòd puniatur æternaliter, erit inconueniens: quia pro quolibet illorum fuit punitus homo vsque ad perfectarum pęnarum persolutionē, & tamen pro nullo eorum, nec pro omnibus simul sumptis fuit punitus ætarnaliter, ergo nec pro isto punietur æternaliter. Si autem dicamus, q̄ pro isto vltimo punitur, sicut pro quolibet aliorum, sicut pœna cuiuslibet aliorum, & omnium simul sumptorum est pęna temporis finiti, ita huius vltimi pęna finita erit. Et sic dabitur, quòd illi, qui ī inferno sunt, æternaliter non puniantur, quod prorsus catholicæ obuiat assertioni: non est ergo idem locus punitionis, & delicti. Si autem aliquando (quod rarum est) aliquas animas æterno mancipatas igni per diuersas terrarum, atque maris, & aerearum regionum loca pęnas tolerare cognouerimus, hoc regulare non est, sed ad quoddam mysterium vtilitatis viuentium est, vt hoc cognito aliquid in viuentibus permutetur. De hoc Grego. Dialog. lib. 4. Dicendum est igitur eos, qui in mortali culpa decesserunt æternis pęnis esse subiectos in quodam receptaculo ad hoc specialiter determinato, quod à nobis latinitatis more infernus appellatur.

Aīæ aliqñ in speciali loco puniuntur.

Quædam de Inferno. *Cap. XC.*

SVPPOSITIS autem, quæ in pręcedentibus dicta sunt. s. inferni locum non vbicumq; peccatum fuerit esse, sed aliquem esse determinatum locum ad has pęnalitates, adhuc à quibusdā satis deliratum est. Quidam namque hunc pœnarum vnicum locum in aere caliginoso esse voluerunt: quorum aliquale videtur esse motiuum, q̄m infernus pęnarum locus est.

Infern⁹ ē ī ipsa ignis, & aere caliginoso.

A In aere autem caliginoso ista cōuenienter fiunt, cùm locus ipse pęnalitatibus adaptetur. Est enim ibi caliditas nimis afflictiua in gradu excessiuo, quod infernali loco competit: qualitates namque actiuæ, & passiuæ sunt organa, siue instrumenta quædam substantiarum agentium, & patientium. Hæ autem omnes actiuæ & passiuæ qualitates secundùm positionē omnium de natura loquentium quatuor sunt. s. caliditas, & frigiditas; humor, & siccitas. Harum duæ. s. caliditas, & frigiditas sunt magnis actiuæ. Aliæ autem ad patiendum magis directę sunt, quàm ad agendum cùm duabus prioribus cōferantur. Infernus ergo ibi esse propriè debet, vbi istæ duæ in gradu intensissimo sunt, & quia intensissimus calor in elemēto ignis est. B Excessiuum autem frigus in aerea regione in aere caliginoso, videbitur alicui non inconuenienter dictum infernum in ignea, aut aerea esse regione. Fuit autē huius positionis origo. Quidam enim volentes Platonicæ inniti positioni cum ipso Platone sanxerunt totam machinam mundialem ex quatuor constitui elementis, ita quòd præter quatuor elementa, & formata ex his corpora, quæ elementata vocamus, nihil in tota corporum vniuersitate esse. Quo pacto ipsos cœlestes orbes, atque astrorūm corpora elementares substantias crediderunt: vnde Cœlum substantiam igneam dixerunt, & astra corpora esse ex igne constātia purissimo. Demonstrat enim hoc cœli nomen. Cœlum enim apud Poetas, atque alios antiquos etiā C doctissimos scriptores æther dicitur. Aether tamen ex sua primaria origine ignem notat. Et quia secundùm astrologicam, atque notam satis positionem planeta distemperatior in caliditatis influxu Mars est in Cœlo Martis puriorem, atque viuatiorem constituerunt ignem. Addiderunt quoque flegetontem fluuium, qui ab omnibus Poetis apud inferos esse asseritur, atque ardens, & vrens ex Græca origine interpretatur Cœlum Martis esse, ex quo inferunt inferorum loca ipsius Cęli Martis esse quædam receptacula. s. in medio, & viciniori loco igneæ regionis. Hanc (vt quidam referunt) tangit positionem Marcianus, Fœlix, Capella libro primo de Nuptiis Mercurii, & Physiologiæ prosa prima distinctione secunda prosæ, D quæ incipit: Verum eosdē amnes diuersicolor fluentorum vnda raptabat, vbi de planetarum conditionę agitur. Hæc tamen Marciani intentio non est, quin potius flegetontem quid poetica obliquatione adopertum esse dicit, iuxta terræ circulum in ipsa propriè regionis aereæ priori particula ponit, dicens, iuxta terram ex calore superiori aerem calefieri quodam quoque eleuato à terra madore obnubilari, ita vt humori calor mixtus fluctu quodam sit. Cùm autem animæ corpora egressę superioris Aetheris partes petere enitantur, nubiloso quodam, atque madido æstu fluctuātes feruntur, nè transeant, ibique eis tamdiu pęna est, quamdiu Pluto animarum Deus adiudicarit. De hoc libro secundo de Nuptiis Mercurii, & Physiologiæ E prosa secunda ait: Circa verò ipsum terræ circulum aer ex calore superiori, atque ex halatu, madoreque infero turbidatus egredientes à corporibus aīas quodam fluenti æstu colidens non facile patitur euolare: hincque tractum Pyr flegetonta solertia poeticæ adūbrationis allusit, atque in eo perhēni strepitu volutata coliditur animarum, quas Vedius adiudicarit impietas, idest, Pluto, quem etiā Ditem Veronemq; dixere. Illa tamen, quæ prædicta sunt stare nequeunt: quoniam præsupponunt cęlestia corpora ex elementali materia esse, quod in doctrinam omnium Phylosophorum militat præsertim Aristotelis, & Perypatheticorum. Identidem quoque contra catholicorum doctorum positionem. Item hoc patet vlterius, quoniam

Cœlū esse substantiā igneam.

Flegeton fluuius à q busdā dicitur Cęlum Martis.

quoniam corpora cęlestia incorruptibilia tam secundùm partem, quàm secundùm totum omnes concorditer astruunt: elementalia tamen corpora corruptibilia sunt: ipsa namque elementalia corpora quanquam secundùm se tota nullā corruptionē patiantur, nè aliqua desit de partibus principalissimis vniuersi, secundùm partem tamen corrumpuntur. Si igitur Cœlum, aut elementum, aut elementatum corpus esset, ī eo aliquam causari corruptionem necesse erat, nullam tamen corporibus cęlestibus peregrinam aduenire concedimus impressionem: ergo nec elemētum, nec elementatum est. Amplius autem non cōuenit ista positio quantum ad id, quod dicit. s. ꝙ infernus sit in corporibus supracœlestibus: nam infernus mæroris summi locus est: non decet igitur, ꝙ sit in iucūdiori, atque perfectissima orbis parte, sed in ea, quæ imperfectior, atque ad infligendum pœnas apta. s. vt ipsa loci facies, atque qualitas seipsa errorem quendam, atque timorem incutiat. In corporibus autem cęlestibus horum nihil est, cùm illa sint perfectissima in tota naturæ vniuersitate. Non congruit ergo, vt in corporibus cęlestibus inferorum locum asseratur. Aliæ aut rationes induci possent, de quibus suffecerit.

Infernus non est in aere caliginoso. Cap. XCI.

QVAEMADMODVM autem quidam delirantes in ignea regione, atque cœlestibus corporibus infernorum locauerunt sedes: ita & quibusdam visum ē ad hoc caliginosum aerem conuenire, quod stare nequit. Sit igitur conclusio. Locus ęternorum suppliciorum, qui infernus dicitur, in aere caliginoso nequaquam statuitur. Sensus huius est, quòd infernus poni non potest in aere caliginoso: De caliditate enim excessiua, quòd in igne poneretur supra dictum est. Nunc autem de frigiditate, quæ secunda qualitas in actiuis ponitur, dicitur, quòd ipsa in aere caliginoso excessiua sit, scilicet, ꝙ in toto vniuerso non sit tanta frigiditas, quanta est in aere caliginoso: infernali autem loco competit aliqua qualitas nimis afflictiua, qualis est intensa frigiditas in gradu excellenti: ergo in media aeris regione, scilicet, in aere caliginoso est. Ista enim media aeris regio excessiuam totius naturæ rerum continet frigiditatem, non quidem ex natura aeris: quoniam aer secundùm se calidus, & humidus est. Principatus autem frigoris secundùm naturam in elemento aquæ est: aer tamen frigidior actualiter, quàm aqua est. Hoc autem patet, quia nix frigidior est aquatico elemento: niuis tamen generatio in aerea regione est, & non in aqua. Oportet ergo locum, in quo niues gignuntur frigidiorem esse loco, in quo aquæ sunt. Item grandines, & lapides magni geniti per meteoricam impressionem frigidiores sunt aqua. Oportet ergo, vt locus ille, in qua gignuntur, frigidior sit, quàm aqua: quoniam id quod gignitur attrahit præcipuè virtutem à loco generationis, cùm ab omnibus ponatur locus generationis, tanquam principium rei genitæ, & hoc, quia genitum gignitur in loco in virtute influentiæ receptæ in loco, in quo fit generatio: sed omnia hæc in aere gignunt, ergo frigidissimus locus est aer per cuius actionem res tam frigidæ generantur. Item si aqua esset frigidior aere, esset in medio sui frigidior, q̄ in aliqua sui superficie, tam superiori, q̄ inferiori, cū in medio non habeat mixtionem cū aliquo alio elemento. s. nec cū terra, nec cū aere. In superiori namque superficie aqua aeri coniungitur: in inferiori autem terræ permiscetur à quibus ad aliquam extraneam qualitatem perduci potest, quod in medio fieri nequit. Sed hoc falsum est, quoniam frigidior est aqua in superficie

Aer caliginosus ē frigidissim⁹.

Niues generantur ī aere.

Locus est principiū generationis.

F superiori, qua aeri coniungitur, quàm in medio: ergo non est frigidior aere. Hoc apparet quoque tempore magnæ hyemis, pisces fugientes superiores aquæ partes propter nimiam frigiditatem ima petunt, vbi tāta frigiditas non est quanta in parte superiori. Item inter omnia frigidissima, quæ in vniuerso sunt: aqua gelida. s. ipsum gelu frigidissima est; gelu tamen non gignitur in aqua ex virtute actiua aquæ, sed propter actionem aeris, est igitur frigidior aer aqua. Quòd autem gelu virtute actiua aeris, & non aquę generetur apparet: quoniam si propter aquam fieret, in medio aquæ gelu prius, quàm in superiori superficie gigneretur: in medio namque aqua purior est nulli extraneo commixta elemento, scilicet, nec aeri, nec terræ.

Gelu generatur virtute aeris, & est frigidissimum.

G Fieret igitur, vt gelu prius in medio aquæ, quàm in alijs partibus gigni inchoaret, ita vt parua crusta fieret: deinde paulisper concrescens vsque ad superficiem aquæ perueniret vbi aeri coniungitur. Pœnitus tamen è contrario fit: nam cùm aqua incipit congelari, in superficie eius, qua immediatè aeri coniungitur quædam parua crusta gelidarum aquarum fit: deinde continuis versus profundum adaugetur incrementis quousque tota aqua gelida fuerit: imò tota gelu facta: aerem igitur, à quo in aqua intensa causatur frigiditas, aqua frigidiorem esse necesse est.

Aer est frigidior terra. Cap. XCII.

H SICVT autem aerem aqua frigidiorem esse inductum est, ita identidem de eius collatione ad terram dicetur, scilicet, eum maiorem continere frigiditatem, quàm in terra sit. Si enim terra frigidior aere esset, cùm aqua gelida fiat ex actione magni frigoris, necesse esset, vt magis terra frigefaciens aquā gelidam efficeret, quàm aer, quod falsum est: nam aer gelu in aquis causat, & non terra. Quod apparet, quia si terra gelidas aquas efficeret cū omne naturale agens agat in ea, quę propinquiora sunt, quia actio per contactum est iuxta Aristo. 2. de Generatione, & Corruptione inciperet aqua gelida fieri ab ea parte, qua immediatè terræ coniungitur, scilicet, in inferiori superficie, & continuis incremētis vsque ad superiorem aquæ superficiem, in qua aeri cōiungitur, perueniret.

I E contrario tamen accidere semper manifestum est: nam cùm aquas gelidas quisquam fieri conspexerit, primò à superiori superficie aquæ, vbi aeri coniuncta est crustulam quādam gigni videbit, quousque adaucta frigiditate agente continuè aquę partes congelentur vsque ad imum. Necessarium est igitur confiteri aerem aqua, & terra frigidiorem esse, & consequenter aerem esse frigidissimum, quod in tota rerum vniuersitate sit: quanquam ei à complexione sua nulla ei frigiditas insit, sed calidus, & humidus est. Modus autem, quo aer, cùm non sit secundùm naturam frigidus, sed calidus, & humidus tantum infrigidetur, vt sit frigidissima rerum, est, quoniam secundùm cō-

Aer cū est sui natura sit calidus & humid⁹ vnde fit frigidior omnibus.

K munem, & directam naturæ actionem calida calefaciunt, frigida autē infrigidant, humida humefaciunt. Siccorum autem actio est desiccare. Est autem alius actionis modus, quo frigida calefaciunt, & calida frigefaciunt. De humidis aūt, & siccis idem iudiciū est. Iste secundus modus actionis ſm Arist. in lib. Meteororum vocatur per antiparistasin, quasi actio ex ꝯtrariorum resistentia. De hac autē actione multa in natura exempla patent: velut siquis valde frigidas manus habuerit, cùm eas primò ad ignem applicuerit, acriorem frigiditatem sentiet, q̄ anteq̄ eas applicuisset: hoc igitur modo caliditas frigefacit. Huius causa est, quia cōtraria naturaliter in seipsa agunt, & à seinuicē fugiunt. Cùm autem aliquis nimis frigidus igni se applicat,

Frigidus si igni appropinquauerit immediate maiorē frigiditatem sentiet.

caliditas in frigiditatem agit, vt eā destruat. Frigiditas autem in seipsam coniungitur, vt ei resistat, cum aliqua virtus vel qualitas coniungitū, fortior est seipsa diuisa, iuxta communem regulam in natura: omnis virtus vnita fortior est seipsa diuisa: vnde necessariū est fortiorem esse illam frigiditatem cùm ei caliditas magna coniungitur: quęcunque enim qualitas actiua tunc fortiorem actionem habet cum ipsa fortior est. Necesse est igitur, vt magis frigeat, qui nimis frigidus existens igni accedit, quàm antequam applicetur, & ibi cum primo adiunctus fuerit magnum sentit cruciatum, cùm intensissimè agat frigiditas recedens à calore ignis. Propter quod interdum accidit, vt qui in alpibus magnam frigiditatem susceperit, cū ad ignem fortissimum applicetur, manus ei, aut pedes cadant à reliquo diuisa corpore: quod nō accideret cum in magnis alpium frigoribus iste consisteret, nec accidisset si vlterius permansisset: quia hic repercussa frigiditas à calore igneo fortior efficitur. Et cū sit proprietas ignis constringere, & a maxima frigiditate constrictio maxima consequatur, tanta partiū frigiditas constrictio fiet, vt abinuicem seiungantur, & sic manus, aut pedes cadant a reliquo diuisę corpore. Aliud aūt simile huic exemplum patet, s. quòd frigiditas calefaciat, quod in fabris apparet, qui volentes intensiorem facere ardorem carbonum ignitorum, super eos aquam guttatim spergunt, & tunc maior quàm præfuerat ignis insurgit. Causa autem huius est, quia cùm aqua super carbones iacitur, calor in seipsum colligitur, & angustatur: ne superueniente frigiditate vincatur, & quia virtus vnita maior est seipsa diuisa, fortior calor efficitur, & acrius exurit. Multa his similia in natura exempla sunt. Iste modus actionis per antiparistasin est, quo niues, & grandines, fulmina, & fulgura, cæteræ quoque Metheoricæ impressiones causantur. De his Aristo. in libris meteororum.

Fumositates non ascendunt vsque ad extremitatem aereę regionis. *Cap.* *XCIII.*

NVNC autem dicendum est, ꝙ regio aeris tenet à superficie terrę, & aquarum vsque ad igneam regionem. Ad hanc autem regionem ascendunt de terra, & aquis multæ exhalationes, atq; vapores diuersarum quælitatum, quorum quidam humidi, alij sicci sunt. Hoc autem quia sol calore suo subtiliat, & digerit has fumositates, & incorporatus illis eleuat eas in aeream regionem: non possunt tamen istæ fumositates vaporum, aut exalationes surgere vsque ad igneā regionem ad extremitatem aereæ regionis. Quod triplici ratione factum videtur. primò quia nequeunt fumositates istę ad regionem igneam accedere: quia cùm fumositates istę terreæ sint, quanquam non sint terra, nec partes terræ: retinent tamen quandam terrę conditionem in grauitate, ideo eis locus alicuius grauitatis competit. Sphęra autem ignea, & extremitas aereę regionis loca summæ leuitatis sunt: non igitur poterunt competere istis fumis eleuatis à terra. Secunda autem causa harum, quia qualitas istarum fumositatum est contraria ad qualitatem sphęre igneę: & extremitatis aereę regionis: nam conditio harum fumositatum est, quod humidæ sint, vt in plurimum: aut siccitatem quandam terrestrem habeant cum frigiditate. In extremitate aut regionis igneę, & aereæ caliditas magna est. sed contrarijs ista lex est, vt cùm mutuo se expellant, in eodem subiecto esse, aut loco non possint: non poterunt ergo hę fumositates terrestres in regione ignea, aut extremitate aereæ regionis apud ignem consistere. Tertia in his causa est, quoniā istę fumositates nō sunt directè elemēta, aut elemēta-

A ta, sed quædā impuritates elemētorū, potissimè ipsius terrę. Conditio autem ignis est omnes impuritates consumere, & quęlibet res seipsam conseruare cupit, & mortem perniciemque deuitat, vt ait Boetius de consolatione lib. tertio, prosa. vndecima: necessarium est, vt ista ab extremitate, & confinio aereę, & igneæ regionis fugientia alium locum inferiorem teneant. Hoc autem est, quia isti vapores à terra eleuati manent super terrę superficiē in ipsa aeris regione. Fit enim ista eleuatio per radios solis reflexos, vel incidentes. Hos enim radios in corporibus radiosis distinguimus.

Cuiuslibet astri radij sunt duplices. *Cap.* *XCIIII.*

B

IN quo succincto sermone supponendum est, solis, & cuiuslibet astri duos esse radiorum modos, scilicet radios incidentes, & directos; & radios reflexos, & obliquos. Primi sunt qui directè veniunt à corpore solis, vel alicuius astri vsque ad terram, quam non pertranseunt propter compactam soliditatem: hi ab astris venientes vsque ad terram nullo medij obiectu confringuntur, nec reflectunrur. Incidentes autem radij sunt, quia in aliud cadunt iuxta nominis sui originem, scilicet ab astrorum corporibus super terram incidunt. Secundi vocantur radij reflexi, & obliqui: hi sunt, qui à terra consurgunt. Cum enim in terra inci-
C derint radij directi astrorum, quia illa est densa, non valent pertransire, sed surgunt ex ipsa in aerem resilientes. Sic in omnibus rebus duris esse videtur: nam si lapis lapidem, aut ferrum tetigerit, confestim inde discutitur, atque resilit. Hos autem radios quos reflexos appellamus, esse apparet, quia si ponatur vas aliquod magnum aqua plenum vt lebetes, vel pelues, aut caldarię ad solem, & sic iuxta aliquem parietem, ad quem ante radij nulli solares pertingebant obiecta aliquarū mediarum rerum: ex illa aqua radij resilient tangentes, & illustrantes parietē, ac si in eum solares radij inciderent. Sed isti non sunt radij directi, & incidentes, eū sol directè illum parietem tangere non possit, & ante hoc nō tangebat: sed nunc videnē ex appositione aq;
D in qua fiat reflexio. Necesse est igitur præter radios esse, q reflexi nominentur. Non enim possumus dicere illos esse radios incidentes: qm̄ incidentes radij sunt, q in aliquam rem solùm incidunt. Nullus ergo istorū resurgit: sed qui reflexi nuncupantur. Cum igitur fieri debet aliqua eleuatio fumositatum terrenarum, fieri neqt à radijs incidentibus: nam cū ipsi in aerē non resurgant, irrationabiliter dictū videtur, ꝙ aliquid eleuēt ad aeream regionem. Secundi igitur. s. radij reflexi sūt qui aliquid in aerē eleuant, & ad hos pertinet fumositates exhalationum, & vaporum ad aeream subtiliando eleuare regionem, & quantum isti radij surgunt, tantū secum eleuant terrenas fumositates. Et qa in vernali, & estiuali tpe radij isti reflexi magis eleuantur: cū radij incidentes sint directiores propter multum ad
E nos appropinquare solē versus perpendicularem, eleuabunē magis terrenę fumositates versus igneæ sphęrę regionem elongatę à terra multum. In tempore autem hyemali sunt istę fumositates exhalationum, & vaporum propinquiores terrę: quia prę humiditate temporis grossiores sunt, atque pōderosiores, & radij solis nequeunt eas multum eleuare. Et hoc potissimè quoniam sol in hoc tempore multum declinat a nobis descendens a perpendiculari: & cùm sint radij incidentes modicum directi, sed quasi veniunt à latere radij reflexi, modicum insurgent, paucumque eleuare valebit has terrenas fumositates.

Quo causent radij reflexi.

Radij incidentes.

Eleuatio vaporū a quibus radiis fiat.

Totius aeris regionis tripartitio. Cap. XCV.

HIS autem suppositis necesse est totam aeream regionem tribus partitionibus, quanquam non æqualibus, distributam fore, quæ secundùm Phylosophos interstitia appellantur. Harum autem portionum prima est, quæ aeri caliginoso, & terræ circulo intercipitur. Hæc autem serena, vt in plurimum est: quia in ea non sunt vapores, aut exhalationes in quantitate notabili. Secunda autem portio caliginosi aeris est, in qua exhalationes & vapores sunt: in hac quoque niues sunt. Inde etiã ad nos imbres fluunt: ibi quoque grandinum, & fulminum ceterorumque meteoricorum entium generatio est. Tertia aereæ regionis particula est super aerem caliginosum vsque ad igneam regionem. Ad secundam regionis aereæ particulam vapores, & exhalationes perueniunt, in qua summa frigiditas, quæ in toto vniuerso sit causatur hoc modo ex actione per antiparistasim, scilicet, quòd istę fumositates, quæ ex natura terræ, aut aquæ frigidæ sunt, fugiunt à calore primę partis regionis aereæ ad medium sphæræ, vel regionis aeris, & rursus fugiunt à parte superiori regionis aereæ propter calorem superioris particulæ. Sunt enim interclusæ à duabus calidis regionibus, scilicet, à prima portione aereæ regionis, quæ calida est propter radios solis reflexos ibi existentes, & calefacientes: etiam ab extrema particula aereæ regionis, quæ calida est propter propinquitatem ad igneam sphæram. Vt igitur istę exhalationes, & vapores se conseruent, quæ frigidæ sunt à contrarijs fugientes in se condensantur, & per vnionem virtus maior efficitur, sicut prælibatum est de eo, qui magnum frigus passus in manibus eas ad ignem applicat: nam tunc maior fit frigiditatis intensio. Non est autem alius locus in toto vniuerso, in quo continuè per antiparistasim frigiditas fortificetur, nisi in aere caliginoso, qui inter duas calidas regiones est. Necesse est igitur, vt maior totius vniuersi frigiditas in caliginoso aere sit. Cùm igitur in hoc caliginoso aere qualitas maximè afflictiua in genere suo, scilicet, maxima frigiditas sit, conuenienter alicui dici videretur, vt in eo infernus, qui pœnarum maximarum locus est statuatur. Amplius autem hoc induci videtur auctoritate Apostoli in Epistola ad Ephesios capitulo vltimo, cùm ait: Induite vos armaturã Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli: quia nõ est vobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum: contra spirituales nequitias in cœlestibus. Innuit igitur nobis Apostolus manifestè pugnam esse contra dæmones, qui sunt in cœlestibus, idest, in parte aerea. Non enim possunt dici cœlestia loca cœlorum, quia ad illa dæmones nõ aspirant. Patet autẽ, quia de dæmonibus dicat: quoniam à principio dixit, induite vos armaturam Dei, vt possitis stare contra insidias diaboli. Amplius autem idem patet, quia nobis non est colluctatio, idest, pugna per tentationes, nisi contra carnem, & sanguinem, idest, contra ea, quæ sunt intra nos, aut contra id, quod in mundo est, aut contra dæmones, qui generis humani capitales hostes sunt. Hæc autem pugna, quam hic Apostolus nominat, non est contra carnẽ, & sanguinem, quod est aliquid in nobis, cũ expressè hoc Apostolus insinuet: ergo aut contra ea, quæ in mundo sunt, aut contra dæmones. De his autem concupiscibilibus, quæ in mundo sunt intelligi nequit: quia ista non vocantur principes, & potestates, & rectores tenebrarum. Item non sunt spirituales nequitiæ, quia nec mala sunt secundùm se, aut nequitiæ, quod grauius quidem est, nec etiam in cœlestibus, idest, in aerea regione, sed inter nos sunt. Sed de dęmonibus intelligendum est, qui principes mundi, & rectores sunt, & potestates tenebrarum iuxta illud Ioan. vigesimo. Nunc iudicium mundi est, & princeps mundi huius eijcietur foras, & Ioan. decimoquarto: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quidquam, & Lucæ vigesimo secundo: Nunc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Quæ omnia ad dæmones necessariò referenda sunt. Hos autem dæmones Apostolus nequitias spirituales in cœlestibus habitantes dixit, idest, in aere, quia non sunt in alia regione, nec vocauit eos potestates in terrestribus, aut in ignea regione habitantes: dæmones tamen in inferno sunt: infernus ergo in aerea regione est. De dæmonibus autem, quin in inferno sint, dubium nullum est: infernum ergo ibi esse constat. Ad hoc infra respondetur.

Niues grãdines, & huius generãtur in medio aeris.

Summa frigiditas est in medio aeris.

Dæmones stãt i aere.

Infernus in terrena locatur regione. Cap. XCVI.

QVI enim infernum in aerea locauerunt regione, vt ex dicendis concludetur: rationi & auctoritati nihil consentaneum dicunt. Sit ergo conclusio: Infernum quem ad æterna supplicia dicimus esse paratum, in terrena regione oportet esse locatum. Hoc autem ex significatione huius nominis secundùm omnes linguas, in quibus est, apparet. Accipio autem omnes linguas, scilicet, principales, quæ tres sunt, scilicet, Latina, Hebræa, & Græca, vt ait Isidorus Etymologiarum libro nono: quod identidem ex superscriptione Crucis Domini Iesu patet: nam titulus eius Latinè, Hebraicè, & Græcè conscriptus est, vt patet Ioan. 19. cap. In lingua autem Latina Inferni nomen ab infra originem trahit. Infernus tamen respectu nostri dicitur. Oportet ergo, vt infra nos sit: sed regio aerea non est infra nos, nec vlla alia nisi dumtaxat terra: eum ergo in terra esse necesse est. Item ex Græco nomine hoc idem apparet: nam in Græco Gehenna, aut Gehennõ dicitur, quod nos infernum appellamus: illud tamen idem Græcè, quod profunda terra signat: Gehenna enim terra est, enon autem profundum notat. Idem ex Hebræa apparet origine. Infernus enim in Hebræo Seol dicitur, quod infernum pariter, & sepulchrum signat, sed Seol aliquid, quod infra nos est notat. Omnium ergo linguarum proprietas infernum sub terra esse prodit. Item hoc patet Numeri decimosexto capit. Nam cùm de Dathan dicitur, & Abiron, cęterisque sceleris sui complicibus, quòd terra submersit eos, dicitur: Descenderunt viuentes in infernum. Infernus ergo in terra erat: alioquin enim non potuissent illuc descendere Dathan, & Abiron. Idem patet Psal. 85. Domine liberasti animam meam ab inferno inferiori, vbi siue accipiatur comparatiuus comparatè, siue absolutè, necesse est, vt infra nos infernus sit. Nam si ponatur comparatiuè, oportet saltem duos inferos esse, & alterum esse altero inferiorem: & tamen vtrumque infra: ergo infra nos. Item apparet hoc ex eo quod dicitur Isa. capitulo septimo, scilicet: Pete tibi signum à Domino Deo tuo, siue in profundum inferni, siue in excelsum supra, vbi Isaias duas distinxit locorũ positiones, scilicet, supra, & infra: supra dixit esse excelsum: infra dixit profundum inferni. Item necesse est poni infernum in terra, & nõ in aere: quia præcipuè pęna inferni est in igne, sed in caliginoso aere non est ignis: ergo non est infernus. Assumptum inducitur: quia pęnæ infernales sunt maximę: ergo fieri debent in qualitate maximè afflictiua: sed nulla magis, aut æquè afflictiua est, vt caliditas ignis, oportet ergo ignem poni vbi infernus fuerit.

Pœna Inferni maxima in igne.

Firmius

firmius autem adhuc patet, ex eo quod habetur Matthæi vigesimo quinto capitulo, scilicet: Ite maledicti patris mei in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius ab origine mundi: ignem igitur præcipuam inferni pœnam posuit, vel magis ipsum tanquam totam inferni pœnam designauit. Quòd autem in aere caliginoso ignis non sit, manifestum est: quoniam regiones elementorum distinctæ sunt, sed aer caliginosus est in media aeris regione: ergo ibi ignis nequaquam est. Huic rationi quispiam fortassis obuiabit, dicens, quòd sicut in terra ignem ponimus, quanquam ipsa elementum, & sphæra distincta ab ignea regione sit, & qui in terra infernum collocant in ea ignem ponunt: ita in aere caliginoso ignem, & infernum poni licebit. Respondendum his est, dicta stare non posse: nam si in aere caliginoso infernalia incendia posuerimus nullus effectus sequetur de his, quos sequi naturaliter videmus. Si.n. in caliginoso aere ignis esset, poneretur locus ille calidus, & quidem valde calidus: ergo non possent ibi gigni grandines, & niues, qui ex magno frigore generantur: idem de fulminibus, & pluuijs, & omnibus meteoricis impressionibus. Nulla quippè ipsarum gigneretur, si locus ille calidus poneretur, cùm omnia hæc fiant per excessum frigoris, niuē condensantis. Locus autem maximi frigoris, & cuiuscunque caloris quantumlibet parui multum distantes sunt: aer ergo caliginosus intensè frigidus est imo frigidissimus, & non est ibi calor aliquis igneus, nec infernus.

Responsio ad rationes superius allatas, & quædam de dæmonibus.

Cap. XCVII.

AD rationes autem præpositas inducentes infernum in caliginosi aeris quadam locari particula satis faciliter responderi potest.

Ad primam, cùm dicitur, infernus est in loco vbi qualitates afflictiuæ sunt intensissimæ, sed in aere caliginoso frigiditas intensissima totius vniuersi est: Infernus ergo ibi est. Dicendum, quòd ex hoc modo arguendi inducitur potius contrarium. Nam in inferno non solùm est vna qualitas actiua intensa, sed omnes: si tamen in caliginoso aere esset, solùm ibi ponetur frigiditas intensa, & nulla caliditas, & cùm in caliginoso aere sit sola frigiditas, vt in prædictis inductum est, esset hoc modo omnes pęnæ inferni vna pœna.s. in frigore: quod euidentissimè falsum est.

Ad secundam rationem quando arguitur de dicto Apostoli, scilicet, Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principatus, & potestates, & rectores tenebrarum harum, & spirituales nequitias in cœlestibus. Respondetur, quòd si ex hac auctoritate induci possit, quòd dæmones in aere sint: non tamen patet, quod infernus sit in cęlestibus.s. in aere. Dæmones namque bipartiti sunt: quidam enim tentantes sunt: alij autem punientes, & puniti. In quo sciendum est, quòd vbicumque dæmones sint, infernum suum semper secum portant, idest, semper habent pœnam, quam in inferno habituri erant, etiam si ibi semper essent. Sed adhuc quidam sunt, qui in inferno sunt, vbi sunt animæ damnatorum, & isti dæmones puniuntur ibi, atque animabus, vt ministri Dei pœnas parant. Hi autem nequaquam nos ad malum suggerendo solicitant, nec alicui nostrum realiter, aut in conceptu lædunt, quia de carcere illo infernali non exeunt: & isti non sunt in aere, nec infernus, in quo

Dæmones sunt bipertiti.

A isti mancipati sunt in aere est. Alij dæmones sunt ad tentandum homines deputati, qui bonos & malos indistinctè solicitant ad praua: pęnas quoque corporales, & alia nocumenta aliquando bonis, & aliquando malis inferunt. Quòd autem dæmones nepharios homines interdum tentent, apparet ex eo, quod habetur Ioan.13.cap.de Iuda, cùm dicitur: Accepta bucella panis ingressus est in eum Satanas, scilicet, quòd postquam panem consecratum de manu Christi accepit, merito præuaricationis suæ cœpit eum diabolus actius tentare, quàm ante tentauerat. Nec est sensus, quòd intrauerit dæmon in Iudam ad torquendum eum, vel ad loquendum per eum, sicut in obsessis ab spiritibus immundis, vel arrepticiis est. Quia B de Iuda nihil tale conceditur, sed intrauit fortiter tentans, & ad nefanda scelera impellens. Item dęmones tentant bonos viros, sicut apparet de beato Petro, qui tentatus fuit tempore passionis Christi ad negandum eum. De hoc Luc.22.cap.dicitur: Simon ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego tamen orabo pro te, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Fuit tamen Petrus tentatus à dæmone, & superatus. Ter enim Christum negauit. Item dęmones cruciandis hominibus pręsunt, eosque cruciant, sicut patet in obsessis à dæmonibus, & arrepticijs. Hi enim à dæmonibus puniuntur. Dæmones autem aliquādo viuentes bonos premunt, interdum verò nefarios. De malis patet, C vt in Aegyptijs: dęmones enim intulerunt plagas Aegyptijs, qui peccatores erant. De quo Psal. 77. Misit in eos iram suam indignationem per angelos malos. Quòd autem boni quoque à dæmonibus puniantur viuentes, patet in Iob, qui vir bonus erat, eumque Sacra Scriptura cōmēdat: tamen illum Satanas tentauit, & inflixit omnes pœnalitates, quas pertulit, vt patet Iob primo, & secundo capitulo. In hoc autem nihil refert, an bonos, vel malos isti dæmones dum viuunt puniant, quia hoc secreto Dei iudicio agitur: cui Satanæ ministrationi puniendo conueniat. Isti autem tentantes, aut punientes non sunt in inferno, sed in aere. Et de his loquitur Apostolus, cùm ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus potestates, & principatus, & rectores tenebrarum harum in cœlestibus, idest, in aere D habitantes, quod cœlum in Sacra Scriptura appellatur. Manifestè enim de his loquitur, cùm dicat esse nobis colluctationem non aduersus carnem, & sanguinem, sed contra aereas potestates. Colluctatio enim tentationem, & pugnam quandam signat: ergo illi quibus nobiscum colluctandum est, in aere sunt. Alij autem dæmones in inferno sunt, & contra hos non est nobis colluctatio vlla, quia nihil in his rebus agunt, & isti non vocantur aereæ potestates, sed infernales. Inductum ergo patet ex hac Apostoli auctoritate, in aere caliginoso infernum nequaquā esse, sed in terra eum esse dici necesse est. Hanc positionem à principio Poetæ quanquam fidei catholicæ E ignari tenuerunt, sicut patet ex Virgiliana positione in sexto Aeneidos, & Seneca in Tragædia prima, cuius titulus est Hercules furens: carmine sexto, & Ouidius Metamorphoseos libro quarto, & Iuuenalis Satyricus in Satyra secunda.

Dæmones aerei tētāt & bonos & malos.

Dæmones dupliciter in homine intrant.

Nō differt an bonos, vel malos dæmones dū viuunt puniant.

In aere caliginoso non est infernus.

De qualitatibus quibusdam Inferni. Cap. XCVIII.

ACCEDENDO autem post hæc acutius ad veritatem de loco inferni, omissis cunctis erroribus supra ex parte tactis, & ex parte improbatis.

Dicendum, quòd infernus eſt in terra, nec tamen in ſuperficie terræ, ſed in denſitate.ſ. intra terræ groſſitiē in ſphera, & mole eius. Et vbi infernus eſt, ponitur quædam vacuitas terræ, quæ tenebris craſſis plena eſt, ita quòd in toto orbe tenebroſior locus nullus eſt: & hoc, quia ad illam partem inferorum nullius de aſtris radij penetrare poſſunt, vt illuſtrent illam horrendam tenebram, atque æternam noctem: nam infernus in remotiſſimo loco vniuerſi eſt reſpectu aſtrorū: nam in centro terræ eſt. Nullus autem locus à cęlo diſtantior eſt, quàm centrum mundi. In hac autem inferorum infelici ſede calor intēſior eſt, quàm ſit in toto vniuerſo: nam ibi eſt ignis magis vrens, quàm in toto orbe: tamen lucis nihil habet ignis iſte, ſed vt nimia tenebra. Et hoc vt cùm ignis iſte per exceſſiuum, & ineffabilem calorem damnatis intolerabiles dolores infligat, per lucem nullum præſtet oblectamentum; nam lux delectabilis eſt in oculis noſtris, vt ait Salomon Eccleſi. cap. 11. ſ. Dulce lumen, & delectabile in oculis hominum videre ſolem. Cauſa autem huius nimię obſcuritatis in infernali igne videtur eſſe ex materia, in qua fomentatur. Ignem enim hunc in pice pabulum ſuſcipere aiunt. Nullus autem ignis nigrior eſſe poterit, quàm ignis picis, & reſinę. Nam totus videtur velut quidam fumus teterrimus, aut quolibet fumo quidquam obſcurius. De igne autem nihil pęnitus habere videretur, niſi eius intenſiſſimus, atque intolerandus calor hoc proderet. Poſitio autem horum ſatis rationabilis eſſe videtur: nam in omnibus alijs ignibus hoc apparet. Non enim ſunt oēs ignes æqualiter lucidi, ſed quidam lucidiores, & alij nigriores ſecundùm differentiam combuſtibilium rerum: quod frequentiſſima experientia cunctis notum effecit. Amplius autem in hoc gehennæ loco aqua frigidiſſima eſt: in qua, qui damnati ſunt, affliguntur. Nam ſicut calor nimius pœna afflictiua eſt, & magna frigiditas. Vtrumq; ergo pro cruciatibus impiorum tradi debuit. Nec ab re, aut abſurdè dictum quis eſtimauerit in inferno aquam fore. Nam cùm ibi verū, corporeumq; ignem eſſe non ambigatur, ita neque aquam eſſe irrationabile eſt, ſed potius rationi valde conſentaneum, vt à duobus extremis maximus conficiatur cruciatus. De iſta pœnalitate apud inferos Iob ait, cap. 24. Tranſibunt ab aquis niuium ad calorem nimium: & hoc eis duriſſimæ pœnæ incitamentum eſt, vt tanta in eis diſtemperies ſit: nam cùm nimis infrigidati fuerint, ſæuius calor aget, & cùm vehementer calidi fuerint, intenſius frigiditas cruciabit. Sicut ſupra de eo, qui nimium in manibus frigus patiens eas igni applicabat, diximus. Grauiorem enim iſte frigiditatem percipiet, acriuſq; cruciabitur, cùm manus gelidas igni applicuerit, quàm cùm eas in pura frigiditate tenebat. De agentibus autem naturalibus, quæ in inferno tanquam organa, vel inſtrumenta cruciatus poſita ſunt: dicendum eſt, ꝙ non habeant ibi agendi modum naturalem: quia agentia naturalia, quādo ſunt in æquali gradu potentiæ actiuę, æqualiter agūt in materiam æquæ diſpoſitam, vt ſi ſint duo calida, aut duo frigida in æqualibus gradibus, neceſſarium eſt eorum eſſe actionem æqualem. Cùm verò fuerint inæquales qualitates actiuæ, ſequuntur inæquales actiones. In inferno tamen è contrario eſt: quia ibi conſiſtit ignis vnicus, & vnius modi, vel quantitatis gradualis in calore: tamen non æqualiter agit in animas damnatorum, ſed quædam magis, quædam verò minus affliguntur. Exiſtente enim illo igne æquali ſecundùm naturam, non tamen ibi quilibet affligitur quantum ignis afflictiuus eſt, ſed quantum ſcelera ſua exigunt, vt crucietur. Dicendum ſimiliter de illa aqua frigidiſſima, quam apud inferos Sacra

Infernus quare eſt obſcurus.

In inferno eſt aqua frigidiſſima.

In inferno agentia naturalia nō naturaliter agunt.

F Scriptura confirmat: nam illa æqualis imo eiuſdem frigiditatis apud omnes exiſtentes, non ęqualiter omnes cruciat, ſed vt eorum vitia meruere. Et ſic rei huius diffinitio eſt, quòd apud inferos ſunt agentia naturalia pęnarum illatiua: non tamen puniunt quātum punitiua ſunt: ſed quantum Deo placet, vt puniant. In his pœnis inferni nullus ordo in permanendo eſt: nam cùm aliquis fuerit in magno calore, transferretur ad nimium frigus, cùm autem fuerit in frigore, transferretur ad calorē, & aliæ diſproportionatæ mutationes in ipſis punitis fient, quæ omni repugnant ordini, vt patet Iob capit. 24. Tranſibunt ab aquis niuium ad calorem nimium: iſta tamen eſt cōditio ſedium inferorum. Vocatur enim locus vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Sic
G patet Iob 10. capit. In taxatione tamen pœnarum iuſtiſſimus Dei puniētis ordo eſt: nam quilibet ſolùm tantum punitur quantum promeruit, & ſic ſe habēt differenter gradus pœnarum, ſicut fuerint differentes gradus culparum. Plurima enim apud inferos ſunt, de quibus quidquam agi poſſet: ſed de eius conditionibus dicta ſuffecerint.

Agētia naturalia pęnarum inferni non agunt, vt poſsūt, ſed vt Deus vult.

Quædam de portis Inferni. Cap. XCIX.

ADHVC autem circa inferorum ſedes quidam vlterius cogitantes infernum oſtia quædam ha-
H bere dixerunt, ſcilicet, quòd porta patens quædam ſit, qua animæ in ipſas infœlicitatis introeant ſedes. Sic enim Aetnam montem terræ Siculorum inferni os appellant. In quo ſit hæc concluſio: Aetna mons, Vulcanus, & Veſſeuus non ſunt aperturæ ad eum locum, qui à nobis vocatur infernus. Cùm enim quibuſdam viſum ſit inferni quædam ora eſſe Aetnam montem terræ Siculorum, qui vulgariter Mongibel dicitur, de his inferorum aperturis eſſe aſſerunt. Alij autem mōtes huiuſmodi ſunt, vt Vulcanus in eadem inſula Siculorum. Veſſeuus quoque ſimul mons eſt in Campania prouintia Italię. In his enim omnibus ſunt magnę voragines patentes, & obſcurę: ita vt interdum ignes eructuent cremantes quęque è vicinio
I adiacentia loca, tantumque illius ignis efficatiam eſſe in cremando patet, vt ſaxa quoque quaſi liquefacere, aut in cinerem conuertere videatur. De his enim à quibuſdam indubitato aſtruitur, quòd inferni ora quædam, vel voragines ſint: quia ibi ignes eructuare vident, quos ad nihil aliud, nec ex aliqua alia cauſa eſſe putant, niſi quòd ex gehennali carcere prodeant. In quo omnes, qui ſtygias ſedes ponunt tam Catholici, quàm Gentiles conſonant, ſcilicet, quòd apud inferos ignis ſit. Ouidius autem, quia, vt verè Poeta figmentis ſtudet, quamquam hæc interdum ad quaſdam aliàs veritates detorqueat, de monte Aetna, & eructuationibus ignium de eo aliter ſentit. Terram enim Siculorum in qua Aetna mōs eſt olim terram
K gigantum fuiſſe præſupponit: in quo nihil fallitur, cùm Oroſius auctor certiſſimus in libro tertio de Ormeſta Mundi hoc aſſerat. Dicit etiam ab antiquo ibi gigantes cùm dijs pugnauiſſe, vt eis eiectis Cœlum eriperent: in quo vt affectus non careret effectu montes montibus ſuppoſuerunt, vt ait Ouidius Metamorphoſeos libro primo. Horum autem gigantum princeps, atque ſtatura procerior Typheus fuit, qui pro miranda ſui, atque incredibili magnitudine de terra genitus dicitur: ac ſi de ſemine humano nemo tantum concipiet, vt formari potuerit. Huic totam Siculorum inſulam ſuperpoſitam ferunt cùm alijs eiuſdem factionis, & compugnationis participibus aliarum terrarum montes ſuperponerentur.

Continet

Continet autem Sicilia tres montes præcipuos, scilicet, Aetnam, Pachinum, & Pelorum. Lilibeus autem, qui vnus de mōtibus Siculorum est cū prædictis aliqua ex parte coincidere dicitur: & ob hoc insula illa poetico vocabulo, & antiquo scriptorum more Trinacria dicta est, quasi tres habens montes. Acros .n. in Græco mons est. Cùm autem tota hæc insula Typheo giganti superiecta sit, istę montium particulæ Typhei partibus distributæ sunt, scilicet, quòd super caput, & fauces eius sit mons Aethna, super pectora, & ventrem Pachinus mons iniectus sit, super crura autem Pelorus mons, aut altissimum promontorium pateat. De Aethna super caput, & fauces iacente Typheo habetur per Ouidium Metamorphoseos 14. in primo versu: cùm de transitu Vlyssis per terram Siculorum litera dicere vellet, ait:

Iamq; giganteis iniectam faucibus Aethnam
Liquerat: &c.

Idest, iam transierat Vlysses Aethnam, qui est iniectus super fauces Typhei gigantis. Et tunc cùm de causa eructuantium ignium de monte Aetna quæritur, respondet Ouidius hoc prouenire ex spiraculo giganteo. Astruit enim poetico more gigantem illum terra pressum nondum oppressum, sed sub terra viuere. Iste enim igneum Chaos ex ore vomit per montis illius aperturam. Et cùm insula illa Trinacria, siue Sicilia, vt vulgari vocabulo vtar, frequenter terremotibus concutitur, dicit hoc esse: quia toto giganteo corpori superiecta est, qui cùm se in alterutrum latus verterit commutans positionem, necesse est, vt penitus à fundamentis iniectam concutiat insulam.

In Sicilia quare fiūt terremot⁹.

Quædam de terremotibus. *Cap. C.*

CONTRA hanc autem Ouidianam positionē de Aetna monte argui non expedit: quia cū in re poetica sit, necesse est, vt cum solùm in cortice fuerit perquisita, non modicam continet falsitatem. De eructuatione autem horum ignium, quoniā de hoc principaliter inquiritur, infra dicetur. De frequēti autem terræmotu insulæ siculorum causa patet: quia terræmotus fit ex inclusis spiritibus ventorum: & fortificatis per aliqua tempora per grossitiem terræ exhalationes & vapores, quibus cùm non pateat aditus, si fortiter concusserint, necessarium est terræ fieri quandam apertionem: vt inclusus exhalet ventorum spiritus, & concutiatur terra ex interiori impulsu ventorum collidentium, & ex apertione eorū in exitu: de hoc Arist. in secundo Meteororum. In terra autem Siculorum, hæc maximè subsistunt propter duo: primò quia tota terra Siculorum mari affluitur, cùm insula quædam a continenti Italia diuisa sit in locis Scillæ, & Caribdis, vt ait Solinus in Polyhistor. Loca autem apud mare crebrius terręmotum cæteris paribus patiuntur, quoniam in illa magis ventorum subintrat spiritus. Secunda autem causa est: quia tota illa terra est montuosa: in montibus autem, quia terræ tumores sunt, plures cauernæ sunt quàm in terra plana, & ob hoc necesse est esse plures terręmotus. De hac autem ignium eructuatione in Aethna monte aliter sentit Virgilius in 6. Aeneid. quia aut illam voraginem atram inferni os esse putat, aut se hoc existimare ostentat: Vnde cum vellet introducere Aeneam loquētem patri suo Anchisę existenti apud inferos: & recipiēti ab eodem inquisitorum responsa, quantum ad futurum statū gentis suæ: quæ Romanorum effecit populos, de personis insignibus vrbis Romæ, quæ postea pullularent: non posuit eum introisse in infernum in aliqua parte itineris, quod a Troiana vrbe vsque ad Siculorum terrā

Terremotus quō generantur.

Terremotus frequētius fiūt in locis maritimis, & mōtuosis.

A est, cum in toto illarum terrarum interiectu nulla talis eructuantium ignium ponatur vorago. In Sicilia autem, quia Aetna mōs ignes eructuat, & Vulcanus, introduxit ibidem Aeneam loquentem ad sibyllam Cumanam de ciuitate Cumarum, vel vt ait Marcian⁹ in secundo de Nuptijs Mercurij, & Physiologiæ, Sibyllam Erythream ab Erythra ciuitate: quam ideo Cumanam appellauit antiquitas: non ꝙ Cumis nata sit: sed quòd ibi vaticinauerit. Ad eam autē Aeneas locutus est, vt illum introduceret in infernū. De hac autem Aetnæ montis ruptione, qua ignes eructuat vulgus communi diffinit sententia inferni esse aperturam, quod existimant, quia inde igneum globos prodire sciunt. Ex hoc autem inferni sedes ibi arguunt. B Et quia vt facile vulgus solet quibusdam existentibus multa imperitè cumulare, addunt in hac Aetnei montis voragine gementium animarum audiri lamenta. Nec hoc quidem vulgo dumtaxat dicitur, sed & quidam doctores Catholici hoc tenent: de hoc Franciscus de Mayronis in quarto suo Sententiarum in conflatu circa finem cùm agit de vniuersali resurrectione. Dicit .n. ꝙ post diem iudicii claudet Dominus montem Gibellum, & alia foramina inferni. Vocat autem montē Gibellum eū, quē Poetæ, & antiqui scriptores Aetnam vocant: qm̄ mōs Gibellus vulgari celebratur sermone. De veritate tamen huius, & causis eructuationis apud antiquos Phylosophos perquisitum est: multis tamen causa ignota mansit. C Empedocles verò, qa Phylosophus, & Poeta erat, oriundusque de terra Siculorum, nimis conatus est, vt inquireret huius eructuationis causam: cumq; hoc inquisiturus voragini illi propius accederet, ab igne, & fumo subito erumpente pręfocatus est, vt certissimi historiographi tradunt. Oratius tamen inter Poetas quidem magnus, sed in hac parte velut nimis mordax, & liuidus infamauit Empedoclem, dicens, ipsum desiderasse, vt tanquam immortalis Deus haberetur: ad cuius experimentum de se populis exhibendum positis vestibus in flammas Aetneæ voraginis insilijt. De hoc idem in libro suo de artificio suo poetico, ait:

Porta inferni vulgo notissi.

Empedocles Siculus ab Aetnæ ignib⁹ cōbustus.

D *Dicam Siculiq; Poetæ*
Narrabo interitum, Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Etnam
Insilijt, falsis liceat perire Poetis.

Etna, & alij Siculorum montes non sunt inferni portæ; & quædam de exhalationibus ignium.
Cap. CI.

EX antiquorum autem positionibus nō plenè patet de ruptura Aethnei montis, & ignium eructuatione quid sit, & à qua prouenit origine, & an inferni sedis apertura quædā velut ostium sit, aut quoddam alterum. Dicendum tamen rationabiliter videtur, E & s̄m solidam satis veritatem: Aetnam montem Siculorum aliasq; similiter terræ ruptę voragines flāmas ęstuantes inferni ora nō esse, nec eructuatos inde ignes ex inferno venire vllatenus. Sed hæc naturaliter causantur dissoluente terremotu, & aperiente sicut in plerisq; terræ locis sępissime monstrant patentes hiatus. Nam cùm terra agente motu suo ex visceribus suis rumpitur, interdum fractura aperta relinquitur. Interdum autem cùm semel dissoluerit in seipsam partibus coeuntibus recluditur. In quibusdam autem verius sine vllo terremotu partes terræ igne adurente combustæ sunt, quæ cùm adustio paulatim ad terræ superficiem vsq; peruenerit, rupturam fieri adustis, & discontinuatis partibus necesse est.

Causa autem eructuationis flammarum in his locis F
est, quia in eis abundat sulphurea materia, quę est de maximè velociter inflammabilibus, sicut patet in nutrimentis ignium, quia cùm ignem leuem scintillantem excussum de lapide in combustum pannũ suscipere volumus, non reperimus aliquam materiam ita faciliter inflammabilem, quæ ab illo igniculo debili inflammetur nisi partem papiri sulphure liniamus, qua faciliter ignis incenditur. In his etiam terræ hiatibus, concauitatibusque aerei spiritus sunt, qui cùm interdum commoti collidantur ad sulphuream materiam, ipsa ex concussione naturaliter calefit, & quia velociter inflammabilis est cito inflammatur, & tunc magna pars sulphureæ materię cremari incipit, atque combustionis flammæ per terræ rupturas efflant. Fit G
autem hoc specialiter in Aetna monte, quia ibi sulphureæ materiæ copiosa moles est. Præter hanc tamẽ montis voraginem sunt alij hiatus terræ, è quibus flammæ prodeunt: sicut est mons Vulcanus in insula Siculorum. Est etiam Vesseuus mons in Campania, de quo crebro ignium eructuationes fiunt: ibi namq; Basus poeta, atque phylosophus Persei satyrici poetæ magister incendio absumptus est, sicut Empedoclem Aetnei montis vorauit incendium. De hac Vesseui montis flammarum eructuatione ait Boetius de Consolatione lib. primo Metro. 4. quod incipit:

In Vesseno monte Basus phylophus ac poeta incendio assumptus est.

Quisquis composito serenus æuo.

In quo sentire se prodit nullum inferni os esse, sed H
multis terram abundare concauitatibus, in quibus vẽtorum spiritus latent: illę quoque cauernositates sulphure plenæ sunt, vbi ex concussione ventorũ ad sulphuream materiam ipsa succenditur, flammarumq; prodeunt globi. Et quandiu sulphureæ illius materiæ crematio durauerit, manebit eructuantis ignis globus, cùm verò materię combustibilis moles defecerit, eructuantium flammarum residebit vapor exundãs. Sic enim ait ibidem.

Nec ruptis quoties vagus caminis,
Torquet fumificos Vesseuus ignes.

Si enim illa inferni ora crederet, essent directe patentia ora ab infimis prouenientia Gehennæ sedibus, & I
per eadem semper ignis ille spiraret: sed non semper per eandem partem spirat: sed dicit esse varios caminos, idest clibanos, vel fornaces in quibus ignis fit, & quòd de omnibus fiant vicissim, vel accidentaliter eructuationes, quod est esse varios caminos, quia multi sunt. Mons autem vagus est, quia non semper ex eisdem flammas exęstuat: sed ex quibusdam nunc, postea verò ex aliis nullo obseruato ordine. Conditiones autem sulphureæ materię quantum ad hoc, quòd in terræ cauernis sit, & quòd cito inflammabilis est, & inflammetur ex leui cõcussione patent adhuc amplius in concussione aquarum balneorum. Aquæ quippe balneorum calidæ, atque penè feruẽtes de ipsa sua scaturigine manant: quod iuxta Aristot. doctrinam, & K
aliorum phylosophorum, ideo euenit, quia aquę istæ per loca sulphurosa meant, ex quarum transeuntium impetu sulphurea inflammatur materia: ipsasq; transeuntes calefacit aquas. Et sicut fuerit maior copia sulphureæ molis in loco scaturiginis, & transitus fontalium aquarum: ita inde ortę aquę maiorem, minoremue induent caliditatem, ex quo accidit quædam balnea ita calida esse, vt vix sustineri queant, alia verò tepescunt.

Balneorũ aquę quare sunt calidæ.

Aetna, Vulcanus, Vesseuus montes non sunt inferni ora.
Cap. CII.

SOLIDIORIBVS autem adhuc inducitur fulcimentis Aetnei montis, atque Vulcani, Vesseuique campanici vagas, cęterasq; voragines inferni ora non esse, nec illas flammarum eructuationes de inferna prodire sede. Nam si de inferno ignis ille eructuaret, aut continua eructuatio foret, aut nunquam inde eructuaret: sed hoc falsum est, quia aliquando ignis iste eructuat, & non semper: ergo ab infernorum locis ignis iste non efflatur. Consequentia patet, quia ignis inferni semper vniformiter ardet, & in eodem gradu calidus est, ne vnquam damnati refrigerium vllum habeant, vel quouis modo ab alicuius pęnæ rigore soluantur. Si ergo Gehennæ ignem tantis semel incrementis adauctum concesserimus, vt ab ipso centro terræ ad superficiem vsque pertingat, & supeream eructuet, cùm ęqualis semper sit, semper in eodẽ gradu super terram eructuaret: sed hoc falsum est, quia aliquo tempore istę eructuationes fiunt: alio autem fieri nequeunt, aut non fiunt: non est igitur iste ignis ab inferna efflatus sede. Ad hoc autem quispiã respondere conabitur, hunc esse tartareum ignem: sed non semper eructuari, quia non naturaliter efflatur ab infimis, sed ad malorum punitionem. Hanc ergo eructuationem aliquãdo Deus fieri patitur, aut potius iubet, & efficit, vt mali torqueantur: semper tamen non efficit, quia malorum punitio ab illo igne necessaria semper non est. Cui respondendum est, stare non posse: nam si istę ignium eructuationes diuino nutu ex igne inferni ad hominum peccatorum punitiones fierent, sicut ignis egressus est de altari holocaustorum, & combussit Nadab, & Abiu filios Aaron delinquentes in sacerdotio suo, cùm obtulissent ignem alienum, quem Deus vetuerat, vt habetur Leuitici decimo capi. & ignis quoque à Domino egressus combussit ducentos & quinquaginta viros, qui insurgentes in Moysem, & Aaron offerebant thura coram Domino: vt patet Numeri decimo sexto cap. Nunquam esset aliqua talium ignium eructuatio, quin aliqui viri peccantes cremarẽtur, aut aliqua eorum ignis assumeret, aut fructus terrę eorum vorax flamma dissiparet. Sed hæc falsa sunt. Nam interdum parua flammarum exæstuatio fit, ita vt cùm in ipsorum mõtium verticibus emicuerit ad inferiora quoque, & plana non descendat: ita vt sæpissimè eructuatę flammę nemini mortalium directè, vel indirectè inferant nocumentum: Non ergo sunt istę inflãmationes à Deo illas specialiter faciente: ergo nec ab inferna sede ignis iste eructuat. Aliquis autem, quæ dicta sunt aliter ꝓbare conabitur. s. quòd istæ ignium eructuationes ab inferno nullatenus sint: nam si per has montium voragines infernalis ignis erũperet, ille esset totaliter obscurus, & piceus ipso teterrimo fumo obscurior: qm̃ ignis Gehennæ huiusmodi est, cùm piceam materiã in fomentum habeat, etiam vt dãnatis nullum lucis suæ præstet oblectamentũ: sed ignis, qui per Aetnei, atque Vulcani montis, aliorumque hiatus erumpit, lucidus est, sicut hic communis nobis ignis: ergo nõ est ab inferna ortus sede. Huic respondendum est, nihil hinc induci: nam dato ꝙ istę voragines inferni ora essent, ignisque eructuans de stigiis erumperet locis, poterat esse ita lucidus sicut est. Nam magis, aut minus habere de luce ex natura fomenti prouenit: secũdum quòd fomentum eius magis, aut minus dispositum est ad lucẽ, vel fumositatem atram causandã in igne: cùm ignis iste, quẽ nos conspicimus nihil aliud quã fumus inflammatus sit. Et quanquã inferni ignis ab origine obscur⁹ sit, quia materia picea est, ꝙ in inferno ꝓ fomen-

fomento habet: tamen cùm erumpat ad terræ superficiem transiens per concauitates cauernosas terrę, inuētam materiam sulphuream inflammaret, atq; ex eadē causata materia lucida esset, iuxta sulphuris conditionem. Nihil ergo ratio ista inducit de eo, qđ improbare intendit. Hoc tamen pro nullo suscepto ex prelibatis conclusum manet foramina Aetnei montis, qui alio modo vulgo mons Gibellus dicitur, & Vulcani, atque Vesseui, aliorumque huiusmodi locorum rupturas nō esse inferni ora, nec per ea vaporem igneum ex inferna sede exhalare.

Obiectio penes superiora dissoluitur. Cap. CIII.

SED adhuc ex eisdem fundamentis quisquam arguet dicens, quòd ista sint ora inferni, & ignis inde ille erumpat. Et quando dicebatur supra arguendo, ꝙ ignis inferni nunquam ad hoc sufficit, vt exeat per terræ voraginem, sed ipse accedit vsque ad aliquam partem grossiciei terræ, & ad hanc semper pertingit regulariter, ibi autem inuenit materiam sulphuream, quā inflammans maior efficitur, & pertingere potest vsq; ad terræ superficiem. Et sic ignis inferni erumpit ꝑ rupturas Aetnei montis, & aliorum montium, quia quanquam ipse per se ad exeundum sufficere non valeat: tamen cùm maior fiat ex inflammatione sulphureę materiæ, q̄ in medio inuenit, pertingit ad emicādū super terrę superficiē. Ad hoc dicendum, ꝙ stare nequit: nam posito isto casu necesse erat, vt ignis Aetnę montis, & Vulcani, atq; aliorum semper erumperet, aut postquam semel erumpere desiisset, nunquā amplius erumperet, sed hoc falsum: ergo poni nequit, ꝙ iste ignis ex inferni sedibus euaporatus sit. Cōsequentia patet, quia cū ignis inferni secundùm istum modū ponatur accedere vsq; ad aliquam partem grossiciei terrę, & non vsque ad superficiem, cremaret sulphur, quod ibi esset, & totum quod in medio est, per quod ille ignis erumpit ad superficiem terræ. Quia ignis postquam in aliqua materia combustibili incenditur, non extinguitur quousque illa totaliter exusta sit: nisi ab aliqno extinguatur. Et sic si aliqua materia esset in illo spiraculo infernalis voraginis sulphurea combustibilis, illa non cessaret comburi, quousque combusta esset, cū verò semel foret exusta, nihil vltra maneret comburendum: ideo non posset vlterius erumpere per illud os inferni ignis. Sed falsum est, quia frequenter, & interpollatè ignium eructationes fiunt: ergo non est ignis inferni, nec vorago patētis inferni. Modus tamen, quo hoc fit, quia quilibet horum mōtium multas concauitates sulphure plenas habet, & inflammatur sulphur in aliqua earum. Et dum illa cōcussio durat ardet sulphur, & fiunt eructationes ignium. Et quanquam vnius concauitatis sulphur ardeat, postea alterius cōcauitatis inflammabitur sulphur, & fiet eructuatio, & sic non semper in eodem loco mōtium fient ignium incensiones. Et hoc est, quod signat Boetius Metro. 4. lib. primi de Consolatione pręallegato: cùm ait.

Aut quotiens ruptis vagus caminis,
Torquet fumificos Vesseuus ignes.

Quia dicit vagum esse Vesseuū in caminib⁹ suis: ergo non semper in eodem loco ardet, sed nūc in vna parte, nunc autem in alia. Ex prædictis ergo inductū patet qualiter Aetnei montis vorago infernarum sedium apertura non sit, nec ignis inde eructuans de inferno erumpit. Sic autem in alijs locis similium eruptionum. Patet etiam vnde tales ignium eructuationes fiant, & propter quid. Cùm autem populus dicit lamenta gementium animarum in Aetnę montis audiri voragine, dicendum, quòd populus facilis plura fingit quàm poetę, magisque poetis quàm vulgo credendum est: quia poetę sciunt, quod fingunt: populus autem, quod dicit, ignorat. Iuxta exigentiam autem de statu animarū dubitationi. s. an animabus post mortem gaudia, aut dolores vlli accidāt, ex parte satisfactum est. Sed adhuc plura dicenda manent, cùm de sola infernorum positione hacten⁹ dictum sit, & hoc quidem nec vsque ad vnguem perductum est. De aliis autem, quæ animarum statum post mortem concernunt, consequenter dicendum erit.

De purgatorijs locis. Cap. CIIII.

AB exordio enim cùm, de statu animarū corpore solutarum agere inceperamus, dictum est, tria esse principalia animarum receptacula, scilicet stygias sedes, & purgatoria loca, atque empyreæ æternæ fęlicitatis mansiones. De primò autem ex parte hactenus actum est, nunc verò, sed breuius, de cęteris quid catholica fides, quidue poetæ, aut ratio naturalis in his astruere queat edisserendum est, sed succinto quidem sermone. Nunc igitur de secundo horum receptaculorum, scilicet de purgatorijs locis agendum est, quid purgatorium sit, & vbi constituendum sit. In quo primo quibusdam obrepit dubitationis scrupulus, an aliquis locus determinatus ad purgationem prefixus animabus sit, an varijs locis, siue vbi peccauerunt puniantur. De quo fortassis aliquid posterius differetur. Nūc tamen velut in superioribus satis inductum patet, vnum atque determinatum esse infernarum sedium locum, in quo damnatis animabus æterna supplicia pęnali acerbitate eluenda sint, ita & vnum, atque certum esse locum animabus exercendis purgatoria clementia, vt in perfectam satisfactionem pęnarum perpessione resarciant, pari sententia proculdubio determinandum est. In quo animaduertendum in generali est circa statum obeuntium, quòd cùm quis sine charitate mortali nexu implicitus extremum diē clauserit infernis sedibus mancipatur æterna animaduersione plectendus. Quidam in charitate decedunt patratorum scelerum commissa dolentes, sed his non plenè pro singulis pęnarum partibus satisfactum est, vt culpę quantitas exigebat. His quidam plenè soluendi pęnarum debita locus pręfigitur, in quo tandiu manent, quousque secundùm altissimam Dei sapiētiam, atque arbitrium sufficienter scelerum singularumque culparum debita luerint. Deinde verò in ęternam empyrearum sedium fęlicitatem perducuntur. Hic autem purgatorij locus, vsque ad iudicij diē duntaxat extendetur, vsq; ad quem terminum cuncti, quibus aliquid præteritarum macularū in viuentibus nō plenè abstersarum eluendum est, sufficienter pro quātiscunque commissis agere poterunt, ita vt cùm iudicij dies aduenerit, nulli ibi manendum sit, nec in ęternum quisquam erit, qui ibi puniri debeat, aut possit: infernalis autem sedis dura pœnalitas æterna est. In hoc tamē adhuc intendendum est, quòd quanquam eluendorum scelerum, quæ purganda sunt vnus determinatè locus assignatus sit: accidit tamen quibusdam animabus, vt in varijs locis pro imperfecta crucięntur satisfactione. Quod dupliciter euenire dignoscitur, primò quidē ꝙ aīę istę in eis locis punitiones quasdam ferant, in quibus quędā ab eis facinora acta sunt. Hoc enim satis rationi cōsentaneum est. Alio modo pręd icta euenire queunt, vt interdum defunctorum animę in quibusdam locis hominibus cognitis patiantur, & si in eis nunquam iniquitatis quidquā egerint, propter hoc solū, vt ab aliquibus videri, & audiri q̄ant,

Purgatorium quid & vbi sit.

quo pacto earum cognoscatur status, atque his, qui cognouerint peccatorum fugiendorum stimulus magnus sit, ne in talia incidant genera tormentorum: aut vt aliquibus punitæ aīæ colloqui possint statum suum exponētes,atq; remedia liberationis velocioris inquirant. De his multa Greg. in 4. Dialogorum. Quod verò aīæ, quę supplicijs non plenè ademptorum vitiorū maculas, aut reatus quosdam pęnę in varijs locis tolerent, ex prędictis causis accedens est: regulariter tamē vnus omnibus locus præfixus est, in quorumcunque nondum expletorum in satisfactione scelerum satisfactio expleatur. De hoc autem Virgilius cum in lib. sexto Aeneidos de purgatione animarum, quæ ad cāpos Elysios transituræ sunt agit, tres purgationis describit formas. s. in igne, in aqua, & aere. Ait enim.

Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt, aliæ penduntur inanes,
Suspensæ ad ventos, alys sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Scilicet quòd animæ de preteritis sceleribus pęnas tolerant: sed quædam ponuntur suspensę ad ventos, aliæ igne cremantur: aliæ autem sub aquarum profunditate sunt. Hos autem punitionis modos in animabus August. catholicè loquens concedit, & asserit. Ipse enim Platonem, & Virgilium nimis sequitur de his in libris de Ciuitate Dei: his tñ concessis, adhuc locum vnum præfigi oportet, qui eluendis sceleribus, purgandisque animabus præfixus sit. Hic autem intra terrę magnitudinem est, scilicet in eius grossitie, sicut in precedentibus de inferni sedibus dictum est, nec qſ quam alius locus purgatorius situando conuenit, nisi terræ profunditas, quoniam infernalis, atque purgatorius locus contermini sunt.

Quædam penes supra dicta.
Cap. CV.

AD hæc autem, vt his amplius intendatur, aīaduertendum est, quòd more sacræ scripturæ omnis locus pęnalis, quo animę corpore solutæ peccatorum pęnas luunt, infernus largè appellatur. Huius nominis origo est: quoniam omnis talis locus infra nos est, vt in prælibatis explicuimus. Iste autem infernus sic generaliter sumptus quatuor habet loca, quæ sinus, vel partitiones quædam appellantur: primus horum damnatorum infernus, vel lacus dicitur: quoniam in hoc animæ in æternum damnatæ acerbè puniuntur. Secundus autem purgatorius locus est, in quo animæ inexpletæ satisfactionis purgatoria clementia exercitæ reliquias explent. Tertius horum sinus est puerorū Lymbus, in quo æterna cæcitate damnati sunt paruuli in originali culpa decedentes, siue à Iudęis, siue Christianis, siue quibuscunque gentibus, aut cuiuscūque ritus originem traxerint. Quartus, & extremus locorum est sinus Abrahæ, qui sanctorum patrum lymbus dicitur, quo ante Christi mortem sanctorum patrum animæ tenebantur. Quod autem in inferno distinctiones aliquæ, aut sinus sint, apparet ex eo, quod habetur Psal. 85. cum dicitur: Liberasti animā meam ab inferno inferiori. Apparet ergo alium infernum non esse ita profundum, vt ille est, de quo se Dauid à Deo liberatum gratulatur, alioquin nulla esset infernorum collatio, collatio equidem duorum ad minus habitudo relatiua est. Amplius autem in inferno distinctionem quandam inesse locorum apparet ex eo, quod Christus retulit, & habetur Luc. decimo sexto cap. vbi de diuite Epulone agitur, qui comedebat splē dide, & de Lazaro mendico, qui simul eadem die

Infernus generaliter sũptus hẽt quatuor loca.

F mortui sunt: factumque est, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem diues, & sepultus est in infernum. Eleuans autem oculos suos cùm esset in tormētis vidit Abraā a longe, & Lazarum in sinu eius, & ipse clamans dixit: miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeret linguā meā, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraam: fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, Lazarus autem similiter mala. Nunc autem hic consolatur, tu autem crutiaris. Et postea cùm aliam causam adderet, qua hoc impossibile esse probabatur, ait: Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum est, vt hi, qui velint hinc transire ad vos, non pos

G sint, nec inde huc transmeare. Apparet ergo distincta esse infernorum loca, cùm chaos inter vtrunque nominatum locum Abraham esse astruxerit. Christus quoq; dixit, ꝙ diues vidit Lazarum à longe, quod ad identitatem loci non attinet. Quod ergo inter infernalia loca distinctio aliqua sit lucidè, atq; solidè comprobatum est. Quòd tñ sit quadruplicis distinctio sinꝰ, nondum patet: sed concessis, quę dicta sunt, satis rationabiliter induci potest, & in eis, quæ subiungentur amplius id agetur. Prędictę autem inferorū quatuor portiones sicut distinctos acceperunt situs, vt infernus damnatorum, qui primus est, in maxima profunditate locatus sit. s. in centro terræ. Alij autem tres sinus consequenter ordine super eum locati sunt. Hoc autē

H apparet auctoritate Psalmistæ Psal. 85. cùm dicit: Dñe liberasti aīam meam ab inferno inferiori. Oportet ergo inferiorem poni infernum illum, de quo Dauid se à Deo liberatum refert, quod de inferno, qui est sinus Abrahæ, siue sanctorum patrum lymbus, dici nequit. Ab ipso. n. Dauid nequaquam liberatus est: sed ibi cū ceteris sanctorum aīabus, vsque ad Christi resurrectionem detentus est. De lymbo etiam paruulorum intelligi nequit: qm̄ Dauid circuncisus est, per circuncisionem autem in veteri testamēto originalis macula tollebatur. Ad eum ergo locum Dauid ire nequit, postquam semel circuncisus est: Nec de pęnis purgatorijs agitur: ad has enim sanctum virum Dauid descendisse non asseritur, sed animam eius corpore solutā mox

I ad sinum Abrahæ descendisse. De inferno ergo dānatorum dicit se liberatum, non ꝙ in eo aliqñ fuerit, quia qui ibi semel est, nunquam inde exire valet: sed quia ne illuc descenderet à Deo factum est, quod liberatio vocatur. In hoc autem inferno damnatorum pęnalis acerbitas æterna est: vnde animæ, quæ semel tartareis illis sedibus puniendę mancipatę sunt, exire postea in ęternum nequeunt. Sic enim confitetur sacra scriptura, inquiens. In inferno nulla est redemptio. Iste enim damnatorū infernalis locus ab origine mūdi consistit. Sic ait Chrs Matt. 25. c. Ite maledicti patris mei in ignē æternū, qui paratus est diabolo, & angelis eiꝰ ab origine mundi. In hoc ēt damnatorum loco ab origine mundi semꝑ aliqui fuerunt, qui punirentur. s.

K diaboli, qui confestim, vt creati sunt peccauerunt, atq; tartareis illis sedibus positi sunt. Deinde verò discurrentibus temporū primordiis hoīum quoq; aīę in eo loco puniēdę mācipatę sunt: quorū primus fuit Cain primogenitus Adæ, hunc enim Aug. in 14. & 15. de Ciuitate Dei refert, ꝙ ciuitatis diaboli caput extiterit. Hæc autem peruersa ciuitas exitum suum in pęnis inferorum habet. Ex eo autem tempore miserarum animarum supplicia in gehenna manent, atque in æternum manebunt.

De secunda purgatoria sede inferni. Cap. CVI.

QVATVOR autem prædictorum sinuum, aut portionum inferni generaliter dicti supra distinctorum secunda purgatoria sedes est, quæ ad hoc data est, vt animæ, quæ culparum suarum pęnas, dum in vita fuerunt non expleuerunt plenè, suscipiāt. Hic autem locus supra infernum damnatorum est, in quo pęnarum multiplicitas est, sed præcipua in igne est. Hic enim locus dæmones nullos habet: qui ibi pęnas nequitiæ suæ habeant, aut purgandas animas torqueant, quin potius nec permittit Deus, vt animabus igne purgatorio punitis assistant, cùm puniuntur, vt in præcedentibus declaratum est. Hic autem purgatoriarum pęnarum locus ab origine mundi, sicut inferni sedes conditus est, atque in eo positus, ibi tamē ab origine mundi, qui pœnas illas toleraret, nemo fuit: sicut de inferno dictum est, nam in inferno dānatorum ab origine cōstituti sęculi dęmones pro iniquitate sua maxima cruciantur. In loco autem purgatoriorum suppliciorum dęmones nulli sunt, quoniam dęmonum supplicia æterna sunt, pœnę autem purgatorij loci aliquo tempore finiuntur. Animæ quoque hominū ibi nullæ esse potuerūt ab orbe condito: nam a conditione orbis vsque ad mortem primi hominis, scilicet, Abel anni multi fluxerunt sicut refert Methodius martyr in libro de Chiliadibus, id est, de sęculo per millenarios computato. Toto autē hoc tempore nullis pęnis purgatoriis mācipatus fuit. De Abel vero dubium est, an cùm anima eius corpore soluta fuit, purgatoria petiisset loca, in quibus alicuius saltem leuis peccati inexpletam compleret satisfactionem: an mox ad sanctorū patrum euolasset sinū. Hoc tamen secundum certius, verisimiliusq; est: quoniam & si quicquam viuens peccauerit, pęna martyrij vniuersa deleret peccata, sicut in alijs martyribus confitemur: præsertim cùm de eo Saluator noster testimonium perhibeat, quòd iustorum primus fuit, vt patet Matth.23.c. In hoc autem aduertendum est: qs fuerit status, aut conditio morientium ab origine sęculi. In prima enim ætate orbis conditi, quæ cum orbe nouiter condito inchoans vsque ad diluuium protenditur, anni fuerunt duo millia ducenti quinquaginta duo, secundum computationem translationis septuaginta interpretum, & secundum Hebraicā veritatem, atque Bibliæ nostræ literam mille sexcentis quinquaginta quatuor annis mansit: vt ait August. de Ciuitate Dei lib.15. In hac morientium conditio hęc fuit, scilicet, quòd qui decedebant, aut antequam ad annos discretionis, & liberi arbitrii peruenirēt vsum, decedebant, aut cùm iam peruenissent: si ante vsum liberi arbitrij, & discretionem decederent, non erat in eis aliqua actualis culpa, quæ eos inferni damnatorum dignos efficeret, sed in eis solùm originalis erat macula, in qua nascebantur. Ad vitam autem æternā hac macula deformati introduci non poterant: sed ad vnum de quatuor locis inferorum enarratorū ire necesse erat. Non quidem ad damnatorum infernum, vt prælibatum est, nec ad purgatoriorum suppliciorū loca, quoniam ad hæc nullus, nisi qui iam rationis cōpos actualiter deliquerat, & de commissis dolens incompletam satisfactionem egerat, ducebatur. Manebant ergo duo loca. s. sinus sanctorum patrum, & puerorum lymbus: scilicet, qui in originali macula decederent, ad puerorum lymbum eos ferri necesse erat, qui cęcitatis magnæ locus est, in quo & si pęnę dolorum nullæ sint, est tamen perpetua tristitia de carentia diuinæ visionis, per quam est beatitudo. Si autem ab originali macula absoluti erant, sinum Abrahę, qui alio nomine sanctorum patrum lymbus dicitur, pete-

Pęna martyrij satisfacit pro oībus peccatis.

A bant: in quo vsque ad Christi passionem nulla pęna exerciti permanebant. In hoc tamen considerandum est, quosdam voluisse in prima ætate peccatum originale in nullo deleri potuisse, donec ad annos discretionis homo peruenisset: tunc verò per primum actum bonum, quem in Deum dirigeret, siue sacrificii, vel alterius cęremoniæ, aut saltem amoris intrinseci macula illa abstergeretur. Quo pacto quicunque paruuli in prima ętate sęculi defecissent, necesse erat in æternum esse damnatos, quoniam originali macula carere non potuerunt: quod satis graue est, vt aliquod tēpus Deus hominibus sine salutis remedio dederit: qđ ad Dei bonitatem fortassis satis dissonat. Aliis autem videtur, quòd in hac ætate per sacrificia, & oblationes

Originalis culpæ deletio multiplex.

B adimeretur originalis macula: quod si ad eos, in quib⁹ macula deleri debet, referre volueris, grauius est, quā id, quod dictum a primis est. Aliis autem placet, quòd in paruulis remitteretur culpa originalis per fidem parentum, sicut paruulis baptizatis in fide parentum baptismus confert, maioribus autem sacrificia ad deletionem culpæ proficiebant. De hoc Magister sententiarum in quarto distinctione prima: & ibidem Grego. ait, quod apud nos ualet aqua baptismi, hoc valet apud veteres, vel pro paruulis sola fides, vel pro maioribus virtus sacrificiorum. Hęc autem vltima positio iustior est, magisque bonitati Dei consentanea, quod sic intelligendum est. s. si paruuli in illa ætate nascerentur a parentibus fidelibus, scilicet, Deum verū

C colentibus, & credentibus ea, quæ solum in vniuersali, & a natura suscipienda sunt, scilicet, quòd Deus est, & in se credentibus, atque sperantibus remunerator sit, iuxta Apostolum ad Hebræos. cap.11. Mox vt nascebantur pueri, ab originali culpa saluabantur: quia fides parentum cum iam esset, non expectabat vlteriora tempora, in quibus haberet efficaciam, sed eam immediatè habebant. Quo dato impossibile erat aliquem de paruulis natis in prima ętate a fidelibus parentibus, Deumque colentibus, si ante tempus discretionis, & vsus liberi arbitrij moreretur, periisse æternaliter, quoniam mox vt nascebantur liberati erant ab originali culpa. In quo melius cum eis agebatur quā cum paruulis natis tempore datæ circumcisionis. Nā

D si ante octauum diem pueri Hebræorum eo tempore, quo circuncisio erat, morerentur, culpa originalis in eis remitti non poterat, cum per circuncisionem, quæ in die octauo conferebatur abstergendum erat. Nec enim circuncisio præueniri poterat, vt ante octauum diem fieret: quanquam quidam hoc senserint: quod videtur tenere Magister sententiarum in quarto, in fine primæ distinctionis. De hoc magis diximus super Genesim in cap. decimoseptimo. Ex hoc autem alterum accidebat, scilicet, quòd in prima ætate, si aliq paruuli ante annos discretionis mortui sunt de linea filiorum Cain, illi æternaliter perierunt, aut rarissimi saluari potuerunt. Cuius causa est, quoniam per lineam Cain, incepit, & tendebatur ciuitas diabo-

E li, vt ait Augus. lib. decimoquinto de Ciuitate Dei. & omnes ferè illi mali viri erant Deo non adhærentes, atque infideles, filii ergo eorum ex ipsorum fide nullum consequi poterant emolumentum, cùm illa nulla foret: aut si aliqui eorum boni erant, & fideles rarissimi fuere. In linea autem Seth filij Adæ, quę fuit secunda linea generationis in prima ætate, a contrario accidere necesse fuit, cū omnes ferè viri boni essent, atque Deo fideles, quod sacra scriptura de eis testatur vocans filios Cain filios hominū, & filios Seth filios Dei, vt patet Genes.6. ca. cùm dicitur: Ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, scilicet, filii Seth ad filias de stirpe Cain. Cùm autem aliquis a patre fideli natus non fuerat, ita vt abstergēda originali macula parentum

tum fides minimè profecisset, ab ea liberari non poterat, quousque discretionis tempora, & liberi arbitrij attigisset vsum. Et hoc est, quod dicit Greg. s. quòd in parentibus proficiebat virtus sacrificiorum. s. ad hoc quòd tolleretur macula originalis in parentibus erat virtus sacrificiorum. Quod intelligendum est, quãdo aliquis effectus parens. i. ętatis maioris, & nondũ fuisset in eo deleta macula originalis, deleretur per sacrificia. Dicitur autẽ de sacrificijs, non quidem quòd non esset alius modus delendi hanc maculam in adultis illius ætatis, nisi per sacrificia. Nam & per omnes alios actus cęremoniales oblationis cuiusque, & laudis diuinæ, & orationum vel ieiuniorum, aut quarumcunque cęremoniarum in Deum trahentium. De sacrificijs tamen dicitur, quoniam nihil magis erat in omnibus actibus latriæ deitatis expressiuum, aut significatiuum, quòd offerẽs crederet esse aliquam deitatem, quàm offerre sacrificia: & ob hoc ea Deus magis sibi accepta dicebat, quàm reliqua in statu veteris testamẽti. Et non solùm per actus quoscunque cęremoniales in Deum culpa originalis in adultis delebatur, sed etiã per quemcunque actum in charitate: quod apparet, quia per quemcunque actum charitatis mortalia peccata delentur, & efficitur homo gratus Deo, sed nemo gratus Deo esse potest, qui ad mortem æternam obligatus est: quoniã qui Deo grati sunt, ei sunt vniti, dicente Apostolo secunda ad Corin. cap. 6. Qui diligit Deum, vnus spiritus est cum eo: sed partibus Dei, aut vnitis Deo debetur æterna fęlicitas: ergo necesse erat, quòd per primum actũ charitatis tolleretur originalis culpa. Quo fit, vt quando primo aliquis de cõmissis peccatis doleret, aut quando veniens ad adultam. s. discretionis ætatem, opus aliquod in charitate faceret, nulla actuali culpa præcedente peccati originalis macula tolleretur. Primum patet, quoniam contritio de commissis remissionem peccatorũ operatur: remissio autem per gratiam fit, sine qua collata peccata aboleri impossibile est, cùm ipsa sit formaliter redẽptiua peccatorum, vt dicit S. Thomas super tertium Sententiarum distinc. 20. Deus autem solùm efficienter culpam delet, passio verò Christi promeritoriè. Sed gratia cum nulla culpa stat: ergo impossibile est in eo, qui de commissis tunc conterebatur, originalem manere culpam. Secundum patet. s. quod si quis ad ætatem discretionis pueniens, nulla pręcedente in eo culpa actuali aliquem actum bonum ĩ charitate ageret, scilicet, dirigendo in Deum, necesse erat in eo deleri originalem culpam. Nam hunc operãtem aliquid dirigendo in Deum, in quo nulla actualis macula præcessisset, necesse erat esse in charitate. Charitas autem cum nulla culpa, aut macula, vel reatu æternę mortis stare potest: ergo in eo deleretur. Alioquin daretur, quod aliquis posset tota vita in charitate manens, & secundùm eam operans, atque decedens, æterna dãnari morte: quod prorsus impossibile est: igitur impossibile est in charitate existentem habere maculam originalem, quia illa manente sumus filij iræ, & vasa mortis obligati ad mortem æternam, patet ergo quid de paruulorum statu dicendum sit, qui ante vsum liberi arbitrij in prima ætate decedebant.

Quędam ad supradicta. Cap. CVII.

NVNC vero dicendum est, si illi, qui in hac prima nascentis sęculi ętate decedebant, erant prouecti ad vsum discretionis, & ætatem aliqualiter adultam. Pro quo considerandum est, quòd eo tempore hominibus nulla a Deo pręcepta vitæ regulatiua tradita erant, nec obligabantur ad aliquem specialẽ modum viuendi, aut colendi Deum, sed in lege naturæ

F viuebant. s. quòd nullam aliam legem regulatiuã habebant nisi eam, quam natura eis tribuerat. Vocatur autem natura ipsa conditio speciei humanę: est namque homo secundùm speciem suam intellectum habens, qui in praticum, speculatiuumque distinguitur. In pratico autem sunt ea, quæ directioni agendorum proficiunt. Sicut ergo nobis intellectum habere natura est, ita & propositiones, quæ in intellectu nostro sunt nullo docente, sed ipsa determinante natura ex principijs rationis praticæ naturalia sunt: & homines inquantum per ea diriguntur, dicuntur viuere per legem naturæ, quoniam pręceptum lex est. Pręcepta ergo agendi, quæ naturaliter insunt, naturalis lex appellantur. De hac lege loquitur apostolus ad Romanos.

Lex naturæ & præcepta eius.

G cap. 2. dicens: Gẽtes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem nõ habentes ipsi sunt sibi lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis cõscientia ipsorum, & inter seinuicem cogitationũ causantium, aut etiam defendentium. Istis ergo lex naturę est vt generaliter, & satis verè dixerimus, quidquid conscientia totaliter faciendum, aut vetandum dicit. Ideo quisquis agit contra conscientiam, peccat dicente apostolo ad Roma. 14 Omne quod non est ex fide, est peccatum. i. quidquid est cõtra id, quod homo credit esse bonum, est peccatum. Et principaliter, atque magis expresse homines in hac lege naturę obligabãtur ad decem pręcepta decalogi, quæ postea Deus dedit Israelitis in monte Sinai: vt patet Exod. 20. cap. In

Lex naturę obligat ad decem pręcepta.

H hoc autem tempore primæ ętatis idola nulla fuisse referuntur: quoniam homines recenter in memoria habebant sęculum creatum fuisse a Deo, & illum esse verum Deum: sed in secunda ętate idolorum cultus cępit exordium. Colebant autem tunc homines Deũ, sed ad nullũ modum cultus specialiter obligati erant, cùm nulla lex determinans præcessisset, sed aut in sacrificijs sic, vel aliter factis, vel orationib[9], vel ieiunijs, aut diuinis laudibus, vel quibuscunque actibus in hũc modum. In his enim si originalis culpa deleta nõ fuisset ex fide parentum in paruulis, quando ad adultam ætatem peruenirent. s. in qua vsum liberi arbitrij, & aliquantę discretionis haberent, in primo actu facto in

Idola cęperunt in secunda ętate.

I charitate directo in Deum remittebatur reatus, & cõferebatur gratia, sicut tempore datæ circuncisionis in veteri testamento per ipsam circũcisionem fiebat, & nunc in nouo testamẽto per baptismum efficitur. Tales autem quandocunque post hoc morerentur, in originali macula decedere non poterant, nec damnari in æterna tenebra lymbi puerorum. De his ergo dicẽdum est, quòd aut in peccatis actualibus mortalibus diem claudebant extremum vltimatè, impęnitentes, aut in charitate, & de cõmissis dolentes decedebant, siue in innocentia post remissionem originalis culpæ ante aliquam actualem culpam. Si vero peccatis mortalibus grauatus, & impęnitens eo tempore quis decessisset, infernalibus incendiis mancipabatur, sicut nũc

K in statu noui testamenti fit, & fiebat in veteri. Si autẽ quis peccasset, & in charitate decedens de eis doleret, remittebantur ei: nam sicut nunc per contritionem cum proposito confitendi, & obediendi ecclesiæ in satisfactione peccatorum tolluntur reatus: ita & tunc, & ab origine creati sęculi in quacunq; gente hoc obtinuit, vt sola contritione peccamina delerẽtur. Vnde etiam si quis eo tempore tota vita idola coluisset, aut aliis se facinoribus, & flagitiis immiscuisset, mox vt de eis doleret, remissa erãt, dicente Ezechiele: Si impius egerit pęnitentiam ab omnibus peccatis suis, omniũ iniquitatum eius quas operatus est, nõ memorabor. capitulo decimooctauo. Aequalem enim vigorẽ contritio omni tempore habet. In his autem, qui de peccatis

catis dolentes in prima ætate decedebant, distinguendum est: quia aut peccaminum suorum satisfactionē viuentes expleuerant, aut nequaquam. Si verò compleuissent, animæ a corporibus solutæ mox in lymbū sanctorum patrum, qui sinus Abrahę dicitur descendebant: vbi vsque ad Christi passionem permanebāt nullam pęnam sentientes. Si vero plenam de cōmissis satisfactionem non egissent, ad purgatoria loca ferebantur, vbi tandiu manebant, quousque perfectam satisfactionem implerent. Si autem aliquos de punitis in purgatoria clemētia ante Christi passionem explere peccatorum debita supplicia contingeret transfere bantur in sinum Abrahæ: nam expletis supplicijs debitis nulli in purgatorio loco, qui pęnalis est, manendum erat. Deinde autem in lymbo sanctorum hæ animæ manebant expectantes Saluatoris passionem, ante quam ad vitam æternā nemo pertingere potuit.

De decedentibus in secunda ætate. *Cap. CVIII.*

CVM de conditione decedentium in prima ętate dictum sit, nunc ad eos, qui in secunda ætate vitam clausere transeundum est. In secunda ætate iā puerilis, & pręcedentis sęculi, quæ totum tempus cōtinet a diluuio facto vsque ad tempus, quo Abraham egressus de Mesopotamia venit in terram Chanaam, & accepit circuncisionem anno vitę suę nonagesimo nono: vt patet Gen. 17. capit. fluxerunt anni trecenti octoginta octo, vt patet computando annos generationum singularium a tempore diluuij vsque ad natiuitatem Abrahæ, quæ omnia habentur Genes. 11. c. & his superaddendo annos nonaginta nouem, quos egerat Abraham cum circuncidit carnē præputii sui. In hoc autem toto tempore fuit eadem conditio decedentium, quæ fuit in eis, qui ante diluuium decesserunt: & eędem distinctiones de illis habendę sunt, vt de prioribus. In hoc autem differt, quòd in tota prima sęculi ętate idola nulla fuisse referuntur. In tēpore autem post diluuium vsque ad datam circūcisionem Abrahæ multæ gentes idola coluisse leguntur. Obligatio autem nulla magis tunc, aut determinatio ad cultum diuinum, aut lex data erat quàm in prima sęculi ætate, sed adhuc sola lex naturæ in hominib9 permanebat. Totum autem tēpus, quod ab Abrahæ circuncisione vsque ad legem datam Iudęis in monte Sinai fluxit quadringentorum, & sex annorum est, vt apparet latissimè ex computatione, quā fecimus Genes. 15. & Exod. 12. c. In hoc autem tempore differēs modus fuit morientium, quantum ad statum animarum a corpore solutarum, quam in aliis temporibus. Nam tunc Iudęi descendentes de genere Abrahæ ab originali macula, & reatu sola circuncisione liberabantur, quia quanquam a principio hominibus salus ab originali reatu per parentum fidem esset: quia De9 iam dederat speciale præceptum Abrahę, & semini eius, erat ablatum in eis istud remedium, & sola circū cisione saluandi erant, quod ad viros extenditur, quibus inerat sexus potens recipere circuncisionem. In feminis autem nihil tale fiebat, sed per ipsam parentum fidem saluabant, sicut dicit Gregorius. & habetur quarto Sententiarum distinc. prima. Ideo si aliqui Iudęorum non circuncisi ad adultam ætatem peruenirent, in qua aliquas cęremonias sacrificiorum aut alterius generis facerent in Deum dirigentes, aut eum diligerent, non tolleretur peccatum originale, quousque circunciderentur. Sicut si quis a christianis parentibus ortus sciens se non baptizatum, & ad ætatem adultam iam prouectus non se faceret baptizari. Ideo si de Iudæis decedentibus agatur a tempore datæ circuncisionis vsque ad datam legem Moysi, dicendum

A est, quòd aut isti moriebantur ante circuncisionem, vel post. Si enim ante circuncisionem morerentur, ęternaliter damnabantur ad lymbum paruulorum. Si verò post tempus circuncisionis factæ moreretur, aut in peccato mortali impenitens decedebat, aut in charitate, & de commissis dolens moriebatur. Si enim decederet impenitens, infernis sedibus mācipabatur. Sic enim & nūc qui charitate priuatus moritur, mox infernali incendio detruditur, semperque hæc lex cōmunis extitit. Si autem decedens in charitate decederet, aut aliquando actualiter peccauerat, aut non. Si.n. innocens foret. s. vt post deletam originalem culpam nunquam quidquam mortale commisisset in sinum Abrahæ, qui lymbus patrum dicitur, deducebatur. Si B vero aliquando mortale commisisset, nunc tamen in charitate decederet, aut de commissis debitam satisfactionem expleuerat, aut nequaquam. Si expleuisset, identidem in sinum Abrahę ducebatur. Si vero inexpleta foret, tandiu purgatorijs detinebatur incendiis, quousque inexpletam compleuisset sarcinularum remissionem. Cùm autem plena facta foret in pęnalitatibus solutio, si ante mortem Christi hoc accidisset, ad limbū patrum reducebatur, vt ibi vsque ad Christi mortem expectans redemptionem maneret.

De circuncisione penes gentiles. *Cap. CIX.*

CVM autem de his, qui de genere Abrahæ circuncisionem susceperunt dictum sit. de gentili- C bus, qui eo tempore. s. a circuncisione data vsque ad dationem legis fuerunt, dicendum est. De quibus hoc primò constat, quod non tenebantur ad circuncisionem: nam circuncisio Abrahę & semini eius tradita & iniuncta est, vt habetur Genes. 17. capi. cùm dicitur: Dixit Deus ad Abraham, tu custodies pactum meum, & semen tuum post te, in generationibus suis. Hoc est pactum, quod obseruabitis inter me, & uos & semen tuum post te circūcidetur ex vobis omne masculinum, & circuncidetis carnem pręputii vestri, vt sit signum fœderis inter me & vos. Gentiles ergo ad hanc circuncisionem datam non obligabantur: quoniam non fuit intentio legislatoris eos obligare cum D ad eos lex data non sit. Si tamen aliqui de gentilibus ad circuncisionem transirent per eam delebantur in eis peccata, scilicet, originalis macula, sicut in Iudæis accidebat. Ideo aut gentiles illius temporis circuncidebantur, aut non: si circunciderentur: dicendum est de eis pęnitus, sicut de Iudæis, qa in nullo differebant. Si autem non circunciderentur, aut decedebant ante quam peruenirent ad vsum liberi arbitrii, & ætatem alicuius discretionis, aut non. Si ante vsum discretionis, aut erat ademptus originalis culpæ reatus, aut nō: si non erat ademptus per fidem parentum, vt in pręcedentibus declaratum est, ad puerorum libum originali depressi macula, in æternum damnati ferebantur. Si autem ademptus reatus foret, ad sinum Abrahæ in E ter sanctos patres descendebant. Si verò postquam discretionis attigissent ætatem morerentur, aut in mortali decedebāt culpa, aut nequaquā. Si verò mortalib9 depressi decedebant, in æternum gehennalibus incendijs mancipandi erant. Si autem vitio mortali carētes decederent, aut antequam actualiter peccauerūt, aut quidquam commiserunt mortiferum. Si autem nunquam peccauissent, ad sinum sanctorum patrum ferebantur. Si verò aliqua eis mortifera labes contracta foret, aut de ea plenè satisfactum in pœnalitatibus erat, aut non: si satisfactum foret, ad sinum sanctorum patrum descendebat huiusmodi. Si verò nondum futura satisfactio impleta esset, tamdiu in purgatorio detinebatur, quousque ad nouissimum quadrantem persolutum

Gentiles non tenebantur ad circuncisionem.

solutum foret. Cum autem hæc impleta esset, si ante Christi mortem hoc accideret, ad lymbum sanctorũ patrum transferendus erat. Prædicta probantur: nam gentiles quia ad suscipiendam circuncisionem obligati non erant, saluari poterant ea non suscepta: ideo si decederent in innocentia. s. abolita originali macula, ante omnem contractam culpam, aut de peccatis suis dolentes plena præcedente satisfactione, necesse erat, vt saluarentur sanctorum patrum lymbum petẽtes, nec poterant gehennæ incendijs mancipari. Quo suscepto inquiretur, quem locum isti decedentes petebant: dici nequit, quòd isti vita defuncti ęternæ fęlicitatis peterent sedes, nemo namque vitam æternam adipisci potuit, quousque Christus redemptionis nostræ precium soluit. Identidem autem dici nequit, sic decedentes puerorum lymbũ petere: quoniã illi duntaxat illic manent, qui originali solùm culpa grauati decesserunt: hi autem quoniam hanc maculam iam deposuerant, lymbo puerorum teneri nequibant. Amplius autem nec dici poterit hos apud purgatorias manere sedes. Nam purgatoria clementia illis solis est, qui de commissis dolentes inexpleta tamen pęnitentia decesserunt: qui tamen innocens mortuus est, aut de commissis plena iam satisfactione, nihil pro quo puniendus sit, habet: apud purgatorias ergo sedes nequaquam manebit. Manet ergo duntaxat sinus Abrahę, qui est locus sanctorum patrum, in quo taliter decedentes debeant permanere. Ex prædictis ergo inductum patet quòd gentiles, qui à tempore datę circuncisionis vsque ad datam legem in monte Sinai decesserunt, si innocentes, aut de commissis plena habita satisfactione defuncti sunt, sinum Abrahæ, qui est locus sanctorum patrum petebant.

Gentiles saluari poterant absque circũcisione.

Qui ex gentilibus ad purgatorij loca tendebant. *Cap. CX.*

SI VERO gentilium quispiam completa nondum satisfactione, sed de peccatis dolens, & ex parte satisfacto decessisset, purgatoria clementia in sedibus purgatorijs exercendus erat: quod apparet. Non enim hic gehennalibus supplicijs mancipandus erat, cùm de commissis doluisset, idẽtidem quoniam hoc suscepto nihil differret aliquem impęnitentem vltimatè mori, aut de vniuersis dolendo sceleribus, quod falsum liquet. Amplius autem perennitatem fęlicitatis hunc assequi non contingebat, quoniã ante Saluatoris passionem nemini hoc contingens fuit. Præter hoc, quia qui in vitæ æternæ fęlicitate suscipiendi sunt, ab omnibus maculis, & reatibus absoluti esse debent, qui verò aliquam pęnæ particulam explendam habent, nondum ab omnibus reatibus absoluti sunt: ergo ad vitam æternam non admittuntur. Identidem autem dici nequit hos in puerorum lymbo locãdos, quoniam hic locus eis solis debetur, qui macula originali depressi decesserunt. Qui verò de commissis dolentes aliquali præmissa satisfactione, & si non plena decesserunt, culpa originali non grauantur, ad lymbũ ergo puerorum deficientes non tendunt. Ad sinum quoque Abrahę huiusmodi decedentes tendere nequeunt, ibi quippe soli detinẽtur, qui iusti vsquequaque sunt, nihil eluendum supplicijs habentes. Hi autẽ aliquid adhuc flammis exurendum habent, quia non dum plenè satisfecerunt. manet ergo eis duntaxat purgatorius locus, vbi vsque ad pęnarum persolutionem clementer exercendi sunt. Gentilis ergo, qui de commissis dolens nondum plena satisfactione decedebat, ad purgatorias necessariò tendebat sedes. Amplius autem necesse erat, vt cùm gentilis, qui ob inexpletam satisfactionẽ purgatoria adierat loca decedens, cùm ibidem quod viuenti defuerat expleuerit, ad sinum Abrahę transferatur, quod apparet. Hũc enim qui semel purgatoria clementia exercitus est, ad gehennæ cruciatus transferri est impossibile, cùm a purgationis loco ad pęnalitatem acerbam gehennę minimè transeatur. Ad lymbum quoque puerorum a purgatorijs sedibus transmigrare impossibile est: quoniam in lymbo puerorum illos duntaxat puniri constat, quos originalis culpa grauat, in purgatoriis verò sedibus actualium culparum inexpleta completur satisfactio. Ab vno ergo in alterum transitus impossibilis est. Præter hęc autem a minori pęna in maiorem transitus nunquam fit, sed è contrariò. pęnę tamen purgatoriæ minores sunt damnis lymbi puerorum, quoniam in lymbo puerorum manere, æternũ malum est. Purgatoriis autem implicari pęnis temporale malum est, a purgatoriis ergo locis in locum lymbi transitus nullus fit. Amplius autem qui purgatorium ignem egreditur, omnium facinorum suorum pęnas eluit. pęnę autem peccatis correspõdent. Qui ergo ignem iam exit purgatorium, gehennalia incendia aut puerorum lymbum amplius nõ sustinebit: vterque enim pęnalis locus est quanquam variè. Hic quoque purgatorio iam liberatus igne, paradisi fęlicitatem assequi non poterat: nam æternæ vitæ ianua vsque ad Saluatoris mortẽ cunctis conclusa mansit. Restat ergo solus Abrahæ sinus de receptaculis animarum corpore solutarum. Apparet ergo animas gentilium, quæ purgatoria clementia pręteritarum macularum pęnitus exsoluissent cruciatus, in sinum Abrahę mox transferendas esse.

Quib9 debeat puerorũ lymbus.

Gentiles ex purgatorio in sinu Abrahę: quãdoque admitti poterãt.

Pęnę purgatorię minores sunt dãnis lymbi.

De lege data in monte Sinai. *Cap. CXI.*

TEMPVS autem a lege data in monte Sinai Iudæis eũdem per omnia videtur habere modum: quantum ad conditionem decedentium, qui tempore datæ circuncisionis, scilicet, ex quo data est vsq; ad legem datam. Quod primò in gentilibus apparet, ipsi quippe nullam data lege maiorem obligationem, quàm ante habuerunt: nam sicut ad circuncisionem obligatos eos nullatenus esse probauimus, ita & de lege data conformiter dicendum est. Nam circuncisio est ianua ad totum vetus testamentum, & ea suscepta obligatur quis ad veteris testamenti cęremonias vniuersaliter, vt patet ad Galat. c. 5. cùm dicitur: ego Paulus testificor omni homini circuncidenti se, quod debitor sit vniuersæ legis faciendæ. Sicut ergo nemo christianus esse valet, nisi baptismate dilutus sit, ita nemo ad legem obligatus erit, aut intrare poterit, nisi caro prępuții eius circuncisa fuerit. Gentibus autem ad circuncisionem obligatio nulla erat, ergo nec ad legem. Amplius autem hoc patet, quoniam lex neminem obligat nisi eos, quibus data est. Lex autem data in monte Sinai solis Iudęis imposita est: quod apparet Exod. 19. vbi Deus blanditiis quibusdam collatorum beneficiorum Iudęis suadet, vt eius legem suscipiant, cùm ait: Vos ipsi vidistis, quid fecerim Aegyptiis, & quomodo portauerim vos super alas aquilarũ, & assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocem meam, & custodieritis præceptum meum, eritis mihi in peculiis de cunctis populis terrę: Mea enim est omnis terra, & vos eritis mihi in regnũ sacerdotale, & gens sancta. Et postea sequitur quomodo populus consensit accipere legem, cùm dicitur: Respondens omnis populus simul ait: cuncta, quæ locutus est Dominus, faciemus. Ecce ergo qualiter speciali consensu eorum lex data est, & si eam recipere recusarent, Deus eã non dedisset. Ad gentiles autem hoc factum non est, quia nec ipsi suscipere consenserunt, nec Deus aliquos populos

pulos

pulos consuluit an legem ab eo suscipere vellent: Ad obseruandam ergo hanc legem, nemo nisi Israelitę tenebantur. Pręcisè ergo gentiles, qui tempore datæ legis erant, ad obseruationem legis naturæ tenebantur. Gentilibus autem ab hoc tempore vsque ad Christi mortem, & euangelij publicationē, idem status mansit, nec quicquam obligationis acquisitum est. Ideo dicendum est, quòd si quis gentilium ante ætatem discretionis decederet: si fide parentum originalis culpa ei abolita nequaquam foret: aut ad ætatem aliquā discretionis perueniens in ea duntaxat originali labe maneret ad puerorum lymbū tendebat: quod apparet. Nam ad lymbum sanctorum patrum huiusmodi anima ferri nequibat, quoniam ille iustorum locus erat, sicut nunc amęnitas paradisi. Decedentes autem in originali macula iusti non erant: ad eum ergo locum non descendebant. Amplius verò paradisi fęlicitatem ij adipisci nequibant, quoniā hic locus nulli aut iusto, aut iniquo ante Saluatoris mortem reseratus est. Præter hoc quoniam eorum hic solùm locus est, qui omni labe mundi, & omni reatu pęnarum absoluti sunt. Qui autem originali macula inficiuntur, vtrunque horum habēt, paradisi ergo fęlicitatem non attingebant. Identidem autem purgatoriis sedibus immorari non poterant, quoniam hic locus eorū est, qui de commissis dolentes satisfactionem inexpletam habent, qui tamen originali macula decedentes grauantur, in peccato mortali obeunt, nec de contractis dolent, aut culpa in eis deleta est, purgatorias sedes nequaquam adibunt. Nec quidem in gehennalibus suppliciis huiusmodi decedentes detruduntur: quoniam solùm illi supplicia patiuntur gehennæ, qui in mortalibus decedentes de patratis nequaquam doluerunt. Qui verò sola originali tenentur labe, & nulla adhuc actualia facinora commiserunt, gehennalib⁹ nequaq̄ cruciatibus adigendi sunt. Solùm ergo lymbus puerorum manet de locis animarum corpore solutarum: ad hunc ergo ibant. Generaliter ergo diffinitum sit, quod Gentiles ab exordio orbis cōditi, si dicere voluerimus, aut a tempore circuncisionis datæ, vt proprius dicamus, ante vsum liberi arbitrii in culpa originali decedentes, aut si peruenientes ad vsum liberi arbitrii, & aliquantæ discretionis in ea duntaxat morerentur, ad lymbum puerorum descendebant ibi in æternum mansuri. Generaliter quoque diffinitum sit, Gentiles, siue ab initio creati orbis, siue a circuncisione data ante vsum liberi arbitrii deleta originali culpa decedentes, aut ad ętatem discretionis peruenientes, & in innocentia deleta originali macula obeuntes, vel de patratis sceleribꝰ plena satisfactione præmissa ad sinum sanctorum patrum vsque ad Christi mortem descendebant permāsuri. Hoc autem necessarium patet. Nam sic decedentes gehennalibus supplicijs teneri non poterant. Illi enim duntaxat his tenentur malis, qui de patratis impęnitentes decedunt. In his autē nulla mortalis macula fuit, aut si fuit, prorsus quantum ad culpam, & omnem pęnę reatum deleta est. Hi ergo gehennalibus non manebunt locis: nec rursus paradisi fęlicitatē assequi po sunt: quia hoc nulli ante mortem redemptoris datum est. Nec hi quoque purgatorias petebant sedes. Hic enim locus eorum est, qui cùm de actualibus mortalibus doluerint, plenam eorum viuentes satisfactionem non egerunt. Hi tamen aut nequaquam de actualibus quippiā habuerunt, aut de eis prorsus satisfactionem expleuerunt, ergo purgatoria non exurentur flamma.

Lex gentilium quæ ad ista vsque tēpora obseruata est.

Quibꝰ conscriptus sit purgatorij locus.

Gentiles qui moriebātur ante vsum liberi arbitrij perpetua lymbi pęna damnati sunt.

Ad lymbum quoque puerorum his descēdendum nequaquam est: quoniam hi, qui originali labe infecti decesserunt tenentur duntaxat. Hi autem dum viuerent huiusmodi deposuerunt maculam. Eis er-

A go solùm sinus Abrahæ de omnibus animarum receptaculis manet.

Quædam penes supradicta. *Cap. CXII.*

REPETENTIBVS ergo nobis eandem conclusionem dicendum est, quod si Gentilis ab orbe condito, vsque ad mortem Saluatoris deposita originali labe innocēs moreretur, aut de commissis plena satisfactione præmissa, sinum Abrahæ, qui lymbus sanctorum patrum dicitur, petebat. Si vero quisquā gentilium ab orbe incipiente vsque ad Christi mortē, de commissis sceleribus impęnitens decederet, gehēnalibus incendiis in æternum mancipabat. Hoc au-

Sinus Abrahę lymbus sāctorum p̄rum appellat.

B tem omni ætati, genti, & sexui, & professioni vniuersale est. Nihil enim ad hoc differt, an de Christianis, aut Iudęis, sarracenis, aut quibuscunque gentibus decedens fuerit. Si autem aliquis de Gētilibus toto hoc tempore. s. vsque ad Christi mortem de cōmissis peccatis plena præmissa satisfactione decederet, ad lymbum Abrahę descendebat, vt patet ex rationibus supra assignatis. Si verò quispiam de Gentilitate de patratis sibi quotcunque sceleribus dolens moreretur, satisfactione nondum finita, aut non cępta, solo dolore, vero de commissis præcedente, toto hoc tempore, necesse erat, vt ad purgatorias descenderet sedes tandiu ibi puniendus, quousque ad nouissimum quadrantem debitas exsolueret pęnas. His verò persolu-

C tis ad lymbum sanctorum. s. ad sinum Abrahæ transferri necesse erat. Ad inferni quippe cruciatus descendere non debebat: nec ad puerorum lymbum, nec sinum Abrahæ, nec paradisi amęnitatem conscendere poterat ex rationibus supra assignatis in hoc casu. Cū verò satisfactio vsq; ad vnguem finita foret ad sinum Abrahę transitus erat vsq; ad redemptoris mortem.

Quæ differentia fuerit inter Iudæos, qui ante legem datam post circuncisionem impositam erant, & eos, qui post legislationem vsque ad Christi mortem extiterunt.
Cap. CIII.

D NVNC verò de Iudæis dicendum est, cùm de Gentilibus egerimus: in quibus hoc diffiniendum est, paruam inesse differentiam eis, qui sub data lege fuerunt vsque ad Christi mortem ab eis, qui fuerunt à data circuncisione vsque ad legislationem. In hoc enim differrebat: quoniam Iudæi, qui à data circuncisione vsque ad legislationem extiterunt, ad solam legem circuncisionis obligati erant. In aliis autem poterant facere ex arbitrio: dum tamen non militarent contra præcepta legis naturæ expressa, aut contra quodcumque conscientiæ dictamen. Ideo nunquam mortaliter isti peccarent, nisi cùm aut circuncidi recusabant, vel negligebant, si contingeret aliquem adultum incircuncisum fore, vel vt conue-

E nientius dicamus, si parentes circuncidere, aut negligerent, aut recusarent, vel cùm contra legem naturæ agerent. Cùm verò lex suscepta est, non solùm ad circuncisionem supra legem naturæ obligati erant, sed etiam ad omnia legis mandata, contra quę agentes mortaliter peccabant secundùm ipsius legis determinationem. In cęteris autem plena erat similitudo Iudęis, qui ante legem datam post circunsionem impositam erant ad eos, qui post legislationem vsque ad Saluatoris mortem extiterunt. Si enim aliquis post datam legem Iudeus incircuncisus vsque ad Christi mortem decederet, ad lymbum puerorum descendebat: nam lymbus est sedes eorum, qui dumtaxat originali macula deprimuntur: hi autem in ea solùm

decede-

decedebant. Illuc ergo eis tendendum erat. Si verò post datam legem vsque ad mortem Saluatoris quisquam de Iudęis post circuncisionem in totali innocentia decederet, aut de commissis plena satisfactione pręmissa lymbum sanctorum patrum, scilicet sinum Abrahæ petebat. Eędem quippe in hoc rationes sunt, quas in præcedenti tempore datæ circuncisionis ante datam legem esse ostendimus. Si verò quispiam de Iudęis à data lege vsque ad Christi passionem suscepta circuncisione, & de patratis sibi peccatis dolens: plena tñ nondum habita satisfactione, aut nondum cępta moreretur, purgatoria clemētia vsque ad vniuersorum suppliciorum debitorum persolutionem exercendus erat, in prioribus rationes datæ sunt. Cùm verò satisdatum esset pro commissis, ad sinum Abrahæ vsque ad Saluatoris passionem transibatur.

De statu quodam decedentium. Cap. CXIIII.

ALIVS autem status decedentium fuit à morte Saluatoris vsque ad publicationem dati Euangelij, qui à prioribus differens esse conuincitur. Fuit autem publicatio Euangelij post mortem Christi per Apostolos, & coadiutores eorum fideles facta. Dicitur autem facta publicatio Euangelij non quidem cũ primò apud aliquã gentem Euangelium prædicatum est, sed cùm apud omnes gentes sufficienter p vocē Apostolorum, & aliorum diuulgatum est: ita vt credere possent, quæ vellent, nec quisquam Euangelij ignorantia prętenta se tueri posset. Quod autem status temporis huius intermedij à cœteris temporibus differens sit, Patet primò quidem de Gentilibus: hi enim eo tempore ad circuncisionem, aut ad legem Mosaicam obligati non erant, sicut nec ante hoc obligabantur. Sed adhuc nunc magis ab obligatione recedebant, quàm in præcedentibus sęculis: prius q̃dem, & si Gentiles ad circuncisionem cęterosque Iudaicos ritus obligati non essent, circuncisio tamen in se proficiens erat, ipsisque profecisset Gentilibus, si eã acceptarēt. Nunc vero omnia extincta, morte redemptoris erant: ita vt in se circuncisio, & cætera ceremonialia nullius essent virtutis contentiua, aut effectiua, & si Gentiles ad Iudaismum conuerterētur, nihil profecisset, sed essent sicut cùm liberi in lege naturæ manebant: nam & ipsis iudæis, qui à primordio in his manserant cęremonijs nihil talis proderat exercitatio. Identidem autem Gentiles huius temporis ad legem Euangelicam obligati non erant, nulla nempe lex super aliquos virtutem consequitur, quousque perfectè publicata sit: quod non contigit de Euangelica, donec per totum orbem Apostolorum insonuit tuba, & in fines orbis terræ eorum efficacia verba audita sunt. De Gentilibus ergo, qui hoc tempore siue nondum peruenientes ad vsum rationis, siue eum aliqua exparte attingentes, qui tamen culpã originalem nondum exuerant, dicendum est, ꝙ decedentes ad lymbum puerorum trahebantur. Quod quidem omni sęculo, & ætate generale est, vt quicunque sola originali depressus macula decesserit ad puerorum tendit lymbum. Hic enim locus maculæ illi pręfixus est. De tempore ergo decedentis aut ætate sęculorum nihil differt: cum tñ originalis macula dũtaxat permaneat. Si aũt hoc tempore aliquis de gentilibus moreretur abolita originali culpa, innocens adhuc manens, vel de commissis plena præmissa satisfactione, ad paradisi amœnitatem ferebatur. In hoc aũt status iste à cœteris prioribus sęculi nimis differt: nã prioribus statibus quicũque hoc mō habens extremũ clausisset diem, ad sinum Abrahæ ducebatur, nunc verò ad vitam æternam. Quod sic inducitur: nam q̃ inno-

Euangelij publicatio quid.

F cens aut de commissis dolēs, & plena satisfactione expleta decedebat, gehennalibus claudi nequibat supplicijs, quoniam impęnitens non decedebat. Amplius autem purgatoriis sedibus huic nihil eluendum erat: nã hic locus eis duntaxat est præfixus, qui satisfactionem aut non expleuerunt, aut de peccatis doluerint, sasisfacere tamen non cœperunt. Præter hoc etiã ad puerorum lymbum descendere non debebant huiusmodi: quoniam eis locus ille congruit, qui originali infecti macula duntaxat obeunt, in his autem abolita iam est. Ad sinum quoque Abrahę siue lymbum sanctorum patrum descendere non debebat, quoniam iste fuit locus iustorum, in quo detenti erant quousque Saluator moreretur, qui morte sua hos, qui detenti erant, & cęteros redimeret, quosdã sufficienter,
G & efficienter; quosdam autem solum sufficienter, oēs verò efficienter. Non erit ergo aliquis talis locus opportunus ad detētionem animarum beatarum; quoniam cessabat causa detentionis. Ad vitam ergo ęternam ferri necesse erat, vel si post mortem Christi ante publicatum Euangelium decedentes purè in innocentia aut completa de commissis satisfactione ad vitæ æternæ non transferrentur amœnitatem: numquã daretur, ꝙ taliter decedentes vitam consequerentur æternam: quoniam nulla maior dispositio fieri poterat, siue ex parte redemptoris, siue ex parte redemptarum animarum, ad hoc vt illam perhennem consequerentur Paradisi fœlicitatem.

H Dicendũ ꝙ ergo, decedentes eo tempore, vt dictũ est, mox in sedes ęthereas ferebantur. Si verò quisquã de Gentilibus hoc tēpore, scilicet post mortem Christi vsque ad plenam promulgationem Euangelij decederet de commissis quidem pęnitens, nec tamen plena eorundem satisfactione præmissa, purgatoria clementia exercendus erat vsque ad solutionem vniuersi debiti, ex rationibus suprapositis. Non enim erat alius locus, ad quem ferri deberet. Completa aũt satisfactione delictorum, ad vitam æternam conuolabat. In hoc quoque huius temporis status à prioribus differebat: nam in præcedentibus persoluta debita satisfactione animę omnino purgatę in sinũ Abrahæ transferebantur: nunc autem in vitam æternam. Ratio autem hus diuersitatis est, quoniam purgatarum
I omnino animarum locus ipsa æternæ fœlicitatis sedes empyrea est, & ad hãc toto tempore ante Christi mortem sanctorum virorum animæ conuolare debebant. Sed quoniam illuc nemini nisi per sanguinem testamenti mediatoris patebat iter: detinebãtur quousque redemptor sanguinem effudisset. Cùm verò Christus mortuus est, iam patebat iter cunctis dispositis: nihil ergo impediebat, quin animæ tunc ad vitã æternam dispositæ, mox vt à corporibus egrederentur, vitam cęlestem peterent: ideo non detinebantur in sinu Abrahæ, nec in eo aliqua de sanctis animabus post mortem mediatoris mansit.

K *Quædam penes supradicta. Cap. CXV.*

SICVT autem tempus a morte Saluatoris vsque ad perfectam publicationem Euangelij in Gentilibus decedentibus a cęteris sęculorum statibus differens fuit: ita & idem ad Iudęos conferendo dicendum est. In hoc enim tempore Iudęi ad circunsionem, aut ad quæcunque præcepta legis Mosaicę obligati nequaquam erant: cum ipsa enim morte redemptoris legalis obligatio extincta, & sepulta est. Si ergo quisquam Iudęus eo tempore incircuncisus moreretur, non sequebatur ex hoc, quòd in peccato originali decedebat, nam obligatio ad circunsionem

extincta

extincta erat: poterant nempe baptismate Christi ab originali culpa liberari. Identidem autem hoc medio tempore Iudæi ad legem Euangelicam, & Baptismatis susceptionem obligati non erant: nulla namq; lex vires obligandi consequitur, quousque plenè promulgata sit: lex autem Euangelica hoc medio tempore promulgata non erat: Iudæi ergo medij duotũ testamẽtorum hoc tempore ab vtroque liberi erant. Nam quodcunque illorum obseruantes saluarentur: sed ad neutrum determinatè obligati erant, vtrumq; tamen illorum exuere non poterant, sed ad alterum eorum obligabantur licèt non determinatè. Si autẽ neutrum hac libertate vtentes obseruare vellent, saluari non poterant: sed tenebantur illud magis obseruare, quod eis conscientia determinasset. Similiter determinat Apost. ad Roma. 14. cap. vbi de cœremonijs legis, an hoc tempore nõdum perfectè publicati Euangelij obseruari deberent, agit. Et dicit, quòd illi, qui credebant se obligatos ad obseruationem cœremoniarum, non distinguentes diem, & omnem diẽ obseruarent: quia conscientia eis dictabat obseruare debere: qui verò intelligebant se obligatos non esse ad hanc obseruationem, distinguentes inter diem, & omnem diem, non debebant obseruare cęremonias: quia nihil contra conscientiam agendum erat, cùm omne quod contra fidem fit, peccatum sit. Hoc autem tempore siquis de Iudæis post susceptam circuncisionem in innocentia moreretur, aut de commissis perfecta satisfactione præmissa, ad Paradisi fœlicitatem confestim euolabat. In hoc autem differt tempus istud à statu elapsorum sęculorum, quoniam in nullo præteritorum temporum decedentes in innocentia, aut commissorum expleta satisfactione vitam æternam petebant, sed in Sinu Abrahæ tenebantur. Diuersitatis autem ratio est, quia in præteritis sæculis vitæ æternæ ianua clausa erat, cùm Christus nondum soluisset precium redemptionis nostræ: ideo iusti, qui moriebantur, quanquam ad vitam æternam dispositi erant, tamen in Sinu Abrahæ vsque ad mortem Redemptoris præstolari necesse erat. In tempore autem quod inter Christi mortem, & Euangelij publicationem intercidit: quoniam Saluator mortem iam subierat, ianua vitæ æternæ cunctis ad hanc dispositis patebat, nec oportebat decedentes in hac dispositione ad lymbum Sanctorum Patrum descendere, aut ad aliquem locum adire per aliquod tempus pręstolaturi. Si verò aliquis de Iudæis hoc tempore de cõmissis habita contritione, nec dum tamen plena satisfactione moreretur, clementia purgatoria exercendus erat quousque contractæ labis exemisset reatum. Cùm verò omnia deleta forent, ad Sinum Abrahæ non transibat, vt in præcedentibus sæculis generale erat, sed mox ad æternæ vitæ fœlicitatem conuolabat. Hæc autem ex præpositis rationibus petant.

Diuersitas horũ tẽporũ à prioribus in his, qui moriebatur insontes.

De morientibus post publicationem Euangelij vsque ad finem mundi. Cap. CXVI.

ALIVS autem status à cunctis prioribus differens post hos sequitur, scilicet, post publicationem perfectam Euangelij vsque ad finem mundi. In hoc autem tempus istud à prioribus differt: qa lex Euangelica, quæ iam publicata erat, omnes homines ad custodiam sui obligabat, quam si non obseruauerint saluari eos impossibile est. Hoc autem est, quo nimis differt lex Euangelica à Mosaica: nam totum tempus, quo durauit ad libertatem Gentilium concessum est. Nihil enim ad huius obseruationẽ obligati erant: ideo quanquam non obseruarent, nihil in hoc mortaliter peccabant. Legis autem Euangelicę

A modus ab hoc distans satis est: nam quicunq; ad hanc obseruandam tenetur. Et siquis alicuius gentis, populi, nationis, aut professionis fuerit, qui hanc legem aut nullatenus obseruare velit, aut eam ex aliqua parte infringat mortali grauatur reatu, nè quouis modo solui poterit, nisi eam obseruare reincipiat. Quòd autem lex Mosaica Gentilem nullum obligaret, sed dumtaxat Iudæos apparet: quoniam eis solis data est ipsique à Deo consulti sunt, an eam vellent, & beneficiorum enarratione ad eam acceptãdam suasi sunt: aliæ autem gentes, nec ad hoc consultæ sunt, aut eis quidquam collatum est, vt in prioribus declaratum est, & habetur Exo. 19. cap. Lex autem Euangelica omnes obligat: quia omnibus collata est, omnibus

B quoque gentibus in voce Apostolorum, & aliorum coadiutorum promulgata est. Sic enim Christus iusserat, & habetur Matth. vlt. cap. & magis Marci vltimo dicitur: Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur. Causa autem, quare lex Euangelica omnes gentes obligare debuit, lex autem Mosaica solos Iudæos est, quia lex Euangelica concernit statum perfectum ordinantem homines ad æternam fœlicitatem, in qua eorum totum bonum est. Fuit quoque ista lex data in præceptis vniuersalibus, quæ non determinantur magis ad modum viuendi vnius gentis, quàm alterius: quamobrem cuilibet conuenire

Cur lex Euãgelica oẽs obligauerit: lex verò Mosaica solos Iudæos.

C queunt. Lex autem Mosaica non continebat statum perfectum deducentem hominem ad perfectionem, sicut de ea Apostolus diffiniuit ad Hebr. cap. 7. s. Neminem ad perfectum deduxit lex, sed erat quædam dispositio ad suscipiendam legem Euangelicam, quę perfectionem continebat. s. vt homines assuefacti iugo legis, & occupati in cœremoniali facilius inducerentur ad obseruandam legem perfectionis. s. Euangelicam. Amplius autem lex Mosaica consistebat in quibusdam particularibus pręceptis, tam cœremonialibus, quàm iudicialibus, quę non conueniebant omni nationi, sed ei soli genti Iudęorum, de qua Messias nasciturus erat. Tam particularem enim statum, & conditiones concernebant leges Mosaicę, vt etiam

D si omnes alię gentes eas suscipere vellent, eis non cõueniret. Cùm ergo lex Euangelica post perfectam promulgationem suam omnes homines ad custodiã suam obliget, necesse est, vt siquis nõ suscepto baptismo, qui ad legem Euangelicam introitus est, & pręcipuum de pręceptis noui testamenti, in ęternum dãnatus sit. Erat enim hic duplex peccati genus, & vtrumque quidem ad ęternam damnationem sufficiens. s. originale, quod nondum deletum erat: quia illud deleri non poterat, nisi per baptismum, cùm omnes obligati erant ad istum modum expiationis peccati originalis, sicut in Iudæis tempore veteris testamenti nullus erat modus expurgandi originalem labem, nisi per circuncisionem, ad quam specialiter o-

E bligati erant. Erat autem & pręter hoc peccatum mortale, si hic, qui non baptizatus decedebat ad ętatẽ discretiuam peruenerat, cum recusaret illud accipere, quod accipere obligabatur. Hunc ergo ęternaliter damnari gehennalibus supplicijs mancipatum necesse est. Si verò aliquis post publicatum Euangelium imbaptizatus moriatur, antequam ad discretionis peruenerit annos, labem originalem nondum exemit, quę nisi per baptismum hoc tempore adimi nequit. Ad lymbum ergo puerorum hunc descendere necesse est, qui originalis culpę locus est. Nec quidem gehennalibus incendijs mãcipabitur, quia in mortali actuali non decessit: cùm iste baptismum cõtemnere, aut recusare non potuit, qui nihil intelligere valuit.

Si

Si verò adultæ fuerit ætatis: quia tam originali, quàm E actuali mortifera premitur culpa, gehennalibus adigi cruciatibus necesse est. Si autem quis assumpto baptismo, ac per hoc originali labe exempta in perfecta innocentia decesserit, aut de commissis dolēs plenam eorum satisfactionem præmiserit, ad vitam æternam mox conuolabit, vt ex suprapositis rationibus liquet. Si autem aliquis suscepto baptismate in mortali decesserit, infernorum detrudi sedibus necesse est. Hoc quippè omnibus temporibus generale fuit, vt quicūque his pressus decesserit, in æternum gehennæ incendijs adigatur. Cùm autem quispiam de peccatis plenè dolens, plena tamen satisfactione nondum p̄missa F decesserit, purgatorijs sedibus detinetur, tamdiu illa clementia purgatoria exercēdus, quoadusq; vniuersę G labis reatum exemerit. Cùm verò hæc completa sint, ad vitam æternam transire necesse est ad nullum aliorum locorum transeundo. Non enim ad sinum Abrahæ transibitur, velut in statu præcedentium sæculorum: ibi quippè iustorum animæ detineri solebant: quoniam nondum redemptionis nostræ ianua manifesta erat. Ex prædictis illatum patet de statu animarum à corpore solutarum, scilicet, quæ loca peterent in quocunque tempore, & statu homines morerētur ab exordio sæculorum vsque ad finem eorundem.

Pœnæ purgatorij ab orbe condito vsque ad eius interitum sunt duraturæ.
Cap. CXVII.

NVNC autem redeuntibus nobis ad ea, quæ de purgatorio dicere cœperamus: dicendum est pœnas purgatorias ab orbe condito vsque ad eiusdem consummationem permanere: ita quòd nullū fuerit tempus, aut ætas, in qua hominibus pœnæ purgatorię non tollerarentur, siue ante mortem Saluatoris, siue post eam. In hac autem purgatoria clementia, quæ in igne exercetur, ante mortem Saluatoris, tam animę Gentilium, quàm Iudæorum puniebantur. Quoniā Iudæi in lege Mosaica saluabātur: Gentilibus quoque in solius legis naturæ obseruatione salus erat, etiam si legem Mosaicam nullatenus obseruarent. Ad eam quippè obligati nequaquam erant, vt in præcedētibus declaratum est. Cùm ergo horum aliqui de commissis quidem dolentes, nec tamen plena satisfactione prēmissa decedebant, purgatorio igne omnem scelerum eximebant reatum. Hoc idem à tempore mortui Saluatoris vsque ad cōpletam Euangelij promulgationem mansit, cùm nec Iudæi ad Mosaicam determinatè, nec Euangelicam obligati erant, licèt ad alteram indeterminatè tenerentur. Gentiles verò ad neutram tenebātur, vt in prioribus inductum est: ideo quomodocunque saluabantur. Promulgatione autem completa Euangelii, nemo decedens ad purgatorias sedes tendit, nisi Euangelicam fidem professus sit baptismatis regeneratus lauacro. Sarraceni autem, Iudæi, atque Pagani, & quorumcunque rituum gentes purgatoriis sedibus teneri nequeunt, quoniam eos decedentes gehennali carceri mancipari necesse est. Hoc autem, quia omnes quotcumque huiusmodi in originali, atque mortali culpa decedunt actuali, si ætas capax sit discretionis. Paruuli namque eorum nondum rationis attingentes vsum originali solùm deprimuntur culpa, quoniam baptisma emundatiuum non susceperunt. Qui verò iam adulti sunt, duplici tenentur piaculo, originali scilicet, & actuali: originali quippè, quia baptizati non sunt: actuali autem, quia baptisma contempserunt.

Quædam de Christi descensu ad Inferos. Cap. CXVIII.

DE Purgatorijs autem sedibus Christus ad Inferos post mortem suam descendens nullos traxit ad Paradisi amenitatem eos ducens. Nam qui Purgatorijs cruciatibus exercebantur, ad persolutionē debitæ satisfactionis his cruciatibus immanebant. Tunc ergo q̄ritur si Christus ad inferos descendens de purgatorio igne aliquos eduxit, aut hi plenè pro cōmissis satisfecerant, aut nequaquam. Si verò scelerum suorum plenè eluissent cruciatibus labem, in purgatorio igne iam eis manendum non esset, sed in sinu Abrahę quem Sanctorum Patrum lymbū dicimus. Non ergo hi de Purgatorijs ignibus educerentur, sed de sinu Abrahæ. Si verò aliquos à Christo eductos astruamus, qui plenè pro commissis non satisfecissent, absurdum confitemur. Hoc pacto dici necesse erit aliquos, qui nondum plenè mundi sint manere in vita æterna. Neminem enim illa admiranda, nec tamen plenè nobis excogitata fœlicitas Paradisi recepit, nisi omnibus prorsus mundum inquinamentis. Hoc ergo necessarium est, vt dicamus Christum ad Cœlos ascendentē nullum de his, qui purgatoria clementia exercebantur, secum eduxisse: sed hi cū cruciatibus plenè concretam exemissent labem, ab his liberati supplicijs in Cœlum ferebantur. Hæc autē inconcussè vera sunt, nisi euenisse dicamus, vt cū Christus in Cœlos ascensurus esset, aut ex tempore, quo ipse descendit ad infe- H ros, aliqui de commissis expleuerint satisfactionem. Tunc enim hi cùm Christo exeuntes in Cœlum conscendissent, sicut alioquin exituri erant de purgatorijs supplicijs, si Christus non moreretur. Propriè ergo loquentes dicendum est, ꝙ Christus nullos de purgatorijs sedibus eduxerit. Nam & si aliqui eo exeūte exierint, eis tamē ex eius morte, aut exitu ad hoc, ꝙ de purgatorijs supplicijs exierint nil accessit, nilq; ꝯtulit. Profuit tamen eis quodam alio modo: nam si Christus tunc mortem non subijsset quanquam isti purgatoria supplicia exuerent, in lymbo tamen sanctorum detinendi erant ad sedes empyreas nequaq̄ ascensuri. Quia verò tunc Christus mortuus est, eos ad vitę æternæ fœlicitatem perduxit. Eos autem Christus verè, I & directè eduxit in Cœlum secum ferens, qui in sinu Abrahę tenebantur: quia hi soli propriè redemptorē expectabant: alij tamen & si eis saluatoris mors prodesset, tamen non expectabant. Amplius autem animaduertendum est gehennales cruciatus, & purgatorias pœnas inęquales duratione esse: nam gehennalis afflictio ęterna est. Quilibet namque, qui illic tenetur, in his in ęternum affligitur, nec vlli quantumcumque longorum sęculorum ibi transegerit spacia, exuere atroces illos cruciatus datur. Qui verò purgatoria detinentur sede in ęternum ibi non manent, sed tamdiu cruciantur, quamdiu illos cruciari commissorum quantitas, & diuina iudicatio cogit. Pręter hęc quoq; purgatorię pęnę cū ęternę non sint, nec etiam K extremi examinis.s.diei Iudicij tempus excedunt. Cū ipso.n.ordine sęculorū ꝯsumato, Purgatorij quoq; extinguuntur cruciatus: post autē nemo ibi cruciabitur quantacūq; peccata p̄cesserint. Vnde siquis ante diem Iudicij p mensem, aut octo dies saltē, vel quātumcūq; parui discursus tēporalis inexpleta de cōmissis satisfactione, q iuxta magnitudinem patratorū, & resarciendorum p triginta, aut quadraginta annos Purgatorijs supplicijs exercendus foret, in pauco illo temporis discursu totum hoc seueritatis perferret, quodcūque in triginta, aut quadraginta annis sublaturus foret, vt pęna illa diem Iudicii non excederet. Tota enim manes duratio ad fęlicitatem sanctarum pertinet animarum: nihil ergo illius sibi in pęnalitatibus ducendum est.

Differētia pęnarū inferni, & purgatorij

De

De lymbo puerorum. *Cap. CXIX.*

CVM de duobus locorum gehennalium locis actum sit, de tertio superueniendum est. Hic enim lymbus puerorum appellatur. Iste enim locus illis à Deo dispositus est, qui ante ætatem capacem vsus rationis decedentes in originali macula: quia baptizati non sunt, aut alio modo ab illa emundati piaculo deprimuntur: vel vt proprius dicamus, hi soli in hoc detinentur loco, qui in sola originali macula diem claudunt, siue ideo originali macula expiati nō sint, quia baptismatis eos vnda non abluit, siue cùm circuncidi deberent non circuncisi sunt, aut eo tempore, quo fides parentum eis suffragari debebat ex iniquitate parentum nihil contulit. Dico autem in sola originali macula decedentes: nam siquis originali macula pressus obeat, cum qua & actuales plures habeat, in lymbo puerorum non manet, sed in Tartareis sedibus collocandus est. Omnes nempe de stirpe Adam geniti per decisionem seminalem immediatè originalem maculam contrahunt, nisi hoc Deus specialiter adimere voluerit, vt in Beata Virgine factum creditur. Causatur autem hæc originalis macula in nobis propter peccatum prothoplausti Adæ iuxta Apostoli testimonium ad Romanos capitulo quinto: vbi latè inducit quomodo omnes in Adam peccauerunt, & in ipso moriuntur: in Christo autem omnes iustificati sunt, & viuificantur. Hoc autem est, quoniam Adam totius naturæ humanæ pater erat: totamque in lūbis suis continebat: potuit ergo totam inficere, sed per peccatum quicunque peccat inficitur. Adam autem, quia in se totam continebat speciem, non solùm peccabat vt persona, sed velut tota natura: ideo cùm ex hoc peccato infectus est, non solùm ipse personaliter infectus est, sed & totam, quam in se continebat humanam infecit speciem. Cùm ergo nos per seminalem nascimur deriuationem, maculam originalem contrahimus: non quidem à parentibus nostris immediatè, sed ab Adam: nam parentes nostri non cōtinent in se totam naturam: ideo naturam inficere nequeunt. Personalis autem coinquinatio non est ab vno in alterum: sed eam in se quilibet habet. Dicimur ergo in peccato nati originali, quia ab illo originem trahimus, qui totam infecit naturam. De hac etiam originali macula ait Apostolus: omnes nascimur filij iræ, idest, omnes, quando nascimur sumus in ira Dei: nemo tamen in ira Dei esse potest, nisi merito peccatorum: ergo quandocunque quis nascatur, in peccato nascitur. Sed istud non est aliquod peccatum quod agamus: quia cùm nascimur nondum quidpiam boni, aut mali egimus: ergo est peccatum quod contrahimus, & vocatur originale: quia ex origine illud contrahimus, scilicet, cùm nascimur, imò cùm in vtero concipimur in ipsa animæ rationalis vnione ad corpus. De hoc etiam Psalmista Psal. 50. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Non enim potest esse conceptio nostra in peccatis, nisi de originali macula intellexerimus. Nullum enim alterum tunc, vel agimus, vel contrahimus. Nisi fortè quis hæc peccata, aut iniquitates ad concipientem fœminam, & non ad prolem conceptam referre malit. Sed hoc non conuenit: nam tunc mater in peccato concipit, cùm à viro non legitimè accepto in fœdus matrimoniale cognita concepit: Dauid autem de legitimo matrimonio natus est. Et dato, quòd per damnatam, aut quouis modo illicitam copulam natus foret, talem turpitudinem de matre sua non expressisset: de originali ergo peccato conceptæ prolis necessariò intelligendum est. Si ergo próles concepta mox, vt nata est, obeat, aut in ipsa ab vtero effusione, ita vt prius mortua, quàm plenè nata sit, aut cùm intra vterum fuerit nondum matura ad vterum relinquendum decedat: in peccato originali moritur, quia nullo remedio emundatiuo abluta est.

Quibus lymbus à Deo præscript⁹ sit.

A quo immediatè trahatur originalis culpa.

Quanto tempore mori quispiam non poterat absq; originali sorde. *Cap. CXX.*

AB orbe condito vsque ad circūcisionem datam Abrahæ, vt quidam astruunt quicunque ante vsum rationis decederent originali culpa grauati moriebantur. Dicunt enim peccatum originale toto illo tempore duarum ætatum sæculi aboleri nequiuisse, nisi aliquibus cæremonijs directis in Deum, vt sacrificijs, vel similibus, aut saltem quibuscumque actibus charitatis. Hæc autem nulli insunt vsquequo capacem rationis ætatem attingerit: ad illud igitur vsque tempus à peccato originali nemini salus esse poterat. Quomodocunque ergo quis toto hoc tempore moreretur, priusquam ad ætatem rationis capacem peruenisset, in originali macula cum mori necesse erat. Sed hoc non simpliciter est verum, quoniam vt superius declaratum extitit, tota duarum ætatum primarum sæculi discursu paruuli in fide parentum ab originali macula liberabantur, sicut in veteri testamento per circuncisionem, & nunc per baptismum. Sed hoc generale in eis remedium non erat, nam tunc fides parentum genitis saluandis proficeret, cùm parentes fideles essent, scilicet, de Deo rectam habentes fidem eumque colentes, nec conuersi ad Idolorum insanias, proles in eorum fide saluarentur. Si tamen parentes de Deo nihil crederent eorum, quæ naturaliter cognoscere possent, sed simulacrorum insisterent cultui, & varijs superstitionibus, filij paruuli in fide parentum non saluabantur, cùm parentum nulla fides existeret. Hi ergo vsque ad ætatem rationis capacem ab originali elui non poterant, in qua actibus suis mundarentur. Si verò hi in ætate nondum rationis capaci defecissent, necesse erat in originali eos macula decessisse. Ad lymbum ergo puerorum hos descendere necesse erat. Post datam verò circuncisionem vsque ad legislationem factam in monte Sinai Israelitis, omnes Gentiles decedentes in parua ætate ante rationis vsum, necesse erat in originali labe decedere, nisi fide parentum adiuuarentur. Et quoniam hoc tempore tota terra varijs superstitionibus, & simulacrorum cultibus plena erat parentes, cùm fideles nō essent filios, adiuuare fide sua non poterant, de Deo nihil rectè sentientes: vnde omnes ferè gentilium filij tunc ante rationis vsum deficientes in æternum damnabantur ad lymbum puerorum descendentes. Si autem Gentiles ad ætatem peruenissent adultam, in primo actu cæremoniali, aut qualitercumque bono, quem in Deum dirigerent, quem theologi actum latriæ vocant, quia talem in Deum referimus, tanquam ei debitum, saluabantur ab originali macula. Iam verò qualitercumque se haberent, ad lymbum puerorum descendere non poterant. In eo autem tempore quod à lege data in monte Sinai vsque ad publicatum Euangelium fuit, Gentilibus idem modus à culpa originali eruendi fuit, qui in præcedentibus, scilicet, vt fide parentum in parua ætate, vel fide sua, & operatione in adulta. Iudęis autem post datam legem in monte Sinai, imò post datam circūcisionē in Abrahā, vnicus modus emundandi originalem labem fuit, scilicet, vt circunciderentur paruuli octo dierum, vt habetur Genesis decimoseptimo. In fœminis autem, quæ

Actus latrię apud Theologos q̄d sit.

quæ circuncisionis capaces non erant propter carentiam sexus, fides sufficiebat parentum, vel quædam sacrificiorum cæremoniæ, de quibus ex parte dictum est, & aliquid infra dicetur. In his ergo peccatum originale non excedebat diem octauum deputatum ad masculos. In fœminis autem confestim, vt natę erant, abolebatur originalis macula, quoniam in his fides parentum suffragabatur, sed fides parentum nõ magis ad diem primum, quàm septimum, & octauũ, vel ad millesimum: ergo immediatè, vt natæ erant fœminæ, tollebatur in eis macula originalis. Si fortè per sacrificia fieri hanc culpæ abolitionem diceremus, ad tempus sacrificiorum differenda erat necessariò abolitio peccati. Et in hoc melius erat fœminis, quàm viris inter Iudæos, quoniam paruuli ante octauum diem inter Iudæos decedentes, quia circuncidi non poterant, æternaliter peribant: fœminæ autem, quia immediatè, vt nascebantur, saluæ erant, securius, quàm masculi se habebant. Qualitercumque ergo Iudæi se haberent, non excedebat in eis originalis culpa octauam diem. In Gentilibus autem interdum permanebat illa per totam vitam virorum: etiam si centum, aut ducentis annis viuerent: imò plurimi Gentilium in peccato originali decedebant, etiam magno tempore viuentes. Hoc autem ideo accidebat, quoniam plurimi Gentilium, & ferè omnes filij infidelium parentum erat, scilicet, de Deo malè sentientium, & idola colentium, ideo in parua ætate in macula originali non expiabantur fide eorum, cùm in eis nulla recta fides esset, sed omnis prauitas in intellectu, & affectu. Cùm verò peruenissent ad ætatem ratione vtentem, idolorum culturæ, & alijs illicitis se tradebant in hoc vsque ad mortem perseuerantes. Vnde nihil in eis vnquam erat, quo originalem maculam exuere possent: quia actum nullum vnquam in Deum dirigebant. In hac autem mori eos necesse erat hoc pacto, cùm nunquam abolita foret, nec tamen ad lymbum puerorum isti descendebant, quia cùm plurimis actualibus grauarentur peccatis, gehennę sedes eos decedentes susceptura erat.

Qũo fœminæ ab originali culpa dissoluerẽtur apud legẽ Mosaicã.

Omnes gentes preter Christianos post legem Euangelicam moriuntur originali crimine infecti.

Cap. CXXI.

POST publicationem autem Euangelij omnes Iudæos, & Saracenos, Paganos, & cuiuscumque ritus gentes, & populos præter eos, qui fidem Christi profitentur, in peccato originali mori necesse est. Quia ad baptismatis susceptionem omnes homines obligantur, nihilque aliud eis esse potest, quo originalis macula deleatur, aut in æqualenti, scilicet, in sanguine. Sed hunc quoque baptismum appellamus: nam baptismus flaminis, & sanguinis sine desiderio, aut conformitate aliqua ad baptismum fluminis esse nequit. Soli autem Christiani sunt, qui sine originali reatu decedunt: quoniam in eis baptismus regenerationis lauacrum est ad emundationem originalis maculæ cęterorumque peccatorum, si qua fuerint. Si tamen quis eorum nondum renatus baptismi lauacro decesserit, originalem nondum exemit labem, ideo æternaliter damnatus lymbo puerorum, tanquam carceri sempiterno mancipatur. Hæc autem vniuersaliter vera sunt, nisi cùm quis filius Christianorum parentum inaduertentia imbaptizatus manet: & postea hoc in obliuionem transit; ipse autem, qui filius Christianorum est se baptizatum æstimat,

F cùm adultam ætatem pertigerit, nec inquirere curat, an baptizatus sit, cùm cęteri Christiani baptizati sint. Si hic rectè, quæ alma mater Ecclesia recipit, crediderit, cùm decesserit, originalem nullam culpam habet. In eo enim fides de baptismo, & cęteris, quæ Orthodoxa positio recipit sine baptismo originalem culpam deleuit, quam aliàs fides per baptismum deletura erat. Huic autem ad æternam salutem nihil obstat non baptizatum esse. Ecclesia quoque pro eo defuncto orabit, etiam si post eiusdem mortem constiterit eum sine baptismo decessisse. Sic habetur extra in decretalibus in titulo de clerico non baptizato, in capitulo Apostolicam: vbi Papa auctoritate beati Augustini in octauo de Ciuitate Dei, qui ait:
G Sæpe hominibus Baptisma Sacrum conferri inuisibiliter operante in eis gratia inuisibilis Dei, cùm nescitur, an baptizatus quispiam sit, vel cùm aqua Sacramentalis omissa non ob contemptum, sed propter inuincibilem ignorantiam fuit. Idem etiam in eodem capitulo beati Ambrosij auctoritate confirmatur. Si tamen aliquis filius Christianorũ ad adultam perueniens ætatem se non baptizatum fuisse manifestis documentis compererit, baptizari debet. Potest tamen baptizari cum conditione: imò debet secundùm formam, quam tradidit Ecclesia, scilicet: Si tu es baptizatus, ego non te baptizo, &c. vt patet extra de baptismo, & eius effectu capitulo primo. Quamuis tamen aliquis dubitet, & documenta ma-
H nifesta nulla inueniat, quibus edoceatur eum baptizatum esse, non debet baptizari, si filius Christianorum est, & inter Christianos semper nutritus. Si tamen compererit lucidè se baptizatum non fuisse, baptizandus est. Sic patet in decretalibus in titulo de præsbytero non baptizato, cap. veniens.

Qũo baptizari debeat, q dubitabat, an sit baptizatus.

Quædam ad superiora attinentia.

Cap. CXXV.

I SI verò quispiam de sacerdotibus fuerit ministrans in sacerdotio suo, de quo euidentissimis constat probationibus, quòd baptizatus non sit, baptizari debet, & iterum promouendus est incipiendo à prima tonsura, quamquam iterum omnes ordines nullo facto saltu sumpserit: & hoc vsque ad illum ordinem, in quo ministrabat cùm baptizatus est, siue præsbyter vsque ad præsbyteratum, siue Diaconus vsque ad diaconatum, & sic in cęteris. Sic habetur in eodem titulo de præsbytero non baptizato, capitulo, siquis præsbyter. Hi autem sacerdotes, qui existimant se baptizatos, cùm non sint, quando promouentur, nullum ordinem verè suscipiunt. Baptismus enim omnium Sacramentorum noui testamenti ianua est: ideo, eo non suscepto, nullum Sacramentum
K suscipi potest, ordines autem Sacramenta sunt. Amplius autem hoc apparet: nam si iste sic ordinatus aliquem prius ordinem suscepisset non reordinaretur: Ecclesia tamen eum ordinari iubet: apparet ergo eũ nullum ordinem suscepisse. Est quoque aliud accidens his sacerdotibus, quòd cùm ordinati non sint, conficere Eucharistiæ Sacramentum non possunt. Hoc enim solius præsbyteri efficere est. Hi autẽ, & si videantur conficere proferentes verba, quæ alij veri præsbyteri proferunt cũ consecrant: nihil tñ efficiunt, quoniã collatam ordinis potestatem nullam habent. Velut siquis purè laicus in apparatu verba consecrationis proferret etiam totam Missam cęlebrans, perspicuum est eum, nihil efficere posse, quoniam laicus est.

Amplius

Amplius autem hi sacerdotes non baptizati existimantes se baptizatos absoluere nequeunt eos, quorum peccata in confessione audierint. Absolutio quippè actus est à duabus clauibus Ecclesiæ, scilicet, à scientia discernendi, & potestate ligandi atque soluendi, quæ simul in ordine solius sacerdotij conferuntur. Ad sacerdotium ergo non promoti has claues nequaquam habent, nec absoluunt. Sic autem est de cœteris actibus, qui potestatem alicuius ordinis exigunt. Nam cùm isti ordinem nullum habeant, nequaquam poterunt efficere, quod intendunt, aut agere videntur. Cùm tamen hi sacerdotes non consecrati cœlebrantes dignè, & deuotè consecrationis verba proferunt existimātes se quidquam facere, sicut cœteri veri sacerdotes efficiunt, & post illum panem, & vinum sumentes, quæ arbitrantur in verum corpus Christi, & sanguinem versa, tantam in anima sua gratiam suscipiunt, sicut si verum corpus Christi, & sanguinem suscepissent, quanquam secundùm veritatem, nihil nisi purum panem, & vinum assumpserint. Causa huius patet, quia hic inuincibilis ignorantia est, nihilque hic omissum est contemptu, aut negligentia aliqua sacerdotis. Identidem autem in laicis, qui de manu talium sacerdotum Eucharistiæ Sacramentum accipere conantur, accidit. Nam cùm isti volunt Eucharistiam suscipere arbitrantes illum sacerdotem sine vllo scrupulo conficere posse, & hanc quam confecit esse Eucharistiam, quanquam corpus Christi, & sanguinem nequaquam suscipiant, sed purum panem, & vinum, quia sacerdos iste conficiendi potestatem non habuit: tantam tamen gratiam suscipiunt, quantam verum corpus Christi assumentes suscepturi erant. Si autem hæc sic non consisterent, magna, atque intoleranda inconuenientia sequerentur, scilicet, multos sine aliqua culpa sua, & nihil efficere vlterius potentes æternaliter damnari. Hæc autem omni æquitati repugnant: nimis quoque diuinæ bonitati obuiarent. Amplius autem cùm quis talium Sacerdotum aliquos confitentes audierit, absoluere nequit: & ipsi quos talis sacerdos absoluere videtur nullatenus absoluti sunt: quia claues ad ligandum & soluendum iste non habuit. Deus tamen, qui summus sacerdos est, in hoc casu cōfitentes absoluit, quantum ad id, quòd claues Ecclesiasticorum ministrorum effecturæ erant: quia hi, qui confitentur nihil vltra efficere queunt. Est enim hic error publicus, & inuincibilis ignorantia: contrarium enim sciri nequit, nec præsumi vllatenus rationabile est. Quòd si actus ordinis, quos isti administrantes faciunt, nullius essent efficaciæ, omnia confusa essent, & plurimis magnum damnum immeritis sequeretur. Damnum autem publicum per errorem consentiendum non est, sed magis, vt error publicus veritati non noceat: hoc enim omnis ratio recta dictat. Iura quoque humana id sequuntur, vt patet digestis de iudicibus in Lege, Barbarius Philippus: vbi dicitur, quòd Barbarius Philippus seruus erat, & propter notam seruitutis iudex esse non poterat, qui Roman vadens, ignorato quòd seruus esset, iudex constitutus est, qui cùm magno tempore iudicasset, in multis causis diffiniuit, & rectè quidem: compertum autem post multum est, eum seruum esse, cui consequens erat illum iudicem constitui non potuisse, nec fuisse iudicem, & consequenter sententias ab eo latas nullius esse momenti, tanquam à non iudice latas. Quia tamen cunctis eius sententijs retractatis magnus error fortassis reipublicæ, & singulis de populo non ambiguè sequebatur, decretum est omnes ab eo datas sententias ratas esse. In sacer-

A dotibus autem, de quibus sermo fit, simile per omnia est. Apparet ergo cuncta, quæ ab huiusmodi sacerdotibus facta sunt, & si quantum ad potestatem agentis nulla forent, rata tamen, & plena efficatia manere, ac si à veris sacerdotibus effecta fuissent. Hoc tenet Bernardus in Glo. cap. siquis præsbyter. in tit. de præsbytero non baptizato.

Casus, in quo non baptizatus ab originali culpa eximitur.

Cap. CXXIII.

ALIUS autem casus est, in quo qui baptizatus non est, & constat sibi baptizatum non esse, B ab originali labe prorsus eximitur. Hoc autem, vt siquis baptizari velit, & cùm baptizari festinet, in itinere moritur, aut siquis baptizari cœptus prius expiret, quàm baptismus expleatur. Hi enim ab originali ita plenè mundantur, ac si baptismatis fonte renati forent, & quod in eis baptismus cum fide effecturus erat, sola fides compleuit. Sic patet in decretalibus in titulo de præsbytero non baptizato, in capitulo Apostolicam. Sic quoque testatur beatus Ambrosius: ipse enim Imperatorem Valentinianum baptizaturus erat, qui cùm in itinere positus esset, vt ad baptismum propinaret, morte præuentus est, de quo dicit Ambrosius, quòd gratiam baptismalem non perdidit, aut verius ea non caruit, inquiens. C Ventrem meum doleo, quia quem regeneraturus erā amisi: ipse tamen gratiam quam consecuturus erat, non perdidit. In cœteris autem casibus, quotiens quis imbaptizatus diem claudat, originali culpa pressus decedit, atque lymbo puerorum immergitur.

Non omnes in originali culpa decedentes in puerorum lymbo mancipantur. Cap. CXXIIII.

IN præcedentibus quoque dictum est decedentes dumtaxat in originali macula sedibus lymbi puerorum detineri. Non enim verum est omnes in oriD ginali culpa decedentes in lymbo puerorum mancipari. Plerique nempe originali macula pressi decedunt, qui Tartareis sedibus immerguntur. Velut in Iudæis, Saracenis, cęterisque Paganorum populis accidit. De his enim perspicuum est, quòd omnes in originali macula decedant. Nam nullum emundatiuum huius remedium est prærer regenerationis lauacrum baptismale, in quo cunctæ maculæ cuiuscumque generis abluuntur: has tamen Gentes non ablui baptismate patet. Ab originali ergo macula eas in eo ritu manentes abstergi impossibile est. Saraceni tamen, Iudæi, atque omnium Paganorum nationes cùm eas decedere contingit, non in lymbo puerorum, sed gehennalibus incendijs immerguntur: quoniam præter originale quod mortale est, E multa alia actualia habent peccata. Cùm verò quispiam in peccato actuali decedit, siue præter hoc originale habeat, sine nequaquam, Tartareis sedibus collocatur: vbi peccatorum suorum actualium in æternum pęnas luit pro peccato quoque originali, quod in lymbo puerorum passurus erat suffert. Pro vtroque enim in inferno damnatorum sufficiens, & conueniens secundùm speciem pęna est tam pro actualibus per se, quàm pro originali. In lymbo autē puerorum è contrario est, qm pro sola originali macula pęna ibi data sufficit, pro actualibus vero nequaquā: nam originali culpæ priuationis pęna debetur, sicut culpa, & actus eius in sola priuatione est: actualibus

verò debetur pęna sensus in actuali inflictione pęnarū F sicut ipsa in actione consistunt. In gehennali autem mansione damnatorū vtraque pęna est, quia grauior est cruciatus: ideo tam originali, quàm actuali pęna hæc sufficit. In lymbo autem puerorum sola pęna priuatiua. Non ergo sufficiet eis, qui in tarrareis damnatorum sedibus collocantur. In gentilibus autem, vt communiter hoc accidebat potissime ab eo tempore quo idolorum cultus, & varia superstitio orbem possidere cępit: nam rari eorum tunc erant, qui in originali non decederent macula, etiam si multo tempore superuiuerent. Nam fide parentum in parua ętate non mundabantur: cùm verò ad discretionis capacē ipsi peruenissent, nō habebant aliquid, quo talis maculā eleuerēt, cū mox idolatrię, & aliis immunditiis se tra- G derent. His igitur non in lymbo puerorum manendū erat, sed in tartareis mansionibus. Illi autem ad puerorum lymbum descedebāt, qui originali macula decedentes nihil alterum impiè egerūt. Hi autem erant qui in ętate paruula morte occupati prius moriebantur, quàm peccandi acquirerent facultatem.

Quæ pœna sit in lymbo puerorum.

Cap. CXXV.

IN hoc autem de quo agitur puerorum lymbo pœ H na sensus nulla est, scilicet pęna frigoris, aut caloris & hmōi aliæ, quæ pertinent ad aliquam inflictionem: sed priuatiuæ pęnę sunt, scilicet in priuatione sola diuinę visionis consistentes. Hæc enim qua priuantur beatifica visio est, in qua hominibus totum bonū, quod habere possunt consistit. Animæ quippe rationales talem perfectionem fm naturam habent, vt Deū intelligere possint, & in eo delectari. Cùm verò a corporibus soluūtur, eis tempus est, vt Deum videant, & fruantur. Si verò contigerit eas corpore solutas Deū non videre, nec in eo delectari, pęna illis est: quia eo bono carent, quod aliàs habiturę essent, nisi peccasse̅t: Deus aūt, quia iustus, & iustitia est, iuxta qualitatem & quantitatem culparum pœnarum mensurat quanti I tatē, vt in omnib⁹ ęqualitas sit, cū iustitia in ęqualitate ꝯsistat, iuxta Arist. Ethicorum lib. 5. Culpę aūt omnes priuationes sunt, earū tn̄ quędam in priuatione sola, aliæ verò in positiuo quodam fundantur, quæ aūt in purè priuatiuo fundātur, nullum positiuum præsupponūt in actu volitiuo nec in actu executiuarū potētiarū fundant̄ iō nec ꝑ eis positiuā pęnam Deus infligit. Quā obrem qui in aliquo actuali mortali decedūt, igne gehennali in æternū cruciant̄. In hoc aūt aīarum receptaculo pęnæ frigoris, & caloris sunt, & similes, quę pęnę sunt in positiuo actu cōsistentes. Originalis aūt macula super purè priuatiuo fundat̄ in sola quippe originali iustitiæ priuatione ꝯsistit, quam tenere obligabamur. Pęna igitur, q̄ pro hoc peccato infligitur, in pura priua K tione consistit. s. vt qui in sola originali labe decedūt, in æternum diuina visione priuentur, in qua totū hūanū bonū, quod fęlicitas vocatur, consistit. In hoc aūt puerorum lymbo nulla in sensu pęna est, s. frigoris, aut caloris, aut alterius modi. Ignis namque aut dęmones, vel aliquod dolorē, aut pauorem incutiens ibi non est. Omnia tamen bona, & delectationes, quibus infęlices animæ illę cōsolari possent absunt, ita vt infęlices prorsus sint. Et velut in hac gehennæ particula habitantibus interior tenebra est in priuatione visionis diuinę, quæ est lux intellectus nostri: ita & exterior tenebra est. s. priuatio interioris lucis, s. quę oculis videri debet. Est ergo ibi in loco illo infælici æterna caligo, atque palpabiles tenebræ, ne saltem miseris aliquod lucis oblectamentum sit.

Perfectio aīæ rōnalis a natura insita.

De his, qui sunt in lymbo puerorum.

Cap. CXXVI.

IN hoc autē puerorū limbo de quo agitur, ab exordio orbis conditi non fuerunt, qui hac æterna punirentur cęcitate, velut in inferno damnatorū à primordio sęculorum qui punirentur fuerunt. Ibi namque dęmones ab initio extiterunt, qui mox, vt creati sunt transgressores effecti, tartareo carceri mancipati sunt. Postea autem aliquanta successione sęculorū ibi quoque spiritus hominum esse cęperunt. In lymbo autē puerorum nulli dęmones sunt, qui puniant aut puniantur, sed solę animę in peccato originali decedentium. Sed ab exordio orbis conditi. s. cum ipso orbe creato nemo immediatè in originali decessit reatu: ergo populatio lymbi non cępit cum orbis ꝯditione, sicut populatio carceris gehennalis. Assumptum patet, quia nemo in originali peccato decedere potuit nisi de posteris Adę. Hi etiam, qui nunc in lymbo detinētur in nouissimo die examinis horrendi cū cęteris, qui aliquando homines fuerunt resurgēt, quoniam resurrectio generalis erit: nihil quippe ad humanam speciē vnquam pertinuit quod ibi non resurgat. De his tamen neccessarium non est, vt coram Domino cęteris astantibus in die iudicij pręsentētur in valle Iosaphat, in qua iudicium futurum à doctoribus asseritur. Sicut videtur sonare illud Ioel cap. 4. cùm dicitur. Quia ecce in diebus illis, & in tempore illo cùm cōuertero captiuitatem Iudæ, & Ierusalem, congregabo omnes gentes, & deducam eas in valle Iosaphat, & disceptabo cū eis. Et quibusdam interpositis dicitur: Erumpite, & venite omnes gentes de circuitu, & congregamini: ibi enim recumbere faciet dominus robustos tuos: consurgant, & ascendant gentes in valle Iosaphat: quia ibi sedebo vt iudicem omnes gentes in circuitu. Quod aūt hi nō pręsententur in iudicio, ratio esse videtur, qa iudicium fiet de his, quę vnusquisque prauè egit aut probè: vt qui peccauerunt, iustam operum suorum vicem recipiāt videantque se coram toto orbe iuste pro patratis damnari. Hi autem nihil egerunt, pro quo dānari debeant, sed contraxerūt originale, propter quod visione Dei priuati sunt in ęternum: nō ergo his opus est Deo iudice peccatum suum eis demonstrante: cū nō ipsi peccauerint, sed à parētibus peccatum contraxerint. Hoc aūt quidam existimant, sed nos cum cęteris coram Deo iudicante pręsentari aut nequaquam nihil differt. Amplius autem sciendum, hos, qui in lymbo puerorum patiūtur, in ęternum ibi mansuros. Pęna quippe cuiuslibet mortalis peccati in ęternum manet. Qui verò in lymbo puerorum sunt, in mortali peccato decesserunt: originale quippe mortale est. quanquam de actualibus non sit. Sicut ergo qui in actuali mortali decedit in ęternum gehennalibus incendiis mancipatur: ita qui in originali diem claudit, in ęternum in lymbo puerorum illa interiori, & exteriori affligitur tenebra. Sciendum autem de hoc puerorum lymbo à Christo tempore Passionis, & resurrectionis suę nullos eductos fuisse: omnes quippe de inferorum locis educti ad vitam ęternam conscenderunt, ad eam tamen nemo ascendit, nisi qui perfectè mundus est. De lymbo ergo puerorum nullos secum Christus eduxit: quia illi in mortali peccato, quod originale dicitur, in ęternum manent.

Qui ī lymbo sūt puerorū non aderūt añ Deum, vt subiiciant alicui sententiæ.

Originale peccatum mortale est.

Quartus sinus apud Inferos.

Cap. CXXVII.

CVM in prioribus de tribus receptaculis animarum in Inferno distinctis actum sit, de quarto aliquid enarrare opereprecium erit. Est autem quartus, atque extremus sinus inter infernalia loca lymbus Sanctorum Patrum, quem Christus cognosci dedit per beatum Lucam capitulo decimo sexto, cùm dicitur: Factum est, vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ: mortuus est autem, & diues, & sepultus est in infernum. Eleuans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius. Hunc autem Lymbum Sanctorum Patrum vocant, quia in hoc soli viri iusti, & totaliter ab omni contagione exempti erant. Nemo namque ibi erat, qui in mortali decessisset crimine, aut qui aliquid pœnalitatis pro incompleta satisfactione explendum haberet: hi quippè ad alios tres sinus, vt in prælibatis distinctum est pertinebant. Descendentium verò ad Sanctorum Patrum Lymbum modus hic erat, quòd quicunque adempta originali macula aliquo de supra descriptis emundatiuis remedijs in innocentia moreretur, ad lymbum hunc descendebat, si ante Saluatoris mortem decessisset. Aut siquis semel adempto originali reatu aliqua actualia flagitia perpetrasset, de quibus plenè ante obitum satisfecisset, ad lymbum sanctorum ferebatur. Hæc autem conditio decedentium ab exordio conditi orbis fuit vsque ad datam circuncisionē: & inde generaliter vsque ad mortem Saluatoris, siue Gentilis ille, siue Hebræus esset. Quòd si quisquam quolibet horum ante Saluatoris mortem elapsorum temporum de commissis dolens, imperfecta tamen satisfactione decessisset, ad purgatorias descendebat sedes, vbi tamdiu cruciatibus purgatorijs exercebatur, quousque vniuersum præteritæ labis reatum exemisset: deinde autem ad sanctorum patrum lymbum transferebatur. In hoc autem quarto sinu inferorum pœnarum locus non erat, quoniam qui ibi manebant, nullam culpam aut reatum habebant, propter quæ pęnalitatibus affligendi essent, nec quidem eis, quæ in sensu sunt, nec eis, quæ in damno, scilicet, in tenebris interioribus. Hunc autem locum ideo diuina bonitas ab exordio sæculorum cum cœteris animarum receptaculis struxit: quia viri, qui quocunque tempore in innocentia, aut completa de commissis satisfactione decederent, vitæ æternæ fœlicitatem confestim habituri erant, quia ad hanc suscipiendam perfectè dispositi erant. Identidem autem, & qui de commissis dolentes, incompleta tamen satisfactione decedentes, purgatorijs ignibus tenebantur, exempta prorsus labe ad vitam æternam mox recipiendi erant. Et quia toto sæculorum prçteritorum lapsu vsque ad Saluatoris mortem ianua vitæ æternæ clausa extiterat, nondum soluto precio redemptionis nostræ, sed Christus moriens vitæ portam reserauit: necesse erat quendam poni locum, in quo vsque ad id temporis animæ virorum iustorum ab exordio sæculorum decedentium permanerent. Hic autem est ille locus, quem Sanctorum Patrum Lymbum appellamus, qui ad stabiliter manendum non erat, sed vt ibi promissam, atque proculdubio affuturam præstolarentur redemptionem, scilicet, vsquequo Paradisi porta reserata foret. Hic autem locus à cœteris tribus animarum receptaculis differebat, quoniam in alijs aliquid pœnalitatis erat, in hoc autem nihil. Nam qui in alijs tenebantur locis, aliqua culpa grauabantur, aut onus

Quanto tpe huius lymbi durauerit cōditio.

A satisfactionis inexpletæ eos premebat, quamobrem vbicumque existerent, necesse erat, vt aliquo genere pœnarum afficerentur. Qui autem in Lymbo Sanctorum Patrum erant, nulla culpa tenebantur, nec aliquam inexpletam completuri erant satisfactionem: iniustum ergo satis videretur eos aliquo pœnalitatum genere affligari.

Quædam de nominibus Lymbum Patrum.

Cap. CXXVIII.

B HOC enim quartum animarum apud inferas sedes receptaculum: quod nos sanctorum patrum lymbum dicimus sacra scriprura sinum Abrahæ frequenter appellat. Sic enim patet Luc. decimo sexto. vbi Christus dicit mendicum Lazarum ab angelis portatum in sinū Abrahæ: diuitem quoque in tormentis gehennalibus acriter afflictatum introducit clamantem ad Abraham, & ad Lazarum, qui erat in sinu eius. Nec nos cum quibusdam arbitremur hunc sanctarum animarum locum ante Christi passionem sinum Abrahæ ideo vocatum, quoniam ibi Abraham primus steterit. Nam ante eum plerique ad eum locum descenderunt. Sic enim de protoplasto Adam patet, qui quamquam a principio C peccans, postea tamen vir iustus, & timoratus Deo fuit: tanti enim boni priuatio quantum experiri cœperat in terrestri paradiso, quod identidem culpa sua perditum nouerat, eum nimis cautum reddidit, atque vitæ eius exosum, & in ea velut in quodam diuturno luctu manentem, atque in perpetuo desiderio illius, quam semel cognouerat fœlicitatis. Vnde de eo sacra scriptura testimonium reddit, quòd vir sanctus fuerit. Sic patet Sapientię capitulo decimo, scilicet: Hęc illum, qui primus formatus est à Deo orbis terrarum pater, cùm solus esset creatus, custodiuit, & eduxit a delicto suo. Prҫter hoc autem ante omnes, qui ad lymbum sanctorum descenderunt, Abel filius Adę primus fuit, qui quoniam Deum diligenter, ac D deuotè colebat, Deusque sacrificia illius suscipiebat, exterminatus est a fratre suo Cain, vt patet Genes. capitulo quarto. Tota autem sacra scriptura de hoc testimonium perhibet, quòd vir sanctus sit. Potissimum autem est Christi prҫconium de eo, quòd habetur Matthę. vigesimotertio capitulo, vbi dicit: Vt veniat super vos omnis sanguis, qui effusus est a sanguine iusti Abel, vsque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ. Ecce enim iustum vocauit Abel. Hoc etiam habetur ad Hebræos capitulo vndecimo, scilicet: Fide plurimam hostiam Abel, quàm Cain Deo obtulit, per quam testimonium consecutus est iustus testimonium perhibente muneribus eius Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur. Hic autem cùm E obijt ad lymbum sanctorum mox descendit, cùm innocens moreretur: nulla quippe peccata in eo præcesserant, quorum merito ad alia loca descendere debuisset, & si aliqua peccata habuisset, iam de eis plenè satisfecisset, cùm scriptura eum iustum vocet. Dato quòd Abel quędam habuisset peccata, quæ viuens deplorasset, de eis tamen non plenè satisfecisset, cuncta obligatio ad satisfactionem per martyrium extinguebatur. Eo enim quo zelans Dei latriam, & iustitiam æmulatoris fratris sui manu concidit, ab omni onere satisfaciendi liberatus est: ipsa enim martyrii susceptio plena, & supererogans satisfactio erat. Hoc quidem catholicum documētum apud omnes theologicos doctores est, quòd etiam siquis ducenta

Sinus Abrahæ vnde dictus sit.

millia patrauerit mala, pro quibus ei in vita dolenti in F purgatorijs ignibus amplius, quàm per mille annos manendum esset, si pro Christi nomine, aut pro defensione cuiuscumq; probitatis mortem subeat, mox ad sanctorum æteream conuolabit felicitatem. Martyrium quippè cuiuscumque satisfactionis faciendæ quantumcumq; magna sit, extinguit obligationem.

Prim' abel descendit ad lybũ. s. patrum. Dicendum ergo ex his patet, primum fuisse Abel virum sanctum, qui ad sanctorum lymbum descẽderit. Post hunc autem descendit Adam pater eius. Prius namque Abel, quàm Adam mortuus est: quia post mortem eius Adam genuit Seth, dicens, posuit mihi Dominus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain, vt habetur Gen. 4. capit. Post Adam tertius ad lymbum descendens fuit filius eius Seth. Prius autem G Adam, quàm Seth mortuus est, vt colligitur Gen. 5. cap. computando annos Adæ, & filij eius Seth, & annos, quos habuit Adam cùm genuit Seth. Nam Adam vixit annis octingentis postquam genuit Seth, & Seth vixit annis noningentis, & duodecim: ergo centum duodecim annis mortuus est Adam ante Seth: quæ patent in eodem cap. Quòd autem Seth fuerit vir iustus descendens ad lymbum sanctorum constat: quia omnes de stirpe eius viri sancti appellantur vsque ad finem huius primæ ætatis circa diluuiũ, cùm iam omnis caro corruperat viam suam, vt apparet Gen. 6. cap. Quartus descendens ad lymbum fuit Enos filius Seth: iste enim vir sanctus fuit: quoniam Sacra Scriptura testatur de eo, ꝙ ipse cęperit inuocare H nomen Domini super terram, vt apparet Gen. cap. 4. Sed iste mortuus est post Seth annis nonagintaocto, quia Seth vixit postq̃ genuit Enos annis octingentis septem. Enos verò vixit annis nongentis quinque, vt patet Gen. 5. cap. Et sic de cœteris viris sanctis per lineam Seth, vsque ad Noe, dicendum satis rationabiliter videtur, ꝙ omnes ad lymbum descẽderint sanctorum: potissimè de illis, quos Sacra Scriptura in illa linea enunciat. Quoniam præter hos multi alij in eadem fuerunt linea, quæ in Sacra Scriptura nõ computantũ: de quo non est idem præsumẽdum, quod de eis, qui scripti sunt: quoniam nullus, qui in linea Seth scriptus in Sacra Scriptura reperitur, perijt in diluuio, vt patet ex computatione quam fecimus Gen. cap. 5. I Multi tamen de his, qui non sunt in eadem linea scripti, quamq̃ de eadem fuerunt, diluuio absumpti sunt, cùm per aquam solùm octo animæ saluæ factę sunt. s. Noe, & tres filij sui, & vxores Noe, & filiorum trium. Post hos autem de Noe manifestius adhuc est, quòd ad lymbum descenderit, quàm cœteri, quia de eo manifestiora testimonia sunt in Sacra Scriptura, vt patet Gene. 7. cùm dicitur: Ingredere tu, & omnis domus tua in arcam: te enim vidi iustum coram me in generatione hac. De eo etiam testimonium redditur, quod iustus fuerit Eccle. 44. cap. s. Noe inuentus est perfectus iustus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio: ideo dimissum est reliquum terræ, cùm factum est diluuium, testamenta sęculi posita sunt apud illum ne deleri posset diluuio omnis K caro. Laudat etiam eum apostolus de fide ad Deum, vt habetur ad Hebrę. 11. s. Fide Noe responso accepto ijs quę adhuc nõ videbantur metuens, aptauit arcam in salutem domus suę, per quam damnauit mũdum, & iustitiæ, quæ per fidem est hæres est institutus. De Henoch, qui in hac ætate prima fuit ante Noe Sacræ Scripturæ testimonium reddunt, quòd vir sanctus fuerit, ad lymbum tamen non descendit, sed rapuit eum Dominus, & transtulit in Paradisum: sic patet Ecclesiastici quadragesimo quarto capitulo, scilicet: Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, vt det pœnitentiam gentibus. De hoc etiam Apost. ad Hebræos cap. 11. ait: fide Henoch translatus est, nè videret mortem, & non inueniebatur, quia transtulit illum Deus. Ante translationem enim testimonium habebat placuisse Deo. Hi igitur omnes alijq́ue plurimi ante Abraham ad sanctorum sinũ descenderunt. Non est ergo rectè dictum: ideo vocari hunc locum sinum Abrahæ: quoniam ipse illuc primus descenderit. Item hoc stare non potest: nam de Abraham habetur Gen. 25. cap. Deficiens mortuus est in senectute bona, prouectęque ætatis, & plenus dierum congregatusq; est ad populum suum. Et hoc exponunt doctores de congregatione ad viros sanctos post mortem. Oportet ergo, quòd alij in lymbo iam existerent cùm ipse illuc descendit: quia dicitur congregatus ad illos: primus autem ad nullum congregari potest. Et non solùm aliqui præcessisse in lymbo probantur, sed etiam multi: quia dicitur congregatus ad populum suum: vnus tamen, aut duo, vel pauci populum non faciunt. Aliqui autem istum populum vocant angelos: sed hoc super Genesis capitulo vigesimo quinto improbauimus. Necesse est ergo locum hunc sinum Abrahæ propter aliam causam vocari. Hoc autem est, quoniam in tota natura sic obtinuit, vt à dignioribus denominetur res: sed in toto lymbo nullus æquę iustus, & Deo acceptus erat, vt Abraham, ideo ab eo denominari debuit. In ipso quoque populus Dei accepit exordium: nam antè eum nemo populus Dei vocatus est, quamquam in linea Seth descendentes ab Adam filij Dei vocabantur, in quantum differebant à descendentibus per lineam Cain, qui pessimi erant, de quo Genes. 6. capit. Deus quoq; ad Abraham maiorem monstrauit familiaritatem, q̃ ad aliquem antiquorum Patriarcharum, sicut patet ex processu Genesis à cap. 12. vsque ad 24.

Abraham præ cæteris patriarchis à Deo optimo dilectus est.

Omnes quoque posteriores viri sancti cum a Deo aliquid præcabantur commemorando merita Abrahæ præcabantur, & se hoc modo exaudiendos æstimabant, vt frequenter patet in Exodo, & in libro Numerorum, atque in plerisque libris veteris testamenti. Amplius autem promissiones factę de danda terra Chananæorum, quę erat diuisa in septem gentes, vel in decem, vt patet Genes. 15. c. & de Messia nasciturο de semine suo, nulli ante Abraham factæ sunt. In eo quippe cuncta inchoata sunt. Nam etsi omnia noui, & veteris testamenti volumina, perlegeris neminem inuenies, ad quem primo ista dicta sunt. Sic enim ait Apostolus ad Galat. capitulo tertio: Abrahæ factæ sunt promissiones, & semini eius. quasi dicat, non fuerunt factæ prius aliis. Omnium autem harum rationum, & plurium fundamenta habentur diffusè per processum Genesis, & habentur simul Ecclesiastici 44. capitulo, cùm dicitur: Abraham magnus pater multitudinis gentium, & non est inuentus similis illi in gloria, qui conseruauit legem Excelsi: & fuit in testamento cum illo. In carne eius fecit stare testamentum, & in tentatione inuentus est fidelis, ideo iu reiurando dedit illi gloriam in gente sua crescere illum quasi terræ cumulum: & vt stellas exaltare semen eius, & hæreditare illos a mari vsque ad mare, & a flumine vsque ad terminos orbis terrę. Et in Isaac eodem fecit modo propter Abraham patrem ipsius. Benedictionem omnium gentium dedit illi, & testamentum suum confirmauit super caput Iacob. Agnouit eum in benedictionibus suis, & dedit illi hæreditatem, & diuisit ei partem in tribubus duodecim, & conseruauit illi homines misericordię inuenientes gratiam in oculis omnis carnis. Ex prędictis autem rationibus aliisque in hunc modum conueniens satis patet debuisse vocari sinum illum sanctorũ ab Abraham, quanquam ante ipsum plures in eo manerent.

Quomodo

Quomodo ad sinum Abrahæ iustorum animæ siue Iudæi, siue Gentiles essent descendebant.

Cap. CXXIX.

AD HVNC sanctorum lymbum, siue sinum Abrahæ, iustorum virorũ animæ descendebãt, siue Iudæi, siue Gentiles essent. Cuius modus hic est. Ab exordio orbis cõditi decedentes, aut in ætate adulta moriebantur, aut priusquam ad ætatem rationis capacem peruenirent. Si verò in parua ætate decederẽt, aut merito fidei parentum originalis culpa abolita erat, aut nequaquam. Sed si fides parentum fuisset, vt in prælibatis expositum est, macula ĩ paruulis tollebatur, quo pacto decedentes paruulos ad lymbum sanctorum deferri necesse erat, quoniã cum plena innocentia diem clauserant. Si verò nulla parentũ existente fide paruuli nequaquam iuuarentur, in originali illos decedere necesse erat: & hoc modo ad lymbum puerorum descẽdere, qui originalis maculæ locus est. Cùm verò homo ad ætatẽ ratione vti & considerare potentem peruenisset, per primũ actum bonum, quẽ in Deum dirigeret, originalem maculam poterat expiare. Hic autẽ si post quàm originalem eluisset reatum in innocentia manẽs decedebat, ad sinum Abrahæ ferebatur. Quod apparet: nam hic gehẽnalibus incendijs detrudi non poterat, quia in mortali non decedebat peccato, gehenna tamen damnatorũ pro actuali & mortali culpa locus est. Præter hoc autem, nec purgatorijs sedibus detinendus erat, quia ibi illi duntaxat exercentur, qui inexpletæ satisfactionis reatu tenentur. Hic autem nihil eluendum habet, cùm nihil dignum pęna commiserit. Ad lymbum quoque puerorum descendere nequibat: quia ibi soli tenentur, qui originalis maculæ reatu grauantur. In hoc autem omnis macula exempta est. Vitæ quoq; æternæ gaudia adipisci non poterat. Nam ad hunc locum nemini accessus patuit, quousq; Saluatoris mors illum reseraret. De receptaculis autem animarum corpore solutarum nullum manet, necesse est ergo vt in sinu Abrahæ, qui reliquus est huiusmodi decedentis anima commoretur. Si quis verò post aliqua mortalia patrata decederet, aut ille de commissis doluerat, aut minimè. Si verò nequaquam doluisset, quoniam impęnitens erat, ad gehennæ incendia descendere necesse erat, vbi in æternum manendum erat. Si verò de commissis ante mortem doleret, aut de eis expleuerat satisfactionem, aut minimè: si expleuerat debitam satisfactionem, ad sinum Abrahę descendebat, nihil nãque in eo erat, propter quod alterum locum petere deberet. Si verò plenam de commissis satisfactionem non egisset, purgatorijs sedibus detinendus erat, quousque debitæ satisfactionis expleretur modus. Cùm verò hanc suppliciis exercitus expleuisset, ad sinum Abrahæ transferendus erat: quia nihil in eo erat, propter quod vlterius suppliciis purgatoriis immanendum esset. Ibi autem manebat vsque ad mortem Saluatoris. Iste autem fuit modus omnium decedẽtium ab exordio orbis conditi, vsque ad circuncisionem Abrahæ datam, quod est tẽpus duarum ætatum sęculi.

Ex fide parentũ originalis macula ĩ pueris tollebatur.

De mutatione decedentium de statu sęculi, quoad conditiones data circuncisione.

Cap. CXXX.

DATA autem circuncisione aliquantum de statu prioris sęculi, quantum ad conditiones decedentium mutatum est. Nam suscepta in Abrahã circuncisione quicunque circuncideretur, siue de Gentilibus, siue de Iudæis ille foret, ab originali macula in ipsa circuncisione saluabatur. Ideo cùm inter Iudęos aliquis suscepta circuncisione moreretur, etiam si ante ætatem rationis capacem decederet, parentibus etiã non suffragantibus per fidem, in originali macula decedere non poterat: ideo ad lymbum Abrahę iste descendebat. Ad Infernum quippè damnatorum nequaquam ferri poterat, quoniã nullo mortali actuali grauabatur. Ad purgatorias quoque sedes identidem non tendebat: quia iste inexpletæ satisfactionis locus est: huic autem explendum nihil mansit, cùm nullum vnquam pœna dignum egerit. Nec quidem in puerorum lymbo detineri poterat: quia iam ei originalis ablata fuerat labes. Nullum autem ei de animarum corpore solutarum præter sinum Abrahæ reliquum receptaculum erat: ad hunc ergo huiusmodi ferri necesse erat. Si verò Iudæus post datam circuncisionem in adulta moreretur ætate, iam in eo originali abolita macula, aut in peccato actuali mortali decedebat, aut non. Si verò nullo adhuc mortali patrato decederet, ad sinum Abrahæ descendebat, nulla quippè, aut culpa, aut satisfactionis explendæ onus ad aliud animarum receptaculum ire cogebat. Si autem in mortali culpa decederet impęnitens quidem, idest, de commissis non dolens, gehennalibus detrudi cruciatibus necesse erat. Si autem patratis quibusdam mortalibus doleret expleta pro eisdem debita satisfactione ad lymbum Sanctorum descensus erat, vt ex prædictis patet. Si verò de commissis præcessisset dolor, nec tamen expleta facinorum satisfactio foret, purgatorijs cruciatibus expleri necesse erat, vbi cùm omnis macula supplicijs assumpta foret, ad lymbum Abrahæ transitus ei erat.

Quædam de Gentilibus.

Cap. CXXXI.

HIC autem modus, quem in Iudæis post datam circuncisionem assignauimus, in gentilibus fuit post datam circuncisionem vsque ad mortem Saluatoris. Data enim circuncisione gentiles propriè esse cœperunt: quia tunc data circuncisione Abraham, & posteri eius cœperunt esse populus Dei, à cœteris gentibus signaculo circuncisionis diuisi. Sed adhuc proprius gentiles dicti sunt suscepta lege ab Israelitis in monte Sinai, quam nullæ aliæ gentes susceperunt. Lex autem facit vnum populum ab altero distingui. Gentiles autem, qui à data circuncisione Abrahæ vsque ad mortem Saluatoris fuerunt: imò vsque ad publicatum Euangelium ad sinum Abrahæ descendere poterant quadrupliciter. Primò quidem, siquis eorum à parentibus fidelibus natus, scilicet, qui de Deo rectè sentirent, quæ naturaliter sentiri poterant, & idolorum immunditias cauerent, in parua ætate ante tempus discretionis decederet, fide parentum in eo macula tollebatur originalis: ad sinum ergo Abrahæ descendere necesse erat. Fides namque parentum inter Gentiles in paruulis originalem culpam adimere potuit: rari tamen parentes fideles habebant: cùm omnes ferè ad idola declinarent: ideo hic modus inter Gentiles rarus fuit. Secundus autem modus erat, siquis de Gentilibus in parua ætate ab originali macula in fide parentum expiatus ad adultam perueniret ætatem, aut si non expiatus fide parentum ad ætatem rationis capacem impenio

Quo tempore Gentiles esse cœperint.

penso aliquo actu cœremoniali in Deum directo, ab hac liberaretur, si vsque ad mortem nullum mortale patraret in plena innocentia permanens, ad sinum Abrahæ descendebat. Quod apparet, quoniam ad damnatorum supplicia gehennæ huic eundum non erat, quia nulla actuali mortali culpa tenebatur. Identidem autem ad purgatoria loca hic non pergebat: quia nihil ei igne cremandum manebat, cùm nihil vnquam pœna dignum patrauisset. Ad lymbum quoque puerorum descensus nullus erat, quia ille originalis culpæ locus est, qui in huiusmodi decedente abolita prorsus erat. Taliter ergo morieñti nullum animarum restabat receptaculum, nisi sinus Abrahę. Ad hunc ergo descendere debebat. Nam ad vitam æternam nulli vnquam ad mortem vsque Saluatoris transitus patuit. Tertius modus descendendi ad Sinum Abrahæ in Gentilibus erat, cùm quis mortalia patrans de eis doleret, siue hoc in cultura simulacrorum, siue in quocunque genere peccati esset. Postea autem plena habita satisfactione decederet, ad sinum Abrahæ talibus iter erat. Huic namque ad gehennales sedes, aut purgatoria loca, aut Aethereas empyrei mansiones, aut puerorum carcerem transitus nullus erat. Ratio autem ex prædictis patet. De Paradisi loco causa manifesta est. De alijs autem patet, quoniam pœnalia loca sunt: huic autem nihil inest, propter quod puniri vllatenus debeat. Quartus autem modus, quo Gentilibus in hoc tempore patebat descensus ad Sinum Abrahæ est, siquis quibusdam mortalibus perpetratis de eis dolens non expleta satisfactione ad purgatorias sedes descenderet: ibi autem cùm debitam satisfactionem explesset, ad sinum Abrahæ transferebatur. Nam completa suppliciorum debita pro sceleribus toleratione, in cruciatibus vlterius immanendum non erat. Patet ergo ex dictis, quòd non solùm Iudæi ad Sinum Abrahæ descendebant, sed etiam Gentilibus ab orbe condito vsque ad plenam Euangelij promulgationem illuc multipliciter iter patuit.

Quando animæ in Sinu, scilicet, patrum esse cœperunt. Cap. CXXXII.

AMPLIVS circa istud quartum animarum receptaculum speculandum occurrit, quando animæ ibi esse cœperunt, & quando esse desierunt, vel an aliquando euacuetur. Cui respondendum in hoc sanctorũ lymbo ab exordio creationis rerum nõ fuisse animas, sicut in inferno ab initio rerũ conditarum fuerunt, qui punirentur, scilicet, dæmones ipsi, qui mox, vt creati sunt ceciderunt. In lymbo autem Sanctorum non accidit hoc: quoniam ibi dumtaxat iustorum virorum animæ erant, quæ sine mortali culpa, & originali reatu, & omni satisfactionis onere à corporibus discesserunt, aut si quam decedentes habuerunt priusquam ad lymbum sanctorum perueniendum foret eam pœnitus persoluerunt. A principio tamen orbis conditi non fuerũt aliquorum virorum iustorum animæ à corporibus solutæ: ergo lymbus sanctorum à principio orbis conditi animas nullas habuit. Nam vt supra inductum est primus homo, qui in toto orbe mortuus fuit, iustus Abel extitit: hic tamen vsque ad annum ab orbe condito secundũ Iosephum libro primo Antiquitatum mortuus non est. Amplius autem in hoc sinu Abrahæ animabus in æternum manendum non est velut in gehennalibus supplicijs, aut lymbo puerorum. In his enim duobus receptaculis animæ semel receptæ in æternum manent: in Sinu autem Abrahæ vsque ad mortem Christi dumtaxat animarum sanctarum fuit in-

F colatus. Huius autem ratio, vt ex prælibatis patet, est: quia qui sine culpa mortali actuali, aut originali premente, aut onere inexpletæ satisfactionis decessit, ad vitæ æternæ gaudia dispositus est: nihil quippè ei ex se deficit, vt ad hæc dispositus sit. Si ergo animæ iustorum mox, vt à corpore solutæ sunt, gaudiorum loca non assequũtur, ex eis non est, sed ex conditione æterearum sedium, quoniam reseratæ non sunt. Et quia vitæ æternæ mansio nulli concedenda erat, quousque pro omnibus peccatis nostris plena esset facta satisfactio, quæ per solum mediatorem nostrum Christum Iesum fieri poterat: necesse erat, vt nulli animarum ad vitam æternam pateret ingressus vsque ad mortem Saluatoris. Ideo viri sancti, qui ex se nihil habebant, quo à fruitione beatifica impedirentur, G toto hoc tempore impediti in sinu Abrahæ manebant, vbi nullius afflictionis habebant experimentum. Facta autem redemptione per saluatorem necesse erat, vt omnes viri Sancti ad Paradisi reciperentur sedes, quia tunc nihil, aut ex parte sui, aut ex parte redemptoris manebat explendum. Ad quod necesse fuit, vt Christus moriens omnes, qui in lymbo sanctorum erant, educeret, cùm dumtaxat hic eius præstolarentur mortem, & consequẽtem redemptionem. Post mortem autem Saluatoris nemo ad Abrahę sinum descendit: quoniam quicunque in iustitia perfecta deficeret nullo actuali, mortali, aut originali pressus, aut alicuius inexpleto satisfactionis onere alligatus, mox vitę ęternę gaudia cõsequebatur: H quoniam iam vitę ęternę porta prioribus incognita sęculis patefacta erat. Ex prędictis satis inducitur, quòd cùm Christus surrexit, & ad Cœlos ascendit, non solùm secum de animabus sanctorum virorum Iudęorum duxit: sed etiam de animabus Gentilium. Hoc autem apparet, quoniam Christus eos omnes secum tulit quos moriens, atque descendens ad Inferos in Sinu Abrahę inuenit. Non enim erat vlla ratio de aliqua animarum ibi manentium, quòd magis ibi relinqueretur, quàm cœterę: omnes quippè iustorum virorum animę erant: singulis adipiscendę vitę ęternę perfecta inerat dispositio. Iniquè ergo agi videretur cum ea anima, quam Deus relinqueret in I sinu Abrahę, cùm nihil magis induceret quasdam earum ibi manere, quàm alias. Sed vt euidentissimè in prioribus inductum est, in sinu Abrahę, tam Gentiliũ, quam Iudęorum animę erant: Christus ergo ad tartara descendens de sinu Abrahę animam Adę prothoplasti, & iusti Abel, atque Noe, & similium virorum Sanctorum secũ eduxit. Hi tamen Gentiles fuerunt, quia non susceperunt aliquod circuncisionis signaculum: in Abraham nempe hoc inchoatum est, nec legem directiuam à Deo receperunt: quia ista primò per Moysen in deserto Sinai data est. Sed in solis naturalis leges pręceptis vitam duxerunt: in hac autem posteriores Gentiles, qui iusti erant, vixerunt à tempore datę circuncisionis vsque ad mortem Christi. K Cùm ergo decederent, & in sinu Abrahę locarentur, congruum erat, vt Christo resurgente, & ascendente ab inferis, cum eo istę sanctę Gentilium animę ascenderent, sicut animę Iudęorum. Ex quo satis rationabile videtur animę Socratis, & Platonis, atque Aristotelis similiumque Phylosophorum ad lymbum in morte ipsorum descenderint, postea autem cũ Christo resurgente inde in ętereas ascenderint mansiones. His quippè vita studiosa erat, & vitia castigabantur ad vnguem, nè quid inhonestum eis accederet cautissimè aduertebant, quod satis colligi datur, si eorum dicta, & facta ex historijs Phylosophorum aduertamus.

Cũ Christus surrexit secũ, & Iudæorũ, & Gẽtiliũ aĩas vexit.

Quõ persuadere q̃spiã possit Aristotelẽ & Platonẽ in cęlis eẽ.

Quomodo

Quomodo differat sinus Abrahæ a lymbo puerorum.
Cap. CXXXIII.

NVNC verò circa istud quartum receptaculum animarũ, quod sinum Abrahę appellamus, speculandum occurrit, quomodo differat a lymbo puerorum. Nam ad cætera si contuleris, differentia euidens est. In gehẽnali quidem carcere pęna ęterna est, in sinu autem Abrahę, nec pęna vlla est, nec ibi in ęternum manendum est, sed solùm vsque ad mortem Saluatoris. In purgatoriis quoque sedibus, & si in æternũ manendum non sit, acriores tamen & magna cum acerbitate pęnæ sunt, etsi cum clementia exerceantur; in sinu autem Abrahæ, nec incolatus in æternũ est, nec vlla pęnalis sentitur inflictio, quæ aut temporaliter, aut in æternum duratura sit. Restat ergo duntaxat speculandum quomodo differat, & an quid differat inter sinum Abrahæ, & lymbum puerorum. Huius inquisitionis motiuum est, quoniam diuersa ijs locis manentibus animabus conditio inest, locorum ergo dissimilis debet esse habitudo. Nam qui in lymbo puerorum tenentur, originali macula infecti sunt, in qua lucem clauserunt, quæ & in eis in æternum manet. Qui vero in lymbo sanctorum sunt, nulla actuali mortali, aut originali culpa tenentur: aut inexpletæ satisfactionis vllius pondere obnoxij sunt. Sed duntaxat ibi manent: quia nondum vitæ æternę ianua aperta erat, quæ in Christi passione aperienda erat, vt in præcedentibus explanatum est: non ergo debuit in his vllũ esse genus, pęnæ sicut in eis, qui in lymbo puerorum erant, cùm nihil haberent, cui pęna responderet. Quibusdam tamen videtur nihil differre inter habitudinem lymbi puerorum, & sinus Abrahę: lymbus nempe puerorũ nihil continebat pęnalitatis in sensu: sicut in frigore, aut calore, vel cęteris inflictionibus: vt in superioribus magis patuit. Cuius causam esse diximus, quia originale peccatum in nullo positiuo fundatur ĩ eis, in quibus est siue quantum ad rationales potẽtias, & principia actuum humanorum, siue quantum ad potentias executiuas, sed in pura priuatione originalis iustitię. Nulla ergo pęna in eis positiua corporalis, aut qualiscunque assignari debuit, sed sola priuatio diuinæ visionis. Hanc autem pęnalitatem sustinere coguntur. Eandem vero pęnalitatem sustinere vidẽtur, qui in sinu Abrahę sunt. Diuina enim visione carebant, dum ibi manebant. Si enim eũ ibi vidissent, perfecta illis iucunditas esset, atque fęlicitas: vnde in vita æterna esse dicerentur: Nihil quippe ad completum eorum bonum deesse videbatur, quoniam in loco nihil differt, an hic vel ibi beatitudo sit, dum tamen reuelata facie Deum cernat. Hoc tamen non stat, quoniam in continua spe manebant animæ virorum sanctorum apud inferos permanentium, de Messia venturo ad liberandas eas atque de lacu, in quo non erat aqua educendas ad gaudia paradisi in sanguine testamenti sui. Si tamen has, quę in sinu Abrahę erant diuina visione carentes dicamus, nihil differre videntur a conditione animarum permanentium in lymbo puerorum, nulla ergo in alterutrum eis differentia erat.

Opinio quorundã de differẽtia lymborum.

Responsio ad superiora & obiectio quędam.
Cap. CXXXIIII.

AD HAEC autem quispiam fortassis conabitur respondere, dicens nimis interesse in animabus, quæ in lymbo puerorum sunt, quę ibi vsq; hodie manent: atque eis vsque in æternum ibidem manendum est; quæ verò in sinu Abrahæ erant, non habebãt hunc velut sempiternam mansionem, sed vsque ad solam redemptoris mortem consistere cogebantur, qui eas

A inde eduxit, nunc nulla ibi manet, satis ergo in hoc interest. Contra hoc autem aliquis obijciendum putabit, non satis rectè hanc differentiam assignari duorum receptaculorum animatum. Nam & si animæ in paruulorum lymbo consistentes in ęternum manere habebant: animæ autẽ, quæ in sinu Abrahæ tenebantur, perpetuam ibi mansionem nõ acceperant, tamen adhuc data aliqua pęna animabus manentibus in sinu Abrahæ est. Nam velut animæ paruulorũ in suo lymbo manentes ęternam diuinę visionis patiuntur priuationem, & hoc eis dũtaxat pęna est, ita & animæ virorum iustorum, quæ apud sinum Abrahæ manebant, hac carentia diuinæ visionis afficerentur eo tempore, quo eis ibi manendum erat. Ex quo aliquid forsitan B non parum absurdum confecerimus. s. ꝙ ab orbe condito vsque ad descensum Saluatoris morientis ad inferos, æqua fuit pęna animarũ in sinu Abrahæ manentium, & earum, quæ in lymbo puerorum manebant, & vsque hodie permanent. Sed adhuc istud inconueniens videtur: nam pæna in eis similis esse debet, qui in culpa similes extiterunt; cùm verò culparum dissimilitudo est, pęnæ quoque proportionaliter dissimiles esse debent. Et quia animæ in lymbo sanctorũ permanentes, & quæ in lymbo puerorum erant non habebant cõparem, aut similem causam patiendi: cùm illi, qui in lymbo paruulorum manebant, in originali mortali decessissent, qui verò in sinu Abrahæ erant, nullo tenebantur actuali aut originali reatu, nec inex C pletę satisfactionis onere premerentur, pęna ęqua in eis esse non debuit. Modus ergo respondendi, quo similis pęna assignatur eis, qui tunc in sinu Abrahę, & his, qui in lymbo puerorum, conueniens non est.

Alia responsio, & quædam penes supradicta.
Cap. CXXXV.

FORTASSIS quispiam huic aliter respõdebit quęsito dicens, eis qui erant in sinu Abrabę non fuisse similitudinem pęnę cum eis qui erãt in lymbo puerorum: nunc autem post passionẽ Saluatoris, quoniam hoc tẽpore nulla fuit, cùm ibi nullus consistat. Sed adhuc in tempore quod ab orbe condito vsq; ad D Christi passionem fluxit, in quo vterque locus habitatores habuit, dicent non fuisse vtriusque similem pęnam. Quoniam paruuli, qui in lymbo erant, patiebantur plenam, & omnimodam excęcationem intellectus: qui verò in sinu Abrahę erant, non patiebantur hanc excecationem, sed erat intellectus eorum lucidus satis. Ad quod animaduertendum est, quòd habitus intellectus, qui sunt qualitates quędam infixę, & permanentes in intellectu causatę per doctrinam, aut speculationis exercitium circa aliquod genus obiecti: aut per infusionem & totaliter diuinam operationem, manent in intellectu post mortem eius cuius isti habitus sunt, atque consequuntur animam, quocũ que ierit. Hi autem habitus sunt quibus homines per E fectè, acutè, faciliter, & delectabiliter intelligũt, dum viuũt. Sic enim ait Aris. secundo Ethicorum. signum a generatim habitus est delectationem aduenire operibus. Amplius autem sciendum, ꝙ vna qualitas causata in intellectu nostro, qua delectabiliter, & faciliter speculamur ea, quę ad genus artis grammaticę pertinent: vocatur grammatica aut habitus grammaticus. Qualitas quoque, qua speculamur circa genus artis, & obiecti dialecticę, dialectica qualitas, aut habitus dialecticus appellatur: & hoc modo ponimus in cęteris generibus obiectorum speculabilium aliquos habitus consideratiuos. Hi autem habitus manent in anima post solutionem a corpore. Quod si anima his habitibus informata vitę ęternę gaudia petierit, erunt isti

Habit' intellectuales manere in aĩa post corporis solutionẽ.

isti habitus ad intelligẽdum perfectiores: plures quoque conclusiones per eos intelligemus, atq; lucidius, & firmius quàm cùm per eos viuẽtes specularemur. Si autem anima his habitibus informata gehennalib⁹ incendijs mancipetur, aut purgatoria detineatur mansione, vel ad quodcũque alterum animarum receptaculum a corpore soluta tenderit, manebunt isti habitus ęquè perfecti ad intelligendum, vt in viuentibus fuerant nihil perfectionis suscipientes. Amplius autẽ consideratione dignum est, excellẽtiorem potentiam inter omnes, quę sunt in anima, intellectum esse. Quã obrem cùm ponitur nobis differentia, qua ab alijs animalibus distemus, rationales a ratione, siue intellectu appellamur: nec vocamur volitiui a voluntate, quanquam voluntas ita sit propria hominum, vt intellectus: in nullo enim cęterorum animalium voluntas vllatenus est, sicut nec intellectus. Si tamen voluntas perfectior, quàm intellectus esset, cùm omnes denominationes in natura a perfectioribus fiant, vocarẽt homines volitiui a voluntate tãquam in modum differentiæ: sicut vocantur intellectiui ab intellectu, vel rationales. Intellectus autem, quia est perfectior potentia in anima, & perfectionem suam recipit per habitus intellectiuos, cùm hac perfectione caruerit, nimis imperfectus est, & afflictio nõ intelligentis. Si autem intellectus habitibus ĩtellectiuis perficiatur, gaudium, & perfecta lętitia in intellectu est. Nam totum gaudium intellectus est in intelligendo. In hoc autẽ differt inter eos, qui in lymbo puerorum, & eos qui in sinu patrum tenebantur. Nam qui in lymbo puerorũ erant, paruuli defuncti sunt, nec aliquos habitus acqsierunt in intellectu, quibus intelligere queant. Non enim eos, dum vixerunt, prę angustia temporis habere potuerunt. In eis verò, qui in lymbo erant secus accidebat: nam animæ illę iustorum, cùm a corpore solutę sunt, habitus intellectus habebant, maiori enim temporum spatio viuentes habitus intellectiuos acqrere potuerunt in intelligendo, ergo qui ętate maiori sunt, non sustinebunt eandem pęnam, quam paruuli patiuntur in lymbo.

Impugnatio responsionis, & quædam alia.
Cap. CXXXVI.

AD SVPRADICTA autem speculantibus nobis, dicendum est stare non posse, quoniã ista responsio impertinens est, & falsum pręsupponit. Primò quidem, & si vera supponerentur, respõsio tamen impertinens esset. Nã & si qui ad lymbum puerorum descendebant, habitibus intellectiuis carebãt, & in hac carentia afflictio quędam eis erat: & ad lymbum sanctorum descendentes habitus speculatiuos haberent in intellectu, quibus vacantes delectarẽtur, & similem eis, qui in lymbo puerorum erant non paterentur pęnam: non proueniebat ex conditione locorum in quibus manebant, sed ex conditione ętatis illuc descẽdentium. Quia hi magni, illi verò in parua adhuc ętate. Sed cùm duorum locorum conuenienter differentia assignari debet, non est assignãda ex habitudine aliquorum ibi manentium, quia hoc est loqui per extrinseca rei, sed ex natura locorum diuersitas assignanda est. Vt si hoc modo accideret, ꝙ quicũque ad lymbum puerorum descenderet in quacunq; ętate, aut qualitercunq; decessisset, hac pęnalitate afficeretur, quòd priuaretur intellectione. Et quòd tendẽtes ad lymbũ sanctorum patrum, qualicunque defungerentur ętate, necesse esset, quia in tali loco erant, habitus intellectiuos habere, sed hęc falsa sunt. Amplius autem responsio ista falsum supponit. s. quòd descendentes ad lymbum puerorũ, quia in parua ætate de-

F cedebãt, in qua nihil addiscere potuissent, carebãt habitibus intellectiuis, & hac carentia afficiebantur. Qui vero in sinu Abrahę sunt, quia in magna ętate decedebãt, habitus potuerunt habere scientificos, quibus intelligentes nõ afficiantur velut hi, qui in lymbo puerorum sunt. Vtrunq; tamen falsum est: & primò quãtum ad eos, qui in lymbo erant puerorum: nam & si quantum ad aliquos verum sit, quod dicitur, tamen vniuersaliter non est constans: vnde veritas per accidens erit. Quod patet in Gentilibus, si quis patrib⁹ infidelibus, & idola colentibus nasceretur, non poterat in ætate parua originalis in eo macula deleri, cùm fides parentum ad hoc non suffragaretur, quia nulla erat. Postea verò ad ætatem perueniens rationis capacem,

G nec ad iniquitates vllas deflecteret, nec rursus aliquẽ actum specialem in Deum directum ageret, quo macula originalis tolleretur, nec tollebatur in eo ille reatus, hic autem in ea consistens habitudine ad ætatem satis adultam poterat peruenire, in qua habitus scientificos acquirere potuisset. Cùm vero hic decederet, ad lymbum puerorum descendebat, quia in eo originalis adhuc macula permanebat, & hac sola premebatur: poterat tamen iste cum in lymbo puerorum esset, per habitus, qui in eo erant, intelligere, velut hi, qui in sinu Abrahę erant. Non esset ergo ista priuatio intellectionis in omnibus, qui erant in lymbo. Vnde manebit inconueniens. s. quòd pęne in sinu Abrahæ, & in lymbo puerorũ æquales sint. Hoc quoque quod

H dicebatur de his, qui in lymbo sanctorũ erant, vniuersaliter verum non est: Sed maiores ampliores que adhuc patitur defectus: nam hoc quod dicunt, aliquatenus stare posset, si omnes, qui ad sinum Abrahę descẽdebant, in adulta satis ętate morerentur, sed hoc non stat, tam in eis, qui moriebãtur de genere gentilium, quàm de genere Iudęorum. Nam ĩ Iudæis tollebatur originalis macula per circuncisionem, hęc autem in die octauo fiebat: vt patet Genes. 17. capitulo. Si ergo mox puer circuncisus moreretur, ad sinum Abrahæ descendebat. De his ergo plerique decedere poterant ante ętatẽ, in qua habitus intellectiuos acquisiuissent, vnde necesse erat pati illam ignorantiam atque excęcationem, & afflictionem, quę est in carendo habitibus intellectiuis. In hac ergo parte ęquam haberẽt ex

I cęcationem, & pęnam cum eis, qui in lymbo puerorũ erant, imò quòd amplius est, aliqui essent in lymbo puerorum, qui hac non afficerentur pęnalitate, vt in pręcedentibus inductum est. In sinu autem Abrahę excęcationis, aut verius cęcitatis pęna esset. In gentilibus quoq; decedentibus ad sinum Abrahæ idem patet: quoniam si hi a parentibus fidelibus nascerentur, vt in pręcedẽtibus expositum est, in parua ętate mox natis meritis fidei parentum macula tollebatur. Hi ergo si confestim morerentur ad lymbum Abrahæ descendebant, quibus nullus habitus cognitiuus inesse poterat: eandem ergo paterentur cęcitatem, & pęnam, quam hi, qui in lymbo paruulorum essent, nec

K ex aliqua parte differrent. Amplius autem, & si verum esset, quod supponebant, scilicet omnes, qui descendebant ad sinum Abrahę, iam ętatis adultæ fore, quod manifestè falsum erat, adhuc non stat, quod dicunt. Multi nanq; adultę ętatis viri sunt rudes nimis, qui habitus intellectiuos nullos acquirunt, ita vt in eis delectari queant: horum tamen aliqui ad lymbum sanctorum descendere poterãt, vnde eandem ibidem cęcitatem haberent, quam paruuli in lymbo suo. Non stat ergo, vt sinus Abrahę, & lymbi paruulorum differentia in hoc consistere dicatur.

Aliæ responsio ad quesitum. *Cap. CXXXVII.*

ACCEDENTIBVS autem nobis ad hoc quę fiui veritatem dicendum est, dupliciter ad hoc responderi posse. Primò quidem differre eos, qui in sinu Abrahæ erant ab his, qui in lymbo paruulorum tanquam perpetuum a temporali. Nam qui in lymbo paruulorum semel fuerunt, ibidem in æternum mansuri sunt; qui verò in sinu Abrahæ erant, perpetuum non habent incolatum, sed vsq; ad Christi passionem permansere. nunc verò eorum nemo ibi est. Amplius tamen differunt, quoniam & in eodem tēpore, quo quidam in lymbo sanctorū, alij verò in lymbo paruulorum manebant, differebant, nam his, qui in lymbo paruulorum erant in pœnam datum est, ꝙ tunc, & vsque in æternum manerent, nunquam inde exituri, nec vnquam diuinam viderent essentiam, nec videntes delectarentur, in qua totum bonum humanum est. His verò, qui in sinu Abrahæ erant nulla pęnalitas imposita est: nec locus vllus in pęnalitate pręfixus: nulla enim macula aut actuali, aut originali premebantur: nec inexpletæ satisfactionis eos vllum grauabat onus. Si fortè obieceris eos, qui in sinu Abrahæ erant, ita ibidem antē Christi passionem fuisse detentos, sicut qui in lymbo paruulorum erant tenebantur: ita quoque eodem tempore vtrosq; diuina visione æqualiter fuisse priuatos. Respondendum est eis, qui in sinn Abrahę tenebātur nihil in pęnam assignatum fuisse: sed quia ad vitæ æternæ gaudia, & diuinā essentiam videndam admittendi non erant, quousq; morte redemptoris precium redemptionis fuisset solutum, tenebantur in sinu Abrahæ, nec diuinam videbant essenriam, nec in loca paradisi erant. Hoc autem non ideo accidebat tanquam eis in pœnam daretur, sed quia aliter fieri, aut disponi de eis conuenienter diuinæ iustitię nequibat. Nam priuati diuina essentia, aut vt aptius dixerimus ipsę bonorum animæ non videntes diuinam essentiā, in nullo loco conuenientius esse poterant, quàm in sinu Abrahæ. Si igitur defectus, aut pęnalitates aliquę in his, qui in sinu Abrahæ erant, & his, qui in lymbo paruulorū æquales essent, ex accidenti erat: non enim intendebat lex pęnam aliquam imponere eis, qui in sinu Abrahæ erant, sed qui etiam si omnes ei auferrētur pęnalitates, dummodo eis diuina visio non concederetur, meliori modo esse nequibant quàm erant. Cùm verò in superioribus argueretur, ęquatis culpis, pęnę quoq; culparum ęquari debent. Si verò culpę inæquales fuerint, pęnæ quoq; æqualitatem nullam habere debent. Sed eorum qui in lymbo paruulorum sunt: eorumque, qui in sinu Abrahæ permanebant, culpę ęquales non erāt: imò nulla inter eos collatio esse poterat, cùm hi, qui in lymbo paruulorum erant originali premerentur reatu. Qui verò in sinu Abrahæ nec mortali, nec actuali tenebantur macula, aut inexpletę satisfactionis pondere grauabantur, pęnę ergo æquales esse iniustum valde erat. Respondendum est pęnas eorum, qui in lymbo paruulorum & eorum, qui in sinu Abrahæ erant nec æquales, nec inæquales esse, quoniam entis ad non ens collatio nulla possibilis est. Hi quippe q in lymbo paruulorum erant, hac premebantur pęna, quòd in loco illo manerent in æternum non exituri, nec vnquā diuinam visuri essentiam. Eis verò, qui in sinu Abrahæ quiescebant, nihil pęnale impositum erat. Nequaquā ergo qui in lymbo paruulorum sunt, & qui in sinu Abrahæ ęquantur in pęna.

Quædam penes supradicta. *Cap. CXXXVIII.*

AMPLIVS autem etsi nihil respexerimus ad hoc, quòd est aliquid impositum esse pęnale iis, A qui in lymbo alijs verò nihil quod satis magnum est, adhuc ex ipsa priuatione diuinę visionis, quæ vtrisque inerat ęquales non sunt. Nam qui in sinu Abrahę manebant, fixam tenebant spem, quòd inde aliquando exituri essent, & diuinam visuri essentiam. Hoc autē non tanquam opinantes arbitrabātur, sed certissimè & immutabiliter hoc euenturum esse nouerant. In quo magnum eis gaudium erat, nec nimis affligebantur, ꝙ aliquandiu ab hac spe separati essent, scientes se solidis bonis posterius gauisuros. Qui verò in lymbo paruulorum erant, nihil de se tale nouerant per certitudinem, nec vllatenus suspicabantur aut sperabant, sed potius desperabant scientes se Deum nunquam visuros, nec vllis gaudijs potituros ad fęlicitatem perti B nentibus, in quo eis affligendum erat. Amplius autē, qui in his duobus morabantur locis, dissimiles valde erant: nā qui in sinu Abrahæ manebant, ab omni culpa immunes erant in gratia Dei, & charitate permanentes. Hoc etiam proculdubio eis notum erat, sciebant enim se a Deo diligi. Hunc quoque quo diligebantur amorem, nequaquam extinguendum aut minuendum esse in æternum. Hoc nempe eis non mediocre, nec de vulgaribus gaudium erat, quod famuli ad dominos experiuntur: nimis enim gaudent famulantes, si se a dominis diligi conspexerint, & si in præsenti eis nulla bona cōferantur, gaudent tamen. Cùm autem hunc amorem permanentem arbitrentur, etiā si in alijs affligantur, hoc solo affligentium curarum, C & opprimentium laborum solamen accipiunt. Qui autem in lymbo paruulorum erant, horum nihil habebant, sed eis ex opposita cuncta fiunt. Sunt enim in originali reatu, in quo se manere sciunt, & quòd eius merito ibi in æternum manent diuina visione carituri. Amplius autem se in ira Dei esse sciunt, & quòd illos Deus exosos habeat eo modo, quo creator creaturæ suę iratus esse dicitur. Nam verè ira nulla est, vt patet Sapien. c. 6. Eos verò in ira Dei esse patet, quoniam in eo statu manent, in quo ab vtero eruperunt. Qui autem in statu, quo natus est, manet, in ira Dei semper est, eos ergo in ira Dei esse constat. Quod autem qui in lymbo paruulorum sunt, in statu natiuitatis suę manant apparet: quoniam sicut cùm nascerentur nihil D boni, aut mali adhuc egerant, ita & qui in lymbo sunt nihil boni, aut mali egerunt antequam illuc introirent. Nam si malum egissent, ad aliud animarum receptaculum ferri necesse erat. Si verò bonum identidem, vt patet ex superioribus inductionib⁹. Item quoniam hi cùm nati sunt in originali macula de vtero eruperunt, ita & cùm in lymbo sunt, in eodē manent statu. Homines autem confestim natos in ira Dei esse apostolus prodit ad Ephes. 2. c. f. Omnes nascimur filij iræ. i. quando homines nascuntur, in ira Dei sunt: hi ergo cognoscentes se in ira Dei esse, non modicum affligentur, nō est igitur æquum malum eis, qui in sinu Abrahæ, & his, qui in lymbo paruulorum. Amplius autem qui in sinu Abrahę erant, quanquam ante pas-E sionem Christi detinebantur ne introirent in sedes ęthereas paradisi, erant tamen conciues ciuitatis Dei: sicut angeli Dei, qui tunc in vita ęterna erant. Angelici autem spiritus hos conciues suos esse cognoscētes, diligebant eos in charitate, atque iussu Dei frequenter illos visitabant reuelantes eis quædam, in quibus valde consolabantur, potissimè enarrantes eis suam salutem è vicino affuturā. Sicut omnibus doctoribus theologicis concors sententia est, angelicos apparere spiritus eis, qui in purgatoriis ignibus exercentur. Qui autem in lymbo paruulorū sunt, nihil solaminis, aut reuelationis, vel beneficii alicuius ab angelis suscipiūt, quoniam ciuitatis Dei conciues nequaquam sunt. sicut dęmones, & animę gehennalibus mācipatæ suppliciis,

plicijs,in peccato nanque mortali originali sunt, atq; ira omnipotentis Dei: nihil ergo causæ subest, quare angeli sancti eis solamen aliquod afferre debuerint. Apparet ergo ex prædictis statum eorum,qui in lymbo puerorum sunt, & eorum qui in sinu Abrahæ æqualem non esse: nec vtrisq; easdem dari pęnas,cùm nullę eis,qui in sinu Abrahæ sunt dentur:& argumētum factum non tenet.

Alia solutio, & quædam de originali culpa, Cap. CXXXIX.

POTEST autem aliter huic quęsito, & adhuc conuenientius responderi. Dicemus enim, quòd inter pęnam eorum, qui in lymbo paruulorum erāt, & eorum qui in sinu Abrahæ differebat, dum in sinu Abrahę aliqui fuerunt. Dicendum autem, quòd qui in sinu Abrahæ erant aliquam habebant pęnam:quæ quidem nō erat pęna sensus.s.frigoris, vel caloris, aut similium qualitatum, sed pęna erat in priuatione diuinæ visionis toto tempore, quo manserunt in loco illo.s.vsque ad passionem Christi. Hāc autem priuationem pęnalem sustinebant, quoniam eis Deus in pęnā imposuerat: sicut eis, qui in lymbo manebant priuatio visionis istius pęna erat. Non tamen ideo hoc accidebat, quia illi aliqua mortali actuali, aut originali premerentur culpa, aut aliquæ inexpletæ satisfactionis onere premerentur, nihil enim sibi tale inerat.

Obiectio. Sed immediatè ad hæc quispiam arguet, dicens, cur Deus illis hanc inferebat pœnam, cùm peccatis, aut peccatorum reatibus dumtaxat pœnæ debeantur, in

Solutio. his autem nihil tale inerat? Respondendum est hos pro peccato originali puniri: non quidem quasi tunc hanc originalem in se maculam haberent: quia iam deleta erat: sed quia non plenè redemptum erat. In

Originalis culpa quid sit. quo consideratione dignum est, quòd peccatum originale est macula quædam, vel culpa, quam anima nostra incurrit, cùm corpori coniungitur: & ob hoc solùm, quia coniungitur corpori deriuato ab Adam per propagationem seminalem: ipse enim totam humanam infecit speciem. Hæc autem originalis macula à nobis eximitur tum actione nostra, tū actione Dei. Actio verò nostra ad hanc maculam eluendam prorsus non sufficit: Deus autem, & si per se sufficeret: non tamē sine actione nostra aliquali tollit.s.ꝙ Deus verè tollit originalem maculam, & quamcumq; maculam peccatorum, sed tollere non vult, nisi nos egerimus aliquam dispositionem, quam ipse fieri vult, aut iubet. Cùm verò nos egerimus quod ex nobis est, & si nihil actio nostra de ipsa peccati macula, aut reatu tollat: Deus tamen immediatè cuncta tollit. Vt autem sciatur, quæ sit actio nostra, quā Deus vult præcedere, aut iubet ad delendam maculam originalem, considerandum est, ꝙ ab exordio orbis conditi vsque ad datam circuncisionem Abrahæ tollebatur macula originalis in paruulis confestim natis fide parentum, si parētes fideles essent.s.de Deo rectè sentientes, quantum naturaliter sentiri poterat, non conuersi ad Idolorum culturam: etiam si in quibusdam alijs mortaliter peccarent. Nam praua operatio non tollit meritum fidei, quando fides subsistit: opus ergo fidei sine aliqua alia cœremonia sufficiebat, vt Deus maculam originalem tolleret paruulis merito parentum. Si verò parentibus de Deo fides nulla recta esset, sed magis ad dęmonum culturam cōuersi essent, paruuli non poterant adiuuari meritis fidei parētum, quæ nulla erat. Manebat ergo macula in paruulis vsquequo ad ætatem rationis capacem peruenietes aliquem actum in Deum directum agerent, per quem macula tolleretur originalis, & si qua alia p̄existeret,

F Vsquequo autem actum bonum specialiter ī Deum exerceret, nō poterat in eo macula originalis abstergi. Vnde in eis, qui fide parentum mox nati hanc originalem non exuerant labem, si peruenietes ad ætatem rationis capacem, prauè semper operarentur, impossibile erat originale deleri peccatum. Data autem circuncisione Abrahæ, per circuncisionem delebatur originalis macula, siue fides esset in parentibus, siue non, & siue ille, cui abstergebatur, peccatum aliquem actum in Deum directum ageret, siue non: imò sine aliquo alio actu macula illa soluebatur. Hoc autem non solùm in Iudæis, quibus data est circūcisio fiebat, sed & si Gentiles circunciderentur ad eūdem eis circuncisio proficiebat. In Iudæis autem iste modus

G auferendi per circuncisionem vsque ad Christi mortem, & initium noui testamenti mansit. In Gentilibus verò poterat esse idem modus, sed qui de eis circuncidebatur penitus transibat in ritum Iudaicū non manens in gentilitate. Eis verò, qui in gentilitate manere volebant erat modus ille, qui ab initio orbis conditi vsque ad datam circuncisionem Abrahę fuit. Peccatum originale prædictis modis abstergebatur, quantum abstergi poterat per aliquam cęremoniam, vel actum factum ab homine Deo conferente virtutem. Nec tamen penitus ablatum erat, quia adhuc manebat aliquid auferendum. Et quanquam factis cæremonijs, vel actibus supradictis Deus cuilibet peccatum originale remitteret, quantum ad ipsum

H tamen non penitus dimissum erat: quia non erat pęna sublata, quæ tollerenda pro eo erat. Alia namque pœna est, quam quilibet pro peccatis suis tollerat, alia autem, quam oportet tollerare mediatore. Et quia quodlibet peccatum est offensæ, vel iniuriæ infinitæ, cùm contra illum fiat, qui verè infinitus est, commēsurando satisfactionem iniuriæ ad ęqualitatem Arithmeticam, quę in hac commutatiua iustitia requiritur, necesse est, vt aliquis pro hoc peccato patiatur, cuius passio sit meriti infiniti. Tunc enim prorsus auferētur peccata, sed non primò facientibus hominibus actus quosdam, aut cęremonias ad ablationem horum peccatorum. Nam huiusmodi actus non sufficiunt ad talem ablationem, cùm non sint infiniti meriti.

I Necesse erat ergo, quòd propter inexpletam solutionem pœnarum debitarū, siue pro peccato originali, siue actualibus homines impedirentur ab ingressu in vitam æternam, & diuina visione quousque pœnitus elueretur pęna modo assignato, scilicet, per mortem alicuius, qui in infinitum mereretur.

De pœna originalis peccati. Cap. CXL.

CVM ergo originale peccatum, vel quodlibet actuale potest totaliter tolli, aut ex parte tolli, & ex parte manere, aut nullo modo tolli, ita pœna æquanda est, quæ pro ipso debetur. Si enim peccatum originale, aut actuale penitus ablatum sit, nihil pœna-

K litatis pro eo infligitur directè, aut indirectè. Si verò peccatum, siue originale, siue actuale ex parte ablatū sit, nec tamen in totum: quædam pœnalitas infligenda manet, sed non magna. Cùm autem nullatenus peccatum remissum sit, magna pro eo pęna infligēda. Hoc autem ex prædictis liquet: nam qui in lymbo puerorum sunt, nullatenus ab originali macula exempti fuerunt: quia nec ipsi aliquid ad huiusmodi deletionem fecerunt, nec aliquis pro eis: nec ipsa redemptio mediatoris illis aliquid profuit, cùm membra eius non sint, quia ergo ex nulla parte ab eis culpa originalis ablata est, ex omni parte pœnam debitam pro originali tolerant. Est autem totalis pęna huius peccati carentia perpetua visionis diuinæ. Hanc autē Totalis pęna peccati originalis.

qui

qui in lymbo paruulorum sunt tolerare coguntur. Alij verò sunt, quibus originalis reatus ex omni parte abolitus est, siue quantum ad id quod Deus per se agit, siue quantum ad actus, aut cęremonias, quas homines pręmittunt. Hi enim nullam pęnam sensitiuã, aut damnum tolerant: quoniam nec diuina visione priuantur. Sic autem est in eis, qui baptizati antequã in aliquod mortale inciderint ab hac luce recedunt. Hi namq;, aut alij loco eorum egerunt, quidquid fieri poterat, & debebat, vt ab hac originali soluerentur labe: quia baptizatus decedens iste est. Deus quoque quidquid ex parte sua agendum erat compleuerat ad huius peccati remissionem. s. quòd Christus pro hoc & cęteris moreretur, & moriendo satisfecit. His ergo qui assumpto regenerationis lauacro antequam in aliqua vitia inuoluantur, decedunt nulla pęna toleranda manet, sed confestim decedentes vitę ęternę gaudia consequuntur. Alii autem sunt, quibus peccatum originale ex parte ademptum est, sed non prorsus ablatũ. Hi autem sunt, qui quantum per eos fieri debebat ad remissionem fecerunt: Deus tamen nõdum fecerat, quòd ad huius deletionem peccati facturus erat. Hi nempe sunt, qui in sinu Abrahę ante Christi passionẽ tenebantur. Quia cùm viuerent quantum in eis fuit, egerunt, vt iussum erat, aut vt Deus fieri volebat ad huius deletionem peccati, siue per cęremonias, aut quoscunque actus. Vnde non debuerunt ęternaliter puniri, quoniam iam in eis istę maculę, aut reatus nõ manebant: nam qui in sinu Abrahę erãt originalem maculam nullam habebant velut illi, qui erãt in lymbo puerorum. In his quippe plena macula originalis manebat. Quia tamen in his, qui erant in sinu Abrahæ non erat prorsus originalis deletus reatus, quia nõdum ad expletionem eius Christus tolerauerat pœnam, quam sublaturus erat, necesse erat, vt animæ sic manentes aliqualem pęnam tolerarent, dum pro eis à mediatore plena fieret expiatio. Nam aliquid manebat soluendum. Hoc autem per nullum tolli poterat, nisi per mediatorem Dei & hominum Christum Iesum, & quia tunc Christus pro eis soluebat quidquid ipsi tollerare nequibant: iustissimum erat, imò quasi necessarium, vt ipsi penitus à pęna quacunque soluerentur, plenam beatitudinem induentes ad diuinam productæ visionem: pęna autem animarum pro quarum peccatis originalibus Christus nondum satisfecerat, erat vt diuina carerent visione. Hanc autem in sinu Abrahæ perferebant. Et quia nihil de macula originali eorum, qui in lymbo puerorum manebant abolitum erat. De peccato autem originali manentium in sinu Abrahæ multum ablatum erat, scilicet, quantum humana operatione agi poterat obediente diuinis iussionibus, & Deo conferente efficaciam, iustitiæ modus expostcebat, vt inæqualis esset pęna eorum, qui in sinu Abrahæ, & eorum, qui in lymbo puerorum manebant, quanquam vtrique pęnam aliquam tolerabant.

Notandum penes supradicta. *Cap. CXLI.*

CIRCA ea verò, quæ dicta sunt, adhuc vlterius considerandum est, quòd quanquam in sinu Abrahæ essent animæ iustorum, quæ nullum vnquam mortale patrauerãt, sed solùm originalem maculam contraxissent, a qua per aliquam cęremoniam, aut actum proprium directum in Deum, aut fidem parentum liberatæ forent: tamen non pro hac sola macula nondum completæ expiata ibidem tenebantur, sed etiam pro peccato mortali. Non quidem, quòd in eis esset, aut ipsi aliquando patrauissent, nam si sic accidisset, gehennalibus supplicijs detrusi forent: sed quia illam partem satisfactionis, quę residua erat, ipsi explere non poterant: hęc quippè infinitum meritum exigebat, quod in eis nequaquam erat. Hoc autem inducitur: nam qui erant in lymbo sanctorum patrum, pro quibus non erat plenè satisfactum, in peccato originali non decesserunt, nec tunc in eo manebãt, cùm eis dum viuerent ademptum foret secundùm formã tollendi superius diffinitam. Nec tamen prorsus adimi potuit, quia ad hoc, vt pro actu illo plenè satisfieret, necesse erat, vt aliquis cuius actus esset infiniti meriti aliquid pro illo pateretur satisfaciendo, hic autem Christus mediator est. Si ergo peccatum originale per actum nostrum prorsus adimi non potuit, sed necesse erat, vt aliquam pro eo pateretur pęnam, quousque mediator Dei, & hominũ Christus prorsus sua morte redimeret, necessarium magis erit in peccato mortali actuali. Nam & si nos de illo patrato nimis conteramur, & quantum nobis subest satisfacientes pro illo pęnas toleremus, non possumus penitus satisfacere, quia offensę infinitę est: ideoque exigit, vt quis pro eo satisfaciat, cuius actus infinitè meritorius sit: hic autẽ Christus est: nullum ergo peccatum actuale mortale pęnitus remitti, & deleri poterat: quousque Christus moreretur. Ex hoc autem infertur necessarium esse, quòd etiam siquis nulla mortali actuali, aut originali culpa affectus decederet, nec inexpletè cuiusuis satisfactionis onere pressus in sinu Abrahę maneret, tolerans pęnalitatem priuationis diuinę essentię: quousq; Christus ad deletionẽ illius culpę, & aliarũ pateretur. Hoc autem inducitur hoc modo: peccatum quidem mortale actuale maioris grauitatis est, quàm peccatũ originale solum, sed pro peccato originali nemo satisfacere integrè per actum suum quemcũque valet, nec ergo pro actuali mortali valebit. Maior inductionis huius patet: quia pęnę secundum proportionalitatem ad peccata infliguntur, cùm iustè inferuntur. Iuxta illud Deut. 25. cap. Iuxta mensuram delicti, erit & plagarum modus: & sic habetur Apocalypsis. 18. cap. Quantum glorificauit se, & in delitiis fuit, tantum date illi & tormentum. Deus tamen maioribus cruciatibus puniri facit eos, qui mortaliter peccauerũt, quã eos, qui solo originali crimine grauantur: maius ergo actuale peccatum mortale, quàm originale est. Hoc autem patet, quia pro originali peccato Deus duntaxat dat pœnam, quę est in lymbo: pro peccato autem actuali dat pęnam, quę est in gehenna damnatorum. Sed pęna in lymbo paruulorum solius diuinę visionis priuatio est. Pęna autem gehennę damnatorum est: partim in priuatione, & partim in inflictione pęnali. Est enim ibi priuatio visionis diuinę essentię, sicut in lymbo. Amplius autem ibi pęnarum multiplicitas in calore, & frigore cęterisque incõmodis infligitur. Omnes enim pœnarum modi a nobis excogitabiles ibi sunt, ampliora quoque quàm nos imaginari valeamus. Secundum autem, quod in hac argumentatione supponebatur, erat, neminem pro peccato originali satisfacere posse, quod ex pręcedentibus inductum est, amplius tamen inducitur. Si quis enim per aliquẽ actum suum, aut cęremoniam pro peccato originali satisfacere posset, etiam si Christus pro eo mortẽ nõ subiisset, mox vt a corpore anima soluta foret, omni labe prorsus exempta, libera cęlum peteret, nullum alium receptaculum animarum prius petens. Falsitas tamen euidens est: nam hoc cõstito, cùm Abraham ita vir probatæ patientię, obedientiæ, & fidei in tota sacra scriptura prędicetur, tantumque Deo familiaris. Moyses quoque Dei consecretarius nimiumque dilectus, qui cum eo ore ad os loquebatur, sicut loqui solet homo ad amicum suum, vt patet Exod. 33. c. cui diuina essentia apertè reuelata est: quod de maximis benefi-

beneficiis est,quę cuiquam mortalium conferri pos-F sunt, neuter tamen horum vitę æternæ gaudia, mox anima a corpore soluta petiit,sed in sinu sanctorũ detenti sunt. De Abraham patet Luc.16. c. De quo Saluator noster testimonium perhibuit. De Moyse autẽ eadem ratio est. Nullus ergo cęterorum quantumcũ que sanctitate polleat, proprio actu originalem labẽ eximere poterit. Ex his autem adhuc fortius illatum est neminem proprijs actibus pro aliquo actualiũ peccatorum mortalium satisfacere posse, cum actualiter originalibus maiora sunt. Ex his quoque necessariò illatum patet, omnes animas, quæ aliquando mortali labe contactæ forent, & si quantum per hominem purum satisfieri poterat satisfecissent, siue de peccato dolendo, siue alia opera laboriosa satisfactoria faciendo, G non poterant sufficienter hanc labem eximere, & cõsequenter necesse erat illas aliquas subire pęnas, vsque ad mortem mediatoris, qui pro omnibus erratis integrè satisfacturus erat. Hę autem pęnalitates in sola priuatione visionis diuinæ essentię consistebant, quousque Christus moreretur, locus autem harũ pęnalitatum erat sinus Abrahæ. Cùm igitur aliquis ante mortem Saluatoris defecisset, cui nulla mortalia patrata forent, culpam quoque originalem per aliquos actus, vel cęremonias eluisset, ad sinũ Abrahę descendebat, hanc pęnalitatem priuationis visionis diuinæ essentię vsque ad mediatoris mortẽ toleraturus. Hoc autem quoniam quędam, & maxima quidem satisfactionis pars residua erat, quæ per ipsum expleri nequi H bat, sed solo mediatoris actu. Conformiter autem si quis quibusdam patratis mortalibus dolens de commissis, & vt alicui mortali satisfacere possibile est, atque debitum satisfaceret, ad sinum Abrahę descendebat: quia non fuerat expleta satisfactio, non quidem ea, quam hic defunctus expleturus foret, sed ea, quam iste explere non potens, Christus se ad tolerandam iniecerat.

Quædam penes superiora. *Cap. CXLII.*

EX PRAEDICTIS autem dubitandi occasio subapparet, cùm enim dictum sit, eos, qui originali adempta labe per aliquam cęremoniam, vel actum I secundùm exigentiam temporis, & personarum ante Christi passionem decedebãt, nullo mortali patrato, in sinu Abrahæ vsque ad mortem mediatoris detineri, diuinæ visionis passuros carentiam, quoniam quædam pars satisfactionis pro originali residua erat, per solum Christum consumanda. Ampliores ergo pœnas in eodem sinu Abrahæ passurus foret, qui originali expiato, emundatis quoque quibusdam commissis mortalibus, pro quibus dolendo, & laborando viuẽs satisfecit, cùm illuc descẽderet ante passionem Saluatoris. Primi namque in sinu Abrahę pro sola residua satisfactione pro originali culpa, quam Christus expleturus esset tenebantur. Secũdi autem pro residuo, quod in originali manebat: Amplius etiam pro resi-K duo satisfactionis, quod in peccato mortali per solum mediatorem manebat agendum. Et quod in recta distributione pęnarum quantitati culparum commensurantur pęnę, acrius diuturniusq; puniri debuit, qui pro residua satisfactione peccati actualis mortalis, & originalis pariter in lymbo sanctorũ manebat, quam qui pro residuo explendo in satisfactione pro reatu originali in lymbo detẽtus vsque ad passionem mediatoris erat. Huic autem forsitan aliquis argutè respondere conabitur, nequaquam inæqualem esse pęnã ad magis, & minus in eis, qui in lymbo puerorum, & in his qui in sinu Abrahæ manebant, quoniam vtrorũque pęna priuatiua est. In priuatione autem non est dare magis, aut minus, nec gradus nec excessus quantitatis. sicut in cæcitate: cum enim semel quenquam verè cęcum diffinierimus, nullus eo magis aut minus cęcus esse valet. Sic & in cæteris priuationibus. In positiuis autem entibus, quæ verè aliquam habent entitatem, magis, aut minus dari potest, sicut in gradibus albi, & nigri, & similium qualitatum albius, & nigrius confitemur. Eadem autem collatio cõstat pęnis, qui in gehennalibus mansionibus detinentur, quoniam pro impiè factis ibi manent: in quibus positiuum aliquid ibi est pęnę eorum culparum correspondentes, conformitati in positione consistunt. s. in perpessione caloris & frigoris, & similium sensibilium qualitatũ. Hoc modo eis, qui in hac horrenda damnatorum sedemanent, adinuicem collatio constat. vt aliquẽ maioribus affectum cruciatibus prędicemus. s. vt maioribus frigoris, aut caloris stimulis, & cæterarum afflictiuarum qualitatum. Idem autem habitudinis modus constat eis, qui purgatoria clementia exercentur. Nã horum pęnalitates positiuę sunt, sicut ipsi pro actualibus satisfaciunt peccatis, in quibus aliqua positiua actio, aut realitas est. Qui verò in lymbo puerorum, & in sinu Abrahæ manent, pęnalitates suas in priuatione habent. Nam carentia diuinæ visionis his pro pęna est, hæc tamen pura priuatio est. Non ergo erit magis aut minus, ita vt aliquem diuina visione magis altero priuatum asseramus. In lymbo ergo puerorum nulli grauior quàm alteri pęna constat, sic quoque in sinu Abrahæ. Cum ideo omnes puniti dicantur, quia diuina visione solùm carent, nemo abundantiorem, quàm alius pęnam babebit. Quo infertur, nihil magis puniri eum, qui pro sola inexpleta satisfactione ꝑ originali labe a Christo facienda ibi manet: quàm cui tam pro originali, quam pro actuali aliquid expiandum mansit, quod a Christo tolleretur.

In priuatione non est magis aut minus nec excessus aliqs.

In lymbo puerorũ nulli grauior quã alteri pęna est.

Obiectio contra ea, quæ dicta sunt. *Cap. CXLIII.*

NVNC autem contra prædicta quisquam obijcere valebit dicens, quòd qui in lymbo sanctorũ sunt, pro quacunque causa sint diuinæ visionis priuationem sustinent, in quo pares esse nemini ambiguũ fuerit: qui tamen in sinu Abrahæ sunt ab angelis conciuibus suis multa solaminis genera, & gaudiorũ modos accipere soliti sunt, cùm eis pleraque reuelauerit. Et sicut diuina essentia videnda priuari pęnalitas ĩ priuatione est, ita & priuari gaudijs, quæ ab angelis præstari solent pęnalitas est priuatiua. Et quanquã nemo queat magis alio diuina visione priuari, cùm vterque priuatus semel extiterit; potest tamen priuato diuina visione addici gaudiorum spirituum beatorum priuatio. Poterat ergo hoc pacto cuiquã de his, q̃ in sinu Abrahę manebant, abundantior esse pęnalitas, quàm cęteris, cùm plures ei priuationes affuerint. Ad hęc verò respõderi debet, quòd cuiquam de manentibus in sinu Abrahę maior inesse pęnalitas poterat, si ei plures inessent priuationes. Dicendum tamẽ est, ꝙ inter omnes, qui erant in sinu Abrahæ nemo erat, cui maior pęna aut abundantior priuationum inesset multitudo, quanquam vnus duntaxat maneret, quia nondũ per Christum reliquiæ peccati originalis illius redemptæ erãt, alius quia tam originalis maculæ, quã actualis ei manebat residuum per Christum eximendum. Ratio autem prædictorum est, quia si quis ibi maneret, cui duntaxat originalis maculæ manebant ꝑ Christum explendæ reliquiæ, non habebat in se maculam originalem aut reatum: quoniam hoc quibusdam actibus, vel cęremonijs in sęculo isto promissis, dum viueret, ablata erant, manente eo duntaxat, ꝑ quo Chri-

ctus solus satisfacturus erat, atque poterat. Si autem quisquam actualia mortalia cōmisisset, adhuc viuens necesse erat, eum prius pro commissis dolentem tantum affligi laboribus satisfactorijs, quātum aliquis homo purus satisfacere deberet, & posset, aut si hęc viuēti inexpleta manerēt necesse erat purgatorio igne absumi, postea ad sinum Abrahæ vsque ad mortem mediatoris mansurum descendere. Cum ergo pro peccatis actualibus tantum satisfecisset, quantum alicui puro homini satisfaciendi facultas est, irrationabile prorsus erat, vt postea in lymbo sanctorū, siue sinu Abrahæ amplius pati pro ijs debeat. Sic ergo ei qui in lymbo sanctorum semel manere dabatur, nihil differebat an multotiens, & varijs peccatorum generibus deliquisset quàm semel, iam enim pro singulis horum quantum debitum homini satisfacere erat satisfactū erat: nihil ergo oneris imponendum erat. Et si quis dicat, si pro peccato originali eunti ad sinum Abrahę exempta hac labe in vita, manendum erat in pęnalitate carentiæ diuinæ visionis vsque ad mortem Saluatoris, & id quod manebat Christo soluendum de reliquiis actualium nostrorum, postquam nos satisfecerimus est tantum quantum pro originali, aut amplius, ergo pro eo amplius manendum erit, quàm pro originali duntaxat. Respondetur, quòd qui in lymbo sanctorum sunt: quanquam ibi pęnalitate quadā afficiantur in priuatione visionis diuinæ essentię, cum nō ponuntur in loco illo directè, vt pęnas patiātur, sed vt ibi maneant quousq; Christus pro eis satisfecisset, quod eis explēdum manebat, nec expleri poterat per illos: ideo nihil differebat, an Christus multa pro eis toleraturus an pauca foret, cū ipsi de his actu suo nihil possent adimere. Quod autem ad pęnam in lymbo sanctorum directè non ponerentur, quāquam ibi pęnam aliquam haberent, apparet quia hoc dato quandocunque animæ aliquid haberent, propter quod ibi eis manendum esset, illuc descenderent, etiam si Christus iā mortem subiisset, & inde ferrentur in cœlum. Sicut purgatoriæ sedes in pęnam animabus, nondum plenè expiatis indicitur. Ibi tamen manent etiam post mortem Christi, quousque debitam satisfactionem exsoluerint. De lymbo tamen sanctorum secus: Inductum ergo patet eos, qui in lymbo sanctorum erant æqualem per omnia habere pœnalitatem, nec alterū altero plures habere priuationes.

An grauiores pęnas, quispiam ex his patiatur, qui in lymbo sunt. Cap. CXLIIII.

SVCCISIS autem prioribus consequens est per transire, an eorum, qui in lymbo paruulorū erant, quosdam aliis grauiores perpeti pęnas asserēdum sit. Huic quisquam sicut in superioribus, de lymbo sanctorum respondendum putabit. s. ꝙ cum pęna lymbi in priuatione cōsistat, in priuatione autem non est reperire magis aut minus. Ad hoc autem dici potest, quòd quanquam quantum ad diuinę visionis carentiam nemo eorum, qui in lymbo paruulorum sunt, maiorem alio pęnalitatem ferre poterat, cùm omnes penitus hac visione priuati sint: poterat tamen Deus alicui maiorem in tolerando hanc priuationem tristitiam inferre, quàm cæteris. Velut in viuentibus experimur. Quidam enim sunt qui molestius ferunt priuationem, aut absentiam alicuius boni, quàm alij in eodem bono ablato tolerarent, sic Deus vni eorum, qui in lymbo manent maiorem tristitiam infligere poterit quàm alis, & hoc modo amarius punirentur. His respondēdum est, plures esse modos, quibus quidam eorum, qui in lymbo paruulorū sunt, acrius quā cęteri punirentur: nemo tamen grauiores alio pęnas

A tolerat. Ratio autem horū est, quia pęnæ debent esse inæquales, aut æquales secundùm quòd culpæ æquales aut inęquales sunt, omnibus tamen qui in lymbo erant, culpæ constabant ęquales: conformante ergo iustitia commutatiua pęnæ æquales esse debebant. Quod autem omnium, qui in lymbo paruulorū erāt, culpę æquales consisterent, euidens est. Nam in peccatis actualibus, vnum altero maius esse accidit, ex diuersis causis, origināle tamen alterum altero maius esse impossibile est. Quanquā in hoc nimis inter philosophos differt, inter eos dico, quos Stoicos vocant, de quibus Tullius, Seneca, Zeno, & Chrysippus atque consimiles sunt, & inter Peripateticos, quorum princeps noster Aristoteles est. Peripatetici quippe asse-

B uerant peccatorum inęqualitatē, quibus fidei catholicæ omniumque catholicorum positio consentanea est. Stoici verò peccatorum ęqualitatem constituunt, dicente sępissimè Seneca in epistolis, aliisque locis: Si gubernator euertat nauem auri, vel paleæ in re quidem differt, in arte verò nihil. Sic quoque Tullius in Paradoxo tertio, quod parua, inquit, culpa vt magna est, idest, æquè grandis est parua culpa, vt magna. Ponere autem fundamenta Peripateticorum atque Stoicorum, & quomodo Stoicorū fundamenta deficiant, latissima, atque speculatiua inquisitio foret, de qua supersedendum per singula erit. Sed in hoc superficialiter inuestigantibus nobis suffecerit vnica ratiocinatio, quę satis euidens est. s. tunc aliquod opus humanū

Peripatetici fatētur inęqualitatem peccatorū, sed nō Stoici.

C rectę factum est, cùm omnes circūstantiæ illius actus rectè sunt. tunc quoque actus prauus est, cùm non omnes circunstantiæ actus in debita rectitudine obseruantur: siue in vna, siue in plurib⁹ erratum sit. In actu autem esse possunt septem, vel octo circunstantiæ iuxta Arist. doctrinam Ethic. lib. 3. & in peruersitate cuiuslibet earum peccatur, necesse est, vt grauius peccetur, cùm in duabus earum erratur, quàm si in vnica: & si in tribus erretur, grauius deliquerimus, quàm si in duabus: sic quoque vsque ad peruersionem omniū simul sumptarum. Hoc autem amplius inducitur, vt si dixerimus quem quā aliquid facere, qualiter non debet, hic deliquit in vna circunstātia, quę dicitur qualiter. Si autem alius fecerit quippiam non quando de-

D bet deliquit in circunstantia, quam quando appellare consueuimus. Hoc autem est cùm ad aliquem actum tempus limitatum est: quod nec pręueniri, nec pręter mitti vel dilatari licet: vt lege vel speciali alicuius decernentis iussione cautum est. Nunc verò dicamus alium hominum fecisse aliquem de prædictis duobus actibus delinquens in duabus circunstantiis. s. ꝙ non egit, quando fieri res debebat, nec qualiter fieri debebat. Postea verò dicamus duos viros in eodem actu, secundùm speciem delinquere, alterum tamen, quia non egit quando debuit solùm, alium verò quia non egit quādo debuit, nec qualiter debuit, errans in duabus circunstantiis. Quo dato inquiretur, an hi æqualiter deliquerint, an inęqualiter. Quod si fateamur gra-

E uius deliquisse eum, qui deliquit non obseruans qualiter, nec quando in actu, eo qui dūtaxat peruertit circunstantiam, quæ est quando: est quod intenditur. s. alteram altera maiorem esse iniquitatem. Si autem dicere malueris, ęqualiter errauisse eum, qui deliquit peruertens quando in actu cum eo, qui peruertit qualiter agendum esset, & quādo simul: sequitur nullum esse delictum errare in qualiter agēdum est, quod falsum est. Apparet tamen, quoniam horum duorū delinquentium, alter deliquit in quādo agendum esset, alius verò in qualiter, & quando actio dirigenda sit, error ergo vnius delicto alterius ęquabitur in peruersione circunstantiæ huius, quod est quando. Hoc autem dato inquiretur de circunstantia, quæ est qualiter an

errorem

F errorem causet in opere cùm peruertatur. Si autem astruxeris peccatum esse in opere cum qualiter peruertatur, quæ est circunstantia modi: sequetur quòd cum error, qui est in peruersione circunstantiæ temporis.s.quando quid agendum sit maius esse peccatū in eo actu, quo quis peruertit duas circunstantias, scilicet, quando & qualiter, quæ sunt circunstantiæ modi, & temporis, quàm in eo actu, quo quis deliquit ꝑuertens duntaxat circunstantiam temporis, quæ est quando. Si verò dixeris, quòd peruersio circunstantiæ, qualiter non addat aliquam grauitatem delicti super transgressionem circunstantiæ, quæ est quando, sed ita sit ac si sola circunstantia temporis peruersa foret, necessario fateberis peruersionem circunstantiæ G modi.s.qualiter secundum se delictum nullum constituere, ac si nihil peruersitatis foret. Nam si hæc per se delictum constitueret, cùm alteri circunstātię constituenti delictum adderetur, maius fieri necesse erat. Hæc enim conditio rerum vnius generis est, quòd cū aliqua ponat aliquam magnitudinem, & alia ei superaddita sit, maius quid effici necesse est. Hoc tamen falsum est: nemo quippe etiam insanus confitebitur transgressionem, quę est circunstantiæ modi, peccatū nullum constituere. Nam ex eodem fundamento induci potest circunstantiam temporis, quæ est quādo, de qua concessum est, quòd causaret in actu peruersitatem, cùm non esset, vt decet, nón causare peccatum. Nam detur de aliquo, quòd quippiam egerit, vbi nō oportet, deliquit enim in circunstantia locali: & huius actum confiteberis esse delictum vel errorem. Dicamus verò alterum deliquisse, quoniam egit quidquam vbi non oportebat, & quando non oportebat. Ecce enim hi duo actus, quos delicta, vel peccata necessario confiteris, & si nemo cogat, vltroneus confiteberis, æquales sunt quantum ad trāsgressionem circunstantiæ, quę est vbi pertinente ad locum. Quo dato aut hos actus delicta æqualia vocas, aut inæqualia. Si verò inæqualia, habeo quod negas, asserēs paruam culpam esse ita grauem vt magnam. Si verò æqualia astruxeris, necesse est, vt quod ante construxeras destruas: dixeras enim peccatum esse si quis trāsgrederetur circunstantiam temporis, nunc tamen confiteri cogeris in trāsgressione huius circunstātiæ peccatum nullum esse. Nam cū hęc duo peccata.s. in transgressione, vbi, & quando, æqualia sint quantum ad transgressionem, quę est in circunstantia dicente habitudinem loci, & tu ea simpliciter ęqualia astruas, necesse est, vt transgressio circunstantiæ, quę est, quando, nullam faciat peruersitatem, alioquin addita super peruersitatem, quę est in circunstantia locali maiorē efficiat transgressionē necesse est, sed prius confessus fueras peruersitatem esse in transgressione circunstātiæ, quæ est, quando, ergo erras in maiori. Et hoc modo inducetur de singulis septem, vel octo circunstantijs actuum, quòd in nullius earum transgressione peccatum sit, quod prorsus absurdum est. Plures autem ad hoc rationes, & satis fundamentales induci poterant, sed suffecerit, quod dictum est. Ex prędictis ergo inductis satis solidè liquet alteram altera maiorem esse culpam. Apparet igitur prima pars antecedentis huius.s.culpam quandam mortalem actualem altera esse maiorem. Ob hoc autem leges humanę maiorem quibusdam sceleribus, quam alijs inferūt cruciatum. De legibus quoque diuinis idem patet in toto veteri testamento ac nouo. Sic enim & apud tartareas sedes atque purgatoria loca quædam animæ acrioribus, quàm aliæ cruciatibus puniuntur.

Nullum originale peccatum, altero maius est.
Cap. CXLV.

HVIVS antecedentis alia erat particula, nullum originale peccatum altero originali maius esse. Quod patet, quoniam originale non fundatur, super aliquem actum positiuum, sicut in actualibus est sed est quædam culpa, macula, & reatus, quam incurrit anima cùm corpori vnitur: quia coniungitur corpori deriuato ab Adam per seminalem propagationē. Consistit autem in priuatione solùm iustitiæ originalis debitæ inesse. Et quoniam hoc non est transgressio circunstantiarum positiuarum aliquarum, sicut in peccato actuali, per quarum violationem incurratur maior, vel minor peruersitas secundum numerū circunstantiarum deordinatarum, & earum habitudinem, sed solū consistit pręuaricatio originalis in priuatione: in priuatione autem magis, aut minus possibile non est, sicut in prioribus ostēsum est, nequit igitur aliquod originale peccatum altero maius esse. Si ergo, duo ob solius originalis delicti maculam cruciatibus, aut quibussuis pęnalitatibus subiiciendi forēt, non deberent alter altero grauioribus affici pęnis: sed qui in lymbo paruulorum sunt, ob solius originalis maculæ reatum tolerant quidquid habent, nihil ergo grauius alius altero tolerare debebit. Quod autem qui in lymbo paruulorum sunt, solius originalis culpæ pęnas patiantur, ex prædictis satis apparet, scilicet, H quòd illi in lymbum descendebant, quos solius originalis culpæ grauabat reatus. Nam siquis decedens culpa actuali teneretur, etiam si pariter originali macula premeretur gehennalibus incendijs immergendus erat. Si ergo soli paruulorum lymbo tenebantur, qui originalis maculæ duntaxat onere grauabantur, satis liquet quoscunque in paruulorum detentos lymbo solius originalis culpæ pœnas luere, cùm nihil aliud habeant, propter quod torqueri aut puniri qualitercunque debeant, nullum quoque originale altero maius est. Necesse est ergo alterius pęnam eorum, qui in lymbo paruulorum sunt, aliorum pęna maiorem non esse. In hoc verò consideranda est quædam regula satis notabilis.s. ꝙ a principio orbis conditi an- I te datam circuncisionem, & postea vsque ad finem sęculi, nemo semel aut pluries actualiter peccauit mortaliter committendo, qui ad puerorum lymbum descenderet. Postquam quis enim mortaliter peccaret, quomodocunque se haberet, nequibat descēdere ad lymbum puerorum. Quod inducitur, nam cùm quis mortaliter peccabat, aut conterebatur de illo, aut nō. Si autem non contereretur ante mortem, quanquam cum originali quoque simul decederet, non poterat tendere in lymbum puerorum, sed in gehennam dānatorum, qui locus eis, qui in mortalibus decedunt deputatus est. Si autem qui mortale patrauerat ante mortem de commissis doleret, necesse erat, vt quanquā ante hoc semper fuisset in originali tunc decede- K ret, atq; prorsus nō periret. Nam sicut in tempore datæ legis, & circuncisionis Iudæis tollebatur macula originalis per circuncisionem, ita in gentilibus semp ante mortem Christi, cum adulti essent, tolli poterat per quemcunq; actum directum in Deum: si in parua ætate fide parentum ablata non fuisset, contritio aut actus directus in Deum originale tollere poterāt. Si autem diximus, ꝙ nunc non potest tolli originale per contritionem nisi baptismus assumatur, dicendū est, quòd regula semper stat: nam aut per contritionē tollitur peccatum mortale in eo, qui conteritur, aut non: si tollitur necesse quoque est originale tolli. Si autem non tollatur mortale, non tolletur originale. In gentilibus enim qui ante Christi mortem ab orbe

Qui mortali crimine deliquerit ad lymbū descendere non potest.

condito

condito fuerant, quia nō erat aliqua obligatio ad certam legem, per cōtritionem tollebantur semper peccata mortalia, & per quemcunque actum directū in Deum tollebatur originale. In Iudęis autem erat determinatio ad accipiēdā circuncisionē, iō saluari nō poterant ab originali, nisi acciperēt circuncisionē. Si ergo aliquis de Iudęis, qui fortè nō circuncisus esset, doleret de peccatis mortalibus dolens quoq; de hoc mortali, ꝙ non sumpsisset in transactis tēporibus circuncisionem, tollebantur per contritionē mortalia, & ipsum quoque originale. Si autē dolens de aliquibus mortalibus non doleret, ꝙ circuncisus nō fuisset, non tollebatur aliquod mortale peccatum, nec originale: non est quidē tanq̄ cōtritio ad tollenda peccata aliqñ impotens fuerit, sed quia vera atq; perfecta contritio non est, cùm de quibusdam dolemus, si de aliis non doluerimus, aut in aliis maneamus. Idem aūt casus est, si quis hoc tempore siue filius Christianorū, siue de quacunq; gente natus, baptismatis lauacro tinctus non foret: nam hic in mortali peccato erat qm̄ sacrum regenerationis lauacrū non sumebat. Si ergo de cunctis mortalibus doleret, nec eē esset, vt de hoc quoq; cōtereretur, ꝙ hactenus imbaptizatus mansisset, & tūc ipso dolore ante susceptum baptisma, tam mortalia, q̄ originalia abolentur. Est igitur generale, ꝙ in quocunq; statu contritio si vera, & perfecta est, oīa peccata, tam actualia, q̄ originale delet, actualia quidem directè, originale autem indirectè. Nam cū mortale peccatum per contritionem deletur, gratiā conferri necesse est, qua macula peccati deturpans imaginem Dei formaliter deleatur. Sed gr̄a nō consentit secum culpam mortalem, & obligationem ad mortem æternam, cùm efficiat hominem deiformē. Culpa tñ originalis est mortalis, reddens hoīem obligatum ad mortem ęternam, & tollens a deiformitate: ergo collata gratia hoī dolenti de peccatis per contritionem necesse est, vt originalis culpa si in eo præfuit deleatur. Cùm ergo deleretur in contritis, ergo nō manebat. Stat ergo data regula, ꝙ qui semel mortaliter peccaret ante Passionem Chr̄i, ad lymbū puerorum descendere non poterat. Et si superior probatio sufficiens sit ad omne tempus, vt inductum est, tñ adhuc magis induci ꝑt de tp̄e post Euangelij promulgationem vsq; ad cōsumationem sęculi. Nam qui in hoc tp̄e mortaliter peccat, aut est Christianus, aut Saracenus, Iudæus, vel Paganus, aut cuiuscunq; ritus. Si .n. effectus Christianus sit, ad lymbū puerorū descendere nequit, qm̄ per baptismatis lauactum hæc originalis macula deleta est, quam habentes duntaxat ad lymbum puerorum descendebant. Si autem Saracenus, Iudæus, aut cuiuscunque gentis, vel ritus sit, aut ad fidem Christianorum aliquando rediit, aut nunq̄: si verò aliquando ad rectam fidem cōuertitur, in Baptismo originale cum omnibus actualibus, quæ prçfuerunt, deletur. Quomodocunq; ergo post hoc decesserit, ad lymbum puerorum descendere nequit, quoniam iam originale ablatum est, propter quod erat descensus ad lymbum puerorum. Apparet quoque ex prædictis eorum, qui in lymbo puerorū sunt nullum altero grauius puniri, nec ad hoc est aliquod rationabile inductiuum.

Quantum possit contritio post peccata admissa.

Dubium, an Ieremias, & Io. Bapt. qui in vtero sanctificati sunt, post obitum in lymbum descenderint. Cap. CXLVI.

QVONIAM autē in prælibatis dictum est, ante mortem mediatoris Dei & hominū Christi ianuā vitæ æternæ clausam fuisse, nec quispiam illuc introire potuit: sed illi, qui nulla originali,

A aut actuali macula grauati, nullo quoque inexpletæ satisfactionis onere pressi decedebant, ad sinū Abrahæ ferebantur, vsq; ad Chr̄i passionē mansuri: Cuiq̄ ambigendum videbitur de eis, qui in vtero sanctificati sint. De Ier. patet Ie. c. I. cum dicitur: Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Priusquā te formarē in vtero noui te, & antequā exires de vulua sanctificaui te, & Prophetam in gentibus dedi te. In quo satis nota est omnium catholicorum doctorum sñia dicētium, eum in vtero sanctificatum. De beato Io. Bapt. eadem oībus doctoribus catholicis, quæ de Ieremia sñia est: ideo Ecclesia in solemnitate eiusdē cantat id, quod ad se dictum a dño refert Ier. c. I. Inducunt aūt catholici doctores satis rationabiliter ad asserendū de

B Beato Io. ꝙ sanctificatus in vtero sit: nam Deus super ipsum miraculose operatus est: cum adhuc eēt in vtero faciēs eum moueri, vt inclinaretur ad quandā exhibitionē reuerentiæ Matri Saluatoris nostri venienti ad Elisabeth Ioan. matrem. Sic habetur Luc. cap. I. cum dicitur. & factum est, cùm audiuit salutationem Mariæ Elisabeth, exultauit infans in vtero eius. Et postea ipsa spiritu sancto mouēte ait: Ecce .n. vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit infans in gaudio in vtero meo. Hi autē, qui in vtero sanctificati sunt, peccatū originale nō habebāt: si ergo actuale nullum cōmitterent, sicut de quolibet horū duorū asseritur, cùm decederent, non restabat eis quidq̄ ꝑ da qđ lymbū sanctorū descēderent, nec ad alium

C animarū receptaculū, sed mox ad vitam æternā cōuolarent. Nam in ceteris, qui ad lymbum sanctorū descendebant, & si pro actualibus satisfactū esset, si qua egissent, & originale ablatum, tamen reliquiæ quædā manserunt, quæ ꝑ ipsos expiari non potuerunt, sed debebant per Christum expiari. In sanctificatis tñ ab vtero, quia nullum actuale erat nec originale, nullius reliquiæ manere posse videbantur, pro quibus Christus satisfacturus esset, & isti vsq; ad mortē suā tenerent in sinu Abrahę. Ad hoc rñderi debet, ꝙ sanctificati in vtero. sicut beat. Io. & Iere. si ante Christi mortē decederent, ad lymbum sanctorum, s. ad sinum Abrahæ ferebantur, quamobrem cùm tam beatus Ioan. q̄ Ieremias in vtero sanctificati ante Christi passionem

D decesserint: ad lymbum sanctorum descenderunt, vsque ad Christi mortem ibidem sicut ceteri permanētes. Hoc autem inducitur: nam qui in vtero sanctificabantur, aut dum viuerent aliquid mortale peregerunt aut nihil: quamquam ista distinctio non recipietur ab omnibus catholicis, cùm dicant sanctificatos in vtero ꝯfirmatos, & impeccabiles factos. Quod nō impedit: non enim asserimus eos peccasse, aut peccare potuisse, sed de eis conditionaliter loquimur: conditio autem nemini præiudicat. Si ergo diceremus quemquam eorum mortaliter peccasse, aut dolebant de patratus, aut minimè. Si non contererentur gehennalibus mancipantur incendiis. Si verò eos de peccatis dolentes feceris, atque perfectè, vt puro

E homini possibile, atque dignum est, laborantes pro commissis satisfecissent, ad lymbum Abrahæ descendebant. Nam quædam reliquiæ satisfactionis in peccatis actualibus manebant, de quibus per hominem purum satisfieri impossibile erat, sed Christo eluendę manebant: ideo in lymbo sanctorum redemptionem illam expectaturi erant.

Si autem in vtero sanctificatos postquam de vulua eruperint, nullum incurrisse peccatum astruxerimus, adhuc necesse est hos ante passionem Christi decedentes ad lymbum sanctorum descendere. Nam hi in peccato originali concepti sunt. Cùm enim aliquis in vtero sanctificatus erat, originalem maculam prius contraxerat, cùm descenderet de stirpe

Adę per deriuationem seminalem: cùm Deus tñ eos F in vtero sanctificabat, delebat ĩ eis originalem culpã: cùm autẽ erumpebant in lucẽ nullo originali infecti erant: quia eis ablatum erat, in eo tñ sicut cęteri geniti sunt. Hi ergo ad lymbũ sanctorum morientes descendebant: nam nihil a cęteris differunt: nisi q̃ alij in peccato originali cõcipiuntur, atq; erũpunt ex vtero, postea verò per aliquas cęremonias aut actus tollit. Sanctificati aũt in originali concipiuntur, sed non nascũtur in peccato, cùm ante natiuitatem ablatum sit. Sicut ergo illi, qui in peccato originali eruperunt in lucem, postea autem cœremoniis circuncisionis aut quibuslibet aliis, illud exuebant, decedẽtes ad lymbũ sanctorum descendebant, ẽt si nihil vnq̃ mortale peregissent, quia semel in illis peccatũ originale fuit, & G q̃q̃ postea deleretur, tñ plenè ablatum non erat, qm̃ adhuc manebat aliquid expiãdum per mediatorem. Ita cùm qs in vtero sanctificabatur, primo originale contraxerat, ideo q̃q̃ per sanctificationẽ deleretur, tñ nõ penitus delebatur, quin aliqd maneret posterius per Christum expiandum. Nam sicut circuncisio, aut quælibet ceremoniæ, quæ deo imperante, aut volente efficaciam habebant, non sufficiebant delere originalem maculam, etiam si deus illã deletionem operaretur, sed semper manebat aliquid expiandum per Christum: ita & sanctificatio per Deum solum facta in vtero non prorsus originalem adimebat reatum, quin aliquid per mediatorem satisfaciendum maneret. Cùm.n. sanctificatio horum fiebat in vtero, non- H dum Christus mortem subierat, ideo satisfactio illa non poterat esse tantæ efficaciæ, vt omnino prorsus deleret, ne quid de hoc morte mediatoris eluendum maneret. Inerat ergo eis semper aliqua obligatio, vt decedentes ad sinum Abrahæ descenderent. Sic ergo ad propositam dubitationem diffiniendum erit, omnes in vtero sanctificatos, qui ante Saluatoris mortem decesserint, etiam si in vita nequaquã quidquid peccauissent, ad lymbum sanctorum descendere, quia nondum in eis omnis originalis reatus ablatus erat vsque ad mortem Saluatoris. De Ieremia autem dicendum est, quòd fuit vir sanctus atq; propheta, & vitæ incontaminatæ, atque sanctificatus in vtero, moriens tamẽ ad lymbum sanctorum descendit, I eumque inde Christus iam passus eduxit.

Dubius an Ioannes Baptista ad lymbum sanctorum patrum descenderit. Cap. CXLVII.

NVNC vero de Beato Ioanne Baptista cuiquã ambigendum videbitur, qm̃ ipse ante Christi passionem mortuus est, & de eo nunciatum est Christo, q̃ ab Herode occisus esset, & doluit, de quo Mat. 14. c. an ad sinum Abrahæ cum cęteris sanctis patribus descenderit. Rñdendum est Ioan. Bapt. in vtero sanctificatum post mortem suam in sinum Abrahæ descendisse, sicut Ieremias descendit, qui in vtero sicut & beatus Ioannes sanctificatus erat. Nam sanctificatio in vtero facta non tollebat originale peccatũ K præcessisse in sanctificato, q̃q̃ faceret iam non manere. Cùm ergo præfuerit, nequibat totaliter tolli, ita vt non maneret aliquid post per Christi mortem redimendum, quod aliter redimi nequiuisset. Necesse ergo erat, vt vsque ad Saluatoris mortem maneret Beatus Io. in lymbo sanctorum. Si verò quis obiiciat Ioã. Baptis. à Christo fuisse baptizatum, & ob hoc penitus originale deletum, qm̃ baptismus Christi tollit originale, & actualia, si sint. Vnde si quis multis mortalibus, & ipso originali pressus baptizaretur, ab omnib⁹ penitus exemptus esset, ita vt si cõfestim moreretur, ad vitam ęternam euolaret. Sed Ioan. Bapt. a Christo baptizatus est: ergo per illum baptismum originalis macula prorsus auferretur, sicut tollitur in nunc baptizatis: cùm ergo moreretur, nihil haberet, quo tenderet in lymbum sanctorum. Non.n. de beato Ioan. quisquam astruit, nec auderet asserere, q̃ aliq̃n mortaliter peccauerit, & huius aliquę reliquię manerent p̃ Christum redimendæ, pro quibus teneretur expectare mortẽ saluatoris in sinu Abrahæ. Omnes quippe Catholici doctores asserunt Beat. Ioan. nunquam mortaliter peccauisse, cùm de eo Christus tm̃ protulerit testimonium, s. Inter natos mulierum non surrexit maior Ioan. Bapt. vt patet Matt. 11. c. Si tñ mortaliter peccauisset, aliquis eorum maior surrexisset, cũ de quibusdam aliis dicatur, quòd mortaliter nõ peccauerint. Amplius autẽ Ecclesia supponens eũ mortaliter peccare non potentem, ait recessisse in desertum, vt non peccaret saltem venialiter in verbo leuissimo, vt habetur in quodam hymno solemnitatis eius, scilicet.

Ioã. Bapt. nunq̃ mortaliter peccauit.

Antra deserti teneris sub annis
Ciuium turmas fugiens petisti
Ne leui saltem maculare posses
Famine vitam.

Huic autem respondendũ est, q̃ ẽt si baptismus Christi ante passionem suam institutus foret, vt Magister sñiarũ in iiij. dist. iij. inducit: necesse esset vt Io. etiam hoc baptismate lotus ad lymbũ sanctorũ descẽderet, cũ ante passionẽ Saluatoris decessisset. Cã huius est, q̃a si qs ante passionẽ Saluatoris baptismate eius tingeret, hac lotione ab originali culpa cunctisq; inquinamentis baptizatus expiabatu, reffectus particeps redemptionis Chr̃i, nõ tñ liberabat penitus antequam Chr̃s mortẽ subiret. Nã fructus passionis Chr̃i cõicari nequibat anteq̃ esset: oportebat ergo vt qcunq; decessisset sic baptizatus ante mortẽ Saluatoris, ad lymbũ sanctorũ descẽderet. Baptismus quippe Chr̃i in se ipso vt a se tantã nõ habet efficaciã, vt p̃ eũ a delictis emundemur. Sed hãc virtutem dũmtaxat hẽt passio Saluatoris nr̃i: ipsa q̃ppe veraciter est meriti infiniti, iõ p̃ eam vniuersa delicta soluunt. Hoc aũt inducitur: nã si baptismus Chr̃i in se ipso hãc haberet efficaciã, vt oẽs recipiẽtes illud simpliciter, & p̃fectè emundarentur ab oĩbus culpis, tã actualibus, q̃ originali, & a pęnis pro his debitis, ita vt si cõfestim decederent, ad vitæ æternæ gaudia conuolarent cũ istud sacramẽtũ ante Chr̃i passionẽ institutũ fuisset, iuxta sñam Magistri sñiarum lib. 4. dis. 3. postquã illud institutũ esset, non erat necesse, vt Chr̃s moreretur, qm̃ q̃dq̃d mors illius nobis beneficij allatura erat, iã baptismus perfectè contulisset. Hoc tamen falsissimum est, & peruertens totam catholicam positionem. Nã alma mater Ecclesia astruit nobis peccata condonari non potuisse, nisi Christus pro nobis pateretur. Sic enim patet Isa. 53. Cuius liuore sanati sum⁹, i. q̃ nos p̃ vulnera bñdicti Iesu ab oĩbus maculis, & pęnis liberati sum⁹. Nõ ergo hẽt in se hanc efficaciam baptismus a Chr̃o institutus, s. vt per illũ ab oĩbus eriperemur malis, sed hæc erat virtus passionis mediatoris nostri Iesu.

Nullum est tam efficax sacramentum, quod per se possit peccata dissoluere. Cap. CXLVIII.

HOC identidem euidens est ex eo, q̃d omnes doctores catholici, & tota mater ecclesia ꝯfitẽt, s. q̃ omnia sacramenta efficaciã receperunt à passione Saluatoris: non erat igitur efficacia operis in illis, sed in passione. Dicendum ergo generaliter est, & multum catholicè, nullum esse tam in nouo, q̃ in veteri testõ sacramentum, per q̃d per se penitus, aut ex parte peccata deleãtur. Q̃d primò apparet in sacramẽtis veteris testamẽti. nã in his cęremonialibus operationibus, siue sacramẽtis nihil erat, p̃ q̃d totaliter, aut ex

parte,

parte, per se, aut instrumentaliter peccatum aliquod deleret, nisi circuncisio. Cœteræ quippè cæremoniales expiationes proficiebant dumtaxat quibusdam maculis, aut irregularitatibus corporalibus abstergendis, quæ interdum prohibebant homines ab accessu ad res sacras: interdum verò à communicatione populi, & contactu sacrorum. Sicut sæpissime habetur in lib. Leuitici. s. cap. 11. & vsque ad 17. & in libro Numerorum cap. 5. & 19. atque in multis alijs locis librorum Moysi. Circuncisio autem, quæ erat sacramentum veteris testamenti, tollebat peccatum originale. Non quidem quòd circuncisio hanc in se contineret efficaciam, aut ꝙ actus iste cæremonialis tanti meriti esset, vt eam recipientes mererentur omnium culparum, aut ipsius saltem originalis deletionem. Liberatio autem à peccato originali in veteri testamento erat per fidem. Circuncisio quippè in se nihil erat, nisi quoddam signum distinctiuum populi Dei à cęteris populis, quia populus ille à cunctis distinctus moribus, & ritibus esse deberet, cùm de eo Messias nasciturus esset, qui etiam populus ad Messiam ordinabatur. In eo autem, quòd à Iudæis cæremonialis iste actus, & caracter circuncisionis sumebatur in fide futuri Messiæ, ad quem ista fiebant, siue ista fides esset in manifesta protestatione, siue occulta, tollebatur hoc modo originale per circuncisionem secundũ fidei meritum Deo hoc agente. Amplius autem apparet, ꝙ per fidem, aut per conuersionem ad Deum originale magis tolleretur, quàm per circũcisionem. Nam ante datam circuncisionem inter omnes alios homines peccatum originale tollebatur per primum actum bonum cõuersionis, quem habuissent in Deũ. Data quoque circuncisione hic idem modus in omnibus gentilibus vsque ad Christi passionem mansit: non ergo ipsa in se circuncisio, sed magis conuersio in Deum, vel fides originalem abstergebat labem. In sacramentis autem noui testamenti idem dicendũ est. s. ꝙ ipsa in seipsis non habeant efficaciam peccatorum delendorum, & pęnarum soluendorum etiam si loquamur de baptismatis lauacro, & de pœnitentia, quæ naufragantium tabula secunda est, per quæ duo omnia deleri peccata sentẽtia omnium catholicorũ, nec dubia quidem vllatenus est. Quamquam in his differt, quoniam per baptismum oĩa delentur. s. originale cũ actualibus, in penitentia autẽ sola actualia, originale autem nequaquam. Idem autem quãtum ad pęnas peccatorum differt. Nam in regenerationis lauacro omnis macula originalis, & actualis abstergit: pęne quoq; pro his debitę soluuntur totaliter. s. vt siqs baptizatus cõfestim decederet, qui ante multa scelera patrauisset in sedes æthereas raperetur. In pęnitentia autem omnes actuales culpę tolluntur, pœnæ tamen pro his debitæ non soluuntur, nisi quantum ad quandam particulam, quæ virtute clauium aboletur.

Liberatio à peccato originali ĩ veteri lege erat ꝑ fidẽ

Quædam attinentia ad superiora. *Cap. CXLIX.*

IN his aũt dicendũ est, ꝙ sacramentũ regenerationis, & pœnitentiæ in seipsis efficaciam non habent vniuersorũ delẽdorum peccatorum, nec alicuius, aut partis alicuius peccati. Nã baptismus nõ est tale ens, in quo sit aliquis actus, vel cęremonia, ſm q̃ deberent peccata dimitti. Quia in se nihil habet promeritoriũ, aut naturaliter æqualens deletionẽ faciẽdi peccatorũ. Passio autem benedicti Saluatoris nostri nõ est, sicut sacramenta noui, ac veteris testamenti: passio namq; Saluatoris est meriti infiniti, qa tolerabat eã, qui erat meriti infiniti. s. Deus & homo, cuius operatio q̃libet infiniti meriti est in eo, ꝙ operatio in caritate, quæ est ab anima Christi, quia est operatio alicuꝰ vniti verbo Diuino ex ea parte trahit infinitatem in merẽdo, siue

Baptismꝰ per se non tñ põt, vt peccata diluere possit. Passio Xpi est meriti infiniti.

A quia ipsum suppositũ operans diuinũ, & nõ humanũ. Peccata autẽ nostra simul sumpta, & q̃ facta à principio sunt, & quę vsque ad finẽ sæculorũ fient, in se verè infinita non sunt: passio autem Christi erat in se ipsa sine aliquo adiũcto extrinseco infiniti meriti, qa erat actus eius, qui poterat in infinitum mereri: ipsa igitur naturaliter talis erat, quæ ęquiualeret ad auferendum peccata nostra, cũ maius esset bonum in ea, q̃ malum in peccatis nostris. Rationabiliter ergo dictũ est, oĩa humana peccata, quæ ab exordio sæculorum vsq; ad terminos omnium ætatum in ipso die Iudicij, deleri posse per passionem, qm̃ omnia simul sumpta, nec in numero, nec in culpa infinita sunt. Cũ ergo passionẽ Christi hic posueris, culparum verò nostrarum multi B tudinẽ contuleris, maioris ponderis reperietur bonũ, quod in passione est. s. meritum infinitũ, quã malum, vel culpæ peccatorũ nostrorũ. Secundũ ergo naturalem exigentiã, habita ratione mensuræ & mensurati, etiam si nihil passioni Christi faueamus, ipsa ꝓmeret, vt pro ea omnia hominum peccamina deleantur. Velut siquis equum pro formica daret, ex natura apparet cõuenienter, & vltra modum satisfactum: nam equus in valore tam ſm perfectionem speciei, quàm ſm rationem vsus nimis formicæ valorem excedit. Habitudo tamen maioris excessus est ſm naturã passionis Christi ad peccata oĩum hominum: nam cùm passionis Christi meritum verè infinitum sit peccatorum nostrorũ simul sumptorũ culpæ infinitę nullatenus sint, liquet passionis Christi merita in infinitũ ex- C cedere mala peccatorũ nostrorũ. Quodlibet namq; finitum quãtumcumq; magnũ sit, in infinitum exceditur ab eo quod est infinitum. Nec dũtaxat hoc de humanis peccatis dixerim, sed etiã si eis oĩum dæmonum peccata coniunxeris, non ęquiparabũtur meritis passionis Christi, quę quidem infinita sunt: peccatorũ autem mala semper manent finita in numero, & culparũ grauitate: ideo passio mediatoris nostri Christi Iesu non solũ suffecit ad redemptionẽ peccatorũ humanorum, sed & si cũ eis dæmonum peccata iuncta forent: dæmones tñ Christo motiẽte redẽpti nõ sunt. Causa aũt, quare dęmones passione Saluatoris redempti non sunt, cũ ipsa vtrisq; delendis suffecisset, est, qa D rationabile fuit hoĩes redimi, de dæmonibus aũt irrationabile foret. Quare aũt aut in quo rationabile fuerit hoĩes à Deo redimi, de dæmonibus ãt idẽ nõ fuit, disputare altissimæ fortassis speculationis erit. Quoniam hoc depẽdet ex ꝯditione liberi arbitrij angelici & humani. s. an angelicũ liberũ arbitriũ semel versũ ad aliquid possit se ꝯuertere ad ꝯtrariũ, sicut de humano est, & de fundamẽtis eius, de qbus decurtandi styli causa in p̃senti relinquaẽ. Ponit aũt Sanctus Thomas causas quinq; sup 3. Sent. dist. 1. art. 2. in resp. ad arg. 5.

Cur dæmones à Passione Christi nõ fuerint redempti.

Passio Christi aliquid habet in se, quod meretur solutionem peccatorum, quod in nullo alio Sacramento est competum. *Cap. CL.*

E COnclusum aũt manet ex ꝓdictis nullã esse similitudinẽ inter Passionem Saluatoris, & inter sacramenta noui & veteris testamẽti: nã Passio Christi habet aliquid in se, ſm qđ meretẽ naturaliter remissionẽ oĩum peccatorũ. Et adhuc amplius cũ ꝯtineat meritũ infinitũ, qđ naturaliter p̄põderat culpis oĩbus, q̃ naturaliter nec vllo mõ sũt ꝑuersitatis infinitę. Sacramẽta aũt in se nihil tale hñt qđ naturaliter p̄põderet ad malum, qđ est in aliquo peccato, ita vt ꝑ illud destrui debeat: non ergo hñt sacramẽta in seipsis efficaciã, ſm q̃ oĩa, aut aliqua deleãt peccata, q̃q̃ ĩ collatione sacramẽtorũ vniuersa abstergũt delicta. Cũ aũt tota alma mater Eccl. ꝯfitet, & est assertio Christi, ꝑ sacramenta oĩa peccata deleri, non est sensus, ꝙ sacramenta in se ali-

quam efficaciam continent, secundum quam peccata deleantur, & ista operatio ipsorummet sacramentorũ sit: sed est sensus quòd sacramenta noui testamenti sũt instrumenta quædam, quibus nobis merita passionis Christi, & efficacia communicantur. Virtus namque, & merita in passione Christi sunt, quibus nobis vniuersa peccata, & interdum in quibusdam pœnæ peccatorum absterguntur. Hęc tamen merita communicari nobis nequęunt, nisi aliquibus instrumẽtis ad nos descendant. Sacramenta aũt sunt hæc istrumenta, quibus virtus passionis Christi in nos deriuetur, in quantũ nos ei coniungũt: quoniam Christus est caput nostrũ, & habet gratiam capitis secundum quam omnia, quę ipse facit prosunt nobis tanquam membris suis. Caput autem numquam deriuat virtutem suam nisi in membra vnita sibi, quia in discõtinua defluxus est impossibile. Oportet ergo aliqua esse, quæ nos Deo copulent, hæc autem sunt sacramentales exercitationes, quæ nos Deo vnitos faciunt atque eius virtutem participantes. Sic quoque de aquis irrigãtibus superficiem terræ dicimus: omnis enim aqua, quæ aliquam partẽ terræ irrigat, ex aliquo fonte originem sumit. ad loca tamen illa, quæ irrigat transire non posset nisi aliq̃ aquæductus aut aluei torrẽtum, & fluminum essent, quibus ad irrigãdum aqua transmearet. Eadem autẽ habitudo passioni Christi ad sacramẽta noui testamẽti est. Nam omnis virtus siue meritum delendorum nostrorum pecaminum à passione Christi deriuatur; ad nos tamen ista merita deriuari non possent nisi per instrumenta, quæ sunt sacramenta. De indulgentijs quoque, quas Ecclesiarum prælati concedunt, identidem dicendum est, siue cum Papa conferat, siue cum minores prelati. Quandocunque enim quidquam nobis adimitur de pœna, quam pro peccatis toleraturi eramus, hoc autem oportet, vt de aliquo tollatur, in quo superabundans sit. Est enim hoc de meritis passionis Christi, quæ superabundat ad omnes defectus nostros, ex meritis quoque sanctorum, quæ cùm satisfactoria essent, & ipsis minimè necessaria, manseruntin thesauris Ecclesiæ, cuius dispensatio in prælatis Ecclesiarum est. Hæc ergo virtus efficax, qua in nobis per collatas indulgentias à prælatis nobis partes quædam debitarum pœnarum pro peccatis adimuntur, in prælatis non est. Quoniam eorum merita non sufficiunt, vt per ea nobis peccata deleantur, cùm interdum pro se non sufficiunt, potissimè cùm indigni ministri sunt, sed est virtus à meritis sanctorum, & passionis Christi principalius, hæc autem in thesauro matris Ecclesię ex benignitate conditoris nostri conseruata manent. Et quoniam prælati sunt ministri, & dispensatores Ecclesiæ in thesauro eius merita passionis Christi, & sanctorũ deriuantur in nos per ipsos, s. cùm ipsi volunt dispensare concedẽdo nobis partem illorum meritorum. Hoc aũt modo communiter loquimur, ꝙ prælati nobis indulgentias tribuunt ad relaxationem quarundam pœnarum, non, ꝙ ipsi in se ipsis hanc virtutem absolutionis efficacem contineant ad pęnas relaxandas, quoniã ista virtus à passione Christi est, sed dicimus indulgentiam hanc nobis à prælatis concedi: quia virtus passionis Christi in nos per eos tanquam per ministros, & media deriuatur. Continet ergo in se ipsa passio Christi efficaciam, qua delicta nostra tollantur: sacramentum aũt nullum hoc continet: sed duntaxat instrã q̃dã sacrãta sunt, q̃bus in nos virtus passionis Saluatoris deriuatur, q̃ sine medijs deriuanda non erat. Et qm̃ ante mortem Saluatoris nihil erat, in quo meritum esset aut virtus peccatorum delendorum, non poterat per aliquod sacramentum deriuari in nos virtus remissionis peccatorum. Instrumenta quippe in se nullam habent virtutem, sed eam à principali agente recipiunt: quę ideo ad actionem pertinere dicuntur, q̃a per ea virtus principalium agentium deriuatur in effectum. Velut in aqua rigante superficiem terrę, ipsa quidẽ alueis suis fluminum vel torrentum ducitur ad ea loca, quæ irrigãda sunt, cùm tñ in fontali scaturigine aqua defuerit, aluei aquęductum nihil adiumenti præstabant ad irrigandum. Cùm igitur baptismus sit instrumentum quo in nos deriuatur omnium culparum plena abstersio, atque debitarum per eisdem relaxatio pœnarum, quę deriuatio fontaliter a passione Christi est, cuius merita, & efficacia in nos p regenerationis lauacrũ deriuantur, cùm passio Christi nondum præcessisset, nequibat in nos deriuari virtus remissionis peccatorum aut relaxationis pęnarum, siue in totum, siue ad quędam: cùm nõ sit aliquid vnde virtus deriuaretur, quãquam sit aliquid, per quod deriuatio fieret. Velut si fonte nondum erumpente aliquis fecisset alueos ducendarum aquarũ capaces, quãquã esset id, per quod deriuatio fieri posset, nõdum tñ quidquã vnde aquarum deriuandarum origo esset: aut esset calamus, & nemo scribere potens, aut serra, & nullus secans, & in hunc modum de cęteris instrumentis, siue principalibus agentibus: nulla enim hoc pacto actio sequeretur. Quãquam ergo quispiam baptismo Christi lotus foret ante Christi passionem, etiam si eum Christus ipse baptizasset, quod maximum erat, si ante eiusdem Saluatoris mortem decederet, non tollebatur per hoc pœna debita totaliter pro culpa originali, nec quidquam de pœnis peccatorum actualium: sed ad sinum Abrahæ hic descenderet, etiam si si cum eo optime ageretur quamuis suscepto lauacro baptismali in nullo deliquisset. Quamquam igitur dicatur beatum Ioannem Baptistã baptismate Christi lotum fuisse etiam ab ipso Saluatore, quia tamen ante eius passionem decessit, non erat baptismus tunc tantę efficacię, vt eum ab omnibus pęnis debitis pro originali eripuerit. Necesse erat igit̃, vt decedens ad lymbum Abrahę descendisset, nec mox anima corpore soluta libera poterat ętereas petere mansiones.

Sacramenta noui testi sunt instra q̃dã q̃bus merita passiõis Xpi nobis cõicatur.

Prælati sunt Ecclesiæ ministri.

F G H

De Baptismo virtute. *Cap.* CLI.

I NVNC vero baptismus Saluatoris plenam habet virtutem: quia passio Christi à qua trahit efficaciam iam præterijt: possunt ergo iam per eum in nos passionis dominicę merita deriuari. Necesse est igitur vt nunc si quisquam hoc regeneretur lauacro, & mox anima corporis soluatur retinaculo, in ętereambi libera fœlicitatem eat: aut si baptismate tinctus postea nulla se prauę operationis labe infecerit, decedens Paradisi amænitarem mox adibit. Si quis tamen ante mediatoris passionem lauacro regenerationis ab eo institutus tinctus foret, vsque post mortem Saluatoris superstes factus, non erat opus, immo nec decebat, vt post mortem redemptoris iterum baptismate lauaretur.

K Et quamquam baptisma a principio susceptum omnium pœnarum perfectè delẽdarum instr̃m non extiterat, nunc tamen remissæ erunt. Et si post susceptũ baptisma non deliquisset, mox vt corpore solueretur, anima in ętereas itura erat mansiones, ac si tunc nouiter baptismus post redemptoris passionem susceptus foret. Si tamen hic ante passionem baptizatus decessisset ante Saluatoris mortem per duas autem tres horas, siue paulùlum antequam Saluator expiraret, necesse erat, vt ad lymbum descendisset, nec mox soluta corpore anima cœlestem incolatum adire meretur. Iam enim baptismus a passione recipere efficaciam poterat, etiam si pręcessisset eam, quamquam pro tẽpore illo, quo pręcesserat efficacię nullius erat, sicut

Si quis baptizat° cõfestim decessisset ex vita pri° q̃ Chrs fuisset passus ad lymbũ cõmigrabat.

in aquęductibus patet. Si enim aqueductus ante fontalem scaturiginem fiat, inutilis est. Si tamen facto aquæductu fontalis origo fluenta emittere cœperit, incipiet aquæductus proficere, & ex eo tempore duntaxat, quo scaturigo fontalis ad superiora terrę erupit. Ita & baptismus cum ante passionem Christi efficaciam non haberet, in ipsa consumata passione suum cępit habere vigorem. Nec solùm baptismus, qui tūc nouiter cōferebatur, sed & qui prius susceptus fuerat, dum tamen is, cui tollatus erat superstes foret. Causa autem diuersitatis huius est, quia baptismus, quē quispiam ante Christi mortem suscepit efficaciam suam ante hanc mediatotis mortem non tenuit, cùm ex ea deriuetur virtus per omnia sacramenta. Toto autem tempore, quo iste baptizatus extitit ante mortem Saluatoris, baptismus in eo efficaciam suam non tenuit: oportebat ergo, vt si hoc toto tempore moreretur, ad lymbum descenderet, nōdum baptismate quicquam efficiente. Cùm vero Christus mortuus est, cœpit baptismus habere suam efficaciam: ideo ipsemet baptismus alicui collatus, qui ante mortem Saluatoris efficaciæ nullius fuit, post eiusdem mortem efficaciā habebit, vt per illum remissio fiat peccatorum. s. vt omnes pęnæ, quæ ante remissæ nondum erant, remittantur: nā adueniente passione, efficax esse cœpit. Quod apparet, quoniam si quisquam ante mortem Christi baptismate eius tinctus foret, qui mortuo Christo superstes esset, si huic omnes pęnæ, aut reliquiæ pęnarū non erant ex hoc baptismate remissæ, quod ante passionem susceperat: necesse erat, vt de nouo baptizaretur post Christi passionem, vt in eo baptismus suā haberet efficaciam. Sed hoc falsum est, quoniam baptismatis lauacro lotus rebaptizandus non erat: necesse ergo erat, vt cùm quis baptizaretur ante passionē Saluatoris, & in eo efficaciām collatum lauacrum tunc non haberet, adueniente passione inciperet plenā habere efficaciam Ita vt eo momento quo Saluator moreretur emittens spiritum, remittebantur omnes pęnæ pręteritorum peccatorum ante baptismum. Et sic in omnibus, qui hoc modo baptizati essent.

Obiectio contra prædicta, & quædam alia. Cap. CLI.

FORTASSIS autem contra supradicta quisquā molietur dicens, baptismum a Christo ante passionem suam institutum, ante eandem passionem plenā efficaciam habuisse. s. quòd si quis ante Saluatoris passionem baptisma assumpsisset, mox omnium iniquitatum actualium ipsiusque originalis culpæ pęnæ delerentur, & si eum tunc mori contingeret, in æthereas sedes confestim ferret, ad lymbum sanctorum non descendens. Et cùm dicebatur sacris non inesse remittēdorum peccaminum, atq; soluendarum pęnarum efficaciam, sed hęc a passione Christi proueniunt, atq; ꝑ ipsa sacra in nos tanquā per instrā decurrit, & sic nōdum existente passione, per ea deriuari nihil posse. Respondent, ꝙ quāquam baptismus ante passionem Christi susceptus a passione eiusdem efficaciam nullam susciperet, recipiebat tamen a Christo institutore eiusdē, & hęc virtus suscepta ad plenariam pęnarū atq; culparum remissionem sufficiebat de eis, quę ante baptismum patrata forent. Huic respōdendum est, baptismum a Christo institutum ante passionem suā ab ipso efficaciam recipere, nec tamen quidē hoc recipiebat, vt per eum in nos omnium pęnarum relaxatio, & culparum fieret abstersio: sed tm̄ tunc suscipiebat a Christo institutore, quantum circuncisioni efficacię inerat. s. vt cęteris remissis ad eundum in sinum Abrahæ maneret obligatio. Hoc autem in actib⁹ Saluatoris imperfectionem nullam dicit, aut in sacris ab

A eo institutis. Nam Christus erat verus Deus, cui facultas erat remittendi peccata nostra etiam pro nulla re, aut nihilo pręmisso, ita vt pro eis nihil pateretur: aut licuisset ei peccamina nostra delere imperāti aliquid leuissimum facere, vtpote, ꝙ aliquem lapidem osculemur, aut modicū panis degustemus, atq; pro his cuique agenti plena fieret peccaminum abstersio, debitarumque relaxatio pęnarum. Quia tamen Deus iustus erat, iustitia sua exegit, vt ne sic fieret remissio peccatorum, sed destinauit, vt nullius peccaminis plena possit fieri remissio, donec ipse humana carne velatus in eorum ablutionem, atque solutionem moreretur. Hæc autem fuit institutio altissimi diuini consilij, iuxta totius orthodoxorum positionis stabilitatem, &
B sacræ scripturæ documenta. Existente autem in nobis hoc diuino, atque æterno decreto, impossibile erat Christum statuisse aliquod sacramentum, quod ante passionem eius ab ipso virtutem efficacem susciperet peccaminum delendorum, atque omnium relaxandarum pęnarum, ita vt eo suscepto ante passionem Saluatoris, si mori contingeret, mox ad æthereas sedes, nullo præmisso euolandum foret. Et quoniam ab æterno hoc decretum ab infinita diuinæ iustitiæ totius sanctissimæ Trinitatis magnitudine exierat, impossibile erat baptismum ab ipso institutum nobis hoc ante passionem suam conferre, quòd per eū vniuersa peccamina, atque peccatorum pęnæ prorsus tollerentur. Amplius autem apparet, nullam ex hoc in
C actibus Christi imperfectionem videri, nec in baptismate ab eo instituto. Nam sicut baptisma a Christo datum est, ita & circuncisionem Deus ipse instituit, atque Abrahæ contulit: vt patet Genes. 17. capitulo. Si ergo imperfectionem astruamus in baptismate Saluatoris, quoniam cùm ab eo collatum foret ante passionem eius, delendis criminibus, atque relaxandis pęnis vniuersaliter non proficiebat ante eius mortem, fateri consequenter necesse erit, imperfectum fuisse Deum: quia ab eo collata circuncisio omnia delicta, cum suis pęnis correspondentibus ante Saluatoris mortem non tollebat. Hoc tamen falsum est, quoniam ob hoc Deum imperfectiorem nullatenus facimus: apparet ergo baptisma a Christo collatum nō
D habuisse ante passionem eius efficacem virtutem tollendorum peccatorum omnium, simul cum omnibus pęnis debitis, & consequentibus ipsa peccata, nec ex hoc aliquam esse imperfectionem in Christo institutore, aut in baptismate ab eo instituto. Ideo quanquam beatus Ioannes baptista a Saluatore nostro regeneratus foret: quia tamen ante eius passionem decessit, ad lymbum sanctorum descendere cogebatur, cùm non posset liber ad sedes æthereas transuolare.

Sacramenta ex seipsis nullam efficaciam habent delendorum peccatorum, nisi quatenus instrumtnta quædam sunt. Cap. CLIII.

E
NVNC verò, vt in superioribus inferebatur, dicēdum patet, passionem domini Iesu solam esse, quæ omnium peccaminum abstergendorum, & pęnarum relaxandorū in seipsa virtutē habet efficacē, & superabundantē, atq; ꝑ ipsa cuncta delicta humani gn̄is sufficienter expiata sunt. Sacra verò in se efficacē virtutē alicuius culpæ, aut debitæ pęnæ relaxandæ nō habent, sed duntaxat instrumenta sunt, quibus in nos virtus, & merita passionis deriuantur, vt redemptionis atq; remissionis peccatorum, & vniuersarum pœnarū efficaciam capiamus. Est autem nūc dicendum, quod quanquam baptismus a Saluatore institutus remissionis peccatorum, & pęnarū in nobis instrāliter efficax sit,

sit, tamen nō erat necessarium, vt post passionem Saluatoris cōferretur, per quam plena peccatorum, atq; pęnarum abstersio, & relaxatio facta erat. Nam non existēte baptismo fuisset modus alius, quo originalis macula deleretur, & actuales, si quę præcessissent, atq; oēs pęne consequentes tollerentur, sicut in omnibus hominibus ab orbe condito fuit in prima & secunda ętatibus sęculi, vsq; ad datam circuncisionē Abrahæ. Et sicut in gentilibus post datam circuncisionem vsq; ad mortem Saluatoris, & publicatum euangeliū mansit. Hi nanq; vel mox nati ab originali culpa fide parētum liberabantur, aut si in parentibus fides non foret, manebant in culpa originali, vsque ad ætatem fm discretionem operari potentem, in qua per primum actum bonum, quem in Deum converterent, remittebatur eis originalis culpa atq; reatus. Et si post hoc, nihil vsq; ad mortem delinquerent, ad lymbum Abrahæ descendentes ferebantur. Nōdum enim plena fieri poterat omnium pęnarum debitarum pro peccato remissio, quousq; Saluator mortē subiret, cuius amarissima passione vniuersa auferrentur delicta, atq; pęnę soluerentur, & pateret ianua paradisi. Sic enim & adhuc perfectius accidisset in nouo testamento, non dato regenerationis lauacro: qm̄ paruuli fide parentū ab originali macula expiarentur. Aut si quouis modo inexpiati mansissent, cùm peruenirent ad ætatem ratione vti potentem, per primum actum cōuersum in Deum hæc abstergerētur, quę prius fide parentū eluēda erant. Hoc autem, quia non erat peioris cōditionis, tempus quod erat sub nouo testamento, quàm tempus aliorum statuū sęculi. Si ergo in hominibus, qui erant extra legem Moysi in primo actu, quo in Deum cōuertebantur remittebatur originale, conformiter & adhuc rationabilius in nouo testamento, vel paruulorum maculas fides parētum assumeret, aut cùm ad ætatem rationis capacem peruenirēt, actibus horum in Deum relatis tollerentur. Sic enim futurum esset, nisi Christus specialiter eluēdis originalibus maculis regenerationis lauacrū instituisset. Nec quidem duntaxat hoc fuisset in statu noui testamenti in deletione originalis maculæ, quod in antiquorum statu præcesserat. s. vt cùm quis se in Deum converteret, macula solueretur originalis manente obligatione descendēdi ad sinum Abrahæ. In statu tamen noui testamenti mox, vt in Deum conuersio facta esse, macula deleretur, atq; omnis tolleretur obligatio eundi ad sinū Abrahæ: sed si permaneret in eo statu vsque ad mortem, mox vt anima a corpore solueretur libera cęlum petitura erat: quoniam iam transierat mors mediatoris, per quam omnia peccata, atque eorundem pœnę sublatæ erant.

Quod Christus sacramentum baptismi nobis reliquerit. Cap. CLIIII.

QVANQVAM autem a peccato originali in statu noui testamenti modo supradicto sine sacramentis institutis eripi potuissemus, instituit tamen Christus regenerationis lauacrum. Quod tribus rationibus factum videtur, quibus rationabile visum est baptismatis debere institui lauacrum. Prima quippe, quoniam & si in nouo testamēto actibus conuersionis nostræ in Deum, aut fide parentum in parua ætate macula originalis, vt in prioribus sęculis deleri posset: quia tamē erat vnus dominus specialius legislator noui testamenti, decuit ꝙ vnum determinaret actum, quo macula originalis abstergenda foret. Iste verò actus fuit baptismus. Irrationabile nec parū videbatur vno legis ꝯditore existenti hoīes subiectos ei varijs ritibus circa idem viuere, & operari cuilibet prout in mentem veniret. Congruentius ergo fuit baptismum institui, quo oēs sub lege Christi manentes, ab omni originali macula, & omnibus consequentibus pęnis liberarent, quàm ꝙ cuilibet permitteretur agere, vt ei in mentem veniret ad hanc maculā abstergendam. Hunc aūt modum Deus tenuit in veteri testamento: nā & si hoīes ab originali reatu liberari potuissent eo modo, quo liberati fuerāt in præcedentib⁹ sęculis ante datam circuncisionem, scilicet accedentes ad discretionis ætatem primo actu recto a macula soluerentur originali: quia tamē ipse populi Hebraici legis conditor erat instituens ei agendi normā, voluit certum atque diffinitum dare modum, quo omnibus Iudæis originalis culpa eluenda esset. hic autem fuit circunsionis modus, ad quem omnes tunc Iudęi obligabantur, nec poterant aliter maculam illam auferre, cùm lex eos ad certum agendi obligasset modum. Quod si quis obiiciat, conuenientius esset, quod in prima ætate, atque secunda sęculi ante datam circuncisionem erat, quàm id, quod nunc, quoniam ibi multis modis originalis maculæ patebat remedium, nunc vero vnico. Respondendum est, hoc non ideo fuisse tanquam status ille conuenientior, atque perfectior foret: sed quoniam imperfectior erat lege carens, nec poterat esse determinatus ad aliquid, cùm nullus legis conditor decreuisset. Nondum enim Deus vllam hominibus agendi, aut viuendi normam dederat. Vt autem non maneret in eis macula originalis concesserat, vt per quemcunque actum rectum conuersionis in Deum hęc macula tolleretur.

Institutionis baptismalis lauacri in nouo testamento alia causa. Cap. CLV.

INSTITVTIONIS Baptismalis lauacri in nouo testamento, secunda exstitit causa, vt signum esset distinctiuum Christianorum a cœteris Gentilibus alterius ritus. Nam q̃q̃ lex Euangelica vniuersalis esset toti orbi data, omnesq; ad sui obligans obseruationē, quia tn̄ Christus pręnouerat non cōuertendas ad illā oēs gentes, rationabile fuit dari aliqđ signū distinctiuū quo Christi cultores, quos christicolas, aut Christianos appellamus, a cęteris gētibus distinguantur. Nulla quippe gens, aut populus est, quæ se salutē consecutură confidat in regenerationis lauacro, p̄ter populos Christicolarū. Simile aūt fecit Deus in veteri testō circuncisionē instituens in fędus cum Iudęis, & tanq̄ signū distinctiuū, quo Iudęi a cęteris gētibus segregati viderētur, sicut colligitur Gen. 17. c. & ad Romanos c. 4. Fuit igitur cōueniens in nouo testō, signū aliquod dari, quo Christianis a cęteris gentibus distinctio vlla pateret, hoc āt signū baptism⁹ fuit. nulla nāq; gens p̄ter Christianos hoc tingit. Tertia aūt rō est instituti baptismatis magnū periculū in eis, q̄bus originalis macula abstergenda foret. Nā in gentilibus ab exordio orbis ꝯditi vsq; ad mortē Saluatoris nemo ab originali macula solui poterat, quousq; ad ętatē rōnis capacē perueniret, in qua actibus suis liberaretur, vel in parua ętate merito fidei parētū fieret huius abstersio. Qđ si aliquo horū modorū nō deleta originali macula quis decederet, in ęternū dānabatur, qđ magnā præsentibus difficultatē ingereret. Nā cū de his, qui hac ętate viuunt multi, anteq̄ ad adultā aut plenè rōnis capacē ætatē perueniant, moriant̄, plurimi cū originali macula decederent, atq; æternaliter damnarent. Hoc aūt inextricabile malū erat. Decuit ergo vt Chr̄us legislator noui testī aliqđ statueret, quo n̄ solū eis, q̄ ętatē attigissent adultā, sed eis quoq; q̄ nati nouiter erāt, remediū eluēdi criminis atq; ineuitādę salutis hērēt. Hoc āt baptism⁹ ē: quo nō tm̄ eis, q̄ ętatē rōnis capacē attin-

Baptismus distinguit Christianum ab infidelibus.

attingentes actibus suis mereri poterant, sed eis quoque qui recenter nati essent abstergẽdæ originalis maculę sufficiens remedium pararetur. Et nõ solùm eis, qui nati sunt baptismus confert, sed eis quoq; qui cũ nasci cęperint, partim egressi ex vtero, partim verò intra materna manentes viscera aliquid principale corporis foris exerunt, in quo baptizari possunt. Nam si hi sic baptizati, nõdum perfectè egressi ab vtero, moriantur, a culpa originali absoluti in æternæ fœlicitatis habitacula tendunt. Id autem, in quo puer nõdum egressus ex vtero, sed quãdam foris corporis partem proferens baptizari potest, caput est, quod est principalis corporis pars, si verò manum solam infans protulerit, baptizari nequibit.

Infans aliqua tãtum parte eius ex vtero mr̃is emissa baptizari potest, sed non q̃cunque.

Eminentia baptismi super circuncisionem. Cap. CLVI.

IN hoc autem excellens, valde est baptismus super circuncisionẽm: quia in circũcisione originalis macula abstergi poterat, sed vsque ad diem octauum nõ fiebat, vt patet Gen. 17. poterat autem interim quispiã mori, qui necessariò damnabatur, qm̃ nondum ei originalis macula ablata erat. In sacramento autem regenerationis nullum diem ad conferendum illud paruulis expectare tenemur, nec horam: sed mox, vt quis natus est, baptizari potest: Nec solùm postquam nat⁹ est, sed & antequam plenè ex vtero egressus sit, dum tamen principalior pars. s. caput egressa sit. Sciendum autem, q̃ modus auferendi originale peccatum in Iudæis non fuit vnicus. Circuncisio quippe abstergendę maculæ originali in masculis profuit, in fœminis verò nequaquam, cùm eius capaces non essent propter carentiam membri, in quo fieret circuncisio. In hoc etiã magna est baptismi sup circuncisionem excellẽtiæ dignitas. Nam baptismus ęquè fęminis, vt viris ad emundationem a crimine proficit. Fęminę aũt inter Iudæos, quia peioris conditionis q̃ viri esse non debebant, habebant purgationis suę modos quosdam: in quo quidam dicunt pcm̃ originale dupliciter remitti debere. s. vel actu aliquo in discreta ętate, qua se agens in Deũ converteret, aut aliquo cæremoniali actu, hoc efficiendum erat, qui hr̃et ex diuina instõne efficaciã remittẽdorum criminum, & potissimè originalis maculę. Primus horum modorum abstergendę originalis maculę in prima, & secunda ętatibus sęculi mansit, cùm nondum circuncisio data esset: mansit quoq; in gentilibus vsq; ad Christi passionem. Tp̃e autem datę legis veteris, & circuncisionis non manebat modus iste Deo dante quasdam speciales ceremonias, quib⁹ maculæ abstergerent̃. Et quia in viris auferebatur macula originalis in cęremoniali actu circuncisionis, necesse erat assignari aliquẽ alium cęremonialem actũ, in quo fęminis eadem macula tolleret̃, qđ esse astruũt in primis cęremonijs, quas Deus fieri iussit natis fęminis. s. in oblationib⁹ in lege statutis cùm fęminæ nascerent̃. Nã cùm aliqua fęmina suscepto semine masculum peperisset, erat ĩmunda septem dieb⁹ iuxta dies separationis mulieris menstruatæ, & circunciso puero ĩ octauo die, manebat triginta tribus diebus in sanguine purificationis suę, & simul erant quadraginta, in fine quorum veniebat pariens in sanctuarium offerens agnũ anniculum, vel par turturum, aut duos pullos columbarum. Si verò fœmina nasceretur mater stabat octuaginta diebus in purificatione post partum, & cõpletis illis offerebat idem sacrificium, qđ in puero nato, vt habetur Leuitici 12. c. In hoc autem sacrificio facto pro fœminis dicebant hi earum maculam originalem aboleri: fiebat ergo in pueris natis originalis peccati deletio die octauo, in fęminis verò per sacrificia in octuagesimo.

Modùs abstergendi originale ĩ Iudæis multiplex fuit.

Hæc opinio. cap. sequen. reijcitur.

A

Circuncisio fieri non poterat ante octauum diem. Cap. CLVII.

DE Circuncisione autem quanquam fortè vtilius fuisset die primo fieri nato puero quàm expectari octauum, vt qui ante octauum moriebant̃, ęternaliter nõ damnarentur, non tñ permissum est fieri ante diem octauum, propter periculum circũcisorum paruulorum. Graue quippe discrimen erat puerum recẽter natum prima die circuncidi in tanta carnis teneritudine, plurimi quippe illorum morerentur effuso illorum sanguine: in octauo autem die sunt aliquantulum duriores: ideo non fuit tunc periculum circuncidendi. Quod autem in fęminis natis a data circũcisione B ex Iudæis vsq; ad mortem Saluatoris, & publicatũ euangelium, aliquod abstergendæ maculæ originalis esset remediũ, nulli sub ambiguo fuerit, alioquin necesse erat, oẽs perire non habentes a Deo institutum remedium, quod eius bonitati non parum repugnat. Sed modus, quem tribuunt præcedẽtes. s. per cęremonias sacrificiorum factas die octuagesimo in eis originalem abstergi maculam, & ante hoc nequaquã, stare nequit. Primò quidem, quoniam nimis lõga meta auferendæ maculæ eis præfixa erat, antequam plurimas fęminarum mori cõtingeret, & æternaliter damnari. Sed nec in hoc nimis insistendum est, cùm in gentilibus, qui fide parentum non iuuabantur, longior esset terminus remissionis. s. in ætate capaci rationis. Sed C quoniam positio horum obstat positioni sanctorũ, quæ dempta eorum auctoritate, cui est nimis fauendum, adhuc rationabilior est. Dicunt enim in eis, qui nascebantur de Iudæis per circuncisionem deleri originale, si viri essent, in fęminis verò per fidem parentum, & præcedentium positionem confutant. Est enim positio ista beati Gregorij & habetur. 4. Sentent. distinc. 1. cum dicit. Quæritur de viris, qui fuerunt ante circuncisionem, & de fęminis, quæ fuerunt ante & post, quod remedium contra peccatum haberent. Quidam dicunt sacrificia, & oblationes eis valuisse ad remissionem peccati: Sed melius est dicere, illos, qui de Abraham prodierunt per circuncisionem iustificatos: mulieres verò per fidem, & operationem bo- D nam, vel suam, si adultę, vel parentum, si paruulæ. Amplius autem, quod dicunt de sacrificiis, per quę originalis macula in fęminis tolleretur non tenet: nam sacrificium quod in die octogesimo mulieris parientis fęminam fiebat, non erat ad emundationem cõceptæ, & natæ prolis, sed ad purificationem parientis & pro ea orabatur, & non pro puella nata. Sic patet Leuitici. 12. Cum dicitur: Cũmq; expleti fuerint dies eius, siue pro filio, siue pro filia deferet agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, siue turturem pro peccato ad hostium tabernaculi testimonij, & tradet sacerdoti, qui offeret illa coram domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur a profluuio sanguinis sui. Item stare nequit, quoniam infantulis in veteri testa- E mento tollebatur macula originalis in octauo die circuncisionis, & tamen die quadragesimo purificationis matris offerebantur eadem sacrificia, quæ offerebantur, quando fęmina nascebatur: ergo non offerebantur ad deletionem culpę originalis: nam tunc pro natis infantulis nihil horũ offerretur. Dicendum ergo hæc sacrificia nihil conferre pueris natis, aut fęminis, nec ad hoc fieri, vt prodessent: sed pro parientibus expiandis duntaxat erant. Sed in fęminis natis de Iudæis post datam circuncisionem macula originalis per fidem parentum tollebatur mox, vt nascebantur. Vnde melius cum eis, quàm cum ĩfantulis agebatur, vt in præmissis expositum est.

Alia eminentia baptiſmi ſupra circunciſionem.
Cap. CLVIII.

ADHVC autem quiſquam dicet aliam ineſſe ſacramento regenerationis excellentiam ſuper circunciſionem, ſcilicet, quòd baptiſmate loti ab omnibus culpis, & pęnis debitis, vel qualitercunque conſequentibus abſoluebantur, ita vt ſiquis baptizatus cõfeſtim decederet, ad vitam æternam cõuolaret. In circunciſione autem ſecus erat: nam decedens non euolabat mox vt decederet ad fęlicitatem paradiſi, etiãſi nihil labis poſt aſſumptam circunciſionem in ſe ſuſcepiſſet, ſed ad ſinum Abrahæ deſcendebat. Ad hoc autem reſpondendum eſt, ꝙ baptiſmus eſt ſacramentũ in multis excellens circunciſionem, vt expoſitum in pręcedentibus eſt, in hoc tamen non excedit. Nã quãquam, qui ſuſcepto baptiſmali lauacro decedũt, mox vitæ æternę gaudia aſſequantur, & qui tempore veteris teſtamenti ſumpta circunciſione decedebant ad ſinum Abrahę prius ferebantur, vitam æternam vſque ad Chriſti paſſionem nequaquam conſecuturi, tamẽ hoc non proueniebat ex viribus baptiſmatis, & defectu circunciſionis: ſed ex conditione ſtatus temporis, in quo baptiſmus obligauit, & in quo circũciſio vigorem ſuum tenuit. Tempus quippe circunciſionis fuit poſtquam ipſa Abrahæ collata eſt, vſq; ad Chriſti paſſionem: tunc enim vigorem ſuum tenuit. Toto autẽ hoc tempore, quia nondum fuerat paſſio redemptoris, per quam omnium peccaminum, & debitarũ pęnarum plena remiſſio fit, impoſſibile erat per regulã diuini decreti ſupra datam alicui peccati pęnam prorſus tolli, etiamſi multa ſacramenta ad hoc eſſent. Baptiſmatis autem tempus eſt poſt paſſionem mediatoris, per quam plenaria remiſſio fit peccatorum, a qua baptiſmus efficacem virtutem habet, ita vt per ipſum omnia peccata, & eorum pęnę tolli poſſint. Si tamen baptiſmus fuiſſet a principio datę circunciſionis cũ ipſa circunciſione, ita vt ambo eſſent ſacramenta abſtergendi originalis cauſa data, neutrum eorũ omnimodam feciſſet remiſſionem, ſed habuiſſet baptiſmus ſolum eandem virtutem, quam dicimus a principio habuiſſe circunciſionem. Quod patet in eo, quod probatum eſt de his, qui ante Chriſti paſſionem baptizarentur eius baptiſmate, & decederent, quoniam ad ſinum Abrahæ deſcendebant, ſicut ſi circuncisi forent, nec magis proficiebat baptizari, quàm circuncidi: quia nõdum exiſtente paſſione Saluatoris, non poterat per aliquod ſacramẽtum plena fieri remiſſio. Eodem modo, ſi circunciſio nunc cũ baptiſmo duraret, ita quòd non excluderetur propter tempus noui teſtamenti, neceſſe erat, vt eandem haberet efficaciam, quam baptiſmus. Nam ſi nunc circunciſio excluſa non eſſet, ſed haberet efficaciam, quam habuit ab antiquo ante mortem Saluatoris, tolleretur peccatum originale, ſicut a principio tollebatur, cùm data eſt. Tũc ſiquis ſuſcepta circunciſione moreretur, quęritur an iret ad ſinum Abrahę ſic a principio, an mox ad vitam æternã conuolaret. Si enim ad vitam æternam ſic circunciſus aſcenderet, nihil differt baptiſmus a circunciſione, ſed eadem vtrique vis efficiendi eſt. Si autem dicatur, circunciſum, primò ad ſinum Abrahę deſcendere, ſtare nequit, quoniam tunc poſt mortem Chriſti maneret ſtatus ſinus Abrahæ: quod ſupra improbatũ eſt: nam Chriſtus moriens omnes, qui ibi erant eduxit. Similiter qui ibi manebant, ob hoc ſolùm erant, quia Chriſtus redempturus eos, nõdum mortuus fuerat: mortuo ergo Saluatore neminem illuc deſcendere contingens erat: Nam tunc nunquam inde educeretur. Sic ergo dabiť, ꝙ circunciſus mox decedens ad vitam ętermam cõuolaret, quod eſt ęquale baptiſmo.

Statim moriens poſt baptiſmũ tẽdit in paradiſũ, nõ autẽ is qui ſtatim poſt circũciſionem decedebat.

Quò circunciſus nunc moriens ſe cõferret.

F Similiter autem ſi baptiſmus fuiſſet à tẽpore datæ circunciſionis, vſque ad Chriſti mortem perſeuerans, & circunciſio ſola poſt mortem Saluatoris permaneret, accidiſſet pęnitus è contrariò. ſ. vt baptiſmus nunquã habuiſſet vim omnium peccaminum delẽdorum, & pęnalitatum ſuarum ſimul, & circũciſio quantum ad vtrunq; plenam haberet efficaciam. Ergo baptiſmus non habet aliquid ſuper circũciſionem ex ſe ipſo, aut ex virtute collata ei per inſtituentem, ſed ex conditione ſtatus tp̄is in quo manet. Quę dicta ſunt, patet: qm̄ ſi baptiſmus datus foret tempore datę circunciſionis, & maneret ſolùm vſq; ad Chriſti paſſionem, non poſſet tollere omnem culpam cum pęnalitatibus conſequentibus, quia vis tollendi hoc proueniebat ex paſ-
G ſione Chriſti, quæ nondum fuerat. Patet etiam cũ probatum eſt de illis, qui baptizabantur a Chriſto, ſi ante paſſionem ſuam decederent, ꝙ deſcenderent ad ſinũ Abrahę. De circunciſione autem ſi maneret ſola poſt paſſionem Chriſti, ꝙ efficeret plenam peccatorum, & pęnarum ſolutionem apparet, & quod decedentes confeſtim irent ad vitam æternam. Nam cùm per eã ſaltem tolleretur culpa peccati originalis, ſicut a principio inſtitutionis eius tollebať, ſolùm maneret obligatio circunciſis ad deſcẽdendum in ſinum Abrahę, ſicut ante paſſionem Chriſti manebat, ſed ad ſanctorum lymbum poſt Chriſti mortem nemo deſcendit, ergo circunciſi confeſtim decedentes, ſi nunc circunciſio maneret, ad vitam æternam conuolarent. Pręter
H hoc autem amplius patet, quoniam aliquod tempus fuit, in quo baptiſmus nõ effecit plenam peccatorum ſolutionem, atque pęnarum, ſed baptizati ad ſinum Abrahæ deſcendebant. Aliquod quoq; tempus fuit, in quo circunciſi ſolùm confeſtim ad vitę æternę gaudia ferebantur: ergo circunciſio baptiſmum excelleret, hoc tamen ex ſolius temporis conditione erat. Primum patet, quoniam beatum Ioã. Bapt. a Chriſto baptizatum dicimus, ipſe tamen ad ſanctorum lymbum deſcendit, quoniam ante Chriſti paſſionem deceſſit, omnes quoque confitentur eum illuc deſcendiſſe. De cæteris autem, qui Chriſti baptiſmate tincti ſunt, & ante paſſionem eius deceſſerunt, idem dicendum patet: quoniam nemo ſine Chriſti paſſione ple-
I nè poterat emundari, ipſa tñ nondum fuerat. Quod verò aliqui ſolùm circunciſi, cõfeſtim decedentes ad æthereas conuolarent ſedes apparet: nam pueri, qui poſt Chriſti mortem ante euangelij publicationem inter Iudæos circunciſi ſunt, atq; deceſſerunt in ſtatu illo, neceſſe eſt, vt confeſtim liberi ad vitę ęternę gaudia tranſmearent. Nã circunciſio adhuc vires tenebat ſuas, quouſq; euãgeliũ publicatum eſt: qñ oĩa legalia prorſus abolita ſunt, ergo circũciſis poſt mortẽ Chr̄i ante publicatum perfectè euangeliũ remitteret culpa originalis. Si ergo tunc morerentur, aut mox vitã ęternam aſſequerenť, aut in ſinum deſcẽderent Abrahæ. Dici autem nequit, ꝙ in ſinum Abrahę deſcenderẽt: ergo mox in vitam ęternam conuolarent. Antecedẽs
K patet, quia ſtatus lymbi ſanctorum fuit ante Chriſti mortẽ, poſtea verò nullus ibi fuit, vt ex priorib⁹ patet.

Ioãnes Baptiſta baptizatus a Chriſto fuit.

Quædam attinentia ad ſuperiora de vi circunciſionis.
Cap. CLIX.

ADHVC autem amplius iſta fulciunť: quia circunciſio tenuit oẽs vires ſuas, & alia cęremonialia veteris teſtamenti aliquas vires habuerunt vſq; ad publicatũ euangelium, & declaratũ deberi obſeruari ab omnibus: quanquam non obligabant eos, qui exiſtimabant legem euangelicam nondum publicatã eſſe ſeruandam, & non Moſaicam, ſed ad hr̄e vires ſuas nihil differebat, quia ſicut a principio datę circũciſionis, q eã ſuſciperet ab originali mundabať, ita & tunc.

Hoc

Hoc dato si circunderetur aliquis post Christi mortẽ per duos, vel tres dies, aut toto tẽpore, ante publicatũ Euangelium, & circuncisus confestim moreretur: tunc aut iste confestim ad Paradisi fęlicitatem tendebat, aut ad lymbum sanctorum descendebat. Si enim dixeris eum confestim in Cœlum transuolare, consequens erit circuncisionis tantam esse efficaciam, sicut baptismi. s. vt circuncisi ab omnibus culpis, atque culparum pœnis liberentur, & ad vitæ æternæ transeant mansiones. Si verò dixeris ad sinum Abrahæ eum descendisse, stare nequit: quoniam locus iste non fuit constitutus, tãquam aliquarum animarum æternum receptaculum: sed tanquam temporale detentiuum, scilicet, vt animæ bonorum virorum vsque ad passionem Christi ibi manerent. Anima ergo eius, qui circuncisus, & confestim mortuus post tres dies à morte Saluatoris, aut ante publicationem Euangelij ad lymbum sanctorum descendere nõ poterat, cùm per passionem Redemptoris omnes inde educti fuissent, vt in prioribus probatum est. Cùm igitur cuncti, qui præfuerant in sinu Abrahæ, inde educti fuerant, quomodo hic nouiter illuc descensurus erat? Item si huiusmodi anima ad sinum Abrahæ descendisset, quando inde liberanda erat, non videtur: nam Christus non erat interum moriturus, vt de sinu Abrahæ animas denuo existentes liberaret, sed nullus alius terminus videtur, in quo Deus inde educere debuisset animas, quæ nouiter illuc irent post Christi passionẽ, non ergo vllatenus dici potest aliquam animam post Christi passionem ad sinum Abrahæ descendisse. Sic enim tota Orthodoxorum tenet Ecclesia. Nequaquam ergo dici potest Iudæum, qui post tres, aut quatuor dies à passione Christi circuncisus, aut ante publicatum Euangelium confestim moriebatur, ad sinum Abrahæ descẽdisse. Amplius autem, nec dici potest hunc ad gehennam descendisse damnatorum: nam locus iste eorum est, qui mortalibus actualibus patratis impęnitẽtes decedebant. Nec dici potest hũc ad loca purgatorij ignis descendisse: est enim purgatoria sedes his dumtaxat assignata, qui mortalibus infecti aliquando doluerunt, inexpleta tamen satisfactione, aut nondum cœpta decesserunt. Hic autem de quo sermo est, actuale quid comittere nequiuit, cùm esset puer dumtaxat octo dierum. s. quando circuncisus, & pariter mortuus est: ergo in gehennæ incendia, aut purgatorios ignes descendere nõ debebat. Ad lymbum quoque puerorum iste descendere non poterat: ibi enim dumtaxat externa, atque interior tenebra cruciat eos, qui in originali culpa decesserũt: hic tamen post Christi passionem per biduum, aut triduum, aut ante publicatum Euangelium circuncisus mortuus est: ergo ad lymbum paruulorum descẽdẽdum ei nequaquam erat, cũ nõ maneret originalis macula. Quod verò circuncisio collata huiusmodi paruulis originalem auferret maculam, necesse est, cùm à principio hoc efficeret, nisi dixerimus tempore passionis Christi nullas penitus circunsioni mansisse vires, quod falsum est, vt ex prædictis liquet. Amplius autem necesse est, vt circuncisioni suæ manerent vires vsque ad Euangelium plenè publicatum per vniuersum orbem. Nam baptismus, & vniuersaliter tota lex Euangelica omnisque humana sanctio obligandi vires nequaquam sortitur, quousque promulgetur: oportebat igitur, vt dum lex Euangelica non obligabat, Mosaicæ legi pristinæ remanerent efficiendi vires: alioquin daretur necessariò, quòd vna nõ successisset alteri: nã successor prædecessoris iura immediatè consequitur. Hoc autem patet, quia fuisset tempus medium inter legem Euangelicam, atq; Mosaicam: in quo nec lex Mosaica quidquam proficeret,

A nec lex Euangelica quemquam obligaret, sed hoc absurdum est, potissimè cùm Euangelica lex maiorũ testimonio veteri testamento successerit. Necesse est ergo profiteri legem Mosaicam tamdiu efficiendi, & si non obligandi vires suas tenuisse, quousque Euangelica veritas plenè toti orbi promulgata, & diuulgata est, atque obligare cœpit. Cùm verò lex noui testamenti obligare cœpit, vetus testamentum cœpit nullas nec efficiendi, nec obligandi habere vires: non enim stabat, vt obligante lege Euangelica omnes gentes aliqua alia efficiẽdi vires haberet. Esset enim hoc superuacuum, cùm cæremonijs noui testamenti omnia necessaria plenissimè efficerentur, & ad has cogeremur, manerent autem cœremoniæ alterius legis, ꝓficere potentes, & nulli vnquam proficerent. Non

B ergo erat rationabile, vt lege Euangelica incipiẽte vniuersaliter obligare, lex veteris testamenti, aut alius viuendi modus vllas haberet vires. Illatum ergo ex prędictis manet, quòd Iudæus, qui per biduum, aut triduũ post mortem Saluatoris circũcisus moreretur, aut ante plenè promulgatum Euangelium, ad sinum Abrahæ descendere non debebat, nec ad incẽdia gehennę, aut purgatorios ignes, aut lymbum paruulorum tenebram: ergo vitæ æternæ gaudia mox consecuturus erat, cùm nulla alia animarum à corpore solutarum maneant receptacula. Conclusum quoque ex prædictis patet: aliquod fuisse tempus, in quo circuncisio omnem abstergebat maculam, & tollebat pœnam,

Determinatio præmissæ quæstionis in 158. cap.

C & circuncisi mox decendentes ad vitam æternã conuolabant, sicut nunc in baptismo fit. Hoc autem fuit totum tempus ab ea hora, qua Christus animam emisit in Cruce vsque ad perfectam publicationem Euãgelij, cùm omnia cæremonialia veteris testamenti vires suas perdere inceperunt. Et sic patet quod intentum erat. s. ꝙ quanquam regenerationis lauacrum excellentius sit circuncisione, non erat tamen maioris dignitatis in hoc, quòd per baptismum omnium peccaminum, & pœnarum plena fiebat remissio, & vitæ æternæ ianua pandebatur, quod non erat in circuncisione: nam hoc non proueniebat ex conditione virtutis amplioris vnius Sacramenti quàm alterius, sed ex conditione temporis vtriusque.

D

Quarta ratio comprobans institutionem baptismi. *Cap.* CLX.

INSTITVTIONIS Baptismalis regenerationis in nouo testamento ratio quarta est remissio, quæ fit in peccatis actualibus. Nam & si baptismus delendi originalis reatus causa præcipuè institutus sit, delendis tamen actualibus proficit. Quia si quis ducenta millia infandorum scœlerum patrauisset, & cõuersus ad Euangelicam veritatem baptismale tingeretur, mox omnium horum peccaminum culpæ, & maculæ, atque reatus absterси erant: pœnarum quoq; plenaria fiebat relaxatio, ita vt si hic baptizatus con-

E festim decederet liber in æthereos transibat incolatus, nullo pœnali prius loco detentus. In hoc autem nimis baptismatis lauacrum excellebat modum expiationis originalis maculæ, qui apud veteres ab exordio orbis conditi vsque ad datam circuncisionem per duas ætates sęculi mansit. De eis enim quibus in parua ætate fide parentum originalis macula delebatur, collatio nulla est, cùm hi nihil ante patrauerint. Similiter quoque de his quibus ad ętatem capacem rationis peruenientibus antequam quidquam iniquitatis agerent bonum inchoauerunt, quibus originalis macula deleta est: hi enim nihil pręter originalem maculam habebant quod deleri deberet. Sed si quis in ętate per sua parentum fide, quoniã nulla erat, nequaquam

quam expiatus primordia vitæ rationis capacis iniquitatibus implicans tandem commissorum doleret, originalis macula cum ipsis actualibus delebatur, quamquam originale indirectè actualia verò directè tollebantur, vt in prædictis expositum est: pęnarum tamē pro actualibus debitarum nihil tollebatur. Ideo si mox defecisset, cui sic culpæ deletæ sunt: non iret in sinum Abrahæ, sed in purgatorium locum pro patratis satisfacturus: hoc autem expleto in sinum Abrahæ transeundum erat. In hoc autem identidem excellētia baptismi super circuncisionem patet: nā qui circuncidebantur, quoniam erant dierum octo, nihil impiè egerant, solam ergo originalem maculam habebant eluendam. Si tamen, qui circuncidebatur ætatis adultæ foret, & aliqua mortalia patrauisset, sicut Gentiles cùm ad ritum Iudaicum conuertebantur circuncidebantur, & per circuncisionem eis originalis macula tollebatur, & ipsa actualia si dolerent de patratis, atque efficiebantur de populo Dei, ad pęnarum tamē pro mortalibus debitarum relaxationem, nihil hoc agebat: sed adhuc pro eis satisfaciendum manebat, vt asserunt, cùm solùm dicant ad originalem maculam circuncisionem profecisse. Ex prædictis illatum patet, quòd quanquam in nouo testamento non erat necessarium īstitui baptismalem lauacrum, quia alius modus eluendę originalis maculæ esse poterat: tamen congruum valde fuit propter quatuor assignatas rationes.

An si virgo ante Christi passionem decessisset. Cap. CLXI.

Ex prædictis autem dubium subapparet: dictum est enim ante Christi passionem ianuam regni cœlestis clausam mansisse, nec vlli aditum patuisse, etiam si ī vtero matris sanctificatus foret, ita vt prius esset sanctus, quàm natus, sed ad sinum Abrahæ hi descendebant, velut Ieremias, & Ioannes Baptista, quorum vterque in vtero sanctificatus est. Ex his ergo occasio dubitādi insurget cuiquam de Beata Virgine, si ante Christi passionem decessisset, an libera vitam æternam peteret, vel ad lymbum sanctorum ei descēdendum esset. Ad hoc autem dicendum est, de Domina nostra nunc nullum ambiguum relictum esse, an è corpore soluta cœlestem ascenderit incoatum, vel sanctorum petierit lymbum, quoniam post passionem Saluatoris aliquantis temporibus defuncta est, cū ianua vitæ æternæ dispositis cunctis patebat. Nullū igitur dubium est de anima gloriosæ Virginis, quin corpore soluta mox cœlum petierit. Multæ quippè ad hoc rationes sunt, quas abundantissimè notas arbitror. Nec solùm animam Virginis in Cęlum ascendisse confestim ex corpore solutam profitemur, sed & doctores catholici velut Hieronymus in lectura, quam fecit ꝓ festiuitate assumptionis Virginis, piè tenent, atque tenendum suadent corpus eius in Cęlum postea fuisse sublatum. Quia non videbatur rationabile, vt beatum illud corpus, intra cuius viscera Saluator noster nouem mensibus clausus exstitit, & de cuius substantia veritatem corporis humani suscepit, lege cōmuni aliorum corporum in terræ pulueres verteretur. Si tamē Domina benedicta per aliquot dies ante mortem Saluatoris defuncta fuisset, sicut Beatus Ioannes Baptista, ambiguum videretur, an ei ad lymbum sanctorum descendendum foret, vel ad æternitatis mansiones confestim euolaret. In hoc autem pro forma respondendi distingui posset, an aliquando mortale aliquod patrauisset, vel non: & si peccauisset, an de commissis doluisset, vel non: sed in his distinguere superuacuum prorsus est, cùm luce clarius con-

Quod Virginis corpus in Cęlum fuerit sublatum.

F stet Dominam nostram Gloriosam, nihil vnquā mortale, aut veniale patrauisse, sicut Ecclesiæ Orthodoxorum auctoritas, & omnium Sāctorum Doctorum confirmat sententia. Hoc autem supposito, ꝙ supponendum erat dicendum est, Dominam nostram Virginem nullam habuisse actualem culpam, pro qua aliquam correspondentem pęnam tollerare deberet in gehenna damnatorum, aut apud purgatorios ignes. Sed in originali macula differt, quibusdam asserentibus, quòd nequaquam contraxerit, alijs verò dissentientibus. Et quanquam de conceptione Virginis inter hos differat, de natiuitate tamē omnibus communis sententia est, quòd in originali nata non fuerit. Nam licèt quidam eam in originali macula conceptā

G astruant, mox tamen Spiritu Sancto purgatam dicunt, hoc modo cū nata est, nihil in ea originalis maculæ relictum erat. In pręsenti autem nihil speculari, aut disceptare curandum, quæ harum positionum, aut verior, aut saltem rationabilior sit, sicut in præcedentibus dictum nobis est. Sed respondendum est secundùm vtramque positionem, idest, quid cogantur dicere in hac quæstione sustinētes has positiones. Illi autem, qui Dominam nostram in originali conceptam dicunt, sed non natam, cùm prius eam purgatam asserant, fateri compelluntur eam per aliquod modicum mansisse in originali macula, siue illud paucum, siue maius sit. Ex hoc autem si ante Christi passionem moreretur quātumcumque purgata, aut san-

Responsia ad quęsitū penes viā Thomistarum.

H ctificata foret obligabatur manere vsque ad mortem Saluatoris in lymbo sanctorum. Nam ex hac macula, quam aliquando in Virgine fuisse asserunt, si sic mānsisset, erat obligata ad lymbum puerorum ad æternā tenebram: si autem postea eam Spiritus Sanctus purificauit, non potuit tantum purificari, quin maneret obligata ad lymbum Abrahæ. Nam vt in præcedentibus latè expositum est, sola Christi passio erat, per quam culparum, atque pœnarum plena fiebat solutio: ante eam verò quanquam Sacramentorum esset quæcunq; multiplicitas, aut sanctificatio in vtero, plena remissio fieri nequibat pęnalitatum quarumcunq; actualium culparū, atque originalis. Cùm ergo pęna directè pro peccato originali, aut indirectè consequēs

I per sanctificationem suam plenè remissa non foret, quia nōdum erat passio Christi necesse erat, vt si eam antequam mortem subiret ex hac luce transire contingeret, ad lymbum Sanctorum deferretur cum cęteris viris sanctis, qui præcesserant. Amplius autem si Beata Virgo originalem culpam incurrerat, & aliquando purgata extiterat, vt prædictum est, nihil inter eam, & Ieremiam, atque Beatum Ioannem Baptistā, atque cœteros, qui in vtero purgati sunt, differret. Quod patet: quia hi in originali macula ꝯcepti sunt: quam Deus ab eis in matrum aluo abstulit. Hic autem modus sanctificationis secundùm horum positionem est. s. vt primò maculam originalem incurrerit, deinde expurgata in matris aluo exstiterit. Sed qui

K in vtero sanctificati sunt, & postea decesserunt ante Christi passionem, ad lymbum sanctorum descenderunt, velut Ieremias, & Ioannes Baptista, vt in prioribus probatum est. Apparet ergo necessarium fore, vt Domina Virgo ad lymbum sanctorum descenderet si ante mortem Saluatoris decessisset iuxta consequentiam positionis horum. s. quòd primò ī originali concepta postea emundata fuerit. Si verò Beatam Dominam nostram Virginem sine originali conceptam, & natam asseramus, & consequenter, nec purgatam in vtero, cùm purgari nequeat, qui nullam maculam incurrit, iuxta positionem communem fratrum minorum, quæ pietatem magis tangit, atque rationabilius est eam teneri, quousque quidpiam in

Solutio ex sententia Scoustarū

hac

hac maiorum diffiniret auctoritas adhuc maius dubium eminet. Nam cùm Ecclesia concedat Beatam Virginem nihil vnquam inique, aut distortè egisse, quod venialis, aut mortalis peruersitas dici posset, non correspondebit ei vllus locus pęnalis, in quo de actualibus in animab⁹ corpore solutis exerceatur vindicta. Ita cùm in ea nulla fuerit originalis macula, nullus ei debuit correspondere locus, in quo pro originalibus vlla pęna sentiatur. Sed in lymbo sanctorum manere est puniri in priuatione diuinæ visionis: ergo Beata Virgo, cùm nihil peccauerit contrahendo, aut agendo, quãquam ante passionem Christi moreretur illuc descendere nõ debuit. Item omnes, qui ad lymbum sanctorum descendebant, ideo ibi tenebantur, quia nondum plenè remissæ erant pœnæ iniquitatum suarum actualium cũ originali, aut solius originalis, cùm nondum transijsset passio mediatoris, per quam hoc effici debebat. Sed Dominę nostræ nulla reliquia erat non plenè remissarum pœnarum, cùm nulla ei pœna responderet, quia nõ incurrerat vllam culpam actualem, aut originalem, propter quam ei pœna deberetur. Non ergo videtur rationabile ipsam descendere ad sinum Abrahæ, vt ibi pateretur diuinæ visionis priuationem, tanquam pęnam pro peccato originali, aut in aliquo alio pęnali animarum receptaculo, quamquam ante Saluatoris passionem illam decedere contigisset, sed vt mox defuncta in æthereas euolaret mansiones.

Responsio ad dubium præcedentis capituli.
Cap. CLXII.

HIS respondendum, quòd si Domina nostra Virgo ante Christi passionem decessisset, etiam si originalem in conceptu non incurrisset maculam, in sinum Abrahæ descendisset. Et sic generaliter diffiniendum est, quòd quomodocunque Virgo Domina nostra ante mortem Redemptoris nostri decessisset, siue in originali macula concepta foret, siue nequaquam, ad lymbum sanctorum necessariò descensura erat, ibique cum cęteris mansisset vsque ad mortem Saluatoris cũ reliquis sanctorum animabus educenda. Hoc autem patet: si enim Domina nostra in originali macula concepta fuisset, & postea in vtero sanctificata, liquidum erat ipsam ad lymbum sanctorum descensuram fuisse, si ante Christum passum moreretur, vt ex prædictis patet. Si autem originalem nullam in conceptu maculam incurrisset, & ante Saluatoris moreretur passionem, identidem necesse erat, vt ad sanctorum lymbum descenderet. Quod patet, quia cùm quis in originali macula concipiebatur, licèt eum Deus in matris vtero purificaret sanctificans, aut postea natum per aliquam cæremoniam, vel actum suum mundum. Tamen non tollebat ei pęnam, quàm in sinum Abrahæ in priuatione diuinæ visionis sublaturus erat, si ante Saluatoris moreretur passionẽ. Sic autem quanquam Beata Dei Genitrix originalem maculam nequaquam incurrisset, tamen ad lymbum sanctorum descendere obligabatur, cùm peccatum originale incurrere tenebatur, licèt non incurrerit. Quilibet enim deriuatus ex Adam per seminis deriuationem. s. ex coniunctione maris, & fęminæ immediatè originalem maculam incurrebat, sicut est totius Ecclesiæ diffinitio. Et idem Augustin. docet in libro de fide ad Petrum. Si autem Domina Virgo non incurrit, hoc fuit ex speciali priuilegio ei collato faciente præseruando, nè caderet. Nam cùm necesse esset Beatæ Virgini, sicut cuilibet cęterorum maculam originalem in conceptu incurrere, nisi Deus ex specialissimo priuilegio ne incurreret præseruaret, ęquũ erat,

A nè cadere, præseruare, & cùm cęcidisset eleuare, quod erat ab originali emundando sanctificare: hoc autẽ, quia ineuitabile, sed prorsus necessarium, vt originalem incurreret maculam, nisi Deus specialiter pręseruaret. Si tamen Deo nequaquam præseruante maculam incurrisset originalem, ad sinum Abrahæ moriens descẽdere obligabatur, si ante Christum passum mori contingeret. Si Deus ergo illam specialissimè præseruauit, nè caderet, quæ alioquin necessariò casura esset: ita ad lymbum sanctorum descendere obligabatur, ac si cęcidisset, si ante passionem moreretur mediatoris. Amplius autem hoc apparet ex lege populorum. Si enim in aliquo populo decretum foret, vt qui alium de luto cadentem eleuaret, ab eo certam

B reciperet pecuniæ quantitatem. Si quis taliter dispositus immediata dispositione esset, vt casurus necessariò videretur: imò & iam labi inciperet prorsus, si quis eum prius quàm terræ incumberet, nè caderet, substineret, aut labentem non prorsus lapsum in gradum priorem restitueret, ita quod ne prorsus caderet sustẽtatus est, aut cùm iam laberetur ab altero erectus fuit, ad taxatam pecuniarum summam obligabitur, ac si eum iam dudum terræ incubantem erigeret: imò magis rationabiliter tenebatur. Hoc autem, quia & si prorsus non cecidit, necessariò tamen casurus erat. Sic ergo ĩ originali macula, cùm quis ante passionem Saluatoris in originali macula concipiebatur, quamquam Deus eum in vtero sanctificaret, obligatum ta-

C men relinquebat ad pęnam carentiæ visionis diuinæ, quam in sinu Abrahæ sustinere debebat vsq; ad mortem mediatoris. Si ergo Deus aliquem ab originali macula, nè eam incurreret, præseruauit, quam necessariò incursurus erat, nisi ipse p̄seruaret, & hoc fuit ante Saluatorem passum, ita iste ad lymbum sanctorum obligabitur, quia sic liberatus est velut si illud incurrẽs postea à Deo liberaretur. Sic autem de Beata Virgine fuit, peccatum originale necessariò incursura erat, nisi eam Deus præseruaret, quia ex coniunctione maris & fęminæ generatur. Deus tamen ne peccatum originale incurreret, eam præseruare voluit: ita ergo obligata erit, ac si in originale incidisset. Si tamen Deus eam in matris aluo iam in peccato originali cõ-

D ceptam expurgasset sanctificans, atque peccati originalis pęnam remittens, ad lymbum sanctorum necessariò descensura erat, si ante mortem Saluatoris decessisset. Quanquam ergo sine originali concepta foret, quia Deus eam, nè incurreret liberabat, obligabatur ad sinum Abrahæ descendere, cũ moreretur ante mortem Redemptoris. Illatum ergo patet, quocunque modo Domina Virgo cõcepta fuisset, si ante Saluatorem passum moreretur, ad lymbum sanctorum necessariò descensuram. Amplius autem adhuc manifestatur, quia ante mortem Saluatoris vitæ æternæ ianua clausa erat. s. ꝙ nemo illuc ire poterat accipiendo propositionem hanc in eo sensu, quem Sacra Scriptura per eam facit. Si ergo Domina Virgo ante mortem Saluatoris vita defungeretur, cùm vitæ

E ęternę ianua clausa erat, quomodo illuc introiret, nequaquam possibile videbatur. Necesse est ergo, vt Beata Virgo sic moriens ad sinum Abrahę descenderet, quia ante Christum passum decedebat.

Obiectio contra ea, quæ determinata sunt.
Cap. CLXIII.

HVIC autem quispiam desiliet, dicens, conclusionem hanc nequaquam stare, quoniam ratio eius solida ex omni parte non est. s. cùm dicitur, quòd si Beata Virgo originale incurrisset, & in vtero sanctificata foret, & liberata ab originali, si ante mortem

Saluatoris

Saluatoris vitam clauderet, ad sinum Abrahæ necessariò descensura erat: quia Deus præseruauit eam, nè caderet, quæ aliàs necessariò casura erat, oportet, vt ad descendendum in sinum Abrahæ obligata dicatur, si vita careret ante passum mediatorem. Dicent enim hanc rationem non esse efficacem. Nam si hęc conclusio necessariò efficax esset, conformiter & alia similis valeret. s. nullus homo bonum facere potest, nisi Deus ad faciendum gratiam contulerit, primò quidē ad volendum illud per gratiam mouens, deinde ad efficiendum, atque finiendum cooperans, sicut patet Io. 15. cap. s. Sine me nihil potestis facere. i. si ego non dedero gratiam mouentem, & cooperātem, nullum bonum facere poteritis. Si igitur aliquando à malo recedere, aut mala facere euitamus, nisi per gratiam Dei esse non potest, Tunc ergo argueremus, homines non euitant mala, nisi Deo distrahente illos à malis: sed si mala actualia commisissent, in inferno puniri necesse erat, si impœnitentes decederent, aut in purgatorio, si inexpleta pœnitentia foret: ergo cùm non possint euitare mala, nisi per Deum, obligabūtur ad pœnam istorum malorū, quæ acturi essent, si Deus eos non eriperet, sicut si ea perpetrassent, & sic tenebuntur descendere ad gehēnalia incendia cùm mala, quæ non fecerant, Deo adiuuante, & distrahente ab illis æternam incendij gehennalis mererentur pœnā. Hoc autem immensum inconueniens est. Nam quilibet hominum decem millia scelerum, aut communium peccatorum patrare posset, nisi De⁹ eum distraheret, nè peccaret. Sicut ergo pro illis si fecisset tenebatur ad gehennam, aut purgatorios ignes: ita tenebuntur omnes ad æterna gehennæ incēdia: quia oēs, nè facerent mala, à Deo conseruati sunt. Et sic nemo iret ad vitam æternam, quod repugnat omni catholicæ positioni, & fundamentis, atque intentioni Christi nos redimentis, cùm necesse sit nos æternaliter damnari. Non potest igitur vllatenus manere ista ratio, & consequenter nec illa, quæ inducebatur ad probandum Virginem benedictam obligatam ad sinum Abrahæ fuisse, si ante Christum passum moreretur, etiam si nullam originalem maculam in eo conceptu incurrisset. Huic respondendum est, datam supra cōclusionem de Beata Virgine veram esse per omnia. s. quòd quanquam nullam originalem maculam in cōceptu incurrisset, tenebatur ad sinum Abrahę descendere, si ante Christum passum decessisset. Quod verò obijciebatur non concludit, nec quidquam habet perfectæ similitudinis. Non est simile de originali, & de actualibus: nam in originale nolētes, & prorsus inuiti incidimus, & cùm nobis hoc necessarium sit, volūtati nostræ libertas nulla est, cùm concipimur an in peccato originali cōcipiamur, aut nequaquam: cùm verò aliquid necesse est contingere, ita vt nullatenus euitabile sit, nisi Deo specialiter ex potentia sua operante, quantum ad vtilitatem, aut damnum, quæ inde operans, aut patiens consecuturus erat, tantum est, ac si iā factum fuisset, etiam si non fieret. Et quia prorsus necessarium est, vt cùm concipimur, in originali macula generemur, tantum est, necesse esse absolutè cadere in originalem maculam, sicut eam incurrere, quantum ad pęnam, aut damnum, quæ inde consequuntur. Sic igitur si Beata Dei Genitrix, aut quisquā de reliquis in originali macula cōceptus foret, Deusq; in vtero eum sanctificaret, ad lymbum sanctorum descendendi ei manebat obligatio, vt ibi carentia diuinę visionis vsque ad mortem mediatoris plecteretur. Si ergo Deus Beatam Virginem, aut quemcumque ab originali eripuisset. s. nè in illud conceptus incurreret, ita erat obligatus ad sinum Abrahæ velut, si verè hanc maculam incurrisset, & postea sanctificaretur.

F De actualibus verò peccatis simile non est, quoniam non necessitamur in actualem mortalē, aut venialem culpam, sicut maculam originalē cogimur incurrere. Nolentes enim, & prorsus inuicti originalem contrahimus: sed non incurrimus actualia mortalia, aut venialia, nisi id liberè egerimus, cùm ad omnes actiones nostras liberum arbitrium nobis insit. Magna igitur differentia actualibus, & originali inest: nam licèt in culpam originalem Dei solius speciali beneficio non incidamus: quia tamen simpliciter necessarium erat nos incidere in hanc maculam, nisi Deus pręseruaret, rationale satis videtur nos incidere debere in pęnam, quam tollerant, qui originale incurrerunt, sed Deo postea agente sanctificati sunt. In actualibus autem

Venialia, aut actualia peccata nō incurri m⁹, nisi id libere agamus.

G non est huiusmodi, sed liberum nobis est peccare, vel non peccare. Non igitur est rationabile, vt in culpis actualibus quisquam patiatur pęnam gehennæ, aut purgatorij ignis, quam pro mortalib⁹ habiturus erat, quæ incurrere potuit si incurrisset. Cùm verò arguitur ex textu Euangelij Beati Io. 15. cap. s. sine me nihil potestis facere, dicendum non esse idem in faciendo bonum, & faciendo malum, aut omittēdo facere malum. Nam ad hoc, ꝙ actus bonus sit, & meritorius, exigitur caritas, quæ est habitus à Deo infusus, nec acquiritur operibus nostris, sicut morales virtutes acquiruntur. Et quia istum habitum nos non gignimus, sed Deus illum nobis infundit: quandocūque illum habuerimus, & non possimus sine charitate bonum

Vt actus meritori⁹ sit, & bon⁹ necessaria est caritas.

H aliquod agere: ergo sine Deo à quo solo charitas est, nihil facere possumus. s. nullum bonum meritorium, per quod Deo accepti simus, & mereamur vitam ęternam. Nam in hoc hæresis Pelagiana est. s. ꝙ homo saluari poterat, & bonum agere ex puris naturalibus. s. quòd quamquam Deus gratiam non infunderet: ad bene operandum in animam viri, poterat homo ex actibus intellectus sui, & voluntatis dirigendo, & eligēdo promereri, talia faciens, per quæ saluaretur. Hanc enim insaniam Pelagianorum hæresim damnauit Ecclesia: quoniam sententiæ Christi repugnabat. s. sine me nihil potestis facere. De hac hæresi ponit Isidorus Etymologiarum lib. 8. cap. 5. Alio modo intelligi potest prædicta auctoritas Saluatoris. s. ꝙ nemo

I opus aliquod bonum efficere potest, quod sit bonum secundū omnes circunstantias suas morales, nisi Deus eum mouerit per gratiam pulsatiuam, vt aliquid bonum moueri possit, & illud complere. Hæc autem est gratia præueniens, quæ à sanctis doctoribus accipitur, ꝙ homo à Deo recipere debet, vt velit bonum facere. Quolibet autem horum modorū veritate fulcitur auctoritas Saluatoris. s. ꝙ nihil bonum velle, aut efficere sine Deo possumus. Ad id verò, quod est malū facere non est simile: quia ꝗꝗ bonum efficere non possimus, nisi nos Deus ad hoc specialiter mouerit: non tamen est necesse, vt mortaliter peccem⁹, etiam si Deus nos deserat. s. ꝙ ꝗꝗ gratia Dei præueniens, & cooperās nos penitus deserat ad bonum volendum, & efficiendum

Bene operari non possumus nisi Deus adsit, male vero non cogimur agere, et si De⁹ absit.

K nihil mouens, & in faciendo nihil adiuuans, non erat necessarium ex hoc, vt mox peccata mortalia incideremus. Nam hoc dato necesse erat nos libero carere arbitrio: quia tempus esset, in quo etiam nolentes, & totaliter inuiti mortaliter peccaremus: sed hoc penitus falsum est. Dicendum ergo est, impossibile esse hominibus quidꝗ boni facere, nisi Deus ad faciendū mouendo, & cooperando adiuuerit: non tamen esse necessarium, vt mortaliter peccent, etiam si Deus eos nullatenus adiuuerit. Ex prædictis ergo conclusum patet, ꝙ si Beata Virgo ante passionē Christi decessisset, siue in originali concepta foret, siue nequaquam, necesse erat ad sanctorum lymbū descendere, vbi permansisset cū cęteris vsq; ad mortem Saluatoris.

De

De Paradiso præcipuo animarum receptaculo.
Cap. CLXIIII.

IN præcedentibus autem de quatuor gehennæ distinctis locis, atq; animarum receptaculis egimus introducentes ea propter vnum eorum, scilicet Purgatorium locum, qui inter eos secundus est, atque inter tria principalia receptacula: de quibus a principio cœptum fuerat, eandem tenet habitudinem. Nunc verò de tertio principali animarū receptaculo, quod Paradisum vocant, agendum restat. In quo primò aduertendum est, quòd Sacri Doctores ex auctoritate scripturæ duplicem Paradisum distinguūt: prima est terrestris Paradisus, de qua loquitur Sacra Scriptura Gen. 2. cap. in hac enim fuit positus Adam nouiter de terra formatus. Iste est quidam locus in terra in altissimis collibus vniuersi in parte Orientali, vltra Indiam longè ab omni humana habitatione. Colles autem, in quibus terrestris est paradisus, lati valde sunt continentes satis magnum terræ spatium in longitudine, & latitudine. Sunt enim in hoc Paradiso arbores facientes fructum iuxta omne genus arborum. & plures quā in tota hominum habitatione fuit. Fructus quoque earum dulcior, atque salubrior est omnibus fructibus arborum, quæ sunt per totam terræ latitudinem. Ex hoc autem more Sacræ scripturæ, locus iste hortus voluptatis appellatus, vt apparet Gen. 2. cap. Est autem locus iste temperatior in quantitatibus elementalibus, quàm sit in toto vniuerso: ideoque animalium vitæ salubrior. Vnde vita humana diuturnior valde esset, quàm hic, si ibi hominibus habitandi daretur locus: nec vlla ægritudinum premerentur molestia. In hoc autem Paradiso, siue horto voluptatis arbor quædam est, quam Sacra Scriptura arborem vitæ cognominat. de qua si quis assuesceret in cibum sumere, viueret in æternum, vt patet Gen. 2. cap. In medio autem loci huius paradisi fons quidam magnus erumpit, qui aliter fluuius appellatur, & diuiditur in quatuor capita: nomen vni Phison alteri Gehon, tertio Tigris, quarto Euphrates. Hi per diuersas terras labuntur, tandē maribus absumuntur. Per terras enim incognitas de terrestri paradiso procedunt intrantia per frontem orientis terræ Indię, interdum autem terrę voraginibus absorpta aliis innascūtur locis. ita vt de capitibus eorum varia atque nimis discors sententia sit. Primus horum fluuiorum, scilicet Phison est, qui circuit omnem terram Heuilath, & inuenitur in eo aurum, & aurum terræ illius optimum est. Nomen fluuij secundi est Gehon, & ipse circuit terram Aethiopię. Nomen fluuij tertij est Tigris, & ipse vadit contra Assyrios. Nomen quarti est Euphrates, qui transit per mediam Babylonem, & tangit terminos terræ promissionis à latere septentrionali. De his fluminibus habetur Gen. 2. ca. Fuit autem constitutus locus iste terrestris Paradisi ad humanam habitationem. Nam vt sanctorum doctorum communis diffinitio est, voluerat deus hominibus habitandam tradere Paradisum nisi peccauissent, & ibi genuissent, nulla incommoda famis, frigoris, aut æstus, cœterorumque malorum vnquàm sensuri. Hæc quippe ex merito peccati prothoplasti ī posteros hæreditariè deriuata sunt. Cùm verò isti homines per generationem ad aliquantulum numerum peruenissent, transtulisset illos deus per successiones in Paradisum cœlestem, nec mortem vnquam gustassent. Durassent autem modus iste gignendi in terrestri paradiso, & transferendi in æthereas sedes quousque completus fuisset numerus electorum, scilicet hominum, quos Deus ab æterno ad suam participandam præelegerat fœlicitatem. Finitis autem generationibus electorum, in cœlum quoque omnibus transductis, nulla amplius generatio, aut successio hominum fuisset in orbe: prothoplasti tamē peccato omnia hæc præordinata bona generi humano impedita sunt. Hæc autem ante qualiter patent Gen. 2. cap. nam in sexto die, quo deus formauerat hominem, posuit eum in terrestri loco voluptatis, vt habitaret ibi atque coleret terram ne prorsus ocio vacaret. In hoc autem die sex Heuam de latere viri dormientis formauit diuina potestas, quam Adæ præsentans in sociam vitæ, & generationis adiutorium, quoniam non erat bonum hominem esse solum. In hac eadem die Heua tentata a dæmone scelus operata est, viro quoque suasit, & vicit. & ipse a peccato immunis non extitit. Ambo quoque in eadem die de loco voluptatis inducti pelliciis tunicis eiecti sunt: vt probauimus super Gen. capit. 2. Posuit autem deus quēdam Cherubim ad custodiam Paradisi, & gladium flammeum atque versatilem, vt ibidem dicitur ad custodiam ligni vitæ. Cherubim quidem ad arcendos dœmones positus est, gladius autem flammeus, & versatilis est murus quidam igneus circundans totam latitudinem paradisi, vt viæ, & locus hominibus inaccessibiles sint, vt habetur Gen. 2. c. ibi enim latissime de his, & causis horum plurimisq; aliis diseruimus.

Duplex Paradisus. Descriptio loci deliciarū.

Duo viri iusti, qui nunc habitant Paradisum terrestrem.
Cap. CLXV.

IN hac autem terrestri Paradiso nunc duo habitant viri. primus est Henoch vir quidem iustus, qui in prima ætate Deo placuit, & translatus est in Paradisum, vt patet Ge. 5. manifestius autem hoc habetur Ecclesiastici cap. 44 scilicet: Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, vt det hominibus prudentiam. De hoc etiam ad Hebręos 11. c. Secundus autem vir est Elias Thesbites propheta domini, quem Deus rapuit in curru igneo astāte sibi Eliseo, sicut habetur. 4. Regum cap. 2. Hi autem nondum mortem gustauerunt, nec gustabūt quousque in tempore Antichristi prædicent coram gentibus, sicut de Henoch dicitur, vbi supra quòd translatus sit, vt daret gentibus sapientiam. De Elia vero habet Malachiæ cap. vltimo, cùm dicitur: Ecce ego mittam vobis Eliam propheram, antequam veniat dies domini magnus, & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & corda filiorum ad patres, ne fortè veniam, & percutiam terram anathemate. Hos Antichristus filius iniquitatis occidet, & iacebunt cadauera eorum in ciuitate Ierusalem in platea, de quibus multa doctores nostri super 11. ca. Apocaly. Isti autem nullā induunt vetustatem quātum ad corporū dispositionem, sed ita florentes corpore sunt, atque bene dispositi, vt prima die, qua in locum illum voluptatis ducti sunt, & amplius, quoniam de arbore vitæ māducant, quæ eos inconsumptos seruat, & deficere ex se ipsis non potentes. Est autem Henoch habens annorum sex millia, & amplius, supputatis eis quibus vixerat antequam ingrederetur Paradisum, vt patet ex discursu generationum primæ ætatis: quæ habentur Gen. c. 5. Computatis quoque omnibus annis ab exordio orbis conditi subtractis eis, qui effluxerant ante eius natiuitatem. Elias autem est annorum plus quàm trium millium ducentorum, & vltra. Computando ab eo tempore, quo fuit, scilicet sub Rege Achab, Rege Israel, & sub Rege Iosaphat, Rege Iudæ. Horum enim tempore floruit, & tēpore Regis Ioram raptus est in Paradisum. De hoc in quarto Regum 2. c. Cum autem hi de Paradiso terrestri ad prędicādum venturi egressi fuerint, nulli illuc ingredientur in ęternum. Hic autem locus de quo sermo est, propriè non dicitur Paradisus, sed magis locus

Tempus & ętas Henoch habitantes, Eliæ & in loco delitiarum.

eus delitiarũ, aut hortus voluptatis: sicut apparet Gen. 2. cap. maxime in litera Hebraica. Cum etiam sacra scriptura, aut catholici doctores de Paradiso loquuntur, non est eis sermo de hac Paradiso, nisi cùm expresse protulerint. Nos quoque cùm Paradisum tertium animarum corpore solutarum receptaculum assignamus, de terrestri non agimus, sed de cęlestibus mansionibus. F

In qua parte sit Paradisus animarum descriptio. Cap. CLXVI.

ADVERTENDVM autem nobis amplius circa hoc est, Paradisum, quem animarum receptaculum dicimus, non esse locum aliquem in terra, aut in aliqua elementali regione, sed in cęlesti substantia. Ad cuius ampliorem notitiam sciendum, cęlos esse decem, scilicet cælestes orbes, vel circulos, quorum primum est cęlum lunæ, quod immediatè sup igneam regionem est. Secundum verò Mercurij cęlum. Tertium cœlum Veneris. Quartum cœlum Solis. Quintum cœlum Martis. Sextum cœlum Iouis. Septimum cœlum Saturni. Isti autem vocantur septem orbes, vel cœli planetarum septem. In quolibet vero horum cęlorum vnica stella est, quam planetam, idest stellam erraticam vel declinãtem appellamus, ita, quòd in primo cœlo sit sola luna in 2. autem solus Mercurius: in tertio vero sola Venus, & sic vsque ad septimum, quo Saturnus. Sunt autem orbes isti in eo ordine, quo enarrauimus: ita vt cœlum lunę sit magis propinquum nobis, & cœlum Saturni distantius à regione elementali sit, cœteri autem intermedij. Super cœlos septem planetarum octauus orbis collocatur, qui dicitur stel latum cœlum: quoniam in eo stellarum innumerabilis nobis copia est: has autem stellas fixas appellamus: quia non sunt declinantes vel errantes sicut planetę. Nonus autem orbis super hunc est, qui à sanctis doctoribus chrystallinus appellatur: quia ad modum crystalli vel gelidarum aquarum sit. Sacra autem scrip. istud cœlum vocat aquas cœlestes, vel super cœlum, vt patet Gen. ca. primo. Secundum modum Astrologorum primum mobile dicitur, quia istud est primum corpus, quod in tota natura moueri reperitur. Iste autem cœlestis orbis rapit cœteros orbes, & impetu suo per contactũ mouet eos contra motum naturalem eorum. Motus quippe naturalis septem planeticorum orbium, & octaui orbis stellati est ab occidente in orientem. Primum autem mobile mouet ista corpora orbium violenter rapiendo ab oriente in occidentem. Hi autem nouem orbes duntaxat motum habent, & per distinctos motus eorum astrologi cognouerunt esse nouẽ distinctos orbes motos. Hos nouem orbes intelligentię mouent, quas nos Angelos appellamus, quę ipsis corporibus vnitæ sunt, quãquam non formaliter, sed vt motor mobili iuxta sententiam Aristo. in 12. Metaphisicæ, cui sacrę scripturę auctoritas consentanea est, vt patet Iob cap. 9. cum dicitur: Deus, cui resistere nemo potest, & sub quo curuantur, qui portant orbem. Portare autem orbem est ipsa cœlestia corpora mouere: per motum autem horum corporũ causantur omnes generationes, & corruptiones in terra iuxta sententiam Arist. 2. de Generatione, & corruptione. Super hos autem decimus, & vltimus orbis est, qui empyreus dicitur, nullum astrum continens, nec motum, sed contra omnium aliorum cęlorum conditionem stabile in æternum manens. Ob hoc aũt philosophicis atq; astrologis hoc cęlum incognitũ exstitit ab antiquo, & vsque hodie incognitum manet: quia nullam habet naturalem operationem, qua inuestigari possit, an sit. G H I K

De cœlo empyreo. Cap. CLXVII.

DE hoc cęlo dicendum est, quòd nullam habeat influentiam super res naturales generando, & corrumpẽdo sicut in cœteris corporibus cęlestibus est. Causæ autẽ huius explanatæ sunt super 23. c. Exodi. In hoc autem elucet infinitæ sapientię diuinę cõueniens dispositio, quia sicut seiunxit nouem cęlestes orbes, vt motibus suis varijs, influerent ad generationem, & corruptionem rerum naturalium: ad vsus, & famulatum humanum. Ita vnum cęlestem orbem supremum segregauit, qui nec influeret, nec quidquã hominibus dum viuunt proficeret, sed ad eorũ quietem post mortem distinctus foret. In hoc autem sunt animæ beatorum, & Angelici spiritus. Et sicut ibi nunc bonorum virorum animæ corpore solutæ vsq; ad extremi iudicij diem manent: post illud vniuersale examẽ animæ bonorum resumptis corporibus ibi erunt: ita vt totus homo ibi maneat. Et tunc erit proprie tempus gloriæ. & cõsumatę lętitiæ vnitis anima & corpore, congregatisque in vnum omnibus illis, qui vitæ æternę participes futuri sunt in gloriosa ciuitate Dei. Locus autem iste empyrei cęli Paradisus proptie dicitur: quia animę virorum bonorum, & Angelici spiritus ibi gaudia plena recipiũt. Potissima autem ratio cur paradisum appellamus est Dei visio: ibi quippe cunctis in eodem loco manentibus clarè cernitur tam humanis quàm Angelicis spiritibus. In quo amplius animaduertendum est Deum vbiq; esse, nec alicubi abũdantius quàm alibi cum esse suũ plenum vbique sit: sed alicubi se cognoscibilem animabus nostris atque spiritibus Angelicis reddit, alibi autem nequaquam, vbi autem Deus se cognitum reddit, consumata lętitia est. Quia Deus totum bonum est, & bonitatis fons atque excellentius, qđ cognosci põt: cũ ergo intellectus noster illũ cognouerit erit in excellentissima cognitione: iõ necesse est, vt ibi intellectus maxime gaudeat quàm gaudere possit. Intellectus naturaliter ad solum intelligere est tãquã ad actum sibi determinatum, vnde in hoc duntaxat neccesse est illum delectari. Voluntas autem in bonum naturaliter fertur velut in obiectum suum. s. sicut visiua potẽtia in lucem, & colorem, auditiua in sonum, odoratiua in odorem, & de cęteris in hũc modum. Et quia Deus quoque maximum bonum est, cùm intellectus illud tanquam altissimum, & verissimũ ens intellexerit: & voluntas illud tanquàm optimum compręhenderit, & præsentem habuerit, ita vt fieri possit, necesse est intellectum de obiecto suo maxime delectari, & voluntas quoque de suo, quod vtrũque idem est. Ecce igitur in Deo maximum gaudiũ intellectus quàm sit possibile, & imaginabile, & voluntatis identidem lętitia maxima, vtrique maximũ simul inest. Hę autem sunt propriè humanę potentiæ, & actus earum propriè humani iuxta sententiam Aris. Ethi. lib. 6. Cùm ergo actus istarũ perfectissimi fuerint, & gaudiosi, totus homo, qui in his potissime consistit perfectus, & gaudiosus est, atque per hoc fælix. Hoc enim maximum bonum est, quod hominibus aduenire potest: & tantum bonum est, vt nemini cognitum sit priusquã illud experiatur, nisi Deo: quoniam nec auditum vnquam nec visum est, sic patet Isa. 64. cap. cum dicitur: A sęculo non audierunt, & nec auribus perceperunt: oculus non vidit Deus absq; te, quæ pręparasti expectantibus te. Sic ait Apostolus prima ad Corinth. ca. 2. scilicet. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt illum. Hæc autem inexcogitabilis, atque verè admiranda delectatio, quam intellectus noster, & voluntas in pręsentia Dei clarè cogni-

In quo cęlo Deus sit, & beatorũ aiæ.

cogniti percipient, gloria vocatur. Et quoniam Deus clarè seipsum cognitum reddit animabus nostris, & Angelicis spiritibus se reuelans in cęlo empyreo, & non alibi, regulariter locus ille empyrei Paradisus appellatur.

De Paradiso. Cap. CLXVIII.

NEMO autem arbitrari vellit locum illum Paradisum appellari ex aliqua conditione, quæ ipsius sit, sicut sunt proprietates corporum: sed quoniā ibi se Deus notum reddit, & nō alibi. Quam ob rem si Deus dignaret animabus nostris se reuelare in cęlo Lunę aut Mercurij vel Saturni, & nō in empyreo vel si Deus se animabus nostris fruendum, & cognoscendum in regione terrestri præberet, & non in cœlesti esset Paradisus terra, & nequaquam cœlum: aut si tā in cęlo, quā in terra equè se cognoscendum offerret, çquè vtrobique Paradisus diceretur. Aut si in inferno hanc Deus faceret manifestationem, necesse erat infernas sedes Paradisum dici. Sic enim quondam fuit, cùm Christus descendit ad lymbum, stetitque ibidem cum animabus bonorum virorum vsque ad horam resurrectionis, scilicet per horas quadraginta. In hoc enim tēpore benedicta anima Saluatoris corpore segregata descendit ad inferos vnita diuino verbo, quod est secunda in Trinitate persona: ibique inter sanctorum virorum animas stans eis se reuelauit. Tunc enim cęperunt illę Beatæ animę fęlicitatis esse participes, diuinam essentiam contemplantes. Quod autem locus lymbi Paradisus fuerit secundùm istam assignatam visionem apparet ex verbis Christi Matthęi 27. cap. qui vocauit hunc locum Paradisum tempore, quo ibi anima sua vnita verbo diuino mansit, cū dixit latro in cruce pendens: Memento mei Domine dum veneris in regnum tuum; ad quem Christus ait: Amen dico tibi, quoniam hodie mecum eris in Paradiso. Necesse est autem, vt de lymbo intelligatur, qui est quędam pars Gehennæ. Nam Christus in die veneris parasceues ista locutus est, sed ea die non ascendit in cœlum empyreum, sed post quadraginta dies à resurrectione sua. Necesse est igitur de lymbo sanctorum intelligi, quòd sit Paradisus. Est enim locus ille vnus de quatuor animarum receptaculis, quæ ponuntur apud inferos: ibi autem anima boni latronis nec in alio loco Paradisi erat cum anima Saluatoris nostri, cùm Saluatoris nostri spiritus tunc maneret in lymbo sanctorum. Vocabatur autem locus ille Paradisus, quia ibi tunc se diuina essentia beatis animabus reuelabat ad fruendum, sicut nunc in cœlo empyreo patefit. Amplius autem necesse est intelligi auctoritatem beati Matthęi de hoc Paradiso, qui in lymbo sanctorum erat. nam Christus latroni dixit: hodie mecum eris in Paradiso. sed de Paradiso cœlesti intelligi nequit: nam in eadem die latronis anima in cęlo empyreo nequaquam fuit. Nulla quippe anima in cœlum ascendit empyreum quousque Saluator noster quadraginta diebus post resurrectionem suam illuc iuit, fecitque aliis ascendendi viam. Sic enim scriptura ait: Ascendit iter pādens ante eos. scilicet, quòd Saluator noster ascendens in cœlum cœteris viam fecit, quæ nunquam cognita fuerat, nemine ante hoc ascendente: necesse est igitur, vt eadem die, qua Christus mortuus est, latro in lymbo fuerit, & ibi Paradisus dicatur.

Paradisus appellatur quia in eo Deus fit: & vbi Deus ibi & Paradisus nūcupatur.

Matt. 27.

An Paradisi gloria ab initio rerum fuerit, vel postmodum cęperit. Cap. CLXIX.

NVNC verò iuxta ea, quę de Paradiso dicuntur, speculandum occurrit: an Paradisi gloria ab exordio rerum fuit, vel postea cępit, & si in æternum duraturus est, vel quādo finiturus, scilicet si sit ęternus sicut infernus, & lymbus puerorum, vel temporalis, sicut purgatoria sedes, & lymbus sanctorum. Huic autem respondendum est, gloriam esse delectationē quandam in appræhensione Dei, vt supra expositum est, in cuius perceptione ipsi, qui suscipiunt fęlices sūt. Ideo necesse est ibi existētes rationales esse creaturas. Nam iuxta Aristo. primo Ethi. bouem aut equum nemo fęlicitabit, in quo omnes irrationales creaturas à fęlicitate secludit. Hę autem rationales creaturæ fęlicitatis ęternæ capaces, angeli, & homines sunt. Quantum verò ad gloriam Angelorum dicendum est, Paradisum cępisse à rerum exordio. Na in primo die, imò ante omnem diem in principio omnium omnes Angelici spiritus cum ipso empyreo cęlo creati sunt: in quo est Paradisus: immediatè enim de Angelis, qui Deo adherere voluerūt, in bono confirmati sunt, ne peccare possent, aut perdere suam fęlicitatem: qui verò præsumptione quadam elati in suis naturalibus confidentes, atque in seipsis suam esse arbitrantes fęlicitatem à Deo reprobati sunt, et in malo obdurati, & mox in inferna sede locati. Qui autem Deo adhæserunt confestim fælicitatem suam inceperunt: gloria ergo Paradisi quantum ad sortem Angelorum cœpit cum eis in prima die creationis, aut si dicere velimus ante omnem diem, hęc autem in æternum manet. Quantum verò ad sortem bonorum hominum non cępit gloria ista ab exordio creationis rerum. Nam in principio orbis conditi nulli homines decesserūt, qui vitæ æternæ gaudia consequi possent: sicut Angeli ex eo quo creati sunt in Paradiso permāserunt. Et dato, quòd aliqui homines ab origine orbis conditi decessissent, æthereas sedes confestim assequi non dabatur: quia nemo ad vitam æternā ascendere potuit vsq; post resurrectionem Saluatoris. Ante hanc enim nōdum prorsus omnes peccaminū pęnalitates ablatę erant, sicut in superioribus probatum est. Dicendum ergo est, gloriam hominum in Paradiso cœlesti vsque ad diem Ascensionis Domini nostri non cœpisse: hęc enim illis fuit prima dies gloriæ in cęlis, quamquam nō esset simpliciter primus dies Paradisi. Nam dies Passionis Domini Iesu fuit prima dies simpliciter, qua aīę glorificari in Deo cœperūt reuelata eis diuina essentia: ita vt eadē esset dies summatę redēptionis, & inceptę glorificationis, quod ad excellentissimum ordinem pertinet, s. vt Passio Saluatoris immediatè suā haberet efficaciam. Sic enim Saluator noster moriens dixerat secum pendenti latroni: hodie mecum eris in Paradiso: in cœlo tamē empyreo vsque ad diem Ascensionis Redemptoris glorificatæ nō sunt: ex tunc enim incepta gloria sanctorum vsque hodie manet, atque hoc modo vsq; ad diem manebit iudicij. Post illum vero diem magnū domini Beati, qui participes ciuitatis Dei futuri sunt in corpore & anima vnitis, in illa manebūt inenarrabili requie vsque in ęternum nunquam destitura, sicut de gehennalibus incendiis dictum est.

Pría dies q aię glorificari in Deo cęperunt.

An ęqua sit gloriæ fęlicitas omnibus, qui in cęlo sunt. Cap. CLXX.

CIRCA hāc sanctorū fęlicitatem in vita æterna, amplius speculandum occurrit, quòd non omnibus, qui in fælicitate Paradisi manebūt, æqua erit gloriæ participatio. Sed quidam amplius Deum cognoscent, & intensius gaudebunt: alij verò minus, & intelligent, & lętabuntur secundùm mensuram ęqualium aut inęqualium meritorum, quibus illam fælicitatem adepti sunt. Nam cùm merces vitæ æternę in cogni-

cognitione consistat: iuxta id, quod habetur Ioannis F 17. cap. scilicet. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te. cùm hanc fælicitatem propter merita conferat diuina dignatio, neccesse est vt ei abundantius hæc gloriæ perceptio communicetur, qui viuens potiora merita habuit. Et cum substātia gloriæ in visione atque cognitione diuinæ essentię constet: necesse est, vt clarius Deum cognoscat abundantiusque in eo cognito delectetur, qui dū vixit excellentiora merita habuit. Aliquis autem insiliet fortassis in ea, quæ dicta sunt, dicens, impossibile esse, vt in vitę æternæ fęlicitate q̄s alio fęlicior sit, intelligendo plura capiens aut delectatione percipiens. Nam in vita ęterna Paradisi hominibus consumata, & plena requies est, & finis appetitus: quoniam consequuntur omne quod volunt: nec G sunt in desiderio alicuius boni, quod non habeant, & perfectè fruantur. nam si quid desiderarent, quod eis nondum adesset, ex omni parte fęlices non essent. Sicut hominibus nunquam hæc contingit fęlicitas, q̄a nunquam omnium appetituum eis pręuenit quietatio, quia aliqua eis absunt, quæ inesse vellent, & alia insunt quæ abesse cuperent. Ex his ergo patet neminem in vita ęterna fęlicem futurum quousque intellectus suus omnia percipiat, quæ desiderat, & omnia ad quæ est in potentia ad intelligendum. Si enim dicamus humanos intellectus ad magnam intelligendi excellentiam eleuari: nec tamen contingere eis, vt omnia desiderata, & ad quæ in potētia sunt intelligāt, non essent vsquequaquę fęlices. Sic enim nunc adin- H uicem hominibus constat: nam licèt quidam supra alios excellenter valde intelligant, nullus tamen aut quæ vult prorsus, aut totaliter, ad quę in potentia est ad intelligendum intelligit: ideo dum viuimus semp̄ intellectui nostro desiderium ampliora intelligendi inest: nec in vlla intellectione sufficiens sibi in intelligendo videtur. Si tamen vllatenus homini contingeret, vt tātum intelligere valeret, ad quanta intellectus suus in potentia ad intelligendum est, satisfactum sibi in intelligendo videretur, nec vlterius operam daret ampliora intelligendi. Si igitur in Paradiso gloria est, quæ est perfectum bonum necesse est, vt intellectus noster intelligat omnia, quæ desiderat intelligere, & ad quæ est in potentia vt intelligat, alioquin ei solida I nequaquam constaret fęlicitas. Intellectibus tamen humanis tale habitudo constat, quòd & si non omnes ęqualiter intelligant, quia non ęqualia nec æquali acumine ingenij: nemo tamen est, qui non sit in potentia ad æqualiter intelligendum cęteris etiam excellentissimis. Ideo non putabit sibi in intelligendo satisfactum, nec erit quousque ęqua cum quolibet, & acutissimi viri ingenio intelligat, & sicut altissima ingenia non satiantur quousque omnia ad quæ in potētia sunt intellexerint: nec quodlibet quantuncunque rude ingenium sufficiens sibi erit, quousque illa eadē intelligat. Cùm ergo humani intellectus ad intelligendum æqua in potentia sint, cū omnes sint eiusdē naturæ: alioquin secundùm speciem vnus altero per- K fectior esset, cùm perfectibilior, idest in potentia capiendæ maioris perfectionis sit, sequitur, quòd nulli eorum perfecta constabit lætitia, quousque minimo eorum secundùm pręsentem intellectionem tanta intelligere contingat, quanta intelligit altissimus, & sic omnes intellectus in cognoscendo erunt æquales. Quo fit, vt non videatur clarius, atque amplius diuinā essentiā cognoscere beata Dei genitrix, quam anima minoris meriti, q̄ sit in tota fælicitate Paradisi. Quia ad tanta est in potentia intelligendi anima minoris meriti, quæ sit in fęlicitate Paradisi, ad quanta est anima genitricis gloriosæ Dei: cùm eiusdem natura vtraque sit.

In Paradiso tantum, & tot quilibet intelligit, ad quot prius erat in potentia. Cap. CLXXI.

AD hæc autem responderi oportet, omnibus animabus Paradiso manentibus perfectam cōstare lętitiam, & tantum quælibet continet quantum continere potest: cuilibetque contingit totum, ad quod naturaliter erat in potentia: quamobrem plena ei contingit lætitia, & appetituum quietatio. Hoc tamen dato adhuc semper inęqualitas cognitionis cō stat animabus manentibus in fælicitate Paradisi. Ad cuius quandam euidentiā inspiciēdum est intellectus nostros esse imperfectiores substantias inter omnes substantias spirituales: maioris quippe perfectionis naturalis angelici spiritus sunt, maiorisque perfectionis diuina substantia. Et secundum, quòd differentia in perfectione substātię spiritibus inest, ita in eorū intellectionibus maior excellentia est. Et quoniam intellectus nostri in omnibus substantijs spiritualibus imperfectionis gradum extremum tenent, necesse est, vt pauciora omnibus alijs intelligētibus subiectis speculari queant. Et quia intellectus noster non est intelligentia separata, sicut angelici spiritus, quibus ad corpora commercium nullum est, sed naturaliter corpori vnitus est, tanquam pars speciei humanæ, atque ex conditione speciei determinatur ad manendū in corpore. Amplius autem intellectus noster naturaliter vllius intelligibilis speciem in se habet; sed omnes per sensitiua suffragia mendicat, acquirendo per quinque potentias sensitiuas quinque generum obiectorum. Et quia species istę intelligibiles per sensitiuas potentias mendicare à rebus corporalibus assumuntur, secum quoque quasdam conditiones corporū trahunt, intellectus noster naturaliter ad intelligēdū in potentia esse non potuit, nisi ad res corporales, & corporearum conditiones, & hæ sunt omnes res naturales. Vnde si alicui hominum daretur omnes res corporeas vniuersi intueri, atque perfectè cognoscere tam elementa, & elementata quàm cœlestia corpora cum omnibus conditionibus eorum, & causis, hic intelligeret cūcta, ad quæ intellectus suus erat in potentia intelligendi, in quibus quiesceret nihil vltra inuestigans, nisi fortassis vlteriora esse quædam speculanda ex fide, aut aliàs audiret, vel à Deo ad hęc speculanda moueretur. Hoc autem nulli hominum quoad vixit collatum est: nisi homini Christo, qui Deus pariter, & homo erat. Deus autem est substantia purè spiritualis super omnem corporeitatem atque corporum conditionem: ideo intellectus noster non est in potentia naturali ad claram Dei cognitionem Deo quippe nulla corporale correspondet species, qua cognosci valeat ab intellectu nostro modo humano, & connaturali intellectui nostro. Quāobrem quamuis intellectus noster Deum clare cognitum non haberet, si omnia naturalia, scilicet corpora, & conditiones, & causas eorum cognosceret, nihil amplius cognoscere desideraret, nec eēt naturaliter in potētia ampliora inuestigandi, aut intelligēdi.

Intellectus quomodo cognoscat.

De cognitione animæ in Paradiso. Cap. CLXXII.

NVNC autem iuxta prædicta considerandum adhuc est, quòd cùm aliqua fęlicitabilis anima ad regionem peruenit æteream, Deus ei infundit clarissimam cognitionem omnium corporalium tam elementalium quàm cęlestium, & conditionum suarum atque causarum, & sic non manet amplius ille intellectus in potentia naturali ad vlteriora intelligendum. Et quum nihil ei vltra intelligendum daretur

tur

tur, non maneret ei vllū intelligēdi desideriū, sed qes; cum tn̄a haberet q̄tum naturaliter capere poterat, nulla in eo vlteriori manente capacitate aut potentia. Nā cùm sua capacitas in solis corporalibus entibus, & cōditionibus atque causis eorū ꝯsistat: hoc suscepto manere vlteriorem capacitatē impossibile est. Amplius aūt sciendum hanc de corporalibus rebus, & conditionibus atque causis à Deo datam cognitionem animabus vitæ æternæ gaudia acquirentibus æqualem esse in omnibus, nec in hoc excedit intellectꝰ Dei genitricis animam alicuius existentis in Paradiso, q̄tuncūque parui meriti sit. Tanta enim, & æquè lucidè de elementis, & elementatis, de corporibus cœlestibus, & motibus eorum ceterisque proprietatibus, de plantis atque animalibus eorumque differentia anima minoris meriti, quę sit in tota Paradisi vniuersitate nota habet, q̄ta anima virginis benedictæ, & q̄tum ad æquè eis bona sunt. Nam f̄m naturam intellectus benedictę virginis, & cuiuslibet hominis sunt vnius speciei: necesse est igitur perfectionem substantialem eorū esse æqualem. Vnde q̄q̄ cum Domina benedicta viueret sine alicuius gratiæ specialis infusione sola dispositione naturalis luminis intellectus sui, & dispositione cōuenienti organica pluribus viris altiora conspiceret: necesse tamen erat rudissimi virorum intellectum ad tanta intelligenda esse in potentia & tam acutè ad quāta intellectus virginis erat in potentia. Et quia in vita æterna in fælicitate Paradisi perfectū bonum est, oēs euacuantur defectus, & cunctæ complentur inopię, & vacuitates, quas homines dum viuerent patiebantur: necesse est, vt quicunque ibi fuerit omnia intelligat, ad q̄ est in potentia intelligendi f̄m naturam. Et vt ꝓbatum est, oēs humani intellectus sunt æquè in potentia ad intelligendum res naturales, conditiones, & causas earum: cùm ergo hi intellectus fuerint in fælicitate Paradisi, necesse est, vt entia corporalia, & conditiones suas æquè intelligant. Nam si daremus aliquem intellectū humanum in fęlicitate Ethereæ sedis abundantiora de naturalibus atque acutius intelligere alijs intellectibus, cū oēs intellectus æqualiter in potentia sint ad intelligendum res naturales, & conditione suas, inferretur eas animas, q̄ tanta, & tam acutè sicut aliæ de naturalibus non intelligunt, non habere cōplemētū pro omnibus imperfectionibus suis quas in vita corporali tenuerunt, q̄a non tanta intelligunt ad quanta sunt in potētia vt intelligant. Quo dato non essent perfectè fęlices. Supradicto aūt mō dicendum est, ꝙ oēs intellectus, qui in vita ęterna sunt, in oībus defectibus, quos tenuerunt, & capacitatibus iam completi sunt, nec sūt in potētia vt intelligāt ampliora, & excellētiora q̄ intelligūt, cū eorū capacitas repleta sit.

Tantundē quelibet anima intelligit, q̄tum alia etiam nobilissima.

De quodam modo intelligendi. Cap. CLXXIII.

AMPLIVS autem aduertendum est, ꝙ super hanc intellectionē de oībus rebus naturalibus, & conditionibus earum est alius modus intelligendi, & intellectio. s. cognoscere Deum clarè, & in hoc est fęlicitas Paradisi, & quantum ad hoc non est in potētia naturali intellectus noster, quia non habet capacitatem pro illo, nec aliquid f̄m quod ad talē perueniat intellectionem. Vnde si anima a corpore soluta in cęlo empyreo poneretur, vbi aliæ animæ beatæ sunt, & Deus nihil ei supernaturalē capacitatē apponeret, non videret Deū clarè, nec ampliora ibi de Deo intelligeret, q̄ nūc cū in corpore degit. Sed dicendū est, ꝙ cùm anima beatificanda empyream petit sedem visione diuina felicitanda, quia Deus est ens purè, super naturę conditionē non habet anima nostra aliquā virtutē, ꝑ q̄ clarè illum cognoscere possit, nec capacitas ei, aut

A potentia naturalis ad hoc recipiendum est, Deus dat cuilibet intellectui capacitatem, vt illum clarè intelligere valeat. Hæc aūt capacitas non est æqua in omnibus animabus, quoniam quibusdā amplius alijs verò minus concedit, & tunc quanta est capacitas intellectui collata ad Deum intelligendum, tantum est in potentia ad eum intelligendum. Si autem magnam contulerit capacitatem in potentia ad multa intelligēda erit, si verò paucam erit in potentia ad pauca intelligendum de Deo. Hanc autem capacitatem Deus complet, quia quantam alicui capacitatem intelligendi de seipso contulerit, tanta eum mox intelligere facit. Si enim Deus alicui intellectui magnam de seipso daret capacitatem, tamen modica faceret intelligere,

B esset ille intellectus in potentia ad intelligendum plura de Deo, & sic nondū esset felix, quousque illa esset expleta capacitas. Et quia omnes, qui in vita æterna sunt, fęlices sunt: necesse est, vt quantam quis de Deo capacitatem ad intelligendum habuerit, tanta intelligat; & quòd Deus de seipso tanta alicui intelligenda tribuat, ad quanta intelligenda ei tribuit capacitatem. Hoc modo aliquis in nullo intellectu defectus manebit, aut potentialitas. Hæc autem capacitas, quam Deus supernaturaliter tribuit de seipso intellectibus fęlicitandis, non est ęqua omnibus, sed gradualem habet differentiam iuxta differentiam meritorum: nam qui ampliora habet merita, maiorē capacitatem recipit, & euidentius atque plura de Deo intelligit: Alij

C autem quibus minora viuentibus merita extiterunt minorem de Deo recipiunt capacitatem, & ꝓꝑ pauciora intelligunt, vnde minus fęlices sunt, cùm per illud intelligere fęlicitas sit. Hoc modo diuersitas cōcordanda est subapparens, scilicet, quòd omnes, qui in vita ęterna sunt, æquales in fęlicitate sunt: nulli tamen aliquis defectus aut capacitas inexpleta manet, velut in mensuris inęqualibus est. Duorum enim vasorum inæqualiter capacium cùm vtrunque plenum fuerit neutrum ad aliquid amplius potentialitatem, aut capacitatem habet. Inęqualiter enim ista recipiūt, tamen nulli ad maiora capacitas manet. In beatis verò modus iste est: Deus enim illis inæquales de seipso capacitates dedit iuxta inæqualitates meritorum:

D ideo cùm hæ capacitates plenæ fuerint, necesse est, vt magis intelligant quidam beati quàm alij: tamen nullus in potentia ad ampliora intelligenda erit cùm capacitates eorum plenę sunt. Ad argumentationem autem, quàm quidam faciebant, qua probare nituntur, omnes qui in vita æterna sunt, æqualiter Deum ītelligere, & consequenter omnibus ęquam constare fælicitatem, respondendum est. Cùm enim dicunt, omnibus, qui in Paradisi fęlicitate sunt, completas esse potentialitates cunctas, desideria, & capacitates, scilicet, quod tanta intelligunt ad quanta intelligenda in potentia sunt. Sed omnibus hominibus hoc commune est, quòd sint æqualiter in potentia ad intelligēda, quia quamquam non insit omnibus æqualiter in-

E telligere, est tn̄ potentialitas æqualis. Ad intelligendū ergo oēs æqualiter intelligent. R̄ndendū est oēs, potētialitates, atque capacitates intellectuū ad intelligere æquales esse q̄tum ad ea, ad quæ intellectus sunt naturaliter in potētia. Hoc aūt est q̄tum ad omnia entia naturalia. Sunt. n. oēs humani intellectus in potentia ad intelligendum omnia corporalia, & eorū conditiones ac causas, & q̄tum ad hoc dicēdū est, ꝙ sicut potētialitas in oībus intellectibus æqualis est ita oēs in vita æterna ęqualiter intelligūt. Oēs. n. beatorū intellectus cūcta naturalia intelligūt, nec intelligit plura de naturalibus aut acutiꝰ excellentior beatus in tota Paradisi vniuersitate q̄ minimꝰ, q viuēs minimorū ē xtitit meritorū. Hoc mō verū ē oīb' beatis æquā ꝯstare capacitatē

Oẽs beatorum intellect⁹ cũ cta naturalia intelligunt.

atque intelligere, sicut in superiorib⁹ declaratum est. F Præter hanc capacitatem naturalem est quædam alia supernaturaliter collata, quam Deus in præmium beatis concedit, vt eum intelligere clare queant: in hoc autem sicut merita, propter quæ dantur, fuerunt inæqualia, ita & capacitates inæquales fiunt, & consequẽter magis quidam, alij verò minus intelligunt: alij tamen ad maiora, quàm intelligat capacitas, aut potentialitas manet, nec vllus defectus inest.

Quomodo animæ ad receptacula tendant. Cap. CLXXIIII.

CVM autem prælibatis de tribus præcipuis animarum corporibus solutarum receptaculis egerimus, qualiter ad hoc tendant superueniendum est: G propter hoc enim longa nobis ex superioribus de his locis exstitit speculatio. In quo supponendum est, quod in superioribus dicebatur .i. animas bonorum virorũ corporib⁹ solutas sine aliquo onere inexpletæ satisfactionis, mox in æthereas ferri sedes, qui verò in charitate decedentes à corporibus alicuius explendæ satisfactionis onere premuntur, purgatorias sedes petunt tamdiu ibi permansuræ, quousque inexpetam satisfactionem exegerint. Hac autem completa in empyreas euolant regiones. Animæ autem malorum verè mortalibus pressæ, atque impœnitentes de corporibus discedentes, confestim æternis incendijs inuoluuntur Auerni. Modus autem eundi animas ad H ista receptacula vnic⁹ est, quamq̃ termini sint diuersi. In hoc autem sciẽdum est, quòd cùm anima corpore soluta horum receptaculorũ quodcunq; petitura est, non erat opus, vt quis eam illuc ferret quasi ad eundũ opem ferens, ipsa illuc ire impotente. Nam siue sursum, siue deorsum tendẽdum sit, difficultas nulla est: quoniam nulla grauitas dominatur, sicut quibusdam elemẽtorum, ita vt difficilè sit superiora petere loca: sed leuitas ei magna inest, cùm quolibet elemento improportionabiliter excellentior in leuitate sit. Potissimè quoniam humanus spiritus non est virtus fatigabilis, ita vt alicui labori cedat, sicut in expositione quarti Paradoxi inductum est. Anima igitur nullo corporeo instrumento, quo feratur eget. Sic enim ait I Gregorius quarto Dialogorum: Anima vehiculo nõ indiget. Hoc tamen contra virgilianam positionem militat in 6. Aeneidos, & contra Senecæ positionem Tragædia prima, quæ dicitur Hercules furens, carmine 6. dist. tunc enim omnes animas ad inferorum trãsituras sedem, primò stygiam transmeare paludem, aut fluuium, vt quidam vocant, vbi portitor sedet dictus Caron animarum millia pupe vectans. In quibus verum est Virgilium, & magnos Poetarũ alia secreta intellexisse, quæ sapientibus viris patent: hoc tamen vulgaribus suadebant, quoniam & ipsi persuasum sic habebant; Poetæ autem eis aplaudere cupientes hoc Poetico stylo recitantes quasdam alias interdum veritates abscondebant. Propter hoc autem Iuuenalis K Poeta Satyricus increpat Poetas recitantes ista figmenta, quæ incredibilia esse dicit in Satyra secunda, quæ incipit. Vltra sauromatas libet ire, & glacialem, cùm ait.

Esse aliquos manes, & subterranea regna.
Et cecitum, & stygio ranas in æquore nigras,
Atque vna transire vadum tot millia cymba.
Nec pueri credunt, nisi qui nondum ereleuantur.

In quibus Iuuenalis animas sub terra apud inferos non esse dicit, nec portitorem earum, nec pupem, & stygios amnes. Ex prædictis autem illatum patet animabus corpore solutis nullum ad tendendum in debitas sedes adminiculum esse necessarium.

Nunquid animæ corpore solutæ cum receptacula petituræ sunt, illuc paulisper eant. Cap. CLXXV.

AMPLIVS autem in his speculandũ occurrit, an cùm animæ corpore solutæ aliqua receptacula petituræ sunt, illuc paulisper eant. s. prius per quãdam spacij partem motæ, deinde per alteram, an simul illuc tendant transeũdo omnes partes locorum intermedias loco, in quo corpus anima soluitur, & loco, in quo mansuræ sunt: an mox, vt corpora reliquerint nullo interiecto, aut temporis, aut magnitudinis pertrãsire spacio in receptaculo suo sint, scilicet, in purgatorio loco, vel æthereis sedibus, aut æternis gehennæ incendijs. Dicendum autem est animas de corpore egressas aliqua receptacula petituras, non trãsire aliquas particulas successiuè mediorum spaciorum. s. ꝙ dum anima corpore soluta empyreas sedes petitura est, non pertransit aereã regionem, aut sphęrę igneæ globum, nec per magnitudinem profunditatis orbis lunaris, & consequenter per magnitudinem circuli Mercurij, nec per alios intermedios orbes vsque ad empyream regionem: sed mox, vt de corpore egressa fuerit, in empyreo incolatu est. Sic quoque cùm anima ad stygias tendit sedes: non transit per totam terræ magnitudinem, & grossiciem vsque ad abyssum in ipsas tartareas regiones, sed nullo horum pertransito mox, vt à corpore egreditur in gehenna est. Hoc autem non, quia anima sit tantæ agilitatis, vt in instanti quasi omnia hęc spacia pertrãsire queat. Sed quia nullum horum locorum trãsit, quin potius mox, vt à corpore egressa fuerit nullo pertransito in suo receptaculo quo mansura tendit, est, scilicet, in inferno, aut purgatorio loco, vel æthereis sedibus: velut si empyrea sedes, purgatorium, & gehenna immediata essent corpori, de quo anima humana egreditur. Anima enim cùm sua petit receptacula, non transit loca media, non tanquam compendio vti vellit; sed quia etiam si cuncta transire voluerit impossibile est. Nam si media loca sibi pertranseundum esset, necesse erat, vt moueri posset: animam tamen corpore solutam moueri impossibile est. Ratio huius est, quoniam si anima per omnia media loca interiecta corpori, de quo egreditur, & receptaculo, in quod tendit moueretur, necesse erat, vt motus iste continuus, vel discõtinuus foret, scilicet, quia aut per omnes partes medij nulla intermissa moueretur, aut nequaquam. Si autem dicamus non moueri per omnes partes medij, sed cũ nunc staret in vna, confestim staret in alia distantia inde medijs non pertransitis nõ erat iste motus, quoniam in motu ponitur medium, per quod fit motus, & termini, & in terminis nullus motus fit: sed tota substantia motus in medio est: hic tamen termini sunt, medium autem nullum est. Si autem dicamus motum animæ per spacium cõtinuũ fore. s. vt transeat singulas partes medij, sequeretur, ꝙ anima quantuncunque velociter moueretur, nõ possent pertransire in decem millibus annorum quantitatem vnius digiti in latitudine. Hoc autem patet, ꝗa mobile corpus pertransit singulas partes medij, & replet sua magnitudine singulas partes mediorum locorum, cùm motus localis sit secundùm acquisitionem continuã locorum, & deperditionem locorum, anima autem indiuisibilis est, necesse est igitur, vt oĩa indiuisibilia media pertransiret. Non.n. potest anima pertrãsire per diuisibilia locorum cũ indiuisibilis sit, & non occupet magnitudinem. Necesse est igitur, vt cùm continuè transierit, transeat per omnia indiuisibilia medij. Et quia nulla pars spacij est quantuncunque parua, quæ in infinitum diuisibilis non sit, iuxta Arist. sententiam in 2. & 6. Physi. necesse est, vt anima

Cur anima moueri nõ possit.

ſemper mota nunquã cõpleret vnam particulã ſpacij tranſeundo quantuncunq; parua foret. Nam ad tranſeũdum illam neceſſariũ erat infinitum tempus,cũ in qualibet parte magnitudinis infinita indiuiſibilia ſint. Infinitum etiam impertrãſitum eſt.i. impertranſibile iuxta Ariſtot. Patet ergo animam nullatenus moueri poſſe per aliquod ſpacium diuiſibile, ſiue continuus motus ille ſit,ſiue diſcõtinuum ponere maluerimus: motus ergo per ſe in anima localiter impoſſibilis eſt.

Rationes aſſerentes animam nullatenus moueri. Cap. CLXXVI.

HIS autem adijcitur animã nullatenus moueri: nam omne,quod mouetur,ſ'm doctrinam omnium de natura loquentium, partim eſt in termino à quo & partim in termino ad quẽ: animam tñ partim eſſe in termino à quo,& ad quem impoſſibile eſt: animam igitur moueri patet impoſſibile. Quod patet, nam cùm anima alicubi fuerit,neceſſe eſt eam eſſe in indiuiſibili,cũ non poſſit maiorem occupare quantitatem, q̃ ipſa ſit,ſi ipſa indiuiſibilis ſit: ergo repugnat ei eſſe ſimul in parte termini, à quo & in quem: qm̃ ſic eſſet in diuiſibili,cui pars & pars diuiſionem dicãt: impoſſibile ergo eſt animam moueri. Amplius aũt cum aliquid mouetur,tranſit per omnes partes ſpacij illius,per quod mouetur: animam autem trãſire per aliquam partem ſpacij,per qđ moueri debet,impoſſibile eſt: ergo moueri eã nullatenus continget. Quod autem non poſſit anima tranſire aliquã partẽ medij, per quod tranſitura eſt,patet: nam aut mouetur cõtinuè,aut diſcontinuè. Non quidem diſcontinuè,quia iſte non erat motus,cũ non trãſeatur ꝑ aliquam partẽ medij,ſed cũ mobile fuerit in aliquo termino confeſtim erat in altero,quod magis vocaretur mutatũ eẽ. Si autem dicamus motũ iſtum ꝯtinuũ eſſe,neceſſe ẽ, vt anima tranſiret omnia indiuiſibilia media, vt ſupra inducebatur: ſed hoc impoſſibile eſt, quia iſta indiuiſibilia ſunt infinita, infinitũ aũt impertranſibile eſt, vt patet in 6.Phyſic. Sed adhuc relicto hoc incõuenienti, quod ſupra inductũ eſt,aliud apparet: nam dato ꝙ aĩa poſſet tranſire ꝑ omnia indiuiſibilia, quæ ſunt in medio,tñ non tranſiret per mediũ. Nam tunc anima iſta non tranſiret ſuper aliquas partes diuiſibiles magnitudinis pertrãſibilis,ſed ſuper indiuiſibilia eius,quæ ſunt puncta. Indiuiſibilia aũt non ſunt partes continui, & diuiſibilis: nam totũ in partes ſuas reſoluitur,& ex eis conſtat per compoſitionem, nullum tñ continuum componi poteſt ex indiuiſibilibus,nec reſolui in indiuiſibilia,vt inducit Ariſt.6. Ethic. cap.1. Siquis igitur ſolum tranſeat ſuper omnia indiuiſibilia alicuius magnitudinis,non trãſit ſuper aliquam partem illius magnitudinis. Nam oĩa indiuiſibilia ſimul ſumpta alicuius magnitudinis non ſunt partes illius magnitudinis,aut vna pars ſaltem: non poterit ergo anima moueri ſuper aliquod ſpacium,cũ nullas illius ſpacij partes pertranſire queat. Amplius verò animam continuè moueri ꝑ aliquod ſpacium impoſſibile eſt: nam dato ꝙ tranſiret per omnia indiuiſibilia, quæ ſunt in medio,non tranſibat continuè per medium. Nam in magnitudine,quæ diuiſibilis eſt, inter duo indiuiſibilia ſemper ponitur aliquid diuiſibile, ſicut linea inter duo puncta,ſiue copulantia,ſiue terminantia,quæ indiuiſibilia ſunt ſemper cadit linea media, quæ diuiſibilis eſt. Nequaquam enim copulantur ſibi inuicem duo puncta: non enim eſt poſſibile,nec imaginationi ſubiectum cognito quid ſit punctus. In ſuperficiebus quoque inter duas lineas in tranſuerſo ſemper ponimus mediam ſuperficiem. Nequeunt enim duæ lineæ ſecundùm latera ſibi copulari, cùm eis latitudo

A nulla inſit. In corporibus quoque inter duas ſuperficies in tranſuerſo ſemper corpus collocamus. Si ergo anima moueretur per oĩa indiuiſibilia alicuius ſpacij, quia inter indiuiſibilia duo ſemper eſt aliquod diuiſibile medium, ſuper diuiſibilia autem non tranſit aĩa, ſequitur neceſſariò motum animæ nõ eſſe continuũ. Quo infertur motum nequaquam eſſe, quia motus continuus eſt,diſcontinuus autem nũquam erit, ſicut tempus, & magnitudo continua ſunt, & ſeinuicem conſequũtur,ſcilicet,motus magnitudinem,& tẽpus motum,iuxta Ariſtot. ſentẽtiam in 3.& 5.& 6.Phyſi. Eadem etiam aliorum de natura loquentium ſententia eſt. Ex his ergo patet impoſſibile eſſe animam per aliquod ſpacium moueri. Quo infertur, quod ſupra
B dicebatur.ſ.ꝙ cùm anima de corpore egreditur,non tranſit per loca interiecta inter corpus, à quo egreſſa eſt,& receptaculum quod petit.ſ.empyreum locum, purgatorios ignes, aut ſtygium carcerem.

Impoſſibile eſt animam per ſpaciũ moueri.

Quomodo anima moueatur. Cap. CLXXVII.

EA autem,quæ prælibata ſunt,in animabus ſolutis à corpore locum tenent,quoniam per ſe moueri nequeunt media ſpacia trãſeundo,quæ tamen in corporibus ſunt,per ſpacia mouentur omnes partes medij tranſeundo,non quidem quaſi ipſę per ſe per totũ medium tranſire poſſent,ſed quia in corporibus ſunt. Corpora autem propriè mouẽtur, & quia neceſſe eſt
C animam eſſe vbicunq; corpus fuerit,dum ei vnita eſt, neceſſe eſt animã localiter moueri corpore mutante loca. Hic autem motus in anima non eſt per ſe, ſed per accidens: quia iuxta Ariſt. ſententiam motus nobis mouẽtur omnia,quæ ſunt in nobis. Et ſicut animam in corpore formaliter vnitam manentem moto corpore moueri dicimus, ita ſi alicui alteri corpori ad mouẽdum vniatur, moto illo ipſa quoque mouebitur. Velut ſi aliqua anima humana corpore egreſſa lapidem aliquem, vel lignum per aerem, vel ſuper terram moueret, quia corpus illud motum cõtinuè, & propriè mouebatur,neceſſe erat animam ei ad mouendum vnitam continuè moueri, ſed corpus illud per ſe anima verò per accidens. Hic iſdem modus
D motus in angelis eſt: nam angelus in ſubſtantiæ ſuæ ſimplicitate manens,niſi aliquod corpus aſſumpſerit, aut alicui ad mouendum ſe vnierit,moueri non poterit per medium, ſed nunc ſtabit in vno puncto medij,& immediatè nullo pertrãſito medio erit in quocunque alio loco quantuncunque diſtet. Et ſi vellet angelus manens in ſimplicitate ſuæ naturæ moueri per totum medium tranſeundo ſingulas partes, erit ſibi impoſſibile: repugnat enim ſimplicitati, & indiuiſibilitati naturæ ſuæ. Omnia enim inconueniẽtia, quæ de anima inferebantur ad hoc,ꝙ non poſſit tranſire per medium,de angelo quoque inferentur, quoniam ambo ſimplicis, & ſpiritualis naturæ ſunt. Sed mouetur angelus,vt de anima dictum eſt.ſ.ꝙ nunc ſit
E in vno pũcto,vel loco,& nullo medio interiecto, nec ꝑ tranſitis aliqbus ſpacijs ſtabit ſi voluerit ad ducenta millia leucarũ. Nec magis angelus morabĩ tranſiens ducenta millia leucarũ, q̃ tranſeundo vnũ digitum in trãſuerſum. Cauſa huius eſt,qa nõ trãſit ꝑ totũ ſpaciũ mediũ. Nam ſi angelus ꝑ oẽs partes mediorũ ſpaciorum trãſiret,q̃q̃ velociſſimè moueretur: neceſſe erat eum amplius morari ꝑtrãſeundo magnum ſpacium, quàm paruum: quia tñ angelus nõ tranſit per aliquas partes mediorum ſpaciorũ,nihil magis moratur tranſeundo decem millia leucarum, q̃ ſi tranſeat digitũ in tranſuerſum. Si tñ angeli corpora aerea ſibi ſumpſerint, pauliſper mouebuntur trãſeundo omnes partes medij quemadmodũ tranſeunt ipſa corpora,q̃ aſſum

Angelus niſi corp⁹ aſſumpſerit moueri non poteſt.

Angel⁹ ita velociter ꝑ tranſeat magnum ſpacium ſicuti paruum.

pserint. Sic apparet de tribus angelis, qui in effigie virorum ad Abraham venerunt sedentem in conualle mambre sub illice. Hi enim tres ibant contra Sodomam, & Abraham recto itinere procedebat cum eis, vt patet Gen. 18. ca. horum autem duo angeli introieret in ciuitatem Sodomorum eadem die ad vesperũ procedentes itinere tãquam viri, vt patet Gen. 19. Sic quoque patet de Raphaele angelo, qui duxit Tobiam iuniorẽ in ciuitatem Rages per multa terrarum spacia, & reduxit, ambulãs cum eo in forma viri, vt patet Tobiæ 5. & 6. cap. Nec duntaxat Angeli suscipientes humanas effigies, in quibus alijs hominibus homines videãtur moueri quæunt: sed etiam cum nullo corpore sumpto applicant se alicui corpori, quod extra ipsos est, & illud mouent. Velut si quis Angelorum lapidem vnum, aut hominem moueret, necesse enim tunc erat, vt Angelus continue moueretur, sicut mouebatur homo vel lignum: quia Angelus illi corpori moto applicitus erat tanquam motor mobili: Hoc modo Angelus quidam mouit Abacuc à Iudæa vsq; in Babylonem pendentem in capillo vno vrticise, & posuit eum super lacum leonum in Babilone cum alueolo suo, in quo cibos messoribus deportabat: quos Danieli in lacu posito protulit. De quo Danielis 14. cap. Hoc modo Angelus quidam mouebat columnã nubis præcedentem Iudęos exeuntes de Aegypto per desertum, & sicut nubes illa paulisper mouebat, ita & Angelus ille transiens omnia loca, quæ nubes illa pertransiret: de quo Exo. 14. In quo apparet illos nimis errare, qui dicunt animas de corpore egressas aliquantum spacij manere quousque ad receptaculum, quod petunt accedunt, scilicet Aethéream regionẽ, vel Gehennã aut purgatorios ignes, & quòd omnia intermedia loca inter corpora à quibus egrediuntur, & receptacula, ad quæ tendunt, pertranseant.

Nunquid quando animæ corporibus solutæ petunt receptacula aliqua eis ianua reseretur. Cap. CLXXVIII.

IN prædictis alia subapparet ambiguitas, scilicet, an quando animæ corporibus solutæ æthéream sedem petunt, aut Gehennę loca, vel purgatorios ignes, aliqua eis ianua reseretur, qua illuc introeant. Cui respondendum est, nullam huius portam, nec esse, nec aperiri. Primò autem circa inferni loca speculandum occurrit, idem circa purgatorium locum, & puerorũ lymbum, hæc enim sibi loca contermina sunt in corde terræ, quod infra nos est, vt in prioribus probatum est. Iter autem ad ista pænalia loca est per viscera terræ, scilicet si quis illuc tendere deberet viator, necesse erat terram scindi, aut aliquem magnum patere hiatum vsque ad locum, in quo pænalia ista receptacula sunt. Cùm tamen animabus damnatorum ad stygias sedes descendendum est, nulla terræ vorago aut fenestra magna, vel parua aperitur: qua iter animabus pateat vsque in pęnalitatum loca, nec ab antiquo aliquid tale conditum est. Hoc autem dupliciter patet: primò quidem ex his, quæ supra inducta sunt, scilicet, quòd cùm animæ de corporibus egressæ receptacula sua, Paradisi, aut Auerni, vel purgatoriæ clementiæ petiturę sunt, nõ transeunt spacia media, sed mox vt à corporibus egressæ fuerint, in inferno sunt, aut in æthérea sede. Hoc ergo consistente nullius fenestræ vsus necessarius est, vt infernus aut aliud animarũ pateat receptaculum. Porta quippe in Gehenna necessaria esset, vt illi, qui foris manerent intra reciperentur: sed vt inductum est, anima infernam petitura mansionem mox vt corpore soluta fuerit, intra ipsa Gehennæ incendia conuoluta est. Porta ergo in inferno nulla expedit aut aliqua vorago, vel hyatus. Secunda ad idem ratio est, quoniam porta fit, vt aliquid introeat, quòd non existente porta, vel hiatu ingredi non valebat: animæ tamen, & cuili bet spiritui æquæ facile est per lapidem aut parietẽ, vel lignũ introire sicut per patentem ianuam: non oportebat igitur nec qualitercunque expediebat, vt ianua quæcunque in inferno pateret, qua ingressuris animabus iter panderetur. Quod autem animabus æquę facile sit lapidem, aut parietem penetrare sicut per portam transire, patet, quia causa quare homini peruium non sit lapidem aut parietem penetrare, sicut per portam aditus patet, est resistentia vnius corporis ad alterum. Quodlibet namque eorum diuisibile est dimẽsiones habens: sed nequit fieri penetratio dimensionum, iuxta Arist. doctrinam quinto Physicorum. In animabus autem è contrario accidit: quoniam anima dimensiones nullas quantitatis habet, quam ob rem nullum corpus occupare potest, nec est in hoc penetratio dimensionum: nam anima ĩdiuisibilis est: ideo sibi indiuisibile competit in transitu: nam nec ipsa corpora penetrabit, nec ei corpora vllum præsta bunt impedimentũ. Quãq̃ igitur anima Gehennalem petitura sedẽ totũ mediũ pertransire, non erat necesse aliquas esse fenestras factas, aut hiatus terræ, q̃bus animabus ad viscera terræ, & tartarea regna pateret accessus.

Obiectio contra prædicta. Cap. CLXXIX.

CONTRA hæc aũt aliquis molietur inducere nitens viã esse, qua eatur in tartareas sedes, & portas, quibus illuc introitus sit. Sic enim ponit Virg. in 6. Aeneidos, vbi latissime descensum describi Auerni, & loca, quibus illuc eatur atque locorum conditiones. Loquitur aũt primo de hoc Sibila Cumœa, vel Erythrea vt alij appellare volũt. Hęc enim Eneã ad inferos descendentem dirigebat dicens.

Tros Anchisiade, facile descensus auerni.
Noctes atque dies atri patet ianua Ditis,
Sed reuocare gradum superasque euadere ad auras,
Hoc opus hic labor: pauci quos æquus amauit
Iuppiter
Aut ardens euexit ad æthera virtus
*Dijs geniti potuere, tenent media omnia sylu*æ
Cociusque labens sinu circunuenit atro.

In quibus Sibyla ad Eæneam loquitur dicens. Tros, idest Troiane Anchisiade .i. fili Anchisę. facile est descendere ad Auernum. Ianua quippe Ditis principis inferorum diebus, & noctibus paten s est, sed redire ab inferis ad videndum cœlũ, & spirandas istas auras labor est, & rarissimi possunt nisi filij deorum, & hi, qui propter magnarum virtutum excel lentiam in sydera translati sunt, quos semideos appellauit gentilitas, & in circuitu huius Auerni quidam fluuius niger est cocytum illum appellauit antiquitas. De portis quoque, & descensu ad inferos euidentius idem Virg. agit in eodem sexto Eneidos dicens.

Hinc via tartarei, quæ fert Acherontis ad vndas
Turbidus hic cœno, vastaque voragine gurges
Aestuat atque omnem Cocyo eructat arenam.
Portitor has horrendus aquas, & flumina seruat.
Terribili squalore Charon.

Ecce .n. descẽsum, & flumina posuit circũdantia regionẽ inferorũ, & ipsum animarũ portiorẽ, qui Charon dicitur. Hanc eandẽ sententiam de via, & descensu ad inferos ponit Seneca in tragedia prima, quæ dicitur Hercules furens in carmine sexto, vbi introducitur rex Amphitrion quærens à Theseo consorte Herculis de descensu ad inferos, & portis.

Idem

Idem quoque Ouid. Metha. lib. 4. cum de infernorũ si tu agit, scilicet.

Est via decliuis funesto nubila saxo
Ducit ad infernas per muta silentia sedes,
Styx nebulas exalat iners, vmbræque recentes
Descendunt illac simulacraque functa sepulchris,
Palor hyemsque tenet late loca senta, nouique
Qua sit iter manes Stygiam quod ducat ad vrbem
Ignorant, vbi sint nigri fera regia Ditis
Mille capax aditus, & apertas vndique portas
Vrbs habet.

Quorum sententia est: via, qua itur ad inferos, & decliuis, idest descendens, & nebulosa operta fagis tristibus, atque loca itineris muta sunt, qm̃, & si ibi multi sint, nemo tñ loquitur quidquam: ibi enim fluuius vel lacus, vt aliis placet: styx dicta est, quæ nebulas exalat. illuc enim descendunt animæ recenter egressæ de corporibus, & figurę corporum, quæ manent in sepulchris. Hęc loca itineris spinis plena atque palida sunt faciem prætendentia hyems, animæque nouiter solutæ corporibus quò ad vrbem infernam pergatur: iter ignorantes per syluas vagantur errantes. Habet tamẽ ciuitas illa mille itroitus, & amplissima receptacula: omnes autẽ qui poeticè loquũtur, hunc sequuntur modum ponentes iter ad inferos, & portas, quibus illuc introeatur animabus: ergo introeuntibus loca inferorum portam assignare necesse est.

Responsio obiectionis motæ præcedenti capitulo.
Cap. CLXXX.

HIS rñdendũ est, non esse hanc poetarum intentionẽ, q̃ in cortice literæ designetur, cũ officium poetę sit veritatẽ quibusdã exquisitis modis loquendi palliare: sed q̃dam alia intelligebat secreta, de qbus per singula dici non expedit. ampliorem. n. illa operis facerent diffusionẽ, sed ista propter vulgares sic enarrabant, quæ vulgaribus credita erant, & ipsi poetæ iõ proferebant exornantes, vt sic quoque veritas putaretur. Et q̃q̃ quædam horum à poetis sic vt dicebantur credita esse fateamur fortassis, inconueniens nullum erit, qm̃ ampliores interdũ insanias ex intentione protulerunt, nec quidem ipsi duntaxat, sed ẽt Phylosophi, qui veritatem quoad eis facultas fuit inquirere molliti sunt, in plerisque defecerunt, vt ab Arist. multotiens eorum antiquæ improbatur positiones. Quocunque igitur poetæ ista protulerint siue ex intentione, siue vulgaribus suadentibus, recipiendi non sunt, qm̃ rationes in eos necesse militant, vt inductum est. Adhuc aũt quispiam obijciet non solum poeticis fultum esse dogmatibus inferorum loco portas habere, & viam qua illuc tendatur, sed, & hoc experientia teste cognoscitur. Nam in insula siculorum mons Etna famosus est, in quo ruptura quędam grandis est, q̃ os esse inferni vulgaris sententia prodit. Est quoque Vulcanus mõs terræ eiusdem, in quo ruptura similis est: huic fidem accommodant: qm̃ per has terræ rupturas ignium eructationes magnæ fiunt. Addunt quoque in his gemẽtium animarum audiri lamenta. His respondendũ est, rupturã Etnei montis, & Vulcani similiumque non esse inferni voragines, aut patentes portas, nec ignis q per eas erumpit de infernis sedibus prodit, sed sunt aperturæ quas ignis in ipsis terræ visceribus conceptus facit exurens atque consumens qui in sulphurea natura ortum habuit. hoc latius supra inductum est cũ de inferni locis, ageretur. Cùm verò dicũt gementium animarum eiulatus resonare, dicẽdũ est esse falsum: nã, & si ibi infernus esset, voces

A tñ audiri aut formari non poterant. Quod patet, qm̃ voces in organis vocalibus duntaxat fiunt, cũ ille, qui vocat debet organa vocalia habuere, vt ait Aristo. in 2. de Anima. animabus tñ à corporibus seiunctis sicut in inferno manẽt, vocalia organa nulla insunt, qbus voces formare quæant: voces ergo nullas formãt. Anime in inferno clamare nequeunt Si quis vero dicere velit facultatẽ vocandi animabus manere apud inferos: nam, & si corpora cõnata sibi tunc vnita non habeant: possunt tñ formare corpora de aere in quibus formabunt voces. Ad hæc autem dicendum patet, animabus in inferno nullam esse potestatẽ vocatiuam, nec corpora aerea coniuncta habent, in quibus vocare possint. Corpora namque aerea ad aliquam specialẽ operationem assumuntur:
B sed in inferno nulla videtur necessaria operatio, propter q̃ corpora recipere debeant, imò nullam habent operationem præter recipere pęnas, corpora igit̃ non assument. Amplius autem, & si animæ, quæ apud inferas sedes manent, aerea corpora fabricantes sibi suscipierent, Deus quoque eis quantum agere possent, agere sineret, non possent in assumptis corporibus manere apud inferos. Corpora quidem aerea ad aliquam soliditatem condensata humida atque tenera sunt: in igne ergo gehennę manere non possent, sed mox consumenda erant: est enim ignis Gehennę vorax valde: omniaque hmõi corpora velociter deuastaret. Non videtur ergo vllatenus, vt animę in inferno vocare quæant. Cùm verò quidam in voragine
C Etnæ montis, & Vulcani aliorumque similium gementiũ animarũ audiri lamenta afferunt, respõdendũ est hanc fictionẽ esse dicẽtiũ: nihil quippe tale est.

Obiectio contra prędicta, & quædam alia.
Cap. CLXXXI.

ADhuc aũt quispiam ad p̃dictam insistet non solũ ex poeticis atque vulgaribus fulcimentis patere inferorum vrbem portis, & voraginibus patere atq; clausuris interdum: sed hoc ẽt elici ex sacræ scripturæ testimonijs. Sic enim Dauid Psalm. 23. scribit dicens: Attollite portas principes vestras, & eleuamini portę æternales, & introibit rex gloriæ. Hoc autem
D Ecclesia intelligit atque recitat de portis inferorum, & dęmonibus claudentibus illas, & Christo descendente atque confringẽte vectes eius, dęmones autem harum portarum principes appellantur, quia ipsis locus ille inhabitãdi, & animas miserabiles loco illi mãcipatas puniendi potestas data est. Amplius quoque appareret ĩfernorum loca portas habere, & vias illuc deducentes: sic enim in agenda pro mortuis in quodam responsorio cantat Ecclesia, scilicet: Libera me Domine de vijs inferni, qui portas æreas confregisti, & visitasti infernum. ecce enim inferni portæ æreæ prædicantur, & vias illuc perducẽtes habere. Idem aũt Isa. 5. ca. dicitur: Propter hoc dilatauit infernus animã suam, & aperuit os sinum sine termino. Ecce enim
E os inferni dilatatum patet. Christus quoque inferni portas conmemorat. Sic patet Matthęi 16. cap. scilicet: Tu es Petrus, & sup hãc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferni non præualebunt aduersus eam. Infernus ergo portas habet, & illuc perducentes vias. Huic autem respondendum, quod, & si ex verbis sacræ scripturæ inferni videatur infernum vias habere, & portas, non est tamen iste sensus, qui in literæ cortice sonat: sed ad sensum allegoricum ista verba referenda sunt: multa nempe in sacra scriptura sũt, quę secũdum literæ corticem intelligi nullatenus valent, sed ad allegoriam pertrahenda sunt. Sic enim vt in plurimum in prophetis est, qui in sensu parabolico loquuntur, sed ad quendã aliu sensum reducunt.

Sic autem in his intelligendum est nullas esse inferni F
portas, nec voragines patentes, aut itinera: sed scri-
ptura vocat inferni portas vel seras conformans se mo
do vulgaris locutionis, innuens infernorum sedes ob
seratas validis portis, & vectibus fore, vt significetur
difficultas exeundi. Et quoniam, qui gehennalibus
incendijs semel mancipatur, nunquam inde exit, vo-
cantur portæ inferni ęternales, idest in æternum clau
sæ manentes, atque continentes nequis exeat. Sic.n.
patet Psal. 23. Eleuamini portę æternales, & introibit
rex gloriæ. Et q̄m durissimum erat cuique semel ma
rienti apud inferos egredi inde: positum est has por-
tas durissimas esse. Et quia durissimorum calibs esse
videtur, de ære positæ sunt. Sic enim vocat Ecclesia G
portas æreas in responsorio pro mortuis dicens: Li-
bera me Domine de vijs inferni, qui portas æreas cō-
fregisti: Quod autem hæc testimonia sacræ scripturæ,
in quibus infernus portas habere dicitur, s. in allegoriā
accipiendæ sint, ex eisdem patet: nam in auctoritate
Isaiæ dicebatur. Propter hoc dilatauit infernus ani-
mā suam, & aperuit os suum siue vllo termino. Hic
dicitur animam inferni esse quod manifeste falsum
est: anima namque in solis animalibus est, infernum
aūt nemo animal appellabit, qui quicq̃ sapiat: sed vo-
catur anima desiderium deuorandi animas defuncto-
rum. Os aūt dicitur apertum sine termino, vt signet
ampla receptio animarum. s. quòd multæ reciperen-
tur, quam ob rem apertum os sicut in animalibus esse
debet. Idem aūt ex auctoritate Saluatoris Math. 16. pa H
tet: dicitur enim. Et portę inferni non præualebunt
aduersus eam. Ex quo patet euidenter portas inferni
nequaquam pro portis assumi: quoniam istæ portæ
non præualebunt, in quo innuitur aliquas vires anima
tæ rei ad inuadendum, & pugandum habere: sed por-
ta animatum nihil est, cui præualere aut sucumbere
insit, inanimatis enim rebus nulla talis inest actio: Ex
verbis tñ Saluatotis aliquas vires inesse patet portis in-
ferni ad prężualendum. Nam, & si non præualeant
cōtra Ecclesiam, quia Christus eam fundauit, aliquo
modo tñ præualere poterant, & vires eis ad pugnan-
dum inerant. Si autem portæ istæ essent materiales,
de quibus verum esset, ꝙ præualere non possent, ver-
ba Saluatoris superfluè dicta viderentur. Nam mani- I
festum videbatur, quòd portæ quæ materiales sunt,
nullatenus præualere possent. Velut si quis diceret
puluerem terræ nō præualiturum contra Ecclesiam.
prorsus.n. superfluè dictum videretur. Christus tamē
sup̄fluè nihil diceret: nefas.n. hoc est dicere: necesse est
igitur, vt portę illæ, de quibus Christus loquebatur
aliquatenus contra Ecclesiam præualere possent, nisi
ipse faceret: portis autem materialibus hoc impossi-
bile est conuenire, cùm nulla eis correspondeat actio
quia nihil animatū sunt. Necesse est igitur hanc Chri
sti auctoritatem non intelligi de portis inferni natu-
raliter sumptis: sed necesse ē vti allegoria, ita vt por
tæ inferi aliquid spirituale sit, s. tentationes dęmonū,
quæ ad hoc nitūtur, vt totam à fundamentis subuer K
tant Ecclesiam. Vocant̄ quoque portæ inferorū per-
secutiones terrenorum principum in Christianos ad
deletionem nominis Christi debachantiū, compel-
lentiūque Christicolas ad infanda sacrificia idolorū
sub capitali sententia. Vocantur quoque portæ in-
feri versutiæ hæreticorum contra catholicos ad veri-
tatē catholicā subuertendam: hæc.n. oīa inferorum
portæ sunt: qa ipsa sunt principiū ꝑditionis æternalis
in Gehennam. Hę autem simul portæ inferi, aut q̄uis
earū non præualuerūt ꝯtra Ecclesiam Christi. Vniuer
sæ enim q̄m dęmonū molimenta erant corruerūt. Ex
p̄dictis illatū patet, hęc sacræ scripturæ testimonia cū
conuenienter exponantur non inducere Gehennali-
bus sedibus portas vllas aut ora esse. Inconcussa ergo
manent quæ dicta sunt, scilicet nulla itinera ad infer-
nas sedes perducentia esse. nullasque portas, aut seras,
vel patentes voragines, quæ ora appellamus. Nulla
enim via animæ in æterna incendia tendunt, nullas-
que ad ingrediendum portas habent, nullisque indi-
gent. Quod si stygię vrbi aliqua perductiua illuc via
esset, aut porta, vel patens vorago, non erat necesse, vt
illac animæ stigijs incendijs mancipandæ pergerant
nec per patentes introirent portas. æque enim eis li-
berum erat atque per facile per totam terrę grossi-
ciem nulla data via, aut patentibus ingredi portis, si-
cut si via latissima existeret: atque amplissimæ, & sem
per patentes portæ, ex rationibus supra tactis. Pri-
mò quidem quoniam per medium non transeunt:
ideo via eis nulla necessaria, imò nec possibile est. cū
via medium inter terminos dicat. Secundo quidem
quoniam, & si daretur vllatenus animas transire per
medium, tamen nihil eis mediantia corpora præsta-
bant impedimenti, cùm anima indiuisibilis sit, & di-
uisibili spacio transitura non egeat.

Quomodo anima à corpore egrediatur cū soluta fuerit corpore.

Cap. CLXXXII.

DE anima autem in prælibatis dictum fuit quòd
quęlibet loca transire nullo penitus impedimen
to obsistente: an clausa, vel aperta sint. Et sicut de
anima dicuntur relata ad alterum, scilicet ad altera
corpora, ita si eam ad corpus, in quo est conferamus,
scilicet, quòd cùm anima per mortem à corpore sol-
uitur, potest egredi per partes apertas sicut ꝑ os, & na
res: aut per partes clausas, vt per dorsum, & latera,
manus, caput, & pedes. Multumque errare probā-
tur, qui morientibus animas solutas ore semper exa-
lari dicunt, vel vt si ille locus transitus earum sit non
enim magis egreditur ore quàm per cœteras corpo-
ris partes. Imò si strictius propriusque loqui velimus,
anima, nec per os, nec per quascunq; corporis partes
à moriente emittitur, quamquam eam egredi am-
biguum non est. Emitti quippe animam per os, aut
cœteras corporis partes est transire per medium, sci-
licet per os aut per grossiciem cœterarum particula-
rum corporis, sed cùm armonia corporis humani,
secundum quam anima in corpore constat, perit,
moritur homo, qui per hanc duarum partium vnio-
nem consistit, & mox nullo facto anima in Gehenna
li supplicio, aut æthera sede, vel purgatoria clemen
tia collocata est, nec transit per corporis particulas, si-
cut nec transit per locorum mediorum spacia. In
hoc etiam nimis delirantes arguuntur, qui fatentur,
& astruunt infandissimi Iudæ animam per os emit-
ti non debuisse cùm perijt: quia osculatus fuerat Sal-
uatorem nostrum, quando eum prodidit militibus
missis à principibus sacerdotum, vt tenerent eum.
Ipse enim eis signum dederat, dicens: Quemcunq;
osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Iesus quoque
ait: Iuda osculo tradis filium hominis? De his Matt.
vigesimo sexto, & Marc. decimo quarto, & Luc. vi-
gesimo secundo. Sed cùm moriturus fuit anima in-
digna egredi per infandum illud os, quo nostrum ꝓ-
diderat redemptorem, non potuit, sed per ruptionē
viscerū emissa est: vnde crepuit medius, & effusa sunt
viscera eius. sicut patet actuum. j. cap. Ideo hi asserūt
Iudā mediū crepuisse, & effusa esse viscera eius, vt ani-
ma, quę per os egredi nō poterat, per vētris egrederet̄
rupturā. Isti.n. in multis delirant, primò quidē in fun-
damēto horū: supponunt.n. ꝙ anima à corpore in oī-
bus morientibus soluēda ꝑ os emittatur, qđ falsum est.
Nam

Marginal notes:

Qūo sacra scriptura dicat inferni portas cū nullæ sint.

Quid per portas inferi voluerit Christ⁹ in Euangelio.

Arguitur quorundā opinio de anima Iudæ.

Nam vt prælibatum est, nihil magis per os anima egreditur morientium, quàm per cęteras corporis partes, quin potius si rectius dicere maluerimus, per nullam totius corporis rupturam, aut partem anima ęgreditur. Errant & vlterius dicẽtes animã Iudæ coactam fuisse ꝑ viscera effusa prodire: quia per os aditus ei non patuit: quod absurditatis magnæ conuincitur: nam, & si anima per viscera egressura foret, non erat necesse vllam fieri rupturam, aut viscerum effusionem. Anima quippe indiuisibilis est, nullã obtinens quantitatem, tam ampli igitur patentis hiatus ad eius emissionem opus non erat: quin potius nullius aperturæ. Nam per quamlibet partem, etiam si minima esset, concesso minimo dato egredi posset, cùm ipsa sit minus quolibet minimo in quantitate dato, vel qualitercũque assignabili. Vnde impossibile prorsus est, ideo fuisse effusionem viscerum factam, quoniã ipsi aliter aditus non pateret. Amplius aũt concesso, ꝙ anima per aliquam partem corporis patentem exitura foret, qua non aperta necesse esset alicubi fieri rupturam, non infertur, ideo necessariam fuisse viscerum effusionem, quia per os aditus non patebat. Multa quippe patẽtia pręter os in corpore humano sunt. poterat nempe ei per aures aditus esse, idẽtidem quoque per nares, per oculos etiam cùm lachrymæ, quæ corpora sunt, per oculorum fundũtur quasdam aperturas. Poterat quoque per quemlibet inferiorum hiatum libere emitti. Amplius quoque, & si cuncta memorata deficerent, posset & per porosas corporis partes ęgredi: per has enim humores, qui corpora sunt ęgrediuntur. Patet igitur Iudam non crepuisse medium, nec ideo effusa esse viscera eius, quia anima, quæ per os emittenda erat. per viscerum effusionem exiuit. sicut isti ad pauca aduertentes confingũt. Sed ruptura, & effusio hęc viscerum in pœnam Iudæ data est atque in æternam ignominiam, vt sicut infandus ille, atque virorum pessimus contra fas nostrum prodiderat redemptorem, eiusque præter hoc singularem dominum: ita ignominiosæ mortis perpetua macula notaretur.

Quomodo animabus ad empyream sedem perduci conueniat fęlicitandis. Cap. CLXXXIII.

NVNC autem cum in prælibatis expositum sit, nullam esse determinatam animabus viam, qua ad inferorum sedes properandum sit, nullasque miserabile huius, & dolentis vrbis portas, aut aditus, de æthereis sedibus dicendum erit, qualiter animabus illuc perduci conueniat fęlicitandis. De purgatorio autem loco, & puerorum lymbo atque sinu Abrahã inquiri specialiter non oportet: idẽ quippe animabus modus perueniendi illuc constat, sicut de stygia sede dictũ est, cũ isti quatuor gehennales recessus cõiuncti sint, vt pręposítum est. De sede igitur empyrea dicendum est nullam esse in cęlo portam, qua animabus ad fęlicitatem Paradisi introitus sit: nullam quoque esse illuc perducentem viam, quæ per aeream regionem extentam à terræ circulo, sphærã quoque igneã tendatur per globum cęlestiũ corporum. s. orbis lunaris Mercurialis atq; Veneris, cęterorumq; planetarũ, ipsiusque stellati orbis atque chrystallini quousque ad empyream sedem peruentum sit. Non est enim vlla ruptio aut hiatus, vel porta in his cęlestibus corporibus facta, qua animabus in cęlum diffinitis transitus sit, sicut animalibus vias & introitus assignam⁹. Huius autem duæ inductiuę rationes sunt, quę in superioribus ponebantur. Primò quoniam anima quocunq; erit media spacia locorum non transit, sed mox vt à corpore exierit in gehennali sede, aut empyreis man-

A sionibus est, aut si nihil inter corpora, à quibus animę ęgrediunt̃, & loca ipsa, ad quę pergendum est, distet. Non igitur fenestræ vllę aut hiatus in mediis corporibus facti sunt, aut qualitercunq; fieri expediret, cùm animę hæc loca non subintrent: cũ per locum non transeant: portę tamen ad ingrediendum, vie autẽ ad gradiendũ necessarię eẽnt: nihil ergo horũ est. Secunda autem ad hęc inductiua ratio est: anima nempe indiuisibile est nullam obtinens quantitatem, loco ergo corporeo non indiget ad transeundum, vel subintrandũ, sed si trãsitus ei vllus foret, ꝑ indiuisibilia futurus erat; porta igitur nulla facta est. Aliquis tñ nititur in ꝑdicta dicẽs aliquã esse animabus ad Paradisi sedes portã factam, & consimiliter viã, qua eatur. Nam sæ-

B pe in sacra scrip. vel locutionibus sanctorum doctorũ de Paradisi porta recolit: velut cum dicitur ante Christi passionem fuisse Paradisi clausam portam. Huic respondẽdum est, hoc dici s̃m allegoriã, in sensu aũt literali nequaq̃ posse accipi: nam cùm dicimus ante redemptoris passionem vitę æternę portam esse clausam, est sensus, ꝙ ante mortem prædictã nemini ad sedes empyreas patebat accessus: sicut in domibus est, quãdo seris conclusæ sunt. Sic quoque beata Dei genitrix porta cęli aut Paradisi dicitur: sicut in quodã hymno suo habetur, quia ipsa nobis illuc eundi origo quædam fuit, cùm peperit Saluatorem.

C *Quis modus est euntium hominum in vitam æternam, aut in gehennæ incendia, cùm consumata vniuersali resurrectione hæc petierint loca.* Cap. CLXXXIIII.

QVAE autem in prioribus de transitu animarum locandarum apud æthereas sedes aut in gehennalibus recessibus mancipandarũ dicta sunt. animabus, quæ corpore solutæ illuc tendunt, congruenter adaptari possunt. Sed inquiret quispiã: quis modus est euntiũ hominũ in vitam ęternã, aut in gehennæ incendia, cum cõsumata vniuersali resurrectione hæc petierint loca? In quo satis ꝯstat non esse pęnitus eandem r̃ndendi sñiam, quæ in animabus corpore solutis. Nã de animabus, q̃a simplices spiritus sunt, dici nequit paulisper a terra in empyreã sedẽ vel ad vrbem

D stygiam peruẽturas moueri. Nã mediũ locorum spaciũ nõ pertranseunt, sed mox vt in terra fuerint in ęternis mãsionibus, aut in stygio carcere sunt. De corporibus aũt in resurrectione nemo põt idẽ dicere: nã & si animabus separatis prorsus nullus motus cõueniat, corporibus tñ propriè dictus motus inest. Animabus ẽt ꝑ mediũ transitus impossibilis est, corporibus autẽ satis cõgruit. Nihil ergo prohibet vt facta resurrectione gñali sanctorũ, corpora paulatim in cęlũ ꝯscenderent trãseuntes aereã paulatim regionẽ, igneãq;, atq; cęlestiũ corporũ globos, quousq; ad empyreã sedẽ ꝑuenerint. In his tñ dicẽdũ, ꝙ & si ꝑdicta fieri satis possint, aliter tñ res cõstabit, s. vt cũ corpora in generali resurrectione in aerea fuerint regione, nulla eius parte

E paulatim pertransita aut ignea euolata regione, nullamq; totius cęlestis magnitudinis transeundo amplitudinem, in empyreis erunt mansionibus, sicut de animabus dictum atque inductum constat. Iste quoque fuit ascensionis modus Saluatoris in cœlum, vt in prælibatis expositum est. Vterque autem prædictorum duorum modorum cum corporibus nostris in cœlum post resurrectionem ascensuris possibilis esset. Secundus tamen qui dictus est, tenebitur, cuius ratio est, quia corpora nostra in cęlum ascendere quomodocunque eis illuc iter pateat, sine miraculo fieri nequit. Tunc ergo deo faciente ascensum nostrum, cũ sit superfluum per totum mediũ paulatim fieri progressum, & deo æque facile sit corpora nostra illuc

Diuersa mortus ratio in animabus, & corporib⁹ beatis.

simul perducere, vel per successionem, dicendum ꝙ F
ea nullis interpositis medijs perducat.

Responsio dubietatis præcedenti capitulo tactæ.
Cap. CLXXXV.

RESPONDERI ergo ad prædicta debet, nullas portas in cœlestibus orbibus, quibus ingressus pateat hominibus ad ætereas mansiones esse, nec eis vllas fenestras patere, quibus post resurrectionem illuc peruenire debeant: sicut nec animabus corpore solutis illuc peruenturis ista assignabantur. Nam velut animæ ad ista pergentes receptacula media locorum spacia non pertranseunt, sed vt corporibus solu- G
tę sunt, in suis mox receptaculis sunt: ita & corporibus nostris illuc ascensuris eueniet, vt loca media nō pertranseant, sed cùm in terra fuerint, nullo pertransito confestim sint in ętherea regione. Nullis ergo portis aut vijs illuc perducentibus in resurrectione opus erit. Etsi iam ab antiquo existerent, prorsus essent inutiles, cùm itineribus non procederent, nec portis factis sub intrarent, cùm per medium transitum nullum agant. Amplius autem, & in æterea regione portæ hmōi esse nequibant: quoniam cœlum diuisionem nullam, aut ruptionem, vel patentem habet hiatum. Vacuitatem quippe confiteri necesse erat,
si portam quandam per totam cœli magnitudinem H
à principio lunaris orbis in contactu sphęre igneę vsque ad empyreas mansiones ponemus per omnium intermediorum orbium amplitudinem. Nec poterat quis respondere hanc consequentē ex prædictis vacuitatem aerea repleri substantia. Hoc quippe in regione terrę, & aquę confitemur, ne quid vacuitatis & discontinuitatis in orbe consequatur, in cœlesti tamen substantia hoc fieri nequit: quoniam nihil alienę naturæ sibi patitur comisceri, cùm non sit de natura elementali corruptibili atque generabili. Amplius autē si aliquam à principio inferioris superficiei orbis lunæ per totam mediam cęlorum magnitudinem vsque ad empyrea loca fenestram patentem cōcesserimus, nihil prodesset ad id, quod intendebatur.
Nam hęc loca fenestrarum in diuersis orbibus non I
semper simul essent quasdam ad quasdam partes mūdi, alias vero ad alteram esse contingeret, quòd ideo fieret quia corpora cœlestia non ęquali velocitate mouentur, sed quædam tardius, alia autem velocius. Ideo etiam si aliquando simul sint, necesse est post paucum seiungi: velut si nunc omnes planetæ in cōiunctione essent, non permaneret eis ista coniunctio, sed post paulum seiuncti forent quibusdam velocius alijs vero tardius motis, nec ad alteram oīodam redibunt coniunctionem vsque ad satis magni temporis lapsum. De fenestris autem, quæ per partes diuersorū cœlorum factę essent, idem sequi necesse erat, vt cum semel eorum coniunctio tolleretur, vsque ad
satis magna tempora alia eis non esset coniunctio, K
& coniunctis modica maneret simultas: non ergo ꝓdessent huiusmodi fenestrę in cœlo factę hominibus post resurrectionem ingressuris, cùm simul rarissimę essent. Et cùm simultas fieret, non tantum maneret, vt quis ab inferiori vsque ad superiorem partem sufficeret transmeare. Nam, etsi corpora ingressura duorum aut trium cœlestium corporum patentes fenestras simul reperirēt, alias autem inde per motum seiunctas, cùm per illas cœlorum magnitudines cōscendissent, vlterius ascendere non poterant: sed necesse erat in parte illa ad subingrediendum cęlestium orbium fieri scissionem. Nullatenus ergo positio ista de fenestris cœlorum stare potest: multa namque inconueniētia ex eis sequuntur. Potissimè quoniam nemo nos compellit ad has fenestras in cœlo ponendas: quoniam corpora sanctorum in resurrectione ad cœlum ascensura non transibunt locorum media spacia, sed mox vt in aerea fuerint regione expleto vniuersali iudicio in ætereis erunt mansionibus nullo pertransito locorum interuallo. Diuisiones ergo aut fenestras nullas patere necesse est, nec expedit, cùm hęc fiant vt per eas trāseatur. Amplius aut dato quòd corpora sanctorū post resurrectionem ad empyreos ascensura incolatus paulisper in successionem mouēda essent, ita vt per omnes partes medij mouerentur, scilicet aeream atque igneam regionem, & totum globum cœlestis magnitudinis vsque ad Paradisi gloriosam ciuitatem, adhuc necesse non erat has patētes in cœlo esse portas. Corpora namque humana per ipsam substantiam, & magnitudinem cęlestium corporū transirent nulla data diuisione aut vacuitate, sed miraculosus esset iste transitus facta penetratione dimensionum in corporibus sicut, Christo resurgente factum est, cùm ianuis clausis introiuit ad discipulos, vt patet Io. 20. & Lu. 24. cap. Modus autem transitus iste fuit, vt corpus Christi non cohiberet quantitatem suam ad indiuisibile, vt per indiuisibile pateret introitus, sed in tanta latitudine, & longitudine, in quanta maneret, per portas clausas subintraret. Et cùm transijt non disiunxit partes ianuarum, quasdam implens ad locum vnum, alias verò ad alterum, vt sic ei pateret introitus per mediam diuisionem: sed ibi erant partes corporis sui, vbi erant partes portarum. Nec tamen partes corporis Saluatoris impediebant partes portarum easdem quodammodo cohibentes, nec partes ianuarum excludebant partes corporis. Iste idem modus extitit cùm de monumento redemptor noster exiuit lapide supposito. Idem quoque cùm natus est de benedictę virginis vtero æditus in lucem, nulla integritatis facta ruptura: sicut in j. Paradoxo amplius positū est. Ita quoq; in ascēsu ad empyrea loca concesso transitu per medium corpora nostra transirēt per substantiam corporum cęlestium nihil diuidendo aut condensando: sicut in aere medio ad motum causandum facimus: sed quanta sunt corpora nostra in latitudine, & longitudine, tantum de cęlesti magnitudine occuparent, qua eis transitus esset: nec tamen in parte illa scissionem vllam fieri necesse erat, sed vbi magnitudo quinque aut sex cubitorum de corpore humano esset, magnitudo totidem cubitorum cœlestis substantiæ, ita vt vnum corpus non excluderet aut impediret alterum, velut si ibi esset solum corpus humanum, aut solum corpus cęleste. & duo corpora in eodē loco adęquato ꝯsisterēt. Hęc aūt naturæ viribus effici nequeunt, sed miraculo opus est. Ex prædictis ergo patet, quis sit modus ascēsionis corporum humanorum ad empyreos incolatus post vniuersalem resurrectionem, nulla ad hoc data via, aut fenestris in cęlo patentibus.

Fenestre non sunt in corporibus cęlestibus.

Obiectio, quòd in cœlo sint fenestræ patentes.
Cap. CLXXXVI.

ALIQVIS autem fortassis obijciet in cœlo viā, aut fenestras esse patentes, quibus ad fœlicem Dei perueniatur ciuitatem. Sic enim ait Ouidius Metamorphoseos lib. 1. ponens galaxiam, idest circulum lacteum esse viā perueniendi in domū Dei, cùm ait.

Est via sublimis cœlo manifesta sereno
Lactea nomen habet, candore nobilis ipso,
Hac iter est superis ad summi tecta tonantis.

Huic

Huic respondendum est hanc albam viam ab Ouidio positam non esse viam, qua ad aliquem pergatur locum, sicut in terra itinera ponimus. Sed vocatur hęc via quidam circulus albus, siue lacteus in octauo cęlo stellato, quem astrologi Græco vtentes vocabulo galaxiam appellauerūt. qui in latinum albus, vel lacteus dicitur. Vulgares hunc circulum viam sancti Iaco. vocant. Hunc enim circulum Ouidius viam appellauit, quoniam pars quędam cœli longa, & angusta candore à cęteris coniunctis disiuncta est ad modum viarum quæ sunt in terra. Cùm autem Ouidius dicit:

Hac iter est superis ad summi tecta tonantis

Poetica fictio est. Hoc tamen posuit, quia introducere volebat, quomodo omnes dij in vnum collecti sunt inituri cōsilium cum Ioue, quomodo mundus a se delendus esset propter peccatum Licaonis, & alia, quę tunc temporis inoleuisse asseuerat. ad hoc fecit viam quandam, qua Deos ad atria magni Iouis aduentasse dicit, hæc aut galaxias est. i. circulus ille alb⁹. Similis autem modus quantum ad cęlestes mansiones, & vias ponitur à Marcia no fęlice Capella primo libro de nuptijs Mercurij & phisiologię prosa penul.

Amplius quisquam sacræ scrip. testimonio inducere conabitur in cœlo esse fenestras, q̄ interdū aperiantur, interdum verò clausæ sint. Sic patet Gen. 7. cùm de diluuio agit, scilicet: Rupti sūt omnes fontes abyssi magnæ, & catarrhactę cęli apertę sunt: aliquam ergo in cœlo aperturam esse necesse est, & per eam poterint fieri introitus. Huic respondendum est, ex hoc nihil conuinci: quoniam cœlum non accipitur ibi ꝓ cœlestibus corporibus, sed pro aerea regione. Iuxta illud Psal. 8 Volucres cęli, & pisces maris. Vbi cęlum aerem appellauit: de eo quippe pluuię fluunt, non aūt de cęlestibus orbibus, quoniam ibi nullæ sunt: de quo magis super eundem locum Genesis latè diximus.

Quomodo damnatorum corpora post diem iudicij inferas sedes petent. Cap. CLXXXVII.

CVM de modo quo corpora post resurrectionē in ęthereas regiones ascendent dictum sit, consequens inquirere erit, quomodo miseris resurgentibus ad stygiam vrbem properandum sit: an itinere quodam pergant; & si eis ingressuris portæ quędam patebunt. De modo autem, quo nunc ad inferas ꝑgitur sedes nemini ambiguum fuerit: quoniam animæ solutæ corporibus illuc tendunt, quibus iter aut porta non competunt, vt ex prioribus inductum patet, post resurrectionem autem reunitis corpore, & anima homo corporeus manens naturaliter itinere quo pergat, et porta qua ei in loca clausa additus pateat indiget.

Ad hoc aūt quisquam respondebit: nec via nec porta ituris ad stygias sedes post resurrectionem opus esse: nam velut corporibus sanctorum in ascensu ad empyrea loca iter nullum atque porta nequaquam patebit: ita cùm corpora damnatorum in Gehennę incendia descensura fuerint, Deus miraculose ea per solidas partes terræ clausę transire faciet: aut faciet, ꝗ mox, vt in loco iudicij constiterint, expleto examine illo horrendo damnatorum corpora intra gehēnalia incēdia, nullo medio pertransito sint, quo pacto nec porta inferorum, nec illuc perductiua via proficiet.

Ad hoc autem obijciendum cuiquam videbitur stare non posse: nam licet Deus pro bonis miracula faciat, eos supernaturaliter in cœlum eleuando, pro iniquis tamen nequaquam facit: quoniam id nō merentur, nec Deus hoc male gaudium largietur, vt pro eis suæ magnitudinis demonstret potentiam. Dicen-

A dum ad hoc conueniens et rationi satis consentaneū esse, quòd Deus malorum corpora terrę soliditatem nulla facta ruptione, aut patenti voragine transire faciat, aut ea nullo medio pertransito subito peracto iudicio esse faciat in gehenna. Cùm verò dicitur Deum nulla propter iniquos miracula facere: respondendū est verum esse si miraculum ad gaudium aut exaltationem vel quoduis bonum proficiat damnatorum. Si tamen miracula in ampliorem iniquorum punitionem aut miseriam tendant, inconueniens nullum est propter iniquos quędam fieri miracula. Nec enim inficiari possumus miracula fieri pro damnatis: duo enim saltem pro ipsis fieri confiteri cōpellimur. Primum quippe est, quoniam naturaliter ignis aut

B aqua, & cęterarum pęnalitatum corporalium genera, quæ in inferno sunt, in animas damnatorum agere nequeunt, cùm spiritus sint, corporibus autem super corpora solum facilitas est, ibi tamen grauissima pęnalitas in his infligitur. Secundū miraculū super damnatos est: quia naturaliter nullū corpus animalis diu in igne inconsumptum manere potest: Deus tamē efficit, vt corpora damnatorum in æternum Gehennæ ignibus mancipata sint, nec tamen vllatenus consummantur: ignis tamen Gehennę viuacior atque voracior quàm ignis iste noster est: ideo necesse est confiteri quadam pro damnatis miracula fieri, hæc tamē non cedunt in gaudium, aut exaltationem, vel bonū vllum damnatorum, sed ad eorum vberiorem mise-

C riam. Terium miraculum adiungi potest, quòd eos resurgere faciet cum iustis, resurrectio tamē miraculosum opus est. Quod ergo pro damnatis hoc efficiat, vt simul in inferna sede ponantur nullo per transito medio, aut quòd per omnia terræ media transeuntes. nec perducente via egeant, nec patenti voragine, inconueniens nullum est, sed hæc miracula in eorum malum cedunt. Ex dictis patet, quis modus sit animabus solutis à corpore tendendi in æthereas mā̄siones aut in stygiam vrbem, & quis corporibus animabus resumptis post generalem resurrectionem tendendi in eadem habitacula.

Quis modus sit animabus consistendi in cęlo, ac tartareis locis.
D Cap. CLXXXVIII.

PRIORIBVS autem Hydrę rescissis capitibus, nunc alterum amputandum manet, scilicet quis modus sit animabus consistendi in cęlesti empyreo receptaculo, aut apud tartarea loca.

Huic respōsuri pręmittamus apud inferos quatuor esse receptacula, scilicet damnatorum sedes, & puerorum lymbum, purgatorios recessus, atque sinum Abrahæ, vt in prælibatis distincta sunt. Duo autem horum locorum sunt animarum solutarum à corporibus receptacula, alia vero animarum corporibus vnitarum loca contentiua sunt, etsi semper non contineant: purgatoria enim sedes, & lymbus sanctorum, quem sinum Abrahę appellamus, animabus solutis à

E corporibus destinata sunt: numquam enim in eisdē corpora vlla extitere. Sinus quippe Abrahæ quondam animas sanctorū cōtinuit, scilicet vsque ad Christum passum, postea vero nulla ibi fuit nec in ęternū erit omnes enim secum Christus tulit. In purgatorio quoque igne animarum solutarum corporibus locus est, sed vsque ad diem iudicij hic manebit incolatus, postea verò nulli ibi manendum erit: quoniam tunc omnium expletis pęnalitatibus in sedes æthereas cū Christo, & cęteris sanctis ascendentibus euolabūt: ab animabus tamen corporibus semel solutis vsque ad resurrectionem generalē corpora non resumuntur: apparet ergo in his duobus receptaculis nulla corpo-

ra

ra animabus vnita esse, cùm post diem iudicij in eis permanendum nequaquam sit. In aliis autem duobus animarum receptaculis corpora quoque erunt, scilicet apud tartareas damnatorum sedes, & in lymbo puerorum. Nam omnes animæ, quę semel hęc subintrauerint loca, post diem iudicij, & in ęternum ibi manebunt. De sedibus autem purgatoriis, & sinu Abrahæ dicendum est, quòd quantum ad conditionem animarum in eisdem locis receptarum, non erat necesse habere magnitudinem, aut extensam capacitatem animę, quippe cùm quantitatem nullam habeant omnes quotquot sunt, etiam si infinitæ forēt, in puncto, qui indiuisibile est, capi possent. Dicendū tamen purgatorium locum, & sinū Abrahæ aliquam magnitudinem obtinere capacitatis, quamquam animæ ibi manentes horum nihil exigebant: quod duabus rationibus conuincitur. Prima quidem quoniā sancti doctores totam inferorum capacitatem in quatuor receptacula vel sinus distinxerunt: infernus tamē qui diuiditur est locus: has igitur quatuor partes diuisionis necesse est obtinere magnitudinem. Corporale enim in incorporalia diuidi nequit: indiuisibile enim non diuiditur in indiuisibilia: sed in semper vlterius diuisibilia, cùm ex indiuisibilibus non componatur diuisibile. Sic est Aristo. sentent. 6. Physicorum in principio. Secunda ad hoc ratio est quoniam vt sanctis doctoribus communis sententia est, in purgatorio est ignis. Apostolus idem ponit j. Cor. 3. c. cū dicitur: Opus vniuscuiusq; quale fuerit, ignis probabit, ignis aūt corpus est, cùm sit elemētum, quantitatem ergo occupabit, consequenter autem loco indigebit. De his autem locis sciri nequit quis horū maior sit, aut quantū quilibet teneat magnitudinis: nulla enim ratio in his dari potest, vt ad inducendum aut concludendum sufficiens sit: nunc ergo incognita manent.

De puerorum lymbo ac damnatorum receptaculo.
Cap. CLXXXIX.

DE reliquis duobus gehēnalibus receptaculis, scilicet de lymbo puerorum, & stygia vrbe, aut receptaculo damnatorum dicendum est, quòd loca sint animas cum corporibus continentia, non quidē ante iudicium sed post. De his ergo manifestius est, quòd corporea sint extensionem quandam continētia, cùm ibi multa corpora recipi debeant. In lymbo quippe paruulorum multa corpora erunt: nā de Gentilibus, Iudeis quoq; atq; Christianis plurimi paruuli defecerūt orignali infecti macula: oībus tñ, qui in originali dūtaxat macula defecerunt ad paruulorū lymbū eundū est: nullū eis alterum receptaculū distinctū est: oēs enim hi in die iudicij resurgent cum cœteris in corporibus reunitis in lymbo in ęternum permansuri. In gehennalibus autem incendiis damnatorum numerosa populorum multiplicium erit turba, & qdem tanti numeri, vt numerum vincere iure crederetur, atque prorsus infinita esse: infinita enim admodum gens est, quæ tartareis ignibus mergitur. Omnes quippe qui Christi fidem non confitentur, ęternis suppliciis mancipātur. De eis etiam, qui Christicolę sunt, omnes qui extra caritatem decesserint, ęternaliter dānari necesse est. Iuxta ꝙ speculandū occurrit, cū hi tā magnę multitudinis sint, an infernus tantæ capacitatis locus sit, vt cuicunq; locus assignari sufficiat, in quo distinctè a cęteris locari, & suscipe pęnas valeat, aut quomodo sunt. Aliquis autē dicet non esse apud inferos tantam locorum capacitatē, vt cuique assignari locus valeat a cęteris distinctus, quia cùm turba illa quasi numerum excedat, requirebatur admiranda capacitas atque locorum extensio, quam fortè difficillimum foret assignati in corde terrę. Sed dicet infernam sedem magnam quidem capacitate fore, nec tamen tantam, vt ad distinguendum cuilibet locum sufficeret distinctum à cęteris, sed quod hi sint in solidis locis terrę per dimensionum penetrationem, scilicet, quòd sint intra ipsam terræ substantiam nulla diuisione partium causata in terræ partibus, sed sicut dicebatur Deum miraculosè efficere, vt damnatorū corpora per terræ viscera clausa transirent, nulla prorsus ruptione, aut voragine facta: ita efficere conformiter poterat, vt damnatorum corpora intra terrę soliditatē manerent nulla facta terræ scissione, nec partium elongatione, aut condensatione. Sic quoque clausi omnia pęnalitatum genera recipere poterant, quę aliàs recepturi essent.

Nunquid infernus tantæ capacitatis sit, vt cuicunque locus assignari sufficiat.

F

G Aliquis autem fortassis nitetur inducere tantam esse stygiæ sedis latitudinem, vt omnes illuc euntes distinctis atque aliqualiter distātibus locis manere queant, sua quisque supplicia recepturus. Nec solùm qui recipiēdi interius sunt, sed & si omnis hominū multitudo ibi mansura foret. Sic notat Ouidius metamorphoseos li. 4. describens dispositionem domus inferni cum ait.

Mille capax aditus, & apertas vndique portas,
Vrbs habet. Idest,

Quòd vrbs infernalis est valde magnæ capacitatis, habens multos recessus, & introitus, & portas ad recipiendum semper patentes. Huic respondendum, H quòd nullum inferendo præiudicium veritati, si quā continet, dictum istud Ouidianum nullam facit probationem. Ouid. nempe poeticè loquitur, ut vulgaribus gentilibus sententia erat, & sicut poetę eis suadebant, ad hoc nullum aut rationis, aut authentici dicti inducit fulcimentum.

Quāquam tamen poetarum in hac parte minimus auctoritatis locus est, cum sola vulgi dicta, & credita recitant. Videtur tamen Ouidianum dictum aliquātum continere veritatem, scilicet quòd locus infernę sedis magnam continet latitudinem, in qua manere possint omnes quotquot illuc descenderint. Est autē locus iste quędā vacuitas in corde terræ, in qua ignis est, omniaque cruciatuum genera, quæ apud tartara I memorantur. Hoc autem dicendum rationabiliter valde videtur; quoniam vel omnes, qui apud tartareas sedes manent in corde terrę, sunt in aliqua vacuitate: vel nemo eorum hoc habet, sed omnes intra terræ spissitudinem secundum dimensionum penetrationes sunt, ita vt nulla scissio aut vacuitatis spacium in corde terræ sit: quia ibi damnati manent, ac si eorum ibi nemo maneret. sed totum clausum aut solidum sit, velut paries aut lapis. Hoc patet, quia non apparet, nec dari potest vlla ratio, quare quibusdam consistentibus intra terrę spissitudinem alij in vacuitate maneant. Quidam tamen sunt intra concauitatem terræ: in qua ignis, & alia genera pęnalitatum sunt. Omnes igitur intra quandam amplissimam K erunt concauitatem in corde terræ, in qua valde multi capi possent. Quod autem quidam in concauitate quadam in corde terræ in ipsa inferna sede maneant, apparet: quoniam sancti doctores infernum locum quendam esse ponunt. Si tamen in inferno nulla talis concauitas foret, in qua damnatorum corpora manerent, sed essent in visceribus terrę solidę nullam habentis scissionem secundum ea, quæ prædicta sūt, infernus locus non esset: nam locus est superficies corporis continentis, & sic concaua est ad aliquid continendum: ibi tamen non esset aliqua superficies contentiua, cùm vacuitas non sit, in qua quidquam contineri possent, sed ipsum corpus solidum, & indiuisum est. Dicendum igitur est, infernum esse cōcauitatem

Locus inferni qualis sit.

concauitatem magnam in corde terræ, in qua recipi quæant corpora omnium damnandorum distinctè atq; diuersimode cruciandi iuxta exigentiam meritorum. Hoc autem nullius videtur inductiuum incōuenientis: nam cùm sphera terræ magnæ sit quantitatis, quāquam intra ipsam magna stygię sedis vacuitas sit, nullum inconueniens est: necex hoc deficiet colabentibus superioribus partibus intra magnas illas concauitates stygiæ sedis, & aliorum locorum pœnalium. Tanta quippe est terræ firmitas, vt colabi nequeat. Potissimè quia Deus, qui est agens ab intentione, ad aliquem destinatum finem voluit hæc sic manere: vt nequam malorū suorum pęnas luant. Nec ex hoc sequitur aliquod vacuum in vniuerso: nā illa magna concauitas inferorum receptaculorum B igne, aut aere plena est, vel partim ex vtroque: non erit igitur vacuitas.

Quomodo beati in cœlo empyreo maneant.
Cap. CLXC.

ENVCLEATIS autem quibusdam sententiis de modo manendi damnatorum apud inferam vrbem, ad eos, qui in empyrea sede manebunt, calamus vertendus est, qualiter scilicet ipsi in suo empyreo maneant receptaculo. In quo supponendum est, Paradisum esse quoddam receptaculū, in quo animæ à corpore solutæ ante resurrectionem ipsorum beatorum manent, cùm verò resurrexerint resumptis C corporibus, ibi totus homo manebit beatus effectus. Hunc autem locum in nullo nouem orbium motorum ponimus, sed in decimo orbe, qui extremus est atque æterna quiete manens, quem empyreum appellamus. Nemo autem arbitretur Paradisum locū esse magnum vacuitatis, & capacitatis cuiusdam, in quo fælicibus manendum sit. Nulla quippe in orbe vacuitas dari potest. Nec quidem opinari fas est esse aliquod speciale receptaculum animarum, & corporum beatorum omni corpore solido carens: aere tamen repletum, ne qua concedatur vacuitas sicut in nostris habitaculis fit. Ibi quippe nullum corpus solidum replens est, sed aer duntaxat, qui cùm corpus raræ substantiæ sit, nullum intrare, aut manere volen- D tibus præbet impedimentum, ac si nullum ibi ens foret: nam hoc magnæ absurditatis, & concessu indignum erat, vt inter corpora cœlesta alienæ naturæ corpus quodcunque maneret. Potissimum quia cū empyreus locus ab elemētali regione distantissimus sit, in qua actio, & passio corruptio, & generatio, & contrarietas est, secundum quam causatur elementalis natura, & permanet. Non maneret autem in sua perfectione aer detentus in empyrea sede, atque ibidem violente teneretur, aut contra naturalem inclinationem: violentum tamē nullum perpetuum est, iuxta omnium naturalium positionem. Nec quis ēt diffinire valebit Paradisi locū supra dorsum empyrei cœli esse, scilicet super connexam superficiem em- E pyrei orbis. Nam super empyreum nihil est, nec plenum nec vacuum, quoniam ipsum est vltimum corporum, & rerum totius vniuersitatis. Quāquam q̄dam deficientes scrutinio cum ad aliquid magnum eleuari vellint, existimant super empyreum cœlum quasdam esse magnas vacuitates, sed hoc nihil est. Hi tamen hoc phantasiantur, vel quia vt credo capitis virtigine patiuntur, vel quia magnas in capite vacuitates habent, & de vacuis speculari inducuntur: nec hi compræhendere valent, quomodo corpus empyreū rerum terminus sit, & vltra eum nullum ens. Dicendum igitur Paradisum locum esse largè. dictum intra spissitudinem empyrei orbis, nec est aliquis locus, pr- A sus vacuus, nec etiam aere plenus, sed ipsum cœleste corpus, intra cuius spissitudinem animæ beatorum sunt, quas nos in Paradiso esse dicimus.

Responsio ad dubium motum præcedenti capitulo.
Cap. CXCI.

IVXTA ea, quæ de Paradiso cæpta sunt, dicendum est, ante diem iudicij in sedibus Paradisi animas duntaxat beatorum, & angelicos spiritus esse, corpora autem aut homines in vnitis animabus substantiæ corporali nequaquam sunt. Et quia animæ quantitatem nullam magnitudinis habent, non portet, vt eis locus assignetur, in quo esse debeant: omnes quippe in indiuisibilitate puncti capientur. Ideo siue posuerimus in corporibus supra cœlestibus, scilicet in empyreo vacuitatem quandā esse, in qua mansio animarum esse possit, siue omnia solida nulla data vacuitate asseramus, nihil differret quantum ad animas. nam vtroque dato æquè bene se habent. De statu tamen post resurrectionem, cuiquam insurget ambiguitas, cùm beatis coniunctis animabus & corporibus in illa fęlicitate permanendum sit, corpora autem locum ad manendum exigunt in empyreo tamen locus nullus esse videtur. Huic respondendum est, quòd post generalem corporum resurrectionem beati in corporibus resumptis manebunt in empyrea sede, nec erunt in aliquo loco vacuo cęlesti substātia, idest in quo non sit pars cœlestis corporis, sed intra magnitudinem atque substantiam cęlestis orbis manebunt, velut siquis hominum intra vnum lapidem, aut parietem esset nulla præexistēte aut nouiter facta ruptura vel concauitate in lapide illo aut pariete. Hoc autem erit ex dotibus, vel priuilegijs corporum gloriosorum, quibus facilis erit trāsitus per lapides, ligna, aut parietes, & quaslibet res solidas nulla facta diuisione aut fractione in ipsis solidis corporibus, sed ex penetratione dimensionum. Sicut corpus Saluatoris nostri transiuit ad discipulos post resurrectionem suam ianuis clausis, sic patet Io. 20. cap. & Luc. 24. Ita autem erit corporibus beatorum manentibus in fęlicitate Paradisi consistere intra spissitudinem corporis empyrei: velut si in aliquo manerent habitaculo, in quo nulla alia repletio est, nisi aeris, quæ non est impeditiua corporum solidorū. Illa autem pars magnitudinis empyrei orbis, qua à se inuicem beatorum corpora distinguentur: cùm prorsus coniuncta non sunt, nihil obstabit, quin vnus beatorum ad quemlibet aliorum valeat accedere sedibus gradiens: velut si super terræ soliditatem moueretur, aer vndique claudit, sed ambulanti, quominus ad desideratum perueniat terminum, nihil obstat: quāquam iste corporalis ibi progressus necessarius aut expediens non erit vllatenus. Amplius antem substantia illa cęlestis orbis duobus beatis interiecta alterutris mutuam visionem nō excludet, nec impediet: sicut aer medius non impedit, quin vnus homo alterum videat: sed potius iuuat. Et sicut species visibiles, quibus fit visio, transeūt atque multiplicantur per aerem medium quousque ad oculos intuentium peruenerint. ita per illam corpoream cœlestem substantiam multiplicabuntur, atque deferentur. Nam corpus illud, & cętera cęlestia diaphana sunt sicut corpus aereum. Et adhuc conuenientius dispositum est ad specierum multiplicationem, & progressionem per medium empyreum corpus, quam aereum: quia lucidius est atque tam raræ substantiæ sicut aerea materia, si raritatem in cœlestibus appellare fas est: nullam quoque tenebrositatem habet, nec vllatenus visum impedit. Hoc autem satis exemplariter manifestat: quoniam nos videmus astra

astra fixa, quæ in octauo cœlo sunt. Inter hæc autem & nos intericcta sunt corpora septem cęlestium orbium planetarum, qui quantitatem nobis quasi inæstimabilem continent, per totam tamen ipsam species visibiles transeunt vsque ad nos peruenięntes, alioquin stellas nobis videre impossibile erat, cùm nulla visio sine visibilibus fiat speciebus, nec tamen species istæ interiectis medijs corporibus, quin ad nos deferri valeant, impedientur. Generaliter autem quidquid hic homines facere in aere possunt. in corporibus cęlestibus facere poterunt, nullo eorum impediente fęlicitatem. Hoc autem eis in æternum manebit in possessione gaudiorum, quæ nemo nouit, nisi qui degustat: vnde nemo viuentium ea vidit, aut audiuit, sicut habet Isa. cap. 64. scilicet. A sęculo non audierūt, & auribus non perceperunt, oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti diligentibus te. idem ponit Apostolus prima ad Cor. cap. 2. Hæc autem de purgatorij locis, atque tartareis sedibus, & Paradisi receptaculo, in quibus tam longus nobis tractus est sermo dicta sunt, vt monstretur status animarum post mortem in locis illis, ad quæ transituræ sunt, & ascensū, vel volatum earum ad eadem receptacula, sicut Dominus Iesus à mortuis volauit in æthera, in quo mansio eius in æternum est.

Nunquid filii Dei descensus ad carnem sumendam volatus dici possit. CXCII.

EX SVPERIORIBVS autem expositum patet, Aquilam istam, de qua sermo agebatur, Christum fuisse, qui ad cęlum volauit post resurrectionē suam. Vocatur autem ascensus iste volatus: quia cōtra conditionem naturalis ponderis corporum humanorum ascendebat in æthera: hoc autem diuina agente virtute, vel ex conditione dotis corporis iam glorificati. Nunc verò iuxta eadem quis inquiret: cùm Christus filius Dei verbum ęternum de cęlis incarnādus in virginis aluo descendit, & post resurrectionem suam ascendit in astra, qui ascensus volatus dictus est; an descensus ad carnem sumendā volatus dici queat. Cui aliquis respondebit dicens, hunc descensum volatum esse: nam volatus in Saluatore assumitur secundum similitudinem ad actum auium, quibus propriè conuenit volatus: alites tamen non solùm volare dicuntur, cùm per ęthera ascendunt: sed etiam. cùm descenderint: Christus tamen dicitur volauisse, cùm per aerem conscendit in ethera post resurrectionem, vt ibi maneret: consequenter ergo volasse quoque dicemus, cùm de cęlo in terram carnem assumpturus descenderit. Huic responderi debet, ascensum Christi resurgentis ad cœlum conuenienter secundum metaphoram potuisse dici volatum: descensus tamen ad carnem assumendam nequaquam volatus appellabitur. Nam cùm alites volant, mouentur per partes aereæ regionis transeūtes, cùm volatus sit species motus, sicut saltatio, & progressio iuxta Arist. 10. Ethicorum. Cùm tamen verbum diuinum in virginis aluo carnem assumpsit: nihil localiter motus est. Nam Deus ante incarnationem verbi in toto orbe erat, & in qualibet re vniuersi, & etiam in virginis aluo: cùm sit aliquod ens de vniuersitate rerum. Tunc quoque quando carnē sumpsit, in omnibus rebus simul erat: post incarnationem autē identidem in omnibus est. Cùm igitur verbum diuinum verè Deus sit, necesse est, vt semper vbique fuerit, & sit: alioquin Deus infinitus non esset, nec ex omni parte perfectus. Quapropter dicendum est filium Dei ante factam incarnationem extitisse in virginis aluo, sicut in cęteris rebus erat, & cùm carnem sumpsit, non venit ab extra aliquid assumpturus, sed intra erat: etsi non eo mo-

F do, quo postea fuit. Nam ante susceptam carnem erat in beata virgine: sicut in lapide vno, aut ligno cōseruans esse, quod tribuit: postea autem erat in ventre illo benedicto non solùm vt conseruans, sed etiā vt inde humanam carnem assumens. Nullam ergo secundum locū filius Dei mutationem suscepit, cùm carnem assumpsit in virginis vtero: ideo descensus ille largissimè dictus nequaquam volatus dictus est. Ascensio tamen in cęlos Domini Iesu quadraginta diebus post resurrectionem suam volatus dicitur. Ibi quippe verus, & propriè dictus localis motus fuit: nā ante hanc ascensionem corpus Saluatoris nostri erat in terris, & nequaquam in cęlo. Post ascensionem verò in cælo fuit, & non in terra. Nam licèt corpus

G Saluatoris nostri miraculosè simul in multis locis esse poterat, scilicet in cęlo, & terra, sicut nunc, cùm est in hostia consecrata, est in cęlo empyreo, & in terra, atque in plurimis terræ partibus est: tamen ante ascensionem suam Christus duntaxat in terra erat, in cęlo autem nequaquam. Postquam verò ascendit, cępit esse in cęlo empyreo, & non erat in terra. Fuit igitur verus motus, atque volatus ascensus Christi ad ęthera: descensus autem nequaquam: quia non fuit motus verus ad incarnandum. Cùm verò sacra scriptura in symbolo fidei dicit Christum descendisse ad assumendum carnem: respondendum est, in scripturis sacris frequētes esse parabolicas locutiones, atque metaphoras: quoniam tenet modum loquendi, qui

Quomodo sacra scriptura dicat Deū ad assumēdam carnē descendisse.

H vulgaribus intelligibilis sit: quamobrem necessariæ sunt interdum figuratæ locutiones, atque transumptiones actuum vel passionum humanarum ad Deū. Et quoniam vulgaribus non est iudicio comprehensibile, qualiter Deus vbique sit, cùm ipsi hoc nequaquam cernere queāt: quia Deus occupatiuus locorū non est, existimant esse Deum velut quendam potētissimum regem: cuius tronus in cęlo est: cùm verò aliquid in terris dispositurus est, dicunt eum ad terras descendere. Et hunc modum locutionum tenet sacra scriptura, vt condescendat modo loquendi vulgarium, quamquam non sit istę modus diuini esse atque permansionis. Hoc autem, quia si sacra scriptura res, quæ enunciandæ sunt de Deo, proferre vellet,

I sicut in seipsis sunt, aut eas nequaquam dicere posset nullis existentibus ad hoc exprimentibus uocibus: aut si quas significatiuas reperiret voces, tam difficilem haberet intellectum, vt nullus ad earum sufficeret comprehensionem. Amplius autem, & si diceretur filium Dei in cœlis duntaxat fuisse, cùm carnem assumpturus erat, & non in terris, sicut angeli, qui determinant sibi certa loca, cùm essentiæ finitæ sint, & in aliis locis nequaquam sunt. Sic quoque animæ nostrę, quæ spiritus sunt. Et cùm carnem assumpturus ad terram descenderet, non poterat vocari descensus iste volatus, quia spiritus eo quòd indiuisibiles sunt, moueri nequeunt. Filius autem Dei spiritus est, cùm sit Deus, & Deū spiritum dicimus, iuxta illud Io. cap.

K 4. Deus spiritus est, & eos, qui eum adorant, oportet in spiritu adorare. Non poterat ergo moueri, & consequenter non erat in eo volatus. Conclusum ergo ex supra positis patet hanc secundam particulam quinti metaphorici Paradoxi, scilicet. Qui volauit, intelligi de aquila, quæ est Christus: quia ascendit ad Ethereas mansiones quadraginta diebus post resurrectionem, nec cuiquam alteri adaptare valemus.

De tertia parte quintæ metaphoræ, scilicet Aquila, quæ non volauit. Cap. CXCIII.

IN hac quinta metaphora iam dudum cæpta tertia particula est, quæ non volauit, quod ad Aquilam

dem refertur, quæ in principio huius figurati Paradoxi ponitur. Ipsa quippe omnium eorum, quæ hic memorantur subiectum est. Et velut de Christo aquila nominato enunciabamus, quòd volauisset, ita de eodem enunciare necesse est, quòd non volauerit: quod dupliciter intelligi potest. Primò quippe, quòd Christus in eo actu, quo volauisse dicitur non volauerint referendo volatum ad aliquod, alterum. Secundò vt volauisse, & non volauisse de eo diuersis temporibus prædicentur. Iuxta secundam acceptionem, scilicet, quòd volauisse, & non volauisse in Christo ad diuersa tempora referantur. dicēdum est, quòd Christus volauit cum de terris in cęlos ascendit, vt superius expositum est. Christus etiam non volauit quando descendit carnē sumere. Hoc autem ex præpositis fundamentis patet: verbum quippe diuinum, quod carnem descendit assumere, erat spiritus: ideo quamquam non esset vbique, non poterat moueri, cū spiritus non sit mobilis per se existens. Amplius aūt quia verbum diuinum filius Dei existens vbique erat, ideo volare moueri aut descendere nequibat carnem assumpturus in virgine, cùm iam ibi esset ante carnis sumptionem. Præter hoc autem intelligi potest, ꝙ Christus non volat, cùm incipit esse in hostia consecrata, & ante hoc esset in cœlo empyreo. Quantum ad secundam personam deitatis, scilicet verbum diuinum, quin vbique sit dubium nullum est, nec magis hic quàm alibi, & ista secunda persona vniuit sibi istud corpus Saluatoris. De ipso tamen corpore redemptoris manifestum est, quòd non sit vbique, sed est in empyreis sedibus. Cùm verò sacerdotes consecrant proferentes verba, quæ Christus protulit consecrando per virtutem verborum, quia Deus vult est confestim verum corpus Christi cum sanguine, & anima in hostia, & calice, sicut in expositione secundi metaphorici Paradoxi dictum est. Et sic quibusdā videbitur, quòd corpus Christi venit de cœlo empyreo, vt sit in hostia. Sed in hoc dicendum est, quòd in consecratione non venit corpus Christi de cęlo empyreo transiens per medium nec empyreum locum dimittit: sed manet in empyreo cęlo, vt ante steterat, & illum non dimittens incipit esse in hostia, in qua ante nequaquam steterat. Quod patet, nam sicut cū simul mille hostiæ aut plures consecrantur in qualibet earum, & in calice est verum, & integrum corpus Christi, nec opus est, vt ab vna in alteram transeat ad hoc, quòd in omnibus illis hostijs, & in cęlo empyreo sit: nec opus erit, vt è cœlo descendat empyreo ad hoc vt in omnibus illis sit. Nam si necesse esset eum de empyreo loco in consecratione descendere, vt in hostia sit, nō maneret in fælicitate empyrei incolatus, quod inconuenienti non caret. Ex hoc quoque sequeretur, quòd existente consecrata vna hostia, si alia consecranda foret, necesse erat, vt ab illa in alteram transiret: quod falsissimum est, quia tunc impossibile erat in eodem tempore esse nisi vnicam hostiam cōsecratam, quia in pluribus simul Christus esse non posset: hoc tamen contra totam catholicam positionem est. Etiam diuisa eadem hostia in plures partes non posset esse in qualibet earū totus Christus, sed in altera illarum, quod contra catholicam assertionem idētidem est. Et quod deterius est, in nulla esset, quia cùm in vnica partium esse deberet, & omnes ęquales interdum sint, & non sit maior ratio quare in vna quàm in altera sit, aut in omnibus, aut in nulla esset, sed ipsi non concedunt esse in omnibus: ergo in nulla est. Quo pacto in hostia consecrata per diuisionem cessaret esse Christus in hostia. Ex quo sequitur ꝙ nullus sacerdos celebrans sumit Eucharistiam, quia sacerdotes celebrantes priusquam sumant in tres partes diuidunt hostiam ergo, in nulla illarum trium erit corpus Christi. Et consequenter vulgares etiam nō sument Eucharistiam, quia eis hostia assumenda diuiditur, cum integra sumi nequeat. Amplius autem dato, quòd sacerdos celebrans accipiens hostiam non diuideret, Eucharistiam sumere non posset: quoniā consecrat sub duplici specie, scilicet in vino, & pane, & dicunt in vtroque esse verum corpus Christi ac sanguinem: sed ex superiori positione quorundam sequebatur, quòd in vno solum esse posset: ergo vel erit in hostia solum, vel in solo calice: sed non est maior ratio, quare sit in vno quàm in altero: ergo in ambobus est, vel in neutro: sed nō in vtroque, ergo in neutro.

Christus nō est vbique: sed Deus

Quomodo Christi corpus veniat in hostia.

A

B *Quędam attinentia ad superiora, & obiectio. Cap. CXCIIII.*

HAEC enim absurdissima sunt, & contra dicta, & facta Christi, quoniam ipse consecrauit panē, & postea fregit, & dedit de eo cuilibet discipulorum, in quo innuitur, quòd in qualibet illarum partium erat corpus suum, alioquin nullus communicasset de Apostolis, quod est falsissimum. Non enim est intelligendum, quòd Christus pro quolibet specialiter panem consecrauerit: nam tunc oportuisset ipsum duodecies consecrauisse, quod nullo modo ex litera habetur Matthæi 26. cap. & prima ad Corin. 11. vbi de hoc: sed magis quòd semel tantùm ista prolata sint, similiter patet Luc. 22. Et si aliquis obijciat huic sententiæ, quòd prius fuit facta diuisio panis quàm consecratio, cùm prius verba prolata fuerint, & fractio ꝓcesserit: vt patet Matthæi 26. & Luc. 22. cap. ergo singulas particulas consecrauit, & non totum panem, & sic toties consecrauit, quoties bucellam alicui dabat, scilicet duodecies propter duodecim bucellas datas duodecim Apostolis. Respondendum est, quòd non debet sumi in Euangelistis, & alia sacra scriptura semper argumentum ex ordine dictorum, sed solùm ex dictis: nam tunc nulla anticipatio nec recapitulatio nec interpositio esset in sacra scriptura: sed hoc falsissimum est: loca enim ista plurima sunt, vt probatione non egeant. Sed adhuc ex isto eodem loco, ex quo arguitur, destruetur argumentum istud. Nam Marc. cap. 14. vbi de hac consecratione agitur, prius ponitur Christum dedisse Apostolis panem, & postea consecrasse: tamen hoc nemo concedit: quia quando porrexit Christus, iam consecratio facta erat. Non enim postea fieri conuenienter consecratio diceretur, nec fieret. Non enim deberet, dicere hoc est corpus meū, quia ipse non teneret manibus, sed Apostoli. Patet cùm dicitur: Accepit Iesus panem, & benedicens fregit, & dedit eis, & ait sumite, hoc est corpus meum: sed hoc ab omnibus negatur: ergo conformiter non est arguendum in alijs ex ordine, scilicet quia dicitur quòd fregit, & postea dixit hoc est corpus meum. Quāquam adhuc si ex eisdem verbis Apostolorum tā Matthæi quā Marci & Lucę arguere velimus, adhuc reperietur priorem fuisse consecrationem, quàm fractionem: quia dicitur: Accipiens Iesus panem, benedixit, & fregit. Sed manifestū est hāc benedictionē nihil fuisse nisi ꝯsecrationē: ergo prius ꝯsecrauit panē ꝙ fregit, & sic per vnicā consecrationem fuerunt oēs illæ bucellę. 12. postea diuisę consecratæ, & sic esset si diuisum fuisset in decem millia. Sed adhuc si quis durę ceruicis his assensum pertinaciter accommodare nollet, habemus cōtra eum irrefragabile testimoniū de consecratione in calice, quia illa semel facta est, & ex illo calice omnes biberunt: ergo pars, quam quilibet bibebat continebat perfectè corpus Christi vel nulla, ergo per vnicam consecrationem erat Christus

C

D

E

in

in 12. partibus vini, & in qualibet integrè. Quod autē de calice semel consecrato omnes biberint, patet Matthei 26. cùm dicitur: Et accipiens calicem gratias egit, & dedit illis, dicens: bibite ex hoc omnes. Ergo ex eodem semel consecrato omnes biberunt, & sic per vnicam consecrationem partes ab omnibus bibitæ consecratæ sunt. Quod autem discipuli biberint ex eo calice, quem Christus semel consecrauit, patet Marci 14. cū dicitur: Et accepto calice, gratias agens dedit eis, & biberunt ex eo omnes.

Improbatio contra prædicta, & quædam alia. Cap. CXCV.

AMPLIVS autem, & si quis nulli rationi obedire volens diceret, quòd quando quilibet biberat Christus consecrabat illud, quod manebat, vel resumebat calicem, & iterum consecrabat, stare nequit: quia semel consecrauit, & mandauit, quòd illud consecratum diuiderent Apostoli inter se. Si tamen pro quolibet calicem resumeret, & consecraret iterum, non diceret eis, quòd diuiderent inter se, sed cuilibet solùm dedisset per se. Quod autem omnes illud semel consecratum diuiserint, patet Luc. 22. cùm dicitur: Et accepto calice gratias egit, & ait accipite, & diuidite inter vos. Apparet ergo vnicam consecrationem profecisse pro 12. partibus vini consecrandis. Amplius autem ex necessitate rationis arguitur, quia aut discipuli in cena Domini sumpserunt sanguinem Domini in specie vini, aut nequaquam. Si autem dicatur, quòd nequaquam: hęreticum est, & facimus Christum mendacem, qui dixit se tradidisse corpus suum, & sanguinem discipulis. Si autem confiteamur quòd susceperint, queritur quando Christus consecrauit vinum calicis, & tradidit primo discipulo, an totum calicem biberit, vel non. Non potest astrui quòd totum biberit: quia Marci cap. 14. dicitur; bibe rūt ex eo omnes. & Luc. 24. euidentius ponitur, quòd diuiserint inter se, cùm dicitur: Accipite, & diuidite inter vos. Cùm ergo primus biberit, & an aliquid cęteris bibendum relictum sit, quęritur an qui postea biberunt, ibi sanguinem, & corpus Christi assumpserint, vel non. Si enim quilibet inde bibens corpus, & sanguinem Domini sumpsit cum hoc vnica consecratione factum sit: ergo diuiso illo vino consecrato per vnicam consecrationem in qualibet parte diuisionis manebat corpus, & sanguis Saluatoris, quod intendebatur. Si autem dicas, quòd primus bibens corpus Christi, & sanguinem solum sumpsit: ergo Christus delusit cœteros, quibus dixit se dedisse corpus, & sanguinem suum, & nihil contulit. Et præter hoc stare nequit, quia cùm Christus proferens verba super calicem consecrauit, aut totum vinum consecrauit, aut nihil; cùm partes non essent ibi distinctæ: ergo vel totum consecrauit vel nihil: sed aliquid consecrauit, vt Euangelistę confirmant: ergo totum consecrauit: sed primus non totum bibit, ergo ibi mansit corpus Christi. Sed non poterat manere pars corporibus, & sanguinis, sed totum, quia alioquin Christus dilaceraretur in sumptione, quod est absurdum, & hereticum: ergo primus bibens integrum Christum sumpsit, & integer pro secundo bibente mansit, & sic de cœteris vsque ad duodecim. Non igitur oportet, vt quando consecratur vna hostia, si alia est consecrata, quod Christus inde transeat ad eam, quæ consecratur priore deserta, & consequenter cum fit consecratio, & Christus nouiter incipit esse in hostia, q descendat de celo empyreo, vt sit in hostia. Ideo cū cōsecratio fit, Christus ex virtute institutionis suę per verba consecrationis incipit esse in hostia, & nunc est

F in cęlo empyreo, & hostia cum ante duntaxat esset in cœlo empyreo, & cùm incipit esse in hostia non volat descendens ad hostiam, quamquam pauca aduertentibus videtur, quòd Christus descendat de empyrea sede ex necessitate consecrationis.

Quomodo Christus volauit. Cap. CXCVI.

DVOBVS ante expositis modis dici pōt Christum non volauisse, & quamquam hęc veritate fulciantur, intentio metaphoræ non est ad aliquem horum modorum, sed ad idem tempus vtraque contradictionis extremitas referenda est, scilicet quòd in eo actu, quo Christus volare dicebatur ascendens ad

G cœlos, dicatur quoque non volare. In quo vt sæpe id dictum est supponatur in Christo duas fuisse naturas, diuinam atque humanam: humana autem natura scilicet corporea propriè habet, quòd volauerit ascendens ad Ethera: ibi nempe verus fuit motus, cùm anima, & corpus Saluatoris ante tempus ascensionis in empyreo nunquam fuissent. Quantum ad diuinam naturam nullus fuit volatus: quia volatus est verus motus: in diuina tamen substantia immobilitas semper fuit. Quod patet, quoniam id, quod volat, volatu ad eum tendit locum, in quo prius nō fuerat: Christus tamen, vt Deus erat, semper in empyreo fuerat, sicut & in omnibus entibus. Hoc autem nostro concessu patet, cùm dicamus Deum patrem, filium, & Spiri-

H tum Sanctum semper in empyreo fuisse gloriam angelicis spiritibus exhibendo. Nam cùm Deum vbique confiteamur, patrem quoque, & filium atque spiritū sanctū vbiq; cōfitebimur: quoniā omnes tres vna indiuidua substantia atque natura sunt. Necesse est igitur, vbi vnus fuerit alterum quoque esse: imò quod amplius est, necesse est alterum in altero esse. Iuxta illud Io. 14. cum Christus reprehendit Philippū dicentem: Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tantò tempore vobiscum sum, non me cognouistis: Philippe qui videt me, videt & patrem meum: quomodo tu dicis ostende nobis patrem? Non credis, quòd ego in patre, & pater in me est? Amplius autem ascensus in cęlum non fuit vola-

I tus quantum ad diuinam naturam in Christo: nam cū quis volat ab eo loco discedit, à quo volat, Deus tamē à terra nō discessit ascendente Christo in cœlum, sed ibi in æternum manet, sicut ante fuerat, quia Deus vbi que est. Quod amplius manifestatur Matthęi vltimo, vbi Christus confestim post hæc in cęlum ascensurus discipulis suis loquitur, dicens: Ego enim vobiscum sum vsque ad consumationem sæculi. Ex prędictis ergo expositum patet, qualiter Christus in cęlum ascendens non volauerit.

Pars quarta metaphorę quintę, scilicet Aquila, quę venit in locum, à quo nunquam recessit. Cap. CXCVII.

K CONSEQVENTI ordine cæpti vltimi Paradoxi particula quarta adest, scilicet. Quæ venit in locum, a quo nunquam recessit: de qua dicendum est sicut de cœteris huius Paradoxi, & præcedentium triū particulis de Christo exponi necesse esse. In quo quoniam duplex natura est, cùm sit gigas geminę substantiæ iuxta testimonium sacræ scripturę, inquirendum est quomodo cuique applicentur, & cui earum potissimè congruant. Harum prima substantiarum diuina est, cui hęc verba dupliciter applicari queunt, scilicet propriè aut secundum metaphoram. Quòd si hæc de Christo enunciare velimus quantum ad diuinam naturam secundum propriam significationē

horum

horum terminorum, ire, venire, aut recedere non congruet harum vlla particula. Diuina quippe substantia nec aliquorsum tendit, nec ab aliquo vnquam discedit loco: hoc quippe impossibile atque inopinabile intelligentibus est: nam cùm ipsa infinita sit, necesse est, vt vbique sit. Si autem aliquorsum ire, aut ab aliquo discedere loco daret, absurditatibus omnia replerentur. Sumptis ergo propriè his terminis, de Christo inquantum Deus est, dici nequit quòd aliquẽ acceperit aut reliquerit locum. Non ergo hoc modo exponetur, quæ venit in locum à quo nunquam discessit, deitas nempe nec ad aliquem locum venit nec inde vnquam recessit. Si autem secundum metaphoram sumptis terminis hanc particulam de Christo iuxta diuinam naturã applicare voluerimus, aliter dicendum erit. Multa siquidem sacra scriptura de Deo fatet in metaphora, quæ in sensu historico execratur. Fatemur ergo hoc modo de Deo, quòd ad aliquem locum veniens, inde aliquando discedat: eum quippe ad aliquem locum venire dicimus, cùm ibi aliquid noui agit, quod ante non efficiebat. Velut ante confusionem labiorum in Babylonicæ turris ędificatione Deus ibi esse nõ dicebatur: quoniam nouũ nihil efficiebat, & quia post hoc ędificantium cõfuso labio idiomata diuisit in gentes, dicitur in Babylonẽ venisse Deus. Sic patet Gen. 11. cap. scilicet. Descendit autem Dominus, vt videret ciuitatem, & turrim, q̃ ędificauerunt filij Adam. Et iterum in eodem cap. dicitur: Venite, & descendamus, & confundamus linguam eorum ibi. Hoc tropicæ locutionis genere vtẽtes dicemus filium Dei venisse ad aliquem locum, scilicet in virginis aluum, & quamquam iste aduentus propriè aduentus non fuerit: quia tamen aliquid noui factum est, quod ante non efficiebatur, scilicet, quod carnem sumpsit, quam ab æterno numquam assumpserat, dici potest verbum diuinum venisse in virginis vterum. Alia autem particula, scilicet, à quo numq̃ discessit: non potest applicari Christo in hoc sensu metaphorico secundum naturam diuinam: nam velut tropicæ locutionis genere vtentes verè dicimus, quod Christus in virginis vterum aduentauerit, ita & eum inde aliquãdo recessisse verum est. Nam nouem duntaxat mensibus verbum diuinum carnem assumendo, & sub assumpta manendo stetit in virginis aluo. Expleto autem tempore in lucem ęditus est, nec ibidem vltra mansit in assumpta carne. Christus ergo in quantum Deus erat à virginis vtero recedebat prædictæ locutionis tropicæ modo: nam velut aliquando carnem assumere cępit, quam ante numquam assumpserat, ita aliquando assumere desijt, & sub assumpta manere in vtero. Christ⁹ ergo Deus à loco, in quo aliquando fuerat discessit: non potest igitur in hoc sensu prædicta applicari particula.

Expositio quartę partis quintę metaphoræ, prout Christus erat homo. Cap. CXCVIII.

ALIA autem in Christo natura est, scilicet humana, secundum quam etiam prædicta verba applicari queunt. Vnde secundum propriam vocum significationem aut secundum metaphorã applicatio fieri potest. Si autem propria vocum vtamur significatione, manifestum est, quoniam congruunt: Christus siquidem vt homo erat ad aliqua loca venit, imò ad plurima, quoniam tota vita sua in motu erat, vt expleret opus, ad quod missus erat, scilicet seminando doctrinæ verbum. Secunda tamen particula in hoc sensu non conuenit, scilicet à quo numquam discessit, nam quamquam Christus ad multa venisset loca, nullus tamen fuit, à quo non discederet nisi de em-

A pyrea sede intelligere voluerimus, quoniam postquã Saluator noster in cęlos ascendit, ab empyreo numq̃ discessit, & licèt in quotidiana consecratione in hostia, & calice sit, à cœlo tamen empyreo numquam discedit, vt in prioribus expositum est. Hoc autem quamquam veritate nixum sit: non tamen accedit ad sensum huius metaphoricę locutionis, quod ex eiusdem verbis manifestum sit. Non enim dicitur quòd Aquila ista iuit ad aliquem locum, à quo nunq̃ discessit, sed, quòd venit in locum, à quo nunquam discessit. Quod ergo Christus in empyream sedem ascenderit, non est venire sed ire: quoniam venire versus nos est. Christus igitur inquantum homo erat, non venit in cęlum empyreum, sed iuit. Non potest B ergo ista propositio de ascensu Christi in cœlum intelligi quamquam inde nunquam discesserit. Si verò de Christo, vt homo est, hanc propositionem intelligi voluerimus, secundum sensum metaphoricum stare nequibit: nam si Christum ad aliquem locum secundum metaphoram venisse fateamur, nullus tamen erit locus, de quo Christus secundum metaphoram non recesserit, quod patet. Nam Christus secundum quòd homo nunquam in aliquem locum venit secundum veritatem motus, à quo verè non recesserit. Differentius ergo facilius concedetur in sensu metaphorarum nunquam eum in aliquem venisse locum, à quo nunquam discesserit. Facilius quippe est propositionem in sensu allegorico, vel quocunque C mystico veram efficere quàm in literali, quod patet: nam de Deo multa secundum tropicum loquendi genus concedimus, quæ secundnm literæ veritatem magnæ forẽt absurditates pertinentes ad hæreticam prauitatem. De Christo quoque vt homo est multa metaphora vtentes fatebimur, quæ in veritate literæ negaremus: ipse quippe in hostia consecrata est non solùm vt Deus, sed vt homo: quia ibi verum corpus suum, & sanguis manent. Et adhuc proprius in hostia est inquantum est homo, quàm inquantum est Deus ex viribus verborum consecrationis, quæ de corpore, & sanguine proferuntur nihil attingentia deitatem, sicut latius explanatum exstitit in secundo Paradoxo figurato super particulam: Qui videbatur. Hic autem D Christus homo quãquam in millibus hostiarum in consecratione esse debeat, à cęlo empyreo non discedit. Si tamen recessum secundum metaphoram assumi placuerit, concedetur Christum de cęlo discedere, aut in terram venire, vt homo est: quoniam quotidie esse sumit in qualibet hostia consecrata: prius verò quàm cõsecratio fieret nullus erat motus in hostia, nec ibi Christus erat. Hoc autem vulgares ad aliquem locum venire dicunt, cùm quis ibi esse incipit, vbi prius non steterat. Nequeunt ergo prædicta de Christo, vt homo est, sub metaphora dici.

Dubietas penes prędicta. Cap. CXCIX.

E CVM autem ex prædictis constet has duas simul particulas de Christo secundum quòd Deus est secundum literalem sensum non prædicari: nec ambæ secundum literam enunciantur, secundum metaphoram quoque de eo verè vtraque non prædicatur, inquirẽdum restat an accipi possint, ita vt altera pars de Christo, vt Deus est enuncietur: altera verò Christo, vt homo est, congruat. Tunc quoque erit duplex modus, scilicet vt vtraque secundum allegoriã accipiatur, aut vtraque secundum literam assumenda sit. Si autem vtraque secundum literæ primariam significationem assumatur, erit ista applicatio, scilicet quòd Christus secundum quòd Deus in aliquem ueniret locum uerè, à quo secundum quòd homo in

sensu

sensu metaphorico nunquam recesserit. Et tunc vtraque pars falsitate manifesta notatur. Nam Christus vt Deus erat, in nullũ locum verè venisse potuit: quoniam vbique totus, & semper est, atque in hunc modum semper fuit, vt in præcedentibus inductum est. Secunda quoque pars falsitate non caret: nam Christus vt homo nunquam in quemquam locorum venit, à quo non recesserit. Si fortè de cœlo empyreo arguere velis, quòd Christus postquam ibi stetit nunquam inde recessit. Respondendum est, quòd Christus, secundum quòd homo non venit in cœlum empyreum, sed iuit in illud, vt prius declaratum est. Possumus autem è contrario hæc intelligere, scilicet quòd Christus secundum quòd homo in aliquem locum venerit, à quo secundum quòd Deus nunquam recessit: hoc autem fulciri veritate manifestum patet. Nam Christus vt homo erat ad multa venit loca, ab eis tamen, vt Deus erat, nunquam discessit nec à quouis alio locorum: nec tamen est iste sensus, quem intendit istud figuratum Paradoxum, vt in prioribus expositum est. Aliter autem hoc dictum applicari potest Christo, ita vt vna particula de eo, vt Deus est, alia verò de eo, vt homo est, intelligatur: vtraque tamen secundum metaphoram, scilicet, Quòd Christus venit ad aliquem locum, à quo nunquam recessit, scilicet, quòd Christus secundum quòd Deus venit in aliquem locum, à quo secundum quòd homo nunquam recessit. Hoc tamen stare nequit, quoniam altera pars istarum vera est, scilicet, quòd Christus secundum quòd Deus venit in aliquem locũ, assumpto venire secundum tropum: hoc nempe tota sacra scriptura concedit. Secunda particula falsitatem cõtinet, scilicet quòd Christꝰ steterit in aliquo loco, aut venerit ad eum à quo secundum metaphoram non recesserit, vt homo erat. Nam etiam si nunquam secundum sensum literalem à cœlo empyreo Christus recedat, ab illo tamen recedit quotidie secundũ metaphoram, vt prius expositum est. Aliter autem proposito ista è contrario intelligi potest, scilicet, quòd Christus secundum quòd homo in aliquem locum venit assumpto venire secũdum metaphoram, à quo ipse, vt Deus erat, nunquam discessit, assumpto recessu secũdum eundem modum tropicæ locutionis. Hic autem sensus stare nequit: nam licèt prima pars, scilicet, quòd Christus, vt homo venit in aliquem locum, metaphoricè sumpto venire, veritatem contineat: nullus tamen locus est à quo Deus secundum metaphoram non recedat. Quotidie enim in consecratione Christus vt homo est de cœlo venit assumpto venire secundum metaphoram: ab eadem tamen hostia Christus vt Deus est, recedit si recessum metaphoricè assumamus, quia esse incipit aliàs. Sic enim dicimus Deum ab animabus recedere, cum malę fieri inceperint. Sic patet Isa. cap. 59. Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos & Deum vestrum. Prius tamen cum eis Deus fuerat: hic enim recedere sub metaphora assumitur. Non potest igitur iste sensus manere. Nunc autem dicendum est prædictas particulas de Christo, vt Deus est, accipi debere duntaxat. Et nõ est accipienda vtraque secundum sensum metaphoricum, nec vtraque secundum sensum literalem: sed altera in metaphora alia verò sub veritate sensus literalis, scilicet, quòd Christus secundum quòd Deus venit carnem assumpturus in virginis vterum, ab eodem tamen nunquam recessit, vtraque aũt veritate fulcitur. prima in sensu tropico continet veritatem, scilicet, quòd Christus, vt Deus venit carnem assumpturus in virginis aluum, assumpto venire sub metaphora secundum veritatem literę non potest exponi, quia non venit in virginis vterum filius Dei, sed ibi

F semper extiterat, ex quo beata virgo esse cępit sicut in cęteris fuit, & erat. Sed venit in virginis aluum assumpto venire in mystico sensu, scilicet, quòd nouum effectum filius Dei fecit in virginis vtero, quē ante hoc nunquam fecerat: quoniam aliquando ab ipsa, & in ea carnem suscepit, quam ante hoc nunquam assumpserat. Post hoc etiam nunquam carnem in eadem suscepit. Hoc igitur modo accipiendum est, quòd Christus in aliquem locum venerit, scilicet in virginis vterum. Secunda in hoc particula est, scilicet, quod Christus, vt Deus nunquam discessit ab vtero virginis, Deus enim vbique est, nec ad aliquem locum ire potest, quia in eo iam est, nec ab aliquo discedere potest, quia nihil est quò tendat. Velut si aliquod
G corpus secundum quantitatē infinitum foret, ad nullum locum ire poterat, quoniam iam in eo erat: nec ab aliquo loco discedere valet, quia nõ est quò vadat. Hoc autem modo necesse est hanc particulam exponi de Christo, scilicet, quòd venit in locum, à quo nunquam discessit.

Pars quinta metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ quieuit. Cap. CC.

HVIVS quinti figurati Paradoxi particula quinta est: Quæ quieuit. Hæc autem particula ad Christum, qui Aquila dicitur, sicut cœteræ præpositę particulæ referri debet. In quo aduertendũ, ꝙ istud
H verbum quiescere æquiuocè dicitur. signat enim cessare a motu maximè à locali, & importat delectari, siue secundum rationem, siue secundum sensitiuam virtutem, vt in animalibus est, cùm aliquod obiectum delectabile applicitum eis est, in quo gaudeant, & delectentur. Cùm verò quisquam hominum aliquid tale habet, eum quiescere dicimus. Hæc autem duo importantur per vnicam vocē in idiomate hispanico: ista tamē latina dictio quiescere non æqualiter vtrunque importat, sed nos trahimus ad illa. Propria autē eius significatio est à motu cessare. Hac autem tantummodo significatione viri peritissimi quibus in proprietate vocum distinguēdi cura est, hac dictione vtuntur. Nunc verò quoniam in hoc termino ęquiuocatio est,
I cuiquam in ambiguo erit, in qua significatione assumendum est: an in vtraque ęqualiter assumi queat. Cui respondendum est: quiescere hic pro cessatione à motu necessariò sumendum esse, & nequaquam pro gaudio, vel lętitia quauis. Nam si hic quiescere ipsum lætari diceremus, aut tam pro lætari quàm pro motus localis cessatione assumatur, superfluę essent duæ particulæ, quæ infra habentur. s. quæ gaudebat, & non gaudebat. Necessariò igitur dicendum est solùm accipi pro cessatione à motu locali. Et quoniam quies motum præsupponit, non potest dici quiescere, quod nec per se, nec per accidēs moueri potest. Quò fit vt impossibile sit hanc particulam de Deo intelligi: tunc enim nec moueretur,
K nec quiesceret. Sed de Christo, vt homo erat, intelligitur. Hoc enim modo in eo proprius motus est. Quamobrem propriè quiescere poterat. Chistus ꝗppe vt homo erat ad naturam pertinebat corporalem, quæ est subiectum omnium motuum. Et quia terminus motus quies est, vt apparet ex toto processũ librorum Physicorum Aristoteles, sicut in Christo varij modi motus erant, ita quoque erant variæ quietes. Erat in Christo motus alterationis, qua res de vna qualitate mouetur in alteram. Hanc enim in Christo poni necesse est, quoniam aliquando frigidus, interdum verò calidus erat. Sic quoque de cœteris qualitatibus. quæ sunt conditiones corporum, ad quas est motus, secundum quas ipse patiebatur a causis agentibus

tibus naturalibus, de quibus latè dictum est in paradoxo tertio super partem: Qui patiebatur, & non patiebatur. Quantum ad hunc motum alterationis in Christo assignaretur in eo quies.s.consumatio in acquisitione alicuius formæ qualitatiuæ, & quòd non sit vlterior actio ad generationem formæ illius. Erat autē in Christo homine alius motus, qui dicitur augmentatio. Hunc enim ad maiorem quantitatem dicimus iuxta Aristotilem quinto Physico. Hunc autem ī̄n se Christus motum suscepit: quoniam in quātitate augmentum suscipiebat ad maiorem staturam, sicut in alijs hominibus mediocris staturæ motus ad maiorē quantitatem fit. Sic ait Lucas in fine secundi capituli, scilicet, Iesus autem proficiebat scientia & ætate, & gratia apud Deum & homines. Proficere secundum ætatem eum dixit.i.secundum magnitudinem corpori s congruentem ætati: nam non potest esse sensus, ꝙ eum creuisse ętate dicat.i. quòd semper plures annos, & menses haberet. Sacra quippe scriptura, quidquid dicat ad declarationem aliquarum veritatum dicit, quæ sub ambiguo tenerentur, aut nullatenus cognitę essent, nisi scriberentur. Cùm verò aliqua veritas est per se nota, ita vt nemini in dubium venire queat, superfluum est illam declaratione annotari. Sic autem de hac veritate esset, si intelligendum foret, ꝙ Christus ætate proficeret.i.quòd semper plures menses, & annos haberet, hoc quippe necessarium erat, quòd dū Christus viueret plures semper annos, & mēses haberet: nam hoc cunctis entibus generale est. Ambiguitas tamen videbatur, an Christus in quantitate corpulentię secundum conuenientiam ętatis suę cresceret. Quidam namq; hominum sunt, quibus iuxta ętatem concors statura est: alijs verò nequaquam: vt ergo hoc ambiguum tolleretur, dictum est, ꝙ crescebat ætate.s. in corpulētia debita secundum ętatem. Quies autem in Christo secundum motum augmentationis fuit, adepto ipso maiorem quantitatē, in qua corpus Christi fuit, quando augmentari desijt: his duobus enarratis motibus correspondent quietes, quæ sunt termini ipsorum motuum. Vulgares tamen nullam quietem ponunt, terminantem hos motus. Vulgares namque quietem non vocant cessationē motus duntaxat, sed cessationem à laborioso motu: in alteratione autem, & augmento laborem nullum esse sciunt, in eo qui augmentatur, & alteratur. Nullam ergo quietem his motibus contrariam ponunt. Alius autem motus secundum locum est, quem Arist.5. Physicorum lationem vocat: pertinet enim ad pedes, manus, & organa interpretatiua, scilicet, organa vocis formatiua. In progressione enim, aut in opere manuali, aut vocum formatione motus localis tolli nequit. In his autem quies est, quę est cessatio ab his motibus. His verò motibus vulgares quietem tanquam terminū constituūt, quia non solùm est cessatio à motu, sed etiam à labore, cùm tales motus semper laboriosi sunt. Hos autē motus, & labores coniunctos Christus suscepit: ideo cum verè cessaret ab eis, habebat q̄etes oppositas eis, & sunt termini. Quod autem fatigatio, quę motum localem consequitur in Christo fuerit, patet Ioan.4.c. Cùm dicitur: Erat autem ibi fons Iacob, Iesus autem fatigatus ex itinere sedebat super fontem. Illud autē sedere ei quietis allatiuum erat. In operatione quoq; manuali Christus fatigabatur, quoniam delicatę erat complexionis, atque nimis sentientis labores, cessare autem ab his motibus ei quies erat. In vocum quoq; formatione labor erat, velut in eis, qui lōgo clamore vociferant patet. Hi enim nimis fatigantur: sicut prędicantibus legentibus, atque disputantibus accidit. Christus autem sępissimè Iudæis prædicationis disse-

A rebat verbum, cum eis quoque frequenter conferebat, in quo ei lassitudinem quandam euenire necesse erat, ab his igitur cessare motibus ei quies erat. Alij quoque afflictionum & laborum, ac tędiorum modi sunt, qui Christo ex conditione assumptæ passibilitatis eueniebant, à quibus cessans quiescere dicebatur. Ex prędictis ergo illatum patet, quomodo aquila ista, quam Christum esse prędicamus, quieuerit, ab omnibus motibus cessans. Adhuc autem istud quiescere ad supradicta referri potest, scilicet, quòd aquila ista volauerit. Et quoniam volare motus est, atque fatigatio, quia aliquando ab illo volatu cessauit, quieuisse prędicabitur. Hoc autem verum est in Christo secundum quòd homo, scilicet, quòd in cęlos ascēdens vo-
B lauerit, vt in præcedentibus expositum est. Dum autē volabat, quiescere non dicebatur, sed cessatio à volatu, cùm in cœlo empyreo fuit. Hoc autem, & si verū sit, non tamen intenditur in hac figurata metaphora, sed quod supra tactum est.

Pars sexta metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ non quieuit. Cap. CCI.

CONTINVATI extremi paradoxi pars sexta occurrit.s. quæ non quieuit; quod conformiter de Christo, qui aquila est, vt cæteræ particulæ exponenda est. Et quoniam contradictionis vtraque pars de eodem, & secundum eandem conditionē, aut
C fundamentum dici, nequit iuxta Aristo.primo Posteriorum, & secundo Elenchorū: sed de Christo secundum quòd homo erat diximus, quòd quieuerit aliquid: de eo ergo secundum quòd homo, dici nequit, ꝙ non quieuerit, sed vt Deus. In hoc autem aduertendum est, quietem dupliciter accipi.s. secundùm vsum vulgaris significationis, & secundùm physicam acceptionem. Vulgarem autem insequentes modum dicimus id quiescere, cum non mouetur, siue ei motus possibilis sit, siue nequaquam. Et iuxta hoc loquendi genus Deus quiescere dicitur, quia non mouetur. De angelis quoque idem cōfitebimur, & hoc modo pręcedentem particulam de Deo fateremur, scilicet, ꝙ quieuerit. Aliter autē quiescere accipitur iuxta Arist.
D documentum, scilicet, quiescere res dicitur, quæ non mouetur, sed moueri potest, vt patet quarto Physicorum. quo infertur indiuisibile non posse quiescere. Indiuisibile namque moueri nequit: quod autem nō mouetur non quiescit. Quo sequitur, vt puncta non moueantur, nec quiescāt, quoniam indiuisibilia sunt: angeli quoque & animæ, atque Deus, quia indiuisibilia sunt, motum aut quietem non recipiunt. Quanquam ergo Christus, vt homo erat, quiesceret cessans à motibus, & laboribus: vt tamē Deus erat, non quiescebat, quoniam vt Deus erat nullus illi motus accidebat, à quo cessans quiescere diceretur; nec erat in potentia ad huiusmodi recipiendum. Hoc enim infinitæ perfectioni Dei repugnabat. Ex prędictis er-
E go illatum patet, qualiter Christus, qui aquila erat, quieuerit, & non quieuerit.

Pars septima metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ renouabatur. Cap. CCII.

ORDINE consequenti quinti huius paradoxi, particula septima est, Quæ renouabatur: quod vt cætera ad Christum aquilam referendum est, & ponitur hic aquilarum conditio, scilicet renouari.

In quo consideratione dignum est, de aquilarum renouatione inquirere. Dupliciter autem renouationem accipere contingit: primò quidem renoua-

tionem dicimus, cùm aliquid secundùm corporis habitudinem, & vires atque operationem, & cæteras dispositiones vetustas in perfectam, & pristinam conuenientis staturæ habitudinem, & in vires atque operationem robustam redit. Aliter autem renouatio accipi potest, scilicet, quòd aliquid quondam fuerit, deinde esse perdito nouiter ad esse, quod prius non te nuerat redeat. Primus renouationis modus aquilarum conditio est. Aquilis namque veterascentibus magna oculorum caligo accidit, ita vt clarè intueri nequeant animalia, quę venatu apprehendere debēt: magnam quoque alarum grauitatem incurrunt plumisque nimium vetustis volatus eis difficilis est: rostrū etiam, quo feriunt animalia valde aduncum redditur, & vngues recurui: ita vt non faciliter animalia venatu apprehendere queant. Cum autem ista aquilæ sibi inesse senserint, clarissimum fontem aquarum frigidarum inquirentes, primò altissimo volatu nubes in æthera petunt, quousque concitæ motu valido, & labore calefiant, atque calore resoluantur pori. Tunc autem ad modum tormenti volatu pręcipites gelidarum aquarum fonti se immergunt, vbi aquis per porosam intrantibus apertionem magna fit immutatio in eis. Quo fit vt veteribus plumis cadentibus, aliæ nouiter renascantur: vnde deposito pondere priorum pennarum, & vetustate, ad volandum aptiores fiunt. Rostro quoque lapides feriunt, vt sic eius quædam pars conteratur. In vnguibus autem idem agunt, quo pacto omnia nouiter renascuntur: sic habetur, De proprietatibus rerum libro 12. cap. de Aquila. Hanc autem aquilarum artificiosam renouationem psalmista innuit Psal. 102. cùm dicit: Renouabitur, vt aquilæ iuuentus tua. Secundus renouationis modus est, cum aliquid esse desinens nouiter esse incipit. Hanc autem in fœnice aue Arabica esse patet. Fœnix enim vnicus est in toto orbe, scilicet, in Arabicis sollitudinibus: viuens quadringentis, aut quingentis annis. Cùm verò ad tãtam senectutis grauedinem venerit, ut vetustatis incommodis obsita delectabiliter viuere nequeat, nidum de aromaticis, & valde siccis lignis construit, ita candenti ęstu eiusq; fota, & leui alarum afflatu ignem concipere queant, vbi media sedens velut in tumulo suo exuritur. Quo in cinerem versa post triduum ex cinere illo paruus vermis animatur manente virtute prioris fœnicis, qui paulatiuis prouectus incrementis alas sumit veraque fœnix efficitur, viuens iterum per quadringentos, aut quingentos annos. Hos pacto fœnicum successio fit: ita tamen quod vnica fœnix semper sit. De hoc patet in libro duodecimo. De proprietatibus rerum. capitulo de fęnice. Hæc autem renouatio, quæ fœnicibus accidit omnibus hominibus aliquando congruet: nam licèt nunc omnes esse desinant, in die tamen extremi iudicij omnes ad esse redibunt. Ex eadem nempe materia, ex qua constiterunt viuentes, & in quam decedentes resoluti sunt, iterum reficiētur corpora eorum: Deus quoque animam corpori renouato coniunget, vt verus atque perfectus homo fit. Nimis tamen renouatio hominum in generali resurrectione à renouatione fęnicum differt: fęnicum quippe renouatio purè naturaliter fit, scilicet, agentibus solis causis naturalibus, & mediantibus dispositiuis qualitatibus elementalibus manentibus in materia fęnicis resoluti. Hæc enim instrumēta agendi naturalium causarum sunt. Ad hominum autem in extremo iudicio renouationem, non sunt aliquæ naturales causæ agentes, quoniam ad hoc sua actio non attingit: nec sunt ibi aliquæ qualitates dispositiuę. quoniam forma, quæ est anima rationalis non vnitur corpori per virtutem

Aquilæ, vt iuuentutē renouent

Fęnix quomodo animam exhalet.

F alicuius agentis purè naturalis. Amplius autem cùm fœnix resoluitur, non fit renouatio, ita vt fœnix eadem numero, quæ præextiterat, redeat, sed alius ex eadem materia gignitur. Hoc autem facultatem causarum purè naturalium nequaquam supergreditur, velut si fœnix, qui præextiterat, idem numero redeat. In resurrectione autem idem, qui præcesserat homo redit, & non alius, cùm principia substantialia compositionis maneant eadem. Hæc autem renouatio ad Christum referenda est: sed inquirendum est, an de Christo secundum quòd homo est, aut secundum quòd Deus hoc intelligi debeat.

Dicendum, hoc intelligi non posse de Christo, vt Deus est: quoniam in ipso renouatio nulla est, quia motus nullus accedere ei potest. Sed dicendum hanc
G renouationem necessariò intelligi de Christo, vt homo est. Christus siquidem, vt homo est, subiectus erat cunctis pęnalitatibus & transmutationibus, quibus cęteri hominum subijciebantur, ex conditione speciei: renouari autem est mutari secundùm habitudinem corporis, aut vires, vel conditionem operationum, aut incipere esse, quod ante esse desierat. Hoc autem Christo congruebat, vt homo erat, eum igitur renouari concedendum est.

Nunquid Christus vt aquila, vel fœnix renouabatur. Cap. CCIII.

H ALIQVIS autem in hoc inquiret, cùm Christus, secundum quòd homo renouaretur, nunquid renouaretur vt aquila, vel vt fœnix. Cui faciliter respondendum est, Christum in hoc figurato paradoxo aquilam nuncupari: necesse est igitur, vt aliqua similitudo sit inter aquilarum renouationem & Christi: quod verum est in vniuersali, scilicet, quòd aquila renouatur: Christus quoque vt homo renouabatur: in speciali tamen nullam mutationis aquilarum, & Christi concors dispositio est, sed conformitas renouationis in Christo, & fęnice est: quod patet quòd aquilarum renouatio, duntaxat qualitatum alteratio est, esse autem non permutatur, ita vt esse deperditum recuperetur simpliciter. Fœnix autem
I secundùm esse mutatur, quoniam esse quoddam perit, & alterum incipit. Christo autem hæc acciderunt: nam dum inter mortales vixit, nulla ei, aut aquilarum, aut fœnicum renouatio accidit: sed renouatio fuit, quoniam ipse per mortem esse humanum perdidit, & illud postea in resurrectione recuperauit. Vnde caro eius, quæ in sepulchro omni vitali motu vegetatione & opere, atque compage destituta erat, reunita ei anima renouata fuit in resurrectione: De hoc Psalmus vigesimusseptimus, scilicet: Et refloruit caro mea, & ex voluntate mea confitebor illi. Nec solùm caro Christi refloruit, & renouata est assumēs esse, quod ante perdiderat, scilicet, esse humanum: quoniam Christus in triduo mortis suæ non fuit ho-
K mo, & post resurrectionem suam cœpit esse homo, in quo est renouatio sicut in fœnice: sed etiam caro Christi nouam virtutem & qualitates accepit. Ante passionem quippe suam Saluator noster mortalis erat, ideo mortuus est, post passionem autem suam iam immortalis, atque impassibilis manet. Christus quoque ante passionem suam multarum afflictionum susceptiuus fuit, sicut cæteris hominibus accidebat: post passionem autem nullius afflictionis, aut amaritudinis susceptiuus fuit. Sic enim ait Apostolus ad Romanos sexto capitulo. Christus resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Corpus quoque Saluatoris

nostri

nostri ante passionem suam obscurū, & ponderosum A
fuit, sicut cætera corpora humana: post passionem suā corpus illud leue, & agile valde fuit: ita vt per aereas regiones transcurrere possit, atque in empyreum con uolare. Fuit quoque lucidum sicut sol, quod ei ante passionem nequaquam contigerat. Poterat quoque ianuis clausis subintrare: ita vt ei nulla murorum, aut structorum ædificiorum, quidquam præstaret impedimenti, vt cùm ad discipulos ianuis clausis intrauit, vt patet Ioann. 20. & 24. quod ante passionem suam accidisse nequaquam legimus. Christus quoque nondum passus fatigabile corpus habuit, vt patet Ioā. quarto. vbi dicit eum ex itinere fatigatum sedisse super fontem. Post mortem autem nequaquam fatigabile fuit. De cæteris autem dotibus corporum gloriosorum, idem dicendum est: habuit quippe eas Christus post resurrectionem, sed ante ante mortem nullā habuerat. In quibus aliqualiter renouatio aquilarum renouationi corporis Saluatoris nostri similitudinem quandam habet. Aquilis quippe renouatis alarū maior agilitas, oculorū intensior perspicacitas, viriumq; maior firmitas accidit, rostri quoq; & vnguium conuenientior dispositio, & habilitas in cæteris qualitatibus. Sic enim in Saluatore nostro multę qualitates dotium gloriosarum post resurrectionem fuerant, quarum nulla ei viuenti infuerat. Idem autē cæteris beatificandis hominibus accidit: nam dum sub hac mortalis corporis conditione manerent, nullas beatorum dotes habent: cùm verò resurrexerint corpora incorruptibilia erunt, cæteræ quoque gloriæ dotes erunt, quas de Christo enarrauimus: alias quoq; ampliores: qua in re magna in eis renouatio facta erit. In his tamen Christo, & cæteris differendum patet: nam post resurrectionem omnibus bonis dotes gloriæ indifferenter inerunt: viuentibus tamen nullis insunt, etiam si perfecti viri valde sint. Christus tamen ante passionem suā dotibus gloriæ, dum voluit vsus est. Sic enim in transfiguratione sua, quoniam facies eius, & omnes partes corporis, quæ patebant, resplenduerunt sicut sol, & vestes eius sicut nix refulsere. Sic patet Matt. 17. hæc tamen claritas gloriosorum corporum dos est. Christus quoque aliquando ante passionem suam, alia dote vsus est, quæ agilitas dicitur, scilicet, ꝙ super aquas maris, vndis pedibus incedens non mergeretur. Sic patet Matth. 14. Nam cùm discipuli essent in quadam nauicula, & Christus non esset cum eis, venit ad illos quarta vigilia noctis ambulans super aquas, at illi existimauerunt phantasma esse, & clamauerunt: Christus autem eis se postea præbuit cognoscendum. Alia quoque corporis glorificati dote Christus ante mortem vsus est, scilicet, inuisibilitate. Hoc autem ter factum legitur, primò cùm illum Nazareni præcipitare voluerunt, ducentes eum ad montem excelsum: ipse verò per medium eorum de monte descendere incepit, illis non videntibus. Sic enim dicitur: Iesus autē transiens per medium illorum ibat, vt patet Luc. 4. c. Verùm autem cum Iudæos Christus valde increparet, & se diceret antiquiorem Abraham, tulerunt lapides, vt iacerent in eum: ipse verò abscondit se & exiuit de templo. i. fecit se inuisibilem, de hoc Ioan. 8. c. in fine. Iterum autem Christus Iudęis durè respondēs cùm eum lapidare vellent, euasit manus eorum, vt patet Ioan. 10. c. Christus igitur, quia Deus erat, habebat has dotes corporum gloriosorū in potestate sua, ideo cùm vellet vtebatur illis, quia cōdecebat. Viris autem bonis à lege mortalitatis nondum absolutis hæc non suberant: ideo eis ante mortem non vtebantur. Ex prædictis ergo expositum est, qualiter aquila, quæ erat Christus renouabatur.

Pars octaua metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ non renouabatur. *Cap.* CCIIII.

HVIVS iam finiendi quinti paradoxi, particula octaua est: Quæ non renouabatur. Hanc autem particulam, sicut cæteras in hac metaphora ad Christum referri necesse est. Sed quia Christum duas sæpe naturas continere dictum est, diuinam. s. & humanam, inquirendum est, in qua harum intelligendum sit, vel an in vtraq; congruat quod dicitur. Cui respondendum, vtrique posse hanc applicari particulam, sed ei potius inquantum Deus est: Christum enim vt ho- B minem renouari supra concessum, de eo non renouari enunciari nequibit, nisi ad alterum referatur tempus. s. Christum renouatum, aut reflorentem in resurrectione concessimus, quoniam caro eius refloruit. Temporum particulis cum adhuc sub mortalitatis cōditione degebat non renouabatur, quia in eo nulla talis fiebat mutatio, qualis postea in resurrectione facta est. In hoc autem sensu, quanquam aliqualiter particula ista assumi valeat: conuenientius tamen ad alterū trahitur. Nam & si in Christo, vt homo erat, ante passionem suam non fiebat illa admiranda renouatio, quæ postea facta est: tamen quandiu ante passionem mortalis vixit, aliquam continuè suscipiebat mutationem, quæ renouatio dici potest. Ad alterum ergo sen- C sum trahenda est ista particula. s. vt de Christo exponatur, & secundum quòd est Deus: de quo manifestum est, quòd renouari nequeat: quoniam renouatio vetustorum conditio quædam est. s. quòd nihil renouatur nisi primò veterascat: Deus autem vetus non efficitur, ergo renouari nequit. Amplius autem renouatio motus quidam est, cùm sit alteratio priorum qualitatum in nouas: in Deo autem motus nullus est, iuxta illud Malachiæ. 3. cap. Ego dominus, & non mutor: renouatio ergo nulla est. De motu autem tam in generali, quàm in speciali, quòd in Deo esse nequeat declaratum fuit super quartum paradoxon super partem 3 Qui non mouebatur. Præter hæc autem renouatio dupliciter fit. s. aut secundum dispositionem, & quali- D tates, aut secundum esse: in Deo tamen neutrum accidere possibile est, ergo nec renouabitur. Quod autem Deo renouatio secundum qualitatiuas dispositiones aduenire nequeat apparet: quoniā in Deo qualitates nullæ sunt, propter ipsam diuinam essentiam, sed totum quidquid est simplex, & vnum est, Si igitur in eo renouatio fieret, necesse esset, vt secundum essentiam renouatio fieret: sed ea, quæ secundum qualitatem fit differt à renouatione, quę est secundum essentiam, vt renouatio, quæ est aquilarum à renouatione fęnicum, vt prius declaratum est. ergo non inest Deo renouatio secūdum qualitates. Item quod renouatur perfectius efficitur, quàm ante fuisset maioribus resumptis viribus, & melioratis omnibus corporalibus E dispositionibus: Deo autē perfectio nulla maior aduenit: quia tunc ante hoc perfectus non fuisset, quod de Deo fateri nefas est. Amplius aūt quidquid Deo ī est, semper inest, cùm sit æternū, & in æternis non differt esse à posse esse, iuxta Aristo. Si igitur aliquid Deo aduenire potest, iam illud sibi inest: renouationem autem huius esse impossibile patet: quoniam renouatio est in ea re, quæ aliquid nouiter recipit, quod ante nō habuisset. Ob hoc enim nouum dicitur: quoniam vetera pręcessere: potissimè renouatio dicitur, scilicet, post vetustatem inducta nouitas.

Item renouatio fœnicū in Deo esse nequit, quoniā illud est secundum essentiam renouari, scilicet, quod esse substantiale deperditum iterum resumatur: Deo

autem accidere hoc impossibile est, quoniam hoc pa-F cto deitas esse cessaret, quo nihil absurdius. Nam Deus est vnum necesse esse: ergo deficere impossibile est. Non enim potest imaginari quomodo deitas deficere queat, quoniam ab altero corrumpi potest: quia nihil ea potentius est: nihil etiam contrarietatis habet à quo labefactari vsquam possit. Præter hoc etiam non est ens ex nihilo, vt desistente aliqua causa à conseruando eam tendat in nihilum secundum conditionem entitatis productæ ex nihilo. Ipsa quidem seipsa subsistens a nullo esse traxit, ideo deficere nequit. Ideo & si dari posset Deum velle deficere quod pariter impossibile est, deficere tamen non posset, quoniam maxima in entitatibus perfectio est, & inuitus etiam esset: sed quidem casus hic non admittitur. Amplius verò si Deum renouari fateamur, necesse est, vt eum aliquando defecisse concesserimus: cùm tamen Deum deficere positum fuerit, eum ad esse redire impossibile est. Nam quorum substantia totaliter semel perit, in idem numero redire impossibile est, iuxta Aristo. 2. de Generatione & corruptione. Si tamen Deus semel periret, cùm substantia eius simplicissima sit, non posset redire ad esse, quia totum peribat, quidquid erat. In simplicibus enim, aut totum perit, aut nihil, cùm in simplicibus partes non assignentur, sed sint indiuisibilia. In hominibus autem mortuis, cùm resurgent, non tota substantia perit. Nam substantia hominis corpus, & anima sunt: horũ autem nihil perit, quia anima incorrupta manet, Corpus autem, & si dissoluatur vsque ad elementa, vt si in auras diffugiat, vel in aquaticos resoluatur humores, aut ignis leuitatem induerit, vel terræ pōdus accipiat, semper manet tota illa materia, ex qua corpus fuit: sola igitur horum duorum vnio deest ad complendum hominem: si tamen tota substantia deperisset, ita vt nihil de corpore maneret, anima quoque defecisset, impossibile erat per vllam potentiam huiusmodi hominem resurgere. In Deo autem, si deficeret nihil maneret: renouari ergo includebat cōtradictionem. Amplius autē, & si deitas semel deleta, aut in nihilum deficiens renouari posset: nihil tamen erat, quod eam posset renouare: nam in cæteris, quæ siue naturaliter, siue per actionem diuinam renouantur, causas agentes constituimus, aut ipsas naturales, aut Deum: Si tamen defecerit deitas, nihil est, quo restaurari queat, cùm supra se agētem nullam causam habeat: Deũ ergo renouari impossibile est. Ex prædictis ergo expositum patet, quid accipiendum sit cùm dicitur, quę non renouabatur.

Arist. 2. de generatione.

Pars nona metaphoræ quintę, scilicet aquila, quæ gaudebat. Cap. CCV.

IN hoc ordine quintæ huius Paradoxi, particula nona est: Quæ gaudebat: quod ad aquilam Christum referendum est, scilicet, quòd ipse gaudebat. Et cùm hic ponantur particulæ duæ, quæ sunt vtraque pars contradictionis, poterat vtraq; ad Christum hominem referri, secundum diuersa tempora: nam aliquando lętabatur, & aliquando tristitia plenus erat. Hanc autem particulam de Christo, vt Deus erat exponi non conuenit, vt inferius magis exponetur, sed ad ipsum, vt homo est referri debet. In quo aduertendum est gaudium duplex fuisse in homine Christo: primum enim fuit quædam lętitia concepta in eo secundum partem rationalem, scilicet, in intellectu, & voluntate, & ista erat quā anima eius suscipiebat ex contemplatione diuinæ essentiæ. Hoc enim speciale Christus inter cęteros mortales habuit, quòd cęteri etiam si boni sint, viatores tamen semper sunt, scilicet, tendentes in illam ęternam fœlicitatem, quā summopere affectant: eā tamen quandiu viuunt nunquam tenent: sed illis post defunctum morte corpus continget, vnde comprehensores nondum sunt. Christus homo, dum viueret, plenus comprehensor erat, scilicet, quòd anima eius diuinam videbat essentiam, dum in hoc mortali corpore degeret, atque in ea vita fruebatur omnibus gaudijs superfluens, sicut post resurrectionem suam fruitur. Vnde quantum ad intellectum, & voluntatem Christi nulla maior post resurrectionem, aut ascensionem in æthera gloria adhæsit, quàm a conceptionis instanti inhæsisset: sed corpori eius gloriosæ accesserunt dotes, quæ ante non pręfuerant. Quantum verò ad hoc gaudium Sal-G uatoris, vniuersaliter diffiniendum est, quòd ei nunquam interciderit: nulla vnquā insurgens tribulatio, aut abstulerit aut diminuerit, vel interpolauerit, sed die noctuque manebat. Nam etiam si interdum Saluator noster ad capiendam quietē, à corporalibus motibus, & fatigationibus somnum nocturnum caperet siue diurnum: sicut patet Matth. 8. I. Ecce ventus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, ipse verò dormiebat, & accesserunt & suscitauerunt eum, dicentes: Domine salua nos, perimus: Idem Marci 4. & Luc. 8. Tamen intellectus, & voluntas sua a contemplatione diuinæ essentiæ non cessabant: ita vt semper fruerentur, sicut nunc fruuntur in fęlicitate paradisi: nec magis Christus per diem, quā-H per noctem fruebatur. Aequum enim illi vtrunque tempus erat. Aliquis tamen obijciet Christum non posse per noctem frui, dum somnũ caperet, siue per diem, dum alijs intentus esset occupationibus, quoniam huius conditionis intellectus noster est, vt cùm somnum capimus, nec ipse, nec cętere potentię rationales, nec animales actum vllum habere possint, & cũ alijs occupationibus intendimus, intellectus non potest vacare intellectioni. Christus autem verus homo erat: ista ergo proprietas consequens cęteros homines, quæ est conditio speciei, in eo esset. Respondendum est, intellectum, & cęteras virtutes, tam rationales, quàm animales, vel naturales, eandem habere conditionem in Christo, quam in alijs hominibus: & I sicut in alijs hominibus non potest causari speculatio dum in somno sunt, nec cum ad alia diuertunt, ita & in Christo accidere. Sed ista conditio quidem, ideo in hominibus est, quoniam intellectus, quanquam secũdum se, non sit virtus organica, nec alligata organo, tamen præsupponit species in phantasmate, vt intelligat, super quas vertat, iuxta Aristo. tertio de Anima. s. oportet intelligentem circa phantasmata speculari, quia naturaliter in se non habet species, per quas intelligat. Vnde cùm non fuerit facta conuersio ad phantasmata, nihil intelligemus. In Christo autem hoc idē accidebat, quantum ad ea quæ per species mēdicatas à rebus corporalibus intelliguntur, quæ conseruātur in phantasia: sed si aliquid sit qđ per purum intellectũ K apprehendat, nulla facta cōuersione ad phantasmata, nihil impediet homo intelligere in somnijs. Sic autē erat de visione diuinę essentię, & fruitione in aīa Christi, qm̄ hęc non fiunt per speciem aliquā de Deo conceptam: sed per essentiam, quę clarè cognita est & pręsens. In hoc quippe differt visio Dei, q̄ est in vita æterna, & cognitio, q̄ nunc de eo habemus, qm̄ nunc videmus per speciem, tunc aũt facie ad faciem, vt ait Apostolus 1. Cor. 12. Non ergo indiget intellectus noster aliqua conuersione super phantasticas species, qa nulla est species abstractiua, per quam sit visio beatifica, sed per ipsam clarè visam, & pręsentem essentiā: nihil ergo magis impedimenti ad fruendum anima Christi in somno, quàm in vigilia haberet.

Duplex gaudiũ in hoīe Christo fuit.

Amplius

Amplius autem, quoniam & si fieret fruitio & visio beatifica per aliquam speciem, illa non esset de acceptis à rebus corporalibus, nec esset aliquid fabricatum per similitudinem, aut transumptionem ad illam, sed esset species à Deo solo causata in intellectu nostro de seipso. Et tunc etiam ad intelligendum per hanc non haberet intellectus aliquã cõuersionem ad phanthasiam, sed seipso intelligeret, vnde & in somno intelligere posset, vel occupata phantasia circa alia. Quo fit, vt siue per speciem, siue per essentiam visio Christi beatifica fieret, nihil magis contemplaretur intellectus eius diuinam essentiam in somno, quàm in vigilia, & nihil magis cum occupatus erat, quàm cum omni vacans occupatione. Amplius autem & si Christus aliquando affligeretur nimis, tamẽ ista ei delectatio non decidebat, nec minuebatur: vnde & in passione sua cùm ei insurgeret grandis tribulatio, tamen anima sua ita fruebatur diuina essentia, sicut & nunc fruitur. Nec incidebat in intellectum & voluntatem eius quidquam sollicitudinis, aut amaritudinis, sed ita gaudium plenum erat, ac si nihil angustiæ, aut pęnalitatis inesset: perfecta tamen amaritudo, & attrocissimus dolor in parte sensitiua erat, ita vt secundum partem sensitiuam plenam sine vllius iucunditatis admixtione haberet amaritudinem, & secundum partem intellectiuam plenis gaudijs frueretur, ac si istæ duæ particulæ nihil sibi inuicem attinerent. De quo latè dictum est super quartum paradoxon, super particulam: Qui sentiebat. De hoc autem gaudio animæ Saluatoris nostri, quod in anima rationali erat, hic non agitur: sed de quodam alio, quod tristitijs secundum sensum aduersatur: & de quo verum est, quòd aliquando in Saluatore nostro fuerit, & aliquando non.

De gaudio, quod passionem vocamus.
Cap. CCVI.

ALIVD autem gaudium est, quod est affectio quædam, quam nos passionem vocamus, & est in parte sensitiua, sicut dolor & spes & timor. Proueniunt animæ affectiones istæ ex conditione animalis, non considerando specialiter naturam humanam: vnde cęteris etiam præter hominem animalibus, ista videmus accidere. In Christo igitur, quia homo erat, hæc poni necesse est. Nam ipse suscepit ea, quæ consequebantur veritatem naturæ humanæ, sicut sunt istæ passiones. Maximè autem patet de gaudio, quòd in Christo fuerit: nam cum in eo tristitia esset, in eo quoq; gaudium esse poterat, & aliquaudo erat. Nam oppositorum conditio hæc est, vt circa idem fiant, nisi cum subiectum determinat sibi alterum eorum à natura. Sed circa Christum tristitia erat, in ipso ergo erat gaudium aduenire potens, cùm naturaliter Christus non determinet sibi tristitiam. Quod autem in Christo tristitia fuerit, apparet ex pluribus Sacræ scripturæ locis. Sic enim patet Matth. 26. & Marc. 14. scilicet, & sumpto Petro & duobus filijs Zebedęi cœpit tristari, & mœstus esse, tunc ait illis: tristis est anima mea vsque ad mortem. Item qui flet mœstus est, nisi mendaces atque fœmineas lachrymas fuderit, quod Saluatori non conuenit. Accepimus tamen Saluatorem nostrum interdum plorauisse, vt patet Luc. 19. Quoniam videns Iesus ciuitatem, cognoscens sibi in breui affuturas calamitates ex compassione plorauit. Nam ipse affectus habebat humanos, & quoniã in terra illa enutritus fuerat, humano modo chariorẽ sibi illam quàm cæteras faciebat. Terra cognita igitur ac tunc recenter affectioni suæ humanæ pręsenta ta calamitatum mole Ierosolymitanam oppressura

A vrbem teneras effudit lachrymas, dicens: Quoniam si cognouisses & tu, & quidem in hac die, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Diligebat quoq; dominus Iesus tenerrimè Lazarum fratrem Mariæ Magdalenæ, & Marthæ, vt patet Ioã. vndecimo. Perhibentibus testimonium sororibus eius, scilicet. Domine quem amas infirmatur: ideo cũ eum suscitaturus accessit monumento eius astans fleuit, atque infremuit spiritu, vt habetur eodem capitulo: nam cùm quæreret à sororibus illius, vbi posuissent eum lachrymas fudit. Nec hoc, vt quidam dicunt ideo factum est, quia Iesus ad mortalitatis miseriam eum resuscitans reuocaturus erat, sed quia humana affectionis teneritudine concito condoluit, &

B plorantibus complorauit Iudæis. Vt patet cùm dicitur: Iesus ergo, vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu, & turbauit semetipsum, & dixit: vbi posuisti eum? Dicunt ei, Domine veni, & vide, & lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi, ecce quomodo amabat eũ. Et post hoc sequitur: Iesus ergo rursus fremens in seipso venit ad monumentum. Apparet ergo ex præcedentibus Christum tristatum: necesse est igitur lętitiam sibi inesse posse ex natura contrariorum, cùm Christus non determinet sibi tristitiam secundum natnram. Et non solùm apparet Christum potuisse gaudere, sed etiam aliquando gauisum fuisse: nam cum gaudium, & tristitia immediata contraria sint

C ex lege eorum, necesse est, vt susceptibili alterum eorum insit. Christus autem susceptibilis horum erat, vt ex præcedentibus declaratum est, necesse est ergo, vt alterum eorum semper sibi inesset, ergo vel tristitia semper sibi inerat, vel aliquando gaudebat: sed Christum fuisse semper in tristitia falsum est, ergo aliquando gaudebat. Quod autem Christus non semper tristaretur, satis patet, quoniam tunc omnibus videretur merens, quod falsum est: Varias enim in se Christus monstrabat affectiones: interdum quippe ostendebat effigiem valde gaudentis: vt cùm paruulos amplexaretur, atque benediceret: isti enim tristiũ hominum actus non sunt. Sicut patet Marci. 10. Amen dico vobis, quisquis non receperit regnum

Christ⁹ nõ semper tristis erat.

D Dei, velut paruulus, non intrabit in illud, & complexans eos, atque imponens manus super eos benedicebat eos. Aliquando autem vultum indignantis, sicut cùm eiecit ementes, & vendentes de templo facto ex funiculis flagello, vt patet Matth. vigesimoprimo, & Ioan. 3. cap. Sic etiam quando increpabat discipulos dicens, generatio incredula, & peruersa quousque ero vobiscum? vsquequo vos patiar? vt patet Matth. decimoseptimo. Non ergo semper tristati effigiem exhibebat. Amplius autem si semper Christus tristitiam vultu monstraret ac gereret, non diceretur de eo specialiter in sacra scriptura, aliquando quòd tristaretur, sed interdum exprimitur, quòd tristis fuerit, vt in præallegatis locis, ergo non semper

E tristis erat. Præter hæc autem, qui aliquando tristari incipit, non semper tristis fuit, sed Christus aliquando tristari cępit: ergo aliquando tristis non erat. Sic apparet Matth. 26. f. Et assumpto secum Petro & duobus filijs Zebedęi cępit tristari, & męstus esse: apparet ergo aliquando Christum fuisse gauisum.

De affectibus, qui in Christo erant.
Cap. CCVII.

IN his tamen humanis affectibus, quos in Christo fuisse asserimus, aduertendum est, quod non prorsus ita fuerunt, vt in cęteris hominibus sunt: ideo eos sacri doctores distinguunt, quia has affectiones iñ no-

bis passiones vocant: in Christo autem propassiones F quasi procul à passionibus, idest quòd nõ sint de conditione passionum nostrarum, de quibus in tertio Sẽtentiarum distin. 15. Passiones enim istos motus vocamus, secundùm quos aliquid patimur. Etenim in nobis hæ insurgentes passiones rationem nostram aut subijciunt, aut impediunt, aut conturbant, vel ab agendo faciliter tollunt. Vnde nobis contra omnes passiones pugna est, ideo circa passiones regulandas consistunt omnes virtutes morales, vt patet ex sententia Arist. secundo Ethicorum. Et istę passiones nobis volentibus, & non aduertentibus insurgunt, nec cessant quotienscunque volumus: sed cum rogauerimus & suaserimus, vt patet primo, & quinto Ethi. eo quòd non dominatur homo passionibus suis principatu de- G spotico sicut partibus organicis: sed principatu politico tanquam liberis, vt patet primo Politicorum: in vincendo tamen eas difficillimus nobis labor est. In Christo autem nihil tale erat: non enim fuit in eo vnquam aliquis passionalis motus, qui insurgens partem conturbaret rationalem eam sibi subijciens, aut ab operando impediens: vel in operando perturbans. Nec vlla vnquam habuit difficultatem alicui resistendo passioni velut in nobis vsus quotidianus efficit. Nec etiam eo nolente quisquam appetitiuę partis animalis insurgebat motus: sed cùm ipse iubebat, insurgebãt propassiones, vt si vellet timere iubebat timorem insurgere. H Si autem gaudere elegisset, motũ gaudij insurgere faciebat. Sic quoque de tristitia. De dolore autem aliter est, quia incusso nociuo, dolor naturaliter sequebatur: sed postquam eius istę insurgebant propassiones, idem quod in alijs hominibus naturaliter efficiebant: vt si tristitia insurgeret vehementer sicut cęteri tristabatur, eratque in potestate sua quantum vellet passionalem excitare. Patet autem de tristitia valida, quam ingruenti tempore passionis suæ suscepit: nam & tantum in hac motus atque concussus est, vt destillarent guttæ sanguineæ in sudoris modum defluentis in terram, facto ipso in horrifera agonia, atque prolixius orante, vt patet Luc. 22. cap. Habebat tamen saluator noster hoc iuris in propassionibus suis, quòd quamquam grauissimę essent, vt de tristitia nunc dictum est, tamen cùm iuberet eas cedere, con- I festim cedebant, erat ei quidem super passiones plusquam despoticus principatus: & sicut eo solum iubẽte insurgebãt, ita cum ei colibitum foret, pentitus decedere necesse erat. Quod autem saluator noster in se propassiones ꝯcitaret, & nõ insurgerent ipsę in eo patet Ioan. 11. cap. cum dicit: Iesus ergo vt vidit eam plorantem & iudęos, qui cum ea erãt plorantes, fremuit spiritu & turbauit se ipsum. Ecce enim nõ dixit, quòd turbatus est, sed quòd turbauit seipsum, quasi iuris sui esset quid in his efficere voluisset, & nulli passioni super eum quicquam licebat: sed ipse eas concitabat, cũ congruum foret. Ex prædictis euidenter inductum patet, Christum aliquando gauisum, & aliquando tristatum fuisse, & qualiter intelligenda sit particula ista, K de aquila, quæ gaudebat.

Pars decima metaphoræ quintæ, scilicet aquila, quæ non gaudebat. Cap. CCVIII.

HIs autem consequenti ordine huius extremi figurati paradoxi particula decima adest exponenda, scilicet quæ non gaudebat. Hæc autem vt prælibatum est ad Christum relata necessariò poterat ad hominem, aut ad Deum trahi. Et cùm de Christo, vt homo erat, dictum fuerit, quòd gaudebat, referri non poterit, quòd nõ gaudebat nisi ad diuersum tempus, scilicet vt altero tempore gaudens esset, alio verò męstus. Sed hoc nihil est, quoniam hoc modo de quoquam veram efficere vtrãque cõtradictionis particulam perfacile est. Non est igitur iste sensus metaphoræ: referenda est ergo ista particula ad Deum, scilicet quòd Christus, vt Deus erat, non gaudebat. In hoc autem aduertendum est, gaudium duplex esse, vno modo gaudium dicit simplicem delectationẽ de aliquo concepto bono & inuariabilem: alio modo gaudium importat motum passionalem factum in parte sensitiua ex apprehensione obiecti delectabilis in præsenti. Primam autem delectationem vel gaudiũ in Deo statuimus, quoniam ipse ex apprehensione sui ipsius in infinitum delectatur. Est quippe gaudium de præsenti bono: in Deo autem hoc aptius quàm in nobis euenit. Nam Deus maximum bonum & immensum bonum est, ipse quoque intelligens est, & sibiipsi maximè pręsens: necesse est igitur quòd seipsum cognoscẽdo in immensum gaudeat: & quia seipsum semper cognoscit, semper istud ei gaudium inerit. Vnde Aristo. 11. Metaphi. cum de Deo, quem primam intelligentiam vocat octo concluderet passiones, eum secundum alteram earum maxime gaudiosum esse vocauit. Et necesse quidem est gaudium magnum Deo inesse: nam sine gaudio bonum nullum plenum est. Deus tamen fœlicissimus est, gaudiosus ergo maxime erit. Amplius autem quoniam Deus beatitudo nostra est, erit igitur aliquid valde lętum. Nam in tristabili nemo perficit: vnde si possibile foret Deũ summum bonum existentem gaudiosum non esse, felicem nequaquam vocaremus, & si fęlicitas tristis esset nemo eam toleraret. Sic enim ait Arist. Ethic. lib. 8. scilicet Nullus autem per diem potest commorari cum tristi, nec cum non delectabili: Maxime. n. natura videtur triste quidem fugere, appetere autem delectabile. Et post hoc in eodem: Beati autem vtilibus quidem nihil indigent: delectabilibus autem. conuiuere enim volunt aliquibus: triste autem paucũ tempus ferunt. Continue autem nullus vtique sustineret, nec ipsum bonum si triste ipsi esset. Est igitur Deus maximum bonùm, & in seipso maxime gaudiosus, & quoniam natura sua simplex atque eadem semper est, non variebatur in Deo delectatio, sed semper in eodem gaudebit. Sic ait Arist. Ethi. lib. 7. in fine, scilicet, quia si homini natura simplex sit, semper eadem actio delectabilissima erit, propter quod Deus semper vna, & simplici gaudet delectatione. Deo igitur gaudium sibi consubstantiale, scilicet, quod a natura sua alienum aut distinctum non est, separandum nunquam est. Sed de hoc quidem nihil agitur hic, sed potius de gaudio, cui aliqua opponitur aduersitas, & interdum calamitatibus, vel angustijs interpollantur. Gaudium autem, quod ab ipsa diuina natura distinctum non est, æque æternum, & indefectibile est, vt ipsa sempiterna deitas.

De alia gaudij acceptione. Cap. CCIX.

ALITER autem gaudium sumitur pro quadã passionali affectione insurgente in parte sensitiua ex apprehensione præsentis boni. Hoc autẽ gaudium animalibus singulis inest, de quo prælibatum exstitit, quòd in Christo homine fuerit. De hoc dicendum est, quòd in Deo nequaquam sit: quoniam istud gaudium partis sensitiuæ affectio quædam est: in Deo autem nec affectiones, nec partem sensitiuã collocamus, gaudium ergo nequaquã erit. Amplius autem gaudium quod passionale est, sincerum bonũ non est, sed est cum quodam corporis motu, imò & maxima passionalia gaudia maiores motus corporis exigunt, & sunt de conditione materialiori. Deus ergo ni-

go nihil tale habet qui simplicissimus est. Item gaudium est passio de conceptis, & appræhensis bonis, quæ ab extra apprehenduntur: vt patet in omnibus huiusmodi appræhensionibus: Deus autem ab extra bonū nullum accipit, cùm in seipso summum bonū sit: gaudium ergo passionale Deo nequaquàm inest. Sed ad hoc quis obijciet, quoniā sępe in sacra scriptura dicitur de Deo, quòd gaudeat: nec est gaudium illud de seipso, quod sibi consubstantiale vocamus, sed de gaudio, quod est per appręhensionem boni alicui⁹ exterioris in aliquo accidenti. Sic patet Deut. 28. cap. scilicet. Et sicut lętatus est dominus super vos benè vobis faciens vosque multiplicans, sic lętabitur disperdens vos, atque subuertens. Et sicut Deo gaudium istud scriptura inesse probat, ita quoque eum tędium aut tristitiam suscipere oppositum innuit, quæ in gaudio consubstantiali non habetur. Sic patet Genesis. 6. cap. Et tactus dolore cordis intrinsecus; delebo, inquit, hominem quem creaui, à facie terrę, ab homine vsque ad animantia, a reptili vsque ad volucres cœli: pęnitet enim me fecisse eos. His respondendum est deitati gaudium nullum, aut tristitiam accidere: magnam enim in Deo imperfectionem ista dicerent, vt ex præcedentibus patet. Cùm verò dicitur Deum lętari cùm Iudęis bene faceret, & rursus cùm eis male faceret; dicendum non innui ex hoc Deo inesse aliquem motum nouiter, qualem nos gaudium appellamus, aut tristitiam: quoniam Deo nihil nouum accidit, siue bonum siue malum, quia bonum suum sempiternum, & ęquale semper est: nam si ex tempore eueniret Deus non semper bonum summum fuit, cùm ei quidquam boni acciderit. Item si bonum Deo accideret, necesse est, vt ab altero proueniret: sed id quod alteri bonum confert eo maius est, cui cōfert: aliquid ergo Deo maius foret. Quo infertur alterum esse Deum, & non eum, qui ab alio perficeretur, cùm communis omnium conceptio Deum esse dicat id, quo nihil melius excogitari potest: Deo ergo aliquod bonum accidere impossibile est. Præter hoc autem, & si Deo aliquid accidere fateri deberemus, malum tamen ei nequaquam accidere deberet, cùm purum bonum sit, tristitia tamen malum quoddam est, Deo igitur non accidit. Nam, & si tristem Deum interdum fateamur, necesse est, vt eum iam non felicem existimemus, aut ex omni parte fęlicem, cùm nihil sit, quod ita fęlicitati aduersetur, vt tristitia: nullus nempe tristitiam diu sustinere valet, & si ipsum bonum triste esset, nemo illud eligeret, vt ait Aristo. Ethi. libro octauo. Dicendum igitur Deo nullam aduenire tristitiam, nec lętitiam, sed ista dici secundum metaphoram, & transumptionem ad actus humanos. Cùm enim quis agit id, quod ei placet atq; bonum videtur, lętari dicetur: sed Deus recte agit, cum Iudęos pro bonis actibus suis quibusdam temporalibus prosperitatibus effert: identidem cùm eos pro sceleribus suis punit, recte agit, & hoc agendum decernit: lętari ergo dicitur. Nullus tamen ei letitiæ aut tristitię motus in hoc euenit: quia non sunt ista talia que Deum ad lętitiam aut tristitiam permutare possint, cùm in se bonum suum totum habeat. Cum autem obijciebatur, quòd Deus doluerit, & pęnituerit eum, quia creauerit hominem & cętera animalia, cùm terra iniquitatibus repleta foret. Respondendum est in Deo nullam tunc nec vnquam accidisse tristitiā, etiam si omnia ad malum verterentur: etiam si Deo ab intentione repugnarent. Nam tristitia de aliquo apprehenso malo est, Deo autem malum nullum accidere potest, & actus nostri ei mali non sunt: sed si mali sunt, nobis auctoribus mali sunt: ipsi autem Deo boni: quia sola diuina vis est, cui ipsa etiam

A mala bona sunt, cùm eis competenter vtendo alicuius boni elicit effectū. Nam per immensam Dei sapientiam omnia ordinata esse necesse est, & si quid ab assignata sibi ordinis ratione decesserit, in alium ordinem tamen relabi compelletur, sicut ait Boetius de consolatione l. 4. prosa. 6. Nihil ergo magis Deum pęnituit, quando omnia ad malum conuersa sunt ante deletionem catachysmi, quàm cū ea creauit. Nec magis Deus lętatur de aliquo homine, cùm ex benignitate sua eum in vita æterna beatificat, quàm cùm aliquis in eum mortaliter peccat: ex his enim, quæ extra sunt, nullum ipsi bonum, aut malum est. Sed ista secundum metaphoram de Deo sacra scriptura enunciat, vt sæpe eum iratum dicit: sępe quoque ma-

B nus, & pedes habere, & cętera humana corporis menbra, quæ nemo tamen quidquam intelligens de Deo verè dicta existimat. Sic enim hominibus accidit, vt cùm aliquid effecerint, quod postea bonis plenè vt ipsi volunt non fuerit, illud delent. Deus autem ista omnia fecerat, & quia ad iniquitatem vertebantur, ea deleuit. Videbatur ergo iratus ea destruere: nos enim opera nostra nunquam destruimus, nisi cùm eis irati sumus. Sic igitur Deum delentem quæ creauit efficere æxistimamus, à Deo tamen omnis talis motus passionalis alienus est. Quòd hæc secundum metaphoram dicantur, apparet ex eadem litera: dicitur enim, & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo inquit hominem, quem creaui: vbi Deum dolorem

C cordis habuisse dicitur, sed Deum cor habere nullatenus dici potest, quoniam particula ista corporis animalis est, Deus autem non est animal. Sicut igitur ea, quę de corde dei dicuntur sub metaphora necessariò accipienda sunt, ita, & quæ de dolore, & quæ de pęnitentia. Ex prædictis ergo conclusum patet, qualiter accipiendum sit, quòd Aquila ista, quam Christum dicimus, non gaudeat.

Pars duodecima metaphoræ quintæ, scilicet Aquila, quæ honorabatur. *Cap. CX.*

SVBSEQVENTI ordine particula duodecima extremi huius figurati Paradoxi exponenda adest,

D Quæ honorabatur, in quo necesse est Christum Aquilam honorari, & non honorari fateri: de eo quippe hęc omnia prædicantur. Et vt in harum metaphorarum expositione peruulgatissimum est, in Christo geminam esse substantiam, ita aliqua de vtraque harum particularum quamlibet exponendam dicunt. Dicunt enim Christum, vt Deus erat, honoratum fuisse à Iudęis, quoniam Iudęi cultores Dei cęli erant: colentes ergo Deum necessariò Christum colebant, cùm ipse Deus foret. De eo secundam exponunt particulam, scilicet quòd non honorabatur. Nam Christus vt Deus incognitus erat plerisque, ideo eum honorare nequibant. Vtranque quoque particulam de Christo, vt homo est, exponunt: ipse quippe inter-

E dum honorabatur, interdum verò reputabatur inglorius. Sed istæ expositiones ex omni parte non conueniunt. Referendæ sunt igitur hæ duæ particulę ad Christum secundum geminam eius substantiam. Prima autem de eo secundum hominem dicitur, scilicet, quòd honoraretur: nam multi ei reuerentię impendebant munus: sic patet in pluribus euangeliorū locis: eum quippe hominem cognoscebant, & secundum id, quod cognoscebant, poterant honorificare: incognita autem naturaliter nemo honorare potest. Primus honor Christo exhibitus fuit honor quasi Dei, scilicet cùm eo nato Angeli cecinerūt, Gloria in excelsis Deo in honorem huius pueri nati, vt patet Luc. 2. cap. scilicet, & facta est subito cū angelo multitudo

titudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in excelsis Deo: & in terra pax hominibus: hic tamen de honore exhibito ab hominibus magis agitur. Fuit quoque dominus Iesus honoratus à pastoribus, mox vt natus est: angelus namque euangelizauerat eis gaudium magnum dicens, quòd natus esset Saluator mundi, & ipsi transierunt vsque in Bethlehem, vt viderent quæ dicta erant per angelum. Et dicitur quòd inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantem positum in præsepio. Videntes autem cognouerunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. Luc. 2. cap. Et quanquam nihil dicatur vtrum pastores puerum adorauerunt, satis tamen intelligi datur, quoniam ipsi viri boni erant, quo dignabatur Deus tantum sæculo bonum aduenìens premonstrare. Potissimè quoniam dictum erat, quòd natus erat Saluator mundi, & ipsi illuc festinantes iuerunt. Non erat igitur verisimile, vt Saluatorem cognitum non adorarent. Amplius autem honoratus fuit, M&aximo quidem honore, cùm tres reges Magi de orientalibus partibus venientes prociderunt coram eo adorantes, & obtulerunt tria munera, scilicet, aurũ, thus, & mirrham, vt patet Matthæi. 2. cap. Nam honor exhibitio est reuerentiæ in testimonium virtutis, iuxta doctrinam Aristot. Cùm igitur honor sit in honorante, & non in honorato, vt habetur primo Ethicorum, necesse est, vt maior fit honor, qui a maioribus & dignioribus confertur, sicut in principatu maior & dignior est principatus, cui nobiliores & excellentiores viri subiecti sunt, vt habetur primo Politicorum cap. 3. Propter hoc autem quilibet à dignioribus magis honorari cupit à sapientibus, atque potentibus, iuxta Aristo. Ethicorum libro nono. Nulli autem maiores regibus sunt: ergo honor à regibus exhibitus cęteris maior fuit. Potissimè cùm tres reges fuerint, & quia eum procidentes adorauerunt. Et ad hoc non quasi ex impetu passionali moti sunt, sed cum magna deliberatione atque labore, & impensis de regionibus suis in terram venerunt alienam: quæ cùm rectè appendantur, profectò maxima sunt. Amplius autem Saluator noster honoratus est cùm duodecim annorum, adhuc puer altissimè inter doctores legis, & intrepidè disputauit, atque conuicit, ita vt omnes admirarentur ex verbis eius. Sic patet Luc. 2. capit. s. Et factum est post triduum inuenerunt illum in medio doctorum, audientem & interrogantem illos. Stupebant autem omnes, qui audiebant eum super prudentia, & responsis eius. Fuit quoque à Ioanne honoratus, cùm ad se venientem baptizare nolebat, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Christus autem respondens, ait: sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam. vt patet Matth. 3. capit. Iterum autem Ioannes Christum honorauit testimonium perhibens de eo, quòd esset agnus Dei sublaturus peccata mundi, & quòd super eum viderit Spiritum sanctum in columbæ specie descendentem. Sic patet Ioan. 1. cap. Honorabatur dominus Iesus à turbis, & omnibus, qui ei aderant, quando miracula faciebat: quia vel eum Deum quidam existimabant, vel virtutem Dei operantem per illum. De hoc ex discursu totius seriei euangeliorum vulgatissimum est. Item & à turbis honorabatur, & multa eo audito faciebant, vt patet Ioan. 8. Et propter hoc Pharisæi increpabant turbam detrahentes ei, quia in Christum credentes eum sequebantur, vt patet Ioan. 7. cap. scilicet. Nunquid aliquis de principibus credit in eum, aut de Pharisęis? sed turba hæc, quę non nouit legem maledicti sunt. De principibus tamen multi post frequentem miraculorum operationem in eum crediderunt, vt patet Ioannis 12. cap. Alium quoque non

Primus honor exhibitus Christo.

F paruum honorem ei impendebant, & compleuissent Iudæi, nisi ipse repugnasset. Nam cùm de quinque panibus & duobus piscibus quinque millia virorum, exceptis mulieribus & paruulis saturasset, voluerunt eum facere regem, sed ipse hoc cauens, fugit ab eis. Sic patet Ioan. 6. capit. scilicet: Illi ergo cùm vidissent, quod fecerat signum, dixerunt: quia hic est propheta, qui venturus est in mundum. Iesus ergo cùm cognouisset, quia venturi essent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montibus solus. Amplius autem honorificatus nimis fuit quinque diebus ante passionem suam dominus Iesus in ciuitate Ierusalem, cùm sedens super asinam & pullum intrauit in vrbem, plurima autem turba strauerunt vestimenta sua in via, alij verò cędebant ramos de arboribus, & sternebant in via: turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant dicentes: Osanna filio Dauid, benedictus, qui venit in nomine domini, osanna in altissimis. Et cùm intrauisset Ierosolymas, commota est vniuersa ciuitas dicens, quis est hic? Populus autem dicebant, Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilęę. Sic patet Matth. 21. Extremus autem homini Christo honor datus fuit in apparitione sepulchri: nam cùm sero factum esset die parasceues, qua ipse in cruce pendens spirauerat, venit Ioseph ab Arimathia nobilis decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei: & audacter introiuit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu: Pilatus autem mirabatur si iam obijsset, & accersito Centurione interrogauit eum, si iam mortuus esset, & cùm cognouisset à Centurione, donauit corpus Ioseph. Ioseph autem mercatus sindonem, & deponens eum inuoluit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & aduoluit lapidem ad hostium monumenti: vt patet Marci 15. Magnus enim honor in hoc corpori Christi exhibitus est, vt Ioseph, qui alibi vocatur nobilis decurio, sepeliret eum in monumento suo, fecerat enim sibi monumentum excisum in petra, quod benedicto Iesu corpori tribuit: vt patet Matthę. 37. Erat enim hoc monumentum nouum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Sic patet Luc. 23. Hunc autem extremum honorem exhibendo corpori Saluatoris nostri præuiderat Isaias capitulo vndecimo, cùm ait: In die illa erit radix Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum. Ecce enim Christum, quem in cruce pendentem populorum signum fecerat, sepulchro glorioso conditum refert. Alij autem honores Saluatori nostro resurgenti exhibiti sunt, vt cùm Maria Magdalene, & altera Maria venirent de monumento, apparuit eis Iesus in via, & tenuerunt pedes eius, atque osculati sunt adorãtes: vt patet Matthęi 28. Et quomodocunque alicui apparuisset magna ei reuerentia exhibebatur. Sed honores post resurrectionem exhibiti Saluatori nostro magis ad eum, vt Deum quàm vt hominem, pertinebãt.

G H I K

De frequenti dedecore illato Christo. Cap. CCXII.

SICVT autem Saluatori nostro, vt homini aut in carne mortali apparente multiplex, nec vulgaris honor impensus est, ita & frequenter dedecus illatum quoque fuit: vnde ipse conquerebatur de Pharisæis, dicens: ego honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me: vt patet Ioan. 8. ca. frequenter enim ab eis inhonoratus est. Dicebant namque illum vini potatorem, & ebriosum nimis, atque voracem. Sic patet Luc. 7. & Matth. vndecimo, scilicet: Hic est vorax & potator uini, & publicanorum socius, quod profectò honesto viro dedecus magnum est.

Aliud

Aliud quoque ei ignominiæ inferebant genus dicentes, eum ex fornicatione natum fuisse. sic patet Ioan. octauo, cùm dicerent: Nos ex fornicatione nati non sumus: quasi dicat, tu ex fornicatione natus es. Hoc autem dicebant, quoniam vir Mariæ Ioseph grandæuus erat, & quidam existimabant eum gignere non potuisse: sed Mariam ab aliquo adulterino viro fuisse grauidatam. Addebant quoque alterum magnæ offensionis, & irritationis maledictum dicentes, omnia signa ab eo facta ex virtute dęmonum procedere. Sic patet Matth. 12.f. Hic non eijcit dęmones, nisi in Beelzebub principe dęmoniorum. Erat etiam dedecus, atque magna iniuria cùm eum tanquam blasphemum lapidibus obruere voluerunt, vt patet Ioann. 8. Dixerat enim, quòd ante Abraham ipse erat. Identidem autem dedecoris grauitas erat, cùm eum de altissima rupe præcipitare conati sunt, sed ipse transibat per medium eorum, & nemo illum poterat tenere. Sic patet Luc. quarto. Harum autem offensionum, & vilipensionum multa ei genera, dum adhuc viueret, inflicta sunt. Sed in ipsa passione omnia pœnalitatum genera irrogata sunt. Dedecus quoque magnum, cùm nudatus atque flagellatus est, fustigari enim seruorum pęna erat, aut eorum, qui propter atrocia facta omnem nobilitatis & libertatis immunitatem amiserant. Potissimè autem, quoniam nimis erubescebat honestissimus ille, atq; verecundus dominus Iesus, coram toto populo nudus esse, & sic plagis fędatus apparere. Amplius autem quoniam ignominiosa mors erat in cruce appensorum, & inter omnia suppliciorum genera magis infamis dicente domino. Deuteron. vigesimoprimo cap. Maledictus homo, qui pendet in ligno. Commendat autem Apostolus in nobis Christi charitatem, quòd pro nobis maledictum effici voluerit. Sic patet ad Galatas tertio capitulo, cùm dicitur: Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quoniam scriptum est, maledictus omnis, qui pendet in ligno. Extremum autem ei viuenti dedecus inflixerunt, cùm eum patibulo affixuri essent, inter duos infames viros appenderunt in testimonium maioris, aut comparis saltem iniquitatis. Nec solùm, vt vnum de iniquis, sed vt iniquorum principem in medium hominum nephariorum appenderunt. Hunc autem loquendi modum secuti sunt Euangelistæ. Sic patet Luc. 22. cùm dicitur: Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo: quare vocat eum fuisse nequam: sed Euangelista Iudęorum intentionem & non suam expressit. Nondum saturatis Iudæis infligendo infames pęnalitates Saluatori nostro viuēti, eum iam mortuum persequentes, resurrectionisque eius gloriam obnubilare cupientes, magnam pecuniam custodibus dederunt, vt eum nocte sublatum eis dormientibus a discipulis mentirentur. Sic patet Matthæi. 28. Cùm dicitur, & congregati, scilicet, principes sacerdotum cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes. Dicite, quia discipuli eius nocte venerunt, & furati sunt eum vobis dormientibus, & si hoc auditum fuerit à præside nos suadebimus ei, & securos vos faciemus: at illi accepta pecunia fecerunt, sicut erant edocti. Vtraque ergo Saluator noster in se suscepit, honorem scilicet, & dedecus. Dedecus autem prædixerat Isaias 53. Dicens: Non est ei species nec decor, & vidimus eum, & non erat aspectus & desiderauimus eum despectū, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eum. Ex prædictis ergo manifestè patet, qualiter accipienda sit illa particula. Quæ honorabatur.

A

Pars tertiadecima metaphoræ quintæ, scilicet: Aquila, quæ non honorabatur. Cap. CCXII.

FIGVRATI huius quinti Paradoxi iam finiendi extremam tenentibus metaphoram tertiadecima occurrit particula, scilicet. Quæ non honorabatur. Quam de Christo, vt homo erat, quibusdam fortassis exponi debere videbitur: ipse nempe graue dedecus à Iudæis sępissimè pertulit, vt in prioribus declaratum est. Sed non conuenit: nã cùm de Christo vere quòd honoratus sit probauerimus, vt homo erat, non potest astrui eum fuisse non honoratum, nisi ad diuersa tempora referatur. Vtranque autem contradictionis
B extremitatem de eodem statu ad diuersum referendo tempus perfacilè est. Non intenditur ergo hoc in hoc metaphorico paradoxo, quod ideo paradoxon vocatur: quoniam admirabile est, & difficile creditu, vt in prooemio expositionis earum prælibatum est. Potissimè quoniam cùm hę propositiones ponantur, vt habentes legem extremitatum contradictionis, necesse est alteram intelligi vniuersaliter, quanquã vtraque videatur indiffinita, vel particularis. Cùm ergo dicimus, quòd honorabatur, & intelligitur, vt indiffinita vel particularis, oportet vt altera extremitas, scilicet, non honorabatur, intelligatur vniuersaliter, scilicet, quòd nunquam honorabatur. Et tunc de Christo, vt homo est, conuenire nequit. Nam cùm de
C Christo verum sit, quòd aliquando honoraretur, dici nequit, quòd nunquam honoraretur. Ad Christum ergo, vt Deus erat referenda particula ista est. Nam deitas in Christo à nemine honorata est, quia nemo eam cognoscebat, aut rarissimi: quod autem incognitum est honorari nequit. Quòd autem incognitus Christus Iudæis extiterit an Deus esset, prodit Apostolus prima ad Corinth. cap. 2. Quem nemo principum huius sæculi cognouit. Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent. In passione autem quidam cognoscere inceperunt, vt centurio, qui astabat cruci videns, quòd clamans expirasset, dixit, verè filius Dei erat iste. Cùm autem obijcitur, quòd Christus, vt Deus honoratus sit à Iudæis: quia
D Iudæi colebant verum Deum, & Christus erat verus Deus: ergo colebant eum, cùm non esset Deus alius præter Christum. Respondendum, quòd istud argumentum peccat per fallaciam accidentis: quoniam quanquam Christus esset verus Deus, & Iudæi vnicū verum Deum colerent, Christum tamen nesciebant esse Deum, ideo Christum non colebant, vt Deum, nec vt hominem, nec honorabant. Quod si obijciatur de discipulis Saluatoris, quòd eum colerent, vt Deum: nam primò crediderunt in eum, vt patet Ioã. 2. cap. scilicet. Facto signo de conuersione aquæ in vinum crediderunt in eum discipuli eius, sed in neminem credimus, nisi in Deum: ergo isti eum honorabant vt Deum. Ad hoc respondendum, quòd Apo-
E stoli crediderunt in eum, scilicet, crediderunt eum esse missum à Deo, & magnum prophetam: non tamen crediderunt esse Deum. Hæc responsio multa habet apparentia fulcimenta ex sacra scriptura: sed de his non est insistendum: nam dicere cogimur discipulos ante mortem Saluatoris credidisse eum Deum. Sic patet Matth. 16. cap. Cum interrogante Saluatore discipulos suos, quid homines de eo dicerent, & ipsi variè secundum varias singulorū positiones respondissent, dixit eis: vos autem quem me esse dicitis? Et tunc Petrus quasi nomine omnium ait: Tu es filius Dei viui: Et postea sequitur, quomodo Christus hoc idem asseruit: sed iussit sub silentio teneri, cùm dicitur: tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent,

quia

quia ipse esset Iesus Christus. Sed dicendum, quòd quanquam Christus hoc discipulis suis reuelasset, ipsi tamen non plenè crediderunt: nec cognouerunt eũ: ipse quippe testimonium perhibuit instante passione sua, quòd nondum cognouissent eum. Sic patet Ioã. 14. Cùm Philippus dixit: Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Iesus autem increpans eum, dixit: Tanto tempore vobiscum sum, & non me cognouistis? Philippe, qui videt me, videt & patrem meum. Et ante hoc etiam testimonium perhibuit, quòd eum nondum cognoscerent dicens: Si cognouissent me, & patrem meum vtique cognouissetis. Hoc autem amplius manifestatur, quoniam si cognouissetis eum Deum, non desperassent de resurrectione fidem stabilem habentes eorum, quæ à domino Iesu dicta fuerant. Sed omnia perdiderunt, vt patet ex processu euangelistarum. Nam etiam post resurrectionem apparente eis Iesu, nondum plenè credebãt resurrectionem. Sic patet Luc. 24. & Ioan. 20. Non ergo firmiter ante passionem discipuli domini Iesu cum Deum crediderunt, & consequenter, nec vt Deum coluerunt: & sic non honorabatur deitas in Christo. Ex prædictis ergo patet inductum qualiter ista aquila, quæ Christus erat, non honorabatur.

Peroratio totius operis.

EXPLICVI Saluatoris nostri ope subuectus longis licèt anfractibus (quoniam in quibusdam sic rei, de qua sermo erat, necessitas exigebat) de quinque metaphoricis paradoxis. De qualitate autem explicitorum, eo, quo decebat ordine & sensu an secus actum sit, arbitrij nostri nõ est determinare: aliorum enim hoc diffinitioni subiectum sit. Hoc lectorem volo esse admonitum, ne styli despiciat ruditatem: solet enim quibusdam incultus displicere sermo: mihi tamen curę non fuit rhetoricis flosculis eloquium picturare, quò venustior efficeretur contextus: sed sacræ scripturæ insudaui veritati applicandæ. Legat ergo illud regia celsitudo, quoniam & si non altissimũ, prorsus tamen eruditione vacuum non est. Et si cui metaphorę quinque totius huius processus fundamẽtum contemnendæ videantur, quoniam in canone sacræ scripturæ non habeantur: non tamen despiciat penitus, quæ inducta sunt: quoniam ad solidam pertinent sacræ scripturæ veritatem. Nec etiam quis æquo iudicio has metaphoricas locutiones despicere poterit, nisi pariter ei omnium sanctorum doctorum loquendi modi despicabiles iudicentur. Sic enim Aug. sic quoque Ambrosius loquitur. Ait enim Ambrosius in libro de Spiritu sancto, generalius est ista fides: quia Christus est filius Dei & natus de virgine, quem gigantem propheta describit: eoque biformis geminæq; naturæ, sic consors diuinitatis & corporis. Idem ergo patiebatur, & non patiebatur, moriebatur & nõ moriebatur, sepeliebatur & non sepeliebatur, resurgebat & non resurgebat. Hoc idem recitat Magister Sententiarum in tertia distinctione 21. Et idem Magister ait: Sanè igitur dici potest, quòd mortuus est Deus, & non mortuus: passus est Dei filius, & non passus, crucifixum est verbum, & non crucifixum: secundum alteram naturam passus est, & secundum alterã est impassibilis. Cesset ergo omnis æmulorum mordax edacitas: charitati emendandi fas fuerit, liuori autem omnem aditum pręclusum esse volo, præstante Deo nostro, cui est laus & honor in sęculorum interminata sęcula.

FINIS.

Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R.

Omnes sunt Quaterniones, pręter R, Ternionem.

VENETIIS,
Ex Typographia Rampazetana. 1597.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm